ХРЭСТАМАТЫЯ ПА БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯЛЕКТАЛОГІІ

БЕЛАРУСКАЯ ССР

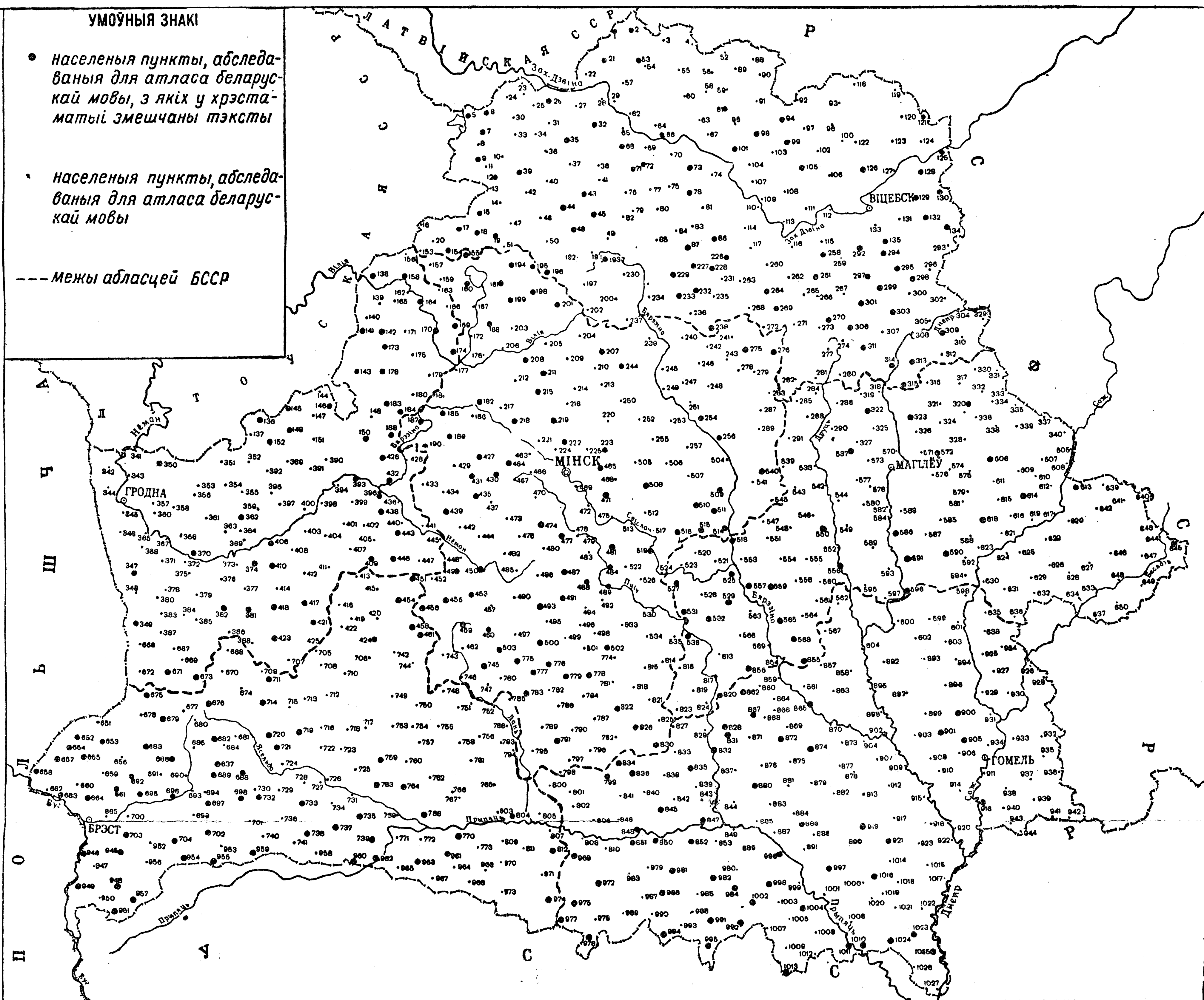

ХРЭСТАМАТЫЯ ПА БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯЛЕКТАЛОГІІ

Пад рэдакцыяй
Р. І. АВАНЕСАВА і М. В. БІРЫЛЫ

Рэкамендуецца Міністэрствам вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР у якасці вучэбнага дапаможніка для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў

ВЫДАВЕЦТВА АКАДЭМІІ НАВУК БЕЛАРУСКАЙ ССР
МІНСК 1962

АКАДЭМІЯ НАВУК БССР
ІНСТЫТУТ МОВАЗНАЎСТВА імя ЯКУБА КОЛАСА

Складальнікі:
А. У. АРАШОНКАВА, М. В. БІРЫЛА,
Н. Т. ВАЙТОВІЧ, А. А. КРЫВІЦКІ,
Ю. Ф. МАЦКЕВІЧ, А. Р. МУРАШКА,
А. І. ЧАБЯРУК

У складанні «Хрэстаматыі» прынялі таксама
ўдзел, прадставіўшы свае запісы,
І. М. ГАЙДУКЕВІЧ, П. М. ГАПАНОВІЧ
і С. А. ГРЫГОР'ЕЎ

ПРАДМОВА

Гэта кніга з'яўляецца першай спробай стварэння спецыяльнага дапаможніка па беларускай дыялекталогіі для студэнтаў філалагічных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў. Трэба адзначыць, што і раней нямала розных тэкстаў, асабліва фальклорных, было прыведзена ў многіх зборніках, складзеных этнографамі і фальклярыстамі П. А. Бяссонавым, І. І. Насовічам, М. Я. Нікіфароўскім, Е. Р. Раманавым, А. К. Сержпутоўскім, М. А. Федароўскім, П. В. Шэйнам і інш. Аднак змешчаныя ў гэтых зборніках тэксты былі неаднолькавымі па сваёй якасці, апрача таго, яны запісваліся ў розныя перыяды, пачынаючы з другой палавіны XIX і да 30-х гадоў XX стагоддзя. Усё гэта ўскладняла выкарыстанне такіх тэкстаў у навучальных мэтах.

Падрыхтаваная калектывам навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўста імя Якуба Коласа «Хрэстаматыя па беларускай дыялекталогіі» ў гэтых адносінах адрозніваецца паўнатой матэрыялу, які дае ўяўленне аб народных гаворках на ўсёй тэрыторыі Беларусі, вызначаецца аднастайнасцю апрацоўкі ўключаных тэкстаў з боку транскрыпцыі; нарэшце, характарызуецца тым, што гэтыя тэксты запісаны ў 1948—1960 гг., дзякуючы чаму адлюстроўваюць у літаральным сэнсе слова сучасны стан мясцовых беларускіх гаворак.

Непасрэднай крыніцай для ўкладання «Хрэстаматыі» паслужылі багатыя матэрыялы Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы, сабраныя шляхам экспедыцый вялікім калектывам дыялектолагаў БССР — навуковымі супрацоўнікамі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, выкладчыкамі, аспірантамі і студэнтамі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна, Мінскага, Брэсцкага, Гродзенскага, Магілёўскага, Гомельскага, Мазырскага педагагічных і Баранавіцкага, Маладзечанскага, Пінскага, Бабруйскага, Аршанскага былых настаўніцкіх інстытутаў.

Па свайму характару змешчаныя ў «Хрэстаматыі» матэрыялы ў значнай частцы з'яўляюцца ўзорамі ўласна бытавой

мовы. Побач з імі даюцца запісы казак, легенд, песень, прыказак, загадак. (Фальклорныя матэрыялы маюць адпаведныя загалоўкі, а тэксты бытавой мовы друкуюцца без загалоўкаў). Большую частку матэрыялаў складаюць звязныя тэксты; нязвязныя ж прадстаўляюць сабою запісы паасобных сказаў, словазлучэнняў, выразаў, слоў; пры нумары такіх тэкстаў ставіцца зорачка— (*).

Для зручнасці карыстання ўвесь матэрыял у «Хрэстаматыі» размяшчаецца па абласцях з поўначы на поўдзень у наступнай паслядоўнасці: Віцебская, Магілёўская, Гродзенская, Мінская, Гомельская, Брэсцкая вобласці. Унутры ж абласцей размеркаванне яго ідзе па раёнах з захаваннем напрамку з поўначы на поўдзень і з захаду на ўсход, а ўнутры раёнаў — па населеных пунктах.

Кожны тэкст мае свой парадкавы нумар. Нумарацыя тэкстаў у «Хрэстаматыі» адзіная (ад 1 да 653). Пасля назвы населенага пункта ў дужках указваецца нумар гэтага населенага пункта на картах Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы, што дасць магчымасць супастаўляць адпаведныя даныя «Хрэстаматыі» з данымі Дыялекталагічнага атласа. Пры назвах населеных пунктаў, якія не ўвойдуць у Атлас, нумар не ставіцца.

У канцы кожнага тэксту адзначаецца, калі і хто запісаў матэрыял, а таксама ад каго ён запісаны і ўзрост асобы, ад якой зроблены запіс. У паасобных выпадках некаторыя з такіх звестак пад тэкстамі «Хрэстаматыі» адсутнічаюць з прычыны таго, што іх няма ў выкарыстаных крыніцах.

Да кнігі прыкладзена пяць дадаткаў:

1. Слоўнік незразумелых дыялектных слоў (у тэксце такія словы абазначаны зорачкай — *) з указаннем нумароў тэкстаў, у якіх данае слова ўжываецца. У слоўніку даецца толькі тое значэнне, у якім слова ўжыта ў тэксце «Хрэстаматыі».

2. Алфавітны паказчык раёнаў, з якіх даюцца тэксты.

3. Алфавітны паказчык населеных пунктаў, у якіх запісаны тэксты.

4. Карта-бланкоўка Дыялекталагічнага атласа з абазначэннем населеных пунктаў, з якіх у «Хрэстаматыю» ўключаны запісы.

5. Паказчык населеных пунктаў, абазначаных на карце (лічба паказвае нумар населенага пункта на карце і ў Дыялекталагічным атласе беларускай мовы).

ТРАНСКРЫПЦЫЯ

Для абазначэння галосных гукаў ужываюцца літары **и**, **ê**, **е**, **ы**, **о**, **ô**, **у**, **а**, **ъ**, **ь**, а таксама спалучэнні **уо**, **оу**, **ие**, **еи**, **ые**, **еы**.

Літара **и** абазначае галосны нелабіялізаваны гук пярэдняга рада верхняга пад'ёму (*л'ѝпа, п'ила́, з'имава́ц'*, *вын'ес'и*).

Літара **ê** абазначае нелабіялізаваны гук пярэдняга рада сярэдне-верхняга пад'ёму. Гэты гук па акустычных асаблівасцях набліжаецца да гука **и** (*л'êс, б'êлы, п'êч, рêзац'*).

Літара **е** абазначае нелабіялізаваны гук пярэдняга рада сярэдняга пад'ёму (*с'ел'ан'ѝн, в'е́чар, во́з'ера, ре́чка*).

Літара **ы** абазначае нелабіялізаваны гук сярэдняга рада верхняга пад'ёму (*быў, пыта́ў, но́вы*).

Літара **о** абазначае лабіялізаваны гук задняга рада сярэдняга пад'ёму (*кон', мо́ра, л'он*).

Літара **ô** абазначае лабіялізаваны гук задняга рада сярэдне-верхняга пад'ёму — на слых блізкі да **у** (*вôл, кôт, нôс*).

Літара **у** абазначае лабіялізаваны гук задняга рада верхняга пад'ёму (*плух, руку́, л'уб'ѝц', з'амл'у́*).

Літара **а** абазначае нелабіялізаваны гук сярэдне-задняга рада ніжняга пад'ёму (*ха́та, дава́й, хачу́, рака́, в'асна́, ко́лас*).

Літары **ъ** і **ь** абазначаюць рэдуцыраваныя галосныя гукі няверхняга пад'ёму: першы пасля цвёрдых зычных, а другі пасля мяккіх (*въдано́с, з'ьмл'ам'е́р*).

Спалучэннямі **у͡о, о͡у, и͡е, е͡и, ы͡е, е͡ы** абазначаюцца дыфтонгі.

Для абазначэння зычных гукаў ужываюцца наступныя літары: а) для губных — **б, п, м, в, ф, ў**; б) для пярэднеязычных — **д, т, дз, ц, дж, ч, ж, ш, з, с, л, н, р**; в) для сярэднеязычнага — **й**; г) для заднеязычных — **г, г′, к, х**.

Такім чынам, пераважная большасць літар, якімі абазначаюцца зычныя гукі, у транскрыпцыі мае такое ж значэнне, як і ў беларускім арфаграфічным пісьме (**б, п, м, в, ф, ў, д, т, дз, ц, дж, ч, ж, ш, з, с, л, н, р, й, к, х**). Тлумачэнні патрабуюцца толькі для літар **г, г′**. Літарай **г** абазначаецца заднеязычны фрыкатыўны звонкі гук **г** (*галава́, памагл'ѝ*), а літарай **г′** — заднеязычны выбухны звонкі гук **г** (*мазг′ѝ, г′а́нак, ро́зг′и*).

Мяккасць зычных абазначаецца коскай ('), якая ставіцца зверху, справа ад зычнай літары (*л'ес, с'е́но*). Паўмяккае вымаўленне зычных абазначаецца кропкай (˙), якая ставіцца зверху справа ад зычнай літары (*р˙е́зац', ч˙ѝсто*). Кароткія гукі абазначаюцца дужкай (˘) над літарай (*пӑдал'ѝ*). Доўгія гукі перадаюцца двайным напісаннем (*нас'е́н'н'е*) ці рыскай (¯) над літарай (*ка̄н'у́, нас'е́н̄'е*).

БРАСЛАЎСКІ РАЁН

Карасіна (№ 5)

1(*) Йа н'е па свайой вол'и вышла замуш — бáц'ка аддáў. Мой муш, хай м'áккай бýдз'е йамý з'амл'йца, быў багáты, ал'е брытк'й и стары. Згул'áўшы было в'ас'ел'л'е, дýмала рáзуму л'ишýс'. Йа была прыгóжайа стрóйнайа — гéта ц'ап'ер старáйа и в'йду н'а мáйу. Жыл'й мы з йим лагóдна, н'а б'иў йон м'ан'é, йак гета было з майой с'астрой (йайé муш б'иў амáл' што кáжды дз'ен'). И што вы дýмайец'е, к'йнула йанá йагó; ц'ап'ер вышла зáмуш за другóга и дóбра жыв'éц'. А муш мой пам'óр у вайнý. Н'емцы спал'йл'и в'óску, и мы жыл'й у л'éс'е. У з'амл'áнцы л'ажáў бал'ны, а сырас'ц', гóлат, хóлат, тамý н'е ишлó на папрáўку и пам'óр. Н'емалóды ўжо быў. Жывý ц'ап'ер з малóтшай дóчкай, гадýйу ўнýкаў. Вот унýчку дз'éс'ац' гаткóў, а ўжо мóжац' кан'á запрагчы. Бáц'ка скáжац', а он и гатóў на ус'ó. Залаты унýчак.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад Я. Б. Зданкоўскай, 66 г.

Купчалі (№ 7)

2 Тýтака н'е было прын'ата кл'ев'ир с'éйиц'. Н'ет у нас лóнак*, кап атáву мóжна было кас'йц'. Гéта дз'е зал'иўныйа лóнк'и, а ў нас дз'йк'ийа. Кл'ев'ир ужó у прóшлым гóдз'е пас'éйил'и тры г'ектáры, у гéтым — двáцац' шес'ц'.

Заўчóра мы в'анóк стáв'ил'и. Йак йакýйу будын'ину рóб'ац', и кал'й закáнчвайуц' рабóту, дык в'анóк стáв'уц'. Кал'й прывáтны будынак — дак хадз'áйин, кал'й калхóзы, то прытс'ад'áц'ел' дóлжън заплац'йц'. У нас дажынк'и рóб'уцца.

Запісана ў 1951 г. А. І. Жураўскім ад А. В. Мацеша, 56 г.

Іланцы (№ 6)

3 М'éл'н'ик м'éўшы трох сынóў, ал'е йим н'ашчáсныйа слýчайи случáл'ис'а. У аднагó нóг'и паламáўшы. Жыў там пáру м'éс'ицаў прыблýда Кас'йба. Адз'йн рас пашóў йон да бал'нóга

сы́на м'ел'н'ика. Кас'и́ба спра́шываў, што ў йаго́ з нага́м'и. йи пас'л'а гаво́рыц': «Йа ц'абе́ магу́ вы́л'ачыц', ал'е на́да нано́ва таб'е́ но́г'и лама́ц'».

Сын аглаша́йиц' ба́ц'ку, што на́да нагу́ лама́ц'. Ба́ц'ка н'а згаджа́йицца. Ал'е по́тым дагавары́л'ис'и. Йи вос' ге́тый прыблу́да пачына́йиц' прыгатаўл'е́н'а: стол прыгато́в'иў, п'и́лк'и. Пато́м ро́б'иц' угаво́р, што йон н'а пу́с'ц'иц' бац'ко́ў, пакул' н'а вы́л'ачыц'. Йи пача́ў л'ачы́ц'... Прыхо́дз'иц' ба́ц'ка и ма́ц'и, ба́чуц' — сын идз'е́ц'. Ба́ц'ка прыно́с'иц' ша́пку зо́лата — стары́к н'ичо́га н'а б'аре́ц'. З ге́тага вре́м'а пашла́ пра йаго́ бал'ша́йа сла́ва. Ус'е́ ста́л'и да йаго́ прыхо́дз'иц'.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Я. І. Уладыка ад Ф. Пузырэўскага, 29 г.

Хвасты (№ 9)

4(*) От йа йашче́ на вос н'и наклада́ўшы, а ўжо пан'има́ла, йак наклада́ц' пласт ад йако́га чалав'е́ка. А гаво́рац', йе́с'л'и вос набудава́ц' до́бра, то бо́л'ей б'ис таранта́са *, йак с таранта́сам пав'аз'е́ш. У нас з'имо́й йе́дуц' пад Дз'исну́. Л'е́там стох там ло́жуц', а з'имо́й йе́дз'им заб'ира́ц', то ўжо пад же́рдку уц'иска́йим. Йак даўн'е́й па н'и́уцы г'е́тай йе́дз'иш, то н'и растрас'е́ш б'аз же́рдз'и, бо ўжо зро́б'ил'и дл'а выго́ды таранта́с.

Ц'ап'е́р, кан'е́чна, ска́жац' и н'е па-б'елару́ску и н'е патуте́йшаму. Дажа йак зайшл'и́ ру́ск'ийа салда́ты ў саракавы́м гаду́ и стайа́л'и. Адз'и́н аб акумул'а́тара гаво́рыц'. Даге́тул' н'и зна́ла, и с'ича́с зна́йу. Ужо кал'а Бо́г'ина так гаво́рац'. Мы кал'и саб'е́рамс'а ра́зам, то пан'има́йим. Н'е раз'б'аро́ш тут настайа́шчага йазыка́. Згавары́цца згаво́руцца, ал'е н'има́ аднаго́ йазыка́.

Прышла́ да нас стару́шка й гаво́рыц': «Прапа́ў радны́ м'ех». Йа ду́майу-ду́майу, ц'и гета ад радн'и́ м'ех? Пыта́йу йа: «Што гета ў вас зо́в'аца радны́ мех?» Ц'и мо йана́ ад радн'и́ прыв'азла́, ц'и гета што и́ншайе.

У нас даўн'е́й гавары́л'и, кур́ыца—ге́та капа́л'н'ица. Кал'и вы́грабла — ка́жуц' скас'и́ла. Йа ду́майу, йак ге́та куры́ца мо́жа скас'и́ц'? И па с'в'е́ц'е наро́т. Ка́жны свой абы́чай ма́йиц'.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Мінскага педінстытута П. П. Шубай ад С. К. Алехны, 59 г.

Дуброўкі (№ 12)

5(*) Малы́ брадз'ан'о́к йос'. Йа вот л'убл'у́ хадз'и́ц' на ры́бу. Йос' там ры́бы, йос'. У во́з'ера ухо́дз'иц' и зноў у аз'о́рка захо́дз'иц'. Ло́в'им удвайо́х: адз'и́н стайи́ц' пас'аро́д и дз'аржы́ц' за кан'е́ц, а друг'и́ заграба́йиц'.

— А хто ав'е́чак пас'е́ц', Тол'а?

— А на во́ўка йаны́, бара́ны, на хваро́бу. Ал'е сто́л'ка ав'е́чак.

А ўжо друга́йа радо́ўка * идз'е́ц'. У Цифо́навых адна́ ав'е́чка й чатэ́ры бара́ны. Му́с'и ш, па́с'ц'ила ж дз'аўчы́на. В'асно́йу ж гетак йагн'о́нак малы́. Тры ав'е́чк'и з'имава́л'и. Ге́тул'к'и бара́наў. Што з' йих за толк, з бара́наў. Н'има́ и во́ўны. Н'е́чу ав'е́чку дак чы́ста з'б'ил'и. Йа па́с'ц'ила, дак ус'о падыма́ла ге́ту ав'е́чку.

— Ал'и́на — гета уну́чка, майе́й дачк'и́ дачка́. Тут у в'о́сцы жыву́ц' н'идал'о́ка, от тре́ц'и дом. Йина́ ужо зана́та байава́йа. У По́лацк зваз'и́л'и, дак н'е́шта ў гало́ўку ўб'и́лас'а, ў валаск'и́, го́лайа гало́ўка. Л'ижа́ла ў бал'н'и́цы.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім ад сям'і А. К. Аўсюка, 61 г.

ШАРКАЎШЧЫНСКІ РАЁН

Крушталі (№ 39)

6 У пан'адз'е́лак ра́н'ин'ка, чуц' на зо́лачак, атакава́л'и н'е́мцы на́шу в'о́ску. Прышо́ў н'е́м'ец у кварц'и́ру, за шк'и́рку м'ан'е́ — и на сабра́н'е. На ву́л'ицы м'ан'е падхвац'и́л'и, йак че́рц'и гре́шнуйу душу́, и да С'ц'о́пк'и Ланско́га на кварц'и́ру. Сабра́л'и нас два́ццац' во́с'им мушчы́н. Дз'е́с'иц' чалав'е́к атшчыта́ў, вы́в'иў вон, паг'ирг'ита́л'и н'е́шта, абра́тна нас у кварц'и́ру угна́л'и, пато́м дава́й па адны́м вызыва́ц'. Дз'в'е́ры 'тчы́н'уц' — «ал'т!» крыча́ц', аднаго́ во́з'муц' и застре́л'уц'. Шес'ц' чалав'е́к паадз'ино́чку вы́в'ил'и и застре́л'ил'и. Астал'ны́йа н'и пашл'и́. Дава́й н'е́мцы грана́ты праз во́кны к'ида́ц'— а мы грана́ты наза́д атк'и́дывац'. Вы́к'инул'и грана́ты, дз'в'е́ры вы́ламал'и, а нас ужо упал'и́л'и. Мы н'е на ву́л'ицу бро́с'ил'ис'а, а на двор, двор быў абн'е́с'ены пастро́йкам'и, ул'е́з'л'и у кало́дз'иц у адз'ин ус'е во́с'им чалав'е́к. Йа з ге́тага кало́цца у друг'и́ п'ерал'ац'е́ў и с'адз'е́ў адз'и́н пака́ с'ц'амн'е́ла. Вы́л'ис с кало́цца ц'ирас су́тк'и, пашо́ў да рак'и́, закуры́ў и пашо́ў у л'ес.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта В. Б. Хацкевіч ад Р. В. Касцюкевіча, 51 г.

МІЁРСКІ РАЁН

Трыбухі (№ 26)

7(*) Ны в'ичары́нку у н'адз'е́л'у дз'иўча́т друг'и́й рас наб'е́рыцца палсо́тн'и штук и бо́л'ий. И з друг'и́х в'о́сак прыхо́дз'ац'. Харо́шый брыгадз'и́р у нас — мылады́й, ус'о б'е́гыйиц'. Ты́йа дн'и ц'о́пла было́, а с'о́н'н'а захылыда́ла и дошч с'о́н'а ныстыйа́шчый прасы́паў. Н'ида́ўна у нас бу́ра была́ два дн'и

пыдра́т: адну́ ноч бура́н, а на другу́йу — йшче бо́л'шый. У йа́блыны сук аткруц'йла. Каладз'иц у нас пад бо́кам. Н'и глыбо́к'ийи ў нас кыпа́йуц' — м'е́тры тры ды вады́. Йак у ла́з'н'у вы́б'ерыш, дык саўс'и́м н'има́ вады́. И круко́м, и ланцуго́м, кру́ц'уц' круц'о́лкай. Во́чып — тыка́йа па́лка с ц'в'ачко́м: нав'е́шайиш в'адро́, заче́рпн'иш и ц'а́гн'иш йаго́. Так'и́м'и кручка́м'и и ц'а́гнуц'. Ре́чка ў нас н'идал'о́ка — с к'ило́м'итыр, му́с'и, бу́дз'иц'.

Ган'и́ ты ву́так. Йета ме́ншый, са́мый ста́ршый у а́рм'ийи аста́ўшыс'и. Гырадо́к кыла Л'у́бл'ина, там и жыв'е́ц'. З'имл'а́, п'и́шыц', др'е́ннайа. На́ша з'имл'а́ фа́йнайа. Н'и пым'ин'а́йим. И камн'е́й вре́дных н'ет, — пупыда́йуцца, ды ма́ла, бо́л'шы пы в'арху́, и в'и́дна йих. Ро́мус', идз'и́ прыв'адз'и́ бычка́. Н'а по́йдз'иш? Так'и гул'тыйава́тый хло́п'иц. Идз'и́ в'адз'и́ йаго́: ты ма́лый й йон ма́лый — па с'и́л'и. С дрыва́м'и у нас саўс'и́м н'и харашо́. Са ўре́м'им пры́дз'ицца торх кыпа́ц'.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Мінскага педінстытута З. К. Ткачук.

Казлы (№ 32)

8(*) Ужо на на́шай па́м'ац'и на ре́дал'и * ваз'и́л'и с'е́на, вазы́ панакладаа́л'и в'ал'и́к'ийа. У паса́т * л'е́з'ец' паўкапы́. Цапа́м'и малац'и́л'и. Со́хам'и, йа по́м'н'у тро́ху, йак ара́л'и, а дз'ирав'а́ным'и в'и́лам'и гной капа́л'и. А учо́ра, му́с'и, лас'и́ ишл'и́. Ко́зы дз'и́к'ийа йос'ц', заво́дз'уцца с'в'и́н'и дз'и́к'ийа, лас'и́ прыхадз'и́л'и да гаро́ху.

Даўн'е́й дава́л'и паса́г'и бал'шы́йи. Дава́л'и каро́ву, а то и дз'в'ух.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. К. Германовічам і В. А. Каваленкам ад Н. В. Дзеўяковіча, 38 г.

9(*) Лаза́ н'икуда́ н'е гадз'и́цца. Крушы́ну прын'има́йуц', ус'а́к'и тава́р. Айи́равыйи каре́н'и на л'ика́рства иду́ц'. Г'е́ту кару́ у заво́т атпраўл'а́йуц'. У нас пры По́л'шчы н'е дазвал'а́л'и садз'и́ц' таба́ку, до́лжан быў ус'о́ пакуп'и́ц'. Куре́ц за гот каро́ву праку́рыц'. За п'иц'дз'ес'а́т грам — шес'ц'дз'ес'а́т п'ац' гро́шай, а дз'е́с'ац' гро́шай сто́йала лу́бачка с'п'и́чак. Йа сам каро́ву за гот праку́рваў. Са́хар до́рах быў.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. К. Германовічам і В. А. Каваленкам ад П. Ф. Сакалоўскага, 50 г.

Мілейкі (№ 35)

10(*) Мы байа́л'ис'а, ду́мал'и з бра́тавайу н'е патра́ф'им. Ус'о́ памал'е́н'ку дало́с'а. Вайно́й запа́су н'е было́. Йак бы вайна́ н'е была́, то л'у́дз'и был'и́ п крапче́йшыйа.

Вот йак мы за́муш ишл'и́, так нас в'анча́л'и, а ц'ип'ер ужо́ и так зап'и́шуц' и ус'о́. Ду́майец'е в'ан'е́ц памага́йе — н'е, тут со́в'ес'ц'.

Нам со́тк'и да́дз'ены. У нас ус'е́ на рабо́ту хо́дз'уц'. За рабо́ту аж сва́рацца.

Мы ў шко́лу хац'е́л'и. Што йа зро́бл'у адна́? Вот йа и сама́ по́мн'у. Гра́матнас'ц' — бал'шо́йе дз'ела. А с'аго́н'а мы в'и́дз'им, што наро́т с'в'атле́йшы стаў.

Нас адз'и́н про́с'иц': «Раскажы́ц'е, йак в'ас'е́л'е ро́б'ац'». Тады ста́л'и прас в'ас'е́л'е гавары́ц'. Прыйажа́йуц' да маладу́х'и, там гул'а́йуц' и ра́н'ицай и в'е́чарам. Малады́ во́тк'и прыв'аз'е́ц', маладу́ха заку́ск'и стро́йиц'. Тады́ ужо згаво́руцца. А быва́йе н'е згаво́руцца — па с'амйе́ разб'ира́йуцца, гл'идз'а́ц', кап фам'и́л'ийи харо́шай быў. Дз'е́вушка выб'ира́йец', а йак н'е пат но́раў, то бу́дз'ец' прас'и́ц': «Заплац'и́ц'е малаGо́му».

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. К. Германовічам і В. А. Каваленкам ад Л. І. Лакоткі, 33 г.

ДРЫСЕНСКІ РАЁН

Нарушова (№ 1)

11(*) Нас было́ тры браты́. Ста́ршаму надз'ел да́л'и, а са́м'и раздз'ал'и́л'ис'и, пъ дз'в'е дз'ис'ац'и́ны вы́шла на бра́та. К'е́пска было́ жыц'. Пры Сав'е́цкай ула́с'ц'и дабаўл'а́л'и з'амл'и́.

Была́ вайна́ ко́нчыўшы. Мы прышл'и́ п'ац' хыз'а́йинаў и сырган'изава́л'и калхо́з. С'им'ану́ нас'и́л'и з Дры́сы.

Про́шлый гот йе́тай паро́й ужо дз'е́с'иц' ск'и́рдаў с'е́на было́. Ше́с'ц'дз'ис'ат г'икта́р пачк'и́ * адны́м рука́м мо́жна уб'е́рыц'. Йа ду́маў, со́нца ўжо зайшо́ўшы, йано́ ўс'о́ йашчо́ с'в'е́ц'иц'.

З'има́ зла́йа была́. Пыд утро́ мыразы́, уйу́г'и, у ро́ўн'и с кры́шай было́ нав'е́йаўшы. Л'игла́, атдыхну́ла, п'е́чку истап'и́ўшы. Мн'е ш г'е́ту нагу́ тра́ктарам палама́ўшы и друг'и́й рас пас'е́кшы.

Го́ды сы два падз'аржу́ индык'и́, тады́ саб'е́ п'ары́ну здз'е́лайу.

И во́з'ира на́ша пам'ал'че́ла, за то́йа што спус'ц'и́л'и ваду́. Ужо и ба́йн'а ц'е́пл'ицца, мы́цца по́йдз'им.

У м'ан'е́ два ра́йи у адны́м гн'аз'дз'е́. Укус'и́ла майго́ старо́га, ус'а́ шчыка́ по́хн'иц'. Ты н'и зна́йиш жыга́лы, йак ц'аб'е́ н'и укус'и́ўшы.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута З. К. Ткачук.

Поціна (№ 2)

12 Закры́ўшы ваду́ сыча́с, зато́йе пра́ма заро́счы так'и́м бало́там. О́страў на той сто́ран'и. Йа тут и зарадз'и́лас'а, а н'и

ба́чыла такóй вады́. Пра́ма тóл'к'и дз'йўна былó. С'óл'ита н'éгдз'и и купа́цца. Бóл'шыйи мал'чан'а́ты з'б'éруцца, адйéдуц' у лóтк'и и купа́йуцца. Мнóга и ву́так, и гус'éй, и ча́йик, и кн'и́гавак. Йанó былó с куста́м такóйа. Ахвóтн'ик'и стрыл'а́ц' пайéз'дз'уц' на лóтках. Ры́ба н'и ста́ла лав'и́цца, йана́ разыйшóўшы па ўс'им вóз'иры. Ты́йи гады́ мой сын л'ав'и́ў ры́бу. Йак мы дл'а [ля] вóз'ира жыв'óм, дык жыў тóл'к'и з ры́бы. В'аснóйу на́раст. Йана́ так'и́м урéм'ем з'б'ира́йицца ў ку́чу. Йак икру́ м'éчыц', так'и́м ку́чам хóдз'иц', тады́ л'éгчы. З'в'аз'óм, пъста́в'им з дачкóй [нерат]. На́шы мушчы́ны нала́ўл'ивайуц' пуды́ па чаты́ры. Л'ашчы́ бал'и́ дл'а с'иб'é. Л'а б'éрагу жыву́ц' и н'и паку́шайуц' ры́бы, йак адны́ жаншчы́ны. Жаншчы́на н'éрат н'и з'дз'éлайиц'. Лóв'им стары́м'и гéтым'и, а йак з'дз'éруцца, йа ш н'и з'дз'éлайу нóвых. У нас йос'ц', што адна́ ры́б'ина к'илагра́м п'ац'-шэс'ц'. Така́йа — дл'ин'н'ин'и́ са скам'éйку. Л'ашчы́ так'и́йи н'и бал'шы́йи, ал'е шырóк'ийи. Л'ин'и́, плóтк'и, акун'и́. Йос'ц' кру́пныйи ры́бы. За шчу́ку н'ет бóл'шай ры́б'ины. Быва́йуц' пы паўпу́да. В'аснóй кóл'уц' л'от и вас'ц'а́м'и лóв'уц'.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута З. К. Ткачук.

Зайцава (№ 53)

13 У нас тут жыў дз'ет — прамы́ быў мужы́к. У йагó два сыны́ был'и́ так'и́йи в'ал'и́к'ийи, ц'и́х'ийа н'éйк'ийи ма́л'цы. Йаны́ н'и им'éл'и н'ийа́къй наву́к'и, абръзъва́н'ийа. И вот адз'и́н прыду́маў устрóйиц' цымба́лы — са́м'и йигра́л'и, патóм у пац'ихвóн плас'ц'и́нку устрóйиў — и игра́йиц'. Шчыта́л'и йаго да́жа дурукува́тым: ус'ó адз'и́н хóдз'иц', н'и гул'а́йиц', н'и пйец'. Састрóйиц' што. А йéс'л'и п йаму́ абразава́н'ийа, то чорт в'éдыйиц', што йон мог бы прыду́мъц'.

Запісана ў 1954 г. А. А. Крывіцкім ад І. В. Татарынава, 80 г.

Шатрова

14(*) У брага́ду. А гéта ш Ма́ркав'ичы пóйдуц'. Йа н'и зна́йу, бува́йуц', му́с'а. Г'éта. Бу́дз'иц' гул'а́ц'. Так йак саб'éруцца. Гéта ш пасту́х мóжац' твары́ц'. Н'ида́ўна. У нас Баркав'и́цы йес'ц'. Сматры́ц'и. Йон н'а игра́йец'. А у нас ишчо жéншчыны. Кóжны в'и́дз'иц'. Йа во пасматру́. Во майé сас'éды. На ка́ртачку гл'идз'éл'и. У йагó н'ет бра́та н'ивóднага. Жóнка тут аста́ўшыс'. Йа йак была́ малада́йа. Гéта ш н'а гул'а́шчы чалав'éк. Йон быў ка мн'е прышóўшы. Ма́л'цы вóдз'уц'. Игра́йец'. У пóйез'дз'е йéдз'а [едучы], н'ичóга н'а на́да адз'ава́ц'. Йа была́ прын'асла́. Куда́ йайé там буду́ адз'ива́ц'. Йа ў Ры́г'и в'и́дз'ала. Йак у гóрадз'и, н'а ку́шайец'. Папрашу́ йих, йак прыйе-

дуц'. Спрáўл'у свáдз'бу. Н'а в'йдз'ала. Бывáла, йак прыдз'еш, йон с'ичáс на п'еч л'ац'йц'. Пайдý гл'идз'éц', ц'и йос'ц' прыйéхаўшы. Йак в'éчар, так тут пóўна. Қáжац', ажан'йўс'а Шýрка. Атйижджáў. Йон ужо ц'йхан'ка н'и пас'адз'йц'. Пóйдз'ец' на хрéс'б'ины да М'ин'кóва. Н'а ўкýсна. Н'ик'йпар жа пóйдз'ец'. Вот йанá мн'е пахóжа да Тамáры. У м'ин'é йос'ц' кл'ýчык. Гáл'а ш пóйдз'ац' у йáгады. Там, кáжац', п'еравóзуц' и п'еравóз'уц'. Учóра к'йнала. Во икáйа. У вас, в'éрна, ўс'о кап здарóвы. Майá с'ам'éйка разлучылас'а. Ды н'агóш ты н'а п'илá? Йа во н'а л'убл'ý, йак дз'áц'кам завýц'. Вот йак празнáўшы [прызнаўшы]. Дз'в'éс'ц'а грам. Пагл'аджý, ц'и мóжна аткарм'йц' йайé. Пам'éжды радных пражыв'éц'. Чалав'éк прабл'ижáйецца. Қазáла, йак йéхала у вагóн'е. Н'ив'éстку прыв'азлá. М'óду такóга, йак з Запас'йшак прыв'аз'л'й. Йа ш быў хаз'áйинам. Йаны вып'ил'и ус'éй грамадóй. Нóччы йéхаў. Да Йвáна бл'йжы. Йак трéс'н'ац', с'идз'éў. У канцал'áрыйу. М'ах'й нóс'иц' и нóс'иц', на шóф'ира. А так былá п йéйнайа н'ав'éстка. Н'ахáй пасылку нам вышл'иц' с'уды. Йа вот благ'й чалав'éк. Быў у áрм'айи. Начáл'ства трéбуйиц'. И кáждаму чалав'éку нáда. Хáта с'ц'идз'óнайа. В'аз'л'й ў Рыгу на машын'и. Тут бувáла грамафóн играў. Йа Гушчýху тýйу зас'п'éла. Мазукáнт. Йа вот ужó катóруйу ноч н'а спл'ý. Ц'ап'éр у ц'в'аты ткуц'. Мáл'цы тóл'к'и и жыл'й ў аднóй хáц'е.

Запісана ў 1951 г. І. М. Гайдукевічам ад калгасніцы, 55 г.

Цінкаўцы

15(*) Йанá былá пайéхаўшы. Йанá былá пайéхала ў васкрас'éн'н'е. Тут у нас йос'ц' старык. Гéтаму пáну рабóтал'и, Багданóв'ичу. Н'а с'л'йшкам. Йашчó быў фóл'варак Бац'анóва. А жанý йон с'иб'é браў высóкага звáн'н'а. Йа быў вышаўшы на пас'óлак, пастрóйил'ис'а. Йа з г'éтай дз'арéўн'и выхадз'йў. М'éлк'ийи пас'óлк'и стáл'и снас'йц'. Нóччу кавал'арысты, ну и п'éшыйи, б'ас прóпуска н'ил'з'á была. Саўс'óм, м'ис'ц'éчка. Час'ц'éн'ка бувáйе. У гéтым гадý н'е былá зан'áўшы. Былá прывыкшы ўжо, жылá ў ц'ишан'é. Быў разрашыўшы палав'йц'. Былá п'ерасóхшы, в'аснóй хóдз'ут, п'арасахáйет. Гдз'е мóжна п'арайц'й. Пам'éшчык им'éл им'ен'н'и, л'асы и футары. А вот н'и знáйу н'ичавó. Прóўда. Қанцал'áрайа у Нóв'аках, старшын'á, вóпчаства, там л'удз'éй н'и так мнóга.

Йичм'éн', у брагáдах. У нас йайé и н'а с'éйал'и. С'в'йн'н'и йес'ц'. Саўс'óм, так лýччы, пашлá па пóл'у, што вас'амнáццац', штук п'идз'ис'áт, н'амнóшка лýччы бýдз'иц'.

Н'и знáйу, былá нá з'иму ўспахáна, п'ирапáшку з'дз'éлал'и, распáхавал'и глабóка, радавóй с'éйалкай с'éйал'и. Гонт в'аз'л'й пóс'л'и вайны, дз'араўный. Ц'ил'éх. Рабóтайиц', им'éйиц'. Аткýда прагнáл'и [прыгналі], астáл'ис'и. Быў прыслáны да нас. Ина

ідз'от, паступ'ила работац'. Н'ачыстайа с'ила. Два бал'шыйи цыпл'онк'и, индакам, тол'к'и крап'ивы, прыв'аду, турн'епс н'и йадуц'. Трох штук здаў, у с'ан'ах, тут йак прец', пупулам, шче куп'уц', пагаваруц'. Тройе лашадз'ей прапала. Дз'в'ух кабыл'иц уз'ал'и. Араставал'и. М'ин'е пападз'от у карман. Нада п'арасушвац'. Плашчадз'а харошыйа. Высапаўшы быў грав'ий. У п'итнаццатам гаду. Адз'ин пастройиўшыс' йес'ц'. Вадакачку был'и ўв'ал'ичыўшы. Стараста васалайец'. Астал'ис'и, разгавары́л'ис'и. Куда йон быў папаўшы. Прысалайиц'. Н'адаўна быў прайехаўшы [прыехаўшы]. Дз'ис'атага.

Запісана ў 1951 г. І. М. Гайдукевічам ад калгасніка, 57 г.

Бажкі

16 Пас'л'едн'ийи дн'и мы был'и ў С'ам'онаўск'их кус'ц'иках, акала дз'ареўн'и С'ам'онава. Пас'аредз'ин'е их быў мал'ен'к'и бугурок, сухойе м'еста, а кругом балота. Жыл'и мы там так можа н'адз'ел'и дз'в'е-тры на тым м'ес'ц'е. Пръхадз'ил'и туды парц'изаны, хац'ел'и п'ерайц'и бал'шак. Фронт быў ужо саўс'ом бл'иска. Снарады рвал'ис'а кал'а нас. Нам нада было п'ерайц'и на ту старану, там был'и ўжо парц'изаны. Мы тры начы падрат патал'ис'а п'ирайц'и, но н'им'ецкайе дв'ижен'н'е с'ил'на бал'шойа было. Пъс'л'а таго мы астанав'ил'ис'а пас'арот гетых кус'ц'икаў. Наўтра стала ц'иха. Слышан был н'ам'ецк'и разгавор, а патом сразу стала ц'иха. Мы с'идз'ел'и пад етым дз'ераўцам. Снарады ц'ираз нас с'в'истал'и. Ета з' в'ечара. А наўтра стала ц'иха. Бой уц'их, и, вапшче, разгавору дажы н'и стала слышна н'идз'е. И вот рашыл'и паглъдз'ец'. Уз'л'ез'л'и на йелку. Стал'и мы сматрец'. Н'ичога н'и ув'идз'ил'и. Кругом бала ц'ишана. Врем'а будз'иц' часоў так пад дз'в'инаццац' дн'а. Часоў так у дз'в'инаццац' пръл'ац'еў самал'от. Саўс'ом н'из'ен'ка, са з'в'оздачкай. Мы абратна з Гардз'ейем на б'ерах, на ту йолачку. Мы зам'ец'ил'и, што дз'в'игалас' война. А с'уда дал'ша бой прадалжаўс'а. Мы, кан'ешн'е, н'и знал'и, чыйо гета вайско. Мы абратна рашыл'и ищ'и на б'ерах, узнац' точна. Уже падашл'и танк'и с аружайам с ус'им. Вопшчам, фронт настайашчы. Гардз'ей гаворыц': «Йа выйду на б'ерах». И разгавор мы услышал'и, руск'и разгавор. Мы жджом Гардз'ейа, а йаго там ужо зам'ец'ил'и красныйа, што йон патпаўзайиц'. Йон стаў уц'икац', а йаны за йим. Прыб'егл'и да нас. Прыб'ехшы ў геты акопчык, йон скочыў да нас. Гаворыц': «Н'емцы ил'и нашы, н'а знайу». Нас н'и магл'и найц'и зразу. А нам праз з'амл'у в'идна. Мы рашыл'и выйц'и. Тут зразу закрычал'и «ура!». Йа ахрыпла, дз'в'е н'адз'ел'и н'и разгуварувала.

Запісана ў 1951 г. І. М. Гайдукевічам ад Н. Т. Нарубень, 23 г.

Вознава (№ 21)

[17] Йакóйе гéта ў чóрта жыц'ц'ó былó, прáўда, мы ишчé па сраўнéн'у с друг'и́м'и жыл'и́ дóбра, таму што ў нас ус'á с'имйá былá рабóчайа. Хоц' мы раб'и́л'и дз'ен' з нóчу, н'е в'éдал'и н'икóл'и óттыха, ал'е затóйе кал'и́ пры́дз'иц' йакóйе с'в'áта, то ўжо хоц' кусóк л'éпшага хл'éба папрóбуйиш. А жыл'и́ ш л'ýдз'и, што и дз'иц'éй былó мнóга и бац'к'и́ тóл'к'и удвайи́х рабóтал'и. Ну и што ш вы саб'é дýмайиц'и́, йаны́ сáм'и чуц' нóг'и ц'игáл'и, а дз'éц'и пам'ирáл'и кáждый гот. Вот, напрым'éр, во тут, прóц'иў нáшага дóма, дз'е вун гéта в'ирбá стайи́ц', стайáў дóм'ик пры царý. Жыл'и́ там двóйа — дз'ед з бáбай. Ус'ó урéм'а былó ў йих 6 дз'иц'éй, таму што кáждый гот адз'и́н ум'ирáў и адз'и́н радз'и́ўс'а, а патóм за адз'и́н гот трóйа пам'óрла. Йакрáс быў галóдный гот, ды и йаны́ ўжо и сáм'и чуц' с гóладу н'е паўм'ирáл'и. Ох! дз'éтк'и майé, начáц' ус'ó раскáзвац', дык за н'адз'éл'у не раскáжыш. Скажý тóл'к'и — шчас'л'и́выйи вы, што вам так н'е прышлóс'а жыц', а мы ў мóладас'ц'и хл'ибнýл'и гóра.

Запісана ў 1951 г. студэнткамі Мінскага педінстытута В. І. Міхайлоўскай і Р. Ф. Фіндрык ад І. А. Пірага, 69 г.

ПОЛАЦКІ РАЁН

Глінішча

[18] У тóйа врéм'а н'éмцы дýжа л'удз'éй страл'áл'и. К нам у в'óску прыйéхал'и на друг'и́ дз'ен' ражаствá. Ус'и́х вы́гнал'и ў другýйу в'óску. Гéта былó у сóрак трéц'ц'им гóдз'и вас'мóга йинварá ýтрам, шчытáй, у дз'éв'иц' гадз'и́н. Устáл'и мы вýтрам. Тады́ хаз'áйин гавóрыц': «Н'éмцы йдуц'».

Прышл'и́ н'éмцы ў хáту и забрáл'и дакум'éнты у маладз'óжы. А патóм стáл'и заб'ирáц' скац'и́ну, с'в'ин'éй на м'éс'ц'и страл'áл'и и н'ижывы́х йих в'éз'л'и. Ав'éц и карóў гнáл'и жывы́х. А патóм стáл'и выган'áц' астал'ны́х л'удз'éй, а дз'арéўн'у запал'и́л'и. П'ац' дз'ирав'éн' зарáс, дз'еддóм и п'итóмн'ик: нáше Гл'и́н'ишча, Трóсна, Б'éцка, Вóражн'а, Шкóлк'и, Чарнарýчча, Рабак'и́. С Трóсна л'удз'éй и скот атрáзу вы́гнал'и на бал'шáк и йих пагнáл'и атрáзу ў лáг'ир, а нас вы́гнал'и у балóта, а карóў и мушчы́н пагнáл'и дáл'шы. У Чарнарýччы быў йих збóрны пункт, а бап, раб'áт, кал'éк брóс'ил'и ў балóц'и. «Пастóйиц'и, — сказáл'и, — з'дз'ес'». Йаны́ ат нас атх'инýл'ис'и, а мы хто куды́. Мы ў балóц'и прас'адз'éл'и да в'éчара и сабрáл'ис'и ў дз'éв'иц' часóў ап'áц' у свайý дз'арéўн'у. Нашл'и́ цéлуйу бáн'у н'изгарéўшуйу. Тады́ мы ў гéту бáну згруз'и́л'и раб'áт и стáл'и йéс'ц'и искáц'. У кагó сáла згарéла, стáл'и гéта гарéлайа сáла брац', раб'áт карм'и́ц' и сáм'и йéс'ц'и. К нам з л'éсу уц'аклó дз'в'е карóвы. Мы йих паймáл'и и стáл'и дайи́ц'. З забóра лучы́ну шчапáл'и и ас'в'ашчáл'ис'а, а патóм

ста́л’и асуждáц’, што нам тут н’а м’éста. Бýдз’им уц’икáц’ к парц’изáнам у Б’éцка. Асталóс’а у нас дз’в’е падвóды. Мы в’éшчы нагруз’и́л’и и пайéхал’и ў Б’éцка. Прыйéхал’и ў Б’éцка, нас парц’изáны прын’áл’и. Там былó дз’éв’иц’ хат згарéўшы, ал’е мы пам’ас’ц’и́л’ис’. Былó па двáццац’ чалав’éк у хáц’и. Аджыл’и́ мы там дз’в’е н’адз’éл’и, а аттýл’ н’éмцы вы́гнал’и. Тады́ п’ирайéхал’и у дз’арéўн’у Рýччы. Аджыл’и́ мы там тры м’éс’ицы, вы́гнал’и н’éмцы нас и аттýл’. З двáццац’ п’áтага мáрта па стáраму с’адз’éл’и мы ў л’асý да мáйа. Патóм и аттýл’ вы́гнал’и. Тады́ мы вы́йихал’и у дз’арéўн’у Ам’ил’л’áн’к’и В’éтрынскага райóна. Вы́гнал’и и аттýл’ н’éмцы. С’адз’éл’и мы там тóл’к’и дз’в’е н’адз’éл’и у Ам’ил’л’áн’ках гéтых, и ап’áц’ у л’ес. С’адз’éл’и мы ў л’асý да йýн’а м’éс’аца. Там мы стáл’и рабóтац’ у парц’изáнах. Тады́ п’ирайéхал’и с парц’изáнам’и ў дз’арéўн’у Гóрк’и. Там мы аджыл’и́ гот и фрóнта дажыдáл’и. З Гóрак нас выгнал’и аш у Бабы́н’ичы. Мы ус’ó с атрáдам ишл’и́. Ужо п’éршага мáйа на нас блакáда наступ’и́ла. Патóм нас парц’изáны схавáл’и у жал’éзный падз’éмный бýнк’ир. Там мы атс’éдз’ил’и да дванáццатага мáйа. Патóм прадáц’ал’ пры-в’óў н’éмцаў и паказáў нас. У дз’éв’иц’ часóў з рáн’ицы н’éмцы ўз’ал’и́с’а рыц’ наш бýнк’ир. П’иравóччык крычы́ц’: «Выл’и-зáйц’и». Мы байáл’ис’и, кап гранáты йаны́ н’и стáл’и к’идáц’, раз’б’и́л’ис’и на два кал’идóры. А н’éмцы аткры́л’и л’ук и стáл’и нас аттýл’ выган’áц’. Йаны́ з’дз’éлал’и у нас вóбыск. Брáл’и дз’éн’г’и, адз’éжу харóшуйу, у кагó былó сáла, паатн’áл’и, у нас часы́ забрáл’и, и пагнáл’и нас па л’асý. Вы́гнал’и нас на пóл’а и ап’áц’ вóбыск. Тут ужо с’н’имáл’и абуван’н’а. Атлу-чы́л’и ат нас мушчы́н. Нас былó там чалав’éк с’éмдз’ис’ат п’ац’ с раб’áтам’и. Патóм нас пагнáл’и. Н’éм’иц’ гóн’иц’ нас и гавóрыц’: «Вам áл’ес капýт». Прыгнáл’и нас на н’и́ву и паса-дз’и́л’и крушкóм и йашчé самá сказáла: «Бýдз’им садз’и́цца вы-шéй, кап нам п’éрвайа пýл’а пупáла». А Мáн’ку мы ужо был’и́ пац’ирáўшы тады́. Прышóў карáц’ил’ны атрáт, дапрас’и́л’и нас, йак мы пупáл’и ў той бýнк’ир. Прызнáцца вам, мы йим салгáл’и. Мы сказáл’и што парц’изáны нас гнáл’и за жал’éску, а мы ўц’áкал’и ад йих. Ал’е па гéтаму л’асý пан бамб’и́ў, с арý-дз’ий б’иў. Мы нашл’и́ гéтуйу йáмку и зал’éзл’и. Тады́ стары́ абн’áў Вáс’ку и сказáў: «Прашчáй, сынóк, пас’л’éдн’и рас мы с табóйу в’и́дз’имс’а», — и заплáкаў. А йа былá нармáл’найа, тамý што йа былá рас’ц’ирáўшыс’и. Мы атс’éдз’ил’и там сýтк’и. Н’и дáл’и нам н’и кáпл’и вады́. Ишóў дош. Йа атпаўзýс’а и вады́ з лýжыны хл’ибнý, тады́ мн’е л’ахчéй. А стары́ кáжыц’: «Дура ты, тут вадá н’а чы́стайа, а ты пи́еш». Патóм нас па-гнáл’и аш пат Пóл’шчу, м’éснас’ц’ Дóкшыцы, но нас вы́бракa-вал’и па дарóз’и: пак’и́нул’и стары́х, малы́х и кал’éк, а мала-дз’óш пагнáл’и ў лáг’ир. Мы атс’éдз’ил’и там тры н’адз’éл’и, а патóм удрáл’и у Гóрк’и ап’ац’, дз’е мы жыл’и́ дагéтул’. Там у нас быў астáўшыс’а хл’еп и картóшка. Аджыл’и́ мы там н’адз’éл’у, и

тут йа узна́ла, дз’е йес’ц’ майа́ до́чка. Йана́ была́ ў Л’е́п’ил’и ў бал’н’и́цы, ц’и́фам бал’е́ла. Пато́м йа к йей пашла́. Атту́да прышла́ и сама́ ц’и́фам забал’е́ла. Тады́ мы прыйе́хал’и на ро́дз’ину, йак на́шы прышл’и́. Дз’е́цца н’е́гдз’е было́ тут. Хл’еп на со́нцы сушы́л’и. С’ с’ил’сав’е́та жо́рны да́л’и нам. Ха́ты дз’е́лал’и с травы́, а пато́м ста́л’и капа́ц’ бу́нк’ иры пад во́с’ин’. С’имйа́ майа́ ап’а́ц’ забал’е́ла. Ва́с’ку ц’иф схвац’и́ў, Ма́н’ка так забал’е́ла, а мы с старыко́м так-с’ак капа́л’ис’а.

Гот пражыл’и́, ста́л’и ха́ту стро́йиц’. Праз два гады́ Ко́л’а прышо́ў. Йон быў чаты́ры с палав’и́най гады́ на фро́нц’и.

Запісана ў 1950 г. Ю. Ф. Мацкевіч і М. В. Бірылам ад Е. Д. Сарокінай, 56 г.

Шчаперня (№ 61)

19(*) Мы жыл’и́ п’ерат вайно́й у Ма́лай Шчап’е́рн’и. Мн’е б’аз двух — во́с’имдз’ис’ат гадо́ў. Дз’ац’е́й нагадава́ў мно́га. Да вайны́ жыў харашо́. С’им’йа́ была́ бал’ша́йа, дз’е́ўк’и был’и́ — за́муш павыхо́дз’ил’и, адна́ ў стало́ўку пашла́, — жыв’е́ц’ харашо́, а като́райа ў за́паднай, та́йа дапамага́йиц’. У вайну́ нагар’ува́ўс’а.

Наш л’ес у парц’иза́ншчыну зва́л’и «Утара́йа Масква́».

Н’ихто́ н’а по́мн’иў, што п у нас был’и́ дз’и́к’ийа с’в’и́н’н’и — был’и́ рас пайав’и́ўшыс’а, йих запрашча́л’и б’иц’ — и лас’о́ў н’а было́, а ко́зы был’и́, ал’е ма́ла. З’в’ер з’в’ира́ ун’ичтажа́йиц’. Про́шлайе л’е́та мой хло́п’иц хадз’и́ў з наста́ўн’икам на с’в’ин’е́й — у л’асу́ заса́ду дз’е́лал’и, ал’е уб’и́ц’ н’и трапл’а́лас’а: н’ийа́к йих н’и заб’и́ц’.

Хло́п’иц на л’е́та у ва́рм’ийу по́йдз’иц’. Ц’ап’е́р, кал’и́ ўре́м’а, на ахо́ту хо́дз’иц’. Ц’иц’ерук’и́ па по́л’у и ра́пчык’и то́жа йос’ц’. Надайе́ла и́хнайе м’а́са: йак грыбы́. Сам йа то́л’к’и на ры́пку схажу́ дн’ом, — но́ччу пло́ха в’и́жу.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. С. Жываткевіч ад Д. Л. Петрачэнкі, 78 г.

Кушлікі (№ 66)

20 Ма́мка прыго́н служы́ла, раска́звала. Ц’ап’е́р на рабо́ту хо́дз’уц’, йак ран’е́й у це́ркву, — так адз’е́нуцца. Дз’аре́ў-н’а ран’шы зва́лас’ Запру́дз’дз’е и им’е́н’н’е было́ Ку́шл’ик’и. Вот, ро́дный, сама́ жыла́ пло́ха. Йа ў бра́та была́. Пака за́муш зайшла́ — ус’о у лапц’о́х хадз’и́ла. Руба́шк’и ткал’и самадз’е́л’ныйи. Саха́м’и ара́л’и, у хл’еп бабо́вай м’ак’и́ны падм’е́с’уц’. Ха́ты был’и́ н’е на мас’ц’е́ *, а на з’амл’и́. Спа́л’и на палу́ *. Сама́ дз’е́ўкай на палу́ спа́ла, — ад п’е́чы аж да вакна́ пас’ц’е́л’им. Дз’е́ц’ам ма́ты с сало́мы кла́л’и. Во йак даўн’е́й ро́б’ил’и. Ку́рныйи ха́ты был’и́: зато́п’им, ха́ту рашчы́н’им — ды́мна, п’еч з гл’и́ны.

Нам пáну нáды бы́ла мнóга рóб'иц'. Кулуб'éл' с сабóй брá-л'и на пóл'е. Мáмка рыб'áтак брáла хадз'йла жац', марг'й * аджынáл'и. Пан кагó хóчыц' — пажéн'иц': вóз'м'иц' маладóга на старóй ажéн'иц' — н'ичóга н'е скáжыш... Ц'ап'éр и с'п'йчк'и, карас'йн, а даўнéй и н'и в'йдз'ил'и, и н'и знáл'и, што за с'в'ет. Начáм'и прáл'и на в'ирац'аны́, лучы́нку пал'йл'и: уткн'óм у св'éташ — калóдачка, а ў йайé кол — туды́ лучы́ну тóркал'и, вугáл'л'е л'ац'йц'.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Белдзяржуніверсітэта Б. С. Лапавым ад П. І. Варанецкай, 69 г.

Арлея (№ 94)

21 И тáйа майá дóчка зáмужам (за вайéннага вы́шадшы), здарóвайа, с'арéдн'ага рóсту. И мáл'цы был'й высóк'ийа, стрóй-ныйа, прыгóжыйа. Бóл'шайа на вайн'é здарóўйа пац'ирáла, засты́ла — ахв'ицéрам былá; ц'ап'éр инвал'йт втарóй грýпы, палучáйиц' п'éн'с'ийу. Кап ина згар'éла йéта вайнá.

Так'ййа дз'éц'и был'й, йета и душá в'ек рáдавалас'а. Млáт-шы у п'éрвым гадý паг'йп, а стáршы — на Йапóн'ийу насту-пáл'и — паг'йп. Хоц' бы з дваййх адз'йн астáўс'а, а то з дваййх н'и вóднага. Старéйшы быў жанáты, йамý былó тры́ццац' вóс'мы гот пашóў, а малóдшаму — тры́ццац' п'áты.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Мінскага педінстытута А. П. Груцо.

Зарачанне (№ 101)

22 Зас'éйуц' л'он, патóм нáда вы́рас'ц'иц' л'он. Вы́рв'им йагó, мал'éн'кам'и снапóчкам пув'áжым, вóз'м'им абрéжым з'óрны, патóм памóчым у вадý, патóм вы́ц'игн'им з вады́, рас'-с'ц'илáйим тóнк'им слóйим л'он — пал'ажы́ц' на пóж'ни, патóм пув'áжым у бал'шы́йи снапы́, тады́ сýшым и ў машы́н'и мн'óм, тады́ трéпл'им и на граб'ашóк смóргайим, патóм расц'áгвайим н'йтк'и на с'ц'éнку — йéта снуйóм назавáйицца крóсны, тады́ с'н'йм'им йих и на ставы́ наўйóм, к'йн'им у н'ит и заччóм — и палучáйицца палатнó, тады́ вы́б'ил'им.

Ставы́ пастáв'им, тады́ н'ит пав'éшайим на пóлк'и, тады́ нáб'ил'ицы, б'óрда, ук'йн'им у кáждуйу трыс'ц'йну па дз'в'е н'йтачк'и, зав'áжым и начынáйим ткац'.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам і студэнтам Мінскага педінстытута М. А. Купрыянчыкам ад Я. Д. Казловай, 59 г.

МАЛЬЧЫК З ПАЛЬЧЫК

(Казка)

23 Жыў дз'ет и бáба. Дз'ет гавóрыц': «Йа пайéду у пóл'а, а ты, бáба, дз'éлай штó-н'ибуц' дóма». Дз'ет пайéхаў у пóл'а, а бáба крышы́ла капýсту и атрéзала м'éдз'иный пáл'иц, тадá йинá йагó ув'арц'éла у трáпачку и палажы́ла на лáўку.

Прыхо́дз'иц' дз'ет, спра́шавайиц': «Хто гета пла́чыц'?» Ба́ба гаво́рыц', што у нас йос' ма́л'чык с па́л'чык.

Тада́ дз'ет гаво́рыц': «Бу́дз'им гадава́ц' за сына, бо у нас н'ет дз'ац'е́й».

Дз'ет пайе́хаў на по́л'а ап'а́ц' рабо́тац', ба́ба дала́ ма́л'чыку йес' зан'е́с' на по́л'а дз'е́ду. Идз'е́ц' ма́л'чык, пас'в'и́ставайиц', с травы́ н'и в'ида́ц'.

— Дз'е́ду, дз'е ты йос'? — н'асу́ таб'е́ йе́с'ц'и.

— А хто ты?

— Йа ма́л'чык с па́л'чык. Ну, дз'ет, пас'адз'и́, а йа бу́ду рабо́тац'. А хто бу́дз'иц' купл'а́ц' м'ан'е́, то ты прадава́й.

Зал'е́с ма́л'чык с па́л'чык кан'у́ ў ву́ха и аре́ц'. Идз'е́ц' куп'е́ц.

— Што, дз'ет, с'адз'и́ш, а кон' то сам аре́ц'?

— Да, у м'ан'е́ йос'ц' ма́л'чык с па́л'чык, што мо́жыц' рабо́тац'.

— А дз'е ш йон, што н'а в'и́дна?

— У ву́х'и с'адз'и́ц'.

— Прада́й мн'е кын'а́ з ма́л'чыкам-па́л'чыкам.

— А што дадз'и́ц'и?

— Ско́л'ка?

— П'ац' ты́с'ич рубл'е́й.

Куп'е́ц уз'аў ма́л'чыка-па́л'чыка, пасадз'и́ў у карма́н, с'еў на кын'а́ и пайе́хаў. Ма́л'чык с па́л'чык уц'о́к с карма́на вон и идз'е́ц' даро́гай — наўстре́чу воўк б'аг'и́ц'.

— Йа ц'иб'е́ з'йем.

— Йеш.

Воўк праглац'и́ў ма́л'чыка. Б'аг'и́ц' воўк и в'и́дз'иц' бал'ша́йа ста́да ав'е́ц.— Вот йа з'йе́м бара́на. Ма́л'чык с па́л'чык йак закрычы́ц' у бру́х'и — воўк так и пуб'ажы́ц' уц'ика́ц'.

Ма́л'чык гаво́рыц' ваўку́: «В'аз'и́ м'ин'е́ дамо́ў». Воўк стаў и паду́маў: на́да атв'ас'ц'и́, а то йа н'и з'йем н'и аднаго́ бара́на. Прыб'ига́йиц' воўк дамо́ў. Стары́к са стару́хай заб'и́л'и вуўка́ — ма́л'чык с па́л'чык вы́л'ис вон. Дз'ет ба́б'и гаво́рыц': «Ну и дажыл'и́ ш мы сынка́, што н'идз'е́ н'и прапада́йиц'». И гудува́л'и то́га сынка́.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам і студэнтам Мінскага пед-інстытута М. А. Купрыянчыкам ад Е. Т. Майсеевай, 18 г.

Сасно (№ 98)

24 А раска́зваў дз'е́душка йашчо́ пры прыго́ну было́.

Вот карто́шку капа́йуц' — дак у нас хуц' п'ац' пудо́ў закапа́йацца, дык [толькі] крыц'ику́йуц', прадупрадз'а́ц', — а там во́йта быў. У йаго́ пл'ец' рам'е́ннайа спл'е́ц'ена, и йон с пл'е́ц'ц'у стайиц'. И кал'и́ карто́шына л'ажы́ц' за ва́м'и, дык з ў́с'айе́ йаго́най с'и́лы б'иў, зза́ду падхадз'и́ў и б'иў: кал'и́ карто́шына л'ажы́ц' — пл'ец', дз'е́с'ац' карто́шын — дз'е́с'ац' пл'о́так.

Адну́ жанчы́ну за тры карчы́ карто́шк'и так б'иў, што ста́л'и ко́с'ц'и в'ида́ц'. Це́лых паўго́да л'ажа́ла — а вы́жыла, падна-с'и́л'и йей што было́ йес', ус'а́ пас'е́чана была́.

Н'евады́ в'иза́л'и рука́м. У вас'имна́ццац' чалав'е́к в'иза́ла, адз'и́н в'иза́ў шы́пка, удвайно́ йак друг'и́йа — йон з'в'а́жа сто́л'к'и, а тот про́ц'иў йаго́ напалав'и́на. Кал'и́ хто ат ге́тага атста́н'иц' — пан ладо́н'у аршы́нам жал'е́зным б'иў.

А пато́м йаго́, като́ры шы́пка в'иза́ў, зача́л'и прас'и́ц' ус'е́ — пан прышо́ў, а ў йаго́ — ро́ўна з ус'и́м'и, — ус'аго́ с'с'ек пл'е́ц'-ц'у, ус'у́ ко́жу з'н'аў, так што н'и мох на м'е́с'ц'и с'адз'е́ц'.

25 Два аз'ары́ йос' — Бал'шы́ С'и́н'ец, ат йаго́ к'ило́м'етра паўтара́ — Ма́лы С'и́н'ец. Дз'е Бал'шы́ С'и́н'ец, там го́ры н'и-схадз'и́мыйа, бал'шы́йа. Воўк у гаре́ вы́капайиц' нару́ и жы-в'е́ц' у наре́ тей... М'адз'в'е́ц' з'дз'е́лайа саб'е́ м'арло́х, бал'шы́ м'архло́х и выво́дз'иц' там дз'ац'е́й.

Там аблажы́ўшы л'е́сам. У л'асу́ адз'и́н гот йак йе́та травы́, так грыбо́ў было́ — адны́ барв'ик'и́. На майе́й жы́з'н'и то́л'к'и раз было́ — ско́л'к'и ўжыў йа гадо́ў, дык з грыба́м тако́йа адз'и́н год было́: па ты́с'ачы на́б'ира́л'и и дз'ен' н'и бра́л'и.

Ма́лы С'и́н'чык глыбаты́ бу́дз'а — йак б'аро́ска та́йа. Кл'уч у йим йос', с таго́ кл'уча́ ры́ба идз'е́ц' фанта́нам у на́ша аз'аро́... Акун'е́чык — ры́ба с'и́н'айа, крас'и́вайа — и аз'аро́ тагды́ ц'в'иц'и́ц', йак таба́кай ц'и м'ак'и́най апсы́пана, пайе́та-му «С'и́н'ец» называ́йуц'.

Запісана ў 1954 г. студэнтам Белдзяржуніверсітэта А. В. Мажэйкам ад П. А. Спірыдонава, 75 г.

Вішнева (№ 73)

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

26 Ужо со́н'ейко н'иран'у́хан'ка захо́дз'иц',
Мълада́ Же́н'ичка свайу́ маму́л'ку траво́дз'иц',
Право́дз'иц' и шчыру́хан'ка гаво́рыц':
— Прыхо́дз', прыхадз'и́, ро́дна мату́л'ка,
Ужо́ ка мн'е даро́жан'ка прам'е́н'ка,
Даро́жан'ка брус'н'и́чн'ичкам заро́сшы,
Варо́ц'ик'и кал'и́н'инкай абв'и́с'л'и.
Йа й даро́жан'ку ат брус'н'и́чн'ичку пръпал'у́,
Варо́ц'ик'и ат кал'и́н'инк'и абламл'у́.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. С. Мясаедавай ад М. Д. Стрэльчанкі, 63 г.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

27 Адда́ў м'ан'е́ та́тка ды за́муш дал'о́ка,
Прыказа́ў м'не та́тка с'ем гот н'и быва́ц'и.
А йа, мълада́йа, го́ду н'и с'ц'арп'е́ла,

Го́ду н'и с'ц'арп'е́л'а, — у го́с'ц'и захац'е́ла...
Йишла́ йа л'иса́м'и, йишла́ йа бара́м'и,
Выхаджу́ йа йиз бо́ру, на та́ткъва по́л'а,
В'и́джу — мой тату́л'ка пъ садо́чку хо́дз'иц',
Пъ садо́чку хо́дз'иц', б'е́лы ру́чк'и ло́м'иц',
Б'е́лы ру́чк'и ло́м'иц', варо́тцы атчын'а́йиц'
И ап до́л'у пъта́йиц':
— Дачу́шка, гару́шка, ц'и ўдала́с'а до́л'а?
— Тату́л'ка мой ми́л'ый, н'и ўдала́с'а до́л'а.
Шалко́въйа адз'е́жа у скры́н'и патл'е́ла,
А йа, мълада́йа, за л'у́л'кай с'адз'е́ла.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Я. І. Уладыка ад П. І. Забароўскай, 50 г.

Гараўцы (№ 72)

КУПАЛЛЕ

28 З'ал'о́н'ин'к'и в'инагра́т
Уда́ўс'а нам на пагл'а́т.
З'ал'о́н'ин'к'и в'инагра́т,
А дз'е ш ц'аб'е́ садз'и́ц'и?
Ц'и у гаро́дз'и па л'ас'е́ *,
Ц'и ў капу́снай баразн'е́?
— Вы, дз'е́вачк'и, с'астры́цы,
Дз'е хо́чац'и — садз'и́ц'и,
То́л'к'и ш м'ан'е́ пал'и́ц'и.
Н'и пал'ива́йц'и вадз'и́цай,
А пал'ива́йц'а рас'и́цай:
Ат вадз'и́цы йа з'в'а́ну,
Ат рас'и́цы уста́ну.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта В. Б. Хацкевіч ад В. Ц. Скараход, 52 г.

ШУМІЛІНСКІ РАЁН

Каз'яны (№ 99)

29 Йак йа была́ ма́лъйа — па́с'ц'ила йа ў па́на гус'е́й, а была́ йашчо́ у па́на пасту́шка, во́ было́ йей го́р'а — бо́л'шы чым мн'е. Йес' нам вар'и́л'и адз'дз'е́л'на ат с'иб'е́... Пр'иго́н'иц', бу-ва́ла, йина́ с по́л'а и зра́зу йдз'ец' с'в'ин'н'а́м з'б'ира́ц', каро́ў дайи́ц' — так и хо́дз'иц' часо́ў да дз'в'ина́ццац'и, а до́с'в'ита бу́дз'уц' мълац'и́ц' на ток цъпа́м. Змълац'и́ўшы, до́йиц' каро́ў, а тады́ го́н'иц' у по́л'а, и н'айе́ўшы. А йес' дайу́ц' то́л'к'и тады́, йак пр'иго́н'иц' карм'и́ц', каро́ў дайи́ц' и ус'а́куйу другу́йу ра-бо́ту пр'иб'ира́ц'. Ией н'и ра́зу н'и дъва́л'и аддыха́ц' — ус'о́

рабóтъла, а йéла два разы́ у дз'ен'. Чáста мы, бувáла, плáкъл'и... Пъц'ир'áла йинá здарóўйа и пам'óрла йшчы саўс'и́м мълъдáйа.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Віцебскага настаўніцкага інстытута В. П. Вараб'ёвай.

Ласвіцкія (№ 105)

30(*) Гл'ажу́ йа на йих и ду́мъйу: н'ичóга саб'é жыву́ц' л'у́дз'и, патрóху, а што пр'ишлóс'а п'иражы́ц', дык аш стрáшна ўспóмн'иц'. Пр'ийéхъла йиз въкуáцыйи ш чытыр'óм р'иб'áтъм. М'ин'é н'éмцы был'и́ ў ц'ир'му́ зъбрáл'и, дóма хл'éба н'и' стáлóс'а. Пр'ийéхъла йа ў С'ирóц'ина. Бумáг'и мн'е был'и́ дáл'и, што ў б'éжынцъх. И бу́дудз' гъвар'и́ц': «Н'а йедз' дамóў, у вас там м'йны ду́жа». А йа пайéхала. Што з' р'иб'áтъм былá, дык мн'е кън'á дáл'и дамóў дайéхъц'. А тут н'ичóга н'а 'сталóс'а ад дз'ир'éўн'и, ус'ó пупáл'ьна, ус'ó пупаб'и́та — н'и ўзнац'. Н'а 'днéй душы́ н'имá, а тут ы ноч ужó. А́хц'и! — ду́мъйу, бу́ду искáц', дз'е нучувáц'. Туд з'имл'áнъчка былá л'и дарóг'и, с'л'ет там быў ат машы́ны, пашл'и́ ў ту́йу з'имл'áнъчку.

Атрас'éла с'éна, ну ал'и н'и так, што мóкръйа, йаг' былó, а тóйа ў кустáх сырóйа, таму́ нáда мнóга сóхнуц'.

Н'а л'éхчый? Л'éхчый. Вот ы В'éрка пр'иб'éгла. Спъсáйиица тóл'к'и тым кáпл'ьм. Бы́тцъм трóшк'и дз'éйствуйиц'. Су-н'и́м'ьтца — и пайду́ йагó вы́рву, ну йагó к чóрту йéтъд зуп. Йашчé нъмачу́ пъгадз'и́ўшы. Зуп н'и шчытáйитца за бол', ал'и йон бал'и́ц' лóўка. Ку́ры ц'ир'éб'утца — йéта на дош. Йéта зуп — кос'. Ц'ез', бувáла, гавóр'иц': «Што ты выду́мывъйиш, рáз'в'и мóжыц' коз' балéц'? Н'а хóчуц' рабóтъц' — и выду́-мывъйуц'».

Пабóл'шыў дош. Н'агóш патóды н'а бу́дз'ьц'? тады́ш мы паг'и́бн'им — ус'ó ш на пóл'и: и с'éна, и хл'еп...

Бул'бóўн'ик н'и жáла с'óл'ьта. А харóшый кóръм. Йагó сажн'éш, тады́ абар'и́ц' — карóвы хърашó йаду́ц'. Ус'и́ йагó йаду́ц': и карóвы й ав'éчк'и.

Боп с'и́л'на хърашó нъ гарóдз'и садз'и́ц'. Боп с'в'ин'н'áм хърашó. А пъсл'á йагó тады́ с'и́л'на бу́л'ба харóшыйа. Йон з'áмл'у с'и́л'на рыхл'и́ц'. Мы дык прóбувъл'и л'éтъс' садз'и́дз' боп ум'éс'ц'и з бу́л'бъй. Хърашó рас'ц'éц'. Кар'éн' во так'éй, а л'и йагó з'имл'á рыхлъйа. Сажн'éш боп, тады́ на 'стрóўк'и сушы́ц'. Астрóўк'и * нъ гарóх сукувáц'ьн'к'ийи, а на боп во так во дз'éлъйуц'.

ПРЫМАУКІ І ПРЫКАЗКІ

31 На м'éл'н'ицу идз'и́ нъ час, а хл'éба б'ар'и́ нъ н'идз'éл'у. Спус'ц'á л'éта, ў мал'и́ны н'а хóдз'уц'. П'áц'ира з лóшкъй, адз'и́н с цóшкъй [сошкай]. З'имá рóб'иц' на л'éта, а л'éта нъ з'иму́. Рас'ц'и́ на л'ез гл'éдз'а. Адз'и́н ы ў кáшы н'а спóрък.

Запісана ў 1954 г. С. А. Грыгор'евым ад Е. А. Дзятлавай.

ГАРАДОЦКІ РАЁН

Баркова (№ 126)

32(*) В'ичэ́р'иц' н'е дайе́ш. Ла́пу на сто́л пъкла́ў. Ц'и хо́дз'иц'а вы у мал'и́ны? Там н'и аднаго́ ку́с'ц'ика н'има́. На́дъ з'б'е́гъц'. Што вы тарчыц'о́ у варо́тъх, йидз'и́ц'а, бац'в'и́н'а ул'ил'и́. Ал'и, йе́та пра́ўда. Ты там, ма́ма, жбано́к схува́й. На́даб'и прыв'е́с. Што ты з'иму́ ва́л'инк'и нас'и́ла. Мы уже н'и йадз'о́м. З'иму́ бу́дз'иц' з'имува́ц'. Н'иха́й йина́ дайе́с'. Йа з' йим н'и пайду́. Был'и́ нълажы́л'и г'ипс, рас л'аче́н'н'а н'има́. Тро́ху быў пъпра́в'аўс'а. Ба́бы ўс'е́ разышл'ис'а, хыц' ба аткры́ў. Дъва́йц'е йа вас з'в'аду́! Пры́б'ира́ц' съма́ прыхадз'и́. С'л'апе́й, др'е́нна дажыва́ц' в'ек ста́раму. Пашо́ў з ма́лых гот па л'удз'о́х. Гарyво́ў, с'и́лку вы́мътъў сваўу́. Мъладе́йа ба́ц'ку н'и слу́хайуц'. А йак бу́дз'иц' хъз'а́йин. Ц'ип'е́р са́мый пры́пар *, с'енако́с. Мы был'и́ ў йаго́ атра́дз'и. Па два — тр'и дн'и н'айе́ўшы. Тады́ йадз'о́м. Хл'еп йак'е́й быў. Бу́дз'им по́мниц'. У йа́гады н'а йдз'ец'? Вы адны́ прийе́хъўшы? Тра́хтъры хо́дз'уц'. Нъ йак'е́й з'емл'е́ с'е́йуц'. Крайи́ абго́н'уц', про́йдз'иц' даро́шкъй, а с'аро́тк'и пусты́йи. Друг'е́йа су́тк'и йе́хъц'. Забы́ўс'а, у йак'и́м го́дз'е. Бал'ше́й ка́м'ен'— л'убута́ гл'идз'е́ц'. Кар'е́н'н'а так'и́йи. Ус'о́ кам'е́н'а пъпрыбра́на.

Запісана ў 1956 г. студэнтам Мінскага педінстытута А. А. Жукам.

Малае Лосвіда

33(*) Гаро́т плах'е́й. Пам'о́т * тра́ктърам пъдн'ал'и́, а н'и ўжыр'и́л'и *. Тады́ гаро́т харо́ш, кал'и́ хъз'а́йин з'амл'у́ адо́л'ъйиц', а кал'и́ з'имл'а́ хъз'а́йина, то пло́ха. Нам ъзр'ишано́ праўл'е́н'ьйим па тр'и вазы́ наво́зу ис калхо́за ўз'ац'.

Н'и 'ннаго́ до́ма н'и астало́с'а. А ц'ип'е́р' ус'о́ ж дък'и у свайи́м до́м'и жыву́. Дърмаво́га л'е́су дъста́ла. Вы́р'ъзъл'и л'ес свайи́м с'и́лъм. А чым сто́л'у стал'и́ц', ду́мъйу. Ой! Кап йе́тъд дом ды ў го́рът, дык йон ба ц'в'иц'е́ў.

У Смало́ўк'и был'и́, паку́л' ужо́ дамо́й пус'ц'и́л'и. Найе́з'дз'ъл'ис'и па вакуа́цыйи. Дз'е йика́йа лайн'и́на * была́, прайе́л'и. У м'ин'е́ дз'аўчы́на была́ атпра́ўл'ьна ў В'иц'ипск, и ў дуўга́х была́. Ц'ип'е́р'ка ус'о́ п'ир'ижыла́. То́л'к'и п анне́й вайны́ н'и було́. Йа ўжо таг' байу́с'у йийе́, што н'и зна́йу.

Та́мъц'ка ц'иснува́та, садз'и́ц'ис'а тут.

С ума́ сыйшо́ў п'ату́х. Н'и ка́ждый так'е́й. Адна́ же́н'шчына зъйшла́ за в'и́лкъм, а йон прых нъ гълаву́. А йна гаво́р'иц': «Атс'ак'и́ йаму́ гълаву́». Ну, атс'е́дж жа н'а до́ўга, н'а тр'и дн'и.

Вы н'и кладз'и́ц'а н'ичо́га нъ вакн'е́, а то ко́шка дурна́йа: ц'и майо́, ц'и ва́ша стайи́ц', н'и ўва́жыц'. Хац'е́ла йийе́ зан'е́с'-

ц’и куды́, ды паку́л’ лу́тчый нъжыв’е́ш. А б’ис къта́ пло́ха. У нас мно́га л’удз’е́й ръзыйшо́ўшыс’и по́с’л’и вайны́. З’ йе́стъга пас’о́лка ужо́ новы́йи з Въйха́н пъпр’ийе́хъўшы. Йос’ц’ и так’и́йи, што ў го́ръдз’и рабо́тъйуц’. Блъгъдар’и́д’ го́спъда бо́га ды сав’е́цк’их л’удз’е́й, што л’е́су да́л’и ды сва́йи ха́ты пъпадз’е́лъл’и. А то м’ин’е́ был’и́ пъсадз’и́л’и ў чужу́йу, дык так нъдайе́ла, што ай!

Ал’и́ л’у́дз’и ўжо акр’е́пл’и ў жы́з’н’и. П’ир’ижыв’о́м ус’о́. Вайны́ п то́л’к’и н’и було́. Аййо́! аййо́! Йе́та ўжо страшн’е́й ус’аго́!

— Ну, йа вас астуу́л’а́йу, ухаджу́ нъ рабо́ту.

— А куды́ ты йдз’еш, мам?

— С’е́на гр’ес’. Дал’о́ка нам хадз’и́ц’.

У вадне́й стару́х’и спра́шывъл’и, ско́л’к’и в’орст. А йна гаво́р’ьц’: «А дз’е́тк’и майи́. Було́ с’ем, анну́ пъстух’и́ спал’и́л’и». Пъстух’и́ спал’и́л’и сто́ўп, а йна ду́мъла, што в’арсту́.

Нас чаты́р’и душы́ бы́лъ. М’ин’е́ ў шко́лу н’и пус’ц’и́л’и да́л’шы. Анну́ з’иму́ йа пъхадз’и́ла и въ ўтару́йу гру́пу п’ир’ийшла́. За ’нну з’иму́ нъвучы́тца мно́га н’ил’из’а́.

Пайду́ з’м’ал’у́ тро́ху. Прас’е́дз’ила, ц’ип’е́р’ бу́ду дъгън’а́ц’. На́да иц’и́ц’ к’ило́м’ътръў къль п’ац’и́. Пъ л’удз’о́х хо́дз’а, ра́знъйа п’и́шча бува́йац’.

Мъйа́ къза́ бадз’е́тца. Пр’ийе́хъла аднаго́ ра́зу дъчка́, а йна к йей. Тады́ дъчка́ ў ха́ту. Ста́ла дз’в’е́р’и зъчын’а́ц’, ды но́г’и н’и п’ир’иста́в’ила. Къза́ йъйе́ йак уда́р’иц’, а йна грох туды́ ў ха́ту. Въ [во] йе́тъму гадо́ў къла́ п’ац’и́ йос’.

Ан’у́та по́йдз’ъц’ карто́шку п’ир’аво́ръвъц’. Пайдз’о́м. На́да пъпрас’и́ц’ каго́ скац’и́ну вы́гнъц’. Б’ар’и́ жбано́к, мо́жа йа́гъды з’б’е́р’ьш там па ’сак’е́.

Йе́та ўжо йайи́чък у вас сто́л’к’и астало́с’а з двыг дз’ис’а́ткъў? Н’ет ло́жък. Ус’и́ пулума́л’ис’и. Ас’и́нъвъйа л’и́с’ц’а то́жа йаду́ц’ скот. Пъчаму́ йим н’и пъмахц’и́? Што йта йаны́ так’и́йи сла́б’ин’к’ийи, што н’а мо́гуц’ пъмахц’и́?

Пъс’адз’и́ тро́ху, пъгадз’и́, паку́л’ йа ц’в’е́тку п’ир’исаджу́. Ты мн’е адз’и́н суг′ дай, кал’и́ н’и жа́лка. Н’е, пъгадз’и́, с’о́л’ьта йина́ бу́дз’ьц’ рос’, а к нал’е́тц’у дам. Хв’и́къс дъста́н’. Во ц’в’ет харо́шый. Дзе ты йаго́ дъста́н’ьш? У с’астру́х’и йос’, ал’и́ йа ў йийе́ н’и бува́йу. У м’ин’е́ с’л’о́ска была́. А тады́ Н’и́нка пр’ийе́хъла. Мал’чы́шка быў нъ двар’е́. Тады́ п’ату́г за йим пъгна́ўс’а, а мал’чы́шка ў ха́ту. П’ату́х паб’е́г за йим. Тады́ нъ вакно́, ды ту́йу с’л’о́ску с’к’и́нуў. Йа пр’иб’е́гла ў ха́ту, схвац’и́ла йаго́ ды шм’ак аб з’е́мл’у. Ду́мъла, жыў н’а бу́дз’ьц’, ал’и́ н’а чорт йаго́ ўз’аў.

— Гаво́р’уц’, ад залы́ н’ав’и́дна бу́л’ба рас’ц’е́ц’.

— Маркоўку то́л’к’и н’и пъсыпа́й, а то ку́ры л’е́х’и * драд’ бу́дуц’.

— А чаго́?

— Ну, бу́дуц' хадз'и́ц' ды вуга́лл'а дз'оўб-дз'о́ўп, тады́ драц' ста́нуц'.

— Було́ и ў м'ин'е́ събра́дз'ьна залы́.

— Абгърадз'и́ вы́сътк'и, а н'е, кол'ьк кр'апо́шчый уб'и́.

Йе́ту ц'в'е́тку хто в'инъгра́дъм зав'е́ц', хто шыр'ако́м. А чорт йаго́ в'е́дъйиц', йак йаго́ звац'.

— Ты п'ир'исадз'и́ йаго́. Йон таб'е́ к во́с'ьн'и хто зна́йиц' йак'е́й вы́ръс'ц'иц'.

Запісана ў 1950 г. С. А. Грыгор'евым ад Н. Г. Кураковай.

СУРАЖСКІ РАЁН

Панізоўе

34 Ц'а́шкайе палаже́н'н'е было́ ра́н'ш'и. Ба́ц'ка мой уб'е́х на акра́йину у В'и́ц'епск ды жыв'е́ц'. Пам'е́шчык прыказа́ў пайма́ц'. Пайма́йуц', на кан'у́шн'и увал'йу́ц' хараше́н'ка, а йон уб'аг'е́ц'. Так йон тры разы́ уб'ига́ў. Асвабадз'и́ц' асвабадз'и́л'и, а з друго́й стараны́ закрепас'ц'и́л'и. Па л'асу́ н'и хадз'и́, грыбо́ў н'и зб'ира́й, каро́ў н'и ган'и́. Жыл'и́ пло́ха. Надз'о́л'най з'амл'и́ ма́ла, малац'и́л'и дуб'и́нкам. По́мн'у, пашл'и́ ву́дз'иц' ры́бу на ву́дачку в аз'аро́ Аз'е́рскайе. Ры́пк'и мы наву́дз'ил'и пара́дашна, и н'изам'е́тным о́бразам падашо́ў к нам упраўл'а́йушчы и гавары́ц': «Сто́й! Хто вам разраша́ў ву́дз'иц' ры́бу?» Мы спужа́л'ис' и стайо́м. Йон патхо́дз'иц', заб'ира́йец' на́шы то́рбачк'и, выкала́чывайец' з их ры́бу и с'иб'е́ заб'ира́йец'. Вы н'и зна́йиц'е, што здз'ес' васпрышчына́ лав'и́ц' ры́бу. Мы сказа́л'и: «Н'и зна́йим». Мы запла́кал'и и пашл'и́ дамо́й. А йон стайи́ц' з двуство́лкай и саба́кам. Мы бо́л'шы туды́ и глас н'и паказа́л'и. Йишше́ по́мн'у бало́. Пашл'и́ у траву́, с'в'и́н'ам нарва́ц', мы с' с'о́страм. Вдрух йе́та пам'е́шчыца зам'е́ц'ила, што мы прайшл'и́ па лугу́. И вот йана́ з рабо́тн'ицай Ва́р'кай Мац'в'е́йевай падышла́ к нам. Мы ду́мал'и, што йана́ спрас'и́ц' цаго́ хо́чыц' и астанав'и́ла нас. Вдрух рабо́тн'ица адб'ира́йец' м'ашк'и́, а траву́ выкала́чывайец' и заб'ира́йец' с сабо́й. И прышло́с' за йе́та два дн'и рабо́тац'.

Йа хадз'и́ў к аднаму́ ро́тс'ц'в'ен'н'ику, памо́г йаму́ саста́в'иц' хл'аво́к дл'а ската́. Папу́тна идз'а́ аттў́л'а, кал'а́ бы́ўшага им'е́нн'а Аз'арк'и́ стреў пам'е́шчыка. Зду́ру здра́стуй йаму́ н'и даў. Тада́ йон мн'е прыв'аза́ўс'а трыпа́ц', йе́та наб'и́ц' па мо́рдз'и. А йа пайшо́ў н'и астанав'и́ўшыс'. Пам'е́шчык хац'е́ў на кан'и́ дагна́ц', ал'е н'и пайе́хаў. А йа асма́трываўс'а и ду́маў уц'ика́ц' у л'ес.

Запісана ў 1952 г. настаўнікамі Г. А. Букатам і С. А. Александровічам ад А. М. Цыганова, 60 г.

ВІЦЕБСКІ РАЁН

Навасёлкі (№ 121)

35 Маладе́й идз'е́ц' з ба́ц'кам да н'ив'е́сты. Идз'е́ц' дз'а́дз'а ил'и сас'е́т, като́ры хадо́вы, пато́м назнача́йуц' дз'ен' зару́чан. Во́тку пйуц', йайе́шн'у йаду́ц', до́руц' сво́йс'ка палатно́ на шы́йу — м'е́тра два-тры с'в'о́кару и с'в'акро́в'и. Ус'е́х гас'ц'е́й надо́руц' — и ус'о́ йе́та. А тагда́ сва́дз'ба. У субо́ту в'ичар'и́ны ў абайи́х, а ў васкрас'е́н'ийе у́трам надз'ил'а́йуц'. Қън'аг'и́н'а * идз'е́ц' па ў с'ей дз'ир'е́ўн'и и ка́жнаму кла́н'айицца, тады́ ў васкрас'е́н'ийе со́дз'уц' за стол и надз'ил'а́йуц' дз'ин'га́м. Му́зыка игра́йец' о́чен' крас'и́вы ма́ршы. Да́л'ей стано́в'ац' на кал'е́нк'и и йайе́ бласлаўл'а́йуц': ба́ц'ка, ма́тка хро́снайа и ба́ц'ка хро́сны.

Го́с'ц'и садз'а́цца за стол, тады́ йе́дуц' пат в'ин'е́ц. Қън'аг'и́н'а йе́дз'ец' са свайо́й гру́пай, и жан'и́х — са свайо́й. Ша́хв'ары и ша́хв'арк'и прышыва́йуц' ц'в'ет жан'иху́ и жан'ихо́вым шахв'ара́м, ан'и́ пло́ц'уц'. Пр'ийе́хаўшы ў царкву́, йон йайе́ б'ир'е́ц' за ру́ку, йана́ пакло́н'ицца тры разы́, а тады́ поп в'инца́йец'. Тады́ йе́дуц' з царквы́, а го́с'ц'и п'айу́ц':

В'инагра́т рас'ц'в'ита́йец',
А йа́гада, йа́гада пас'п'ива́йец'.

Н'ив'е́ста увахо́дз'иц' у ха́ту, с'в'акро́ў сустрака́йец' у кажуху́ вы́в'ернутым з бу́лкай хл'е́ба и ико́най. Н'ив'е́ста з жан'ихо́м кла́н'айуцца, аба́йи н'асу́ц' ико́ну, с'в'акро́ва са́дз'иц' за стол.

Сва́ц'ц'и п'айу́ц':

— Выхадз'и́, с'в'акро́ўка, гарба́тайа,
Сустрака́й н'ив'е́сту бага́тайу.
Выхадз'и́, с'в'акро́ўка, сапл'и́вайа,
Сустрака́йа н'ив'е́сту шчас'л'и́вайу.
А ў на́шага сва́та саломнайа ха́та,
Тры калы́ уб'и́та,
С п'ираго́ў п'е́цка з'б'и́та,
Пра́йн'икам накры́та.
Сваты́ ў ха́ту л'е́зуц'
И ў п'ец пагл'ада́йуц':
Ц'и гу́ста капу́ста,
Ц'и в'ал'и́к гаршо́к ка́шы,
Ц'и парв'е́ц' к'и́шк'и на́шы.
Эй, гу́ста капу́ста,
Эй, гу́ста ка́ша,
Парв'е́ц' к'и́шк'и на́шы...
Тады́ го́с'ц'и садз'а́цца за стол и пайу́ц':
Здрыгану́л'ис'а с'е́н'и,
Йак го́с'ц'и пас'е́л'и,
Н'и так здрыгану́цца,

Йак го́с’ц’и напйу́цца.
Хо́дз’иц’ с’в’о́кар у бабре́,
Но́с’иц’ гаре́лку у в’адре́,
А с’в’акро́ўка ў пл’и́с’и
Но́с’иц’ заку́ску ў м’и́с’и.

Гара́ц’ дз’в’е с’в’е́цк’и нат жан’ихо́м и н’ив’е́стай. Тады́ йей прыно́с’уц’ ка́шу, ина це́рпайиц’ ка́шу и ло́шку к’ида́йец’ у паро́х... а сва́ц’ц’и п’айу́ц’ п’е́с’н’и:

На́ша кън’ег’ин’а *, йак мал’и́на,
А жан’и́х, йак п’ен’ Ч’е́ран,
У кары́ц’е йаго́ памы́йиц’а
И пам’ал’о́м абатры́ц’а!

Здз’ива́йуц’ ц’в’иты́, са́дз’ац’ на дз’е́шку, нав’а́зывайуц’ цап’е́ц, накры́йуц’ йайе́ палатно́м, тады́ насыпа́йуц’ куско́ў п’ираго́ў, а жан’и́х стайи́ц’ кала́ бо́ку, кала́ кън’аг’и́н’и и пу́гай с’ц’иба́йец’ таго́, хто хо́чыц’ уз’а́ц’ кусо́к п’ирага́. Ина́ накры́та, йайе́ н’и в’ида́ц’. Йе́ты пиро́х пал’з’и́ц’ел’ны в’е́цкам [авечкам]. Ц’ип’е́рыка дру́шка спац’ уклада́йиц’.

Запісана ў 1952 г. настаўнікам С. А. Александровічам ад Е. В. Гарунковай, 60 г.

Стайкі (№ 125)

36(*) Бува́ла, кал’и́ пам’е́шшык на каго́ рас’с’ардз’и́цца — на два́ццъц’ п’ац’ л’ет у а́рм’ийу атпра́в’иц’.

Заху́тай дз’в’е́р’и, заху́тай ха́ту! Ус’е́й двор дош зал’и́ў. Вы гаво́р’иц’и и йа за вам. Ма́тка на рабо́ц’и, ц’ил’а́тн’ица. Йей да́дз’ина дз’в’ина́ццац’ каро́ў пъдайи́ц’. Йина́ и ц’ил’а́т гл’адз’и́ц’. Адз’и́н ц’ал’о́нак ас’л’е́п, йаго́ л’е́чуц’, траву́ скуб’е́ц’. Дал’о́ка н’ес’ ваду́ мн’е... Ухо́ду йей мно́га. Крый бох вайны́, маладе́йи пръпаду́ц’, пабыл’и́ пыд вайно́й — нагл’е́дз’ил’ис’а и паму́чыл’ис’а. Па́сла, па́сла каро́ў да по́знъга, паку́л’ зъгна́ла — и абначе́ла. Абърва́л’и ус’е́й бок. Старшына́ стъра́ўс’а даста́ц’ йашче луго́ў. Стар’ику́ на рабо́ту н’е идз’и́ц’. Вида́ц’, дош бу́дз’иц’, нац’ану́ла круго́м. И з’имо́й н’и было́ харо́шый паго́ды. Ху́ц’ ба ичм’е́н жжа́ла. Ц’ил’а́т пайи́ц’ на́чал’и. Ап’а́ц’ дажжы́ бу́дуц’ — къмба́йин бу́дз’иц’ стыйа́ц’. Хл’еп ва́дз’ин’к’ий — н’е́чым было́ м’ас’и́ц’ гушше́й, мук’и́ н’и нъмало́л’и. Кът́а жал’е́йиш? Кот даро́жый ба́б’и? Снапы́ пърасл’и́, къласы́ спл’ал’и́с’и. Дош надз’е́лыў го́р’а. Пр’ив’из’е́ш на п’е́чку дроў. На́да хл’еп утвар’и́ц’. Пр’ин’ас’и́ дз’е́шку. На́да было́ пысаб’и́ц’. Кърагот ба́бак стайи́ц’. Упуўдн’а́х ийе рабо́та — каро́ў пъдайи́ц’. Бал’шу́йу да́л’и по́мъч калхо́зам — машы́н нав’аз’л’и́. Ил’нобра́лка хърашо́ л’он б’ир’е́ц’, а ра́н’ше л’он рука́м бра́л’и. Ан’а, ун’им’и́с’а, глу́м’иш йим п’иса́ц’. У нас разгаво́р так’е́й, паслу́хай ийе́. У нас мало́чыныга жы́та н’е́туц’и. У ца́рскайа уре́м’а л’у́дз’и ц’о́мныйи был’и́. Кур’а́м хл’еп к’ида́йиш? Бу́дз’им рабо́ту пр’иб’ира́ц’. Што см’ил’е́й, то лаўче́й. Йазы́к м’а́гак. На́да в’е́н’ик з’в’иза́ц’. Мълака́ на́да пр’ин’е́с’. Пычыр-

н'ела жы́та. Там л'ну мно́га. Туды́ машы́ны н'и захо́дз'уц'. С'е́дз'а на масту́, пр'ико́рчус'. Ха́та л'и даро́г'и — гос' ны паро́г'и.

Запісана ў 1952 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад розных асоб.

Задуброўе (№ 128)

37 П'е́с'н'и йа н'а ўм'е́йу, йа ръскажу́, йак за́муш зышла́. Йа служы́ла у рабо́тн'иках, атслужы́ла йа два́ццац' два гады́. Н'и было́ н'и каро́вы, н'и кън'а́. Йак зышла́ йа за йаго́ — куп'и́л'и каро́ву, хл'е́ба зъарабо́тала пудо́ў тр'и́ццац', адда́л'и за каро́ву.

Вы́сватаў йон м'ин'е́. Радз'и́ц'ил'ей у м'ин'е́ н'и было́, ад л'удз'е́й йон м'ин'е́ ўз'аў, н'и в'инча́л'ис', зар'иг'истр'и́рувал'ис', харашо́ рабо́тал'и, йа бал'шынство́ рабо́тала на мушшы́нск'их рабо́тах' кас'и́ла, ара́ла, малац'и́ла цъпа́м'и — ц'ип'е́р жн'е́йк'и, а тады́ с' с'ирпа́м'и жа́л'и — йак стаў р'иб'о́нак — во́з'м'иш л'у́л'ку, на по́л'и пав'е́шайиш на ко́лышках, зъкыча́йиш р'иб'о́нка и идз'е́ш жац'. А в'е́ч'арам у двар'е́ пр'иб'ира́йиш, на́да каро́ву падайи́ц', а с свайе́й рабо́тай спра́в'ис'с'а— идз'е́ш у зарабо́тк'и, папро́с'иш кын'а́ у сус'е́дз'ий и зарyба́тъвал'и...

У калхо́з'и мно́га л'е́хчы. Бywа́йиц' пры́пар *, н'и б'аз йе́стага, кал'и́ уборка, ал'и с'ича́с канба́йны — л'ахче́й.

У майго́ ба́ц'к'и ц'о́шча была́, у сто п'итна́ццац' гот б'е́гала. Н'ичаво́ стару́шка, ус'е́ зу́бы был'и́. Йак ста́ла п'ир'ивара́чывац' за сто два́ццац' п'а́тнуйу — йак малы́ риб'о́нак ста́ла. Друг'и́ рас йак да па́м'иц'и да́йдз'иц', то гаво́р'иц': «Пагл'а́дз'иц'и, пагл'а́дз'иц'и, бу́дз'иц'и вы так'е́йа».

У м'ин'е́ йес' с'истра́ са́майа ста́ршайа, йей с'е́мс'ат дз'е́в'иц' л'ет, и н'ихто́ н'и ска́жыц', што йей сто́л'ка гадо́ў. На́ша пр'иро́да ус'а́ така́йа — йина́ у л'ицо́ чуц' н'и мало́жа м'ин'е́.

Йак ты́йа р'иб'а́ты пр'иб'ига́ц'. Йон таўсте́й ду́жа, бал'ше́й. И йа н'е́кал'и была́ здаро́вайа. С'ем пудо́ў м'ашо́к жы́та н'исла́ хоц' куды́. Йе́та було́ у в'ал'и́к'ий пост. Пр'ишл'и́, с'адз'о́м за стало́м, йадз'о́м, Анухре́й гавор'и́ц': «Ц'и зн'ас'е́ш с'ем пудо́ў ц'ап'е́р?» А йа за́мужам была́, пас'н'е́дал'и, уз'ала́ м'ашо́к и дан'исла́ да маста́, йак паспо́р'ил'и — с'ем пудо́ў жы́та вы́грала.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута Л. М. Токаравай.

Астрэйкава (№ 129)

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

38 А ў бару ц'иц'ару́к балбо́чыц',
А ў бару́ йаго́тка сало́тка,
А ў бару́ вадз'и́ца — крын'и́ца.
Он з бару́ л'иц'е́ц' н'а хо́чыц':

Кукува́ла з’аз’у́л’а ў баро́чку,
Прылажы́ўшы гало́ўку к л’исто́чку,
А ў йийе́ пта́шычк’и пыта́йуц’:
— Чаго́ ш ты, з’аз’у́л’а, так куку́йиш?
— А йак жа ш мн’е, пта́шачк’и, н’е кукува́ц’,
Было́ ў м’ин’е́ гн’аз’дз’е́чка з’в’ито́йе,
Было́ ў м’ин’е́ йийе́чка з’н’ис’о́на.
Атку́л’ ўз’а́ўс’а с’и́зый ар’о́л,
Но́шкам’и гн’из’дз’е́шка раскупа́ў,
Дз’у́бачкай йийе́чка раз’дз’уўба́ў.
Пла́кала В’е́рачка ў св’атл’и́цы,
Прылажы́ўшы гало́ўку к бажн’и́цы,
А ў й’ийе́ дз’е́вачк’и пыта́йуц’:
— Чаго́ ш ты, В’е́рачка, пла́чыш?
— Йак жа мн’е, дз’е́вачк’и, н’и пла́кац’,
Была́ ў м’ин’е́ ма́тухна
А ц’ип’е́р н’ет.
Прыл’иц’е́л’и а́нг’елы ат бо́га,
Уз’а́л’и ў м’ин’е́ ма́тухну с сабо́йу,
Пак’и́нул’и мо́ладу с’ирату́.
— Пахадз’и́, В’е́рачка, па с’е́н’ушках,
Пагл’адз’и́ на ро́дз’инк’и,
Ц’и ўс’а твайа́ ро́дз’инка сабра́лас’а.
— Ус’а́ майа́ ро́дз’инка сабра́лас’а,
То́л’к’и н’ет майго́ ро́днага та́тухны.
Замкну́ўс’а та́тухна на тры замо́чк’и,
Ай п’е́рвый замо́чык — тра́ўка-мура́ўка,
Ай друг’и́ замо́чык — жо́ўтый п’асо́чык,
А тре́ц’ц’и замо́чык — грабава́йа даска́.
В’е́рачка с’и́л’ных в’атро́ў упра́швала:
— Разадм’и́ц’а тра́ўку, с’и́л’ныйа в’атры́.
Разадм’и́ц’а тра́ўку-мура́ўку.
В’е́рачка дажжако́ў упра́швала:
— С’икан’и́ц’а, рубан’и́ц’а, бу́йныйа дажджы́,
Размы́йц’а жо́ўтыйа п’аск’и́.
В’е́рачка л’у́тых маро́заў упра́швала:
— Ай уда́рц’а, уда́рц’а, л’у́тыйа маро́зы,
Разб’и́ц’а, разб’и́ц’а грабаву́йу даску́,
Узн’им’и́ц’а майго́ та́тухну ро́днага,
Хай на с’иро́тачку пагл’адз’и́ц’.
Ц’и на с’иро́цк’им м’е́с’ц’и пасажо́найа.

ЗАГАДКІ

39 Ма́л’ин’к’ий, гарба́ц’ин’к’ий — а ўс’о по́л’е абйе́здз’иц’ (л’ам’е́х).

За б’е́лай б’ир’о́зай талала́й бр’е́ш’иц’ (йазы́к).

Гаршéчык мáл'ин'к'ий, кáшка смáшн'ин'кайа (ар'éх).

Пóўна бóчычка в'инцá, н'ет н'и дз'йрк'и, н'и канцá (йайцó).

Пóўна хáта л'удз'éй — н'и вакóн, н'и дз'в'ир'éй (агур'éц).

Л'иц'éл'и гýс'ик'и — дубóвыйе нóс'ик'и, крычáл'и то-то-мы, то-то-мы (кал'й малóц'ац' цъпáм'и).

Загадáйу загáтку, зак'йну за гр'áтку, рас'ц'й, майá загáтка, да нóвага гóда (загáдвайуц' на жы́та, кал'й с'éйуц').

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута Л. М. Токаравай ад Д. Я. Кляўцовай, 59 г.

40 Прыйéхаў у свáты да м'ин'é и пашлá за йагó. Мáтка гавóрыц': «Нáда иц'йц', л'ýдз'и харóшыйи».

А йа йагó н'и знáла. Вы́сватал'и, гар'éлку вы́п'ил'и. Ч'йр'ис двá дн'и зар'иг'истр'йравал'ис', а там ч'йр'ис н'идз'éл'ку у ц'éркав' абв'инчáл'ис'а. Йéхал'и с'ем кан'éй, дýг'и у званкáх и ц'в'итáх. П'éл'и ýс'и и майá радн'á и йиго́. Былó тр'и шахв'ир'йнк'и и тр'и шáхв'ира. Пр'ийéхал'и ка мн'е, ноч гас'с'йл'и, а ў пан'идз'éл'н'ик у йигó. Адгул'áл'и свáдз'бу. Йéта бы́ла дв'инáццатага йинвар'á у дз'ив'итнáццатым гадý. А патóм ужé вайнá настáла л'éтам. Йигó забрáл'и на вайнý.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута Л. М. Токаравай ад К. М. Зайцавай, 57 г.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

41 На гар'é дубóчык пашýмл'ивайиц',
Йон к саб'é б'арóзу пагýкъвайиц':
— Ты ш хадз'й, б'арóза, ка мн'é шум'éц'.
— Рáда п йа, дубóчык, к таб'é иц'йц' шум'éц',
З'в'илóс'а сýччыйка с ц'óмным л'éсам,
Пр'ирасло́ кар'éн'н'а к сыр'éй з'амл'é.
— Мы йéтаму, б'ар'óза, пр'игадáйим,
Сýччыйка — в'йц'ийка атрубáйим,
Сырóйа кар'éн'н'а аткапáйим.
Па дварý Л'óн'ичка пайéжжывайиц',
Йон к саб'é В'éрачку пагýквайиц';
— Ты ш хадз'й, В'éрачка, ка мн'е гул'áц'.
— Рáда п йа, Л'óн'ичка, к таб'é иц'йц' гул'áц',
С'астрýшк'и-падрýшк'и па бакáх с'идз'áц',
Рóдн'ин'к'и брáц'ийка за касý дз'аржы́ц'.
— Мы ш йéтаму, В'éрачка, пр'игадáйим,
С'астрýшак-падрýшак парас'п'ихáйим,
Рóднага брáц'ийку пайиднáйим,
Мы с табóй, В'éрачка, гул'áц' бýдз'им.

Запісана ў 1952 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Д. Я. Кляўцовай, 59 г.

Ціханяты

42(*) Ты спра́шывъйиш, дз’е пръпал’и́ла ко́хту? Йе́та, тъп’а́ п’е́чку, драв’и́на тр’е́снула, вуга́л’ атскачы́ў ды на ко́хту, дз’и́ръчка й пръгар’е́ла. На́дъб’и зъцурува́ц’ ды н’и́тък так’и́х н’има́. У Па́шк’и спрас’и́ц’, ц’и н’а йос’ у йийе́: йина́ бы́тцъм пр’ила́. А б’е́лым’и н’а́хота ла́п’иц’: зам’е́тна ду́жа бу́дз’иц’.

Ц’ип’е́р ма́ла хто пр’идз’е́ц’ [прадзе], бо́л’шы купл’а́йим суко́нныйи н’и́тк’и. Шв’и́л’ныи * — дык, хто н’а л’е́н’итца, тро́ху пр’идз’е́ц’, а суко́нныйи — н’е. Ды й ше́рс’ц’и н’има́. Ал’и́ ц’ип’е́р и йа зъв’аду́ саб’е́ ав’е́чычку. Ав’е́чкъ ш кругом чылав’е́чка: и м’а́са й шер’с’. Ц’ип’е́р’ жа й с’е́на тро́ху бо́л’шы с кълга́са бу́дз’иц’: нъ праце́нты. Ды́ й з гаро́ду мо́жна то л’ис’ц’и́ну, то бу́л’б’ину йаку́йу дац’. Ц’и мно́га йей на́да, ав’е́чк’и?

Н’ил’из’а́ с’о́л’ита бу́л’бу хвал’и́ц’. Сътръва́йа и та́йа м’илка́ва тро́ху. А ў каго́ пръста́йа, саўс’и́м н’ива́жна.

Қалхо́знъйа бу́л’ба н’ичо́га саб’е́. У кълга́с’и ш ка́жный гот на но́вым м’е́с’ц’и со́дз’уц’, а бу́л’ба ду́жа л’у́б’иц’ с’в’е́жыйа м’е́ста. Мы с’аго́дн’и съ свайи́м дз’е́дъм тро́ху къпа́л’и. Зъ кан’о́м пъл’ан’и́ўс’а йц’и — дык лупа́ткъй къпа́л’и. И ўнучо́к мой нъ рабо́ц’и быў: бац’и́нк’и гр’а́зныйи, што́н’ик’и гр’а́зныйи — ус’о́ чы́ста гр’а́знъйа. Йе́та са́мъйа гр’а́знъйа с’аго́дн’и рабо́та.

И хало́дна ду́жа ста́ла н’е́йик. Дык ты быў з’м’орс с’а́н’н’и нъ двар’е́, а? Б’из ыспо́тък пашо́ў — адна́ то́л’к’и йспо́тка дра́н’ьн’къйа. Ру́к’и акал’е́л’и — н’а гну́тца. А йшчо за плух хвъта́йитца. Ах ты мой рабо́тн’ичык ты папо́ў! Хто ш ыта ў маро́с ыдз’е́ц’ нъ рабо́ту б’ас спо́тък?

Ра́н’шы ус’о́ рука́м’и мълац’и́л’и. Зъ н’идз’е́л’у мо́жна было́ с’ем ас’е́ц’ьй змълац’и́ц’. Устайо́м бува́ла ра́на, а́л’и за дз’ен’ бо́л’шы ас’е́ц’и н’а вы́съхн’иц’. Па́ру цъпн’ико́ў пасо́дз’уц’ пъ два снапы́ р’а́дъм. Кр’е́пка нъб’ива́йуц’, а кал’и́ сыро́йа жы́та — то слаб’е́й, а то н’а вы́съхн’ьц’. А цыпн’ико́ў * — йика́йа йо́ўн’а: бо́л’шыйа — бо́л’шы. Ас’е́ц’ бъл’ша́йа — п’ац’ коп’ — два пъса́ды выхо́дз’иц’. А кал’и́ и два с пълав’и́нъй пъса́ды. А пъса́т, ц’и зна́йиш, што йтъ? Пъса́т — йе́та што выса́джывъйудз’ з’ йо́ўн’и. У два р’ады́. Қало́с’с’а к кало́с’с’у, а ка́мл’и ўрос’.

Запісана ў 1953 г. С. А. Грыгор’евым ад Е. Н. Ціханенкі.

Зазыбы (№ 135)

43 Был’и́ мы ў вас у б’е́жынцах, у ма́мы ва́шый жыл’и́. Йакра́з брат твой с пър’ц’иза́н пр’ихадз’и́ў. Тады́ йаны́ то́л’к’и пр’ишл’и́, чыла́в’ек п’ац’ ц’и чаты́р’и. Хац’е́л’и ў ба́н’и памы́тца. Ац’е́ц вы́тъп’иў ба́н’у. А тут н’е́мцъў по́в’ьн

двор йак найе́хъла. Што туд дз’е́лъц’? Зъбрал’и́с’и йаны́ на хл’еў, а н’е́мцы ў двар’е́ хъз’а́йствуйуц’. У ваз було́ апса́ды * пр’игато́ўл’ина. Харо́шыйа апса́да, стру́гънъйа. А тут чы́р’ьс рутчэ́й мо́с’ц’ик пълума́ўс’а: падгн’и́ў тро́ху. Зъбра́л’и йаны́ ту́йу апса́ду и до́ск’и и жы́ва мо́с’ц’ик пастро́йил’и. Л’ез жъ р’а́дъм быў — дыг′ з гато́въга йим лу́тчы. Ба́ц’ка твой р’е́жыц’ апса́ду на мост, а сам чуц’ н’и пла́чыц’. Гаво́р’ьд’з’, жа́лка — на дом гато́в’иў.

Йаны́ с’идз’а́ц’ на хл’е́в’и, а мы събра́л’и свайи́ с’ирм’а́г’и, шапчо́нк’и, атн’ас’л’и́ йим. Йа дз’в’е в’интоўк’и вы́н’ьс йим. Са́м’и йаны́ д’з’в’е зъбра́л’и ды ў л’ес. Гаво́р’уц’: «Ну, ц’ип’е́р н’е́мцы нам н’ичо́га н’а сто́йуц’».

Пъгадз’и́, ўнучо́к! Дай з’ дз’а́дз’ьм пъгъвар’и́ц’. Ай-йо! Во йак ты апсудо́б’иўс’а * канхв’е́тъй, што таб’е́ дз’а́дз’а даў. Мурза́тый ув’е́с’.

Запісана ў 1953 г. С. А. Грыгор’евым ад А. А. Мянькова.

44(*) — Во йика́йа б’изъбра́з’ийа: б’ига́ц’ ко́н’и про́стыйи. Йе́тых мъл’чын’а́т, што кън’уха́м’и, ка́жын рас пръв’ир’а́ц’ на́да.

— А што ты мн’е гаво́р’иш? Йа сама́ так’е́й рабо́тн’ик, йак ы ты. Ты гъвар’и́ стършыну́.

— А ча ты н’а ро́б’иш так, йак мы ро́б’ьм. Р’иб’ац’о́нкъ ш пъвучы́ц’ и сам мо́жыш, а то — стършыну́? Късза́л’и, што кон’ п’ир’иг’на́тый, чуц’ н’и пръпа́ў. Ко́н’и гул’аве́йи, пъпарву́ц’ ў́с’о, н’ичы́м н’а спу́тъц’. Дзе ш йих р’иб’а́ты ўгл’е́дз’уц’. Кабы́ла лы́съйа абас’е́ла * ат н’ако́ўк’и. Н’а в’и́дз’иш ты? С’л’апцы́ таб’е́ зъслан’и́ла? Про́шлый гот вы́ръбътъў с’емсо́т трудадн’е́й з’ йе́стым’и ш въўкър’из’н’а́м’и, а ц’ип’е́р пумахчы́ н’а хо́чыш. Йак’е́й жа ты мушчы́на?

— Ты да йе́тъга н’и късайс’а!

— Сты́дна так! А йшче гра́мътнъй. Ц’и пр’ишо́тчы ўжо ма́тка з рабо́ты ай н’е?

— Пр’ишла́. Рабо́ту до́ма пр’иб’ира́йиц’. Н’ичо́га ш н’а дз’е́лъна до́ма.

— З рабо́тъй з’ йе́стъй н’ийа́к н’и спра́в’ьтца: адно́ з’дз’е́лъйиш — друго́йа на́дъб’и. Хъц’а́, сла́ва бо́гу, [мы] с’о́л’ьта съ свайи́м агаро́дъм упра́в’ьл’ьс’и до́бр’и и вы́къпъл’и и пр’ибра́л’и. Дроў бы тро́ху падв’е́с’, кап патсо́хл’и г′ з’им’е́.

А йаг′ жа ко́ньй н’и було́, нас’и́ла нъ саб’е́, кап тых н’е́мцъў че́р’ц’и ў п’е́кла нас’и́л’и. Хадз’и́л’и мы туды́ ў бу́нк’ър той, дз’е ха́та на́ша стъйа́ла дъ вайны́. У нас ус’и́ ха́ты пъпа́л’ьны был’и́. Н’а ’дней н’а ’стало́с’а. И л’ес пъпавы́с’ыкл’и: йак’е́й ид’з’е́ быў, ув’е́с’ папо́р’ц’ил’и. Тады́ выка́пывъл’и з бунк’ир’е́й л’ес. Тро́ху падгн’и́ўшы быў, ал’и́ нъ ха́тку събра́л’и. Йак накры́ўшы, дык й пъстайи́ц’. Дасо́к н’и було́. Ба́ц’ка кало́ў л’ес нъ пла́шк’и. Так ы мост * мас’ц’и́л’и.

За́ўтр'и къза́л'и ата́ву кас'и́ц'. А нърасло́ йийе́, н'и пр'ив'адз'и́ гаспо́ц', мно́га. Ус'и́м с'е́на даду́ц'. И гул'туйа́м с'о́л'ьта сь скац'и́нъй лац'в'е́й. А ў каго́ трудадз'о́н мно́га, прьдъва́й хоц'.

Быў и ў наз гот, што чуц'-чу́ц' вы́зыбъл'и скот на по́л'а. Каб гъсуда́рства н'и пъмагло́, н'и зна́йу, йаг′ бъ було́. Скац'и́ны мно́га, а ко́рму н'и зъпас'л'и́. И тра́вы нърас'ли́, а во́с'ьнн'у хлоп с'н'ех дъ пъкръва́. С-пат с'н'е́гу ш н'а ско́с'иш. Ну й аста-л'и́с'и ў з'иму́ б'ас ко́рму.

С'о́л'ьта во́с'ьн', сла́ва бо́гу, харо́шыйа. И ц'о́пла и паго́дна. Каро́ў у по́л'а гън'а́йим. Травы́ йос', нърасло́. И дроў м'е́н'шы на́да.

— А йак там В'е́рк'и, ц'и пр'ив'аз'л'и́ йей дроў? Аб'ишча́л'и ш ма́л'цы пр'ив'е́с'.

— Н'и пр'ив'аз'л'и́, дык пр'ив'азу́ц', н'а дз'е дз'е́нутца. Ды што там йей б'ида́ бъл'ша́йа! В'е́рк'и н'ичо́га жыв'е́тца. У кал'хо́с хо́дз'иц'. Ат П'итрако́вых тро́ху пъдвучы́ўшыс'и шыдз' была́. Машы́ну саб'е́ куп'и́ла. И кап'е́йчыну йаку́йу заро́б'иц'. Мал'чы́шка ўжо ў шо́стый клас хо́дз'иц'. Шасту́йу з'иму́. До́бр'и ву́чытца. Ну, н'и каму́ ш — саб'е́. Ц'ип'е́р б'из вучо́бы н'ил'из'а́.

Запiсана ў 1953 г. С. А. Грыгор'евым ад П. Н. Папасенкi.

45 Мы тады́ йшче ў б'е́жынцъг жыл'и́. У ва́шый ха́ц'и йакра́с. Събра́лъс'а нас чылав'е́к со́рък, ц'и тро́ху м'е́н'шы, ды ў́со з' р'иб'а́тъм'и. Садз'о́м мы ды карто́шку ва́р'им... Так атв'е́чыркъм... Быў дош пашо́ў, ды п'ир'ац'и́х. Аш тут чу́йъм, съба́ка важ бр'е́шыц', а н'ико́га н'идз'е́ н'и в'ида́ц'. Пр'ислу́хълъс'а йа, бу́тта ў ро́в'и хто ша́стъйиц', тады́ ап'а́ц' ц'и́ха. А съба́ка аж зъл'ива́йьтца.

Н'е, ду́мъйу, н'е́хтъ йос'. Ус'и́ пашл'и́ ў ха́ту, а йа тро́ху пъгадз'и́ла... То́л'к'и к ро́ву, йак с кусто́ў шас'! Йа с упу́ду й пр'ис'е́ла: тарчы́ц' антъма́т н'им'е́цк'ий. А гаво́р'ьц' па-ру́ску: «Н'и пуга́йс'а, ц'о́тка, свайи́!» Го́лъз знако́мый, то́л'к'и дз'е чу́ла, н'иу́пр'иц'а́м...

Тады́ вы́шыў ваш М'и́шка и спра́шывъйиц': «Ц'и стъйа́ц' у вас къртаа́вый и?»

— «Не, — кажу́, — и ў дз'ир'е́ўн'и н'има́».

Йон с'в'ис' — вы́йшла чылав'е́к с' с'ем...

То́л'к'и йаны́ на двор, аж — бо́жухна! — це́лъйа ту́ча н'е́мцъў на ко́н'ьх, и г′арг′о́чуц' н'е́шта. З' йи́м'и п'ир'аво́тчык. Гаво́р'ьц' ужо́ тваймў ба́ц'ку: «Пан! Тут нъчува́дз' бу́дз'ьм». А йон з'б'ил'е́ў, и ан'и сло́ва. Кап н'и ма́тка твъйа́, пръпа́л'и п. Ну, дал'и́ йим тр'ох кур'е́й, мълъка́... йаны́ за стол...

...а пър'ц'иза́н'и ўжо нъ гару́ на хл'еў зъбра́л'ис'и...

Тады́ пъгна́ў г'ирма́н'ьдз ба́ц'ку за с'е́нъм нъ гару́. Йон к'ида́йиц', а йаны́ учыц'в'аро́х но́с'уц' ко́н'ьм. И ў́с'о кр'ича́ц': «Шнел', пан, шнел'!» А йа то́л'к'и дз'иу́л'у́с'у, йак йе́тъ адз'и́н

спръўл'ййьтца нъ чатыр'óх. А тады́ здъгъда́лъс'а. И, пав'ер'иш, ръзъбра́ў м'ин'é дурнéй с'м'ех. И байýс'у, и с'м'éшна. Ба́ц'ка з'л'ес... ка́жыц': «Ну, хърашó, што М'йшка дъгъда́ўс'а пумахчы́! Брон' бох, пал'éз бы туды́ къртáвый — пъга́лъм * нáшы галóўк'и!

Запісана ў 1946 г. С. А. Грыгор'евым ад А. Я. Лынчанкі.

Старынкі

46 Пръ з'амл'ý йа таб'é ръскажý ўс'о. Тут йа трóху знáйу. Слýхъй с'уды́!

Па-п'éршъйа, нъзывáйьтца пáхъта, ц'и пáхътнъйа з'имл'á. Йéта йакýйу пáшуц', арýц' там ц'и скарóдз'уц'. На йéтъй з'амл'й с'éйуц' ц'и сóдз'уц' што-н'ибýц'.

Пáхътнъйа бувáйьц' аръл'л'á, што ўзърáна, пáр'ина, йикáйа н'и пáшытца гот а мóжа й два, кап аддыхнýлъ. Йашчó йос' аблóга. Йéтъ ужó нъзывáйьтца тáйа, нъ йак'éй н'и пáшудз' даўнó. Йинá ўжо зъдз'ър'в'ин'éла, дз'óр'ин кр'éпк'ий на йей. Аблóгу дз'арýц' пáръшным [параконным] плýгъм. Адз'инóшным — кон' н'а вы́трывъйиц'.

Гарóдн'ьйа з'имл'á — пас'ц'й тóйа, што пáхътнъйа, ал'й Хв'адóд ды н'а тот. Йинá лýтчы абрабóтъна й унавóжына бóл'шы. На йей дз'éлъйудз' гр'áды, гън'áйуц' гр'áнк'и *, сóдз'удз' бýл'бу, бурак'й ц'и другýйу йакýйу гарóдн'ину...

Тады́ йос' йашчé пакóсы. Йаны́ бýдуц' нъзывáтца пóжн'а и лух. Лух — йéта што нъ б'ир'агý вады́. Бувáйьц' в'аснóй лух зъл'ивáйьтца — тады́ зъл'иýнéй.

Сáмъйа хужэ́йшыйа з'имл'á — н'аўдóб'ица. Йинá балóтнъйа. П'éн'н'а, кар'éн'н'а, кусты́ там. Н'и пас'éйьц', н'и пъкас'йц'. Бóл'шы йинá пад вы́гън ыдз'éц'. Скот пасýц'.

П'ас'óк, гл'йна, чырназ'óм, падзóл'ица, пухл'éц. Пухл'éц *, йéтъ тъкáйа з'имл'á. Скамшы́ *, дык йинá ръз'б'ивáйьтца, йаг зълá. Йéс'л'и пухл'éц чóрный, то харóшыйа з'имл'á. А йос' пухл'éц с'в'éтлый, то плъхáйа.

Надз'óл з'амл'й — йéта чаты́р'и дз'ис'ац'йны, и п'адз' дз'ис'ац'йн, и тр'и с пълав'йнъй дз'ис'ац'йны. Смътр'á йак'éй з'амл'й дз'ис'ац'йна.

Надз'óл'нуйу з'амл'ý пълучы́л'и кр'ис'ц'áны ты́йи, катóрыйи служы́л'и пáну пр'игóн. Пóс'л'и асвъбажéн'н'а кр'ис'ц'áн, вот паны́ нъдз'ил'áл'и свайих рабóтн'икъў з'амл'óй. Пъ ўсматр'éн'н'у з'амл'й и рабóтн'ька. Плах'éй з'амл'й дъвáл'и п'адз' дз'ис'ац'йн, харóшый чаты́р'и и м'éн'шы.

Кал'й дз'éс'ьдз' дз'ис'ац'йн, пóлувалóка. Кал'й двáтцъц' — цéлъйа ўвалóка. З'имл'á дъвáлъс'а пъ ўсматр'éн'н'у с'амйи: бóл'шый с'амйи дъвáл'и бóл'шы з'амл'й, а мáлъй дъвáл'и м'éн'шы...

47 Адз'éжа былá ў стáръйа ўр'éм'а кръмнáйа и бýдз'ишнъа. Кръмнáйь нъзывáлъс'а тáйа, катóръйа нас'йлъс'а тóл'к'и

ў пра́з'н'ик'и. А бу́дз'ишнъйа нас'и́лъс'а ў бу́дн'ийи дн'и. Крамну́йу адз'е́жу купл'а́л'и ў кра́мъх, а бу́дз'ишнуйу тка́л'и са́м'и. Пр'а́л'и и шы́л'и то́жа са́м'и.

В'е́рхн'ийа адз'е́жа, рабо́чыйа, нъзыва́лъс'а зъгр'иб'е́ннъй*, а н'и́жн'ьйа кужэ́л'нъй. Зъгр'иб'е́н'ина * нъзыва́лъс'а та́йа, като́ръйа апчо́сывъл'и л'он, й йе́ты апчо́ск'и нъзыва́л'ис'и зъгр'иб'е́н'ина. А чо́съный л'он нъзыва́ўс'а ку́жыл'ьм. Кужэ́л'нъйа шы́л'и то́л'к'и дл'а н'и́жн'ьга б'ил'л'а́, дл'а ўзро́слых. А дл'и дз'иц'е́й шы́л'и то́л'к'и зъгр'иб'е́нныйи руба́шк'и, дл'и́нныйи пъ п'а́ты, като́рыйи нъзыва́л'ис'и насо́въм *. Насо́ў йе́тый нас'и́л'и р'иб'а́ты дъ дз'в'ина́тцъц'и л'ет во́зръста, а по́с'л'и дз'в'ина́тцъц'и л'ет шы́л'и штаны́. Р'иб'а́тъм то́л'к'и зъгр'иб'е́нныйи...

Адз'е́жа, вы́ръбътънъйа з во́ўны ат ав'е́чык, шы́лъс'а дл'и мушчы́н, с'ирм'а́г'и пулукаро́тк'ийи, ар'м'ак'и́ дл'и́нныйи з бал'шы́м въртн'ико́м. А ба́бъм шы́л'и съйаны́ — йе́тъ пъ ц'ип'е́р'ишн'ьму йу́пка — и бурно́сы — йе́тъ ц'ип'е́р' жык'е́тка. Шы́л'и ба́бъм спадн'и́цы и ко́хты. Йе́та рабо́чыйа адз'е́жа. Шы́л'и йийе́ с ку́жыл'а, апкра́шынъга кра́скъй.

Абува́н'н'а... шы́л'и па́стълы * с ко́жы. Пл'ал'и́ ла́пц'и з лык ц'и лазы́. Мушчы́нъм шы́л'и бо́ты ко́жынныйи. И йе́ты бо́ты ду́жа до́ўга нас'и́л'ис'и. Ид'а́ ў цэ́р'кву ц'и ў го́рът бъс'ако́м л'е́тъм, й пътхъд'а́ к цэ́р'к'в'и, абува́л'ис'и. А жан'чы́нъм шы́л'и бушмак'и́. А ла́пц'и служы́л'и ўс'им, йаг' ба́бъм, так ы мушчы́нъм и дз'иц'а́м. Ла́пц'и и то ра́зныйи был'и́. Был'и́ пъхр'ас'н'и́ * и так ла́пц'и. Йос' ла́пц'и с кур'ука́м'и *, а пъхр'ас'н'и́ з'в'е́р'ху зъпл'ита́йутца.

Запісана ў 1947 г. С. А. Грыгор'евым ад А. М. Грыгор'ева.

48 Ты гаво́р'иш, у ва́шых сва́дз'ба н'ичэ́гъйа была́. Йа таб'е́ ръскажу́, йак ра́н'шы сва́дз'бы гул'а́л'и.

Вот п'е́ршы, йаг' захо́чудз' жан'и́ц' сы́на, йе́дуц' ў сва́ты. Ба́ц'ка, ц'и там дз'а́ц'ка, ў каго́ н'ед ба́ц'к'и. Куды́ ўжо йим пъсав'е́тъвайуц'. П'е́рвъй рас н'а вы́свътъйуц'. [Бацькі нявесты] ска́жуц': «Мы тады́ нъка́жым, кал'и́ съглас'о́мс'а».

Ну, нъка́зывъйуц'.

Тады́ н'ив'е́с'ц'ины йе́дуц' г' жын'иху́ ў вагл'а́дз'ины. Мо́жа ш там жан'и́х чорт зна́йиц' йаг' жыв'е́ц'. Бос' мо́жа йак'е́й. Уста́р' дык на агл'а́дз'ины адължа́йуц' у каго́-н'ибу́ц' што, кап у хл'еў пъста́в'иц'. Ужо́ жын'иху́ бъгац'е́й пъкъза́тца.

[Пасля гэтага да нявесты] пр'ийижджа́йуц'. Йим ста́в'уц' йийе́шн'у. Йа́йцы дл'а йе́тъга бл'уду́ц': зъка́пывъйуц' у залу́. А то йак'и́йи ш йа́йцы ў м'исайе́т? Дъгъва́р'ивъйутца, кал'и́ бу́дудз' зару́чыны. По́с'л'и зару́чын жан'и́х зъб'ира́йиц' йийе́ бъга́ства. То́л'к'и пас'ц'е́л'у н'и зъб'ира́йиц', а в'азу́ц' йийе́ ўм'е́с'ц'и з' н'ив'е́стъй. Пр'и́дънъйа, што гръша́м'и, дайу́ц' нъ зару́чынъх. Ц'ес' пр'ино́с'иц' и гаво́р'иц': «Во таб'е́, з'ац'».

Чыр'из' н'идз'ел'у пос'л'и йетъга ўжо свадз'ба. Съб'ирайьтца ръдн'а, йедуц' у цер'кву. А поп ужо чытайъц' аглашен'н'а, спрашывъйиц', ц'и проц'иў хто. Дз'елъйитца йета ў м'исайет, пос'л'и аб'едн'и.

Кал'и зарўчыны, ус'им свътам в'ешыйуц' рушн'ик'и, а матк'и — платок. Йета ўс'о дз'елъйиц' н'ив'еста. Йак сваты пр'ийижджайуц', тады ўс'и пр'иходз'уц' гл'идз'ец', ц'и харошыйи рушн'ик'и. П'ир'ат тым, йаг' быц' свадз'б'и, купл'айуц' кольцы. Шыхв'ар'инк'и пр'икалывайуц' ц'в'аты шыхв'ирам, а жын'иху — н'ив'еста. А шыхв'ары купл'айуц' шыхв'ар'инкъм канхв'еты. Жан'иг з' н'ив'естъй стъйац' у пару, кълъ жын'иха — шыхв'ары, а кълъ н'ив'есты — шыхв'ар'инк'и.

Пос'л'и в'инца жан'иг з' н'ив'естъй и шыхв'ары ш шыхв'ар'инкъми мол'утца богу. Жын'иха з' н'ив'естъй пъздръўл'айуц'. Нада, кап н'а голъй рукой. Хуц' палу ц'и платок у руку ўз'ац'... Гос'ц'и йедуц' к н'ив'ес'ц'и.

Бац'ка з маткъй выходз'уц' с хл'ебъм-сол'л'у, з' йиконъй. Жын'иху з' н'ив'естъй нъл'ивайуц' па дз'в'е р'умк'и. Па 'дней йаны вып'ивайуц', па друг'ей выл'ивайуц' зъ с'иб'е. Тады йдуц' у хату. Целуйу нодж гул'айуц' у н'ив'ес'ц'и.

Нъзаўтр'ига йедуц' дамой. Кал'и ўижджайуц', бац'ка з маткай тожа благъслъўл'айуц'. Ръс'с'ц'илайуц' шубу шэр'с'ц'у ўв'ер'х, каб бъгата жыл'и, и станов'утца нъ кал'ен'и... Йак йих блъгъслъв'ац', тады н'ив'еста й жан'их цалуйуц' н'ив'ес'ц'иным бац'ку й матк'и рук'и.

У н'ив'есты дома н'ив'есту пув'азывъйуц', с'н'имайуц' ц'в'аты и содз'уц' на хл'ебн'ицу. З' йей содз'уц' шыхв'ар'инку й нъкрывайуц'. А жан'их пр'иходз'иц' и ўзнайец', йикайа йаго жонка. Тады бац'ка з маткъй в'адуц' йиг за стол. Бац'ка абв'идз'ец' йих кругом стъла и содз'ъц' у кут.

Кал'и жаних в'из'ец' н'ив'есту, то йаму зъгърäджывъйудз' дарогу. Жан'иг должын аткупатца: лажыц' п'ирох, став'идз' гар'елку.

Нъдз'ил'айуц' мъладых и ў жын'иха и ў н'ив'есты. Кал'и кънчайьтца п'ервый стол. Бац'ка б'ир'ец' тар'елку, зъс'ц'илайьц' йийе салф'еткъй и кладз'едз' грошы. Тады нъдз'ил'айуц' хр'осныйи, а пос'л'и ўжо ўс'и, и родныйи и пр'ихъжан'и. Дайудз' грошы, мац'ер'ийу и свайу и купл'ьнуйу, ал'и бол'шы грошы...

А чыр'из н'идз'ел'у п'ир'азоўк'и *. Сваты йедуц' адз'ин к аднаму. Бл'иск'их родных пр'иглъшайуц'.

Йак шкап н'ив'ес'ц'ън пр'ив'азуц', тады ус'а с'имйа ръзгл'идайьц', што там. Кал'и н'ив'еста б'еднъйа, тады агъвар'ивъйуц' йийе.

Куб'ил нъзван'н'а стар'иннъйа. Йета была абыкнав'еннъйа дз'ешка раз'м'еръм къла пъўтъра аршына ц'и н'амнога н'ижый. Ал'и йина была с крышкъй нъ зав'есъх и чеп'ил' * з друг'ей

стърaны́, кап мо́жна замкну́ц’. У ста́ръйа ў̆р’е́м’а быў̆ ку́б’ил, по́с’л’и — сундук’и́, ц’ип’е́р — шкапы́.

[49] Жац’ у нас нъчына́йуц’ с’п’ирва́ аз’и́мъйа, а по́с’л’и ў̆жо йираво́йа. Нъча́ла жн’ива́ нъзыва́йитца зажо́н. Тады́ мо́л’утца бо́гу, каб благъслав’и́ў̆, и атр’иза́йуц’ тро́ху жы́та, и в’е́шыйуц’ йаго́ ў̆ ха́ц’и ў̆ куц’е́. А йе́та ў̆жо жы́та то́жа заву́дз’ зажо́ньм.

Кал’и́ ў̆жо зажо́н пав’е́шын у куц’е́, тады́ нъжына́йуц’ п’е́рвый сноп, ста́в’уц’ йаго́, ска́чуц’ кълa йаго́. А та́йа ба́ба, йика́йа жа́ла п’е́рвый сноп, гаво́р’ьц’:

Йе́тый сноп
На сто коп,
На тыс’ичу ба́бък!

Абжы́нк’и, йе́та ў̆жо кал’и́ ко́н’чудз’ жац’, тады́ спръў̆л’а́йуц’ абжы́нк’и. Астъў̆л’а́йуц’ н’амно́га жы́та на по́л’и. Закру́чывъйуц’ йаго́. И йе́та зав’е́тца бъръда́. П’ир’ат тым йаг′ зъв’иза́ц’, зърыва́йуц’ у з’амл’у́ кро́мъчку * хл’е́ба с со́л’л’у ў̆ благъда́рнъз’ бо́гу. Тады́ бъраду́ по́л’уц’. А дз’е́ў̆к’и гъда́йуц’: шчыта́йуц’, ц’и ў̆ па́ру жыц’и́ны. Йак у па́ру, тады́ стар’е́йшыйа вы́йдз’ъдз’ за́муш... А кал’и́ н’ед дз’е́вък, тады́ ба́бы... пупадз’е́тца л’и́шък, зна́чыць, стар’е́йшыйа пам’р’е́ц’. А цот, дыг′ бу́дз’ъдз’ жы́ва...

...с къласо́ў̆ уйу́ц’ в’ано́к и пайу́ц’:

Чыйа́ ш йе́та бъръда́
Ус’а́ дз’о́хц’ьм абл’ита́?
[такога-та] бъръда́
Ус’а́ дз’о́хц’ьм абл’ита́.

А кал’и́ ў̆жо пав’е́шыйуц’ в’ано́к на шы́йу хъз’а́йину, йако́му жа́л’и, тады́ йон дайе́ц’ на во́тку. Йаг′ дас’, дык пайу́ц’ н’а «дз’о́хц’ьм», а «м’о́дъм». Тады́ дз’е́лъйуц’ таку́йу гул’а́нку — бас’у́ры * па-на́шыму — и пайу́ц’: «а чыйа́ ш йе́та бъръда́...» [і г. д.].

...кал’и́ жнуц’ у мно́г’их хъз’а́йинъў̆, тады́ жн’е́йи, йак’и́йи ра́н’шы жжа́л’и, пайу́ц’:

Чыйо́ ш йе́та по́л’а
Зъз’в’ин’е́ла сто́йа?
[такога-та] по́л’а
Зъз’в’ин’е́ла сто́йа.

Ты́йи п’е́ршыйи жн’е́йи пайу́ц’ пръ с’иб’е́:

[такога-та] по́л’а
Зъз’в’ин’е́ла сто́йа;
Жн’е́йи мъладе́йи,
С’арпы́ зълате́йи.

А ў̆жо пра тых, йак’е́йи н’и жжа́л’и йашче́:

Чыйо́ ш йе́та по́л’а
Зъдр’има́ла сто́йа?
[такога-та] по́л’а
Зъдр’има́ла сто́йа;

Жн’ейи ўс’о старейи,
С’арпы луб’анейи.

Ц’ип’ер тожа зажон в’ешыйуц’ и бърадў пол’уц’. Тол’к’и ўжо богу н’а мол’утца. А в’анок в’ешыйуц’ стършыну. Йон ы бас’уры спръўл’айьц’.

50 Жбанок — пасуда тъкайа, дл’и мълъка. А б’ир’ас’н’и * дл’и с’м’итаны й дл’и мас’л’инк’и * аб’изац’ил’на. Мас’л’инка дз’елъйитца с тврагу. Тварох атцеджывъйитца ў тор’б’и пъд камньм. Тады ложытца ў б’ир’ис’ц’ен’, зъл’ивайитца маслъм и пъсыпайитца сол’л’у. А йадуц’ йийе нъ мас’л’ин’ицу.

Пъка гаршок ц’и жбанок кр’епк’ий, йон служыц’ гаршком. А йак пъслаб’ейиц’, тады йаго абв’ивайуц’ б’ар’остъй и пълучайитца б’ир’ис’ц’ен’. А дз’е б’итъйа м’еста, туды пр’иклaдъвайуц’ тр’апъчку с’ ц’естъм.

Запiсана ў 1954 г. С. А. Грыгор’евым ад С. У. Грыгор’евай.

Паўлючонкi

51(*) Надъб’и к’ир’п’ичыну ръз’б’ивадз’ ды вык’идъвац’. Топка бъл’шайа, дык нъгър’айьц’ мнoга сажы. Йаны ш ўс’о, мъс’ц’ары, дз’елъйуц’. А йак н’а гр’ейидз’, дык н’а гр’ейьц’. Адна труба астайетца. Шчыт * будз’ъдз’ дужа нъгр’иватца.

За [з-за] йиг жа йаму н’ил’з’а чытац’. Стан’ьц’ чытац’, а йаны л’езуц’. А йета прос’ьц’: «Бабушка, дай мн’е буквар’. Дужа буквар’ л’убл’у». А стан’ьц’ п’исац’, то той, то той туўхан’ец’.

Кур’иц’ нада к’инуц’. Йетъ ш на с’ерц’а ўс’о йета гор’ьс’. Ван’ка во к’инуў кур’иц’, а Вас’ка дужа кур’ьц’. Пуп’ир’ос куп’ьц’ йетых пачык, дык целый вос.

А ц’и астан’ьтца з’в’оск’и пуб’ал’иц’?.. Йаны к’инул’и, йаны мал’цы з рашчотъм. Вы так во жытка дз’елъйиц’а, а Пугач, дыг′ густа. Паложыц’ нъ даску, ды ўс’о даской. Паўпуда з’в’оск’и на ком’ьн купл’ал’и. За туйу бл’аху н’а воз’м’итца [вапна]. А йес’л’и йийе так пуб’ал’иц’?

Йишче рана ў пол’а. Пъд аб’ет мамка пр’идз’ьц’, а ты пойдз’ьш у пол’а. Ц’и ўпъс’иц’о ш вы адны? Ц’и ты н’а выспъўс’а? Л’аш, дъбаў троху. У вакц’абър’ск’ийи ц’иб’е мамка атправ’ьц’ у пол’а, съма будз’ъдз’ дома. В’идз’ьш: нъ двар’е сонца. Халодна. Н’ешта с’ан’н’и зъз’абл’и.

Йетый стаў позна гъвар’иц’: тр’и гады було. И так кърта-в’ьў, што н’и дай бох! Бол’шый дужа ахоц’ьўс’а ў школу, йак н’и хадз’иў. А йак пашоў, дыг′ гавор’ьц’: «Воўка! Лутчы п ты зъ м’ин’е схадз’иў».

— А што н’ахота?

— Ды н’е, събаг′ байус’а.

Йак п’ац’орку зароб’ьц’, дык радувъйьтца. А йак тройка, дык н’а дужа.

А во, зъва́л'ину апсыпа́йуц' або́йа. Нъдайе́з' з'има́ йшчо. З'имл'а́ зам'о́рзла: ло́м'ьтца пр'а́ма так'и́м скрыдл'е́ўйьм. У наз гр'а́ды был'и́ то́жа н'иўзара́ныйи, дык П'е́ц'а пр'ишо́ў — узара́ў. Агурцы́ нъ маро́з'и пло́ха. В'асно́й йак аты́йдуц', дык н'ичо́г'ийи. А з'имо́й йаны́ н'ийа́к'ьйи: м'о́рзлыйи, пл'у́хлыйи.

Куп'и́л'и йаму́ бац'и́нк'и. Дыг' за́дн'ик н'е́йк'ьй др'е́нный: спл'ух ы пашл'и́ кул'ба́чытца нъ бак'и́.

Йина́ астъла́с'а ў Су́ръжы з дачко́й. У наз быў хл'еў. Сын гаво́р'ьц': «Ма́ма, йа адда́м ц'е́шчы нъ ха́ту». Ц'о́лъчку гудува́л'и — йей адда́л'и. Ц'ип'е́р йина́ каро́ву дъжда́лъс'а. Идз'е́ц' кал'и́ нъ рабо́ту, бу́дз'ьдз' гъвар'и́ц': «Вы ш тут хл'еў атчын'и́ц'а каро́в'и».

Су́пръткʼи — то́йа, што пъс'идз'е́лк'и. Су́пръткʼи — дн'ом, пъс'идз'е́лк'и — в'е́чыръм. Нъ пъс'идз'е́лк'и съб'ира́л'ьс'и дз'е́ўк'и, ма́л'цы и ба́бы да́йжа. «Пайдз'о́м, — гаво́р'ьц', — там ручайку йаку́йу нъпр'адз'о́м».

Л'ес у нас быў уз'а́дз'ьн. П'ир'ив'аз'л'и́ йаго́. У нас н'имудре́йи хл'ав'и́шк'и. А йак кры́шу сърва́ла, ц'ип'е́р'ьтка гн'иц' с'ц'е́ны нъчал'и́. На́дъб'и зъла́п'ьц'. А во н'и зъбува́йиц'а йе́ту рабо́ту, хуц' и ву́чыный.

Запісана ў 1953 г. С. А. Грыгор'евым ад П. В. Драгацэннай.

52(*) Ко́л'ка мн'е къза́ў с'а́н'н'и ў начну́йу рабо́тъц'. Йа пашо́ў к тра́ктъру, а там ма́сла н'има́. Ву́тръм жъ сам зъл'ива́ў це́ла в'адро́. Куды́ йон дз'еў йаго́? Ц'и, мо́жа, вы́л'л'иў? Н'и магло́ ш сто́л'к'и зрабо́тътца.

Нам ц'ип'е́р п'и́шуц' ат пло́шчы, и пръцадн'и́ п'и́шуц'. Во с'а́н'н'и з ву́тра узара́л'и пас'ц'и́ шез' г'икта́ръў. Во й заро́б'ьл'и́, што нъ кан'и́ дн'и за тр'и н'и заро́б'ьш. На́ша рабо́та тъка́йа. Н'и пъл'ан'и́с'ц'а — хуц' ус'у́ ноч рабо́тъй. Н'ихто́ таб'е́ н'и зъпр'ишча́йьц'. Ну, а пъгул'а́йьм, тады́, йак та́йа стр'икъза́, мо́жыш с'в'ист'а́т'.

Йа йшче́ п'е́рвый гот рабо́тъйу у емтъйе́с'и. Машы́ну но́вуйу пълучы́л'и з нъпа́р'н'икъм. Йон тро́ху стар'е́й зъ м'ин'е́, дык но́тчу хо́чытца спац'. А мн'е дык но́тчу й н'а ху́жы. Мато́р рабо́тъйьц' лу́тчы. Во́здух друг'е́й. Гъра́ н'и гъра́ — йаму́ н'ипачо́м. Пр'ец' саб'е́.

У вас нъ Ра́късв'и хърашо́ пърабо́тъл'и. Ла́днъга за ноч узара́л'и. Но́рмы па дз'в'е. Тут пло́шча харо́шыйа, ро́ўнъйа. И го́рк'и н'а ду́жа круте́йи.

А што ў Въласо́в'и паму́чыл'ьс'и, н'и дай бох. Таку́йу з'амл'у́: късаго́ры, гл'и́на. Буксу́йьш, то паўз'е́ш. С'ем пато́ў с' ц'иб'е́, а за дз'ен' паўно́рмы. Ц'ип'е́р у ва́шый бр'ига́дз'и рабо́тъйим.

Йа с тр'итца́тъга го́ду, ал'и́ йшчы ў ва́р'м'ийу н'и б'ару́ц'. Гаво́р'уц', што тръктар'и́стъў ра́н'шы саўс'и́м н'и бра́л'и. А ц'ип'е́р два гады́ на́да ў вэмтэйе́с'и атрабо́тъц', тады́ во́з'муц' нъ

вучо́бу. Ну й там, в'е́рна, нъ машы́н'и ц'и нъ ц'игачу́ пр'и́дз'ьтца служы́ц'.

А ў ваз дз'е ба́н'а? У двар'е́? Ну, тады́ по́йдз'ьм. А то йа ужо́ зъл'ан'и́ўс'а. Тады́ пайдз'о́м нъ та́нцы ў Паро́ц'къва. А за́ўтр'и нъ рабо́ту к вас'м'и́. Вы́с'п'ьмс'а.

Запісана ў 1953 г. С. А. Грыгор'евым ад П. Драгацэннага.

Лядзінкі (№ 292)

53 Н'и дыпын'а́ў, здайе́цца, стр'ил'а́л'и у л'асу́, разо́ў п'ац' упал'и́л'и. Вы́выдычык ц'иц'ир'ав'е́й у м'ин'е́ убл'из'и́ быў. Н'ет сыба́к'и — л'е́пшый н'и шчыта́й с'аб'е́ по́ўным ахо́тн'икам. З'имо́й по́йдз'иш, кан'е́шн'е, кыда́ аткрыва́йицца с'изо́н ны за́йцыў, с в'асны́ — ны ц'иц'ир'ав'е́й. По́йдз'иш чыса́ у тр'и на м'е́ста, пр'испасо́б'иш бу́тку, ныпадз'е́ц' др'имыта́, пр'ис'н'е́ш тро́шк'и — сыдз'а́цца! Ц'о́мна, му́шк'и н'а в'и́дна. С'б'ига́йуцца дра́цца, как п'итух'и́. Разво́дз'иш, йак с'ц'иган'е́ш — и гато́ў! Са́мк'и йе́сл'и выл'ита́йуц' скры́тна, тыка́йа с'е́рыйа, х'и́тръйа. Ны за́йцыў б'ис сыба́к'и тру́дна. Дайдз'о́ш, па хо́ду с-пад ног зрыва́йицца, пато́м нычына́йиш б'иц'.

Пашл'и́ мы адз'и́н рас с сы́нам (йаго́ ружйо́ ц'ип'е́р у р'амо́нц'и), смо́тр'им — хо́дз'иц' па по́л'у л'ис'и́ца. Там ишо́ў сус'е́т у л'ес па дро́вы, йина́ зам'е́ц'ила йаго́ и пыд нас, б'ажы́ц' у л'ес. М'и́шка — бах па йей! про́мых! и пышла́. А йа за кусто́м стайу́ и утырып'а́х карц'е́чым'и и дро́бйу дупл'е́тым уда́рыў. И пайе́хыла: шаго́ў дз'е́с'иц' праб'е́гла, пато́м аб'арну́лыс'а и гато́ва — бы́стра идз'о́ц', то́л'к'и хвост пы́хыйиц'.

Ны ваўко́ў н'и хадз'и́ў да но́н'ишн'ига го́ду. С'о́л'ита пр'ишл'и́ мыскал'и́ — стырав'е́ры, с н'и́м'и дн'а тр'и хадз'и́ў, ваўчы́цу заб'и́л'и. Зам'е́рс ды асныва́н'ийа, п'ир'ит сабо́й н'а в'и́жу, сам йак суда́к з'дз'е́лыўс'а, гл'ажу́ — йина́ ны гару́. Как рубану́ў — сра́зу ныпува́л. На то́м м'е́с'ц'и то́жа адну́ уб'и́л'и ваўчы́цу. Сыба́ку майго́ ухвац'и́л'и, то́л'к'и вы́гыдуваў. Вы́выдык быў тут ваўко́ў, йаны́ йаго́ сра́зу, с п'е́рвыга хо́ду ухвац'и́л'и. Што ты адз'и́н з'дз'е́лыйиш? Адна́жды пашо́ў к л'е́су — там бунк'ары́ бы́л'и. Стайу́, абкры́ўшыс'и б'е́лым, чу́йу, иду́ц' по́ л'ису ваўк'и́. Пырыўн'а́ўс'а са мной — рас па н'о́м! Йак пайшо́ў, то́л'к'и пыл ды ды́м. Йа туды́, йдз'е б'и́ў, в'и́жу — кроў. Пы с'л'аду́ за йим мо́жна два́ццыц' к'иломе́трыў иц'и́. Пл'у́нуў, пашо́ў дамо́й, а йон паб'е́х м'и́ма дз'ир'е́ўн'и, з'в'арну́ў ап'а́ц' у л'ес и л'ох пыт карчо́м дубо́вым, л'ижа́ў ды дн'а.

Пайе́хыў сус'е́т у дро́вы. «Пагл'ажу́, — гаво́рыц', — л'ажы́ц' во́з'л'и кл'ан'и́ны». Йон сту́кыц'. Пыдн'а́ў гылаву́ воўк, смо́тр'иц', пыдн'а́ўс'а, пашо́ў ша́гым. Ды што — уда́р'иў дро́бйу, кап карц'е́ч! Зал'и́зывайиц' бы́стра, йак сыба́ка сас'о́ц', и изл'ича́йиц'.

Ра́н'шы ды вайе́нный слу́жбы ахо́ц'ил'ис'и удвайо́м з бра́тым на б'е́лых [зайцоў]. За з'и́му па два́ццыц' п'ац' рубл'е́й, смо́тр'иш, поўкаро́вы. Ахо́тн'ик'и гырадск'е́йа ско́ра далжны́ пр'иц'и́. Ц'и ма́ла йих так'и́х ту́ркыў ла́з'иц' кыла р'ак'и́ — ус'е́ знако́мыйа. За р'е́ку п'ир'ива́л'уц' и ахо́та по́лнайа, пално́ ц'иц'ир'ав'е́й. Курыпа́тык у на́шый м'е́сныс'ц'и б'и́л'и пудо́ў па шес'ц', но́н'ичы, в'е́рна, сла́ба. Ма́ла ву́тык, хало́дна было́, пызым'ирза́л'и, кыда́ пас'е́дывал'и. В'исна́ была́ хало́дныйа, пыл'ац'и́ц' на жыро́ўку и ус'о́. Като́рыйи по́зн'ийи, бы́л'и кру́пныи, пра́в'ил'ныйи. Штук во́с'им, с'ича́с пупыраз'б'и́ўшыс'и пы йиравы́х пас'е́вых. Иду́ узм'е́жкым кыла мху́, во́ддыл' бы́л'и. Пр'идстыйа́ў дупл'е́т па двух чырну́шак, п'е́рвыга з'б'иў, а втаро́га прак'и́нуў. З'б'иў йашчо́ чырныша́ — стыр'ика́ и двух мылады́х прам'е́жду л'е́су пыд раз'йе́зд, там аста́л'ис' йашчо́ штук п'ац' мылады́х и ста́рка. Пайду́ за́ўтра.

Быва́ла и йа дыва́ў пра́в'ил'на. Адз'и́н раз зра́зу тр'ох за́йцыў уб'и́ў. Ц'о́мна, тума́н, п'ир'адз'е́ўс'а и пашо́ў. Адз'и́н [заяц] узырва́ўс'а и пашо́ў. Хлоп!— и дыгары́ ныга́м'и. Зна́йу, йаны пынар'и́ўшыс'и. Пыдн'а́ўс'а друг'и́й — жах па йе́тым! Нагу́ атсадз'и́ў, адб'е́хс'а, с'еў и с'адз'и́ц', ан'и дры́гайиц' то́л'к'и, тр'ас'е́цца. Йа йаго́ па́лкый ды ў м'ашо́к.

Запісана ў 1952 г. настаўнікам А. П. Груцо і студэнткай Мінскага педінстытута З. Пісарык ад І. Р. Лядзінкі, 50 г.

Старабабылле (№ 294)

54 Йа вам рыскажу́ пры ваўко́ў, йак йаны́ выво́дз'уцца. Йих тут у нас мно́га. Н'ида́ўна жыр'аб'о́нка ўз'а́л'и в'асно́й. Йа й сам во паб'е́дыц' схадз'и́ў ды й ап'а́ц' ды кан'е́й. Дык вот, им на́да, каб было́ сухо́йа м'е́ста, по́жынка, йе́та б'ис кусто́ў, што б вучы́ц', и йаны́ выво́дз'уц' дз'ац'е́й и ву́чуц' крас'. Йина́ сыма́ пры́гыйиц' и йих зыстаўл'а́йиц', йина́ схува́йицца, а йаны́ йи́шчуц'. А йина́ прыл'а́жыц', йак ав'е́чку брац', а йаны́ гл'идз'а́ц' и дз'е́лыйуц', йак йина́. А йак вы́рыстуц', то ло́в'уц', йак стары́йи.

Адз'и́н раз и йа в'и́дз'иў, про́ўда, заб'и́тыга вуўка́. Адз'и́н раз йа с'адз'е́ў кыла ко́н'ий кылы Мака́рыўк'и. А прышо́ў Хв'о́дыр (у нас тут йо́с'ц' ахо́тн'ик так'и́), мы зъкур'и́л'и и рызгывар'и́л'ис'. Йон ка́жыц' мн'е: «Йа стр'ал'и́ў два разы́ пъ ваўку́. Ц'и н'и нашо́ў ты йаго́?» — «Н'е, — кажу́,— йа байу́с'а иска́ц'». Пато́м пр'ишо́ў дн'и чыр'ис тр'и с сыба́къй. Мы пашл'и́ кылы бало́та и сыба́ка. Пато́м сыба́ка зыбр'ихо́ʸў. Хв'о́дър ка́жыц', што нашо́ў, в'е́рна. Пашл'и́ мы туды́. Про́ўда, л'ажы́ц'; йон у йа́мк'и п'иў ваду́, а пато́м зъвъл'и́ўс'а и здох. Гл'адз'и́м мы, дык про́вылка на шы́йи, п'итл'а́ с про́вылк'и, в'и́дна, йдз'е́й-та у п'атл'у́ пупа́ўс'а. Ну, ўжо мно́га ур'е́м'а прайшло́, бок пыдапр'е́ў, ко́жа спо́рц'илыс'а, в'е́рна.

Запісана ў 1952 г. А. А. Крывіцкім.

Кучы́ншчына (№ 295)

55 Йе́тыйа паны́, йак у стагу́ мы́шы. Стох рыз'б'ира́йиш патро́шку, а йаны́ з'б'ива́йуцца ў ку́чу. Ус'о́ да́л'шы, и да́л'шы, зыб'ар'е́ш пас'л'е́дн'ийа б'ар'е́ма, а тады́ м'атло́йу их, м'атло́йу, так и с пына́м'и бу́дз'иц'. Ду́мы́йуц', кал'и у Ам'е́р'ику з'б'е́гл'ис', дык там йих н'и на́йдуц'. Н'е, ужо́ н'и в'ида́ц' йим таго́, што було́. Йак на́да бу́дз'иц', на́йдз'им, м'атлы́ палу́чуц'.

56 Ишо́ў йа рас у Бугуше́ва, чу́йу, н'е́шта сто́гн'иц'. Сышо́ў йа з даро́г'и. Гл'аджу́: л'ажы́ц' с'и́вы [воўк], кылы йаго́ друг'е́й. Пыдыйшо́ў йа ды йаго́. Гл'адз'и́ц' на м'ин'е́, кыла йих л'ажы́ц' ц'о́лка и хвасто́м мыха́йиц'. Йа па́лкъй махну́ў у йаго́, а йон атскачы́ў и гл'адз'и́ц' нъ м'ин'е́. Йа пыдн'а́ў ц'о́лку на но́г'и, а йина́ пувал'и́лас'а, стыйа́ц' н'а мо́жыц'. Гл'аджу́, а ў йийе́ ўс'а́ шы́йа пыжва́на, в'и́дна, ста́рый ужо воўк, б'из зубо́ў быў. Пато́м ус'о́ ш пыдн'а́ў йа йийе́ на но́г'и и зыгна́ў ды ста́да. Пыта́ўс'а, чыйа́ йина́, мн'е скыза́л'и. Чырыс н'е́скыл'ка дн'ей йа ўв'и́дз'иў хыз'а́йина и гывар'у́: «Пыста́ў, брат, паўл'и́тра, ц'о́лку у вуўка́ атыбра́ў твайу́». Пыта́ўс'а, ц'и здо́хла. Скыза́ў, што жыв'е́ц'.

57(*) У л'иса́х н'и йа́гыт, н'и гр'ибо́ў. Атку́л йим быц', кал'и ус'о́ зга́р'е́ла. Кал'и йишче́ пупа́л'иц' так, дык н'и ско́ту, н'и саб'е́. С'а́н'н'и каро́ў гын'а́ла у р'аку́, ус'и́ у р'аку́ и на тей бок. З йи́м'и то́л'к'и у ваду́, дык йаны́ пуплыву́ц' на тей бок. И р'е́чка пум'алче́ла. Хма́ры так'е́йа хо́дз'уц', сух'е́йа, ус'оро́ўна суш, и жары́ н'и було́. Гылаву́ памы́ла. Пыжа́ла с'а́н'н'а. С'ирпа́ мн'е дас'и́. А што ты бу́дз'иш жац'? Пайду́ к йачм'е́н'у схаджу́. А вун и на́шы иду́ц'.

А ско́л'к'и у йийе́ р'иб'а́т? Р'иб'а́т ц'ип'е́р ско́л'к'и у ийе́? Адна́ дз'е́ўка рабо́тыйиц' на Б'елгр'е́с'и, а друга́йа у бал'н'и́цы, адз'и́н ма́л'иц у а́рм'ии, а друг'е́й — ста́ршы — жына́тъй. А ско́л'к'и пр'и йих? Ц'ап'е́р дз'в'е дз'е́ўк'и и тр'и ма́л'цы, и йон стыр'ичо́к. Ц'и зна́ла ты йаго́? Зна́ла. Шче стыр'ичо́к н'ичо́га. Во ў Л'е́нк'и нъ[а] сва́дз'б'и дык йон скыка́ў йашче́.

Запісана ў 1952 г. А. А. Крывіцкім.

ЛЁЗНЕНСКІ РАЁН

Шэркіна (№ 132)

58(*) У слу́жб'и быў, н'и наш чалав'е́к, су с'в'е́ту, бох зна́йиц' атку́да. У йе́ту вайну́ стра́шна, машы́ны, кац'у́шы. Там так н'и было́, пу́л'а пупада́ла, ра́н'ил'и. У штап пр'ив'аз'л'и́. Б'иркул'о́за н'и прызна́л'и. Уду́шша, ды́хал'ица. Йак ус'е́рдз'ицца, называ́йуц' чъхо́ткай. П'ац' м'е́с'ицаў прабал'е́ў, ус'у жыз'н' сон по́мн'иў.

Гос' будз'иц', ц'и што — уга́л' вы́скачыў. Йак кот мыйицца, со́дз'уц' на паро́х. Кал'й кот у кут б'аг'и́ц', то гос' бу́дз'иц'. У м'ин'е́ ба́бушка была́, Хо́ўрай зва́л'и. Г дз'иц'а́м в'арну́лас'. Гурува́ла. Ц'ип'е́р на ско́тн'ику ста́ршым.

Прышл'и́, што п пру́ц'ика найс'ц'и́. Муш прышо́ў, анвал'и́т втаре́й гру́пы. Да́л'и каро́ву, л'е́су нъваз'и́л'и. Скъза́л'и: «Ваз'м'и́ кредз'и́ту». С тако́й с'ами́ой йа ц'и магла́ п атстро́йицца, йе́с'л'и п н'и на́шы. Йак му́хам, паг'и́бнуц' прышло́с' бы.

Мы дъ вайны́ у калхо́з'и был'и́. Йа бы́ла стъха́наўка. Харашо́ жы́л'и.

Йа бы́ла ил'наво́ткай, л'ны о́чын' харо́шыйи. Им дъгл'а́т ну́жын. Йе́с'л'и вы́палн'иш план, пшан'и́цы, дз'ин'га́м'и палу́чыш. Про́ц'и м'ину́лых гадо́ў кр'е́пка жыц' ста́л'и. Пувыше́н'н'е по́с'л'е вайны́ кр'е́пкайе, н'ичыво́ н'е́ была, ус'о́ нъжыва́на. Сходз'и́ла куп'и́ла дз'е́с'иц' каро́ў [для калгаса].

Запісана ў 1952 г. Б. С. Лапавым ад розных асоб.

Ноў (№ 134)

59(*) Так'е́й б'е́дн'ин'к'ий мужы́чо́к г' дз'е́ўк'и у сва́ты пайе́хаў и гаво́р'иц', што ў йаго́ дз'в'е́ ла́ўк'и и м'е́л'н'ица. Прыйе́хал'и — а ў ха́ц'и дз'в'е́ скам'е́йк'и и жо́рны. Амман'и́ў дз'е́ўку.

Дл'и́нный съра́й. У баку́ хл'еп, а пъс'ар'о́т мало́ц'уц'. Вы́сушуц' и цъпа́м'и абабйу́ц'. У таку́ мало́ц'уц', пъс'ар'о́т — тачы́шча, дз'е мало́ц'уц'. Къза́ў, пъса́т змълац'и́ў. Маку́шк'и ум'е́с'ц'е кла́л'и. Зра́н'н'а два пъса́ды змало́ц'иш, тады́ с'н'е́дац' идз'е́ш. Ц'ип'е́р кънба́йн жн'ец' и мало́ц'иц'.

Л'а́да пъха́л'и, л'ес выс'ика́л'и, ръзраба́тывал'и з'амл'у́. Плух н'и пайдз'о́ц', л'ес вы́р'ижуц', п'ан'н'о́, дз'е́лайуц' пло́шчац'. Уръжа́йи бы́л'и харо́шыйи, з'е́мл'и жы́рныйи. А н'и пало́жыш наво́с — н'ет н'ичо́га.

Ра́н'шы то́рбъчка ко́н'скайа, а ц'ип'е́р ка́жнаму кан'у́ йа́шчычык. Ра́н'шы п'ихц'е́р' * пудо́ў на п'ац'. С пу́н'и кръшн'а́м'и * с'е́на нас'и́л'и.

В'ид кънапл'а́ный; у пъскан'н'и́ н'има́ гало́вак. Зр'иза́йуц' гало́ўк'и у кънап'е́л'. Дз'е́лайуц' в'аро́ўк'и, гужы́. Ма́сла б'и́л'и с кънап'е́л'. П'ита́ц'ел'на. Ц'ип'е́р патсо́лн'ишнайа.

Жы́та ста́в'уц' у ба́пк'и: шес' ба́бак — къпа́, Дз'е́с'иц' ба́бак — со́ц'иннайа къпа́.

Ра́н'шы же́рц' йало́вайа, л'о́хкайа, в'аро́ўкай зац'е́пл'ина, ув'а́зан вос кр'е́пка. Друг'е́й уц'и́с'н'иш вос — тр'и́ццац'-со́рак пудо́ў укладз'е́ш на вос. А н'а ўц'и́с'н'иш — п'ац' пудо́ў, шес' пудо́ў вос. На́да чаты́р'и вазы́ ц'и п'ац'.

Ра́н'шы быў так'е́й пол *, пол н'и́жы, а пъла́ц'и вы́шы. Патпо́л'л'е н'амо́шчана, ав'е́ц, ц'ил'а́т зап'ира́л'и туды́. Над и́м'и спа́л'и. С'в'ин'е́й у ха́ц'и карм'и́л'и. Йако́йа была ўр'е́м'а. К в'ал'и́кан'н'у и пр'ачы́с'ц'и мы́л'и мост *. Была и к раштву́ н'и мы́л'и. У с'ираду́ мало́шнайе анно́ йе́л'и.

Запісана ў 1952 г. Б. С. Лапавым ад Е. Шашкова, 64 г.

Бабінавічы (№ 298)

60 Ра́н'шы у нас тут был'и́ стойку дз'иржа́л'и мужык'и́, вадз'и́л'и м'идз'в'е́дз'ий па дз'ире́ўн'и. Прыйе́хаў адз'и́н чълав'е́к, пътрабава́ў лышадз'е́й. У Дъбрамы́слах прыв'иза́ў йи пашо́ў вы́п'иц'. А ў йе́та ўре́м'а м'идз'в'е́дз'н'ик м'идз'в'е́дз'а в'оў. Прыв'иза́ў м'идз'в'е́дз'а, а йон у вазо́к ўл'ес, ло́шыдз'и атырва́л'ис'а йи пыкац'и́л'и. М'идз'в'е́дз' рав'е́ц' прыв'а́заны, а ло́шыдз'и б'игу́ц' м'и́ма кла́дб'ишча. Напа́ў м'идз'в'е́дз' нъ крест, схап'и́ў йаго́ йи йе́дз'е. Йидз'е́ чълав'е́к йи гаво́рыц': «Здра́стуй, ба́ц'ушка». Б'ижы́ц' м'идз'в'е́дз'н'ик йи пыта́йиц': «В'и́дз'иў м'идз'в'е́дз'а?» — «Н'е, в'и́дз'иў ба́ц'ушку, шу́ба кысма́тыйа».

Запісана ў 1955 г. аспірантам Мінскага педінстытута І. Я. Яшкіным і студэнткай Налягач ад А. Ражкова, 72 г.

А ДЗЕ СВЕТ СВЕЦІЦЬ

(Песня)

61 А дз'и с'в'е́т с'в'е́ц'иц', там зъра́ зан'има́йицца,
Йива́н'ка сы двара́ сыижджа́йицца,
А йаго́ та́тын'ка пыта́йица:
— А куды ты, Ва́н'ка, пайе́дз'иш?
— А што таб'е́, та́тын'ка, ды таго́?
С'идла́йу кан'а́ н'е твайго́,
С'идла́йу с'иўца́-вырынца́,
Йа пайе́ду, та́тын'ка, ды в'инца́.

Запісана ў 1955 г. аспірантам Мінскага педінстытута І. Я. Яшкіным ад Л. В. Лабаноўскай, 70 г.

ОЙ, ПАД ВІШНЯЮ, ПАД ЧАРЭШНЯЮ

(Песня)

62 Ой, пад в'и́шн'айу, пыт чыре́шн'айу,
Б'ида́ спац' н'е кладз'е́цца.
Ой, ты л'аш, б'ида́, ой, засн'и́, б'ида́,
На ўс'у но́чын'ку,
А йа, мо́лыда, мыладз'о́шын'ка,
Пайду́ до́л'и шука́ц'.
Йак пайду́ йа, куды ра́н'шей хадз'и́ла,
Ц'и н'е ўв'и́жу, ц'и н'е ўба́чу,
Каго в'е́рна л'уб'и́ла.
А пайду́ ш йа, пайду́ ш йа,
Кыла ре́чын'к'и бу́ду,
Запыта́йуцца ў м'ин'е́ л'у́дз'и,
Ц'и харо́шыга йа ро́ду.
А йа ро́ду харо́шыга,
Йи на л'и́чка прыго́жыйа.

Зы плах’и́м му́жам, за н’иўда́лым
Майа́ го́ркыйа до́л’а.

Запісана ў 1955 г. аспірантам Мінскага педінстытута І. Я. Яшкіным ад Е. Шэдчанка, 30 г.

Глоданкі (№ 130)

63(*) Тут хутара́ был’и́. Ста́л’и жыц’ у дз’ир’е́ўн’и. Қарчма́ была́ н’идал’о́ка. Бал’ша́йа была́, дз’в’е ха́ты було́. За бал’н’и́цей, дз’е тей дом, пам’е́шчык жыў, йак пр’иго́ны был’и́. Хадз’и́л’и на пр’иго́н с’уды́. Пам’е́шчык Цыбу́л’ск’и быў, др’е́нный ду́жа. На н’и́ву ба́бы пр’и́дуц’, шчыта́йиц’ па́лкай. Тут то́л’ка з’амл’о́й зан’има́л’ис’, а ў Красы́н’ах быў бро́вар. Там пан быў бъгаче́й. Пам’е́шчык жыў бъга́тый.

Дз’е ш йа таб’е́ в’адро́ ваз’му́. Ба́н’у тап’и́ц’ бу́дз’им. Аба́йи в’о́дры зан’а́тыйи. Ваду́ дал’о́ка нас’и́ц’? С са́жалк’и. Там чы́стым’и в’идра́м’и б’ару́ц’. Қало́тцаў н’ет. Л’е́тас’ пачы́с’ц’ил’и́ са́жалку. Ц’ип’е́р н’ичо́га, въда́ чы́шчы. Қан’е́шн’е, като́рыйи н’е це́дз’уц’. У тых йос’.

Л’е́су н’е было́, так йон, што паста́ўшыс’ було́, спу́с’ц’иц’, апце́шыц’, а то ў з’имл’а́нках пръпада́л’и. Ха́та пъста́ўл’ена, то́л’к’и п’е́чку на́да. Бол’ш н’и жыву́ц’ н’ихто́ у з’имл’а́нках. Дъва́ў калхо́з ко́н’и. Қан’е́й дъва́л’и. Р’а́мы зака́зывал’и.

Мы был’и́ сагна́тыйи у вайну́. Адна́ каро́ва была́ на ўс’у дз’ар’е́ўн’у, дз’в’е казы́. Съ скато́м н’ичо́га, тра́вы ў нас харо́шыйи. Ус’у́дых пъбыл’и́. Мы йакра́с пъпа́л’ис’, у адне́й м’е́снас’ц’и был’и́. Сас’е́дз’и бы́л’и. Рабо́тал’и с ц’о́мнага и да ц’о́мнага. З’и́на была́ ма́л’ен’кайа, у бъра́к’и астаўл’а́л’и. Дз’ис’а́тый год быў. Бъра́к’и был’и́, с’им’е́й тры́ццац’ там. Так нажыл’и́с’.

Запісана ў 1952 г. Б. С. Лапавым ад М. Х. Івановай, 54 г.

ПАСТАЎСКІ РАЁН

Папоўцы (№ 154)

64 Йак то́л’к’и начала́с’а вайна́, зра́зу н’е́мцы ў ге́та л’е́та и прышл’и́ ў на́шу в’о́ску. Вот пац’арп’е́л’и б’е́дныйа л’у́ццы ад их. Пры́дуц’ у ха́ту и дава́й ла́з’иц’, шны́рыц’ ус’у́ды, н’е байа́л’ис’а бо́га, ни сты́ду, а бо́гу дык мал’и́л’ис’а ка́ждуйу ра́н’ицу.

Стары́йа астал’и́с’а до́ма, а малады́йа пашл’и́ ў л’ес, у партыза́ны.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. В. Кроўш, 24 г.

Русакі (№ 15)

ДЗЕДАВА ДАЧКА

(Казка)

65 Жыў-быў дз'ет и ба́ба. Была́ ў йих дачка́. Ба́ба пам'о́рла. Аста́ўс'а дз'ет з дачко́й. Дачка́ на́тта была́ харо́шайа. А паны́, што хац'е́л'и, раб'и́л'и з мужыка́мы.

Пан сазва́ў трох мужыко́ў и ка́жыц': «Што м'ил'е́й за ўс'о́ на с'в'е́ц'е?» Адз'и́н ду́маў-ду́маў и ка́жыц': «Ай, пано́к, му́с'иц', жо́нка». А ў друго́га спыта́ў: «Што шпарче́й за ўс'о́?». Той сказа́ў, што кон'. А ў тре́ц'ага — што клус'ц'е́й [тлусцей]. А йон и ка́жыц', што мой парс'у́к.

Пайшо́ў тре́ц'и стары́ дамо́ў. Йон расказа́ў ус'о́ даццы́, а йана́ гаво́рыц': «Та́та, ты н'а так ка́жыш. Гавары́, што клус'ц'е́й за ўс'о́ з'ам'е́л'ка, шпарче́й — мы́с'л'и, а м'ил'е́й — здаро́ўйе».

Тады́ пан у друг'и́ рас ус'о́ распыта́ўс'а. Друг'и́йа мужык'и́ н'и зна́л'и, и йон их абаб'и́ў. А ге́ты дз'ет атказа́ў, йак йаго́ навучы́ла дачка́. Пан стаў прыстава́ц' да ге́тага дз'е́да: «Хто ц'аб'е́ навучы́ў?» Йон прызна́ўс'а, што дачка́.

Тады́ пан даў тры валакн'и́нк'и л'о́ну и сказа́ў: «Н'иха́й твайа́ дачка́ спрадз'е́ц', вы́тчыц' и прын'ас'е́ц мн'е за́ўтра сурве́ту».

Идз'е́ц' мужы́к и пла́чыц'. Што раб'и́ц'? Прышо́ў дамо́ў и ка́жыц' даццэ́. А дачка́ ка́жыц': «Н'и плач, та́та, ус'о́ бу́дз'е до́бра». Ина́ уз'ила́ то́н'ин'к'ийи ду́пчык'и, дала́ ба́ц'ку и сказа́ла: «Н'иха́й пан зро́б'иц' кро́сны, каб вы́ткац' сурве́тку». Пан паду́маў, што йна на́тта мо́ндрайа. Тады́ йон аз'а́ў тры йа́йк'и, прып'о́к их и даў ба́ц'ку, каб зан'о́с и адда́ў даццэ́, кап ина́ пасадз'и́ла куры́цу и за ноч вы́с'идз'ила курчако́ў. Тады́ йна ўз'ила́ тры з'ерн'а́тк'и йачм'е́н'у, прыпал'и́ла их и ка́жыц': «Н'ас'и́, та́та, н'иха́й пан пас'е́йиц' и вы́рас'ц'иц', и круп наро́б'иц', и прышл'е́ц' курчако́ў карм'и́ц', — ужо́ курчак'и́ накл'у́нул'ис'а». Тады́ пан ка́жыц': «Н'иха́й йна да м'ан'е́ н'и пры́дз'иц', н'и прыйе́дз'иц', н'и го́лайа, н'и надз'е́ўшыс'а, н'и з гас'ц'и́нцам, н'и б'из гас'ц'и́нца». Дачка́ ка́жыц': «Н'и б'аду́й, та́та, злав'и́ мн'е за́йца и в'ирабйа́». Ина́ уз'ила́ за́йца, накры́лас'а с'е́ткай, уз'ила́ в'ирабйа́ и ге́дак ишла́ да па́на. Пан йак ув'и́дз'аў йайе́, дык пус'ц'и́ў саба́к. А йна вы́пусц'ила за́йца, и саба́к'и пагна́л'ис'а за им. Пан вы́шаў йайе́ п'ерайма́ц' и падайе́ руку́. А йна прац'а́гвайа руку́ из в'ирабйо́м. Тады́ пан уба́чыў, што йна на́тта харо́шайа, уз'а́ў йайе́ ў пако́й, надз'е́ў и пажан'и́ўс'а з йей. Йаны́ жыву́ц' и пажыва́йац' и дабра́ нажыва́йац'.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Г. Дурэйка і С. Бусько ад С. З. Мажэйкі, 55 г.

Оцкавічы (№ 17)

66 Майе́ дачу́шк’и, йа ўжо и зу́бы з’йеў, и но́г’и сту́паў, хо́дз’учы за ста́дам. З малы́х гот вы́шла на майу́ до́л’у хадз’йц’ за хваста́м’и. На́да ш было́ н’е́йак зарабл’а́ц’ хоц’ на пражы́так. С’ам’е́йка была́ патхадз’а́шчайа, а рабо́чых рук ма́ла, дык йак то́л’к’и адро́с на в’аршо́к ат з’амл’и́, дык и атдала́ ма́ц’и да па́на за пастушка́. Ну й дала́с’а ш у зна́к’и мн’е г’е́та «паса́да». Йак успо́мн’у — ажно́ ц’ап’е́рака старо́га и то караба́ц’иц’. Быва́ла, то́л’к’и, здайе́цца, л’а́жыш, а но́г’и ны́йуц’, пашче́п’уцца * ат с’е́в’еру *, вады́, — аш кроў ду́ткай бйец’. Захо́дайишс’а *, л’о́тайучы, дык с’п’иш, што заб’и́ты. А тут изно́ўка н’ачы́стайа крычы́ц’: «Дос’ц’ спац’! бы́длу даўно́ тре́ба быц’ у по́л’и». То́л’к’и паду́майиш, быва́ла: «А кап таб’е́ жыц’ ста́ла дос’ц’!» Ал’е ш устайе́ш. Вы́ган’у йашче́ дз’е да до́с’в’итку, на́ват каро́вы и ты́йа з’ава́йуц’, чуц’-чуц’ но́г’и валаку́ц’. А спац’ хо́чыцца, хоц’ мры.

Пе́ўна слу́хац’ ста́ла м’ан’е́ марко́тна? А? Што ш, пагл’аджу́ — ц’ап’е́р лацно́ * жыц’. Шчас’л’и́выйа раб’а́тк’и, што н’а зна́йуц’ сма́ку па́нскага хле́ба.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад Р. В. Лукашэвіча, 70 г.

Загацце (№ 18)

67 Была́ ў м’ан’е́ адна́ дачка́ и ту́йу аддала́ за́муш. Ц’ап’е́р застала́с’а адна́ з мужыко́м. Йон кан’ухо́м рабо́тайиц’, дык ц’ап’е́р но́ччы па́с’ц’иц’ ко́н’и и н’и начу́йиц’ до́ма. Ску́чна н’е́йик адне́й. Удз’е́н’ дык н’аску́чна — по́йдз’иш на рабо́ту ў калхо́с, а там паз’б’ира́йицца мно́га бап, дз’е́вак’, п’айу́ц’, гаво́руц’—на́тта в’е́с’ила. А вот в’е́чарам застайе́с’с’а адна́, дык и дз’и́ка н’е́йик. Вот йа ўз’ила́ саб’е́ ўну́чку Сла́ву. И мн’е в’ис’ал’е́й, и йей ў м’ан’е́ н’адре́нна.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад В. М. Ядзевіч, 52 г.

Савічы (№ 19)

68(*) Йак йа быў малады́, на́тта м’ан’е́ л’уб’и́л’и дз’е́ўк’и. Мо́цна л’уб’и́ў танцава́ц’. Быва́ла, йак пайду́ на в’ечары́ны — так танцу́йу, аж жак’е́т мо́кры ста́н’иц’ на пл’ача́х.

С’о́л’ета, пе́ўн’а, йа́блыкаў н’а бу́дз’иц’: ге́та, пе́ўн’а, с’н’ех пашко́дз’иў, в’асна́ с’ц’удз’о́найа, дык ц’в’ет, пе́ўн’а, пам’о́рз. Зато́йе во́с’ен’ бу́дз’иц’ гара́чайа, ка́жуц’ стары́йа л’у́дз’и. Гета варо́жац’ па з’им’е́: кал’и́ з’има́ ц’е́плайа — бу́дз’иц’ в’асна́ с’ц’удз’е́найа.

С'аго́н'н'а ўс'е ба́бы по́йдуц' с'е́на гра́б'иц', каб вы́сушыц' ув'е́с' лух, што ско́шаны. Жы́та до́брайа, в'ал'и́кайа, ужо перакрасава́ўшы, нал'ива́йицца.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік.

ГЛЫБОЦКІ РАЁН

Станіслаўцы (№ 196)

69(*) Па гада́х йа н'и стара́йа. За́муш малада́йа ишла́. Уну́чку маладу́йу адда́л'и за́муш. Было тры с'астры́ и йага́ атца́ ц'о́тка, стара́йа, ал'и за м'ан'е́ круц'е́йшайа, на грудз'а́х здаро́вайа, вот йана́ пап'ийа́ла п вам. Ц'ап'е́р астала́с'а то́л'к'и анна́ дз'е́ўка и с'в'акро́ўка, ал'и с'в'акро́ўка хво́райа, н'е́шта йей зраб'и́лас'а. Йана́ та́йна, н'ико́му н'и гаво́ручы, л'ачы́лас'а, по́с'л'а пайе́хала да дахтаро́ў, л'ижа́ла два м'е́с'ицы. Прыйе́хаўшы, дачка́ гавары́ла: «Ус'о́ ў ц'аб'е́ здаро́вайа, бу́дз'иш хараша́, ба́пка». На́тта ўре́ннайа, ус'о́ дудз'и́ц'.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад З. Сяклюцкай, 80 г.

У РОЎНЫМ ПОЛІ НІ ДЫМ, НІ ВАДА

(Старая салдацкая песня)

70 У ро́ўным по́л'и н'и дым, н'и вада́,
Там стайа́ла во́йска в'ал'и́кайа;
У ты́м во́йску прыго́да ста́ла.
А што за прыго́да?
Брат бра́та заб'и́ў.
Идз'е́ц' йих ма́мка и пла́чыц':
— А сы́нка, мой сы́нка,
Нядо́бра зраб'и́ў,
Ро́ннага бра́та да с'м'е́рц'и заб'и́ў!
— Нам да́л'и, ма́мка, во́йска
И вы́прав'ил'и вайава́ц',
На ро́ннага бра́та на́да наступа́ц'.
Йа ў йага́, ма́мка, пра́ўдан'к'и пыта́ў,
Дык йон мн'е, ма́мка, пра́ўды н'и сказа́ў.
Дык йа йаму́, ма́мка, с пл'еч гало́ўку з'н'аў.
Кру́глайа гало́ўка пакац'и́лас'а,
Рум'а́н'ин'ка ц'е́лца атвал'и́лас'а,
Кру́глайа гало́ўка пакац'и́лас'а ў кусты́,
А йа саб'е́ палучы́ў на гру́ц' красты́.
Мы служы́л'и, ма́мка, у адны́м палку́
И л'уб'и́л'и, ма́мка, дз'е́вачку адну́.
Мы ишл'и́, ма́мка, ву́лачкай вуско́й
И ступа́л'и, ма́мка, у адз'и́н с'л'адо́к.
И мы п'и́л'и, ма́мка, сало́тк'и м'адо́к,

И мы то́й жа м'адо́к саладз'е́н'к'ий,
Йон жа быў мн'е брато́к радн'е́н'к'ий.
А той жа с'л'адо́к быў вуз'е́н'к'и,
Йон жа мн'е брато́к быў м'ил'е́н'к'и.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Л. Янковіч, 96 г.

Залессе (№ 43)

МАМЧЫНА ГОРКА

(Легенда)

71 Йак ишл'и́, мо́жа в'и́дз'ил'и го́рку, нъ йако́й рас'ц'е́ц' н'е́скъл'к'и дреў — ге́та го́рка ў нас зав'е́цца «Ма́мчъна го́рка», а нъзва́н'н'а ге́та вот ат чаго́ пахо́дз'иц'. Йа сама́, пра́ўда, ге́тъга н'а по́мн'у, ал'и ръска́зъвъл'и, што даўн'е́й у ге́тъм за́мку жыў пан Жа́ба, бъга́ты ду́жа быў. Жъхары́ на́шъй дз'аре́ўн'и рабо́тъл'и нъ йаго́. А ў па́на бъла́ служа́нка, у йако́й быў сын ду́жа крас'и́вы. И вот ге́тът сын ул'уб'и́ўс'а ў па́нскъйу дачку́. Йина́ йаго́ то́жа път'уб'и́ла. Ал'и́ ш ба́ц'ка н'и дъва́ў йим жан'и́цца, дък йаны́ аз'а́л'и ды й ўц'акл'и́ удвайи́х н'ив'адо́ма куды́. За ге́та пан зъгъда́ў пъкъра́ц' служа́нку свайу́, йина́ бъла́ зъкъпа́на ў з'амл'у́ жъво́й на ге́тъй го́рцы. Вот чаму́ йина́ и нъзъва́йицца «Ма́мчъна го́рка». Вот йак даўн'е́й про́стым л'удз'а́м жъло́с'а: паны́ ус'о, што хац'е́л'и, магл'и́ раб'и́ц' з' йи́м'и.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад І. А. Нікіціна, 90 г.

Лазічы (№ 44)

72 Йа съма́ ма́чъха. Це́лъйу п'еч дз'ац'е́й вы́гъдавъла нъ свайи́х рука́х. Н'а бу́ду грашы́ц', нъ дз'ац'е́й н'и скажу́ н'и сло́ва — н'ико́л'и н'и збадз'а́л'и *. Йа йшла́ ўжо пъджъло́й дз'е́ўкай, дък йон мн'е ус'о ча́ста уск'и́дъвъў на во́чы, што н'ико́му н'и на́да бъла́. Н'е — жънихо́ў хвъта́ла, то́л'к'и адна́ бъла́ б'ида́, што бъла́ б'е́днъйа, дък пъса́г'и н'и бъло́; а п'ерш * жа зъ з'амл'о́й, зъ пъса́гъй ган'а́л'ис'а бо́л'и, йак за дз'е́ўкъм'и. Хоц' йак'и́ корч, ал'и йак ма́йиц' дз'в'е вало́к'и з'амл'и́, ды ку́фры дъбра́, палътна́, дък та́йа ўжо й была́ ў пачо́ц'а. Вот йон мн'е и бра́згайиц' на во́чы, што з граз'и́ вы́ц'игнъў. До́бра ц'ап'е́р мълады́м — абы то́л'к'и се́рцы съшл'и́с'а, дък и жъву́ц' шчас'л'и́ва.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад А. І. Маскалёнак, 78 г.

73 От кап быў той м'адз'в'е́ц', што вадз'и́л'и па ву́л'ицы дл'а с'ме́ху — ге́та было́ пръ пръго́н'а — дък ге́тът м'адз'в'е́ц' на́тта до́бра ўм'еў пъка́зъвац', йак ба́бы иду́ц' нъ пръго́н и с

пръго́ну. Йак ска́жуц' йаму́: «Пъкажы́, йак иду́ц' нъ пръго́н!»— дък зго́рб'ицца, къза́л'и, у тры паг'и́б'ил'и и чуц' но́г'и п'иръстъўл'а́йиц', а йак то́л'к'и зъпъта́йуцца: «Йак ба́бы йдуц' дамо́ў с пръго́ну?» — дък тады́ л'ац'и́ц' што шал'о́ны.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад К. Г. Маскаленка, 81 г.

ТРАВА З ТРАВОЙ ЗЛУЧАЕЦЦА

(Бытавая песня)

74 Трърва́ с траво́й злуча́йицца,
Брат с'астры́цы чура́йицца.
— Пръма́й, жо́нка, хл'еп съ стъла́,
Гл'аджу́ у вакно́ — йе́дз'иц' с'истра́.
Пръма́й, жо́нка, скаре́й скаре́й!
В'аз'е́ц' с'истра́ дз'ац'е́й, дз'ац'е́й.
С'истра́ ге́та йак пачу́ла,—
Нъза́т ко́н'ика в'арну́ла.
А брат ге́та дъгъда́ўс'а,
Зъ с'астры́цайу пъгна́ўс'а.
— Пайдз'о́м, с'истра́, пъаб'е́дъйим,
Майго́ жыц'ц'а́ атв'е́дъйим.
— Дз'а́куй, брато́к, аб'е́дыла,
Твайго́ жъц'ц'а́ атв'е́дъла.
Йос' у м'ан'е́ хл'еп у во́з'а —
Паб'е́дъйим у даро́з'а.
Ах, вы дз'е́тк'и, гъратны́йа,
Н'и кажы́ц'а сваймý та́тку,
Што мы ў дз'а́ц'к'и н'и аб'е́дъл'и,
Йаго́ жъц'ц'а́ н'и атв'е́дъл'и.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад А. В. Шымко, 32 г.

Гваздова (№ 45)

75 Ц'ап'е́р йа с'в'ина́ркъй у свайи́м калхо́з'и. Спъча́тку ц'а́шка было́ — с'в'ин'н'е́й у нас мно́га, н'и мъгла́ спра́в'ицца за ўс'и́м'и дъгл'адз'е́ц'. В'адо́ма ш даге́тул' н'ико́л'и н'и пръхадз'и́лъс'а зън'има́цца ге́тъм дз'е́лъм. Йашче́ йак н'и бъл'и́ ў калхо́з'и, дък аднаго́ там йако́га-н'е́буц' вы́гъдъвъйиш, то за йим и дъгл'ида́ц' на́тта н'и на́да. Ал'и́ йа так пръвы́кла да ге́тъй рабо́ты, што н'и магу́ жыц' б'из йайе́. А с'в'ина́рн'ик у нас но́вы, крас'и́вы, л'е́тъс' пастро́йил'и. А пърс'учк'и́ майе́ то́жа, м'ан'е́ зна́йуц': йак то́л'к'и пъдъйду́ дъ с'в'ина́рн'ика, дък йаны́ йак закру́хъйуц' у адз'и́н го́лъс.

Хвал'и́цца н'и л'убл'у́, ал'и́ н'е́йик до́бра ў м'ан'е́ ус'о́ идз'е́ц'. М'ан'е́ и увъжа́йуц' ус'е́. Л'е́тъс' да́жа ў райо́н йе́здз'и-

ла нъ съв'ишча́н'н'а п'ирꙏдъв'ико́ў, там мно́га чаго́ пачу́ла пал'е́знъга — съма́ ръскъза́ла пръ свайу́ рабо́ту.

А у ге́тъм гаду́ с'в'и́н'н'и майе́ н'а го́ршыйа, чым л'е́тыс', а да́жа л'е́пшыйа.

СІРОТАЧКА ПА МАГІЛЦЫ ХАДЗІЛА

(Старая сіроцкая песня)

76 С'иро́тъчка пъ маги́лцы хадз'и́ла,
Сл'о́скъм'и чо́рну з'ам'е́л'ку мачы́ла,
А сло́ўцъм'и ро́дн'ин'ку ма́мку будз'и́ла.
— Уста́н', уста́н', мъйа́ ма́мка, н'и л'ажы́,
Хоц' ты ш мн'е ге́ту час'и́нку пъслужы́.
— Ды н'и магу́, майа́ дз'иц'а́тка, н'и магу́:
Жо́ўты п'асо́чък сц'и́снъў насо́чък — н'и дъхну́,
Дубо́выйа до́шк'и сц'и́снъл'и но́шк'и — н'и крану́.
До́съц' таб'е́ йа, дз'иц'а́тка, служы́ла,
Ты ў м'ан'е́ ма́л'ин'къйа бъла́,
Со́рък но́чък ц'амн'у́с'ин'к'их н'и спала́,
Со́рък с'в'е́чък йа́с'н'ин'к'их спал'ила́.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад М. І. Кухты, 35 г.

Лаўцы (№ 48)

77 У тым до́м'а йос'ц' тъка́йа жанчы́на — ра́зъм н'е́кал'и дз'аво́ччыну гул'а́л'и — дз'е́ўкъй была́ на́тта хварс'и́стъйа. По́мн'у, йак надз'е́н'иц' сак * аш пъ кал'е́на, — кап но́ччы спъткаўс'а, дък, пе́ўнъ п, спу́дз'иўс'а. Ма́л'цы ус'а́к с'м'ийа́л'ис'а з' йайе́, ал'и гл'адз'и́ йина́ н'е́йик знайшла́ мъладо́га ма́л'ца; атку́л' н'и ваз'м'и́с'а — гак и в'ас'е́л'л'а. Ц'а́п'е́р во и дз'ац'е́й пагъдава́ла, дъчка́ вы́дъна за́муш, сын н'ида́ўна пашо́ў у во́йска, а пръсла̀ў ка́ртъчку, дык н'и пазна́ц' — тък'и́ п'е́кны, по́ўны — дык и до́ма тък'и́м н'а быў. П'и́шыц', што, пе́ўна, и н'и пайе́ду дамо́ў, зъстану́с'а на с'в'ерхсро́чнайу. Ма́тка ўжо так гунуры́цца за сы́на, дз'е́ўкъм ус'о с'м'айе́цца, што чъка́йц'а — пры́дз'иц' мой сыно́к з во́йска аф'ицэ́ръм, — во бу́дз'иц'а тады́ л'о́тъц' ды цълава́ц' мн'е ў ру́к'и, кап зъ н'ав'е́стку аз'ила̀.

78 Жыв'е́цца до́сыц' в'е́с'ила ў нас. Ц'ап'е́р во то́л'к'и, у час убо́рк'и, па́ра н'адз'е́л' абъшло́с'а б'из в'ичары́ны, а так дък ко́жнъйу субо́ту маладз'о́ш по́с'л'а рабо́ты з'б'е́ръцца и гул'а́йим. Курса̀нтк'и на́шы так'и́йа сла́ўныйа дз'иўча́тк'и: пры- хо́дз'уц' во да нас, ву́чуц' но́вых п'е́с'ин', гу́л'н'аў. Нъ даўн'е́йшайа, дык бы ўжо н'и гл'а́нул'и нъ в'аско́ўцаў, а йаны́ дык н'и гунура́цца. З ус'и́м'и так'и́йа в'е́тл'ивыйа, — ну и йих ус'е́ так

л’ýб’уц’. Малы́м раб’áтъм мáтк’и ус’ó ўжо кáжуц’, кап вучы́л’ис’а, йак Рéн’а з Вáн’дз’ай, дык тóжа вы́йдз’иц’а ў л’ýдз’и.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута А. Б. Балай і К. В. Стоцік ад Е. І. Цяліцы, 35 г.

ПЛІСКІ РАЁН

Казлоўцы (№ 68)

79 Ац’éц мой быў хл’ибáпашыц, б’идн’áк, им’éў з’амл’и́ адну́ дз’ис’ац’и́ну и вот працъвáў на свайéй малóй гаспадáрцы — и панáм у гéты час, кал’и́ н’а м’еў свайé рабóты. Зарабóтку палучáў двáццац’-тры́ццац’ кап’éйик, и вóс’ин’ск’им дн’ом — п’итнáццац’ кап’éйик. И кал’и́ йа вы́рас — м’еў дóл’у, йашчé хýшшуйу: з’амл’и́ м’еў тóл’к’и сáма, да трыццàтага гóду гéтак сáма и жыў — панáм рабóтаў бол’ш, йак саб’é, а с ты́с’ача дз’éв’иц’сот трыццáтага гóду йашчé дóл’а гóршайа стáла: працýйучы на пáна, зламáў на маладз’б’é руку́, застáўс’и кал’éкам саўс’и́м. Тут ужо м’ан’é и пан н’а стаў брац’ на рабóту. С’адз’éў у свайéй хáц’и. Часы́ был’и́, што н’а м’еў кускá хл’éба.

Л’ачéн’н’а мн’е пан н’ийáкага н’и прыстáв’иў, н’ийáкага кускá хл’éба н’и даў н’и дл’а м’ан’é, н’и дл’а майи́х дз’ац’éй. Два гады́ йа так прас’адз’éў, н’а мох н’ичы́м зан’áццъ. Пóс’л’и пашóў йа да пам’éшчыка за батракá (пам’éшчыцк’их карóў пáс’ц’иц’) с свайи́м’и дз’ац’м’и́ малы́м’и, и зимóвай парóй — карм’и́ц’ и пайи́ц’ и нóччы каравýл’иц’. Зарабл’áў кусóк хл’éба и то н’и на кáждый дз’ен’ хвътáла дл’и м’ан’é и дл’и майи́х дз’ац’éй. И гéдак мыйá жы́з’н’а правадз’и́лас’и аш да ты́с’ача дз’ев’иц’сóт тры́ццац’ дз’ив’áтага гóду, да прыхóду Крáснай Áрм’ийи. И нарадз’и́ла м’ан’é савéцкайе гасудáрства, надз’ал’и́ла з’амл’óй, лóшадз’ай бы́ўшага пам’éшчыка, и нас’óны, и инв’интáр, кал’óсы, плух, баранý, сáн’и и вýпраш да кън’à — и вот стаў йа хыз’áйин, стáла мн’е в’ал’и́кайа рáдас’ц’ и майи́м дз’иц’áм, што мы н’и стáл’и на пам’éшчыка працавàц’, а сáм’и на с’аб’é.

Ну н’амнóга прышлóс’а гéткай жы́з’н’у пажы́ц’: у ты́с’ача дз’éв’иц’сот сóрак п’éрвум гадý, кал’и г’и́тл’ераўскайа фашы́сцкайа Г’ирмáн’ийа напáла на Сав’éцк’и Сайýс, астáўс’и йа зноў у н’ам’éцкай акупáцыйи.

Кал’и́ зан’ал’и́ наш райóн, прыйéхал’и н’éмцы, забрàл’и ў м’ан’é из вóйтам и пал’ицéйскам’и и кын’á, и нас’óны, и хл’еп, катóры йа быў загатóв’иўшы у саракàтым гадý дл’а свайéй с’амйи́, и уражáй, катóры йа быў запахáўшы у сóрак п’éрвум гадý, вы́к’инул’и м’ан’é з майéй с’амйóй з дварà пам’éшчыцкага, с хáты.

И пайéхаў йа ў свайý дз’арéўн’у у мáл’ин’куйу хáту, дз’е п’еч и то былà зары́ўшыс’и, у с’ц’идз’óны вóс’ин’н’у час. Стáла майá жы́з’н’а знóва ц’ишкáйа, н’и знаў, аткýл’ што ўз’ац’.

Ну ўс'о-тк'и са свайим'и йа сынàм'и гукáў * так, што гéта н'и пастайáнна бýдз'иц', што Сав'éцкайа ўлас'ц' прыдз'иц' назáт к нам изнóў.

И стáл'и мы чуц', што йос'ц' пърц'изáны на Б'иларýс'и. Уз'л'итáл'и на нáшу ц'ирытóрыйу сов'éцк'ийи ирыплàны. Стаў йа дýжа инц'ирысавàцца, йак стáл'и ск'идáц' л'истóўк'и. И ў л'истóўках п'исáлас'а, што арган'изýйц'и, б'иларýсы, парц'изáнск'ийи атрáды и памагáйц'и ун'истажáц' г'йтл'ираўск'ийи въйскá и склáды, н'и здавáйц'и, кап йон испóл'заваўс'и чым.

У сóрак трéц'ц'им гадý сын мой нап'исàў зап'иску и пълажыў у к'ишéн' у штодз'óнныйи штаны. И нап'исáў: «Дас'в'идáн'а, дараг'ийи радз'йц'ел'и, н'и б'испакóйц'ис'и па мн'е, йа пашóў у крáсныйи пърц'изáны». И вот тут, йак нашл'и зап'иску и пръчатáл'и, тут йа давóл'ин астáўс'и йагó рóзумам, што йон пашóў у крáсныйи пърц'изáны.

Тóл'к'и былó ц'áшка — ц'и нáйдз'иц' сын пърц'изáнаў. У нáшым районн'и у нас йих н'ихтó н'а в'йдз'иў, ну йон ус'о-тк'и нашóў — у Вушáцк'им район'и брыгáду Сувóрава. Ну йа пры йагó н'и знаў с'ем м'éс'ицаў — ц'и нашóў йон пърц'изáнаў, ц'и пупáўс'а н'éмцам. Але ў гéту парý стáл'и ўжо прахадз'йц' и ў нас пърц'изàны, хоц' йаны н'и кáжуц', аткýл' йаны и дз'е йак'ийе чáс'ц'и, ну йа ўс'о-тк'и кáждага стаў п'иран'имáц' и патáццъ [пытацца] ў йих: «Ц'и н'а чýл'и вы фам'йл'ийи майгó сына ў пърц'изáнах?» Вот тут у м'ан'é самóга стáла знакóмства с пърц'изáнам'и и з' н'éкътърым'и камандз'йрам'и йхным'и, стаў йим памагáц', дз'е кал'и йакáйа н'ам'éцкайа пал'йцыйа п'ирайиждж'áйиц', стáл'и дъвáц' пърц'изáны задáн'н'е — ц'и в'ал'йк'ийи гарн'изóны ў район'и. И вот йа им старáўс'и ус'ó ўрéм'а памахчы. Уп'арóт йа за ўс'их з'в'изáўс'и ис чац'в'óртай б'иларýскай брагáдъй, с камандз'йрам брагáды и камандз'йр атрáда нóм'ир п'ац' стáршым л'иц'инáнтам. И пóс'л'и, кал'й йа стаў з' йим'и рабóтац', прышлá ў наш район йихн'айа брагáда, тады йаны мн'е скъзáл'и, што нáда выйихац' на зóну пърц'изáнскуйу, астáв'иц' хáту и дз'арéўн'у.

А сын мой, катóры быў пашóўшы у пърц'изáны, ц'ирас с'ем м'éс'ицаў ум'éс'ц'и с свайим'и таварашáм'и и свайим камандз'йрам узвóда прышл'й ат Вушáцкага районна дамóў на малый час. И йашчé бóл'ий скъзáў, што Сав'éцкайа ўлас'ц' бýдз'иц' у нас знóва.

Йа п'ирайéхаў на зóну пърц'изáнскуйу жыц' са свайéй с'амйой. И друг'ий сын пашóў тут у пърц'изáны ў чац'в'óртуйу б'иларýскуйу брагáду. Сам йа стаў рабóтац' пóўнас'ц'у с'в'азным. Выпалн'áў ус'é задáн'н'и, катóрыйи мн'е паручáл'ис'и камандз'йрам брагáды и камандз'йрам атрáда нóм'ир п'ац', пакýл' н'éм'иц н'а зрóб'иў на нáшу парц'изáнскуйу зóну напáт — блакáду.

И вот тут нáшы парц'изáны удз'éржыц' гéтага нáц'иску н'и магл'й — пашл'й атступáц' у друг'ийи районы, и мн'е каман-

дз'ир атра́да сказа́ў: «Ско́л'к'и мо́жаш — ухадз'и́ с свайе́й знако́май м'е́снас'ц'и». И йа к'и́нуў ус'о́ свайо́ на м'е́с'ц'и, дз'е жыў.

Два сыны́ пашл'и́ с пърц'иза́нам'и варужо́ныйи, а йа с трайи́м'и дз'ац'м'и́ и жо́нкай пашо́ў ус'л'е́т за пърц'иза́нам'и. Ус'о́ свайо́ к'и́нуў тут, дз'е жыў. Дашл'и́ да М'о́рск'их бало́т и мхоў, и тут астала́с'а жо́нка л'и бало́т, на пас'л'е́дн'им футарку́ з' дз'вума́ до́чкам'и, а йа с м'е́ншым сы́нам пашо́ў за пърц'иза́нам'и, ал'е йа н'а ус'п'е́ў з йи́м'и сайс'ц'и́с'и. В'о́рст йак'и́х во́с'им-дз'е́с'иц' аташо́ўс'а... и тут н'е́катарыйи был'и́ аста́ўшыс'и парц'иза́ны и ста́л'и да́жа каза́ц', што мы ўжо даўно́ ў пърц'иза́нах и зна́йим, што н'е́м'иц па ге́тк'их бало́тах ц'е́пйу н'а по́йдз'иц'. Ал'и ўс'о́-тк'и прас тры дн'и на ге́тых мхах пашла́ н'ам'е́цкайа цеп. Вот тут ужо́ нам ста́ла хуже́й. И вот мы с сы́нам и сас'е́т — шва́гра мой — то́жа с малал'е́тн'им сы́нам — апсудз'и́л'и, што ул'е́з'им у аз'аро́ и схава́йимс'а у ваду́ ро́ўна шы́йи, паку́л' про́йдз'иц' цеп, и хац'е́л'и, кап аста́цца ў тылу́ ге́тай це́п'и, ал'и нам ге́так н'и ўдало́с'а: их, фашы́стаў, и́з'в'ергаў ишла́ цеп с саба́кам'и-сы́шчыкам'и. И вот саба́ка дайшо́ў да б'ирага́, да ге́тай травы́, в'ида́ц', па с'л'аду́ и стаў бръха́ц'. И прышл'и́ да б'ирага́ н'е́мцы и ста́л'и н'е́шта крыча́ц'. Ну, мн'е йих крык н'ив'адо́мы. По́с'л'и пазва́л'и п'ирагаво́ршчыка, и йон па-ру́ск'и стаў къза́ц', нас н'а в'и́дз'учы: «Выл'иза́йц'и, кал'и́ тут бандз'и́ты, кал'и́ вы вы́л'из'иц'и — б'иц' н'а бу́дз'им». Ну ал'и йа саб'е́ паду́маў, што йа н'и пърц'иза́н, кал'е́ка пачк'и́ б'аз рук'и́, бу́ду къза́ц', што йа падво́тчыкам быў. И рашы́ў йа, йак йа стары́ чалав'е́к и кал'е́ка и сын малал'е́тн'и — бу́ду къза́ц', што уц'акл'и́ ат пърц'иза́н — падво́тчык'и. И вы́л'из'л'и мы з аз'ира́, прас'адз'е́ўшы н'е́йк'их чаты́ры часы́ ў вадз'е́. И ста́л'и йаны́ мне, н'е́мцы, раб'и́ц' во́быск па к'ишан'а́х — и нашл'и́ у м'ан'е́ йакра́с ру́скуйу або́йму с патро́нам'и, йаку́йу йа быў забы́ўшыс'и вы́к'инуц'. Тут йаны́ м'ан'е́ ста́л'и б'иц' пракла́дам'и, а сын у ге́та ўре́м'а бро́с'иўс'а ўц'ика́ц', а н'е́м'иц, тут жа стайа́, пав'арну́ў у ме́трах дз'ис'ац'и́ и ўда́рыў с аўтама́та — и ра́н'иў у пра́вуйу нагу́. Сын то́л'к'и крыча́ў: «Па́пка! йа ўжо ра́н'ены». Йа йаму́ по́мачы такса́ма н'а мох ду́жа аказа́ц' — сам быў паб'и́ты, ал'и п'ирав'а́ску зраб'и́л'и сы́ну и аста́ўс'и на курганку́ сын пало́жаны, и м'ан'е́ пус'ц'и́л'и. П'ираво́тчык скъза́ў: «Стайи́ тут л'и свайго́ сы́на, паку́л' мы н'а в'е́рн'имс'а наза́т». И йа тут аста́ўс'и. По́тым н'е́мцаў чалав'е́к тры́ццац' пра́гна́л'и [прыгналі] н'е́кал'к'и пърц'иза́наў и чалав'е́к тры́ццац' во́л'нага нас'е́л'н'ицтва. Тут тро́шку йа йс'ц'и сам мох, а сын, дз'а́куйучы парц'иза́нам, — памагл'и́ вы́н'ес'ц'и з бало́т на б'е́рах. Вот мы ў то́йе м'е́сца папа́л'и на б'е́рах, дз'е мы был'и́ к'и́нуўшы жо́нку з дз'вума́ дз'е́вачкам'и. И то́л'к'и кон' быў з'в'е́дз'ены з на́м'и туды́ — и ўба́чыл'и тут свайго́ кан'а́ ў н'ам'е́цкам або́з'и, а пра йих н'и зна́йим, ц'и жывы́йи йаны́, ц'и н'ет.

Тут нас зап'арл'и́ ў в'ал'и́к'и с'в'и́ран, п'ираначава́л'и мы ту́така, н'а м'е́ўшы н'ийа́к'их праду́ктаў, н'и йаны́ нам н'и дава́л'и. И наза́ўтрайе, пастро́йиўшы, пагна́л'и нас у напра́мку Дз'исна́ — Гарма́нав'ичы, йако́га растайа́н'ийа шес'-с'ем к'илам'е́траў да бал'шака́. Йа сы́на в'оў свайго́ здаро́вай руко́й, а йон скака́ў на адно́й наз'е́ аж да бал'шака́ и тут йа ва ўре́м'а ге́тай даро́г'и быў два разы́ сказа́ўшы: «С'а́дз'им, сын, ус'а раўно́ н'а до́йдз'им — забйу́ц' там, ц'и тут». А йон ка́жа: «Не́, па́па, мо́жа хоц' да в'е́чара дажыв'о́м...» Пагна́л'и нас п'е́шшу ўс'их у Гарма́нав'ичы, зап'о́рл'и ус'и́х у хл'еў у мурува́ны, там п'ираначува́л'и мы йашче́ ноч. За гно́йем н'а мо́жна было́ н'и л'е́хчы, н'и с'е́с'ц'и... Йак был'и́ ўжо ўс'е прыста́ўшы кре́пка..., папро́с'иц' хто ва́ды, то и ва́ды н'и разраша́л'и, кап хто пада́ў. Тут мы п'ираначава́л'и. Наза́ўтрайе пасадз'и́л'и на чаты́ры машы́ны грузавы́х, с'е́л'и мы — н'и зна́йим, куды́ йе́дз'им; аш пав'аз'л'и́ нас у ла́г'ир за Глабо́кайе. Загна́л'и нас там у ла́г'ир, да́л'и на тре́ц'их су́тках па дз'в'е́с'ц'и грам хл'е́ба и па л'и́тру капу́сты ш чарв'а́м'и. И там у чац'в'о́ра су́так то́л'к'и рас г'е́такуйу по́рцыйу палуча́л'и. На п'а́тых су́тках вы́страйил'и ўс'их па с'п'и́ску. Прышо́ў н'е́м'иц, вы́зваў па фам'и́л'ии трох пърц'иза́н и м'ан'е́ ис кал'и́частва йак'и́х ше́с'сот чалаве́к. Падышла́ машы́на у варо́ты грузава́йа, пасадз'и́л'и нас и два н'е́мцы с афтама́там'и и пав'аз'л'и́ зноў н'а зна́йим куды́. Зав'аз'л'и́ за ла́г'ир к'илам'е́тра чаты́ры-п'ац', сказа́л'и з'л'аза́ц', прав'ал'и́ да бу́нк'ира... адз'и́н н'е́м'иц стаў спра́шываць': «Ц'и мно́га вас там йос'». — Мы слы́шым, што атв'ича́йуц': «трына́ццац' чалав'е́к».

Вот йа ўжо паду́маў, што бу́дз'ец' кры́шка. Атчын'и́л'и адны́ дз'в'е́ры жал'е́зныйи, а друг'и́йи дз'ирав'а́ныйи и талкну́л'и нас туды́ ў цаманто́вы бу́нк'ир. Н'ийа́к'их ако́н там н'а было́, то́л'к'и адна́ труба́ йак'и́х два́ццац' санц'им'е́траў для з'м'ан'е́н'н'а во́здуху. У бу́нк'иры н'ичо́га н'а было́, кро́м'е гно́йу и макраты́... Аш йа там узна́ў, што там йос' знако́мыйи парц'иза́ны з на́шай бръга́ды. Тады́ йа узна́ў, што н'е́хта ў ла́г'иры на м'ан'е́ патказа́ў, што йа быў с'в'азны́м.

П'ираначава́ў йа тут адну́ ноч. Наза́ўтрайе ра́на чу́йим — н'е́м'иц' атчын'а́йиц' дз'в'е́ры и па-ру́ску ка́жыц': «Хто да убо́рнай?» Йа, как л'ижа́ў л'и дз'в'аре́й, скъза́ў, што йа. И вот йон м'ан'е́ пус'ц'и́ў и пав'о́ў у убо́рнуйу. Йа зайшо́ў у убо́рнуйу, а йон загавары́ўс'а з друг'и́м канва́йирам... Йа прас шче́лку ув'и́дз'иў, што йон падышо́ў да таго́ н'е́мца, и парашы́ў саб'е́ тады́ уц'ика́ц'. Застре́л'иц', дык застре́л'иц' — и так жыц' н'а бу́дз'иш... и схвац'и́ўс'а йа уц'ика́ц' ско́л'к'и м'еў с'и́лы... Там было́ н'идал'о́ка во́з'ира, кал'а во́з'ира, кал'а во́з'ира — сасо́н'ичык.

Адб'е́хс'а йа м'е́траў тры́ццац' — н'е́м'иц па мн'е стаў страл'а́ц', но йа то́л'к'и слы́шаў, а сам стара́ўс'а да сасо́н'ика даб'е́хчы. Йак даб'е́х да сасо́н'ика, тады йа ўжо стаў в'ис'ал'е́й,

ды байа́ўс'а, каб узно́ва с саба́кам-сы́шчыкам н'и нашл'и́. Вы́б'иўс'а да мал'е́н'кай рак'и́ и кал'а рак'и́ узно́ў уц'ака́ў, кап да́л'ий... На фу́тар зашо́ў, папрас'и́ў йе́с'ц'и и стаў пата́цца, у йак'и́м напраўл'е́н'н'и Дз'исна́, а мн'е сказа́л'и, што н'и зна́йим — дз'е. Йак падн'ало́с'а со́нца — стаў йа сам раз'б'ира́цца, йак мн'е на́да ис'ц'и́ к сваиму́ до́му. И дом н'а ц'е́шыц', зато́ што н'и зна́йу, дз'е два сыны́, тре́ц'и сын быў ра́н'ены ў ла́г'иры, жана́ и малал'е́тк'и до́чк'и таксама́ н'и зна́йу дз'е, хаз'а́йства табса́ма н'и но́йдз'иш.

Ишо́ў дамо́ў па пал'а́х, па заку́тках, дз'е йе́с'ц'и папрашу́, кажу́, што быў у падво́дах — к'и́нуў кан'а́ и иду́ дамо́ў...

У н'адз'е́л'у прышо́ў к сваиму́ до́му. Зайшо́ўс'а да знако́мага сус'е́да и стаў пута́цца, ц'и чува́ц' што пра майу́ с'амйу́. Сус'е́т скъза́ў, што жо́нка и дачк'и́ дз'в'е прышл'и́ у свайу́ ха́ту, а праз ма́л'цаў н'ичо́га н'аз'в'е́сна.

Ге́та бы́ла ў н'адз'е́л'у. П'ираначава́ў йа ў йаго́ и рашы́ўс'а прыс'ц'и́ да свайе́й с'амйи́ у пан'адз'е́лак. Скажу́ с'амйи́, што бу́дз'им спаса́цца, ц'ип'е́р ц'о́пла...

Йа знаў, што н'е́м'иц атступа́йиц', хоц' н'и так, йа судз'и́ў, ско́ра, йак ге́та вы́шла. Ат пан'адз'е́лка у сл'е́дуйушчый че́ц'в'ир пашл'и́ саве́ц'кийе та́нг'и праз наш го́рат Дз'исну́, а ў п'а́тн'ицу ужо ув'и́дз'ел'и — арыпла́ны сав'е́цк'ийи прал'ац'е́л'и н'идал'о́ка нас и раз'б'и́л'и штап и пашл'и́ та́нг'и ц'ераз М'икалайо́ва...

Запісана ў 1951 г. М. В. Бірылам, М. А. Купрыянчыкам і Г. А. Букатам ад Ф. І. Лушчыка, 55 г.

Шчарбіцкія (№ 71)

80 Се́м'а л'о́ну с'е́йуц' на по́л'и, йано́ схо́дз'иц', рас'ц'е́ц', а тады́ ц'в'иц'е́ц' с'и́н'им ц'в'е́там. Йак прац'в'иц'е́ц', тады́ с'п'е́йиц'. Кал'и́ гало́вачк'и жо́ўц'ин'к'ийе, тады́ ирву́ц' л'он. Со́хн'иц' на по́л'и, стъйа́ у снапа́х. Тады́ во́з'уц', аб'ива́йуц', арфу́йуц' с'е́м'а, а с'ц'е́л'уц' л'он. Йон ужо л'ажы́ц' н'адз'е́л' тры, чаты́ры. Пато́м падъма́йуц', в'а́жуц' у снапы́ бал'шы́йа, во́з'уц' дамо́ў с по́л'а, са́дз'уц' у вас'е́ц' и су́шац'; йак высъхн'ьц', тады́ мнуц' тре́п'уц', че́шуц' и праду́ц'. Снуйу́ц' пра́жу ге́ту и ткуц' кро́сны. Вы́дз'иц' палатно́ — б'е́л'уц' и шы́йуц' кашу́л'и.

Ну йак на жыта́ — узару́ц' папа́р и вы́в'изуц' наво́с, тады́ або́рывайуц', йак наво́с растрасу́ц'. Йак узару́ц' тады́ бару́йуц', пабарънава́ўшы, л'ажы́ц' н'адз'е́л' чаты́ры, а тады́ м'иша́йуц' * кал'а́ испа́са. Да ил'л'и́ — барънава́ц', а да испа́са — уз'м'иша́ц' *. По́сл'и прачы́стъй жы́та с'е́йуц', снача́ла пръб'ива́йуц' *, тады́ с'е́йуц' жы́та. Йак пас'е́йуц' — па́шуц'*. Жы́та усхо́дз'иц' и рас'ц'е́ц' ру́н'ий. Йак уру́н'ила жы́та до́бра — астайе́цца пат с'н'ех на з'иму́: с'н'е́гам пакры́йиц' и йано́

так и астайе́цца. В'аснó́й аджыва́йиц' и рас'ц'е́ц'. Выплыва́йуц' калась́, тадь́ красу́йицца, нал'ива́йуц' з'е́рн'аты, йак нал'йе́ц', тадь́ с'п'е́йиц', йак вь́с'п'ийиц', тадь́ жнуц' и ста́в'уц' у ба́пк'и и со́хн'иц'; йак вь́сыхн'иц', тадь́ во́зуц' с по́л'а, склада́йуц' у пу́н'у и мало́ц'уц', тадь́ арфу́йуц', з'б'ира́йуц' с то́ку, сь́п'уц' у с'в'и́ран, с' с'в'и́рна б'ару́ц' у м'ах'и́ и в'азу́ц' на ме́л'н'ицу. З м'е́л'н'ицы прыв'азу́ц' муку́, тадь́ з мук'и́ рашчын'а́йуц' хл'еп у дз'ажь́. Йон к'ис'н'иц', тадь́ м'е́с'уц'. Йак зам'е́с'уц' — хл'еп падь́йдз'иц' и са́дз'уц' у п'еч. П'аче́цца дз'в'е гадз'и́ны и два́ццац' м'ину́т. Тадь́ дастайу́ц' с' п'е́чы, л'ист аскра́бывайуц' спадн'и́за, з'в'е́рху вадо́й хало́днъй абл'ива́йуц', кап скарь́нка была́ м'акче́йшайа, выно́с'уц' у кладо́ўку — прасть́н'иц', тадь́ б'ару́ц' и йаду́ц', ш чым хто хо́чыц'.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Мінскага педінстытута М. А. Купрыянчыкам ад А. Ф. Астроўскай, 45 г.

ДОКШЫЦКІ РАЁН

Сценкі (№ 193)

ПЛАЧЫЦЬ ДЗЯЎЧЫНА

(Старая жартоўная песня)

81 Пла́чыц' дз'аўчь́на,
Мату́л'у мо́л'иц',
Ру́чк'и шчап'и́ла,
Гало́ўку кло́н'иц':
— Ой, ма́ма,
Н'и адава́й м'ан'е́ за́муш
За ль́сага, за шчарба́тага,
За старо́га,
Пабо́йс'а ты бо́га.
Йон стары́, б' аззу́бы йи ль́сы.
Йак с'а́дз'иц' аб'е́дац' л'а м'и́сы,
Тре́ба з ль́с'ины мух сагна́ц'
Йи б'аззу́баму скарь́нку хл'е́ба жжава́ц'.
— Што ль́сы — ге́та, дачу́шка, н'ичо́га,
Ал'е́ ге́тк'их бага́тых
На с'в'е́ц'и н'амно́га.
Йашче́ з ль́с'ины бу́дз'иш м'ец' выго́ду:
Засв'е́ц'иц' но́ччы, йак м'е́с'иц у йа́снуйу паго́ду.
Б'аззу́бы ц'аб'е́ н'ико́л'и н'а ўку́с'иц'.
Йон, стары́, пастайа́нна
Ц'аб'е́ слу́хац' му́с'иц'.
— Ой, ма́ма, йак гл'а́ну йа на ль́с'ину,
М'ан'е́ трас'е́ц', йак в'ихо́р ас'и́ну.
Йак пайду́ йа ў це́ркаў,

Ус’é стайáц’ йак л’ýдз’и,
А мн’е с’л’óск’и ц’йснуц’ грýдз’и,
Бо мой стаййц’, йак пал’éна
Йи ўв’éс’ гóлы, йак кал’éна.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута Е. С. Бекішам, А. А. Жукам, Р. У. Дайнека, М. Ф. Смяновіч ад Л. Г. Дайлідовіча.

УШАЦКІ РАЁН

Лабуноўшчына (№ 78)

ПАД ДУБАМ-ДУБАМ

(Песня)

82 Пат дýбам-дýбам йачм’éн мълачý,
Вышéй дубóчка салóмка л’ац’йц’.
С-пат тагó дубóчка рéчан’ка ц’ачéц’,
Па той рéчан’ицы чаўнóчак плыв’éц’.
У тым чаўнóчку мóлайцы с’идз’áц’,
Чéшуц’ кудз’óрк’и рыб’йа грыб’ашкóм:
— Плав’йц’и, кýдры, к тамý б’ирашкý,
Дз’е майá м’илáйа вадз’йцу б’арéц’,
Кал’й жал’éйиц’ — н’ихáй учарпн’éц’,
А н’и жал’éйиц’ — дáл’ий атп’ихн’éц’.
— Н’ихáй жал’éйиц’ рыба да й вадá,
А йа атжал’éла даўнó мъладá.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

83 На мóры ýтачка купáлъс’а,
На мóры шéрайа купáлъс’а.
Йанá с свайгó п’éрйика дз’ивувáлъс’а,
Йанá с свайгó п’éрйика дз’ивувáлъс’а:
— П’éр’йа майó с’йзайа, с’из’éн’кайа,
Ц’ап’éр то с’йзайа, йак на мóры,
Выл’иц’иш на аз’óры — п’ирам’éн’ицца.
У камóры Нáдз’ичка вымувáлъс’а,
У камóры мъладáйа вымувáлъс’а,
Йанá с свайгó л’йчыка дз’ивувáлъс’а,
Йанá с свайгó л’йчыка дз’ивувáлъс’а:
— Л’ицó майó б’éлайа, йак у мамýл’к’и,
А пóйдз’иш к св’акрóўцы — п’ирам’éн’ицца.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. С. Мясаедавай ад А. А. Ермаковай, 68 г.

ЛЕПЕЛЬСКІ РАЁН

Задоры (№ 86)

84 Дз'аре́ўн'а на́ша ста́ръйа, кал'и́ п пъча́ў ап'и́съвац', дык было́ п о́чън' инц'ире́сна. Мой ба́ц'ка йашче́ до́бра по́мн'иў прыго́н, ус'о́ раска́зъваў нам пра йаго́. Йак ужо йа съма́ по́мн'у, дз'аре́ўн'а на́ша была́ н'а тут, а вун', дз'е в'ида́ц' на гаре́ ку́с'ц'ик'и, н'идал'о́ка атге́тул'. По́с'л'и пашл'и́ на хутары́. Кал'и́ ге́та было́? Здайе́цца, у чаты́рнаццатым гаду́. А тады́ ўжо н'е́йик п'ират са́мъй вайно́й хутары́ знас'и́л'и. Тут было́ н'е́скал'к'и дваро́ў, к йим и пъча́л'и прыстра́йиваца. А ў вайну́ н'е́скъл'к'и хат згаре́ла...

Запісана ў 1952 г. А. І. Жураўскім ад В. П. Хацько, 54 г.

Ворань (№ 87)

85 Адз'и́н рас у на́шу дз'аре́ўн'у найе́хал'и н'е́мцы каро́ў брац'. Ста́раста назна́чыў, кап майу́ уз'а́л'и, бо йина́ калга́снайа была́ — йа уз'а́ў с калхо́за, йак н'е́мцы прышл'и́ — а йа ду́майу: «Н'ет, н'и ваз'м'о́ш». Уз'а́ў каро́ву, зав'о́ў у ха́ту и дз'в'е́ры замкну́ў, а ў сара́йе дз'в'е́ры раскры́ў, бы́ццам забра́л'и каро́ву. Сам зал'е́с за дро́вы и сматру́: прыб'е́х н'е́м'иц у сара́й, а там пу́ста, зав'арну́ўс'а и наза́т. Так и астала́с' каро́ва — амману́ў н'е́мца.

86 Парц'иза́ны ча́ста п'ирайма́л'и н'е́мцаў, заса́ды дз'е́лал'и — пабйу́ц' йих и са́м'и уйду́ц'. М'и́ны на даро́г'е ста́в'ил'и, машы́ны падрава́л'и, прахо́ду н'ет... Так йон [немец] като́к ката́ц' вы́думаў, кап м'ин н'а было́. Зро́б'ил'и так'и́ като́к и па о́чарадз'и далжны́ бы́л'и ката́ц'. Прыхо́дз'иц' о́чарац' — запрага́йиш кан'а́, саб'ира́йиш у сас'е́дз'ий во́шк'и, з'в'а́жаш йих и идз'е́ш на даро́гу. Ло́шац' ц'а́н'ец като́к, а сам упраўл'а́йиш за м'е́траў сто, паз'в'иза́ўшы во́жжы... ду́майиш — н'а в'е́рн'ис'с'а, ал'е парц'иза́ны х'и́трыйи: прайе́дз'им с катко́м, а йаны́ тады́ падло́жуц' м'и́ну — узно́ў узарву́ц'. Злы́йи н'е́мцы бы́л'и... Мно́г'ийе п'ирайе́хал'и на бало́та, ў л'ес — байа́л'ис', што дз'аре́ўн'у сажг'о́ц'. С'л'адз'и́л'и ўс'о уре́м'а, кап н'е́м'иц н'и нал'ац'е́ў. Кал'и́ зам'е́ц'иш, што хто м'ил'кну́ў — к'ида́й и уц'ика́й.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам ад П. Т. Александровіча, 62 г.

Матырына (№ 226)

87 С'имйа́ ў нас н'ибъл'ша́йа, а ско́ра саўс'и́м адны́ аста́н'имс'а. Л'о́н'ка тры́ццац' тре́ц'ига го́да, дък йаму́ ў пън'адз'е́лък ў ва́рм'ийу иц'и́, пав'е́стку прысла́л'и. Тут друг'и́ хло́п'иц так жа по́йдз'иц' — за́ўтра пръшча́л'ны в'е́чър дайе́ц'.

У нас йашчé йос' дъчкá и сын, дз'в'инáццац' гадóў, ал'и дъчкá вы́шла зáмуш, Йон с Украйийны; ц'ап'éр йаны́ пайéхал'и на Украйийну да йагó бац'кóў и сын пайéхъў з йим'и. Йа ўс'о с'м'ийáлас'а: там,— кажу,— йаны́ н'éйдз'и на Украйийн'и йадýц' с'п'éлыйа пам'идóры. Чъслá двъцáтъга, мýс'иц', в'éрнуцца, бо óтпуску йамý дáл'и тóл'к'и двáццац' дн'éй. Скóра прыйéдуц', абы ц'и́ха бъло́, абы вайны́ н'и былó.

Запісана ў 1952 г. А. І. Жураўскім ад У. С. Пашкевіч, 47 г.

87а Скóл'к'и л'ýдз'и за вайнý п'иражы́л'и! Йак тóл'к'и прышл'и́ н'éмцы, нáша дъчкá з мýжъм пашл'и́ ў пърц'изáны. Валнýйим'са мы, хац'а п йаны́ был'и́ жы́вы. У йих былá дз'éвъчка, йей былó тры гады́, раб'óнък гéты плáчъц', к мáм'и хóчъц'. «Ц'и́шы, — кáжъм, — скóра мáма пры́дз'иц'». Ажнó и прáўда, ц'éръс н'éскъл'к'и дн'éй нóччу прыхóдз'иц' дъчкá з' з'áц'им дамóў. З'ац' быў къмандз'и́ръм атрáда'; пъгъвары́л'и, уз'áл'и с сабóй дз'éвачку и ап'áц' пъшл'и́. Ус'ý ноч дýмайу, йак йаны́ прашл'и́ нъзáт у пърц'изáны, тут н'идал'óка н'éмцы стъйáл'и. Ажнó н'ичóга, ц'éръс н'адз'éл'у йакрáс з'ац' п'иръдáў п'ис'мó (был'и́ парц'изáны у нáшъй дз'арéўн'и), што ус'ó дóбра, и тады́ атрáт йи́хны падз'в'и́нуўс'а на Ушáчу. Тады́ пóс'л'а пус'ц'и́л'и гавóрку, што нáшъга з'áц'а в'и́дз'ил'и път Ушáчъй заб'и́тъм. Скóл'к'и йа пъплáкъла, так ужо с стáръм гъръвáл'и, дýмъл'и, дз'е дъчкá, што инá рóб'иц' з мáлъм раб'óнкъм. Мы их н'а в'и́дз'ил'и, пакýл' нáшы н'и прышл'и́, дýмъйим, н'имá нáшых дз'éтък жывы́х. Аш тут прыхóдз'иц' дъчкá с унýчкъй, а ц'ерас дз'ен' и з'ац'. Мы так рады́, што йаны́ жъвы́йа.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Мінскага педінстытута Р. Ф. Фіндрык ад П. З. Перапечка, 60 г.

Стары Лепель (№ 227)

88 Хац'éл'и п'ирам'ас'ц'и́ц' нас у В'иркóву С'ц'анý, ал'é пал'адз'éл'и ў бумáгах, так Масквá тóл'к'и вóс'имдз'ис'ат гадóў старéй нáшай дз'арéўн'и, и пак'и́нул'и на м'éсцы. Нáша дз'арéўн'а старéй Л'éп'ил'а, так и називáйуц' — Стáрый Л'éп'ил'. У начáл'и гóрат быў на óстрав'и, там былó тры цéркв'и, аднý и йа йашчé пóмн'у. Л'ýдз'и жыл'и́ на óстрав'и, а тут, дз'е нáша дз'ар'éўн'а, был'и́ сарáйи, скот стайáў, дабрó тýтац'ка тóжа складáл'и; в'идáц', бал'шы́й гóрат быў. На óстрав'и йос' и ц'ап'éр трóйи клáдб'ишчаў. Гавóруц', што с'ц'éны кругóм был'и́, и ц'ап'éр йашчé дз'в'е дз'арéўн'и називáйуц': Мац'ýшына С'ц'инá и В'иркóва С'ц'инá, гукáйуц', што там с'ц'éны был'и́. Рáн'шы н'и так вайивáл'и: прапáсу гéтага н'а былó, йак ц'ап'éр, вайавáл'и ў кóл'л'а, ды б'ирданóўк'и йашчé был'и́.

На óз’иры п’йрад вайнóй был’й шл’ýзы. В’аснóй вадá падамáлас’а высóка. Мы ўв’ес’ час тут жыв’óм, ус’á рóдз’ина майá тут жыв’éц’. Даўн’ей час’ óз’ира уладз’éл’и пам’éшчык’и. Аз’óр у нас мнóга, глабóк’ийа, йос’ м’éсцы м’éлк’ийи, йос’ м’éсцы вас’имнáццац’ сажан’éй глаба́н’й. Ат óз’ира ц’áгн’ицца раќá — ат Валóв’ика и на Дз’в’инý; йак был’й шл’ýзы — рыба лав’йлас’а дýжа дóбра. Тут йос’ рáзнайа рыба: л’ашчы, шчупак’й, самы. Ц’ап’éр прыдз’иржáн’н’а н’éтуц’и; йак шл’ýзы с’н’áл’и, то и рыбы м’éн’ша.

[89] Харóшый сат у м’ан’é быў, ал’е вым’ерс у ф’инл’áнску вайнý. Ц’ап’éр тóл’к’и в’йшн’и астáл’ис’, аннá игрýшана и аннá йáблан’а. Игрýша — дýл’ана у м’ан’é, харóшыйи игрýшы, прадаваў па рубл’ý дýл’ана. У прóшлым гóдз’и мнóга быльó, и ў гéтам был’й п, ал’е апшчапáл’и мáл’цы нóччы ўс’е грýшы. Тыйи гады ў м’ан’é сыбáка быў, так байáл’ис’а, дýжа лóўк’ий сыбáка быў. Был’й адз’йн рас удвýх напрáв’ил’ис’ у в’йшн’и. Йа л’ажý, н’и крáтайус’. Дýмайу: «Чорт вас дагóн’иц’ маладых, вот зал’éз’иш на грýшыну, так йа ц’аб’é п’ирахрышчý». А сыбáка брéшыц’, раз’б’ивáйецца. Йаны выскачыл’и — и кам’éн’н’им и пал’éн’н’им у сабáку. Дóбрый сабáка быў, ал’é курéй драў, дз’в’е курыцы задрáў. У гóрът зав’óў, н’а прышóў назáт. Пóс’л’е суќá тóжа лáднайа балá, йайé воўк схвац’йў.

На в’йшн’и нал’ец’éл’и грак’й, а шпакóў н’а в’идáц’ л’óтайа. Кап н’и в’éц’ир, то и ц’ап’éр пашóў бы. Л’éс’в’ицу былтáйиц’ в’éц’ир, стрáшна стайáц’, н’ил’з’á в’йшан’ шчапáц’. Бадáй йаны кóлам пашл’й, в’йшн’и гéтыйи, замарыўс’а. А што йинá кызáла, йак в’йшн’и прын’ислá? Унýк прышóў пасабл’áц’. У м’ан’é ўжо трóйе и прáўнукаў йос’. Тáн’а, н’и дурéй! Кал’и вакнá пас’аджý трóха. Унýк в’йшн’и шчып’иц’, з’ал’óныйи йашчé, крáсныйи. Бадáй ц’аб’é мор схап’йў, падéшвы забал’éл’и, на л’éс’в’ицы стыйá. Трыста рубл’éй уз’áў за йáблык’и и грýшы, а за в’йшн’и н’ичóга н’а бýдз’иц’. Гéтай йáблын’и гадóў шейдз’ис’áт. Л’éтас’ был’й йáблык’и тóжа, ал’е н’а дýжа бал’шыйи, н’а вырас’л’и, сухабóк’ийи был’й, пагóда сухáйа.

[90] Йа быў н’а л’éпшы, н’а ум’éў кас’йц’, то и гнýўс’а и травý пускáў. Ат п’итнáццац’ гадóў стаў кас’йц’. А брат мой дрéнна ўс’ó рóбиў. Панарáт йак згарóдз’иц’ — идз’éц’ убóк, кал’óсы кýп’иц’ — трýпк’и рашчéп’уцца, касý йак пабйéц’ — то и кас’йц’ н’а йидз’й. Йа дýмайу, пагадз’й-тка, паинц’ирасýйус’, йак л’ýдз’и рóб’уц’ — так’йй л’ýцк’ий панарáт здз’éлаў. Пагл’аджý, йак старак’й рóб’уц’, и сáн’и з’дз’éлайу — и з’дз’éлаў. Пачáў хáту стрóйиц’ — н’а ўм’éйу. Папрас’йў швáгра, кап пtriказáў, йак рóб’иц’. Б’арнó прыпус’ц’йў и пашóў. Пакýл’ йон прышóў, йа другóйе прыпус’ц’йў. Йа з мал’éнства быў с’иратá. На пáс’ц’е, бавáла, палазóў пар з’ дз’éс’иц’ з’дз’éлайу. Сáнк’и раб’йў и прадаваў у гóрадз’и. Патóм вазóк зрóб’иў. Так и жыў.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам ад М. С. Шарстука, 84 г.

Малае Жэжліна (№ 228)

91 Йа сам з' дз'ев'иц'со́т дз'ис'а́тъга го́ду. Пра́ўда, йа тро́ху старе́й, з' дз'ев'иц'со́т во́с'мъга, ал'и́ кал'и́ прызыва́ўс'а ў ва́рм'ийу, дък зъп'иса́л'и м'ан'е́ так. Даку́м'интаў у м'ан'е́ н'и бъло́, ра́н'шы зап'и́съвъл'и ў царкв'е́, а църква́ згаре́ла, м'е́трък'и майе́ пръпа́л'и. Прыхаджу́ нъ кам'и́с'ийу. Спра́шъвъйуц', йако́га го́да. Йа кажу́: во́с'мъга. А йаны́ ка́жуц': н'а мо́жъц' быц'. Малы́ быў йа тады́. Ну й зъп'иса́л'и з' дз'ис'а́тъга, а брат мой быў дз'ис'ц'в'и́ц'ил'на з' дз'ис'а́тъга, у йаго́ бъл'и́ м'е́трък'и. Дък къл'а на́с с'м'ийа́л'ис'а: у ба́ц'к'и бъл'и́ ста́ршы и мало́тшы, а тут ста́л'и двъйн'ика́м'и.

Запісана ў 1952 г. А. І. Жураўскім ад Г. І. Крачкоўскага, 42 г.

Зацякляссе (№ 229)

92 Дычка́ с'в'ас' м'е́ла с парц'иза́нам'и. Йина́ хадз'и́ла ў л'ес, туды́ прыйижджа́л'и камбры́х, каман'дз'и́р, раз'в'е́чык'и, п'ирадава́ла, кал'и́ н'е́мцы бува́йуц', кал'и́ прахо́дз'ац' [прыходзяць], хадз'и́ла ў Ле́пл'а таба́ку парц'иза́нам купл'а́ла. Был'и́ йой даку́м'инты падава́л'и камбры́х и штап, ал'и мы байа́л'ис', уто́ркнул'и йих у страху́, йаны́ и пагаре́л'и. Да́л'и нам был'и́ кын'а́, йак быў ду́баўск'ий атра́т, на раз'в'е́тку йе́з'дз'иц'. Патом мы стайа́л'и ў л'е́с'и, а ў на́шай ха́ц'и быў штап парц'иза́нск'ий.

Ко́нчылас'а вайна́, а ў нас н'и кала́ н'и двара́. Ста́л'и з'имл'а́нк'и капа́ц'. Н'еکато́рыйи ко́н'и паастава́л'ис'и, кан'е́й п'ац' было́, пато́м бол'ш ста́ла. У бало́ц'и пак'и́дал'и н'е́мцы ко́н'ий, так забра́л'и йих. Йа тут и радз'и́лас'а и за́муш была́ вы́шаўшы тут, да́л'ий Л'е́пл'а н'а бала́. Сын у л'ас'н'и́част'в'е праслужы́ў адз'ина́ццац' гадо́ў, быў абйе́шчыкам. Йак пайе́дз'иц' парц'иза́н правадз'и́ц', страх, ду́майиш, ц'и прыйе́дз'иц', ц'и в'е́рн'ицца. Йак ко́нчылас' вайна́, арган'изава́ў калга́с, два гады́ быў старшын'о́м.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам ад М. В. Голуб, 65 г.

93 На Ва́ло́вай гаре́ быў арадро́м. Прыл'ита́ў самал'о́т к парц'иза́нам, бал'ны́х и ра́н'иных бра́л'и и атваз'и́л'и. Круго́м н'е́мцы был'и́ — и ў Ста́йих и ў Л'е́пл'и, а тут парц'иза́ны. Адз'и́н йе́дз'иц' на кан'и́, и кон' кул'га́йиц'. А ў нас йос' шаптуха. Йон к йой: «Зашапчы́, кап кан'у́ ныга́ н'и бал'е́ла». Йина́ и дава́й шепта́ц'. Тады парц'иза́н па́лкый па сталбу́: «Ало, ало, Масква́! тут ура́ч харо́шый хава́йицца, прышл'и́ц'и самал'о́т, атпра́в'иц' на́да». Йина́ прас'и́цца: «Ай, йа ш н'и ўрач, йа л'ачу́ ат бо́га, хай бы йа ге́таму ко́н'ику нагу́ н'и загу́кавала». До́ўга пас'л'а́ с'м'ийа́л'ис'а кал'а йайе́.

Запісана ў 1952 г. М. В. Бірылам ад А. Ф. Казлоўскай, 75 г.

Свядзіца (№ 232)

94(*) Ал'ена жн'ец' до́бра. Стары́йа ка́жуц': харашо́ жн'ец' но́рму. Пахо́мава то́жа жн'ец' харашо́. С'ена с'к'ида́л'и, н'и аддыхн'е́ш. Жы́та м'иста́м'и с'п'е́лайе, н'а ўс'о́, на тры́ццац' шес' со́так, а там з'ал'о́найе, выб'ира́йуц' л'ýдз'и. Жъра́ така́йа. Ну, ал'и што́ ш, на дварэ́ с'а́н'н'а спа́ла, у дрыва́х. У ха́ц'и жа́рка, ўмо́рыс'с'а.

У Кры́чав'е жыл'и́. Пажан'и́л'ис'а з' им у тры́ццац' с'о́мым гаду́. Йа пайе́хала, б'из йаго́ там жыла́, з' йим з ма́л'ин'к'им, шес' м'е́с'ацаў было́.

Пастух'и́ заснýл'и. Ко́зы ў куста́х пъл'агл'и́, а ваўк'и́ на късаго́ры был'и́. З'в'ер двух коз и ўз'аў. Йаны́ ц'ап'е́р ча́ста бу́дуц' хадз'и́ц'. Ты ўжо прап'илнýй и заб'и́ йаго́. Чаго́ къза́ бл'айе́ц'? Воўк наза́т прын'о́с?

Запісана ў 1952 г. П. П. Шубай ад Т. Д. Аношка, 49 г.

95(*) Бу́л'ба н'ичо́га, каб н'и та́к паго́да, дык бы ишчэ́ лу́чшайа была́. У каго́ агаро́т до́бры. Кас'и́ла ш ус'о́ ўре́м'а. Да вас'м'и́ л'ет н'а пло́ц'уц'. Н'и выхо́дз'иц'. Нашто́ мн'е ге́так, хай у шко́лу хо́дз'иц', хай то́л'к'и ву́чыцца до́бра.

На́ша — наста́ўн'ица, ге́туйу з'и́му ина́ тре́ц'ц'и [клас] вучы́ла. Ина́ дъ вайны́ ишчэ́ вучы́ла. У йайе́ тро́йе дз'ац'е́й, малы́йа дз'е́ц'и. Така́йа дз'е́вачка, йак мъйа́.

Запісана ў 1952 г. П. П. Шубай ад М. К. Крыцкай, 45 г.

Чарніца (№ 233)

96(*) У нас гаво́руц' — галубо́н'и, а хто хо́чыц' и ў нас гаво́рыц' — дурн'и́ца. Мно́га ў нас во́з'уц' прадава́ц'. Анна́ здала́ рубл'е́й на два́ццац', нав'е́рна. На́ша шы́йиц' саб'е́ п'инжа́к, йина́ хо́дз'иц' у шасты́ клас, ц'ап'е́р бу́дз'иц' хадз'и́ц' у с'адз'мы́ клас у Слабаду́, йой ц'ап'е́р чатырна́ццац'. Хадз'и́ла йина́ ў маро́с, у за́в'ий. А ў ге́тым гаду́ харашо́ здала́ ўс'о́.

Ад нас да Л'е́п'ил'а бу́дз'иц' с'имна́ццац' к'ило́м'етраў па шас'е́. Мы был'и́ ў Л'е́п'ил'и. Йон жыў чаты́ры гады́, а йа — гот. То́л'к'и прыйе́ду с'уды́ — на́да абра́тна туды́ йе́хац'. То́л'к'и в'е́чарам и быва́ла до́ма. А ў нас у про́шлуйу в'аснý был'и́ з В'и́ц'ебска.

Йа была́ на йаго́ ро́дз'ин'и. Там, ой ина́чай гаво́руц'. Была́ с'в'акро́ў, так та́йа н'ичо́га н'и пан'има́йиц', што мы гаво́рым. И н'а ўчы́лас'а, йак у нас: старыйа н'а хочу́ц' свой йазы́к лама́ц'.

Запісана ў 1952 г. П. П. Шубай ад М. М. Пырко, 32 г.

97(*) Къмары́, вадн'и́ но́г'и апкуса́л'и. Купл'а́йем ус'о́ ўре́м'а. Куры́ца ўжо стара́йа, во́с'им гадо́ў, ц'ап'е́р ужо с'ем йаййчак з'н'асла́. Йа н'и пашла́ гл'адз'е́ц', дък Ва́л'а прышла́, йина́ л'у́б'иц' йаййчк'и.

Йа схаджу́ прын'асу́ с'в'е́жай вады́. Туды́ да́л'шы ў дз'аре́ўн'и н'а жо́ўтайа вада́, там ужо́ пъ п'аску́, дък там ужо н'и така́йа. Ско́ра прын'асу́, хай то́л'к'и пры́дз'иц'. А́н'ичка, йа схаджу́.

С'о́н'н'а палучы́ў твой ба́ц'ка гро́шы. Йон двана́ццац' к'ило́м'етраў на л'и́н'ийи. Йа пайду́ ў бабо́ўн'ик, а йон прыйе́дз'иц' на кан'и́, бо за рас н'и вы́н'ис'еш — бало́та то́пкайе.

Ты по́йдз'иш у шко́лу, а А́н'а с па́пам пайе́дз'иц', йак бу́дз'иц' па́пу о́тпуск. С'е́на намо́кла, жы́та н'а во́з'уц'. А йон касу́ ўз'а́ў и пайшо́ў к п'аре́плату *, нако́с'иц' с'е́на. А што йа з' им, стары́, бу́ду дз'е́лац'? Л'е́п'ий скашу́ йа, а йон по́тым зво́з'иц'. Ага́! йак пъкас'и́ў, дък йон мо́жыц' каза́ц'.

Запісана ў 1952 г. П. П. Шубай ад М. К. Сімака, 70 г.

98(*) Ма́ма, йа анна́ н'а бу́ду до́ма, йа пайду́ з ма́майу ў бабо́ўн'ик. Куды́ ты по́йдз'иш? ц'аб'е́ ба́ц'ка на кан'и́ прыв'аз'е́ц'. Мо́жа дац' йе́с'ц'и, а мо́жа бул'йо́н гара́чы? Вот вы йайе́ разгаво́р зап'ишы́ц'е. А йон п'ац' кла́саў ко́нчыў и ў калхо́с.

Идз'и́ бац'в'и́н'н'а нарв'и́, ус'о́ н'и зраза́й, дък йано́ ишче́ атрас'ц'е́ц'. Чорт йаго́ пазраза́иц'. А йа пайду́, мо́жа пакашу́ тро́ху. А йа с'ича́с пачы́шчу ры́бу и пайду́ чарнух'и́ * вы́б'ару. Кал'и́ пры́дз'иц' камба́йн, йон жа й мало́ц'иц' атра́зу й жн'ец'. Ты зраза́й ад даро́г'и, там дре́ннайе бац'в'и́н'н'е, мо́жа л'е́пшайе атрас'ц'е́ц'.

Запісана ў 1952 г. П. П. Шубай ад розных асоб.

Красналукі (№ 238)

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

99 Каза́л'и — на мо́ры вады́ мно́га.
Йак ста́л'и ваду́ брац' — н'ет н'ичо́га.
Дз'е та́йа вадз'и́ца падз'ива́лас'?
Па круты́х б'ирашка́х пахава́лас',
У жо́ўтыйа п'асо́чк'и паўб'ира́лас'.
Каза́л'и — у На́дз'ин'к'и ран'н'и́ мно́га.
Йак ста́л'и дары́ц' — н'ет н'ико́га:
Ц'о́тачк'и, дз'а́дз'ичк'и — па зап'е́ччыку,
С'астры́чк'и, бра́ц'ик'и — на запл'е́тчыку,
Бл'и́ск'ийа сус'е́дз'и — па дама́м пашл'и́.

Запісана ў 1950 г. М. А. Жыдовіч ад Н. І. Гаспадарык, 51 г.

ЧАШНІЦКІ РАЁН

Лазукі (№ 264)

100 Въйна́ ге́та нъчала́с’. Л’ац’е́л’и съмал’о́ты, бо́нбы нъча́ў к’ида́ц’. Ус’у́ ха́ту пъламáла, ус’у́ кры́шу пъск’ида́л’и. Н’е́мцы зыбра́л’и къбана́. Ге́та йашчэ́ зра́зу то́л’к’и. Дъждáл’и мы со́ркъ друго́га го́да. Сын быў у ша́хтъх, прыб’и́ўс’а дамо́ў да ма́тк’и, з’имо́й прышо́ў, дъжда́ў в’асны́, у а́ўгус’ц’и ста́л’и пърц’иза́ны арган’изо́ўвацца, ён пайшо́ў ў пърц’иза́ны, а ба́ц’ку зыбра́л’и н’е́мцы ў ц’урму́. С ц’урмы́ уц’акл’и́ тры хло́пцы з на́шъй дз’арэ́ўн’и, сы́ну майму́ скъза́л’и, што ба́ц’ку ръстрал’а́л’и. Прышо́ў сын но́ччы, ха́та замкн’о́на. Аткры́ла сус’е́тка, йа спужа́лас’; дз’иўча́ты спа́л’и нъ падло́з’и. Сын ка́жац’: «Йа прышо́ў зы табо́й». Зыбра́ў йон м’ан’е́ ў л’ес.

Запісана ў 1955 г. Н. Т. Вайтовіч ад А. Зябко, 67 г.

Цотава (№ 269)

101 У дз’арэ́ўн’и стъйа́ў го́сп’итал’ пърц’иза́нск’и. У нас ус’о́ пърц’иза́ны стъйа́л’и, ус’е́ брыга́ды был’и́. Пърц’иза́ны но́ччу пашл’и́, нъчува́л’и ў нас, а нъза́ўтра — н’е́мцы. Йа с’п’икла́ хл’еп, раздъла́, сухары́ ръз’дз’ал’и́ла. Нъчува́ла чълав’е́к два́ццац’ пърц’иза́н, пашл’и́ зо́лъчкъм.

Прыйе́хъл’и н’е́мцы з машы́нъй, ну и пъча́л’и пал’и́ц’ с кънца́, ка́ждуйу ха́ту пал’и́л’и. Дъпал’и́л’и дъ кънца́, дз’е йа жыла́. Йа ста́ла прас’и́ц’, кап н’и пал’и́ў, йа пъпрас’и́ла йаго́, у руку́ пъцълува́ла, у аб’е́дз’в’и рук’и́ пъцълува́ла, йон руко́й махну́ў и пашо́ў.

А тады́ ишо́ў ста́ршы нъча́л’н’ик у чо́рным хро́мъвым пал’-ц’е́, пъгл’адз’е́ў, што н’и па́л’иц’, — йак гы́ркнуў нъ йаго́! Прыб’е́х б’аго́м и зъпал’и́ў. А ў м’ан’е́ быў хл’е́ў. Вы́рвъў жм’е́н’ку сало́мы и пат хл’еў, зъпал’и́ў, а сам пашо́ў. То́л’к’и тры ха́ты зъстал’и́с’а. И каро́вы пъстрал’а́л’и або пъпал’и́л’и.

У м’ан’е́ быў ма́л’иц, зъгълас’и́ў, вы́рваў вако́нца и пан’о́с. З’имл’а́нку вы́къпъл’и; л’агу́шк’и нъ гълаву́ ва́л’уцца, а мы л’ажы́м. Нъгарува́л’ис’а мы, хува́л’ис’а, кап н’и ўгна́л’и ў Г’ирма́н’ийу. Адну́ дз’е́ўку зъбра́л’и — уц’икла́, а мушчы́н зъбра́л’и — прышл’и́, йак аслабадз’и́л’и на́шы. Йак прышл’и́ на́шы, абжыл’и́с’а тро́ху.

Запісана ў 1955 г. Н. Т. Вайтовіч ад Л. П. Манкевіч, 52 г.

СЕННЕНСКІ РАЁН

Ходцы (№ 258)

ІВАН-ДУРАК І ПОП

(Казка)

102 Ну йе́та бы́ла ў ста́рыйа ўр’е́м’а. У аднаго́ аццá было́ тры сы́на; два разу́мных, а тре́ц’ц’и дура́к. И зва́л’и йаго́ Йва́-

ным. Вот, зна́чыц’, прыйиижджа́йиц’ к йаму́ поп и дагава́р’ивыйиц’: — «Адда́й ты мн’е аднаго́ сы́на ў рабо́тн’ик’и. Кал’и́ йон у м’ин’е́ ўслу́жыц’, дык йа таб’е́ заплачу́ пы дагаво́р’инныс’ц’и. Дам таб’е́ за гот п’ац’ пудо́ў хл’еба и дз’ес’иц’ рубл’е́й гро́шы».

Ну, мужы́к жыў б’е́дна, с’имйа́ была бал’ша́йа, ду́мыйиц’: Што ш, на́да уз’а́ц’ адда́ц’ аднаго́ сы́на, хай идз’е́ц’ у зарыбытк’и. А з двум’а́ бу́ду; разу́мный бу́дз’иц’ пумыга́ц’ па хыз’а́йству, а дура́к бу́дз’иц’ скот пас’ц’и́. Ну, так и вы́йшла. Атпра́в’иў сы́на, сын стаў у пупа́ рабо́тыц’. Поп н’и дайе́ц йаму́ ўз’ло́ку *. Дзен’, зна́чыц’ рабо́тыйиц’ на по́л’и, но́ччы йе́дз’иц’ ны нашл’е́х. З нашл’е́гу пр’ийиижджа́йиц’, пыка́ за́ўтр’ик гато́в’уц’, зыстыу́л’айиц’ мало́ц’ у жо́рны. И так йон у йаго́ прырабо́туў тр’и м’е́с’ицы и в’и́дз’иц’, што дз’е́ла прыпа́шчыйа. Прыдз’о́цца дз’е́лыц’ паб’е́х. А поп скыза́ў:

— Н’а услу́жыш, зна́чыц’ вы́р’ижу л’е́нту на с’п’и́н’и, а ўслу́жыш — палу́чыш дыгаво́р’инны доу́х.

Ну, рабо́тн’ик н’и ўслужы́ў, стаў б’ижа́ц’, поп дыгна́ў и вырызу́ў у йаго́ л’е́нту на с’п’и́н’и. Прышо́ў йон з бал’но́й ра́ный с е́тый, ныча́л’и йаго́ л’ачы́ц’. Поп прыйиижджа́йиц’ зно́ва:

— Што ж, жа́лка, тр’и м’е́с’ицы адбы́ў, хай идз’е́ц’ утаре́й даслу́жывыйиц’, пато́м уже́ бу́дз’им рашчы́тывыцца. Ну, мужы́к, ду́майа аб тым, адда́ў друго́га, н’иха́й йе́ты пабу́дз’иц’. Пашо́ў друг’и́й. Прабы́ў и друг’и́й тры м’е́с’ицы. То́жа в’и́дз’иц’, што прыпыда́йиц’, дахо́дз’иц’ да канца́. На́да дз’е́лыц’ паб’е́х, уц’ика́ц’. Пус’ц’и́ўс’а ўц’ика́ц’. Ма́тушка зам’е́ц’ила, поп ны кын’а́, дыгна́ў и йе́тага. Дыгна́ў, ту́йу ш ка́ру нан’о́с и йе́тыму, што п’е́рвыму.

Прыйиижджа́йиц’ к хыз’а́йину: ну што ш, шес’ м’е́с’ицаў твайи́х прапа́ла, йак згар’е́ла. Дыва́й ты тр’е́ц’ц’ига мн’е.

— А куды́ ш йа тре́ц’ц’ига адда́м? Йон дура́к.

А дурны́й пыдн’а́ў гылаву́ с’ п’е́чк’и ды ка́жыц’: «Ба́ц’ка, н’и жал’е́й м’ин’е́, пуска́й, йа атслужу́ за ус’и́х».

Ну, й пашо́ў к папу́. Дыва́й служы́ц’. Пр’ийиижджа́йиц’ п’е́рвый дз’ен’, поп дайе́ц’ ныр’а́т йаму́:

— Вот, Йива́н, с’аго́дн’и пайе́дз’иш дро́вы с’еч.

— А йдз’е твой, ба́ц’ушка, л’ес?

— А во, — гаво́р’иц’ — гл’адз’и́, как во́кым з’м’иргану́ц’, е́та ўс’о наш.

— А йак’е́й с’еч?

— С’ачы́ ат кра́йу, даку́л’ панара́в’ицца.

Ну, Йван пайе́хыў. Дл’и таго́ што б папа́ зыгруз’и́ц’ дрыва́м’и, йон йим н’и прылажы́ў н’ийа́к’ий ц’аре́пк’и, н’ичо́га. Нагру́з’иц’ с хлу́дым * дый в’из’е́ц’ дамо́й. И йон йаго́ за дз’ен’ абвал’и́ў круго́м, што поп сы двыра́ вы́л’ис’ц’и н’а мо́жыц’. Ну, йон вы́йшыў ды гаво́р’иц’: «А што ш ты дз’е́лыйиш, дурны́й ты. Зачы́м жа ты с хваро́с’ц’им во́з’иш?!»

— Во! А ты скызáў пыдрáт ваз'й ус'ó. А што йа брысáц' бýду, а ты зáўтр'и за хлýдым пашл'éш. Ты ж, — гавóр'иц', — знаў, каго дыгывáр'иў.

Ну, н'éчыга дз'éлыц', адб'йў Ивáна ат йéтый рабóты. Прышóў дамóй.

— Идз'й ты, — кáжыц', — карóвым, — гавóр'иц', — салóмы прын'ас'й.

— А скóл'к'и, бáц'ушка?

— Ну, нас'й, кап хвац'йла.

Йон уз'áў запрóх кын'á и дывáй сы стыгá салóму ваз'йц'. Пакýл' бáц'ушка вышыў, йон нываз'йў цéлый двор, вы́л'ис'ц' н'éйик.

— А што ты дз'éлыйиш?

— А што йа кáждый дз'ен' ваз'йц' бýду, йа пр'ив'óс, а ц'ип'éр дывáй, скóл'к'и хóчыш.

Абрáтна бáц'ушка с'н'имáйиц' з йéтый рабóты. Кáыц':

— Йван, стынав'йс'а-ка ты ў жóрны, ды з'м'ал'й вот éты м'ашóк, тады́ аддыхн'éш.

— Дóбра, бáц'ушка. А у йак'йй бок жóрны круц'йц'?

— У йак'éй хóчыш.

— А йак, бáц'ушка, здз'éлыц', кап м'акчéй ц'и йак ц'в'óржы кап ишлó?

— А ў нас, гавóр'иц', так'йии жóрны, как у В'йл'н'и, так и з'дз'ес' как з'м'éл'иш, так и з'йеш.

Ну, йон уз'áў пыдн'áў жóрны, што пал'éхчы. У ц'ичéн'ийи чáса прапус'ц'йў м'ашóк пудóў п'ац' и сам л'ох и с'п'иц'. Прыхóдз'иц' бáц'ушка, чýйиц' жóрны муўчáц'. Прыхóдз'иц' туды́, а йон с'п'иц'.

— А што ты, Йван, змалóў?

— Змалóў.

— А йак ты змалóў?

— А пыгл'адз'й.

— А ты ж дýжа крýпна!

— А што, йа й йéта бýду йес', а таб'é н'и смáшна, п'ир'имáлывый.

Н'éчыга бáц'ушку дз'éлыц', гавóр'иц':

— Иван, зáўтр'и, знáчыц', што. Ныстáла в'иснá, нáда йéхыц' у пóл'а. Пайéдз'иш арáц'.

— А куды́ йéхыц'? Йа ш твайéй н'йвы н'й знáйу.

— А вот у м'ин'é сýчка П'атрýс'ка, йинá пуб'аг'йц', йинá ны свайим рéз'и * садз'йцца.

Ну, ў чылав'éка былó аз'ймыйа пас'éйина. Сýчка йак б'éгла, у йéта аз'ймыйа и заб'éгла, с'éла ў аз'ймыйа. Йон рызвырáчыйиц' пáрку кóн'ий, и дывáй йéты хл'еп п'ир'ивырáчывыц' аз'ймый. Пакýл' бáц'ушка пр'ишóў, йон н'йву успыхáў бóл'и г'иктáра.

Ну, пр'ихóдз'иц' бáц'ушка.

— А што ты дз'éлыйиш?

— Бáц’ушка, тут сýчка с’éла, йа ж н’и в’инувáт. Кап йа знаў н’йву, дык ба йа пайéхуў прáма, рас тут сýчка с’éла, йа нычáў рабóтыц’.

Зыбрáў бáц’ушка рабóтн’ика, пашóў рашчытывыцца за хл’еп за йéты, што йон узарáў аз’ймыйа чужóйа.

Ну, так из’ Йивáным йон прывылавóдз’иўс’а, пакýл’ у пóл’а нáчыў гын’áц’. Пыслáў Ивáна ў пóл’а гнац’.

— Вот, Ивáн, — гавóрыц’, — ган’й ў пóл’а и пас’й па йéтым па ус’йм пóл’у. Пыкá звынкá йа н’и дам, на б’ét н’и прытын’áй.

Ивáн зыгнáў ны такóйа рыстыйáн’ийа, што поп зван’йў тр’и часы́, и н’ачýц’ скóту с пóла. Ну, пашóў йагó йскац’ у пóйиск’и. Чыр’ис н’икатóрыйа ур’éм’а нахóдз’иц’ Ивáна за шес’ к’илóм’итрыў ад двóру, у чужóйа саўс’йм с’алó зыгнáў.

— Ну, чагó ты с’уды́ пупáў?

— А йа, бáц’ушка, чуў, што уп’éр’ит тут пызван’йл’и, йа на йéты званóк и пыгнáў.

А там зван’йл’и л’удз’áм ны рабóту, катóрыйи к пáну выхадз’йл’и ны бáршчыну. Вот зыбрáў аттýл’, прыв’óў дамóй, с’н’имáйиц’ с пóл’а.

— Вот што, Йивáн, зáўтр’и пайдз’óш кас’йц’, ур’éм’а дз’в’йжыцца.

— А дóбр’а, бáц’ушка. Ц’ап’éр’ ужо дуракóм н’а бýду. Пув’идз’éш на пóжн’у, йдз’е твыйá пóжн’а, там и кас’йц’ бýду.

Ну, бáц’ушка прыв’óў йагó на лух:

— Ну, вот ўв’ес’ лух мой, кас’й, скóл’к’и хóчыш.

Ну, пыкá бáц’ушка зы зáўтр’икъм пашóў, Ивáн кас’йў, скруц’йц’ н’ил’з’á. Прынóс’иц’ бáц’ушка зáўтр’икыц’. Ивáн гавóр’иц’:

— Бáц’ушка, ў нас абы́чна так: пызáўтр’икуў, нáда мал’éн’ка аддыхнýц’.

— А скóл’к’и м’не мóжна аддыхнýц’?

— А, — гавóрыц’,— скóл’к’и шàпка ув’ар’хý пабýдз’иц’, стóл’к’и аддыхн’й.

Ну, Йивáн дóўга н’а дýмуў, пыдыйшóў пад дуп, ус’к’йнуў шáпку на сук и пыд дубóм спац’ л’ох. Ну, й с’п’иц’. Прынóс’иц’ бáц’ушка аб’éдыц’ — с’п’иц’ Йивáн пад дубóм.

— А што ты с’п’иш?

— А пыгл’адз’й, йдз’е шáпка!

Гл’áнуў бáц’ушка, шáпка ўв’ар’хý. В’йдз’иц’, дз’éла плахóйа. Нáда йак-то ат йагó ужо выкрýчывацца. Дýмайиц’ бáц’ушка, сыб’арý свайý радн’у, абсуджý, што з дуракóм дз’éлыц’. Инáчы ш йон мн’е с’п’инý спóрц’иц’. А дагавóр так’éй, услужý, знáчыц’ йа сыйшчý зы сваййх брáц’ц’иў. Ну, вот, знáчыц’, прызывáйиц’ дамóй и гавóрыц’:

— Вот што, Йивáн, с’агóн’н’и нáда зар’éзыц’ ав’éчку, ка мн’е прыйéдуц’ зáўтр’и гóс’ц’и.

— Дóбра, бáц’ушка, а йакýйу ш рéзыц’?

— А ты, гаво́р'иц', идз'и́ ў хл'еў, атчын'и́, йика́йа ны ц'иб'е́ уп'е́рыт гл'а́н'иц', ту́йу р'е́ш.

Ива́н надз'е́ў шу́бу, пашо́ў у хл'еў, рышчын'и́ў дз'в'е́р'и, йак зашумац'и́ў, ав'е́чк'и ус'и́ ны йаго́ ста́л'и гл'идз'е́ц'. Ну, йон пыдрат и паре́зыў ус'и́х, ужо́ адну́ ныча́ў луп'и́ц'. Ба́ц'ушка жджэ́ц', што до́ўга, прыхо́дз'иц', ажно́ йон зар'е́зыў ус'и́х два́ццыц' ав'е́чык.

— А што ты надз'е́лыў, Йива́н?!

— Ба́ц'ушка, йак зал'е́с у хл'еў, ус'и́ гл'идз'е́л'и, йа ўс'их зар'е́заў.

— Ай-йай-йай!

Ну, ўдву́х злуп'и́л'и йе́тых шкур с ав'е́чык, зысал'и́л'и м'а́са. Што дз'е́лыц' з дурако́м? Ужо н'и рат ба́ц'ушка, што з'в'иза́ўс'а. Йак аткыза́цца ат чо́рта? Ну, гаво́рыц' з ма́тушкъй пра дно, пра друго́йа, што дз'е́лыц'? Вот наду́мыл'и, зна́чыц'.

— Пуска́й Йива́н с'ича́с зва́р'иц' м'а́са, а йа сходжу́ пызаву́ сас'е́дз'ий, апсу́дз'им у во́пчыс'ц'в'и з' л'удз'а́м'и, а пато́м што-н'е́буд' пратпры́м'им.

— Вот, Ива́н, вар'и́ м'а́са, и, — гаво́р'иц', — схадз'и́ п'атру́с'к'и за хл'еў атлуп'и́ гало́ўку и прын'ас'и́.

И су́чку зва́л'и П'атру́с'ка. Ива́н вы́йшыў за хл'еў, заб'и́ў су́чку, падв'е́шыў и лу́п'иц', гылаву́ аблуп'и́ў и н'ас'е́ц'. Поп устр'ича́йиц'.

— А што ты н'ис'е́ш?

— Во, гаво́р'иц' йа ш ус'у́ н'и луп'и́ў, йа то́л'к'и ды гылавы́ аблуп'и́ў, а то́йа там и в'ис'и́ц'.

— Е́та ш гылыва́ су́чк'ина!

— А ты ш, — гаво́р'иц', — скыза́ў п'атру́с'ку, а чорц' ц'иб'е́ в'е́дыйиц', што ты й цыбу́л'у п'атру́с'къй зав'е́ш.

Ну, зна́чыц', дз'е́ла плахо́йа.

— Вот, Ива́н, што, — саго́н'н'а но́ччы рыбак'и́ прас'и́л'и, што п мы на б'е́р'их прышл'и́ нучува́ц', падйе́дуц' ры́бы даду́ц'.—Дагавар'и́л'ис' з ма́тушкый, зна́л'и круто́йа м'е́ста, што мы ж е́тага Йива́на уто́п'им но́ччы, л'а́жыц' спац', захрап'и́ц', мы йаго́ сталкн'о́м у йе́ты абры́ў й ўс'о, хына́, ат чо́рта спас'о́мс'.

Прышл'и́ на б'е́р'их, пылажы́л'и Йива́на ат кра́йа, ат во́з'ира, пато́м л'игла́ ма́тушка, зза́ду л'ох ба́ц'ушка. И поп ма́тушк'и скыза́ў:

— Кыда́ то́л'к'и ўс'п'и́цца, йа ц'иб'е́ шыв'ал'ну́, талкну́ ныга́м'и, то тылка́й п'ир'и́т сабо́й Йива́на ўп'ар'о́т. И, гаво́р'иц', н'и прымахн'и́с', штоп зра́зу йон у кру́чу туды́ пашо́ў.

Так и з'дз'е́лыл'и. Вот з' в'е́чыра л'агл'и́, Ива̀н гылаву́ пыдн'а́ў, чу́йиц' што ус'и́ сп'а́ц'. Йон зайшо́ў и л'ох зы ба́ц'ушку, на ту сто́рону, а ма́тушка ачуц'и́лыс'а ны крайу́. Вот ба́ц'ушка прашну́ўс'а, хрып'а́ц' ус'и́. Йон уп'о́рс'а кал'е́н'им'и й рука́м'и ў ма́тушку и кр'ичы́ц':

— П'иха́й, ма́тушка, Ива́на!

Ту́рнул'и ма́тушку ў мо́р'а, а ба́ц'ушку го́р'а. Уста́л'и.

— А што ты з'дз'е́лыў!?

— А што ба́ц'ушка заду́муў, то́йа и з'дз'е́лыў. Йа ш ду́муў, што таб'е́ йна ныдайе́ла, тап'йц' прыв'о́ў, дык и йа пумыга́ў.

Ну, прышл'и́ дамо́й, ба́ц'ушка ўжо ду́мыйиц' аб паб'е́г'и. Дз'е́ла г'и́блыйа. Сыб'ира́ц' стаў свайу́ л'иц'ирату́ру, скла́дыыц' и м'ех. Ива́н зым'ича́йиц', што ба́ц'ушка куды́-то рыхту́йицца ў даро́гу. На́да за йим с'л'адз'и́ц'. Вот Ива́н з'дз'е́лыў кругласу́тычныйа дз'ажу́рства зы ба́ц'ушкым. Куды́ п йон йаго́ н'и пысыла́ў, йон аб'иза́ц'ил'на с'ича́ж жа вызврышча́ўс'а дамо́й. Ива́н гаво́рыц':

— Ц'иб'е́ сас'е́т вызыва́ў, а йа с'ича́с пайду́ на ху́тыр, там на́шы ко́н'и, кап у чужо́йа н'а ўл'е́з'л'и.

Пыка́ ба́ц'ушка пашо́ў к с'ас'е́ду, Йива́н уз'а́ў час' кн'и́х атлажы́ў из' м'иха̀, зал'е́с у м'ех и кн'и́гым'и зылажы́ўс'а и л'ажы́ц'.

Прышо́ў ба́ц'ушка:

— Йива́н!.. Н'а слы́шна.

— Йива́н!..

Н'а слы́шна. Йон тре́ц'ц'и рас:

Йива́н-ду́р'ин'!..

Н'има́. С'в'и́снуў ба́ц'ушка — н'иътзыва́йицца. П'ир'ихр'ас'ц'и́ўс'а. Згр'оп йе́ты м'ех на пл'е́чы, и дз'о́ру. Ну, мно́га-ма́ла йон п'ор йаго́, Йива́н ужо ажно́ йо́ркыц' стаў у м'аху́ там. Спра́шыйиц':

— Ба́ц'ушка, ц'и н'и ц'а́шка таб'е́?

Йон м'ех уда́р'иў аб з'е́мл'у, агл'идз'е́ўс'а круго́м. Ка́жыц', во пр'ивы́к г' ду́рн'у, дык и ў м'аху́ здайе́цца. Да, дз'ива́цца н'е́куды. Абра́тна м'ех на пл'е́чы й прец'. Спац'е́ў. Йон абра́тна з' м'иха́ дайе́ц' с'игна́л.

— Ба́ц'ушка, мо́жа ц'а́шка таб'е́?

К'и́нуў м'ех:

— Го́спыдз'и! Ка мн'е ўжо й че́рц'и зы дурука́ прыстайу́ц'.

Йашчо́ хре́с'ц'ицца. Тре́ц'ц'и рас пыдн'а́ў на пл'е́чы, йон гаво́р'иц':

— Аста́ў ба́ц'ушка.

Выл'иза́йиц' з' м'иха́, вын'има́йиц' нош, пыста́в'иў ба́ц'ушку ра́кым, аткро́йиў с'п'и́ны. А ба́ц'ка. скызаў, за даўго́м прыйе́дз'иц'. Прын'о́с [Іван дамоў] и гаво́р'иц':

— Вот ц'иб'е́, ац'е́ц, ду́ра́к прын'о́с то, што твайи́ разу́мныйи сыны́ пац'ира́л'и. А мыйа́ чес'ц' и сла́ва, ус'о́ ў пыр'а́тк'и.

Вот йика́йа [казка].

Запісана на магнітафоне ў 1960 г. А. А. Крывіцкім ад І. Д. Грунтова, 40 г.
Запіс транскрыпцыяй А. А. Крывіцкага

103 В'е́ра, пъл'адз'и́, ц'и атчын'и́л'и мъгаз'и́н. Йак л'ан'и́въму н'а хо́чыцца рабо́тъц', кап так н'ь хац'е́лъс' йес'ц'. Йак по́й-

дз’иц’ куды́, дык, йак варо́на, рот раз’и́н’иц’ и слу́хъйиц’, што гаво́рыц’ хто. Разба́лъвал’ис’ б’из ба́ц’к’и, а йа што йим з’дз’е́лъйу?

Мно́га гадо́ў йа м’е́йу. Кал’и́ було́ мн’е дз’в’ена́ццац’ гадо́ў, дык ба́ц’ка аддa̍ў м’ан’е́ пану́ рабо́тъц’. Устава́л’и ду́жа ра́на— йашчо́ да со́нца. На́да було́ два́ццац’ каро́ў пъдайи́ц’. Плац’и́ў йон нам сау́с’и́м ма́ла, то́л’к’и што нъзъва́лъс’а пла́та, н’е́куды було́ дз’е́цца. Два́ццац’ кап’е́йик пулуча́л’и мы ў дз’ен’, а ў ба́ц’к’и дз’ац’е́й було́ пъра́ткъм, дык йе́тыйа гро́шы йа аддъва́ла ба́ц’ку. Ус’аго́ рабо́чых ў йаго́ рабо́тъла къла съръќа чълав’е́к. Пъс’л’а́ ръвал’у́цыи мужы́к мой рабо́тъў нъ тра́ктърнъй ста́нцыи, пулуча́ў пъра́дъшна. Ц’ап’е́р жыву́ з дъчка́м’и. Адна́ шес’ц’ груп ко́нчыла, а друга́йа ву́чыцца ў во́с’мым кла́с’и.

А съма́ н’ь рабо́тъйу — н’а с’и́ла мъйа́, н’ьха́й до́чк’и ко́рм’уц; майо́ дз’е́ла аддыха́ц’ ц’ап’е́р.

Бува́ла мой ба́ц’ка йе́з’дз’иў з бра́тъм у С’анно́ нъ бъза́р што-н’ьбу́ц’ куп’и́ц’ ц’и прълда́ц’. Час’ц’е́й за ў́с’о ваз’и́л’и дро́вы, дык йаны́ тады́ бул’и́ дз’ашо́выйи. Нало́жуц’ два вазы́ и пайе́дуц’ з ра́н’н’а, къп туды́ прыйе́хъц’ дъ бъза́ру [да пачатку]. Ну й йак прыдаду́ц’ ничо́га — ра́на н’ь прыйе́дуц’, а кал’и́ захо́чыш, дык и зъначу́йуц’ пъ даро́з’и. Адз’и́н рас пув’аз’л’и́ йаны́ дро́вы, пръда́л’и. Ба́ц’ка мой йе́хъў ус’агды́ пап’е́ръдз’и, а брат — пас’л’а́.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад М. Т. Буранковай, 66 г.

Савінічы (№ 261)

104 Ран’е́й дре́нныйа жыцц’о́ було́. Вучы́л’ис’а то́л’к’и па́нск’ийа дз’е́ц’и. Ц’ап’е́р жа ста́л’и ус’е вучы́цца, ста́л’и чы́ста хадз’и́ц’, а тады́ то́л’к’и хърашо́ нас’и́л’и па́нства, а мы ш хадз’и́л’и у лапц’а́х. Йак су́ха, дык и ў лапц’а́х ла́дна було́, су́ха и наз’е́ м’акче́й. К па́ну н’ил’з’а́ було́ зъхадз’и́ц’ у лъпц’а́х ц’и бо́сыму. Бува́ла, кыл’а́ дз’в’аре́й у па́на стыйа́л’и адны́ бо́ты, и, хто идз’е́ц’ — ц’и стары́, ц’и малы́,— до́лжан нъдз’ива́ц’ их и так зыхадз’и́ц’ к па́ну. А кал’и́ хто жан’и́ўс’а, ды н’и было́ свайх бо́таў, дык прас’и́ў у бъга́тыга их, за ге́та плац’и́ў, ско́л’к’и тей ска́жыц’. Бува́ла, и адз’е́жа была́ н’и тъка́йа, йак ц’ап’е́р. Тады́ нас’и́л’и съмытка́ныйи, у ла́ўцы н’и было́ за што́ куп’и́ц’. Тады́ ў́с’о тка́л’и са́м’и сукно́, у каго́ во́ўцы был’и́.

Тка́л’и и пълатно́ дл’а б’ил’л’а́. Ус’о́ нас’и́л’и сво́йскъйа, а ц’ап’е́р ткуц’ то́л’к’и м’ашк’и́, пълав’ик’и́. С’ича́с бо́л’шъй ча́с’ц’у ус’о́ ла́въшнъйь. Съмытка́нк’и ужо пас’ц’и́ н’ихто́ н’а но́с’иц’, кал’и́ то́л’к’и стары́йа хто. А мълады́йа дык и гл’адз’е́ц’ н’а хо́чуц’ на ге́та, с’м’айу́цца. Бува́ла, шы́л’и шу́бы с аў́чынак; аду́б’иц’ их, акра́с’иц’. А кра́с’ил’и тады́ лазо́й, чо́рна [фарба] хоц’ и была́, ал’и н’е́йик прызныва́л’и, што йина́ п’и-

ръида́йиц’ аўчы́нк’и. А ц’ап’е́р тош вырыба́тыйуц’, ал’и друг’и́м в’и́дъм.

Ц’ап’е́р саўс’е́м н’и тако́йа ста́ла жыц’ц’о́. Ц’ап’е́р дык и к’и́ны бува́йуц’, и в’ичары́нк’и ўжо н’и так’и́йа, йак тады́. А тады́ пас’ц’и́л’и, йак ге́та ка́жуц’. У пост н’икал’и́ в’ичары́нък н’и было́, ге́та шчыта́л’и бал’шы́м гре́хъм. А ц’ап’е́р ус’о́ идз’ец’ пъ-но́ваму. Так лу́ччы ста́ла жыц’. Дый вам ус’о́ з’в’е́сна, йак было́ и йак бу́дз’иц’, ды й н’и на́да ръска́звац’. Ран’е́й и з’амл’о́й н’и так по́л’зъвал’ис’, йак ц’ап’е́р: с’ича́с ус’а́ з’имл’а́ ум’е́с’ц’и, а ран’е́й была́ падз’е́л’ина на дз’ис’ац’и́ны; з’амл’у, быва́ла, арындъва́л’и. Жыл’и́ на з’амл’и́ и йашчо́ са́м’и служы́ц’ хадз’и́л’и к па́ну. Был’и́ ка́рчмы, там дз’иржа́л’и во́тку бо́чкъм’и.

Са́ма плахо́йа дз’е́ла, кал’и́ здаро́ўйа н’има́. Йак здаро́ўйа йос’, дык и жыц’ в’ис’ал’е́й. Ц’ап’е́р йа слап стаў; хадз’и́ц’ мн’е ц’а́шка, шы́пка йа иц’и́ н’и магу́.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад С. А. Бярозкі, 90 г.

105(*) Йа ў ба́н’у н’и пайду́. Мн’е ш н’е́йик мы́цца — у м’ан’е́ пл’е́чы згаре́л’и ат со́нца. Йаны́ куды́ пашл’и́, там им и в’ичары́нка. Ус’о́ л’е́та у вал’ийбо́л там, на вы́гары гул’а́л’и. Ко́нчыла йа ў ты́с’ича дз’ив’ьц’сот п’иц’идз’ис’а́тым го́дз’и с’ем кла́съў, а тады́ пайе́хъла к ц’о́ц’и. У йаго́ тро́йа дз’ац’е́й, и йна рабо́тъйиц’. Тады́ йа пышла́ у во́с’мы клас. У В’и́ц’ебску устро́йилас’а на жал’е́знай даро́з’и.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад Е. П. Мяцеліцы, 21 г.

Расна (№ 270)

106 Быў тут брухач [пан] пудо́ў у дз’е́в’иц’, бы́ла ў йаго́ кыл’и ста́ каро́ў, и мы ў йаго́ рабо́тыл’и. З’амл’и́ было́ ма́ла, дык мы ў йаго́ зырыбл’а́л’и.

А кал’и́ на́чыл’и йих шчыкачы́ц’, дык йаны́ ўс’о кыза́л’и, што с’ачы́ц’а ўс’о, то́л’к’и лазы́ н’и с’ачы́ц’а, а то йина́ вам на́да бу́дз’иц’, вас с’еч бу́дуц’. У йаго́ было́ тры́ста г’е́ктъръў з’амл’и́, а мо́жа и бол’ш, дык йа н’и зна́йу. Во́з’ира йаго́ было́. По́йдз’им ры́бу лав’и́ц’, дык йон у суд п’ирыда́с’ц’ — два́ццыц’ п’ац’ рубл’е́й штра́фу, а н’е — дык во́сьм су́тык а́рышту, а пъд а́рышт пасо́дз’уц’. У С’анно́ заго́н’уц’, даду́ц’ у ру́к’и м’атлу́ и рабо́тъй, а ув’е́чары ус’о́ ш даду́ц’ дз’е́с’иц’ кап’е́йик на хл’еп.

Вот мыйа́ ба́ба жыла́ дз’в’ано́ста л’ет. Быва́ла н’и так, йак ц’ап’е́рычы (са́м’и иду́ц’ у ва́рм’ийу), а ра́н’шы лав’и́л’и ре́крутуў нъ два́ццыц’ п’ац’ л’ет. Бува́ла ка́жуц’, што спу́тыйуц’ ус’у́ з’амл’у́ жал’е́зум, и ста́ла ге́та ц’ап’е́рычы. Жал’е́зныйа даро́г’и, кыза́л’и, што вы́трусуц’ хл’еп, аш н’ипра́ўда. А бува́ла

ўс’о на ко́н’их. У М’игыл’о́ў йе́хыц’ на́да, дык на ко́н’их, ц’и так куды́ — дык ўс’о на ко́н’их.

Йа ра́н’шы быў у калхо́з’и пчълаво́дум, быў и съдаво́дум. Был’и́ ў нас бал’шы́йа сады́ о́чън’, у Бубайе́дув’и, у Ра́с’н’и бал’шы́й сат.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад М. В. Трыбуль, 80 г.

ПАНСКАЯ ЛАСКА

(Казка)

107 Бъва́ла ў па́на быў акано́м. Акано́м хърашо́ йаму́ служы́ў, за ге́та л’уб’и́ў йаго́ пан. Рас гаво́рыц’ йаму́ пан: «Бу́ду ц’аб’е́ гл’адз’е́ц’ дъ са́мъй с’м’е́рц’и, хоц’ и н’а змо́жыш рабо́тъц’». А акано́м быў разу́мны и знаў свайо́ шча́с’ц’а ат па́на. Вос’ йон и даў йаму́ таку́йу пры́кызку: па́нскъйа ла́ска, жо́нк’ина пра́ўда, сы́н’ийа жа́лъс’ц’ — дъ паро́га. Пан йаму́ н’а в’е́рыц’, гаво́рыц’: «Н’ипра́ўда!» Акано́м гаво́рыц’: «Йа таб’е́ дъкажу́».

Чъръз н’икато́ръйа ўре́м’а йон укра́ў у па́на гуська́, прын’о́с жо́нцы дамо́й и гаво́рыц’: «Звары́, то́л’к’и н’ико́му н’и кажы́». А жо́нка ка́жыц’: «Йдз’е́ ты уз’а́ў?» А йон ка́жыц’: «У па́на. То́л’к’и н’и кажы́ н’ико́му». Нъза́ўтра звары́ла йаго́, зйе́л’и. Вы́шла жо́нка на ву́л’ицу, а кума́ б’ар’е́ц’ ваду́. Йина́ про́с’иц’: «Дай нап’и́цца». А кума́: «Ц’и ў ц’аб’е́, ку́мъчка, до́ма вады́ н’има́? Што ты тако́йе йе́ла, што п’иц’ зыхац’е́ла? Дык што ты ўс’игда́ ръска́звала пра́ўду, а ц’ап’е́р н’а хо́чыш?»—«Ну, ла́дна. Скажу́ таб’е́ то́л’к’и адне́й. То́л’к’и ты н’ико́му н’и кажы́». Скъза́ла кум’е́, а кума́ пыт с’икре́т скъза́ла друго́й кум’е́. А та́йа кума́ ды рабо́тъла ў па́на и с’ардз’и́тыйа была́ нъ акано́ма, дык йина́ ўз’ила́, ды й па́ну зъйав’и́ла. Пан пътшчыта́ў гус’е́й — гус’е́й н’и хвата́йиц’, пъзваў йон акано́ма и ка́жыц’: «Пав’е́шу ц’аб’е́ за ге́та!»—«Дык што, ты ж гавары́ў, што хоц’ и дре́нна бу́дз’им жы́ц’, дык н’и пав’е́шу, а ц’ап’е́р гаво́рыш — паве́шу». —«Ус’ораўно́, —пан ка́жыц’, —пав’е́шу».—«Ну, ла́дна, — ка́жыц’ акано́м, — схаджу́ дамо́й, там у м’ан’е́ йос’ц’ гро́шы, раз’дз’ал’у́ йих жо́нцы и дз’иц’а́м». Пашо́ў и пан с акано́мъм. Раз’дз’ал’и́ў акано́м гро́шы на тры ку́чк’и и ка́жыц’: «Ге́та жо́нцы, а ге́та сы́ну, а ге́та таму́, хто пав’е́с’иц’ м’ан’е́». А сын и ка́жыц’, што дай их мн’е, йа ц’аб’е́ пав’е́шу. Акано́м и ка́жыц’: «В’и́дз’иш, пан, сы́н’н’ийа жа́лъс’ц’ йика́йа, а жо́нк’ина пра́ўда, а твыйа́ ла́ска, што зъ гусука́ хац’е́ў пав’е́с’иц’».

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад М. П. Акуленка, 23 г.

108(*) Бывáла идз’е́ц’ ба́ба на н’и́ву и н’ас’е́ц’ с сабо́й раб’о́нка, дык йон пъпла́чыц’, папла́чыц’ и с’п’иц’ ц’и́х’ин’ка. С’адз’и́ц’ за сто́лъм, дык йайе́ и н’и в’ида́ц’ ату́л’. По́йдз’ъм пъдыма́ц’

бе́л'к'и, тут н'е́йдз'ь друга́йа йе́лка л'ажы́ц'. Ваз'м'и́ зъпражы́ саб'е́ дз'в'е гн'е́дых кабы́лы. Н'и с'п'ашы́ бардз'е́й зъ ба́ц'к'и на тей с'в'ет. Ц'и з'в'аз'л'и́ л'он на той н'и́в'и? З'йе́з'дз'и прыв'аз'и́ стол к сто́гу, а то ужо́ высо́ка к'ида́ц'. Нашто ге́та мн'е л'и́шн'и ц'ижа́р? На́ша брыга́да бу́дз'иц' ваз'и́ц. Валы́ ужо́ два д'ни гул'а́йуц', вы йих и зъпражы́ц'ь. Хъц'а п кан'у́ травы́ пакла́ў. По́йдз'ьм у Гра́нк'и п'е́рша па тей ву́н с'ц'е́шцы, а тады́ пъ л'асне́й даро́шцы и у кусты́! С'е́на сыб'ира́ла-сыб'ира́ла, а йано́ ў́з'ало́ ды зыц'акло́ ў́с'о чы́ста, дык йа йаго́ с'а́н'н'и сушы́ла. С'о́л'ита и нърадз'и́ла мно́га ў́с'аго́, ды убра́ц' йаго́ пло̀ха. Густа́йа ка́ша дз'ац'е́й н'и ръзгън'а́йиц', а, нъбаро́т, съб'ира́йиц'.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад розных асоб.

Шэметаўка (№ 301)

109 Йа рыскажу́, йак дз'ет мой у па́на рабо́туў. Там пан так'е́й, ал'и́ш. Ну вот кыз'ба́ йикра́с. Йа ужо́ бал'ше́й быў. Ба́ц'ка ка́жыц': «Сходз'и́ зы м'ан'е́ к па́ну пыка́шывый». Йа ны зылачку́ и пашо́ў. Пан йашче́ спаў. Йа пасн'е́дыў с па́ным. Па́н'а йаму́ то́рбычку у каз'бу́ ныла́дз'ила. Ныкла́ла кылба́с, са́ла. А со́нца то́л'ка пыдн'ало́с'а. Ну вот дайшл'и́ мы да м'е́ста. Пан свайу́ то́рбычку зан'о́с у кусты́. У м'ан'е́ тож кусо́к хл'е́ба, з двыра́ * уз'а́ў. Йа к'и́нуў пат куст. Пайстры́л'и ко́сы и пычал'и́ рабо́ту.

Кас'и́л'и часы́ тры. Пан зыхац'е́ў йес'ц' и йа. Пан паб'е́х у кусты́, рыз'в'иза́ў то́рбычку. Сам саб'е́ йес'ц' ц'и́ха. Са́ла, гаре́лк'и с со́тк'и пыц'агну́ў. А йа маўчу́ и ў во́чы йаму́ гл'аджу́. Пато́м пашо́ў и свайго́ хл'е́ба з'йеў. Ну, пад'йе́л'и, йак хто мох, и абра́тна уз'ал'и́с' зы рабо́ту. Кас'и́л'и, кас'и́л'и. Падыйшо́ў аб'е́т. Пан пашо́ў с пусте́й то́рбычкый дамо́й, ды з по́ўным жыва́то́м. А йа свайго́ хл'е́ба аста́ўшыйс'а кусо́к з'йеў. Прышл'и́ у двор, пан зра́зу свайу́ касу́ пыт страху́. Прышо́ўшы у ха́ту и паб'е́х на ку́хн'у прыв'ира́ц, аб'е́т ц'и гато́ў. Найе́ўс'а йак на́да там пан. А мн'е ска́заў, кап аб'е́т пыдыла́ па́н'а. Пысадз'и́ла йина́ м'ан'е́ за стол, ныл'ила́ бац'в'и́н'н'а м'и́ску, пато́м бу́л'бы. А пан за ге́та уре́м'а вы́спуўс'а, паку́л' йа йеў. То́л'к'и йа з засто́л'л'а вы́шыў, а пан ны паро́х. «Пайдз'о́м, сын, кас'и́ц'»,— гаво́рыц'. Н'е́чыга дз'е́лыц'. Ко́сы на пл'е́чы и пашл'и́. Аткас'и́ў йа чуц' н'а дз'ен'. Чуц' ды двыра́ прышо́ў.

Ныза́ўтры ба́ц'ка гаво́рыц': «Йа сам пайду́». Йа рат. Йак с'в'ет со́нцым, уста́ў ба́ц'ка ра́на-ра́на. Пыкл'ипа́ў касу́ и атпра́в'иўс'а к па́ну. Прышо́ў, а пан йашчо́ с'п'иц'. Уско́чыў йон к йаму́ у спа́л'н'у и гаво́рыц': «Устыва́й, пано́к, паку́л' рыса́ н'и апа́ла. Пайдз'ом кас'и́ц'». Ускочы́ў пан, надз'е́ўс'а и пашо́ў у стало́вуйу с'н'е́дыц'. А ба́ц'ка за йим. Прын'исла́ хыз'а́йка аб'е́т. Н'и так'е́й, йак учо́ра, — харо́шы аб'е́т прын'исла́.

Прын'ислá гарéлк'и, крýшку и стыкáн. Мой бáц'ка дóўга н'а дýмуйучы уз'óў крýшку, бутылку у рýк'и. Нал'йў саб'é крýшку гарéлк'и, а пáну стыкан. Вып'иў бáц'ка, вусы апц'óр и дывáй закýсывац'. Пасн'éдуў бáц'ка, йак нáда, и пашл'й с пáным кас'йц. Пáну таксàма пáн'а тòрбычку ныгруз'йла. А бáц'ка н'ичóга н'и браў. Прышóў пан, пав'éс'иў тóрбычку на куст, и дывáй кас'йц'. Кас'йл'и дóўга. Зыхац'éў пан п'иракус'йц'. Пашóў у кусты, а бáц'ка за йим: «Ах, панóк, йа тóжа зыхац'éў п'иракус'йц'». Н'éчыга дз'éлыц' пáну, рыз'в'йзаў тóрбу и пайéл'и з бàц'кам удвайих и дывáй кас'йц'.

Дыкас'йл'и да 'б'éда. Пашл'й аб'éдыц'. Пан в'йдз'учы, што йéтыга мужукá н'а 'бдýрыш, ал'й рышыў паспрóбывац' йагó спац' пыклáс'ц', а сымамý атабéдыц' йак нáда. Прыглас'йў бáц'ку на дз'ивáн ны м'áкк'и. «С'п'и, — кáжыц', — пакýл аб'éт н'и звáрыцца. Тады узбуджý». Мой бáц'ка л'ох, ал'й н'а с'п'иц', прыслухóўвыйцца, што бýдз'иц' пан дз'éлыц'. Атышóўс'а пан зы п'ирыгарóтку. Дывáй пáн'и гаварыц'. «Зымарыў м'ан'é, — гавóрыц', — гéты мужык. Йак бы тут схувáўшыс'и паб'éдыц'». А пáн'а гавóрыц': «Идз'й у йóўн'и кунп'áк'и кóпц'уцца. Ваз'м'й хл'éба, нош, там падйéш. А дубуўл'áц' тады з' йим бýдз'иш». А мой бáц'ка ус'ó г'éта чуў. Ускóчыў с пас'ц'éл'и, йак пан выйшуў ис хáты и прáма ў йóўн'у, дз'е кунп'ак'й капц'йл'ис'и. А пан тóл'ка уз'л'éс кунп'áк рéзыц', а мой бáц'ка — у йóўн'у. Н'éчыга пáну дз'éлыц'. Атрéзуў бáц'ку кусóк м'áса, саб'é кусóк. Падйéл'и, йак нáда, и пашл'й дубуўл'áц'. Пáн'а ўжо прыгатóв'ила аб'éт. С'éл'и мой бáц'ка с пáным за стол, з'йéл'и аб'éт и пашл'й кас'йц'. Пàну абрáтна пáн'а пыдв'ачóрык налáдз'ила. Пан тóрбычку на пл'éчы. Дайшóў да м'éста и абрáтна на куст пав'éс'иў. Пыкас'йл'и часы два, а пан ўжо зав'éц' бáц'ку.

Так наўчыў пáна чылав'éкъм быц'.

У ЧАРЦЕЙ НА ВЕЧАРЫНЦЫ

(Казка)

110 Даўнó зб'ирáл'ис'и мáл'цы ны в'ичарынку иц'ц'й. Ну сыбрáл'ис'. С'ц'амн'éла и пашл'й. Идз'óм вот, идзóм, ажны гл'адз'йм — н'и дыхыдз'á да тéйа ды дз'арéўн'и, стайиц' дом. Так'éй харóшы, крас'йвы. И так рéжуц', ны гармóн'ик'и в'ас'óла. Так кругóм пáры стыйáц'. Ну нáшы мáл'цы зыв'арнýл'и с'уды с'ичáс. Гл'адз'йм — с'адз'йц' музыка ны кутý, хырашó игрáйиц'. Так што сáм'и нóг'и прóста пытскáкыйуц'. И мы пус'ц'йл'ис'и у тáнцы, на йих гл'éдз'учы. Ну вот гул'áл'и, ц'и дóўга, ц'и мáла. Ну и дывáй мáл'цы нáшы рызас'м'éл'ил'ис'и и дывáй лав'йцца з дз'éўкым'и. Злав'йўс'а йа, стайý з дз'еўкуйу, рызгывары́ўс'а. Ус'й рас'с'мéл'ил'ис'и. Вот йа пупрас'йў, кап йинá пыдарыла платóк мн'е. Йинá мн'е дылá и скызáла, кап йа тым платóчкъм н'и выц'ирóўс'а. Ну пупрышчáўс'а з йей

и пашо́ў к свайи́м ма́л'цым. Ал'и́ н'и уц'арп'е́ў и вы́ц'ирс'а пла-то́чкъм. Пыгл'аджу́, ажны́ круго́м нас л'ес, густе́й, густе́й. Майе́ ма́л'цы гул'а́йуц' ш чырц'а́м'и, ажны́ пыл пу пыл'а́нцы. Че́рц'и стыйа́ц' на пн'ох и н'и здайу́цца так'и́м'и про́стым'и. Стра́шна мн'е ста́ла. Ну вот пашо́ў йа свайи́м ма́л'цым пыка́-зывыц'. Вы́ц'ир аднаго́ плато́чкъм, друго́га, тре́ц'ига. Так ус'и́х вы́ц'ир. Агл'е́дз'ил'ис'и майе́ ма́л'цы, што йаны́ ш чырц'а́м'и гул'а́йуц'. В'е́чыр аткруц'и́л'ис'и. Пупрашча́л'ис'а бы́стрын'ка и дамо́й, у двор.

Запісана ў 1952 г. А. А. Крывіцкім ад П. Буракова, 61 г.

Луг (№ 297)

111 (*) Ны майе́й па́м'иц'и дз'аре́ўн'а н'и выхадз'и́ла ны ху-тара́. Так аста́л'ис'и и был'и́ ўс'о уре́м'а, пыха́л'и пало́сым'и. Кыза́ў дз'ет, што четы́ры ха́ты ран'е́й ту́тыц'ка был'и́, а ц'а-п'е́р ста̀ла со́рык чаты́ры. Тры дн'и ў н'адз'е́л'у служы́ў дз'ет прыго́н па́ну. Йа кыза́ў дз'е́ду, што йак бы ц'ап'е́рышн'ийи л'у́дз'и — тра̀сцу п йаму́ служы́л'и.

Йишчо́ сад ста́рый, што пын'ичы́ садз'и́л'и, и с'ича́с тро́ху йос'. Чаты́р'и хыз'а̀ины п'ир'айе́хыл'и. Прыйижджа́л'и, пры-глыша́л'и. Йос'ц' так'и́йа м'асты́ — адз'и́н п'асо́к, по́чва плы-ха́йа, п'исча́ныйа, тра́вы плах'е́йа, и скот сла́бый, трыва́ по́с-ныйа.

А йе́та мой уну́к. Ба́ц'ка йаго́ быў пл'ам'е́н'н'ик, а йон уну́к. Ужо́ во́с'им кла́сыў ко́нчыў но́н'ичы. А йа саўс'и́м н'и-ско́л'к'и и ў шко́лу н'и хадзи́ў. Саўс'и́м с'л'апы́й. Йашчо́ жы-в'е́ц' са мно́й дычка́ з двум'а́ уну́кым'а, а ха́та йайе́ згаре́ла ў вайну́, йак хронт ишо́ў. Мы ўдваи́х з ба́бый жыл'и́. Йак н'е́м-цы ат нас уц'ика́л'и, снырʼа́дым скроз' с'ц'е́нку, а м'ан'е́ ны-за́д во́здыхым атбро́с'ила. Йина́ ды м'ан'е́ п'ир'ишла́ с уну́-кым'и. У м'ан'е́ там сын у М'и́нску. Н'адз'е́л'и паўтары́ ныза́д зыйижджа́ў с кымындз'иро́ўк'и, у Го́ркых быў, су́тк'и быў у двар'и́ *.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі.

Казакі (№ 299)

А ЙДУЦЬ ЖНЕІ З ЧЫСТА ПОЛЯ

(Старая жніўная песня)

112 А йду́ц' жан'е́йи с чы́сга по́л'а.
Н'и пыта́йуцца у йих, ц'и п'ил'и́ ц'и йе́л'и,
А пыта́йуцца у йих: «Ц'и мно́га вы жжа́л'и?»
— А жжа́л'и мы, жжа̀л'и
По́л'а н'и шчыс'л'о́на,
Ко́пы н'и з'л'ичо́ны.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

113 А б'ёлый быра́н — н'и аўца́,
Н'а йдз'и́ ты, Та́н'ичка, зу ўдуўца́.
Н'а йдз'и́ ты, Та̀н'ичка, зу ўдуўца́,
А у ўдуўца́ два ныры̆уца́:
Адз'и́н нырав'ёц, што ўдав'ёц,
Друг'и́ нырав'ёц — гар'ёлку пи́ец'.

Запісана ў 1952 г. А. А. Крывіцкім, А. А. Жукам ад А. Л. Ерафеевай, 82 г.

КРАПІЎКА СТРЫКЛІВАЯ

(Старая песня аб жаночай долі)

114 Крап'и́ўка стрыкл'и́выйа,
С'в'акро́ўка журл'и́выйа.
Йак дз'ен', так и жу́р'иц' м'ан'е́,
Пу ваду́ пысыла̀йиц'.
Йа ваду́ н'асу́ и паслу́хуйу,
Што ў майо́й с'в'атл'и́цы шум'а́ц' — гымын'а́ц'.
Майго́ му́жа пыта́йуц':
— А што́ ш ты за муш, што жо́нку н'а бйе́ш?
— А за што́ ш йайе́ б'иц', за што́ йайе́ жур'и́ц',
Кал'и чаго́ н'и дыпын'има́йиц',
Рыскажы́ц'а вы йой;
Кал'и чаго́ н'и зна́йиц',
Пыкажы́ц'а вы йой.

ПАСЦІЛА ДЗЕЎКА СТАДА КОНЕЙ

(Песня)

115 Па́с'ц'ила дз'е́ўка ста́да ко́н'и,
Ста́да выран'ён'к'их.
Па́с'ц'ила, па̀с'ц'ила, дый засну́ла.
Прашну́лыс'а — н'е́ту ко́н'ий.
Пышла́ дз'е́ўка ко́н'ий иска́ц'.
Сустр'е́ла йина́ тр'ох л'удз'ан'и́нъў,
тр'ох двыр'ан'и́нъў:
— Вы, л'удз'ан'и́ны, вы, двыр'ан'и́ны,
Ц'и н'а чу́л'и, ц'и н'а в'и́дз'ил'и
Ста́да ко́н'и, ста́да выран'ён'к'их?
Адз'и́н гаво́р'иц': «Чуў и в'и́дз'иў»,
Другей гаво́рыц': «Йа тургува́ў»,
А тр'е́ц'и ка́жыц': «Йа ў рука́х дз'иржа̀ў».
— Аднаму́ дару́йу шо́ўкывы плато́к,
Друго́му дару́йу шо́ўкывы плато́к,
А за тр'е́ц'ига сыма́ пайду́.

Запісана ў 1952 г. А. А. Крывіцкім і А. А. Жукам ад М. Хадунькінай.

АРШАНСКІ РАЁН

Задроўе (№ 311)

МОЖА Й ПРАЎДА

(Казка)

[116] Ишóў йа л'éсам. В'йджу, на тым бакý рак'й воўк дý-шыц' къмарá. Нáда на тей бок п'ирайц'й, а н'имóжна. Йа ўз'áў сам с'áб'é за въласы́, раскруц'йў и к'йнуў на тей бок рак'й и ўв'áс па сáмыйа пáх'и. Нáда самóга с'аб'é аткапáц', а пабл'йзу н'имá лупáты. Тады́ йа пашóў дамóў. А дóма лупáты на м'éсц'и н'и акъзáлас'. Лупáта былá ў шпакóў. Йаны́ ўз'áл'и йайé дз'éлац' гн'аздó. Йа ўзл'éс на б'арóску. А рукý ў дуплó ўсадз'йц' н'амóжна. Тады́ йа ўл'éс сам и вы́н'аў аттýл' лупáту. В'арнýўс'а нъзáт и аткыпáў сам с'аб'é.

Воўк къмарá ўжó прыдушы́ў. Йа ўз'áў нош и прырéзаў къмарá, з йагó былó мнóга м'áса. Кóс'ц'и въл'áл'ис'а на лугý. Прышл'й касцы́ кас'йц' и зъстáв'ил'и м'ин'é з'б'ирáц'. Йа пъчáў саб'ирáц' и к'идáц' их у ракý. Нък'идáў стóка, што мóж-на былó п'ирайсц'й ракý б'из мъстá.

Запісана ў 1955 г. Н. Т. Вайтовіч ад А. Б. Ражанскай, 18 г.

Пугляі (№ 313)

[117(*)] Йак па вóс'ин'и аўс'áнъйе жн'ив'é, дык мн'е вóс'имдз'и-с'ат кóнчыцца. Йон н'идз'é н'а бы́ўшы, вот йон и ц'áгн'иц'. Учóра, прыб'éхшы с вучы́л'ишча, гълавý вы́мыла, вы́чыс'ц'ила хл'еў. Унýкъў шышнáццъц', а прáўнукъў чаты́ры ў м'ан'é. У дачк'й адз'йн, а ў сы́на тры.

Астáўшы аднá, н'а бы́ўшы скòл'к'и л'ет, прыйéхъла ат-в'éдъц', ц'и йос'ц' мы ужывы́х. Нъ йак'йх-та прóмыслъх йаны́ жывýц'. Прыйéзд йой дърмавóй. Пръбылá шес'ц' дн'ей. Дýжа мы рáды, што йьнá пъбулá. Унýк гавóрыц' ус'ó: «Дз'ет, йа йак вы́ръсту, бýду л'óтъц' на в'ирыплáн'и у Крéмл'».

Тады́ малá кагó вучы́л'и. Шкóла дал'óка булá. Тады́ вучы́-л'и, кал'й на нóг'и пъдн'áўс'а, дык за скóтъм пайшóў. Жыў йа с мáчыхъй. Нас булó вóс'им душ. Ус'é пъўм'ирáл'и, йа буў сáмы млáтшы. Тýтъц'ка ус'é жыл'й.

Н'éм'иц ус'ó пъдъбрáў. П'иръгавóршчыца былá тýта рýс'-къйа. Так йьнá пъв'идам'йла, што тут у их п'иръгавóр. Йьнá пръдйав'йла, што с'áн'ишн'ийу ноч бýдз'иц'и спàл'ины, дык мы ус'é был'й нъчакý. Йьнá нъ п'иръгавóрышчы бýркнула, што н'éмцы н'ь ўпрáўв'ьцца пъпал'йц', бо нáшы ус'л'éт идýц'.

Чуц' раз'в'йдн'ила — йéдуц' раз'в'éтка. Йа кажý: «Бàба, раз'в'éтка нáша йéдз'иц'». Йа нáшым хл'éба даў у вакнó. Так йаны́ дáл'и вы́стръл. Н'éмцы н'и ўпрáв'ил'ис' спал'йц' дз'а-рéўн'у. Дз'аўчы́на прáв'ил'на скъзáла, што н'и ўпрáв'ьцца.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі і выкладчыкамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад Н. Ф. Магеры, 80 г.

ЛЯНІВАЯ ЖОНКА

(Казка)

118 У мужука́ была́ жо́нка, тъка́йа л’ан’и́вайа. Йон пайе́дз’иц’ на по́л’а ара́ц’, а йина́ на кры́шу пра́с’ц’. Прадз’е́ц’ йина́ — зва́л’ицца в’ирьц’ано́. Йина́ крычы́ц’: «Ива́н, хадз’и́ пъда́й в’ирьц’ано́!» Йон идз’е́ц’ с по́л’а и пъдайе́ц’ и це́лу н’адз’е́л’у пъдайе́ц’ йей в’ирац’о́ны. Тады́ спра́шыйиц’: «Ско́л’къ ш напра́ла? Пъкажы́ свайу́ рабо́ту?». Дык йина́ йаму́ адз’и́н прас’ц’е́н’* два́ццъц’ рас пъка́жъц’, а йон ка́жъц’: «Дъва́й йа сам пайду́ пъл’аджу́, ско́л’къ ш ты напра́ла». Пъл’адз’и́ц’ йон, а та́ма ус’аго́ адз’и́н. Вот йон йайе́ дъва́й пу́гай ву́дз’иц’. «Ц’и так жа, — ка́жъц’, — праду́ц’».

Была́ жо́нка у мужука́ тъка́йа л’ан’и́вайа, ус’о́ адну́ руба́шку нас’и́ла н’амы́туйу, паку́л’ и зно́с’иц’. А мужы́к йе́дз’иц’ нъ бъза́р. Йина́ и прыка́зыйиц’: «Куп’и́ мн’е руба́шку, а то ус’а́ знас’и́лъс’а». Вот йон н’и пупа́ў руба́шку, а куп’и́ў гу́ску. Прыйе́хаў, а йина́ спра́шыйиц’, ц’и куп’и́ў руба́шку. А йон ка́ыц’: «Куп’и́ў, ды гу́ску». А йина́ ка́ыц’: «Ла́дна бу́дз’иц’, хоц’ и ву́ска». А йе́ту с пл’еч и у п’еч и с’адз’и́ц’ го́лъйа. А йон уз’а́ў пу́гу и стаў йайе́ ре́зац’ пу́гай йе́тай. Йина́ ста́ла пра́с’ц’и, тка́ц’.

Запісана ў 1957 г. А. У. Арашонкавай ад З. А. Шчарбаковай, 54 г.

119 П’ил’и́п пайе́хуў зы драва́м’и у л’ес ды спазн’и́ус’а. Пъдн’ила́с’а в’ал’и́къйа ду́йка. Кон’ быў в’е́л’м’и плах’и́. Пъказа́лас’а йаму́, што йон н’и па тей даро́з’и йе́дз’иц’. Йон пашо́ў иска́ц’ даро́гу. С’н’ех быў глубо́к’и. Йон зус’и́м асла́п, ув’а́с у сн’агу́, так йаго́ с’н’е́гъм и засы́пъла. Кон’ тро́шку пъстайа́ў и пашо́ў ша́гам да двара́ *. У дваре́ П’ил’и́па жда́л’и. Уба́чыл’и, што кон’ прышо́ў адз’и́н б’ис хадз’а́йина. Ху́ц’ин’ка з’б’е́гъл’и к старшыну́ калхо́за, скыза́л’и йаму́. Пыдн’а́л’и ус’и́х на но́г’и, и, му́с’иц’, мужуко́ў с дз’ис’а́так пайе́хъл’и иска́ц’ П’ил’и́па. Ду́йка бъла́ бъл’ша́йа, стра́шнъйа. Пайе́з’дз’ил’и ды так и н’и нашл’и́.

На тре́ц’и дз’ен’ зус’и́м па другей даро́з’и йе́хуў Хв’е́дз’ичка с свайи́м съба́кым. Съба́ка пъчала́ раск’и́дывац’ ла́пъм’и с’н’ех. И ба́чыц’ Хв’е́дз’ичка, што съба́ка вы́капыў йа́му, а ў йа́м’и чълав’е́к л’ажы́ц’, с’п’и́ц’. Кылы йаго́ круго́м с’н’ех растаў. Йон знаў пра П’ил’и́па и дъгада́ус’а, што, нав’е́рна, йе́та П’ил’и́п. Хв’е́дз’ичка ху́ц’ин’ка накры́ў с’н’е́гъм дз’и́рку и прыйе́хуў у дз’аре́ўн’у у двор.

Мно́га л’удз’е́й събра́лас’а и пашл’и́ на рату́нак. Аткъпа́л’и П’ил’и́па, пълажы́л’и на са́н’и и прыв’азл’и́ у двор П’ил’и́па.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад А́. І. Фёдаравай, 57 г.

ПЕСЕНЬКА МАЯ ЗАЛАТАЯ

(Старая песня аб жаночай долі)

120 П'éс'инка мъйá зълатáйа, с'арéбръный гъласóчък.
Л'убъйа гас'ц'á дъчкá у мáтк'и.
А н'а стóл'ка гас'ц'йц', скóл'ка плáчъц',
Свайó гóра раскáзыйиц':
— Мáмъчка майá радз'има,
Наштó ш ты м'ан'é спърадз'ила.
И ў бóга дóл'и н'и прас'ила?
Мáмъчка майа рьднáйа,
Паштó ш ты м'ан'é гудувáла
И дал'óка зáмуш аддъвáла?
А за тéйа л'асы́ ц'амнéйа,
А за тéйа пóл'и шырак'éйа,
А за тéйа мóры глубак'éйа.
Ай, л'éсъм йа йду нь байýс'а,
А пóл'им идý нъплáчус'а,
А мóръм йéду нъмачýс'а,
А ў рóднъй мáмъчк'и апсушýс'а.

ГЫЛЯ-ГЫЛЯ, ШЭРЫ ГУСІ

(Старая песня аб жаночай долі)

121 Гы́л'а-гы́л'а, шéры гýс'и, дамóў.
Ц'и вы, гýс'и, н'и нъплáвыл'ис'и,
Ц'и йа, млóда, н'и наплáкълыс'а,
За н'иўдáлъм мужукóм жывучы́,
За н'иўдáлъм, зы н'иўдáл'ицыйу?
У каршóмку идз'éц' ран'ýс'ин'ка,
А с каршóмк'и идз'éц' йон паз'н'ýс'ин'ка.
На ц'исóвый кыравáц'и л'ажы́ц',
Мн'е, мóлъдз'и, рызувáц'и в'ал'йц',
Рызувáц'и, рыспыйáсывыц'и,
Рýсы кýдз'ирк'и рысчáсывыц'и.
А мн'е, мóлыдз'и, ды н'а хóчыцца
Кыл'и пйáн'ицы варóчыцца.
Йак пашóў м'йлый и ў нóвъйу кл'éц',
Йак уз'áў йон ды й рам'éннъйу пл'éц',
Йак стáў, млóду ды й па пл'éчън'ких с'еч.
А йон с'ачéц' пръгывáръйучы:
— А ц'и бýдз'иш рызувáц'и м'ан'é,
Рызувáц'и, рыспыйáсывац'и,
Рýсы кýдры расчáсывыц'и?
— Бýду, бýду рызувáц'и ц'аб'é,

Рызува́ц'и, рыспыйа́сывыц'и.
Ру́сыйа ку́дз'ирк'и рысча́сывыц'и.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад М. Я. Стаброўскай, 77 г.

ЖУРАВУШКА ПА БЕРАЖКУ ПАХОДЖВАЛА

(Песня)

122 Жура́вушка па б'е́ръшку пъха́джъвыла,
И тро́вушку-муро́вушку сашчы́къвыла,
С крын'и́чън'к'и вадз'и́чън'ку пъхл'а́бъвыла,
На те́й жа бок за ре́чън'ку пъгл'а́дъвыла.
На ты́м баку́ за ре́чън'кый слабо́тка стайи́ц'.
Слабо́душка н'и бъл'ша́йа — чаты́ры дамы́,
А ў ты́х дъма́х а ў до́м'икъх чаты́ры кумы́.
Вы ку́мушк'и-галу́бушк'и, с'астры́цы майе́,
Йак по́йдз'иц'а кра́ск'и ирва́ц', — нарв'и́ц'а ш и мн'е́,
Йак бу́дз'иц'а в'анк'и́ в'иц'и, — сав'и́ц'а ш и мн'е́,
Йак пын'ис'иц'о́ на Дуна́й пу́ска́ц',—пус'ц'и́ц'а и мой.
А ўс'е́ ш в'анк'и́ зъ вадо́й пашл'и́, а мой пытану́ў,
А ўс'е́ друшк'и́ з вайны́ прышл'и́, а мо́й н'и прышо́ў.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад А. І. Фёдаравай, 57 г.

Тарчылава (№ 314)

123(*) Стаў грып ат прасту́ды. Дн'ей п'ац' у ро́ц'и н'ичо́га н'и было́. Гре́лку на́да к вуша́м, к падашва́м, на́да лажы́ц' к нага́м. Заб'и́ў йайе́ ка́шъл'. Л'и́л'и гре́лк'и, на́да лажы́ц'. У ц'аб'е́ ш далжо́н м'е́н'шыц' ка́шъл', а йон с'ил'н'е́й стаў. Бу́ду прыла́жывац', ты ш ка́шл'ила б'испарыу́на. Бу́дз'иш здаро́вайа, уста́н'иш и хадз'и́ц' бу́дз'иш. Йес'ц' н'ичо́га н'и хо́чыш. Ка́шъл' тро́шку успако́йиўс'а. Ус'у́ ноч н'и спа́ла. Байу́с'а, асо́б'инна на ву́шы аслажн'а́йиц'. Ат ка́шл'а ду́жа пал'е́зна п'иц' чай з мал'и́ны. Б'из мал'и́ны хуже́й. В'е́ц'ц'а ду́жа нъламала.

Йо́с'ц' и чарн'и́к'и мно́га. Хай То́ма схо́дз'иц' за йа́гадам'и. Йа ис свайи́м хаз'а́йинам ул'е́тку прапада́л'и у л'е́с'и. Прас'и́лас' прыйц'и́ на́нъч у йа́гады. Йа вы́хаджу с па́пам ув'е́с' л'е́с'. Жалудо́ў мно́га. Л'уб'и́ў ду́жа прыро́ду мой па́па. З л'удз'а́м'и н'и инц'ирасава́ўс'а. Йа ду́жа л'убл'у́ йа́гады суб'ира́ц'. С'а́н'н'и л'удз'е́й мно́га у л'е́с'и. Нъпа́ла на мал'и́ну — в'е́ц'ц'а н'ичапа́найа. На́да было́ н'и́зам иц'и́ л'а бало́та. Ну, мы и дурне́йа. Абышл'и́ бор и мы нарва́л'ис'. З'м'а́кл'и зус'и́м — пашо́ў дошч. Ц'и мно́га ш ты набра́ла? Сто́л'к'и мно́га мал'и́ны. Со́нца с'в'е́ц'иц' и дошч идз'е́ц' — ка́жуц' дошч с'л'апы́. Купл'у́ са́хару и звару́ варе́н'н'а. За́ўтра по́йдз'им у мал'и́ны. И чарн'и́цы йос'ц'.

Запісана ў 1957 г. А. У. Арашонкавай ад Е. К. Марозавай, 45 г.

А Ў ТАТУЛЬКІ Ў ВАРОЦЕЙКАХ КАЛІНКА СТАІЦЬ

(Песня)

124 А у тату́л'к'и у варо́ц'иках
Кал'йнка стайиц'.
На кал'ин'и, на мал'ин'и
А ус'о б'ел'ин'к'и ц'в'ет.
Н'ихто ш м'ан'е маладз'ен'к'ьйа
Н'а 'кпйец', н'и апс'м'айец'.
Акп'йу, апс'м'ийау Касты́ра-пйан'ица,
У паро́з'и сто́йа.
Йак зачу́ў жа мой тату́л'ка
На куц'е с'е́дз'а,
Йак зачу́ў жа мой ро́дн'ин'к'и
На куц'е с'е́дз'а:
— Н'а с'м'ей, н'а с'м'ей, Касты́ра-пйан'ица,
Кал'а́ майго́ дз'иц'а́,
А йа ш ц'аб'е, Касты́ра-пйан'ица,
Из двара́ згaн'у́,
З двара́ зган'у́, з двара́ шыро́кага,
Съба́кам'и зацкуйу́.

ТАЛАКА

(Песня)

125 Йак було́ ў с'в'окра ды й тры н'ав'е́стк'и,
Йак пашл'й ш йаны́ ды й у по́л'а жац'.
Ой, л'ул'й-л'ул'й, ды й у по́л'а жац'.
Ой, жа́л'и-жа́л'и, пъсвары́л'ис'и,
На дз'иц'а́тъчка пъзабы́л'ис'и.
Йак прышл'й к йаму́ чаты́ры ваўк'й.
Ой, л'ул'й-л'ул'й, чаты́ры ваўк'й.
Ой, адз'йн ка́жъц':
— Йа п йаго́ калъха́ў,
Ды й байу́с'а, кап н'и вы́к'инуц',
Кап н'и вы́к'инуц' — ла́пы до́ўг'ийа.
А друг'й ка́жъц':
— Йа п йаго́ зъбуўл'а́ў,
Ды й байу́с'а ш йа, кап н'и спужа́ц'и,
Ой, л'ул'й-л'ул'й, кап н'и спужа́ц'и,
Кап н'и спужа́ц'и — во́чы йа́рк'ийа.
А тре́ц'и ка́жъц':
— Йа п йаго́ цълува́ў,
Ды байу́с'а йа, кап н'и укус'йц'и,
Кап н'и укус'йц'и — зу́бы до́ўг'ийа.
А чац'в'о́рты ка́жъц':
— А ну́ц'а, бра́ццы, бу́дз'им дз'ал'йц'и,
Каму́ ру́чын'ка, каму́ но́жын'ка,
А мн'е, ваўчы́шчу, ус'о ту́лаўца.

ЖНІВО

(Песня)

126 — Ай, дабра́нач, по́л'а шырако́йа, жы́та
йадрано́йа.
— На здаро́ўйа, жн'е́йк'и малады́йа, с'арпы́
залаты́йа.
Прыхадз'и́ц'а за́ўтра паран'е́н'ка,
Йак со́ўн'ейка узо́йдз'иц'.
Прынас'и́ц'а па буха́нку хл'е́ба
И в'ал'и́к гаршо́к ка́шы.
Со́ўн'ийка узышло́, рас'и́ца апа́ла,
А жн'е́йак н'и бува́ла.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

127 Н'іпраўдз'и́вайа кал'и́на
А къза́ла:
Ц'в'и́с'ц'и́ н'а бу́ду.
Б'е́лага ц'в'е́ту н'и пушчу́,
И бу́йных йаго́дак да н'и зараджу́.
Йак прышла́ в'исна́, зац'в'ила́,
Б'е́л'ин'к'и ц'в'ато́к пус'ц'и́ла,
Бу́йныйа йаго́тк'и зарадз'и́ла.
Н'ипраўдз'и́вайа Аўду́л'ка
А къза́ла:
«За́муш н'и пайду́,
Маладо́га Л'акс'е́йк'и н'и л'убл'у́».
Йак прышл'и́ сваты́, дык пъшла́,
Маладо́га Л'акс'е́йку з'л'уб'и́ла.
А ц'и сы́ры ў ма́с'л'и тап'и́ла,
А ц'и п'иро́шк'и у м'аду́ сма́жыла,
Што ты йаму́, маладо́му, зва́жыла?
— А сы́ры ў ма́с'л'и н'исма́шны,
А п'иро́х на м'аду́ н'и л'убл'у́.
У ц'е́снай ву́лачк'и хадз'и́ла,
На йаго́ с'л'адо́к ступ'и́ла,
Тым йа йаго́, маладо́га, з'л'уб'и́ла.

Запісана ў 1957 г. А. У. Арашонкавай ад М. С. Гарошкінай, 49 г.

Засценкі (№ 315)

128 Было́ ге́та у канцы́ л'е́та 1943 г. Н'е́мцы зъгатаўл'а́л'и дро́вы. У с'аре́дз'ину л'е́са н'е́мцы н'е захо́дз'ил'и, бо байа́л'ис'а парц'иза́н. Йаны́ распалажы́л'ис'а на ускра́йку л'е́са. Паста́в'ил'и кул'ам'о́ты, а са́м'и пал'агл'и́ у ц'ан'ку́. П'ац' н'е́мцаў л'агло́ спац', а адз'и́н заста́ўс'а с'ц'аре́жч. Йа з дз'ац'м'и́ капа́ла бу́л'бу н'едал'о́ка ад л'е́су. Часавы́ сра́зу хадз'и́ў, а по́тым

л'ог и заснýў. Хлóпцы з нáшай дз'арéўн'и, йак'ййа был'и́ ў парц'изáнах, ишл'и́ дамóй. Йаны́ зашл'и́ да л'удз'éй, йак'ййа рéзал'и дрóвы. Адз'и́н хлóп'иц скъзáў парц'изáнам, што н'éмцы сп'ац' на ускрáйку л'éсу. Парц'изáны падкрáл'ис'а да н'éмцаў и забрáл'и кул'ам'óты и в'интóўк'и. Зан'éс'л'и их у кусты́ и схавáл'и, а пóтым захац'éл'и напугáц' н'éмцаў, заб'ивáц' их н'е хац'éл'и. Н'éмцы ускóчыл'и, а арýжыйа ужó н'е былó. Дык йаны́ уц'икáц' па пóл'у йак пýсц'уцца. Б'агýц' и кул'áйуцца па ралл'и́. Ну, и пъсм'айáлас'а йа з бáбам'и. Часы́ чéраз тры́ прышлó мнóга н'éмцаў з аўтамáтам'и и кул'ам'óтам'и, ал'é йаны́ ў л'ес пабайáл'ис'а иц'и́. Пастрал'áл'и у л'ес и пайшл'и́ назáд.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад М. Дзям'янавай, 45 г.

Чапéліна (№ 303)

129(*) Стрóйил'ис'и. И йон и йа нърабóтъл'ис'и. А на тей жа дамóк — што мы н'и нърабóтал'и. Йагóр пад кам'éл', а йа път в'архýшку и так ц'игáл'и. И дз'éтък пъвы́гудувал'и.

Йак гарéла дз'арéўн'а, нáша хáта хац'éла згарéц' тры разы́. Дъ нас дъгары́ц' — и мы н'и дапýс'ц'им. А йак друг'и́ рас гарéла дз'арéўн'а, то мы самы́ спъсáл'и, н'ихтó чужы́ н'а прыступ'и́ус'а. П'éрьд вайнóй былó дз'в'е пýн'и, ток нóвый и пýн'а нóвыйа.

Мн'е ужó сынóў н'ихтó н'е в'éрн'иц'. И йа ужó ап сынóў н'и магý гъвары́ц'. Йа пъ дз'ац'óх ус'á зны́ла.

Н'имá дз'ац'óнка ўжо два часы́. А йон, кáжа, нъ к'ин'é быў. Йа йагó рéмн'им разы́ тры сп'иклá: вот йак'и́ дз'ац'óнък. Ал'é йон лáдны в'ис'алýн. Бывáла пры́дз'иц' ужó нъзáўтры. Ну и што ты йамý бýдз'иш раб'и́ц'. Ал'é дóбра, н'и плах'éй быў, дóбра вучы́ус'а.

В'аз'éц' б'арнýшк'и, хóчыц' хáту п'иракры́ц', а то хáта пръц'икáйиц'. Сáм'и памрóм, так с'ал'и́пка астан'éцца йамý; н'éйак бýдз'иц'. Нъ късмáтым кус'ц'é мóжна абжы́цца. А йéта дз'éўка н'ичóгац'к'и н'и гавóрыц'. У гóрадз'и гавóруц' вýжын. Учóра Сáшка мыйá л'иглá. И знáйу, што с'éн'и н'и зъшчыпл'áны. Йа знáла и с'в'атéйа п'éсн'и.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Мінскага педінстытута.

Цюльпін (№ 306)

130 Адз'и́н рас, кал'и́ йéта мы жыл'и́ пры н'éмцъх, пры́шоў к нам пъл'ицáй. А к нам ды чáста прыхадз'и́л'и. Дый и срóств'инн'ик'и нáшы был'и́ у пърц'изáнъх. Йакрáс вот и прышóў ка мн'е срóств'ин'н'ик пърц'изáн и зал'éс на п'éчку, пътамý што у йагó нóг'и был'и́ абмарóжъныйа. Вот и спрáшывъйиц' у м'ан'é пъл'ицáй: «Хто йéта, хъз'áйин, у ц'аб'é на п'éчы с'адз'и́ц'?» Йа кажý: «Так вот прышóў мой срóств'инн'ик и грéйицца»,—а сам байýс'а, кап йон н'и пъгл'адз'éў, хто йéта. Ну,

ал'й йон н'ейак пав'ерыў мн'е, и так, слаў богу, прашло хъраша́. Пърц'иза́н йеты пръб'ира́ўс'а у Во́ршу, ну ужо́ пъ свайи́х пърц'иза́нск'их дз'ъла́х. Мы йаму́ пъмагл'и́ с адз'е́жы, а йады́ дал'и́ и пъкъза́л'и, йак лу́ччы прайц'и́ да Во́ршы. Нас пас'ц'и́ ус'и́ пърц'иза́ны зна́л'и, и ус'ады́, йак был'и́ у на́шъй дз'аре́ўн'и, дык зъхадз'и́л'и к нам, бо ўжо́ зна́л'и, што у нас мо́гуц' быц' спако́йны.

Было́ йе́та з'имо́й. Ну, йак из'в'е́сна ус'и́м, н'е́мцы заб'ира́ли пърц'иза́нск'ийа с'е́мйи. Зайшл'и́ йаны́ и к нам и пъчал'и́ у нас ръспра́шывъц' пръ пърц'иза́н и граз'и́ц'. Ну, мы так и паду́мъл'и ус'и́, што с'ича́с и нас зъб'ару́ц'. Пътаму́ што мог жа [хто-небудзь] скъза́ц' з дз'ирав'е́нск'их, што к нам пърц'иза́ны хо́дз'уц', магл'и́ так'и́йа знайц'и́с'а. Вот мъйа́ дъчка́, ув'и́дз'иўшы их, и паб'е́гла у хл'е́ў хъва́цца. Н'е́мцы п'еръв'арну́ўшы ус'о́ у ха́ц'и, пашл'и́ у двор. А там съба́ка йак к'и́н'ецца на их. Ну, йаны́ йаго́ пры́б'ил'и, а са́м'и у хл'е́ў — и нашл'и́ йайе́, дачку́ майу́. Ув'идз'и́ўшы йе́та, паб'е́гла зъступа́цца зъ йайе́ с'астры́чка. Ал'и́ дз'е там. Пъл'ица́й з'б'иў йайе́ прыкла́дъм, а старе́йшуйу так и зъбра́л'и. Нъза́ўтры събра́ла Ан'у́та ко́йе-што с адз'е́жы, з' йады́ и пъшла́ к н'е́мцъм, туды́, дз'е с'адз'е́ла дъчка́. А н'е́мцы, скот, што з'дз'е́лал'и: зъв'ал'и́ у кънцыл'а́рыйу свайу́, адъбра́л'и ус'о́, што йана́ прын'исла́, а на йайе́ ка́жыц': «Лажы́с'а» — ды йак пъча́ў б'иц' па́лкъй, ус'и́ пл'е́чы шчарн'и́ў. А ту́йу так и атпра́в'ил'и у Г'ирма́н'ийу. Во йак'и́йа з'в'ары́ был'и́ йе́ты н'е́мцы. Йе́та ш чы́стыйа з'в'ары́. Так нъд л'удз'м'и́ з'дз'е́квъца.

У на́шу дз'аре́ўн'у ча́ста прыхо́дз'ил'и пърц'иза́ны, и уступа́л'и у бой з н'е́мцъм'и. Прыхадз'и́л'и спрас'и́ц', ско́л'к'и н'е́мцъў у сус'е́дн'ай дз'аре́ўн'и, ц'и там йашче́ што. Ну, и уз'а́ц' там што им н'е́бхадз'и́мъйе, ска́жъм, со́л'и, хл'е́ба, мы́ла ц'и пълатна́ йако́га. Калхо́зн'ик'и зна́л'и их, ужо́ са́м'и ус'ады́ дъва́л'и им, што папро́с'ац'. Быва́ла, раска́жуц' нам зво́дку, дз'е л'и́н'ийа фро́нту. Ув'ира́л'и, што н'е́мцъў ус'оро́ўна праго́н'ъц', а ат йе́тъга нам, у каго́ свайи́ ро́дныйа был'и́ на вайн'е́, йак у м'ан'е́ был'и́ два браты́, и на душе́ л'агче́й.

А н'е́мцы йак пърц'иза́н бъйа́л'ис'а. А йаны́ што, быва́ла, дз'е́лъл'и. Кап н'а ўзйе́хъц' на м'и́ну, дык съб'ару́ц' нас ус'и́х и пъ бъка́м, и нап'е́ръдз'и та́нък свайи́х го́н'ац', йе́та кап са-мы́м н'и узърва́цца. Ал'и йе́та им ду́жа н'и пъмъга́ла, ус'ораў-но́ пърц'иза́ны н'и дъва́л'и им м'е́сца н'идз'е́.

А што н'е́мцъў гнац' ста́л'и нъза́т, йе́та мы узна́л'и па дз'в'иже́н'н'у и́хн'аму и па та́му, йак йаны́ ву́шы апус'ц'и́л'и. Ды й сту́къ ус'о́ бл'иже́й и бл'иже́й стаў чува́ц'. Вот гаво́ръц', у Капо́ўчын'е, а то и саўс'и́м бл'и́ска ста́л'и стръл'а́ц' къла́ жал'е́знъй даро́г'и. Мы ус'и́ пъхъва́л'ис'а у ако́пы, а ву́тръчкъм у аўто́рн'ик, чуц' дз'ен', прыскака́ла на́ша раз'в'е́тка. Н'е́хта ув'и́дз'иў ды йак закрычы́ц': «Чаго́ вы л'и́жыц'о? Гл'адз'и́ц'а!» И ус'и́ паб'е́гл'и к им, н'а в'е́рачы свайи́м въча́м, што йе́та

на́шы. Ста́л'и ус'и́ пла́къц', цълъва́цца, а ско́ра падышло́ и мно́га на́шых сълда́т. Так вот и асвъбадз'и́л'и нас ат н'е́мцъў.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад В. І. Кісялёва, 72 г.

ПАРТЫЗАНКА

(Песня часоў Вялікай Айчыннай вайны)

131 У ц'о́мны л'ес па даро́жън'к'и ву́скъй
Рас в'ас'е́н'н'ий в'ачэ́рн'ий паро́й
Из дз'арэ́ўн'и прасте́й б'илару́скъй
К пърц'иза́нъм дз'иўчо́нка прышла́.

Йей так было́ су́мна и стра́шна,
То́л'к'и спас йайе́ л'о́хк'и тума́н,
Кал'и́ ў йа́мъх фашы́сты на па́шн'ах
Заб'ива́л'и н'ав'и́нных с'ал'а́н.

Йей б'аро́зы прыв'е́тл'ива п'е́л'и,
Аб'ешча́йа прыйу́т и спако́й.
Вы́шъў хло́п'иц' нау́стрэ́чу ў шын'е́л'и,
Н'изнако́мы, прасты́, мълады́.

Йон спрас'и́ў у йайе́ улыба́йас':
— Што зъста́в'ила, дз'е́вушка, вас,
Ил'и го́ра, ил' ра́дъсц' бъл'ша́йа
Прагул'а́цца ў л'асу́ ў йе́ты час?

— У йе́ты л'ес йа прышла́ н'и на шу́тку,
У н'ипаго́ду, ў в'ачэ́рн'и тума́н.
Прын'исла́ пад пало́й пулушу́пка
Аўтама́т дл'а с'абро́ў-пърц'иза́н.

Кап ачы́с'ц'иц' ат ура́жаскъй с'и́лы
Б'илару́скуйу з'е́мл'у свайу́,
Чым жывы́м'и лажы́цца ў маг'и́лу,
Лу́ччы сто́йа паг'и́бнуц' ў байу́.

Хай б'аро́зы нам да́л'шы раска́жуц'
У н'ипаго́ду, ў в'ачэ́рн'и тума́н,
Бъйаву́йу йак жыс' пъчына́ла
Б'илару́ска с'аро́т пърц'иза́н.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад А. Б. Цюльпаковай, 45 г.

132 Йа ръскажу́ вам, йак йа с'о́л'ита здъва́ла екза́м'ины и пъступ'и́ла у с'ел'скагъспъда́рчы ц'е́хн'икум. Вот ско́нчыла йа с'ам'иго́тку. Вучы́лъс'а йа н'е пло́ха, ал'и н'е ус'и́ был'и́

п’ац’όрк’и. Спъча́тку йа хац’е́ла пайц’и́ вучы́цца на нъста́ўн’ицу, ал’и та́к н’е вы́шла. И йа рашы́ла стац’ аграно́мъм. Праф’е́с’ийа йе́та мн’е то́жа нъра́в’ицца, пътаму́ што с’е́л’скайа гъспъда́рка у Сав’е́цк’им Сайу́з’и игра́йиц’ бъл’шу́йу рол’. Йе́та ж адна́ з аснаўны́х ц’ап’е́ръшн’их зъда́ч. Йа йе́та пън’има́йу и ду́майу, што праф’е́с’ийу вы́бръла саб’е́ н’иплаху́йу. Ну, здъла́ йа уступ’и́ц’ил’ныйа екза́гм’ины хъръшо́ и м’ан’е́ пры́н’ал’и. Ду́мъйу, што надз’е́жды нъста́ўн’икъў йа апръўда́йу и, зако́нчыўшы ц’е́хн’икум, з ус’о́й свайе́й ен’е́рг’и бу́ду рабо́тъц’ на по́л’зу Радз’имы.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута ад В. І. Франц, 17 г.

133 Мы с’о́л’ита с’еў лу́ччы аргън’изъва́л’и, чым у про́шлуйу в’асну́, дык и уръджа́й лу́ччы. С’им’аны́ был’и́ до́брыйа. Тра́ктър прышо́ў зъран’н’а, хърашо́ успъха́л’и, дый и паго́да пъдгъдз’и́ла. А, гла́ўнъйе, убра́л’и мы до́бра, у свайо́ уре́м’а жы́та и йачм’е́н’. У нас ужо́ жы́та и змало́чъна. Ц’ап’е́р жнуц’ ав’о́с, пшан’и́цу, во́з’ац’ л’он. С’е́на уб’ира́ц’ тро́ху м’иша́ў дождж, ал’и́ зъгъто́в’ил’и по́ўнъсц’у. На з’и́му пъкла́л’и тры бал’шы́х стаг’и́.

Йа йе́з’дз’иў у Бабру́йскуйу во́блас’ц’, там саўхо́с «Со́сны». Вот там бал’шы́ къмба́йин рабо́тъйиц’ на по́л’и. Йе́та са́майа лу́ччайа машы́на. Йана́ и жн’ец’, и мало́ц’иц’ ра́зъм. Мно́га зъм’ан’а́йиц’ рабо́чых рук. Прайе́дз’иц’ — и тут таб’е́ и жжа́та и змало́чъна ра́зъм.

Хаз’а́йка н’е́куды пъшла́, йа н’и зна́йу да́жа куды́, ц’и н’и у траву́ то́л’к’и с’в’и́н’н’ам. Вады́ хало́днъй дык н’има́, ал’и пъс’адз’и́ц’а, йа за́ръс пр’ин’асу́ св’е́жън’къй. А йа на по́тс’ц’ил кас’и́ў иржы́шча и ил’н’и́шча и нашу́ св’е́жъй траво́й и къла до́ма бу́ду сушы́ц’.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута.

ДУБРОВЕНСКІ РАЁН

Ерамееўшчына (№ 309)

134 Был’и́ мы у въкупа́цыйи, ус’у́дых нас гън’а́л’и. Тады́ пъгна́л’и у Слабо́дку, зъгна́л’и у кан’е́ц’ в’о́ск’и. Там стъйа́ў разло́мъный истру́бчык н’идадз’е́лъныйь ха́ты. Мы та́ма хац’е́л’и пъм’ас’ц’и́цца, а нас н’е́мцы го́н’уц’ да́л’шы пъ даро́з’и. С’имйа́ была́ бъл’ша́йа. Н’и было́ чаго́ йе́с’ц’и. Дро́бн’ин’к’ийа дз’е́ц’и. Стаў бал’ше́й маро́з. Тады́ мы в’арну́л’ис’ у дз’ар’е́ўн’у. Было́ ужо́ ц’о́мна, н’е́куды было́ дз’е́цца. Йе́дз’им па в’о́сцы и про́с’имс’а, каб пус’ц’и́л’и пунучува́ц’. Упрас’и́л’ис’ у аднаго́ хъз’а́йина. Тей нас пусц’и́ў на́нъч. Мы свой вос с адз’е́жъй уз’в’аз’л’и́ нъ двор, кън’а́ пъста́в’ил’и пъд пав’е́ц’ц’у, а са́м’и пашл’и́ гре́цца ў ха́ту. Нас ръзм’ас’ц’и́л’и нъ на́ръх, каго́ нъ за-

пéчък. А нóччу н'éмцы пр'ишл'ú у хáту и стáл'и къзáц', каб мы аддал'ú им свайé шýбы. У тей хáц'и былá стáр'ин'къйа бáбка. Йинá бъйáлъс', каб н'éмцы н'и зъбрáл'и йайé плáц'ц'а, што бл'улá саб'é на с'м'éрц'. Йинá склáла йагó у м'ашóк пъд гълавý и спáла на йéтым хутул'кý. У друг'úх сус'éдз'иў таксáма пубрáл'и н'éмцы мнóга ус'агó, надз'éл'и у их з ног вал'óнк'и, кýртк'и, арм'ачк'ú, зыбрáл'и хл'еп и кън'á. Там мы стъйáл'и пъд адкрытым н'éбъм, а пóтъм нас пум'ас'ц'úл'и у лáз'н'у. Там былó дýжа мóкра. Мы стáл'и рабóтъц'. Хто тр'ипáў л'он, хто ў дрóвы йéз'дз'иў, пакýл' нас вызвъл'ил'и сав'éцк'ийа вóйины. Мы их дýжа ждáл'и. Қал'ú йаны пр'ишл'ú, дык мы аж з рáдъсц'и плáкыл'и и к'úдал'и им наўстр'éчу бук'éты з цв'атóў. А йаны йéдуц' и йéдуц' ны машынъх, нъ кóн'их и так идýц'. Ус'ýдых стр'ил'áйуц', а нам ужý н'и стрáшна, тамý што мы знáл'и, што йéта нас вызвал'áйуц' ад вóръга. Ажны сóнца стáла с'в'ац'úц' в'идн'éй, а то н'ичóга н'и рáдъвыла у чужым крáйи. Тады мы стáл'и пумъгáц' нáшым сълдáтым выгын'áц' н'éмцъў з м'ас'ц'éчка, и чер'из н'éскъл'к'и дн'éй мы стáл'и съб'ирáцца йéхъц' нъ радз'úму.

Йéхъл'и пы шас'éйный дарóз'и, дýжа былó мнóга нарóду пъ дарóз'и. Нас пъсадз'úл'и у аўтамашыну, мы пр'ийéхыл'и нъ стáнцыйу. Нъ стáнцыйи будýйуц' нóвуйу жал'éзнуйу дарóгу, ц'и йак йайé зáвуц', чыгýнку. Тáма мы пычъкáл'и, пакýл' пóйдз'иц' пóйизд. Чéр'из н'éскыл'к'и м'инýт чýйим — кр'ичыц' и с'в'úшчыц' пыравóз. Вот йон зъстынав'úўс'а, кундýктър кáжыц': «Купл'áйц'а б'ал'éты: пайéдз'им скóра, а то вы и н'и спрáв'иц'ис' пъгруз'úцца з клýмкым'и». Зайшл'ú мы у вагóн, а там ц'óпл'ин'ка, ус'ýдых лáвычк'и. Қáжуц' ус'é, што йéты пóйизд идз'éц' из сáмыйа Масквы. Мы пыгл'адз'éл'и и бáчым, што йóс'ц' на им нáдп'ис — «маскóўск'ий». Пъкрáшън у з'ал'óнуйу хвáрбу. Ну, мы пугруз'úл'ис' и пр'ийéхъл'и у свайý дз'ар'éўн'у. Тут ус'ó н'éмцы рызар'úл'и, н'и пак'úнул'и н'и аднайé хáты. Тады стáл'и рызырáц' н'ам'éцк'ийа бл'индажы и ваз'úц' саб'é б'ар'в'éн'н'а нъ хáты. Тýта стáл'и сыб'ирáцца ус'é кылгáс'н'ик'и. Тóжа стáл'и стрóйицца, и зноў дз'арéўн'а пъбудъвáлъс' йак былá.

135 Пам'óр бáц'ка и мáтка, а мы астáл'ис' утрайúх с'úрътам'и з дз'áдз'към бал'ным и дз'áдз'инъй. Пакýл' жыў бáц'ка, хл'éба былó мнóга, а кал'ú пам'óр — зъсталóс' тóл'к'и п'ац' пудóў. У г'áрцы усып'иш и пын'ас'éш малóц' у пруд *.

Тады дз'áдз'ина стáла жыц' к'éпска. Мы астáл'ис' б'аз хл'éба. Йанá уз'илá ды зърундувáла свой надз'éл. Знáчыц', за йéта ад аднагó там гъспъдыр'á пр'ин'ислá бýлку хл'éба, камý аддылá надз'éл. Йанá з свайúм'и дз'ац'м'ú йéс'ц', а нам н'и дайéц'. А мы был'ú дз'в'е н'адз'éл'и б'аз хл'éба. Тады йа в'úджу, што н'ичóга н'а з'дз'éлъйиш, а ўз'áў свайý с'ирм'áжку у тóрбу и пан'óс купцý у зъстáву. Тады знáчыц' йон мн'е даў

пуд мук'и́ за туйу с'ир'м'а́жку. Пуд мук'и́ сто́йиў с'имдз'ис'а́т кап'е́йик. Тады́ стаў прас'и́ц' сус'е́дз'иў, каб уз'ал'и́ м'ан'е́ з сабо́й дро́вы ваз'и́ц' з л'е́су. Йаны́ уз'ал'и́ м'ан'е́ з сабо́й, таму́ што у м'ан'е́ была́ до́брайа кабы́ла испра́ўнъйа, а у их была́ па́ра кан'е́й, ды плъха́йа. Пайе́дз'им дро́вы ваз'и́ц', н'адз'е́л'у во́з'им, а гро́шы н'и пулуча́йим, а то адна́му мн'е н'и дайу́ц'. Тады́ стаў прас'и́ц' йа у их свайе́ зърабо́тк'и, каб вы́куп'иц' ту́йу с'ирм'а́жку, йаку́йу зъста́в'иў зъ муку́. Йаны́ мн'е дал'и́ за дз'в'е надз'е́л'и з кабы́лъй два рубл'и́. По́с'л'и йе́тъга йа кажу́ свайе́й с'астре́, што пр'ин'о́с мук'и́ и п'ачы́ хл'еб, а йана́ ка́жыц', што йа пайду́ на торг. С'истра́ събра́лъс'а и пышла́. А дз'а́дз'ина хац'е́ла учын'и́ц' у свайе́й дз'аже́ хл'еб, а йа н'и дъва́ў. Адъбра́ў то́рбъчку и пан'о́с к сус'е́дз'им. Там с'п'акл'и́ мн'е бу́лък. По́с'л'и йе́тыга дз'а́дз'ка пр'ив'о́ў ста́ръсту Л'ик-са́ндру. Пр'ишо́ў йон к нам, пъта́йицца: «Што у вас зъ б'испъ-р'а́дк'и?» И ка́жыц': «Жыв'и́ц'а, йак хо́чъц'а». Дз'ар'е́ўн'а ус'а́ късза́ла, къб дъла́ нам ръдн'а́ ц'о́лъчку, йак ц'е́л'ицца ка-ро́ва. Йа пашо́ў у зърабо́тк'и, а с'истра́ астъла́с'а гудува́ц' йе́тыга ц'ал'о́нка. Дъжда́л'ис' в'асны́. Пайе́хъл'и л'у́дз'и на по́л'а пъха́ц' з'амл'у́, и мн'е на́да йе́хъц', а н'има́ чым ара́ц', съха́ пълъма́лъс'. Къла сус'е́дз'иў събра́ў саху́, а нав'е́с'ц' йайе́ н'ихто́ н'а ў́м'е́ў з нас. Пайе́хыў ара́ц': кон' в'аз'е́ц', а съха́ н'а йдз'е́ц'. Дык йа наво́тмъш атвал'у́с' и га́кнус' аб з'амл'у́. Ару́ дъ пулудн'а́, пр'ийижджа́йу у двор *, н'и прашу́ йе́с'ц', а кажу́: «Атабъйе́ц' гру́дз'и съха́». Пъбудъва́на з кр'иве́йа до́ск'и. Два раг'и́ и на их нъса́джыйицца два л'им'ашы́, а на их кладз'е́цца напо́лък и нъц'а́гвъйуц' з'имл'а́нк'и из пру́цца, сагну́тъга, йак абручы́, и нъц'иска́йуц' во́бжы. Так мы ара́л'и пъд йар. Дък йа куп'и́ў саб'е́ ужу́ плуг зъ въс'имна́ццъц' руб-л'е́й. Запр'о́г жър'або́чка мълидо́га, дык йон йак пашо́ў ха-дз'и́ц' пу бързна́х, аж йа н'и спруўл'а́ўс'а за йим б'е́гъц', па по́л'у. Зъра́ў зъ адз'и́н дз'ен' пълав'и́ну свайго́ надз'е́ла. Аж мн'е ста́ла в'ис'ал'е́й на с'е́рцы, што так л'о́гка ста́ла рабо́тыц'. Йа пърабо́туйу и аддыхну́у во́л'на, а паз'н'е́й м'е́ншы ста́л'и плуга́м'и арац', а ў́с'о тръктъра́м'и.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Аршанскага настаўніцкага інстытута.

БЯЛЫНІЦКІ РАЁН

Нежкаў (№ 537)

136 Зы шашо́й была́ парц'иза́нскыйа зо́на. Пырц'иза́ны ча́ста стрыл'а́л'и па н'е́мцых. У нас стыйа́ў н'ам'е́цк'и гырн'изо́н. Пыл'иц'е́йс'к'ийа зыб'ира́л'и каро́ў. Н'е́мцы гна́л'и у Г'ирма́н'ийу. А кал'и ста́л'и атступа́ц', ус'е́ быйа́л'ис'а, што дз'аре́ўн'у спа́л'уц'. Бл'ижа́йушчыйа кыза́л'и нам, што Н'е́шкыву н'и устыйа́ц'. Ны пас'л'е́дн'и дз'е́н' йе́хыл'и ны та́нку на л'о́хк'им и зыпал'и́л'и тры дворы́. Но́ччы йашче́ прыйе́хыл'и. Пыстрыл'а́л'и и пайе́хыл'и. Ву́трым пыгл'адз'и́м и на́шы йдуц'.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Н. П. Раентавай ад В. К. Ражкова, 80 г.

ШКЛОЎСКІ РАЁН

Вялікія Аўчынкі (№ 322)

НІ З ГОР, НІ З ГОР, НІ З ДАЛІН

(Песня)

137 Н'и з гор, н'и з гор, н'и з дал'и́н
Ц'акл'и́ ре́чк'и м'идавы́йа,
Там Хв'е́дз'ичка кын'а́ в'адз'е́ц',
Па́шычка ваду́ н'ас'е́ц'.
— Ты, Па́шычка, душа́ майа́,
Напо́й жа ты кан'а́ маиго.
— Йак йа бу́ду в'е́рна твайа́,
Напайу́ йа кан'а́ твайго́,
Кан'а́ твайго́ варано́га,
Дз'ел'и ц'аб'е́, малад́ога.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

138 З'ал'о́найа дубро́вачка,
Чаго́ ра́на зашум'е́ла,

Твайо́ л’и́с’ц’а пажаўц’е́ла?
— А йак жа мн’е н’и шум’е́ц’и,
Майму́ л’и́с’ц’у н’и жаўц’е́ц’и:
Чыраз м’ан’е́, дубро́вачку,
Пракла́л’и даро́жычку
А йе́хал’и тата́рыны,
З малады́м’и байа́рам’и,
В’аз’л’и́ йаны́ валы́начку,
Прыкра́снуйу дз’аўчы́начку.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

139 А ўзыйдз’и́, ўзыйдз’и́, чо́рный мак,
Узы́йдз’и́ усхо́дам з’ал’о́ным,
Зац’в’иц’и́ ц’в’е́там чырво́ным,
Чырво́ны ц’в’ато́к Хв’е́дз’ичка,
Залата́йа ма́каўка Па́шычка.
А ў гаро́тчыку, чыстако́л’чыку
Па́шычка ро́жу по́лиц’.
— Сарв’и́, Па́шычка, кра́сычку.
— Ра́да б сарва́ц’и, кра́сачку да́ц’и,
Ды байу́с’а мату́л’к’и.
— Н’а бос’, Па́шычка, н’а бос’, малада́,
Йа твайу́ мату́л’ку п’ирыпрашу́
С ко́н’ика з’л’е́зу, ша́пачку з’дз’е́ну,
Н’и́ска паклан’у́с’а,
Пако́рна абыйду́с’а.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута М. П. Кажамякінай ад П. Мукамолавай, 50 г.

Фашчаўка (№ 323)

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

140 Бырав’и́к же́н’иццa ды б’ил’а́нку б’аре́ц’,
А старо́га гры́ба зы сва́та б’аре́ц’.
А б’ил’а́нка гры́бу ды зыга́ну дайе́ц’;
— А гры́б’а, гры́б’а, твыйа́ ша́пка кры́ва,
Твыйа́ ша́пка кры́ва, но́жка чарв’и́ва.

ВЕРАБЕЙ

(*Дзіцячая песенька*)

141 Ска́чыц’, ска́чыц’ в’ираб’е́й,
Йон кл’ика́йиц’ ўс’и́х дз’ац’е́й,
Ды дз’ац’е́й йон про́з’бу ма́йиц’,
Йон ц’ил’и́къйиц’, йак зна́йиц’.
С’к’и́н’ц’а, дз’е́тк’и, пы з’арну́,
Йа вам п’е́с’инку с’п’айу́.

142(*) Пал'ёзу ны хату, трэ́ба дыстáц' къўбухá*. Каб йих воўк пайеў йетых с'в'ин'н'ей, йак йаны павыл'из'л'и з хл'ёва. Во каб былá йоўн'а, хóдз' бы змылац'йў сухóйа, а так ус'ó прыхóдз'ицца мылац'йц' пыт пав'éц'ц'у. Идз'й прын'ас'й в'адро, бу́ду карм'йц' с'в'ин'н'ей. Ныдайеў ужó дош. Урáн'н'и рысá.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута.

Гавяды

КАЛЯДНАЯ ПЕСНЯ

143 Вы, кал'áдычк'и, выхадз'йц'а к нам,
А мы, дз'ёвычк'и, бу́дз'им рáды вам.
Мы ш вас, кал'áдк'и, дыжыдáц' бу́дз'им,
Кал'áднырйа в'ичарьі с'в'иткавáц' бу́дз'им,
То на йгрышчына, то сы йгрышчына,
Хлопцы на йгрышча, дз'ёўк'и сы йгрышча.

ТЫ, ЯРКАЕ СОНЦА, ЧАГО РАНА ЎСХОДЗІШ

(Песня)

144 Ты йáркайа сóнца, чагó рáна ўсхóдз'иш,
Чагó рáна ўсхóдз'иш и пóзна захóдз'иш?
Б'ёл'ин'к'ий малóйчык па рынaчку хóдз'иц',
Па рынaчку хóдз'иц' и ў гу́с'ил'к'и игрáйиц',
И ў гу́с'ил'к'и йгрáйиц', дз'аўчóнку гукáйиц'.
Ты, дз'ёўка, ты, крáсна, н'а гóрдай * ты мнóйу,
Н'а гóрдай ты мнóйу — быц' таб'é за мнóйу.
Тьайó гардавáн'н'а у м'ан'é пад нагáм'и,
Тьайó б'éла л'йчка ў м'ан'é л'а с'ардз'йчка,
Тьайá ру́са кóса ў м'ан'é л'а пóйиса,
Тьайé чóрны брóвы мн'е на размóвы,
Тьайé упл'óтачк'и * у м'ан'е падв'áзачк'и.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

145 Ай па вóз'иру, ай па с'йн'иму,
Ай плылó, плылó стáда ву́тычык,
Ай пап'ёраду с'ил'аз'ён'ичка,
А ўзáў ву́тачку за прáва крыл'цó,
За сыза п'арцó.
А йинá ў йагó с'йл'на прóс'ицца.
— Ай пус'ц'й ж м'ан'é, дз'е ты ўз'áў м'ан'é.
— А йа ўз'аў ц'аб'é пам'иж ву́тычык,
Ай пушчу́ ц'аб'é пам'иж гу́сачык.
Ай па ву́л'ицы, ай па шырóкай,
Ай ишлó, прайшлó карагóд дз'ёвык,
Ай пап'арóд идз'éц' маладьі Хв'ёдз'ичка,
Ай ўз'áў Нáстачку за прáву ру́чку,

За зо́лат п'е́рс'ц'ин'.
А йна ў йаго́ с'и́л'на про́с'ицца.
— Ай пу́с'ц'и ж м'ан'е́, дз'е ты ўз'а́ў м'ан'е́.
— А йа ўз'аў ц'аб'е́ пам'иж дз'е́вачак,
Ай пушчу́ ц'аб'е́ пам'иж жо́начак,
А йа ўз'аў ц'аб'е́ у в'ано́чку,
Ай пушчу́ ц'аб'е́ у плато́чку.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

146 Ай з гары́, з гары́ крutéйа,
Б'е́гл'и ко́н'ик'и чаты́ры,
В'аз'л'и́ каре́ту с'и́н'ийу,
З'в'инча́л'и На́стычку с'и́лайу.
Н'и так с'и́лайу, за гро́шы,
Што йайе́ Хв'е́дз'ичка харо́шы,
Харо́шы, прыго́жы и крас'и́ў,
Бог йаго́ в'е́дыйиц', ц'и шчас'л'и́ў.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

147 Н'и йа́рка гары́ц' лучы́на,
А н'и жа́лка пла́чыц' Н'и́на,
А н'и рыжжа́л'ила н'ико́га,
Н'и свайе́ радз'и́ны кро́ўныйа,
Н'и свайе́ мату́л'к'и ро́дныйа.
— А кал'и́ захачу́ рыжжа́л'у:
Вы́пл'иту упл'о́т* с ру́сы ко́сы,
И пав'е́шу упл'о́т ны прыкл'о́т *,
Куды́ мыйа́ мату́л'ка у кл'ец' хо́дз'иц',
А ў кл'ец' идз'е́ц' — уба́чыц',
А с кл'е́ц'и идз'е́ц' — запла́чыц'.

ЦЕРАЗ РЭЧАЧКУ БЫСТРУЮ

(Песня)

148 Череаз ре́чачку бы́струйу
Л'ажы́ц' кла́дачка, л'ажы́ц' г'и́пкайа,
Череаз кла́дачку брат с с'астро́й ишл'и́,
А брат п'ирайшо́ў, с'истра́ утану́ла,
А с'истра́ бра́ту ус'о́ прымо́лв'ила:
— Н'и кас'и́, бра́ц'иц, л'и рак'и́ травы́,
Н'и б'ары́, бра́ц'иц, у раце́ вады́,
Н'и руб'и́, бра́ц'иц, б'е́луйу б'аро́зу.
Л'и рак'и́ трава́ — ру́са ко́са майа́,
У раце́ вада́ — кроў майа́,
Б'е́ла б'аро́за — ц'е́ла б'е́лайа.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

149 Куды́, куды́, игру́ша, пах'ил'йлас'а,
Чыраз сад, в'инагра́д ды на ву́л'ицу,
Там ц'аб'е́, игру́ша, калац'и́ц' бу́дуц',
Ста́рыйа, ма́лыйа саб'ира́ц' бу́дуц'.
Куды́, куды́, Мару́с'ка, ды наду́малас'а
Ат та́тк'и, ад ма́мк'и ды к с'в'о́карку,
Там ц'аб'е́ з'н'иважа́ц' бу́дуц',
Ста́рыйа, ма́лыйа пап'иха́ц' бу́дуц'.

ШЧАСЛІВУ ДОЧКУ, МЯНЕ МАЦІ СПАРАДЗІЛА

(Старая песня аб жаночай долі)

150 Шчас'л'йву до́чку, м'ан'е́ ма́ц'и спарадз'йла,
Н'ишча́снайа до́л'а м'ан'е́ за́муш закруц'йла.
Йа й н'и с'п'йла, н'и з'йе́ла, харашо́ н'и ўхадз'йла,
То́л'к'й свайе́ маладе́йа л'е́та пагуб'йла.
Йос' у майго́ тату́л'ечк'и ко́н'и вараны́йа.
Запражы́ мн'е, тату́л'ичка, кан'а́ варано́га,
Йа й пайе́ду даган'а́ц' л'е́ты маладе́йа,
Йа й ко́н'икаў п'ирагна́ла, л'е́таў н'и дагна́ла,
Йа й ко́н'икаў прытам'йла, л'е́таў н'и ўлав'йла.

Запісана ў 1948 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Н. П. Раентавай ад В. Л. Штындзік.

МАГІЛЁЎСКІ РАЁН

Сухары (№ 572)

151 Йа таб'е́ скажу́: йайе́ чылав'е́к н'ида́ўна прысла́ў п'ис'мо́, кап куп'йла ха́ту, ц'и л'е́су ны ха́ту. Да́л'и йой л'е́су, дык йина́ и сыма́ ваз'йла, и ба́ц'ка пымыга́ў. Йой и до́шчык ба́ц'ка накупл'а́ў и п'еч сам здз'е́лыў. Дык йина́ кыза́ла, што тако́му ба́ц'ку тре́ба у руку́ цылыва́ц'. Йон жа йой ус'о́ падз'е́лыў сам, и во́кны. Тако́га ба́ц'ку тре́ба шунува́ц', у с'в'е́ц'и н'има́ тако́га.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута ад М. Васьковіч, 72 г.

ГОРАЦКІ РАЁН

Галышына (№ 320)

ПЧАЛА

(Алегарычнае апавяданне)

152 Жыл'й жыву́ц' пчо́лы, жыл'й жыву́ц' му́х'и ха́тныйа, ды так'ййа прыда́тныйа, што п'е́ршым'и ус'у́дых. А ўс'у́дых йаны́,

дз’е м’од ка́пыйиц’, а йидз’е́ н’и ка́пыйиц’, там йаны́ и п’ир’инучува́ц’ н’а хо́чуц’.

И вот при п’ир’ал’о́ц’и ат аднаго́ ды друго́га м’о́днага м’е́ста му́ха пр’ис’е́ла п’ир’идыхну́ц’ на по́л’и пр’и даро́з’и. Пр’ис’е́ла и ц’е́шыцца со́нцым пра́в’идным, в’иц’арко́м л’о́г’ин’к’им, ны каўр’е́ з’ал’о́н’ин’к’им.

Л’ац’и́ц’ пчыла́-рабо́тн’ица, гудз’и́ц’, ат ц’ажбы́, м’о́ду на з’имав’и́шча н’исла́. А му́ха йак закр’ичы́ц’, чаго́ та́йа гудз’и́ц’ ды ко́хыйиц’*, чым так вал’о́хыйиц’, што зб’ира́йиц’ м’од ды им’е́йиц’ дл’и с’аб’е́ в’ал’и́к’ий н’идачо́т: жыв’е́ц’ ма́ла, рабо́тыйиц’ шчы́ра, ды сама́ уны́ла.

— Зб’ира́йим пуды́, ды са́м’и худы́, — ка́жыц’ пчыла́.

— Чаго́ ж вы ху́ды: и м’од ваш и вашчы́на ва́ша?

— Так и быц’, рыскажу́, то́л’к’и пайду́ ка́шк’и нывар’у́ жытв’а́ныйа.

— На чым вар’и́ц бу́дз’иш, пчыла́ брахл’и́выйа?—

— Нывар’у́ ны дрыва́х сасно́в’ин’к’их, йак’и́йа в’азу́ и ў вазку́, и ў пылазку́, и ў зупа́зушцы.

Загудз’е́ла и пыл’ац’е́ла.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута ад І. Жаждава, 30 г.

МСЦІСЛАЎСКІ РАЁН

Слаўнава

153 ...Аб’ишча́йицца пр’ийе́хыц’ к йой ну, сло́вым, у субо́ту. Ужу́ ждуц’. С’а́н’н’а ужу́ далжны́ пр’ийе́хыц’ дз’е́ла кынча́ц’ (так зав’е́цца). С’п’ирва́ так дыгаво́р’уцца, а тады́ ужу́ ина́ сыглас’и́цца и дз’е́ла кынча́ц’. Ну, тады́ ўжу пр’ийижджа́йуц’. Тут йина́ ўжу н’ав’е́ста идз’е́ц’ звац’ ма́тку хр’о́снуйу, ба́ц’ку, ну, там сас’е́дз’иў, падру́жык. Сыдз’а́ц’ца, вып’ива́йуц’ п’е́рвым до́лгым. Гар’е́лку дату́л’ н’а п́йуц’, паку́л’ н’ав’е́ста н’а вы́пйиц’. Йе́с’л’и н’ав’е́ста вы́п’ила р’у́мку, то зна́чыц’ ужу́ дз’е́ла бу́дз’иц’, сыгла́сна. Ну, тады́ вы́пйуц’ йе́ту гар’е́лку. Бува́йиц’, што (йе́та ў то́йа ўр’е́м’а йишче́, йак зап’и́сывыл’и у папо́ў), быва́йиц’ што ны за́ўтр’ига йе́тыйа ж са́мыйа сваты́ и ўжу ат йайе́ [нявесты] сват и йайе́ ба́ц’ка и мылады́ йе́дуц’, так ныва́лыс’, папо́ў гадз’и́ц’. Ну, там тады́ ўжу у пупа́ зап’и́сыйуц’, п’ир’аво́дз’уц’... йа н’и зна́йу, ны фам’и́л’ийу ц’и тады́ п’ир’ав’о́дз’уц’, йак у це́р’к’в’и ўжу та́ма п’и́шуцца? Ну, а тады́ ужу́ сва́дз’бу нызнычайуц’. Йишче́ ў це́р’к’в’и про́йдз’иц’ тр’и разы́ (тр’и скрыс’е́н’н’и, ц’и вот бува́йиц’ с’ар’о́д н’адз’ел’и пра́з’н’ик йак’и́) аглаше́н’ийа так зва́лыс’. Тыка́йа й тыка́йа дз’е́ўка, тако́га й тако́го пр’ихо́ду и так’и́й хло́п’иц’, зна́чыц’, уступа́йуц’ у зако́нный брак. Йе́с’л’и́ йос’ц’ йак’и́йа пр’ип’а́цтв’ийи, то вызрыжа́йц’а. Йе́та ў це́р’к’в’и ўжу. Тр’и ра́зы, каб н’и було́ ашы́бык.

Ужу ў двар’е тут гатўйуцца. Кан’ешн’а, ўжу ждуц’, ц’и скóра мылады́й пр’ийéдз’и́ц’. Мылады́й далжóн пр’ийéхыц’ урáн’н’и. Н’ав’éста выхóдз’иц’ сустр’икáц’ йагó. Вы́йдз’иц’, там ужу аткры́йуц’ варóты, йон уз’йéхуў и увашóў у хáту. А тады́ с’ичáж жа мыладóга сóдз’уц’ за стол. И з’ йагó, тóл’ка з’ йагó, хто з йим пр’ийéдз’иц’. А н’ав’éста идз’éц’ йашчó пы свайи́х там па хр’óсных. Кыл’и́ йайé мáтка рóдныйа н’и пам’óрла, тут йинá ўжу тóл’ка схóдз’иц’ пызав’éц’ урáн’н’и там ужý кагó важн’éйшыга такóга, што йна ўжу дылжнá урáн’н’и пайц’и́. А йак бáц’ка ц’и мáтка пам’óрла, то идз’éц’ ны клáдб’ишча и там ўжу тады́ пуплáчыц’ ужý, пупрышчáйиица, ц’и йак ужý. Тады́ пр’ихóдз’иц’. А мылады́й йéтый с’адз’и́ц’ зы стало́м с свайóй радн’óйу. Н’е, п’иц жа н’ил’з’á, н’и йéс’ц’ и н’и п’иц’ пыд в’ан’éц. А тады́ ўжу сыб’ирáйиц’ йинá ус’и́х падрýжык свайи́х. Ну, с’ар’óд хáты стáв’уц’ дз’éжку-хл’éбн’ицу (рáншы ж былá хл’éбныйа дз’éжка тыкáйа крýглыйа, был’шáйа). А тады́ у с’ар’óдык у дз’éжку кладýц’ шýбку, дз’éжку чым-н’ибýдз’ зыс’ц’илáйуц’, кан’éшн’а, и йайé сóдз’уц’, н’ав’éсту йéту, на дз’éжку. П’айýц’ жа: «Пысадз’и́л’и тýйу й тýйу ны дз’ажý, рыстр’ипáл’ис’а вылас́ы». Ну и тады́ дз’éўк’и йéтыйа п’айýц’ п’éс’н’и. П’айýц’ и п’айýц’ ус’áк’ийа так’и́йа п’éс’н’и.

Йéта йа н’ийдз’é так н’и нагл’éдз’илыс’... у нас у Слáўнув’и н’е, а ў Раз’дз’éл’и. Там ужý так тóнка ус’ó! Жан’и́ўс’а йéтый Ф’éдз’ка и П’éц’ка. Йа свáдз’бу гул’áла. Ну, вот, тады́ ўжо йайé сыб’арýц’ тýта. Н’и знáйу, плáц’ц’а мóжа саб’é йинá ўжо атв’в’éрн’ицца йидз’é надз’éц’, а в’анóк тут ныдз’айýц’, гылавý рышчáсыйуц’ тут. Ну и туд жа тады́ б’ар’éц’ брат йайé зы рукý и в’адз’éц’ за стол. За стол в’адз’éц’ йайé, сóдз’иц’. К мыладóму ўжу. Ну, ус’ó йта с’ п’éс’н’им’и, ус’ó йта п’éс’н’и рáзныйа. Ну, а тады́ рáншы блыгыслыўл’áл’и пъд в’ан’éц: хр’óсныйа мáтка и рóдныйа, бáц’ка — пр’и́дынныйа ўжу. Вот, ныпр’им’éр, шче свáтыйуц’, дык ўжу дыгывáр’ийуцца: «А што зы твайóйу дачкóйу?» Ну, бáц’ка аб’ишчáйиц’: «Зы майóйу дачкóйу кон’, карóва, ну и п’ид’дз’ис’áт там ц’и сто рубл’éй, ц’и дз’в’éс’ц’а п’ид’дз’ис’áт». Йак за Кыс’ц’учы́хуйу за йéтыйу, дык и п’ац’сóт былó. Йéта дз’éс’иц’ рубл’éй карóва стóйила. А шчытáй п’ац’сóт рубл’éй дывáў, и кын’á и карóву! Вó йакóйа пр’и́дынныйа булó. Ну, и тýд жа бáц’ка йéты кладз’éц’ пр’и́дынныйа йéта пыд в’ан’éц на стол. А мылады́й тýт жа йих у кырмáн б’ар’éц’, и тады́ ужý йéдз’иц’ в’инчáцца. Во йак. (А ў цыгáн’уў, дык у тых у хáту и кын’á в’адýц’. Свáдз’бу гул’áл’и, нáшы зыл’ишáн’а йéз’дз’ил’и, дык у хáту и кын’á в’адýц’). А тады́ ўжо йéдуц’ пъд в’ан’éц. В’инчáйуцца. А тады́ спыд в’инцá ўжу там сóдз’уц’ ус’и́х за стол, пи́уц’, а тады́ ап’áц’ выл’изáйуц’ гул’áйуц’, з застóл’л’а. И тым жа чáсым ужу пр’ийижджáйуц’ ат йагó, мыладóга, ишчó так нызывáл’ис’а свáшк’и, за йóйу. Вот тады́ ўжу сóдз’уц’ ус’и́х ум’éс’ц’и, и тут ужý ў дарóгу сыб’ирáйуц’, тут ужý пыдáрк’и дóр’уц’, ус’и́ ужý. Ишчé да йéтыга

ўйуц' в'анók ц'и з' йóлк'и ц'и с крап'йвы, йак л'éтн'ийа ур'éм'а. И адны́ дз'éўк'и сыдз'áцца, пыс'ар'óд мыладýйу сóдз'уц'. В'анóк йéта ўйуц', п'éсн'и п'айýц'. А тады́ ўжу мылады́ далжóн вы́куп'иц' ад дз'éвык ужý йайé. Ужý йта йинá п'ир'ахóдз'иц' у бáбск'ий быт. Вó йак.

[154] Ну, вот, у шкóлу вы́прыв'ила мáтка. Лáпц'и нóвыйа, анýчк'и б'éлыйа, с'в'йтка с'éрыйа. Пр'ишл'й, с'адз'йм. Мáшка йéта (са мнóйу рáзым пышлá) спужáлыс'а: чóрныйа пáрты, йа н'а бýду. И ўц'иклá, а йа астáлыс'. Йа стáршы зы йайé трóху. Ну, зып'исáл'и нас, йм'а, óччыства... А тады́ пыкáзывыл'и бýквы, ус'ó йта так, йак' и ц'ап'éр'а вýчуц'. Шкóла ж нáша былá н'и п'ир'игарóджыныйа. Чатыр'и клáсы и дз'в'е учы́ц'ил'н'ицы. Вот аднá зын'имáйицца с' п'éрвым и ш чац'в'óртым, а йéта ис фтары́м и тр'éц'ц'им. Кал'й ўжу йéтыйа п'йшуц', тады́ ўжу с ты́м'и зын'имáйицца, чытáйиц'. Ныстáўн'ица у нас былá грóзныйа! Кыл'й што, с'ичáс за вýшы ныдз'ар'éц', па мóрдз'и, у вугóл пыстáв'иц' ны кал'éн'и. А В'ыс'ил'á нáшыга (Вас'йл' у чац'в'óртым быў, дык йон пын'áтл'ивый быў, а л'ан'йўс'а) ус'ó клáла чурбанóм. Палóжыц' так, и л'ажы́ц' на ўрóку. Ус'й с'м'айýцца. Ишчé зац'éйиц' учын'н'икóў нагóйу йагó, каб пыдыйшóў кáжды, так йак пырас'óнка. Ну а ў шкóл'и ж п'éрвым дóлгым йак пр'ихóдз'им мы (учы́ц'ил'н'ица ж тут жылá), ну, шум'йм, кан'éшн'а, йéта ж дз'éц'и. Пр'йдз'иц', у дз'в'éр'и пастý-кыйиц', каб н'и шум'éл'и. Ну, а тады́ пр'ихóдз'иц'. С'ичáж жа мал'йтву чытáйуц'. Дóўгыйа мал'йтва! А йак паб'éдыйим, йак садз'ймс'а за ўрóк'и — ус'й п'айóм [малітву]. А ўв'éчыр'и ап'ац' в'ачéрн'ийа мал'йтва, йак рыспушчáйуц'. А ву ўтарóм клáс'и поп ужý аб'éдн'у йéту пр'ипыдайéц'. Йак дз'йакын ныдз'айé-цца, мал'йтвы там, ус'ó йта. Н'и дывáлыс' м'не йéта сытва-р'éн'ийа м'йра и чылав'éка. Н'изаштó н'ичóга н'а пóмн'у. Вот грымáц'ику йéту, так йа йайé лáдна ўчы́ла. Ну, рýскыйа л'и-ц'иратýра йéта, с'ц'ишк'й мы там рáзныйа учы́л'и, Пýшк'ина, Н'ик'йц'ина, бáс'н'и Крылóва бóл'шуйу час'ц', там рыскáзы, «Рýскыйа слóва» былá кн'йжка...

А ў скрыс'éн'н'а ус'игдá нас у цéр'кву гын'áл'и. Ну, и ў цéр'кв'и мы должны́ был'й знац', кал'й ны кал'éн'и стына-в'йцца, кал'й што п'айýц'. Йа во й с'ичáс аб'éдн'у йéту знáйу ўс'ў йак п'ац' пáл'цуў. К спóв'идз'и кáжды год гын'áл'и. Бувáла поп йéты тóл'ка й дз'áчыц'! А тады́ ужý ыкзáм'ины. Йа саб'é ды ыкзáм'инаў н'и дыхадз'йла, а В. наш и Д. здывáл'и. Ну, ны ыкзáм'ины там ужý учыц'ил'á йéтыйа пр'ийижджáйуц'. Вот год у нáшый шкóл'и, год у Пацóлтуўск'ий, а то ишчó у йакóй. Зыдайýц' вапрóсы. Дык йаны́ пы л'иц'иратýр'и ыкзá-м'иным'и йéтым'и н'и инц'ир'исувáл'ис'а, а л'иж ба тóл'ка вот р'ал'йг'ийу йéту. Наш В. ишчé пулучы́ў йéты Пухвáл'ны л'ист. Ны п'ац' ус'ó чы́ста здаў. Пухвáл'ны л'ист быў так'й. Бýквым'и нап'йсына зылаты́м'и: так'йй и так'йй здаў ужý. А Г.

йе́тый л’ан’йўс’а ду́жа, п’иса́ў ду́жа плóха. Дык йаму́ вóз’м’иц’ учы́ц’ил’н’ица ды на пл’е́чы прышы́йиц’ йе́тый л’ист (а тады́ пашл’е́ц’ йагó аб’е́дыц’, н’е — и на́ныч), и каб у сыхра́нныс’ц’и йагó пр’ин’óс’! Дык йон тады́ так б’е́р’ижна свайу́ с’в’и́тку ту́йу с’ц’е́л’иц’ из’ л’исткóм из’ йе́стым, каб н’и пум’а́ц’ йагó. Г. йе́тый, йон ма́ла ўчы́ўс’а, н’е́кыл’и булó, с’ирыта́ ж. Бува́ла з М. ву́чымс’а, а йон пóйдз’иц’ на двор, а тады́ ка́жыц’ (А тут прóц’а кырчма́ была́, во йидз’е́ йе́та дз’е́дыва ха́та): «С’ича́с в’и́дз’иў чóрта, паб’е́г у карчму». А мы, йак дурны́йа, раз’и́н’им раты́: «Йак’и́й йон?» — «У с’и́н’их штына́х, — ка́жыц’, — и ў кра́сный руба́шцы, у брыл’у́». Мы в’е́р’им. Йайбóгу! Нылуга́йис’с’а, а тады́ двóру * иц’и́! Ц’ап’е́р’а дык дз’е́ц’и саўс’и́м друг’и́йа, а ра́ншы ва ўс’ó в’е́р’ил’и ў йе́та, у чарц’е́й ды ў страх. Бува́ла так байи́с’с’а, што н’има́йдыма йак.

155 Скóра ста́нуц’ бугутыр’óў радз’и́ц’. У нас у йе́тум, у Хв’е́ных тóжа так радз’и́ўс’а ма́л’чык. Радз’и́ўс’а кру́пны. И рос бы́стра, пупруйл’а́ўс’а — прóста н’и пы дн’ах, а пы чыса́х. Иай-бóгу, йак у ка́зцы. И харóшы и разу́мны, а ду́жа-ду́жа с’и́л’ны. И йеў мнóга — пр’а́ма н’и магл’и́ укарм’и́ц’. У нас была́ за Труханóв’ичам Л’у́ба, дык [гэта] йайе́ с’истра́, а хлóп’иц — йайе́ сын. И так’и́ йон быў в’исóк’и и нóг’и бал’шы́йа. Бар’е́ц н’е́йк’и быў.

156 А ра́ншы ус’ó-ус’ó пулубóты шы́л’и ны ва́л’инк’и. Калóш н’и былó и зва́н’ийа. Мóжа ў папóўны ц’и там у йакóй быга́чк’и. Пулубóты те́йа, дык йон нóс’иц’ н’е́скул’к’и гадóў. Йон так н’а нóс’иц’ их, каб ны рабóту ц’и куды́ у гр’аз’, а так у це́р’кву, у гóс’ц’и. Ны ка́жны дз’ен’ ла́пц’и, а то быс’акóм. А лу́ччы ста́л’и жыц’, ста́л’и так’и́йа ны ва́л’инк’и вал’и́ц’ каты́ *, што-то ныпадóб’ийа пулува́л’иных. Асóб’инна быга́тыйа. У це́р’кву пр’и́дуц’ у ва́л’инкых, а нав’е́р’х йе́тыйа са́мыйа пулува́л’инк’и, каты́, у пулушу́бку, а нав’е́р’х тулу́п. Рысх’ин’е́цца тады́. Гл’адз’и́ мол йак’и́й йа бага́ч. Стайи́ц’, па́р’ицца. И разу́мныйа был’и́, а вот ваз’м’и́ ты ду́рыс’ц’ йика́йа.

157 Бува́ла ка́ждыму ў дз’ар’е́ўн’и м’ану́шку пр’иду́муйуц’. Выс’ил’а́ Лы́сыга ба́ц’ку, дык дражн’и́л’и «Р’а́быйа варóты». Н’е́хта пыта́ўс’а н’е́шта йагó двыра́, йдз’е йон жыв’е́ц’. Дык йон и скыза́ў: «Йак бу́дз’иш йе́хыц’ пы дз’ар’еўн’и, йе́та пу Па́цкуву, дык нóвы сыба́ка и р’а́быйа варóты». Н’и скыза́ў, што р’а́бы сыба́ка и нóвыйа варóты. Дык так йагó патóм и дражн’и́л’и.

Запісана на магнітафоне ў 1957 г. ад А. Н. Крывіцкай, 55 г. Запіс транскрыпцыяй А. А. Крывіцкага.

ЧАВУСКІ РАЁН

Кузьмінічы

158(*) Йос'ц' н'из'йна. Там была́ дз'ар'е́вн'а сы́стар'и. Йе́та н'ихто́ ц'ап'е́р н'е зна́йе. Та́мац'ка л'а кла́дб'ишча. Туда́ и ц'ап'е́р во́з'ац'. Был'и́ Куз'м'и́н'ичы. Пла́ншчык'и хадз'и́л'и раска́павал'и и найшл'и́ л'удз'е́й и часы́.

Йос'ц' курга́ны. Туды́ й прахв'е́сар пр'ийазжа́ў, дык йон гавары́ў, што йа́мак н'е кыпа́л'и, а грабы́ ста́в'ил'и на з'амл'у́. Кал'и́ пр'иро́да бага́тъйа, дык курга́ны бал'шы́йа. Адз'и́н курга́н раскыпа́л'и, дык нашл'и́ ко́с'ц'и. Тада́ харан'и́л'и, ру́к'и н'е склада́л'и на гру́дз'и, а кла́л'и ро́ўна, йак стайи́ц'. Прахв'е́сар къза́ў, што чалав'е́к быў в'е́л'м'и в'ал'и́к'и. Прахв'е́сар къза́ў, што йе́ты чалав'е́к пам'о́р у со́рък год, а ат чаго́ пам'о́р, дык н'и къза́ў.

159 Йе́та губ'и́л'и л'удз'е́й у йапо́нс'ку въйну́. Тады́ з го́ладу и хо́ладу пълав'и́на а́рм'ийи м'е́рла. Йе́та дал'о́ка у К'итайшчын'е. Там н'и было́ н'икако́й даро́г'и. Йак ста́ла вайна́, дык ско́ра з'дз'е́лал'и. Йа дык тры разы́ п'ер'ийазжа́ў Байка́л. По́йизд стано́в'ицца на парахо́д, парахо́д бал'шы́, во́з'ира со́рък в'о́рст. Кал'и́ п'ер'ийазжа́л'и, дык л'од быў, а кал'и́ йехаў ц'е́раз два м'е́с'ацы, ил'ду́ н'е было́. Тады́ прав'ал'и́ даро́гу круго́м йе́хъц', дык аж стра́шн'и сматр'е́ц. Там по́йизд идз'е́ц' ц'и́ха. С'имна́ццац' тун'е́л'аў прайе́дз'а (круго́м во́з'ира тун'е́л'и) — йе́та праз гару́. И туды́ по́йизд прахо́дз'иц'. Адна́ была́ в'арсты́ с чаты́ры; дз'е́ржыцца на стълба́х на дубо́вых. Там йак йе́дз'иш, дык зачын'а́йуц' и во́кны и дз'в'е́ры, а то нъб'ар'е́цца ды́му, што аж зато́хн'ишс'а. Йа да Порт-Арту́ра н'е дашо́ў. Быў у Харб'и́н'е, Мукде́н'е. В'о́рст л'а ты́с'ачу мы прайшл'и́. Там л'асо́ў н'има́ — го́ры, дз'е стайа́ц' др'е́вы. З'имл'а́ там лу́ччы на́шай, там рыс ро́дз'иц', оч'и́н' харо́шайа. Ра́н'шы йаны́ с'е́йал'и кавал'йа́н [гаалян] — така́йа кул'ту́ра. С йе́тъга хл'еб п'акл'и́; з'е́рн'е, йак крупа́. Йа прын'о́с, йано́ вы́расла, ал'е́ н'е увайшло́ — з'арн'а́т н'е было́.

Запісана ў 1950 г. В. П. Юргелевіч.

Дзе́дня (№ 606)

160 Ты зна́йиш, йако́йа с'ан'н'и чу́да было́. Пупрас'и́ла йа Ва́н'ку наб'и́ц' дра́чку *, бу́л'бу драц' ны бл'ины́ и дра́нку. Йа ду́жа л'убл'у́ дра́нку з мылако́м. Кал'и́ б сыдра́ла бу́л'бы, ды дра́чка ду́жа дре́нныйа. Во Ва́н'ка нашо́ў н'е́йкуйу ж'ис'ц'а́нку и стаў ныб'іва́ц' гво́здым. Йа пыгл'адз'е́ла — н'и па мн'е е́та ж'ис'ц'а́нка. Йа йаму́ дыла́ ўмыва́л'н'ик, и йон здз'е́лыў харо́ш'ин'куйу, харо́ш'ин'куйу дра́ч'ичку. Во пылаж'и́ла йа ту́йу

дрáчку ны вакнó, а ны вакн'é л'ижáла йашч'é пылáмыныйа дрáчка. Ды, знáйиш, пылаж'йла дрáчку ны дрáчку рýчкым'и ўверх. У вакн'é там была дз'йрка. Во Самсóн'их'ин кот йак прыгн'иц' у тýйу дз'йрку, ды прáма ўскач'йў у рýчк'и дрáч'ик. А бóжа ж мой, йак стаў жа йон б'éгыц' па с'éнцых ды й л'искытáц' éтым'и дрáчкым'и. Хуц' ба йа адч'ин'йла дз'в'éр'и, дык жа дрáчк'и ун'ас'éц' и л'ýдз'и ж пупужáйуцца, скáжуц' — кот ашал'éў. Йа стайý и н'и знáйу, што мн'е дз'éлыц'. Тóл'к'и дз'в'éр'и адч'ин'йла у хáту, каб пызвáц' их на пóмышч, дык йон жа йак прыгн'иц' у хáту кылы майих ног. Чуц' дрáчкуй нóг'и н'и абыдрáў. Пы хáц'и к'йдыйицца: то ў вóкны, то пыд крывáц', мáлыйу узбудз'йў, дз'иц'óнык кр'ич'йц', кот дрáчкым'и л'аскóч'иц', а мы йак дурнéйа, стайим рýк'и распас'ц'óрш'и. Тóл'к'и йа йагó хац'éла схвац'йц', а йон у вакнó йак прыгн'иц'. Вакнó раз'б'йў и сам выскач'иў з дрáчкым'и. Йа за йим удагóн: во нéйк-тык'и йон астанав'йўс'а кыла кустá и мурч'йц', аж стрáшна. Йа падышлá к йамý, а брáцца зы йагó байýс'а. Тады нейк ас'м'éл'илыс'а, схвац'йла зы дрáчк'и, а йон выскыч'иў и паб'éг з' п'ирапýду.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута Л. І. Юрчанка і Р. В. Воранавай ад А. А. Маліноўскай, 57 г.

КЛІЧАЎСКІ РАЁН

Стары Востраў (№ 518)

161 Мой бáц'ка раскáзваў, йак йон жыў пры панóх. Раб'йў йон йим кóжны дз'ен', рáна уставáў и пóзна лажыўс'а. Н'ахáй йим тóйе у грýдз'и, што йаны плац'йл'и л'ýдз'ам. Тады мой бáц'ка и н'а знаў, што такóйе пал'тó и бóты; ды йамý н'а былó кал'й и надз'авáцца па-св'атóчнаму. Йон раскáзваў, што пал'уб'йў аннý дз'éўку, йакáйа рáзам там раб'йла у пáна. Ал'и пан н'а даў йамý жан'йцца з той дз'éўкай. Йон прыказáў н'éйкаму другóму хлóпцу з' йой жан'йцца, а маймý бáц'ку прыказáў жан'йцца з майéй мáткай. Мáтка дык н'а л'уб'йла, бывáла, слýхац', йак бáц'ка гавóрыц', што йон н'а л'уб'йў йайé. А йак пачал'й раджáцца дз'éц'и, тады н'éйак трóх'и прывык мýс'иц'; прáўда, жыл'й йаны н'а так дрéнна. Мой бáц'ка л'уб'йў дýжа дз'ац'éй. Бывáла йон м'ан'é н'икóл'и н'а б'иў, — а ў нас былó п'áц'ера дз'ац'éй. Ай, йак пагл'аджý, дык ц'ап'éр зус'йм н'а так дз'éц'и жывýц'. Мы ш тады жыл'й, йак шчан'áты, н'а вучыл'ис'а, малыйа капáл'ис'а у п'аскý, у дóўг'их сарóчках, а йак тóл'к'и падрóс, то и пашóў раб'йц' на пóл'а, ус'ó капáўс'а ды капáўс'а у з'амл'й.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута Р. А. Краўцовай і Г. Д. Бекарэвіч ад С. С. Калячыка, 75 г.

Закупленне (№ 550)

У ГАСЦЯХ

(Казка)

162 Жыў-быў дз'ет. У йаго́ было́ тры дачк'и́ дал'о́ка за́мужам, и йон пашо́ў к йим у го́с'ц'и. Ну, по́кул' прышо́ў к п'е́рвай, йана́ ўжо пас'н'е́дала. Стары́ пашо́ў к друго́й, кап паб'е́дац'. Ну, прышо́ў по́зна, и йана́ паб'е́дала. Тагды́ йон пашо́ў к трэ́ц'ай, а йана́ ўжо пав'ачэ́рала и л'агла́ спац', а з'ац'о́ў н'игдз'е́ н'и было́ до́ма. Стары́ л'ох спац', ал'е́ н'и с'п'и́цца — хац'е́ў йе́с'ц'и. Прышо́ў з'ац', падйе́ў и л'ох спац'. А стары́ ка́жа: «Во́чк'и, чаму́ вы н'и с'п'иц'о́?» — «Бо йе́с'ц'и хо́чым». Тагды́ з'ац' спыта́ў у жо́нк'и, ц'и дала́ йана́ ба́ц'ку йе́с'ц'и. З'ац' уста́ў, пакарм'и́ў ц'ис'ц'а́, и той усну́ў.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута ад Л. І. Казлова, 76 г.

Орліна (№ 557)

У ЧОРТА ЗА БАБКУ

(Народнае фантастычнае апавяданне)

163 Даўн'е́й так было́. Кал'и́ хто каго́ за ба́бку во́з'м'а, то та́йа ба́ба ра́давалас'. Адна́ ужэ́ стара́йа была́, и н'ихто́ йайе́ за ба́бку н'е б'ар'е́. Аннаго ра́зу йана́ ка́жа, што пашла́ б к чо́рту за ба́бку. В'е́чарам, йак то́л'к'и с'ц'амн'е́ла, прыйе́хаў до́бра адз'е́ты чалав'е́к и зав'е́ йайе́ за ба́бку. Пасадз'и́ў йайе́ ў паво́ску и пав'о́с. Ран'е́й йашчо́ у аднаго́ па́на укра́л'и́ дачку́. Што пан н'и шука́ў, а йайе́ н'и нашо́ў. И вот прыв'е́з'л'и ба́бу, йак йой каза́лас', у пала́ц. Тут йана́ угада́ла дачку́ пам'е́шчыка. Дз'иц'а́ йак радз'и́лас', так и паб'е́гла. Дз'и́в'ицца ба́ба, бо йана́ и н'е чу́ла, каб дз'иц'а́ радз'и́лас' и пашло́. Парадз'и́ха расказа́ла ба́б'и, йак йана́ с'уды́ тра́п'ила, и папрас'и́ла, штоб ба́бка сказа́ла йайе́ ба́ц'ку, штоб той сабра́ў л'удз'е́й и за́ўтра да 12 часо́ў прышо́ў с'уды́ и вы́ратаваў йайе́. Жыв'о́м мы н'и ў пала́цы, а на м'е́л'н'ицы, што на ре́чцы стайи́ц', а л'у́дз'и ге́тыйа — чэ́рц'и. У ба́бк'и валасы́ ду́бам ста́л'и. Адв'е́з'л'и ба́бку дамо́ў. Наза́ўтра пан сабра́ў л'удз'е́й и пашо́ў к м'е́л'н'ицы, ал'е́ спаз'н'и́ўс'а́. Дачку́ йаго́ чорт пад ка́м'ен' палажы́ў, и йана́ пам'о́рла. Дагада́ўс'а чорт, што йайе́ вызвал'а́ц' иду́ц'. А ц'ап'е́р и ба́бк'и н'и на́да.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута І. Корбут і С. Лук'яновіч ад К. Пірожніка, 85 г.

БЫХАЎСКІ РАЁН

Ніканавічы (№ 591)

164 Жыл'и́ мы пло́ха. Дз'ар'е́ўн'а́ два разы́ гар'е́ла. У нас быў пан Дурнало́в'ич. Йон с'ек ус'и́х, и да́йжа так'и́х, йак'и́йа

н'и был'и́ в'инува́ты. Браў к саб'е́ из' дз'ар'е́ўн'и дз'е́вык. А ба́бы, и стары́йа и малады́йа, ус'у́ з'иму́ пр'а́л'и у йаго́ кастано́жк'и *. Хл'е́ба харо́шыга н'и было́. Йе́л'и аўс'а́ный хл'еб, н'ас'е́йиный. Из' дз'ар'е́ўн'и бра́л'и салда́таў, а йаны́ н'и хац'е́л'и́ иц'и́ц' у салда́ты и хува́л'ис'а, уц'ика́л'и у л'ес. Хува́л'ис'а па пагр'иба́х. У каго́ жыву́ц' бува́ла н'адз'е́л'у ц'и дз'в'е. А йак зло́в'уц', то замкну́ц' ру́к'и и но́г'и ў кайданы́. Йак ба́бы рабо́тайуц' на по́л'и што-н'е́будз', жнуц' ц'и капа́йуц' бу́л'бу, дык прыган'а́тый ус'игда́ стайи́ц' з' б'изуно́м. Тады́ йон мно́г'их с'ек. Др'е́нна мы жыл'и́.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Магілёўскага педінстытута Г. Юрчанкам ад А. В. Гусікавай, 102 г.

Вець (№ 596)

165 Был'и́ дз'ады́ — нас'и́л'шчык'и з дал'о́кага кра́йу, нас'и́л'и́ мац'е́ру, тава́р, на ко́хтъчк'и, а йу́бк'и́ был'и́ съматка́ныйа. Л'а во́з'ира, у гл'ей на два-тры дн'и пало́жуц' и до́бра. Дз'ады́ ръска́зувал'и́ пръ машы́ну — б'ис кън'а́ ха́ты ц'а́гн'а. Ръска́зувал'и — спл'ату́ц' з лазы́ карз'и́ну, вы́смал'уц'; з до́сык, с шал'о́ўк'и бу́дуц' кры́лы, и пъл'ац'и́ц' з гумна́ дамо́ў. Йе́та пра съмал'о́ты.

А дз'ады́ тро́шка кум'е́кал'и — па с'в'е́ту шъл'а́йуцца. Мой дз'е́душка быў за прыго́нъм къва́л', кува́ў, сто чаты́ры гады́ жыў, зу́бы, йак часно́к. Харо́шы быў дз'ед, уну́каў жал'е́ў. Ма́ла хто запо́мн'иў пръ дз'адо́ў, а мы дыжда́л'ис'а машы́ны. Тре́ба ко́л'ис' тры дн'а да Маг'ил'о́ва, а ц'ап'е́р хърашо́! Шче б йашче́ пъл'ац'е́ў.

Запісана ў 1955 г. Н. Т. Вайтовіч ад М. П. Кавалёва, 60 г.

Следзюкі (№ 586)

166 Ран'е́й тут с'ам'иго́дк'и н'и было́, дык Дз'м'и́тр'ий п'ашко́м хадз'и́ў у Грудз'и́наўку, а тады́ два гады́ у Бы́хаў. Дз'м'и́тр'ий с'ем кла́саў ако́нчыў, пато́м пабы́ў у М'и́нску паўтара́ го́да. У М'и́нску быў у ц'ехн'и́часкай то́рфнай шко́л'и, а пато́м паступ'и́ў у ав'иацыо́нную шко́лу. Йон и ско́нчыў шко́лу. Уча́ствываў у ф'инл'а́нцкай вайн'е́. Кагда́ ф'инл'а́нцкуйу ко́нчыў, пр'ийе́хаў у во́тпуск. По́сл'и стаў вучы́цца на истр'аб'и́ц'ил'ий. Йак пачала́с'а вайна́, йон быў ужо у Л'ен'инґра́дз'и. Йон про́бывъў па дз'е́с'иц' раз у су́тк'и падн'има́цца. На йаго́ напа́л'и с'ем н'ам'е́цк'их самал'о́таў, йон их н'е́скыл'к'и параз'и́ў, з'б'иў. А то́л'к'и самал'о́т йаго́ загар'е́ўс'а. Самал'о́т йон на сва́йу ц'ир'ито́р'ийу п'ир'ав'о́ў и вы́прыгнуў. Йак пры́гнуў, дык папа́ў у бало́та. Йон папа́ў на таку́йу ц'ир'ито́р'ийу, што пам'иж на́м'и и н'е́мцам'и. Каб йаго́ зра́зу нашл'и́, йон мо́жа б и жыў быў. Зра́зу, йак пр'ишл'и́ на́шы, пр'исла́л'и из'в'ашче́н'н'а. Йа сам

йе́з'дз'иў у Л'ен'інгра́д и ў ту́йу час', агдз'е́ слу́жыў и Дз'им'и́тр'ий. М'ан'е́ там харашо́ устр'е́ц'ил'и. Йаго́ и́м'им назва́л'и ескадр'и́л'у, агдз'е́ йон слу́жыў.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Магілёўскага педінстытута Г. Юрчанкам ад Я. П. Аскаленкі, 68 г.

СЛАЎГАРАДСКІ РАЁН

Цілашы (№ 618)

ХІТРЫ МУЖЫК

(Казка)

167 Заду́маў раз мужы́к па́на абдуры́ц'. Вот захо́дз'иц' йон на двор. А там с'в'ин'н'а́ был'ша́йа с пырыс'а́тым'и хо́дз'иц'. Мужы́к з'н'аў ша́пку и кла́н'ийицца йой, а пан у вакно́ гл'адз'и́ц':

— Мужы́к, што ты майе́й с'в'ин'н'е́ кла́н'ийис'с'а?

— Хачу́ йайе́ ны в'ас'е́л'л'а пызва́ц'. Ва́ша с'в'ин'н'а́ п'истра́ майо́й жо́нцы с'истра́.

— Как жа йина́ по́йдз'иц' с пырыс'а́тым'и на сва́дз'бу?

— А ты парыс'а́т пылав'и́, у п'ахц'е́р * пало́ж, а с'в'ин'н'у́ з'в'ажы́ ды на воз пыкладз'и́, а йа йайе́ ны сва́дз'бу и зыв'азу́, а там вы́пушчу.

Пан па́рыбка пызва́ў. Тей ус'о́ з'дз'е́луў. Мужы́к пайе́хуў. С'адз'е́ў, с'адз'е́ў пан, ду́муў, ду́муў дый гаво́р'иц':

— Што́й жа йа зы былва́н так'и́й? Адда́ў с'в'ин'н'у́, каму́ й што и сам н'и зна́йу. «Зыпр'ажы́, — ка́жыц' ны па́рыбка, — ло́шыдз'а. Пайе́ду мужука́ дыган'у́».

Запро́г па́рыбак па́ру харо́шых ко́н'и, пан с'еў и пайе́хуў...

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута Д. Я. Бугаёвым і Т. Я. Семчанка ад І. Ю. Андрэева.

Серкаўцы (№ 590)

ЯК ІВАН ПА СВЕЦЕ ХАДЗІЎ

(Казка)

168 Жыў-быў адз'и́н кр'ис'ц'ийа́н'ин о́чын' быга́та. Було́ ў йаго́ во́с'им дз'ис'ац'и́н з'амл'и́, ды ку́пчыйа дз'ис'ац'и́н пуўтыра́ста. Йон быў, и жына́ йаго, и тро́йа сынав'е́й. Ну, вот йаны́ ста́л'и стары́йа, а дз'е́ц'и ста́л'и ў сув'арше́нных гыда́х. Адна́жды ац'е́ц' и мац' с'е́л'и за стол, и ста́л'и [весці] рызгаво́ры. В'ал'и́ пры хыз'а́йства, пра ўс'о́. И ац'е́ц гувар'и́ц: «У нас л'е́су мно́га, час'ц' на́да л'е́су прыда́ц'. А ў йе́тым л'е́с'и астал'но́м бу́дз'им са́м'и выб'ирац' дл'и пастро́йки. На́да йшче пастро́йц' два дамы́. Адз'и́н [сын] са мной астан'е́цца, а двух

пр’ийуц’йц’, рыз’дз’ал’йц’, штоб вы н’и дра́л’ис’ по́сл’е майе́ с’м’е́рц’и. Вот, дыраг’йййа дз’е́тк’и, ва́шы л’ита́ ужо вы́рыс’л’и, ну́жна вас ажан’йц’. Как вы на йе́тый вапро́с ска́жыц’а мн’е́?» Ну, вот спра́шыйа у С’ц’ипа́на: «Как ты ду́мыйиш аб йе́тым?» С’ц’ипа́н атв’ича́йа: «Зна́йиц’а, дырагой ац’е́ц, майо́ мн’е́н’ийа з ва́шым сыгла́сна».

— А ты, Ва́с’ка, сыно́к, как ты ду́мыйиш?

— Йа, — гаво́р’а́ — ўжо сыгла́с’ин. Йа да́йжа хац’е́ў вам скыза́ц’, што дува́йц’а жан’йц’ м’ан’е́.

— А, дырагой сыно́к, ты, Ва́н’ка? Как ты ду́мыйиш? Йон гаво́р’а: «Майо́ мн’е́н’ийа тако́йа, што йа ду́мыйу па с’в’е́ту пыхадз’йц’, йак л’у́дз’и жыву́ц’, пувучы́цца ат л’удз’е́й».

Ац’е́ц йе́та вы́слушаў. «А куды́ ты пайдз’ош? Што ты наду́муўс’а?! У нас ус’аго́ хвыта́йа, а ты по́йдз’иш стра́нствувыц’?! Зайдз’о́ш у л’иса́ — з’в’ар’й з’йаду́ц’, зайдз’о́ш у пусты́н’у — и вады́ н’ийдз’е́ н’и дыста́н’иш. Й мо́жна паг’йбнуц’».

— Дырагой пупа́ша, йак вы хо́чыц’а, а йа жан’йцца н’а бу́ду. Пу́с’ц’ же́н’уцца браты́, а мн’е н’ану́жна. Кыда́ в’арну́с’, тады́ й ъб жан’йдз’б’и бу́ду гувар’йц’. Йа прашу́ вас блыгыслав’йц’ м’ан’е́ и йа пайду́ ў пахо́д.

— Ну, — ац’е́ц гаво́р’а, — лажы́мс’ спац’. Мо́жа ву́тра в’е́чыра мудр’ан’е́й, пас’п’йш, паду́мыйиш, аду́мыйис’с’а.

На йе́тым рызыйшл’йс’ й л’агл’й спац’.

Кыда́ на ву́тра ўста́л’и, ка́ждый зы свайо́ дз’е́ла ўза́ўс’а. Вас’йл’ и С’ц’йпан пашл’й пы хыз’а́йству ско́ту дыгл’ида́ц’. А йон [Ванька] кажа: «Йа ўжо бу́ду ў даро́гу сыб’ира́цца. Н’а бу́ду хыз’а́йствым зын’има́цца. Дува́й, ма́ма, б’ал’л’о́ да́йц’а два в’ишчавы́х м’ашо́чк’и шшы́йим, штоб йа ўв адз’йн м’ех пылажы́ў ус’й пр’инал’е́жныс’ц’и, а ўв адз’йн хл’е́ба ныб’ару́ ны даро́гу, п’ита́н’ийа».

Тут мац’ зыпла́кыла.

— У наж жа ўс’аго́ хвыта́йа.

— Ма́ма! Йа скыза́ў пайду́ — й пайду́. Дува́йц’а, што йа прашу́ ў вас, — и ўс’о.

Ну, мац’ скар’е́й ныб’икла́ й ла́дычык, в’иччыны́ жжа́р’ила ны даро́гу. Аду́мыйицца, н’е́йдз’е бу́дз’а праду́кцыйи ныб’ира́ц’ й в’е́рн’ицца, йак успо́мн’а, што до́ма так сма́шна карм’йл’и. Йон стаў клас’ц’ саб’е́ ў то́рбу ўс’о. Кыда́ сыбра́ў ус’о́, то ац’е́ц скыза́ў, што хоц’ ны даро́гу дува́йц’а паб’е́дыйим. Ац’е́ц ун’о́с в’ина́ й ду́мыл’й ўс’е гу́ртым угувар’йц’. Паб’е́дыл’и, а ъц’е́ц ишче́ вы́п’иц’ ка́жа, а йон ка́жа: «Хац’йц’а п’йц’а, а мн’е ў даро́гу».

Адз’е́ўс’а.

— Ац’е́ц, блыгыслав’йц’а м’ан’е́.

Ац’е́ц и мац’ блыгыслав’йл’и, и йон пуцулува́ў ацццу́ й мац’ир’и руку́, й распрышча́л’ис’а з брыта́м’и. Йаны́ гаво́р’уц’: «Ваз’м’й ты ло́шыдз’, пыс’идла́й и йедз’». Йон гаво́р’а: «Йе́та

спас’и́ба, дырагóй ац’éц. Мóжа скóл’к’и и ўйéду. Дáйц’а мн’е плашéйшыга, старóга».

Пыс’идлáл’и, с’еў, рыспрышчáўс’а и ўйéхуў. Кыдá йон зайéхуў у пóл’а, ў луг’и́, атйéхуўс’а ат свайé замл’и́, з’л’ез з лóшыдз’и́.

— Ну, дырыгáйа лышáдка, дас’éдува мн’е служы́ла, а ц’ап’éр’ кар’м’и́ пц’иц.

Уз’áў за хвост, й вы́трус’иў м’áса й кóс’ц’и, а сам пашóў. Кóжу саб’é на пл’éчы и пан’óс. Йдз’е пунучувáц’, дык бýдз’а кóжа спысáц’. Вот так йон ишóў дóўга, ишóў карóтка, ну пыдыхóжыйа [падыходжвае], в’и́дз’ит, што с’адз’и́ц’ др’áгл’ин’кыйа старýшка, йéл’и жывá, ўс’á с’и́в’ин’кыйа, н’и с’илá н’и дз’ар’éўн’и н’имá, у чы́стым с’ц’апý. Кыдá йон зам’éц’иў йéту старýшку, то йон ныпрáв’иўс’а к йой.

— Пыдыйдý йа ды стар’éйа старýх’и, йна мн’е рысталкýйа; йинá тóжа, нав’éрна, хóдз’а па с’в’éту.

Кыдá йон пыдыйшóў к йой, и кáжа: «Здрáстуй, дырыгáйа старýшка». Йинá ътв’ичáйа: «Здрáстуй, дóбрый мóлыдз’иц, Ивáн Зыхáрув’ич! Кудá, дóбрый мóлыдз’иц, бог н’ас’é ц’аб’é?» Йон йой атв’ичáйа: «Дырыгáйа старýшка, сам иду, н’и знáйа, кудá. Зыхац’éў с’в’éтушку й дóбрых л’удз’éй пув’идáц’». Йна вы́слушыла йагó слывá й гавóр’а: «Дай мн’е пакýшыц’. Йа з гóлуду к с’м’éрц’и схóджыйу». Йон гавóр’а: «Знáйиц’а, дырыгáйа мáтушка, ўс’о зрасхóдуў, адз’и́н сухáр’ик». «Ну, ныкарм’и́ ’дным сухар’кóм». Вы́н’иў и даў йой, а крóшк’и вы́трухнуў, н’ихáй ходз’ пц’и́цы з’йдýц’, што крóшк’и бýду н’éс’ц’.

— Ц’ап’éр йа падйéла. Ц’ап’éр йа пысав’éтуйу, кудá иц’и́ц’. Ц’ап’éр йа пачýўствувыла с’и́лу и бýду жыц’ дóўга. Вот таб’е, што ты пыкарм’и́ў м’ин’á, вот таб’é клубóчык н’и́тык. Йéта йа дайý клубóчык, куды́ йон бýдз’а кац’и́цца, туды́ й ты йдз’и́. Йéтат клубóчык дыв’адз’éц ўп’éрвуйу к вóз’иру и ты кыла вóз’ира рыспылажы́с’, штоб ц’иб’á н’ихтó н’а в’и́дз’иў. Там пр’ил’итáйа с’ем галýбык. Йаны́ ўс’é ўв адны́м ц’в’атý. Йаны́ кáждый дз’ен’ пр’ил’итáйуц’ купáцца. Вот ты пыдб’ар’и́с’а и адз’éжу аднóй зыб’ар’и́, и спр’áчс’а ў кустáх. Н’и забýдз’ тыдá пры м’ин’á, штоб ты тыдá пр’ишóў м’ин’á спас.

Ну, публыгыдар’и́ў йон и пашóў. Рыспрышчáл’ис’. Йак брóс’иў клубóчык, так йон йи пыкац’и́ўс’а. Йак йон ц’и́ха, так и клубóчык ц’и́ха. Йон ўжо увыйшóў мнóга, а клубóчык ус’ó кóц’ицца. Ишóў, што змаг’и́, зымар’и́ўс’а. Рашы́ў с’ес’ц’. Кыдá с’еў, то йи клубóчык астынав’и́ўс’а. Пыс’адз’éў йи заснýў. Зымар’и́ўс’а дýжа.

Скáзка гавóр’ицца скóра, а дз’éла дз’éлыйицца н’аскóра.

Тады́ йон, скóка йон спаў, ц’и сýтк’и, ц’и двóйа, то прашнýўс’а йи йéс’ц’и хóча, а кýшыц’ н’имá чагó. Йон саб’é дýмыйа: «Вод здóхну йа н’а йéўшы. Дзе б мн’е п’и́шчу дыстáц’, ходз’ ба ц’и варóна, ц’и зáйиц, заб’и́ў ба».

Кыда́ йон ъб йе́тым паду́муў, то н'и 'тту́да н'и 'тсу́да пр'ил'ита́йа варо́на, й спуска́йицца к йаму́, й к'ида́йа кусо́к хл'е́ба, йи 'твича́йа йаму́: «Вот таб'е́, дырагой Ва́н'а, вот кыгда́ ты пако́рм'ис'с'а м'а́сым ло́шыдз'и свайо́й, и вот мы таб'е́ й пр'ин'ас'л'й падйе́с'ц'» — й вы́шы, й вы́шы, й кар-кар, зна́чыц', прышча́й, й пыл'ац'е́ла. Йон рызлам'йу йе́тый кусо́к: «Пылав'йну з'йем, а йе́ту ў то́рбу, йшче зыхачу́. Зра́зу з'йем, дык тады́ гало́дный бу́ду». Вы́н'иў свой в'ишчаве́й м'ашо́к с ко́жы, и ўлажы́ў кусо́к хл'е́ба.

Ўста́ў, йак пашо́ў, й клубо́чык пашо́ў. Ишо́ў йон, зна́чыц', замо́р'ицца, пыс'адз'йц', уста́н'а, по́йдз'а. А так прудуўжа́ў пуц' да́л'шы. А йак зыхац'е́ў йес'ц', то паду́муў: «Пайду́ ды ваду́, мо́жа, йдз'е найду́, ходз' йе́тый кусо́чык пумачу́». То ў н'адо́лг'им ўр'е́м'ин'и йдз'ец', в'йдз'иц' ц'аче́ц' ручей-жыв'е́ц, руче́й кл'учаво́й. И гаво́р'а сло́вы́: «З'йем кусо́чык й вадз'йчкуй запйу́».

Кыгда́ йон стаў дустува́ц' хл'еб, то хл'е́ба так'е́й жа кусо́к, йак и быў, то йон ап'а́ц' йаго́ рызлам'йу, час'ц' ску́шуў, вадз'йчкуй зап'йу й так пуц' прыдылжа́ў до́ўга-каро́тка.

Ско́ра ка́зка ска́зыйицца, дз'е́ла дз'е́лыйицца н'а ско́ра.

Л'ог спац', и клубо́чык л'ажы́ц'. Аддыхну́ў, паду́муў, й да́л'шы. Вот идз'о́ц' й, кажы́с', во́з'ира, бл'ишчы́ц' выда́. Во́з'ира, п'асо́к, ку́с'ц'ик'и лазо́выйа. Чы́с'ц'ин'ичк'ий п'асо́к ў во́з'ир'и. Во́з'ира чы́стыйа, крас'йвыйа. Йон пыдыйшо́ў к во́з'иру, стаў хадз'йц', рыссма́тр'ивыц', й в'йдз'а, што ны п'аску́ пц'ицы купа́йуцца. И паду́муў, што, нав'е́рна, йаны́ тут, а сам схува́ўс'а ў ку́с'ц'ик'и й ныбл'уда́йа. До́ўга-каро́тка, й ўдру́г в'йдз'а шум'а́ц' галубы́. Йак л'ац'е́л'и, так й на во́з'ира й спус'ц'йл'ис'а, й дува́й пла́выц' па йим. Пла́выл'и йаны́ н'и так до́ўга, н'и так ма́ла. Пато́м, зна́чыц', пуплыл'й к йе́тыму к б'е́р'игу й ста́л'и купа́цца ў п'аску́, й йо́чын' крас'йвыйа. Ус'е́ 'дной ма́с'ц'и, сы́зыйа, аж з'з'а́йуц'. Пукупа́л'ис'а ў п'аску́, а пато́м пр'иўрышча́йуцца ў ба́рышн'уў — йо́чын' крас'йвыйа дз'е́вушк'и й рызгува́р'ийуц':

— Дува́йц'а пукупа́йимс'а.

А друг'ййа атв'ича́йуц': «Дува́йц'а, с'астр'йчк'и, с'аво́дн'и йо́чын' жа́ркыйа паго́да, й пукупа́йимс'а».

И ка́ждыйа р'адо́чкым пла́ц'ц'а пылажы́ла, й р'адо́чкым ста́л'и, й са́м'и ў во́з'ира купа́цца. Ну, так'ййа крыса́в'ицы! Ско́л'к'и жыў, то н'и в'ида́л так'йх крыса́в'йц. Ус'е́ пр'а́ма рызкрыса́в'ицы, што п'йсыныйа ку́клы. Йи вот йон с куста́ ц'йх'ин'ичка сагну́ўшы, йи адну́ гру́ду адз'о́жы скымка́ў саб'е́ пыд па́ху й зноў схува́ўс' ў кусты́. Кыда́ йаны́ пукупа́л'ис'а, то 'дна на 'дну: «Дува́йц'а адз'ива́цца». Ус'е́ цап-цап.

— А што ж мн'е дз'е́лыц'?!

Што ж, те́йа гулубк'й пупрышча́л'ис'а й пыл'ац'е́л'и. Йана́ астыла́с'а й пла́ча. Йаму́ жа́лка.

— Йа из’в’ин’áйус’, вы пынырáв’ил’ис’, и йа задз’éржыц’ зыхац’éў.

Йна н’и стáла плáкыц’. И йинá дылá слóва, што вы дáйц’а адз’éжу, йа бýду вáшуй жанóй. А атпус’ц’йц’а м’ан’é, ато ца-р’йца ў тр’идз’ив’áтым цáрств’и, ў тр’идз’ив’áтым гусудáрств’и каз’н’йц’ йих. А так йа в’арнýс’а, й йаны́ бýдуц’ цéлы и йа. А ты как сум’éў адз’óжу ўз’áц’ у м’ан’é, так и м’ан’é сум’éй найц’йц’!

А йон дýмыйа, йак найц’йц’ йайé ў тр’идз’ив’áтым цáрств’е. Вот йон с’еў ны б’ир’агý — й рáдысна й пр’искóрбна: «Хто пасóб’а, йак мн’е, што дз’éлыц’?» Дýмуў, дýмуў, пр’идýмуў, што к бáб’и нáда йц’йц’ пы сав’éт. Так йон и р’ашы́ў. И пумал’йўс’а бóгу й пашóў у пуц’-дарóгу. И клубóчык пап’éр’идз’и.

Дóўга ц’и карóтка, скóра кáзка скáзывыйицца, ды н’аскóра дз’éла дз’éлыйицца.

Кыгдá йон выз’в’арнýўс’а ды бáбы, йна зы клубóчык, ды ў м’ашóчык. Йон пыдышóў к йой й склын’áйицца.

— Здрáстуў, бáбушка-мáтушка.

— Спас’йба, што н’и забы́ўс’а ны м’ан’é, садз’йс’ й рыскажы́, чагó нав’йдз’иўс’а, чагó наслы́шыўс’а па с’в’éтушку. С’адз’ й рыскажы́ ўс’о мн’е.

— Ех, дырыгáйа бáбушка, нав’йдз’йўс’а й наслы́шуўс’а. Гатóў ба б жыс’ц’ пылажы́ц’, хац’éў ба ўв’йдз’йц’ йайé.

Йна гавóр’а:

— Йа с’ичáс ўс’о твайó пын’имáйу. То йéта дз’éла йóчын’ сур’йóзныйа. Дык вот, йак ты м’ан’é ныкар’м’йў, так йа й н’а йéла, то ныкарм’й м’ан’é й ныпайй м’ан’é. Л’áжым спац’, а тады́ йа ўс’ó рыскажý.

— Дырыгáйа бáбушка, йос’ц’ у м’ан’é кусóчык хл’éба, пылав’йну дам.

— Ну, й то спас’йба.

— А вады́ пр’ин’асý. Йдз’е тут бл’йжы?

— Вот тут, — кáжа, — кр’ин’йца.

Кóжу ўз’аў зыв’изáў й ныбрáў вады́ стóл’к’и, скóл’к’и ў кóжу пум’ас’ц’йлыс’. Узвал’йў саб’é ны хр’иб’óт й пр’ип’óр ды бáбы. Йна й гавóра:

— Спас’йба, падйéла, тóл’к’и п’иц’ хóчу.

Пыстáв’иў кóжу, й п’ей. Вы́п’ила ўс’у кóжу. Кóжа стáла сухáйа. Так йинá ып’илáс’а. Л’агл’й спац’. Скóл’к’и йон спаў, н’и знáйа, а бáба ўжо с’адз’йц’. Бáба зноў вады́ п’иц’ пупрас’йла. Йна зноў вы́ссыла вадý, стáла кóжа сухáйа.

— Ц’ап’éр’ика таб’é бýду рыскáзувыц’, пуц’ укáзувыц’, йак таб’é туды́ дыбрáцца. Вот, — гавóр’а, — што: п’ашкóм ты туды́ н’и ў кóйим слýчыйи н’и дайдз’óш. Йа таб’é дам прывыдн’икá, катóрый ц’аб’é дыв’адз’éц’. А хто таб’é ны пуц’й устр’éц’ицца, то б’иц’ н’и ўб’ивáй, а пóмышч дувáй...

Запісана ў 1957 г. І. Я. Яшкіным ад Ц. С. Яўсеенкі, 70 г.

КРЫЧАЎСКІ РАЁН

Сычык (№ 614)

РАБІНА

(Старая песня аб жаночай долі)

169 — Крап’ива, крап’ива стрыкл’ивыйа,
С’в’акрóва, с’в’акрóва журл’ивыйа.
Пыслáла н’ав’éстку пышан’йцу палóц’.
Пал’ý йа пал’ý дз’ен’ да в’éчыра.
Ужó ны двар’é н’и рáн’ин’ка
И сóўн’ика ны зáхыдз’и,
С’в’акрóўка н’а йидз’éц’
И йес’ц’ н’и н’ас’éц’.
Стáну, мóлыда, падýмыйу
Ц’и двóру * йиц’й, ц’и тут нычувáц’.
С’к’йнус’, мóлыда, р’аб’йнъйу,
С’к’йнус’, мóлыда, кудр’áвъйу.
Стáну р’аб’йна пр’и дарóз’и,
Пр’и тóрным шл’ахý.
Бýдз’иц’ жа тýта ус’ó вóйска иц’й,
И пыд р’аб’йнъйу нычувáц’ бýдуц’.
А ўп’ар’óд ус’йх мой м’йлый друг
Пыд р’аб’йнъйу нычувáц, бýдз’иц’,
Пыт кудр’áвыйу нычувáц’, бýдз’иц’.
Б’ас сóнца р’аб’йна крас’н’óс’ин’ка,
Б’аз дóжджу из р’аб’йны кáпл’и кáпыйуц’,
Б’аз в’éтру р’аб’йна шытáйицца,
За мóлыдца в’éц’ц’ум хвытáйицца.
Тады Йивáн’ка дамóй пашóў,
Дамоў пр’ишóў рыскáзыйиц’:
— Мáмычка майá рóдн’ин’кайа,
Идз’é ж йа н’и бывáў, дз’ива н’и в’идáў.
Б’ас сóнца р’аб’йна крас’н’óс’ин’ка,
Б’аз дóжджу из р’аб’йны кáпл’и кáпыйуц’,
Б’аз в’éтру р’аб’йна шытáйицца,
А зы м’ан’é в’éц’ц’а хвытáйицца.
— Йивáн’ка, сынóчык мой,
Б’ар’й свой вóйстрый м’еч,
Идз’й р’аб’йну с’еч.
Уз’аў Йивáн’ка свой вóйстрый м’еч
И пашóў у пóл’а р’аб’йну с’еч.
П’éрвый раз с’иканýў — кроў пышлá.
Друг’йй раз ц’ýкнуў — зыплáкыла.
А трéц’ц’ой раз ц’ýкнуў — прамóв’ила слóўца:
— Йивáн’ка, Йивáн’ка дружóчык мой,
Н’а с’с’ек ты р’аб’йну кудр’áвыйду,
Згуб’йў ты жанý в’инчáл’нуйу.

Ишоў Йиван'ка дарогыйу ус'о плачучы:
— Мамычка ты майа н'а родныйа,
А тыкайа з'м'ийа пыткалодныйа.
Н'а с'с'ек р'аб'ину кудр'авыйу,
А згуб'йў жану в'инчал'нуйу.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Магілёўскага педінстытута Д. Я. Бугаёвым ад М. А. Фраловай.

Першамайск (№ 613)

З-ПАД ЛЕСУ ЦЁМНАГА

(Старая песня аб жаночай долі)

170 А ис-пад л'есу ц'омнъга,
Ис-пад гайу з'ал'оныга,
Ныхадз'ила туча грозныйа
Из' в'итрам'и, из марозым'и,
Из' в'ал'ик'им'и пр'игрозым'и.
А ў туйу пару, у тойа ур'ем'ичка,
Дычка к бац'ку у гос'ц'и йехыла,
Йайе кон'ик'и утам'ил'ис'а
И с'арод гайу астынав'ил'ис'а.
Ты сакол жа мой, сакол'ик,
Ты л'ац'и у майу старонычку,
И скажы майму айцу, матушк'и;
Н'ихай па мн'е н'и п'ичал'уцца,
П'ива вар'уц' и п'ираг'и п'акуц'
И свайу дачку к саб'е ў гос'ц'и ждуц'.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута.

КАЛІНІЦА

(Старая песня аб жаночай долі)

171 Йа пъ садз'ику гул'ала,
Йа пъ садз'ику гул'ала,
Цв'ет кал'ин'ицы лумала.
Цв'ет кал'ин'ицы лумала,
Нъ дарожън'ку брысала.
Нъ дарожън'ку брысала,
У свайой мамычк'и пытала.
У свайой мамычк'и пытала:
— Ой ц'и буду йа тъкайа,
Ой ц'и буду йа тъкайа,
Йак кал'ина расц'в'итайа.
— Будз'иш дочън'ка тъкайа,
Будз'иш дочън'ка тъкайа,
Йак кал'ина рас'ц'в'итайа.
Ой йак выйдз'иш дочка замуж,

Ой йак выйдз'иш дочка замуж,
Йак асыпл'уц' ц'аб'е дз'ец'и,
Йак асыпл'уц' ц'аб'е дз'ец'и,
Йак кал'ин'ицу у ц'в'ец'и.
Абал'л'ес'с'а ты сл'азойу,
Абал'л'ес'с'а ты сл'азойу,
Йак кал'ин'ица расойу.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута.

ХОЦІМСКІ РАЁН

Ялавец (№ 645)

ЧАМУ МУЖЫК НЕ РАЗБАГАЦЕЎ

(Казка)

172 Жыў мужык и пан у той дз'ар'еўн'и. И вот пр'ийехуў сын-студз'ент у гос'ц'и и кажыц':

— Чаго йета у ц'аб'е йетый мужык б'една жыв'ец'. И с'ол'ита пр'ийехуў и л'етыс' пр'ийиджджаў — ус'о б'едный, ус'о кур'инка, ус'о хата раскрытыйа, ус'о лапц'и.

— Дувай-ка, пупаша, — кажыц' студз'ент — дадз'им йим грошы, н'ихай быгац'ейиц', н'ихай акр'ийайиц' хоц', н'ихай на ног'и падым'ицца.

Зайшл'и к мужыку и кажуц':

— Чаго ты ус'игда б'едз'ин?

— Хто йаго знайиц', паночык, кажыцца и работуйу з ран'н'а да в'ечыра, н'и хватайа шост б'ер'ига.

Скызаў ды й маўчыц', таго што н'и знайиц' дл'и чаго пытайуц', ц'и с'м'айуцца з' йаго. А йаны й кажуц':

— На таб'е грошы гаршчок и ражжывайс'а, а мы зайдз'им к таб'е и пыгл'адз'им.

— Спас'иба, — кажыц' мужык.

А сам н'и ўц'ам'иц', што йета такойа. Ал'и схым'ануўс'а ды за грошы.

Нас'иўс'а, нас'иўс'а мужык з грошым'и. Куды схувац'. Ныкан'ец схуваў у с'енцых у вугл'е пыт пакул'л'а и пашоў сам кас'иц'. Кал'и ж йон пашоў, то йикраз пы дз'ар'еўн'и йехуў кыр'авышн'ик * и кр'ичаў:

— Бабы, бабы! Кыр'аўк'и *, кыр'аўк'и!

Тут баба йетыга мужука схап'ила утырып'ах йета пакул'л'а и йаму з гаршком и аддыла. Даў йой кыравышн'ик за йетый с'в'ортык краск'и пырашок, черн'и пырашок, з'ал'он'к'и пырашок и булаўку сы йголкай.

Пр'ийехуў мужык с пол'а, таго што утамл'онныс'ц' пачуў ад радыс'ц'и. Руп'иц' йаму пыгл'адз'ец', грошы пыл'ичыц'. Склаў план. «Баб'и гарсувый платочык купл'у и спан'н'йицу, ус'им пу рубас'и хлыпцам. Хату купл'у з'амл'и дз'ис'ац'ин п'ац', збруйу

кан'у́, ув'е́с' пыныр'а́д. А на Лы́сыга П'итра́ вы́пйу з' Л'ис'е́йим, што пас'е́ц' гус'е́й йим. Ну, — ду́майа, — пупл'ашу́ и пуп'айу́ Кал'и́н'ицу». Касу́ пав'е́с'иў. Цап, цап, а хло́пйа н'има́, н'има́ й гыршка́ тож.

— А дз'е ж, ба́ба, гро́шы? Тут, — ка́жыц', — гаршчо́к быў па́нск'ий, што пан даў.

Зайшо́ў пан су студз'е́нтым и ка́жыц'.

— Ну чаго́ ж ты н'и рызбыга́ц'е́ў, чаго́ б'е́дз'ин?

— Ба́ба в'инува́та, — аткыза́ў мужы́к.

Ка́зцы кан'е́ц, н'и дз'ив'и́ц'а, што н'и скызан'е́ц.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Магілёўскага педінстытута.

АСІПОВІЦКІ РАЁН

Новая Дражня (№ 527)

173(*) Куса́й бл'ино́чак, йа с'м'ата́нк'и дам. Ку́шай, а то ц'о́ц'а заб'аре́. Спако́йнас'ц'и н'е бу́дз'а с'аго́н'н'а. Чаго́ ш ты? гул'а́й с ца́цкам'и. Йест стары́йа. Па́пава до́чка або ма́мава? Хло́пцы найгра́л'ис'а ужо́. Н'и з' к'им н'е хо́ча гул'а́ц'. Бо́жачка мой м'и́л'ен'к'и, што ге́та?! Му́с'иц', йана́ хо́ча ка мн'е? Йих кал'и́с' тут ма́ла было́ зус'и́м, а по́тым пабудава́лас'а мно́га. М'и́ша в'и́шн'и рв'е, пасл'а́ го́ркага на сла́дкайе ц'а́н'иц'. Хадз'е́м, што мы тут н'и ба́чыл'и. Што ва́шай хаз'а́йцы дз'е́ц'и н'и пла́чуц'? Ц'ап'е́рака хай таргу́йе. Хло́пцы, н'е шал'е́йц'а! Хто ка́го вы́п'аредз'иц'. Нахо́дз'ицца за дз'ен', што чуц' на крава́ц' ул'е́з'е. Вы у сыбо́ту прыйе́хал'и? Што ты прыв'о́з, што ў карма́н'е н'е дз'аржы́цца. Ста́рас'ц' н'е ра́дас'ц'. Н'е зна́йучы н'е разб'аре́ш. Рас каро́ва н'ас'е́ траву́ у ро́ц'е, аб'аза́ц'ел'на бу́дз'е дож. Н'и суй но́са у чужо́йе про́са. Дз'ац'е́й, йак у л'удз'е́й.

Запісана ў 1954 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Э. Д. Блінавай і Г. А. Комар.

Шэйпічы (№ 525)

174 Прыйе́хал'и рас н'е́мцы у нашу́ в'о́ску. Йа н'и ўпра́в'илас'а схава́цца и забра́л'и м'ан'е́ на торфазаво́т. Рабо́тац' ц'а́шка было́. А карм'и́л'и так, што нох н'и хо́чыцца ц'ага́ц'. С'адз'и́м рас в'е́чарам у бара́ку (мы ужо з' м'е́с'ац' прарабо́тал'и там), йак слы́шым: н'е́йк'и шум, крык и во́кны ус'е́ бйу́цца са́м'и, узры́вы чува́ц'. А йе́та парц'иза́ны уварва́л'ис'а и патпал'и́л'и склат з б'енз'и́нам. Ад узры́ваў ста́л'и сы́пацца во́кны. По́тым парц'иза́ны акружы́л'и каза́рму, дз'е спа́л'и н'е́мцы, з'в'аза́л'и часаво́га, и падпал'и́л'и каза́рму. Н'е́мцы и ста́л'и выска́к'иваць' з друго́га атажа́ у адны́м б'ал'л'и́.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Мінскага педінстытута С. К. Залескім і В. А. Каваленкам ад Ф. Г. Мычко, 25 г.

Ясень (№ 529)

175 Дз'арéўйа йа л'убл'ў. Йа йих змáлку ишчé л'уб'йў. С'éйиў грýшы, йáблык'и, с'л'ивы. Ды тагдá садз'йц' н'а былó дз'е. Жылó нас трох на мал'éн'к'им учáстку. Баранóй палóску закла́с'ц'и мóжна былó. Тады́ ступ'йц' н'а былó дз'е, н'а тóл'к'и сат садз'йц'. Ал'é што былó — з вадóй сплылó. Ц'ап'éр м'ан'é ў в'óсца М'ичýрынам завýц' затóйа, што дз'арéўйа сажý. Там у м'ан'é с'л'ивы и йáблык'и, тут грýшы. Сáхар, а н'а грýшы. Стары́ тóл'к'и йа стаў, с'йлы мáла. Ал'é и так дóбруйу пáм'ац' па саб'é малады́м пак'йну.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Мінскага педінстытута С. К. Залескім і В. А. Каваленкам ад К. І. Леля, 78 г.

Дрочава (№ 531)

176(*) Йак хадз'йл'и у шкóлу, разóў чаты́ры зайцóў бáчыл'и. Зайцы́ был'й у кустáх, вы́б'егл'и на пал'áначку. Ц'ап'éр йаны́ бóл'шуйу час'ц' па гн'óздах, на пóл'и, у кан'ушын'е. Дрот дз'éлайуц', с прóвалк'и, тут п'атл'ў прычап'йў, йон рас! зашмаргн'éцца и ус'ó. Каб йáмы капáц', такóга н'е былó. Сажн'éш жы́та, и жн'éўн'ик в'идáц'. Пáстк'и стаўл'áйуц', той хлóп'ец зáйца улав'йў; два разы́ так гéта лав'йл'и. А з'имóйу сат йóлачкам'и абв'áзвайуц'. А н'е, кýл'ем кругóм апстáв'ац', и йон н'е абгрыз'é.

У нас былó мнóга парц'изáнаў. Удз'éн' н'éмцы, а ўнóчы парц'изáны. Да часóў шас'ц'й дн'á парц'изáн н'амá, а с часóў шас'ц'й парц'изáны хóдз'ац'. Парц'изáны засáды раб'йл'и. А ў нас дз'арéўн'а крывáйа, заб'éг да палав'йны дз'арéўн'и и уц'óк у л'ес. У парц'изáнах пас'ц'й што ўс'е был'й.

Мы п'ерайéхал'и с'уды́ ў дванáццатум гадý. Дз'арéўн'а заснавáлас'а бол'ш йак сóрак гадóў. Мы ужо тры́ццац' вóс'им гот, йак тут, а дз'арéўн'а былá ужó. Тут л'асы́ бал'шы́йа был'й. Бывáла ш купцы́ аткýпл'ивайуц' л'ес и вырубл'áйуц'; тут жа жал'éзнайа дарóга. Там у нас пóл'е чы́стайе. Йа й дóма былá, там тóжа вы́карчавал'и. Ал'е йак йа ўзраслá, то пóл'е чы́стайе былó. А йек с'уды́ прыйéхала, то тут изнóў пн'и, карчы́. Тут былó балóта такóйе грáскайе. Тут канáвы н'е правóдз'ил'и — н'изаштó н'и прайц'й. Пашл'й за луг гл'адз'éц', дз'е нáшы палóсы. Н'изаштó н'е п'арóйдз'иш! С'агóл'ета ў майгó сы́на у Ас'йпав'ичах харóшайа картóшка. А ў нас, кал'й н'е бýдз'е дажджý, то й н'е бýдз'е картóшк'и. Да Дарагáнава с'ем к'илóм'етраў, там так'й п'асóк, а ў нас з'амл'á л'éпшайа, чым у Дарагáнав'е. Учóра зажы́нк'и был'й. М'ан'é йак старéйшуйу папрас'йл'и. Жы́та с'арéдн'айе, ал'é трéба былó бол'ш навóзу вы́в'ес'ц'и, то былó п харóшайе жы́та.

Запісана ў 1950 г. П. П. Шубай і А. І. Наркевічам ад розных асоб.

Карытнае (№ 532)

177(*) Два ро́дных сы́на, адз'и́н па́сынак. Йана́ йе́дз'а к йе́тай, к па́сынкавай н'ав'е́стк'и. Па́сынак адно́с'иўс'а к йой харашо́. Хаз'а́йка харо́шайа, ну а ў дз'ал'а́х жы́з'н'и н'е разб'ира́йецца. Мы малы́йа аста́л'ис'. Нас то́л'к'и дво́йе. У йаго́ уже́ уну́к'и бал'шы́йа. У йуго́ адна́ така́йа уну́ка, йак вы. Ты н'и́ ў свайо́ дз'е́ла саўс'и́м ул'е́с. Бал'шыйа йе́тыйа дз'иреў́н'и.

...На пал'ава́н'н'а? Чаму́ ж н'е прыхо́дз'илас'а. З'б'аре́ л'удз'е́й. Так агл'е́дз'ац'; тады́ йдуц' ахо́тн'ик'и з ру́жжам'и, кры́ку наро́б'ац' ну й заб'ива́йуц'. З'имо́йу л'у́дз'и из двара́ йе́з'дз'ил'и. Парас'о́нка у м'ашо́к. Йак наро́б'иц' п'и́ску! А йон, с'е́дз'ачы, страл'а́йе. Йа ш н'ев'ал'и́к'и быў. Йе́тыйа тры с'ал'е́ й был'и́. Л'аса́ был'и́ н'асхадз'и́мыйа. За дз'ев'ано́ста п'ац' л'ет ув'е́с' л'ес шчы́с'ц'ил'и. А ц'ап'е́р пал'а́. Майда́н? Е́та йе́тыйа, што стаўл'а́л'и дз'о́гац' гнац' з' б'аро́сты. Л'у́дз'и ты́йа — майда́н'н'ик'и. Дл'и́нны заво́т и п'е́чы дл'и́нныйа. Так туды́ дро́ва, так йано́ н'е ґары́ц', а тл'е́йа и тл'е́йа. Ц'ап'е́р назва́н'ийа дз'аре́ўн'и Вуглы́. Дз'е быў? У Гайо́х. Дз'е па́с'ц'иў? У бало́тах.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад Г. У. Дубінчыка, 62 г.

Сымонавічы (№ 536)

178(*) Так аслаб'е́ла, што й н'и к чо́рту н'и варта. Астала́с'а з малы́м'и́ дз'е́ц'м'и, пйац'. Кап'е́йк'и н'ихто́ н'идз'е́ н'и дабыва́ў, сус'е́ды пашл'и́ ў калхо́с и йа барждже́й туды́.

Прапа́ла каро́ва на це́ла л'е́та. Йа йих н'и садз'и́ла [бяроз], дроў н'има́, за́раз зре́жу — и дроў на дз'в'е н'адз'е́л'и. Чаго́ вы идз'ац'е́ дадо́му? М'е́н'шаму было́ чаты́ры гады́. Уже майе́ дз'е́ц'и пастара́л'ис'а.

Запісана ў 1952 г. Ф. М. Янкоўскім ад П. С. Жлобіч, 80 г.

179(*) Ра́н'шы было́ ца́рскайе пра́ва. Было́ два браты́. Адз'и́н зан'има́ўс'а н'адо́брым'и дз'ала́м'и, рука́ты быў. Друг'и́ на́тта быў л'а па́на ла́скаў и па́ну патка́зваў. И быў бага́ты. Дз'е́с'ац' кап'е́йак был'и́ гро́шы бал'шу́шчыйа. Што ты прышо́ў на на́шу в'ечары́нку? Што, па́н'е, раб'и́ц' с сына́м'и? Вы́н'аў з йих уз'а́ў рубл'е́й тры-чаты́ры. Уже й твайе́ сыны́ с пастуха́м'и гул'а́йуц'. Идз'е́ц'а, дз'е́тк'и. Адз'и́н н'имно́жка зан'има́ўс'а сапо́жн'ичыц'. Адны́ зо́ры в'идны́. Е́та бу́дз'е наш чалав'е́к. Йон мно́йу прав'е́раны. Е́та быў атама́н ша́йк'и, раз'йажджа́ў па дз'аре́ўн'ах, па гарада́х. И з'дз'е́лаўс'а бал'ны́м. Л'е́жачы. Хто бу́дз'е атча́йан'н'ик уз'а́ц' ко́су? Дава́й у вакно́ сту́кац'. У жо́нк'и уз'а́ц' часы́. Но́г'и папсава́л'и, на крука́х в'и́с'ачы. Ты аддала́ часы́? Аддала́. Па́на сон н'и б'аре́. Ко́сы * рв'е на саб'е́. Свайе́ кон'и, свайе́ валы́. За дз'в'е́ры паб'е́гл'и. Ка́жуц',

ты мо́жаш рабо́тац'. Ты м'ан'е́ абдуры́ў. Што йана́ мн'е ска́жа? Што ў м'ан'е́?

Запісана ў 1952 г. Ф. М. Янкоўскім ад М. Г. Раманоўскага, 70 г.

Зубарэвічы (№ 820)

ВЯЛІКІ НАЧАЛЬНІК

(Жарт)

180 У адно́й ба́бушк'и буў сын у а́рм'ийи — бараба́ншчык. Йе́та са́мы м'е́ншы чын у а́рм'ийи. Ну вот адз'и́н раз зайшо́ў да йайе́ в'ал'и́к'и нача́л'н'ик. Дак ба́ба ка́жа, што вот йи мой сын у а́рм'ийи, ал'е́ йон в'е́л'м'и в'ал'и́к'и нача́л'н'ик, што ўс'е́ йаго́ слу́хайуц'. Дак нача́л'н'ик пута́йа, што, мо́жа, кап'ита́н йон. Дак ба́ба ка́жа: «Н'е».

П'ерабра́л'и [усіх] нача́л'н'икаў, ал'е́ ба́ба ка́жа, што н'е; йаго́ слу́хайуц' ус'е́ л'у́дз'и ў ча́с'ц'и. Тады́ нача́л'н'ик ка́жа, што, мо́жа, бараба́ншчык.

— Во-во, — ка́жа ба́ба.

Ну йи с'м'е́ху було́ з йаго́ чы́на в'ал'и́кага!

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута В. І. Мазанік і Н. П. Панас ад М. Макейчыка, 68 г.

БАБРУЙСКІ РАЁН

Орсічы (№ 856)

ПАН І МУЖЫК

(Казка)

181 Жыў-быў пан. Захац'е́лас'а йаму́ с'в'е́жага м'а́са. Йон пашкадава́ў ре́зац' свайу́ жыв'о́лу. Йон пайшо́ў но́ччу и ўкраў вала́ ў мужыка́. Прыв'о́ў йаго́ ў гунно́, заре́заў и пача́ў лу-п'и́ц'. Адз'и́н мужы́к уба́чыў у гун'н'е́ аго́н'. Йаго́ зац'ика́в'ила ге́та. Мужы́к прышо́ў к па́ну и ба́чыц', што пан лу́п'иц' вала́. Пан с п'ерапу́ду пааб'ацáў мужыку́ сто рубл'о́ў и м'а́са, каб йон н'ико́му н'е гавары́ў.

Наза́ўтра прашну́ўс'а мужы́к и ўба́чыў, што н'ама́ вала́. Йон пача́ў б'е́гац' и пыта́ц', што мо хто ба́чыў йаго́. Ге́ты мужы́к сустрака́йе то́га мужыка́, йак'и́ атрыма́ў ат па́на сто рубл'о́ў. И йон ка́жа: «Кал'и́ дас'и́ сто рубл'о́ў, то раскажу́ дз'е вол».

Геты мужы́к даў йаму́ сто рубл'о́ў, и той пасав'е́тваў па-да́ц' у сут.

Мужы́к пада́ў у сут, и вы́звал'и друго́га мужыка́. Ге́ты мужы́к раска́зваў, йак була́ спра́ва, йак пан дава́ў йаму́ гро́шы и м'а́са, ал'е́ йон захац'е́ў йашче́ палав'и́ну шку́ры, а

пан н'е даў. Тады мужык уз'аў у зубы и ц'агн'е к саб'е, а пан к саб'е. А мужык атарваўс'а и ударыўс'а галавой аб с'ц'енку. Прачнуўс'а йон — ажно мужык на пасц'ел'е. Тады суд спрашуйе: «Дык ета вам сн'илас'а?»

— «Ну, да, с'н'илас'а».

И так разышоўс'а суд.

Запісана ў 1950 г. студэнткамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута Т. У. Асмалоўскай і М. С. Кульбацкай ад В. Ф. Роскач, 70 г.

Новая Дзярэўня (№ 565)

182 Жыл'и ран'ей па дваццац' душ у хац'е. Мыл'и хаты тол'к'и к кал'адам и в'ал'икан'н'у. Хаты был'и мал'ен'к'ийа. Жыл'и ум'ес'ц'а с скац'инайу. А пан Сав'ин'ич л'их'и быў, в'ал'ик'и аброк браў. У л'ес н'и пускаў. Вучыл'ис'а тол'к'и багатыйа. Б'едных вучыцца н'и пускал'и. С утра у школ'е чытал'и мал'итвы, а хто н'и ум'еў, н'и давал'и аб'еду. Трудна было нам, б'едным. А ц'ап'ер мн'е шес'ц'дз'ес'ат с'ем гот, а пам'ирац' н'а хочыцца. У м'ан'е ус'е дз'ец'и вучоныйа. Многа ц'ап'ер вучоных й у дз'ареўн'и. Мой сын ахв'ицер. А мой пл'ам'ан'н'ик аш палкоўн'ик, жыв'е у Маскв'е. Ц'ап'ер ус'о па-новаму. Сын мой надыс' прыв'ос радз'ива. Вот зайдз'иц'а паслухайц'а, йакойе добрайе радз'ива. Кожны дз'ен' с старой слухайем, йак гаворыц' Масква. О, кап йа быў так'и малады, йак вы, дык жыц' бы ды пажывац'.

183 Йа вам, дз'етк'и, раскажу, йак даўн'ей жыл'и пры панах. С'амйа у нас была в'ал'икайа. З'амл'и было адна дз'ес'ац'ина. А бац'ка служыў у салдатах. Жыц' было в'ел'м'и ц'ашка. Матка анна н'и магла пракарм'иц' с'амйу с свайой з'ам'ел'к'и. Мн'е было шаснаццац' гот. Йа нан'аўс'а у парапк'и. Пас'в'иў жыв'олу, а тавару * было многа. Адз'ин рас йа пагнаў тавар дал'ека ад дз'ареўн'и, йета было йакрас у н'адз'ел'ку, а ў сыботу была в'ачарынка. Ус'е мы скакал'и да ран'н'а. Йа н'е спаў и пагнаў на пасту тавар. Было в'ел'м'и рана. Йа с'еў на кам'ен' и задрамаў. Кал'и йа прашнус'а, гл'адз' — н'ама кароў. Йа з'ирк туды, йа з'ирк с'уды, а йих и с'л'ет прастыў. Тавар зайшоў у панск'и агарот и патаптаў агурк'е, бурак'е и тол'ечк'и прайшоў па капус'ц'е. Пан забраў кароў у свой двор и загадаў ус'им лудз'ам капац' ус'у н'адз'ел'ку бул'бу. И йа капаў.

Запісана ў 1957 г. В. М. Шэлег і студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай ад Б. А. Хрушчынскага, 86 г.

ЗАШУМЕЛА ЗЯЛЁНАЯ ДУБРОВУШКА

(Старая песня аб жаночай долі)

184 Зашум'ела з'ал'онайа дубровушка,
Заплакала маладайа удовушка

Йана́ пла́ча и рыда́йа,
На б’йты шл’ах паз’ира́йа,
Што на б’йтым шл’ахý жаўн’е́ры идýц’,
Кан’а́ в’адýц’.
— Жаўн’е́рык’и, бра́ццы майе́,
Дз’е ш вы майго́ кан’а́ уз’а́л’и,
Дз’е падз’е́л’и мýжа майго́.
— Твой муш уб’йты л’ажы́ц’,
У пра́вай руце́ ружйо́ дз’аржы́ц’,
Л’е́вай рукой расý граб’е́, на груц’ ил’л’е́,
С’е́рца пал’ива́йа, иж жаўн’ара́м’и разгава́равайа.
— Жаўн’е́рык’и, бра́ццы майе́,
Накажы́ц’а майо́й жан’е́,
Пус’ м’ан’е́ з вайны́ н’и жджэ,
Пус’ за другóга идз’е́,
Дрóбных дз’е́так за сабóйу в’адз’е́.
— Ох, вы, дз’е́тк’и, н’и гудз’йц’а,
Идз’йц’а свайго́ ба́цьку пабудз’йц’а.
— Мы будз’йл’и и н’и збудз’йл’и,
Тóл’ка галóўку патрудз’йл’и.

ОЙ, НА ДВАРЭ ДВА КАЛОДЗЕЗІ

(Старая сіроцкая песня)

185 Ой, на дваре́ два калóдз’ас’и и в’адро́,
Чамý твайго́, Сóн’ачка, па́пачк’и н’и в’инно́?
А ў л’е́с’и-л’е́с’и пац’ихóн’ачку гука́йа,
Сóн’ачка свайго́ па́пачку шука́йа,
Хоц’ ты шука́й, н’и шука́й — н’и на́йдз’иш;
Твой па́пачка п’ират бóгам стаййц’,
Гóспада бóга прóс’иц:
— Пус’ц’йц’а м’ин’е́ з н’е́ба дадóму,
А мн’е ц’ип’е́р тре́ба дз’иц’а́ц’и пагл’адз’е́ц’,
Ц’и хóраша прыбра́на,
Ц’и на куц’е́ паса́джана,
— Прыбра́на, йак пан’ан’а́тка,
Паса́джана, йак с’ирац’йнка.

ЗАХАЦЕЛА БАБКА, КАБ РАЗБАГАЦЕЦІ

(Жартоўная песня)

186 Захац’е́ла ба́пка, кап разбагац’е́ц’и,
Пасадз’йла кýрачку, каб вы́в’ала дз’е́ц’и,
А на тóйа л’йха вы́в’ала трóйа.
Йак пагна́ла ба́пка ды да вадапóйу,
Растапта́ла, размата́ла л’е́вайу нагóйу,
— Ой, бóжа ж мой, бóжа, што ш мн’е раб’йц’и,
Прыйе́дз’а ста́ры дз’е́тка, бýдз’а м’ин’е́ б’йц’и.
А прыйе́хаў дз’е́тка, харашэ́н’ка гавóрыц’:

— Адз'ава́йс'а, ба́пка, у б'е́лайа б'е́л'л'а,
По́йдам с табо́й, ба́пка, с'о́н'н'а на в'ас'е́л'л'а.
Уз'а́ў дз'ет ба́пку за б'е́луйу ру́чку,
К'и́нуў ба́пку з мо́ста ў ре́чку;
— Ц'ип'е́р ба́пка ка́йс'а, кры́ху пакупа́йс'а.
А йак ба́пка вынырн'е́, дык дз'ет к'и́йем папхн'е́.

Запісана ў 1957 г. В. М. Шэлег і студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай.

Плёсы (№ 568)

187 Жан'иха́ ой н'и л'уб'и́ла. За каго́ йа хац'е́ла, за таго́ н'и адда́л'и. Йа ко́н'и ноч па́с'ц'ила, а свате́ гаре́лку з ба́ц'кам п'ил'и́. Ура́н'н'и ба́ц'ка сказа́ў, што свате́ прыхо́дз'ил'и. Йа папыта́ла то́л'к'и, хто. Кал'и́ узна́ла, што за таго́, на йако́га гл'адз'е́ц' н'е хац'е́ла, то к'и́нулас'а ба́ц'ку у но́г'и и дава́й прас'и́цца. Йа друго́га л'уб'и́ла, ал'е ба́ц'ка и слу́хац' н'е хац'е́ў м'ан'е́.

У сыбо́ту чап'е́ц шы́ла, а ў н'адз'е́л'у в'ас'е́л'л'е было́. Прыйе́хаў жан'и́х к н'ав'е́с'ц'е, а тады́ пайе́хал'и к жан'иху́, пааб'е́дал'и, пагул'а́л'и. Жыл'и́ мы, хай бог н'е дайе́. Пражыла́ п'идз'ис'а́т гадо́ў и с'в'е́ту н'и ба́чыла.

ОЙ, Я ЖАЛА, НЕ ЛЯЖАЛА

(Песня)

188 Ой, йа жа́ла, н'и л'ажа́ла,
За дз'ен' во́за н'и нажа́ла.
Мой с'в'о́карка спага́дн'ичак,
Йон па мн'е спагада́йе,
Да вы́ража б'аре́з'инку,
Да на майу́ с'аре́дз'инку.

НА БАЛОЦЕ КАСЕЦ КОСІЦЬ

(Песня)

189 На бало́ц'е кас'е́ц ко́с'иц',
К'и́нуў ко́су ды гало́с'иц':
— Чаго́ майа́ каса́ ту́па,
А у до́м'е жо́нка ску́па,
Навары́ла сыро́ватк'и,
Да ўк'и́нула тры круп'и́нк'и.

ДЫ ДАВАЙ, МАМАЧКА, ВЯЧЭРАЦЬ

(Песня)

190 Ды дава́й, ма́мачка, в'ачёрац',
Ды пав'ачёраўшы дз'ал'и́цца:
Мн'е, ма́мачка, с'ем кубло́ў,
А таб'е́, ма́мачка, с'ем вузло́ў.

Ц’и таб’е́ йа, майа́ ма́мачка, н’и да по́мачы,
Што ты м’ан’е́ выпраўл’а́йеш наўпро́ц’ но́чы,
Ой, дай жа мн’е правадн’ичка́, хоц’ мало́га,
Хоц’ жа таго́ салав’е́йку лугаво́га,
Салав’е́йка бу́дз’е мн’е шчаб’ата́ц’,
А йа бу́ду пла́кац’ и рыда́ц’.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута.

Бутчын (№ 855)

191 (*) Дз’е той дошч ишо́ў? Ла́дна, садз’и́с’а йе̂ж, во бл’и-ны́, ма́сла. Қыц’и́-кыц’и́-кыц’и́! Дз’е ты, па́дла, падз’ава́лас’а? Идз’и́ и ты паза́ўтракай! Паку́л’ ус’им вам дас’и́. Да, ра-дз’и́ска трухл’а́ва.

Мой хадз’а́йин быў прам’иро́ваны на п’ац’со́т. Ну и тады́ вы́значыл’и м’е́ста дл’а самал’о́та, и нас ужо́ двох вы́значыл’и, штоб пайе́з’дз’иц’.

— В’и́ц’а, ты нарва́ў в’и́шан’?

— Бал’е́йу и карз’и́ну.

— Ды таб’е́ ж на́да кон’! А бага́та прада́л’и?

— Шес’ карз’и́нак’; во гро́шы наб’ару́!

— Вам жа и на́да! Йано́ и нам на́да. В’и́ц’а, идз’и́ дакас’и́ мн’е с’е́на?

— Хадз’е́м, Л’о́на, кас’и́ц’.

— Қасу́ пакл’апа́ц’ на́да.

— Дава́й малато́к, йа таб’е́ пакл’апл’у́ [касу], кал’и́ ты гул’та́й.

Пагл’адз’и́ л’ез’ йишче́ на гру́б’и; йана́ там за н’ита́м’и была́. Йак на стол, бума́га така́йа. Пакажы́ дз’а́дз’ку. Ды так’и́ кусо́к це́л’ен’ечк’и! Ваз’м’и́ с’в’и́ту, ато́ с’в’и́н’н’и надз’е́-лайуц’ дз’ало́ў. Пазы́чыл’и до́брыйа л’у́дз’и бума́гу. Шын’е́л’ пад йа́блынайу. Хаджу́ ж йа́блык’и п’ил’ну́йу. Ла́дна, ик даццэ́ схаджу́. К’и́слайа-к’и́слайа йа́блыка. Харо́шыйа пабра́ў, а к’и́слых пакла́ў.

Уй, шче ра́на! Л’е́гла задрама́ла, ды так хо́раше! Йак ста́-л’и гру́кац’! Саба́ка забраха́ў, и ў́с’о, гато́ва. Хто ж вам йе́с’ц’и зва́ра? Ла́дна, посл’иза́ўтра пайе́ду. Йа кал’и́ дз’в’е карз’и́начк’и, дык адну́ даццэ́, а адну́ прада́м. Йана́ каза́ла: «Ма́мачка, сушы́ц’а, тады́ су́шаных мо кал’и́-н’ибу́дз’». Йана́ ус’о́ казала́, што дво́йа дз’е́так с’уды́. Хло́пчык ус’у́ в’е́сну быў. А йой н’има́ йак за хл’е́бам у магаз’и́н схадз’и́ц’. Са́маму бо́л’-шаму с’о́мы год. Ды йон н’и малады́. Йаму́ трыцца́ты год.

— Ну, йак йана́ пан’ас’е́! На пл’е́чы н’и б’ары́, бо́жа! Йаны́ ж, бач, йак’и́йа харо́шан’к’ийа [вішні]. А йе́та на што́ ты бра́ла?

— Так.

— Йе́та ж ц'ирас пл'е́чы н'е́с'ц'и, йа зна́йу! Ну, бы́стра, ужо полтре́ц'ага.

— Мн'е к шас'ц'и́.

— Ажно́ к шас'ц'и́? Н'и б'ары́ за пл'е́чы, ато сатре́ш и йу́шка пац'ачэ́.

Йак йа ўзду́майу, йак п'е́талас'а у ба́ц'к'и! Дз'ен' бу́л'бу капа́йу, паку́л' ссы́пл'им, ма́ма в'ачэ́ру ва́ра. А йа вал'а́йус'а, ло́жка з рук ва́л'ицца. Пав'аду́ на начл'е́г. А там па́лачк'и наре́жуц': панадз'е́цца таб'е́ па́лачка з зару́бкам'и — да дн'а но́с'ис'с'а. Аго́н' кладо́м ро́ўна с ха́ту. А пато́м го́н'ац' ву́трам малац'и́ц'. И н'и адна́ ж йа!

Запісана ў 1957 г. А. А. Крывіцкім ад С. С. Парахневіч, 51 г.

КІРАЎСКІ РАЁН

Чыгірынка (№ 556)

192 Ой б'е́дна жыл'и́ л'у́дз'и даўн'е́й. Ус'е́ хадз'и́л'и у палатн'а́най адз'е́жы. Хадз'и́л'и у дл'и́нных руба́шках па кал'е́н'и, йак дудук'и́. Кра́мнага н'ичо́га н'а нас'и́л'и. А у нас ту́така так было́ зав'е́дз'ана: зре́бныйа штаны́ и н'е́часнайа * руба́шка. Нас'и́л'и ла́пц'и, а йак гул'а́ц' иду́ц', то б'е́л'ан'к'ийа ану́чк'и надз'е́н'а ды но́вым'и в'аро́вачкам'и укру́ц'а. Н'аўм'е́л'и жыц' л'у́дз'и даўн'е́й, хоц' и з'амл'и́ было́; жыл'и́ б'е́дна. Дз'иржа́л'и па 3-4 каро́вы, а што кары́с'ц'и з' йих. Дава́л'и па л'и́тры малака. Або м'е́л'и па 4—5 ко́н'ай, ды ўс'е мал'е́нк'ийа, худы́йа. Ко́рм'иш, ко́рм'иш ус'у́ з'иму́, а пры́дз'е в'исна́, — раб'и́ц' н'има́ чым. Ц'ап'е́рашн'и адз'и́н зро́б'иц' бол'ш, чым ты́йа тро́йа. Збо́жжа гн'ило́, прапада́ла, а л'у́дз'и хадз'и́л'и го́лыйа, абарва́ныйа. Зус'и́м н'аўм'е́л'и л'у́дз'и жыц'.

А жан'и́л'ис'а йак даўн'е́й. Мн'е йашчо́ ба́ц'ка раска́зваў. Ба́ц'к'и́ выб'ира́йуц' малады́х са́м'и, а йаны́ адно́ друго́га н'а в'е́дайуц'. Вот майго́ сус'е́да ба́ц'ка пайе́хаў у В'а́з'му, куп'и́ў но́вуйу ша́пку и пайе́хаў у сва́ты, а сын н'и пайе́хаў, быў до́ма. Бац'к'и́ сасва́тал'ис'а и нам'е́ц'ил'и сва́дз'бу. К сва́дз'б'и бац'к'и́ гату́йуцца, гар'е́лку го́н'ац', а малады́йа адно́ друго́га н'а в'е́дайуц' и н'и ба́чыл'ис'а. Ц'е́раз чаты́ры м'е́с'ацы уба́чыл'ис'а. Йана́ дз'и́в'ицца, што йон худы́, высо́к'и, лы́сы, а йон дз'и́в'ицца, што йана́ мал'е́н'кайа.

Ато у нас йашчэ́ хло́п'ец адз'и́н быў дурнава́ты, ду́жа н'аўкл'у́жы, ал'е хо́ча жан'и́цца. Ба́ц'ка уз'а́ў друго́га, чужо́га хло́пца, крас'и́вага и пайе́хаў у сва́ты у Чэрбам'и́ры. Паба́чыла дз'е́ўка маладо́га, што стро́йны, крас'и́вы, сагłас'и́лас'а за́муж иц'и, а кал'и́ пры́йехала в'инча́цца ў це́ркву, ажыда́йе жан'и́ха и в'ано́к надз'е́ла, кас'н'ик'и́ паўпл'ата́ла, а жан'иха́ ус'о́ н'има́. По́тым ста́в'ац' л'а йайе́ лы́сага, мал'е́н'кага, старо́га. Ба́чыц' йана́, што н'а тей, н'а хо́ча в'инча́цца. Пла́ча, на

йайé свáрацца, каб н'а плáкала. Бо поп йак убáчыц', в'инчáц' н'и захóча. Так и абв'инчáл'ис'а и в'ек ув'éс' мýчылас'а, бо йак з'в'инчáйецца, дык н'и разóйдз'ицца. Н'а дадýц' жыц' па аднамý, а кал'í хóчуц' так жыц', дык скрыта. За в'ан'éц тады плац'íл'и па п'ац' рубл'óў. Каб раз'в'инчáцца, трéба заплац'íц' 15 рубл'óў. Ды и то н'а разрашáл'и разыходз'ицца. Адз'íн мушчына хац'éў раз'в'инчáцца, дык йéз'дз'иў у Маг'ил'óў к арх'ирéйу. Ус'ораўнó н'и развʼинчáў.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута Т. І. Лемеш і М. І. Котавай ад С. К. Гузялевіча, 62 г.

Кострычы (№ 559)

ЗА КАНЯ — ВАЛА, ЗА ВАЛА — ГУСЬ, ЗА ГУСЬ — БРУС

(Казка)

193 Жыў дз'ет з бáбай. Быў у йих кон'. Рашыл'и йаны прадáц' кан'á и куп'íц валá. Йагó н'е трéба на начл'éг вадз'íц. Дóбра, кáжа бáба. Прадáл'и кан'á, куп'íл'и валá. Падз'аржáл'и валá, а пóтым рашыл'и прадáц' валá и куп'íц' гус'. Гус' навывóдз'иц' гус'ан'áт, бýдз'ем прадавáц' и жыц'. Прадáл'и валá, куп'íл'и гус'. Дз'аржáл'и гус', а йанá н'ивóднага гус'óнка н'е выв'ела. Падыхóдз'иц' с'енакóс, трéба дз'éду брус. И рашыл'и прадáц' гус' и куп'íц' брус. Прадáў дз'ет гус' и куп'íў брус; идз'е дамóў. Бáчыц' — на вóз'ары вýтка плáвайе. Захац'еў йайé дз'ет уб'íц'. Пусц'íў брýсам. Вýтка ул'ац'éла, а брус у вóду, и пашóў дз'ет дамóў н'и ш чым.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута А. В. Зінкевіч і Л. Г. Царык ад А. С Казекі, 78 г.

АСТРАВЕЦКІ РАЁН

Лоша (№ 141)

194 Зна́йаш, сыно́к, ц'ап'е́р мы жыв'е́м куды́ л'епш, чым ра́нша. Като́рыйа з'амл'и́ мно́га м'е́л'и. Што йим было́? Та па́рапка на́йм'а, та ў аре́нду здас'ц' кусо́к з'амл'и́, а нам, б'адн'ака́м, гару́й на ге́тай н'ишча́снай пало́сцы. Н'ико́л'и н'е хвата́ла хл'е́ба да в'асны́. Вот и идз'е́ш да йаго́ пазыча́ц', а по́тым л'е́там адрабл'а́й, ко́л'к'и йаму́ захо́чацца. Нас, б'адако́ў, н'а тре́ба вучы́ц', йак раб'и́ц', и падган'а́ц' н'а тре́ба, бо и са́мы до́бра и дру́жна ро́б'им. Нашто́ ўжо́ малы́йа, и тыйа, йак чарв'ак'и́ на сынажа́ц'и з грабл'ам'и, а н'икато́рыйа с ко́сам'и ув'иха́йуцца, н'и паддайу́цца стары́м. Маладз'о́ш ц'ап'е́р пашла́ н'и та́йа, што ра́нша была́.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. Грынчыкам і М. Стэльмахам.

Слабодка (№ 142)

195 Л'асо́к ге́ты хоц' и мал'е́н'к'и, ал'е́ до́бра паслужы́ў парц'иза́нам. За го́ркай ге́тай, на чыгу́нцы, там йес'ц' н'из'и́на и высо́к'и на́сып. Вот ча́ста там вал'и́л'и парц'иза́ны пайазды́. Анно́ * л'а́жаш спац', ужо́ и чу́йаш узры́вы, то́л'к'и во́кна л'аскац'а́ц' ад узры́ваў. З ге́тага л'аска́ до́бра было́ йим падб'ира́цца. По́тым н'е́мцы заста́в'ил'и л'удз'е́й з на́шай дз'аре́ўн'и, кап вы́с'акл'и паласу́ на дз'в'е́с'ц'а ме́траў ат чыгу́нк'и, ал'е и ге́та н'и памагло́. Прыйе́хал'и рас асе́саўцы с чарапа́м'и на рукава́х, б'и́л'и хто пад ру́к'и пападаўс'а. Адз'и́н наш мушчы́на хац'е́ў уц'ачы́ ў л'ес, ге́ты што за го́ркай, ал'е́ зам'е́ц'ил'и и йак пачал'и́ страл'а́ц' с пул'ам'о́та и заб'и́л'и. Пал'ица́й тут быў с сус'е́дн'ага с'ала́, сказа́ў, што йаго́ сын у Кра́снай Арм'ийи. Так йаны́ и спал'и́л'и ус'е́ харо́мы йаго́, забра́л'и ус'о́, ал'е́ жо́нка з' дз'е́ц'м'и астала́с'а.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. Грынчыкам і М. Стэльмахам.

Кемялішкі (№ 138)

196(*) Са С’ві́ра быў прыйе́хаўшы. Йа хачу́ йе́хац’ да С’в’і́ра. Гдз’е́ йаны́ падз’е́л’іс’а? А дз’е́ ш йана́ падз’е́н’іца. Там зачэ́рпн’іц’ вады́. Йа пас’аджу́ на сло́нцы. Да хл’е́ва ган’і́ц’а. Л’он су́шац’ у ла́з’н’і.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад В. К. Мацулевіч, 39 г.

197(*) Йаго́ был’і́ забра́ўшы. По́ц’онг′ * ідз’е́ц’. У М’аде́йшых’і харашэ́йшайа какару́за, ку́ры н’е падра́пал’і. Йана́ пасадз’і́ўшы ра́на. Л’он трэ́п’ем. Н’іха́й іду́ц’. Был’і́ п даста́ўшы гро́шы. З’амл’а́ м’а́хкайа. Да ба́ц’к’і падабн’у́тк’і. Ус’о́ чыста забра́л’і. Два вазы́ было́ накас’і́ўшы травы́. З Захарэ́в’ічахай было́ прышо́ўшы. Паса́дз’а Л’у́с’у на ро́вар.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад М. Шмат, 50 г.

198 (*) Н’ічо́га н’е дара́дз’іц’. Н’е м’е́ла чым пайі́ц’. Дл’а казы́ бу́дз’а. Мо́жа сыны́ м’ан’е́ заб’ару́ц’. Уз’ал’і́ уц’акл’і́ ба́бы. Л’ату́ бо́сайа. По́йдз’а па в’о́сцы. Ты л’он трэ́п’іш? Дз’е́ц’і пла́чац’. Сын прышл’е́ц’ гро́шы. Была́ каза́ захварэ́ўшы. Н’е да п’е́с’н’аў было́. Йа была́ вы́сахшы на шчэ́пку.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад А. М. Ракіцкай, 74 г.

Жукойні (№ 158)

199 Майму́ са́маму ста́ршаму сы́ну п’ац’дз’ес’а́т’ гот, а са́мы м’е́н’шы ма́йе тры́ццац’ з л’і́шн’ім. Вот, майе́ дз’е́тк’і, йак жыл’і́ ус’е́ ра́зам, дык в’е́л’м’і в’ас’о́ла было́. Мн’е́ было́ дз’ев’атна́ццац’ гот, тады́ йа вы́шла за́муш. А йаму́ такса́ма было́ ге́тул’к’і; зус’і́м малады́йа был’і́. Ма́ла мы і пал’уб’і́л’іс’а, ал’е в’е́дал’і до́бра адз’і́н другога. Мой са́мы мало́тшы сын ум’е́ў чыта́ц’ і п’іса́ц’ і па-по́л’ск’і і па-ру́ск’і.

Запісана ў 1951 г. студэнткамі Мінскага педінстытута О. І. Мазанік і Р. В. Дайнека ад А. К. Вайцэховіч, 90 г.

200 Вот, дз’е́тк’і, го́ра мн’е. Майа́ ба́ба пам’о́ршы ужо́ шмат гот. Жан’і́ўс’а йа на ге́туй, ал’е йана́ з друго́й в’о́ск’і. Йана́ маладз’е́йшайа за м’ан’е́ на два́ццац’ з л’і́шн’ім гот. Йако́йа мн’е ц’ап’е́р го́ра: дз’е йака́йа заба́ва — та́нцы ц’і б’ас’е́да, дык ус’у́ды йана́. А мн’е ужо́, дз’е́тк’і, во́с’імдз’іс’ат гот, ды йашчэ́ хваро́ба ге́та в’ек н’а выла́з’іц’. Жыв’е́ш йак йак’і́ зага́рак *, дз’ен’ пражы́ў і до́бра, а йой п’ац’дз’ес’а́т з л’і́шн’ім, дык йана́ ўс’у́ды трапл’а́йец’.

Вот даўн’е́й н’адо́бра было́: пав’анча́йа ц’аб’е́ кс’онс, дык жыв’і́ з жо́нкай, ц’і йана́ до́брайа, ц’і, йак чорт. А ц’ап’е́р, кал’і йана́ ужо́ така́йа дурнайа, дык нашто́ му́чыцца, уз’а́ў ды разышо́ўс’а, уз’а́ў другу́йу.

Запісана тады ж ад Я. А. Паўлоўскага, 80 г.

АШМЯНСКІ РАЁН

Анкуды (№ 173)

201 У чатырна́ццатым го́дз'е была́ вайна́. Пас'л'а́ вайны́ то́жа было́ ц'а́шка жыц', было́ ус'а́к. У па́на служы́ў шес'ц' гот, ро́б'иш цал'у́тк'и дз'ен'. Палуча́ў дабро́м за м'е́с'ац. Свайе́й з'амл'и́ было́ ма́ла, ал'е́ на йей працава́ц' н'е было́ кал'и́, то́л'к'и в'е́чарам по́з'н'им. С'в'а́там пан спраўл'а́ў бал'и́. С свайи́м'и го́с'ц'им'и гул'а́йа дз'ен' и ноч.

Працава́ў йашче́ у па́на друго́га, с Сум'и́л'ишак. У йаго́ быў друг'и́ двор. Дом у йаго́ там быў до́бры, там йон и жыў. А з'амл'а́ была́ у друг'и́м м'е́сцы. Там йа и служы́ў. Пан быў бага́ты, мно́га было́ папрадава́ўшы л'удз'а́м з'амл'и́. Ал'е́ прышо́ў на пано́ў маро́с. Йак вызвал'а́л'и нас, ус'е́ паны́ уц'ака́л'и. Ге́так, ге́так было́, в'идо́ма.

Запісана ў 1953 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута А. А. Іванчык ад Чарняўскага, 62 г.

202 У на́шай в'о́сцы жыў пам'е́шчык Ку́к'ел'. Йашче́ мой дз'ет раска́заваў, што Ку́к'ел' прышо́ў да пам'е́шчыка С'л'ибо́ды и ажан'и́ўс'а с С'л'ибо́давай дачко́й. Ку́к'ел' быў на́тта пага́ны. Йе́хаў на кан'и́, стара́ўс'а дац' ус'и́м нага́йкай. Л'у́дз'и н'е магл'и́ жыц'. Аднаму́ чалав'е́ку йак да́л'и п'идз'ис'а́т ро́зак, то той и н'е уста́ў, заб'и́л'и на с'м'е́рц'.

Адз'и́н рас пан хац'е́ў дац' па мо́рдз'а аднаму́, ал'е йон адб'и́ўс'а. В'е́чарам пан пазва́ў йаго́ да с'аб'е́, зе́дал'* ужо́ быў прырыхтава́ны, то́л'к'и б'иц' нага́йкай. Чалав'е́ча прышо́ў и в'е́дайа, што бу́дз'а ба́н'а. Прышо́ўшы, адра́зу л'ох на зе́дал'. Пан прыказа́ў, каб за паслуше́нства, што сам прышо́ў и л'ох, два́ццац' п'ац' из'н'а́л'и. Йак да́л'и йашче́ два́ццац' п'ац' ро́зак, кроў пац'акла́ па́ц'аркам'и, ус'о́ ц'е́ла падн'ало́с'а.

Ге́тага йашче́ ма́ла. Йашче́ было́, што л'удз'е́й у л'е́с'а раз'дз'ава́л'и и прыв'а́завал'и да йо́лк'и, дз'е быў мура́шн'ик. За н'екато́ры час чалав'е́к тут г'и́н'е. Во йак з'дз'ава́л'ис'а паны́ над б'е́дным наро́дам.

Запісана тады ж ад Н. Падарэцкай, 23 г.

Маствілішкі (№ 178)

203(*) Ужо́ ўс'е пашл'и́. Харо́шайе жы́та, на́тта ураджа́йнайе. Кал'а смал'а́рн'и. Дз'е каро́ўн'ик быў, ге́та была́ бу́л'ба. Йа й н'и чу́ла. Ужо́ да н'адз'е́л'и бу́дз'е працава́ц'. По́йдз'е ў арц'е́л' пагл'адз'и́м. Во́з'м'е ў шчыпцы́. Йос'ц' хло́пцаў ужо́. Чаты́ры кла́сы ско́нчыла. А нам ге́та дал'о́ка. Да дз'а́ре́ўн'и — двана́с'ц'а. За́ўтра ро́вара пазы́чыш. С'о́н'н'а ру́п'е. Вот ге́на гаво́ра. Так'и́ хло́пчык йос'.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам ад Г. Коць, 50 г.

204(*) А ў м'ан'е и йес' то́л'к'и адна́. Хоц' сам стары́, ал'е се́рца маладо́йе. Пад аста́так слу́жбы. Вусы́ хоц' з п'е́ршага го́да. Н'и бу́дз'иш куры́ц'. Был'и́ ў М'и́нску абу́два. Прыйажджа́йа ў сва́ты. Зап'ира́й ге́ныйа дз'в'е́ры. Па брыга́дах. Пашо́ў да жн'е́йак, н'и ма́йу кал'и. С'ада́й. Йак л'а́жу, так устайу́, нац'ира́йу но́г'и. Так н'е́шта в'асно́йу халады́, маразы́. Ма́йа свой разгаво́р, дз'е́с'иц' в'орст атсу́н'е — ужо́ друг'и́ разгаво́р. Н'екато́рых прызыва́л'и. Мн'е был'и́ да́ўшы пав'е́стку. Це́лы пры По́л'шчы ўезд пан'и́шчыл'и, параз'б'ира́л'и. Йак в'о́ска называ́йецца? На́ша п'е́чка паста́ўл'е́на. А́дз'ин игра́йиц'. Дз'в'е, тре́ц'а, чва́рта н'адз'е́л'а. Пав'аз'о́м йизно́ў. М'е́л'ис'а пайе́хац'. У з'а́ц'а пабыл'и́, ре́б'ата застал'и́с'а тут. Аф'ице́рам слу́жыц'. Н'е п'иса́ў п'и́с'маў. Надайе́ла с'адз'е́ц'. Вы́лажана ка́м'ен'ем. Гна́л'и праз Аш'м'а́ны, М'инск. Ус'ц'ила́на ка́м'ен'ем, ско́ра ко́лы лама́йуцца, ус'е́ вантро́бы растрас'е́ пан'амно́гу. Па-на́шаму, В'и́л'н'а была́. Ту́тка. Ха́та даўн'е́йша. Уп'аро́т зграмаз'дз'и́ў. Ус'е́ ро́слыйа. В'ас'е́л'е. Падн'аб'е́н'е. З'а́ц'а туда́ напра́в'иўшы. Ал'бо́ ко́ла, пал'адз'е́ц' йаго́ на́да. Треба вос уз'а́ц'. Ко́ла то йос'ц'. Ал'е́ прыв'аз'иц'о́. Стайа́ц' ко́ла у с'ал'п'е́. Пав'азу́ машы́най, падв'аз'о́м. Ус'о́ парастрасо́ў. Пайдз'о́ц' йон. Но́вайу касу́. Პака́м'ис' падн'и́м'ис'с'а. У вамтае́с'а [МТС] быў ста́ршы. В'адз'е́ц'. Там йи таба́к йи цыбу́л'а. Н'и магу́ сказа́ц', йашче́ йос'ц'. Дз'е карто́шка была́. Было́ бы ка́л'ва тут, там. М'е́йсца зан'ала́. Ско́л'ка бы́ла тон бу́л'бы, ав'о́с, йачм'е́н'. Вот у Навас'о́лках н'ама́ так'и́х пал'о́ў. А ўжо́ пас'л'а́ ана́ н'е рас'ц'е́. У ге́тым го́дз'а харо́шыйа жыта́. Йи знац' н'и зна́йим. Карто́шка — бал'шо́йа дз'е́ла. С'в'ин'н'о́ў карм'и́ц'. Пры карто́сца друго́йа.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам ад С. Ф. Гіруся, 55 г.

Драгалеўцы (№ 183)

205(*) На́тто до́брайа по́л'а! Хто с' с'амйо́й — л'е́п'ай жыв'е́. У на́шай брыга́дз'а. А по́л'а то мно́га. Ге́та н'и́шшы, ге́та вы́шшы. Аспада́р. Мно́га йос'ц'. Сухава́та, н'и мо́кра в'асна́. Бру́чка прапа́ла, мы йайе́ ро́б'им, йак найл'е́п'ай. А ге́наму. Падн'аб'е́н'а, в'ас'е́л'а, с'м'айо́мс'а, спрадв'е́ку, на на́шым м'е́йсцы. На́чай гаво́рым. Ал'е́ като́рыйа ву́чацца за шаф'аро́ў. Дз'е йако́йе м'е́сца. Ге́так, ге́нак. Па́с'в'иў каро́вы. Наўко́ла ўс'е калхо́зы. Вы был'и́ ўз'а́л'и. Ц'и пры́м'иш? Што хо́чаш, гавары́. Аржы́шча. Адна́ аста́ўшыс'а байа́цца бу́ду. Сарв'о́м, сажн'о́м. Дз'е́в'ар. Йидз'о́мц'а. Два с'арпы́. Н'а бу́дз'а н'а йе́ўшы. Дз'ис'а́ты. На ла́ўца, пас'адз'е́л'и на ла́вацца. П'ирам'е́райуц'. Н'ипра́ўда, аб'иза́цил'на. У ка́ждум у калхо́з'а. У во́с'ан', у во́с'ин'. Ц'и бу́дз'иш у нас? А ге́ны нап'и́ўшыс'а. На адны́х брадо́х. Пал'адз'е́ла. А́дныйа. На кн'и́сца, на ла́ўца. Да двацца́тага ма́йа. П'ераку́с'им. Малады́йа. Па-но́-

вамy. Пан’ас’é. Папытáцца с’арпá. Пан’éсла. Кл’éв’ер дл’а кан’á. Ц’ип’éр чарап’ńцу рóб’иц’ кáжды.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам.

Буняны (№ 143)

БЫЛІ Ў БАЦЬКІ ТРЫ СЫНЫ

(Казка)

206 Был’ú у бáц’к’и тры сынú: два разýмныйа, адз’úн дурнú. И быў у бáц’к’и в’ал’úк’и сат, ал’é ў гéны сат унáдз’илас’а былá аднá птýшка. Бáц’ка сказáў сынáм, каб йанú п’ил’навáл’и сáду. Аднý ноч пайшóў бóл’шы сын, другýйу ноч — с’арéдн’и, а на трéц’уйу ноч пайшóў дурнú. Йон злав’úў гéну птýшку. Йанá сказáла: «Йа бýду дл’а ц’аб’é ў в’éл’кай кары́с’ц’и».

Бáц’ка скóра сказáў сынáм, кап йанú жан’úл’ис’а. Н’идал’óка жыў цар, у йагó былá прыгажéйшайа ад ус’úх дачкá. Кап жан’úцца з йей, нáда былó п’ераскóчыц’ высóк’и плот. Н’ихтó гéтага зраб’úц н’а мох. Тáйа птýшка сказáла дурнóму сы́ну, што пamóжа йамý жан’úцца. Назáўтра прыйéхаў дурнú да цáрскай дачк’ú, ув’éс’ у зóлац’и бл’ишчы́цца, кон’ быў дýжа дóбры ў йагó. Йон п’ераскóчыў гéны плот. И йинá далá йамý п’арс’ц’óн’ик. Скóра былó вас́éл’л’е. Друнú сын ажан’úўс’а с цáрскай дачкóй.

Запісана ў 1953 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Г. І. Ляшчынскай ад А. А. Язель, 68 г.

Селішчы (№ 184)

207 Вот кап н’и гéты дошч, йа п ишчé шмат жáла, кóл’ка чáсу прападз’é. Йа ўжо лáдна прышóўшы с пóл’а. А там пас’адз’éла пад мéндл’ай и гл’адз’éла, йак гéны камбáйан жн’е. Нáтта хóраша, снапы́ за йим в’азáц’ н’и трéба. И жн’айáрка дóбра жн’е, ал’é йанá м’енш зрóб’иц’ ад камбáйана, бо йанá н’éйкайа мал’ен’кайа. Йак ц’ап’éр дóбра: дз’е жн’е, там на м’éйсц’а и вы́малац’иц’. Н’úг′ды * нáшы дз’ады́ н’и дýмал’и аб гéтым, ц’óнг′л’а * раб’úл’и ус’ó сваíмы рукáмы.

Чалав’éк мой, дз’аўчáтка, рáна пам’óршы. Дз’ац’éй мн’е былó ц’áшка гадавáц’, ал’é памал’éн’ку патк’úдала дз’ац’éй, н’éйак б’ез гóра стáла жыц’. Каб жа н’и гéта хал’éрнайа вайнá, а то забрáл’и нáшага кан’á, с’в’úн’а пазаб’ирáл’и. Пóтым мы хавáл’и ад йих свайúх с’в’ин’éй. А па дварé хадз’úл’и ўжо мал’éн’к’ийа парас’áтка. Н’éмцы с’м’айýцца з нас, што с’в’úн’а н’и растýц’ у рýск’их, а н’и в’éдайуц’ тагó лáду, што у нас с’в’úн’а аш трéсл’ис’а. Ц’ап’éр мы ўжо у калгáс’а, зараб’úл’и шмат трудадн’óў, хл’éба й да хл’éба йóс’ц’ика. И сáмы мáйам, и л’ýдз’ам дайóм.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута М. Гейсук ад розных асоб.

СМАРГОНСКІ РАЁН

Абрамаўшчына (№ 169)

208 За́ра йа вам раскажу́, йак рас б'йл'ис'а у нас парц'иза́ны с пал'ицыйа́нтам'и. У Во́йстам'е — тры в'арсты́ адге́тул' — стайа́л'и н'е́мцы. Было́ ге́та на с'о́муху. Пал'ицыйа́нты панап'ива́л'ис'а и прышл'и́ да на́с, у на́шу в'о́ску, пйа́ныйа. А ў нас йакра́с был'и́ парц'иза́ны. Парц'иза́ны ўв'и́дз'ал'и, што йаны́ иду́ц', и зас'е́л'и у друг'и́м канцы́ в'о́ски. Патпус'ц'и́л'и пал'ицыйа́нтаў бл'и́ска да с'аб'е́, а тады́ йак засы́пал'и, дык и пйа́нка ў их прапа́ла. Ус'и́х паб'и́л'и, то́л'к'и адз'и́н уц'о́к — йон му́с'иц' быў крыху ц'в'араз'е́йшы, — ал'е́ йаго́ ра́н'ил'и ў ру́ку. Ал'е ш нам тады́ и б'ады́ было́ ад н'е́мцаў.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута З. Э. Галкоўскай ад А. Шалязы, 57 г.

209 Вот йак до́бра ц'ап'е́р раб'и́ц' у калхо́с'а: саб'е́ ўс'е ра́зам, ско́ра и до́бра. Вот с'аго́н'н'а дз'е ш бы йаны́ схава́л'и ге́ты л'он ад дажджу́, йак ге́та было́ ўп'е́рат? Тут тра́хтар таб'е́ пааре́ц' и канба́й памало́ц'иц'.

Запісана тады ж ад Я. П. Аляхновіч, 73 г.

Дзевятні (№ 170)

210(*) Б'адо́вайа дз'е́ла. Йа з дз'аре́ўн'и адз'и́н пам'и́ш йим'и. Та́мака заначава́ц'. Разгава́рывац' з байца́м'и. Ц'иб'е́ зага́двац'. На ла́ўца. Па хадз'айо́х. Утаро́йа. Инцука́ пасва́тайим. Пагаво́рыц' тро́шка. На́, Ва́л'ку падз'аржы́. Зна́йиш, чака́л'и. С'аго́н'н'а газ'е́та бо́л'ша. Йидз'е́ц', п'ишы́ц'а, дз'ало́ў нараб'ил'и. Да с'в'акро́ўк'и. Ц'и́ха, н'и гавары́ н'ичо́га. На ру́к'и хо́чыц'. Идз'и́ да Ва́л'к'и ско́рын'ка. Бо́л'ай дз'аўча́т, чым бап. Прыв'аз'л'и́ с по́л'а. Нашто́ п'асо́к сы́п'иш? Куды́ ц'аб'е́ ма́тка пасадз'и́ла? Кап йана́ н'и пла́кала. Йа да дз'иц'а́ц'и гну́лас'а. Хадз'и́ла, куп'и́ла мы́ла. Вот йи ўс'о. Тре́ба ўважа́цца. Н'и магл'и́ прыцц'и́, учо́ра зайшла́ йи прышла́. Мы́ла ў вадз'е́. Палажы́л'и ў бал'н'и́цу. Чаго́ дз'е́ўка пла́чыц'? На́ша н'а пйец'. Пра́ўда, ўжо дз'ен' м'е́н'шы. Бу́л'бы н'амно́га. Атпра́в'ила хлапца́. Но́чай прачну́лас'а. Аб'и́дз'в'а Магдал'е́ны. Мы ш у канцы́ жа́л'и, у вадны́м м'е́йсцы. З дз'и́ц'ам была́. Ко́нчыц' касо́й, да 'бе́да. С'в'и́н'н'а прыв'ала́. Н'и скажу́, н'и пыта́лас'а. Ус'е́ пааткатывал'и. Вада́ н'ачы́стайа. Ц'о́нг'л'а * с'ц'ира́йуц'. С'аго́н'н'а ба́ба з' дз'ац'м'и́, а йана́ йи н'а в'и́дз'иц'. Б'ес кашу́л'и з'и́мна. Йи йа н'и хачу́ п'ийа́ц'. Йи мало́ц'ац', пайу́ц'. Атстро́чк'и на гот. Был'и пашо́ўшы. Йон чыта́йиц' сто́йачы, з'б'ира́йицца. Йес' у в'о́сца гармо́шка. Дз'аўча́ты у м'ан'е́ йос'ц' дз'в'е. С'ем' ц'и во́с'им. Адна́ брыга́да. Ўво́с'ин'

тры гады́. Бу́дз'иц' аспада́р. Йак то́л'ка з'б'ару́цца. Бало́та йос'ц'. Шес' м'е́с'ацаў. Пашо́ў на ма́йстру вучы́цца.

Над машы́нам'и, пан'има́йиц'а. С'ардз'и́ты, чаму́ ш ты к'и́наў рабо́ту? Два вазы́ по́с'л'а аб'е́ду. Сто́л'к'и зап'и́шыц'а. К'и́нуў рабо́ту хоц' ско́ра. У М'инск пайе́хаўшы быў, зав'арбава́ўшыс'а быў. Со́рак бу́дз'иц'. Хто там м'ан'е́ бу́дз'а вучы́ц'? Н'и хац'е́ў, а ц'ип'е́р сам ка́йицца. А галава́ здо́л'найа да наву́каў. Наву́чыс'с'а, наву́ка, научы́ўс'а. Н'а в'и́дз'ала. По́йдз'иш, прышо́ў йис жараб'о́м. Ско́ра по́йдз'аш вучы́ца. Но́вайа падло́га. Была́ научы́ўшыс'а. По́с'л'а вайны́. Дз'ац'е́й н'икато́рых. Ц'ип'е́р. Дз'е-н'идз'е́ йос' фу́тар. М'е́л'и што-ко́л'в'ек йишче́. Ужо м'е́с'ац ча́су. Ге́дыкага зва́н'н'а. Н'има́ н'и адне́й, дз'е ш ты з'л'ата́ў. Йака́йа твайа́ йи Ан'у́та. Дз'а́ц'ка ў́м'е́йиц' гавары́ц'. Хто йаго́ зна́йиц'? Йа па 'б'е́дз'а прын'о́с. Учо́ра пазво́дз'иў л'удз'е́й. Идз'и́ па кан'а́. Уво́с'ин'. Астану́с'а ман'у́кай. Б'ада́ палучы́лас'а. С'аго́дн'а, дз'е ге́та л'он рв'ец'. Тре́ба йис'ц'и́ запрага́цца. А так было́ б'ада́. Гады́ п'ирайшл'и́, н'и раска́зувац'. Бол'ш в'е́дайиц'а, йак хто. Н'има́ йак уз'а́ц'. Пайе́ла йа́блык'и. С'ем рас адм'е́рай — рас адре́ш. Кап ц'аб'е́ п'ару́н заб'и́ў! Йак п'айу́ц' дз'аўча́ты. За́ўтра бу́дз'иц' му́зыка. Са́мыйа прысма́к'и. Галасо́к. Ц'ил'игра́ма. Ужо́ у кн'и́шца. У ла́з'н'и с'адз'и́ц'. Тут ку́рыца з'йес'ц'. Н'и адарву́ц', н'и магу́. Па-л'ито́ўску. Маладз'е́н'кайа. Кал'а музыка́нта. Вы был'и у варе́хах? Хлап'е́ц йе́дз'а, пыта́йа. Йак пузы́р, наду́йицца. Пл'ачо́м патп'о́ршы. Б'е́лыйа ц'в'аты́. З маладз'о́жай с'а́дз'ам. У кра́м'а. Два на скры́пца. У Ам'е́рыца. То́л'ик ге́ты, што ў к'ин'е́ быў. Па-сус'е́цку.

Чаго́ вы с'м'ийац'о́с'а? Пашла́ ў Забло́ц'ц'а. Вы́фарбаваны ў фло́рца. Бу́дз'а аб'иза́ц'ел'на. З бага́тайу дз'е́ўкайу. Пайе́дз'им. Атста́в'иўшы. Да́л'а пайе́дз'им. Н'и займа́йицца. Н'а бу́дз'а. Н'исагла́сныйа. С'а́дз'им ра́зам. У вас'е́н'н'айу ц'о́мнайу ноч. Ба́бы, му́с'иц', пахава́ўшыс'а, убра́ўшыс'. Жыв'е́ц' стара́йа. За́рас к'и́нуц'. Пад ме́ндл'ай.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам.

Міцкавічы (№ 174)

211 Ча́ста было́ так, што, акрам'а́ в'ачары́нак у свайо́й в'о́сцы, йе́з'дз'ил'и и ў друг'и́йа в'о́ск'и. З ге́тай в'о́ск'и, дз'е з'б'ира́лас'а в'ачары́нка, хло́пцы запрага́л'и ко́н'ей и прыйажджа́л'и за на́м'и. А там, пагул'а́ўшы, нас и частава́л'и. Асабл'и́ва у с'в'а́ты гул'а́л'и, да́жа н'е́кал'к'и дз'он. Тады́ ужо́ адво́з'ац' нас, и з ге́тай в'о́ск'и ужо́ з'б'ира́йецца мо́лац', йе́дз'им ужо́ у на́шу в'о́ску, гул'а́йем. А гу́л'и ш н'е так'и́йа был'и́, йак ц'ап'е́р — у клу́б'а, а выб'ира́л'и чыйу́ ха́ту, дз'е был'и́ хло́пцы ц'и дз'е́ўк'и. Ча́ста было́, што на з'амл'и́ гул'а́л'и: пры́дз'иш, быва́ла, у ха́ту и стайи́м, бо ус'е́ н'е с'а́дуц'. Кал'и́ стайа́ц' у ха́ц'а два тапчаны́, то ге́та до́бра йашче́, дык там

ужо с’áдуц’ музыкáнты, ды и старыйа ш папрыхóдз’ац’, а мы ўжо стайим, пакýл’ зайгрáйуц’.

Запісана ў 1953 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Л. Ламака ад С. Э. Сурман, 51 г.

212 У гадз’йн дз’в’анáццац’ нóчы йа пастýкаў у акнó Кандрáту. Йон запытáў: «Хто?» Йа сказáў, што свой. Йон пазнáў м’ан’é па гóласу и адчын’йў с’éн’и. Йа ўвайшóў у хáту и адрáзу с’еў на лáв’а, бо быў в’éл’м’и змарыўшыс’а; пóс’л’а, пачакáўшы м’инýт п’ац’, йа пачáў раскáзвац’ йамý пра ўдáчу ў пас’л’éдн’ай засáдз’а. Мы п’ил’навáл’и н’éмцаў у кустáх кал’а дарóг’и. Наш разв’éдчык дан’óс, што н’éмцы абав’аскóва прыйдуц’ за дабычай. Камандз’йр Халаткóў зал’óх у канáв’а кал’á дарóг’и. На ўзгóрку паказáлас’а н’ам’éцкайа машына. Мы н’е магл’й ужо бол’ш ц’арп’éц’ и рвáл’ис’а к бóйу, ал’é камандз’йр сказáў пачакáц’, патпус’ц’йц’ бл’йжай. На машын’а с’адз’éл’и н’éмцы з аўтамáтам’и. Кал’й машына былá н’е бол’ш за дз’éс’ац’ м’éтраў, камандз’йр даў камáнду и сам выпус’ц’иў л’éнту патрóнаў. Машына стáла, у йой аказáлас’а жывым’и чалав’éк трох.

Запісана тады ж ад І. Ф. Мускага, 40 г.

213(*) В’аснá. Дн’и са два пабýдз’иц’е. Ц’ап’éр. П’ирав’áсла. П’ирав’áзана. Гл’адз’йш. В’óска в’óскай. У нас на гéтым хýтары з’имóй хóладна, а л’éтам ц’óпла. Памóжыц’? Урáч быў там на гул’áн’н’и. Кýры ужо н’а пóйдуц’. Пóзна, трéба гал’л’á падлажыц’. Ц’ип’éр ужо хватáйиц’. Н’и м’ишáй. Пан’имáйец’. Йа ўжо тым чáсам жыц’ канчáйу. И то с’в’éту н’и былó. Ус’ó ў вадз’é с’адз’éл’и. Маладыйа скарéй патхвáц’ац’. У саракавым, у трыццац’ дз’ев’áтым гадý. Нам спакайн’éйш. К нóваму гóду пайéхал’и. А аттýл’ п’ашкóм прышл’й. А йанá угавáрвайец’? И дз’ац’éй гл’адз’éла. Мóжы, вы плóха жыв’иц’ó из-за нас? Кап былó ўс’о чыста. Пéўн’е ш. Н’ичóга н’а рóб’а, н’ичóга н’и гавóра. Идз’й карóвы пьраймáй. З’ йей. Мóжа н’а рóўна. С’в’éжага малакá поўквáрты. З’ М’йнска прыв’éзьны. Чóрствы. Прын’áслá хл’éба. Трéба вып’исац’ газ’éту. Н’и прыв’аз’é. Пайдý хоц’ агýрчык найдý, хоц’ н’ив’ал’йчк’и. Вадá выц’икáйец’ там. Нáтта. И мукá йес’ и пытл’óўка. Гл’адз’йц’е ўжо сáм’и. Тóл’ка скажыц’е. Пóйла. Н’а ўс’е рóўныйа бывáйуц’. Мн’е с’в’акрóў маладáйа былá. Шес’ братóў жыв’éц’. Вóс’майа былá. Н’и жанáты стары. С’амйи пóўна хáта. Бывáйе, чамý ш н’и бывáйиц’. Тут н’амнóшка прыб’арыц’е. Даўно. Картафл’áн’ик. Дóма и цыпл’áты й кýры. То апал’ý кругóм. Свайé з’амл’й н’а былó, чужýйу раб’йл’и за Пóл’шчай. Ус’агó былó. Ц’ап’éр н’амнóшка ўкус’йў. Хай патсóхн’ец’. Давáй! кабанý дам. Ты дужéйшы. Выл’йеш. За цанóй н’а стáн’ец’ дз’éла. Йаны, мýс’иц’, нáчей был’й. С’óн’н’а. Гéны. У пан’адз’éлак Сáшка пагóн’е. Нь зав’óм вас ужо. Дз’ет ўжо прыйéхаўшы. А н’éшта

ча́ста йон прыйажджа́йец’. Но́ччу ара́ў. Пайе́хаў дал’е́й. Пал’адз’е́ц’. Мо́жа роўн’а́йиц’. Брыгадз’и́р быў пад в’е́чар. Н’има́ н’и памо́сту, н’и гал’йа́, ан’и н’ичо́га. Қап до́жджык прайшо́ў, ата́ва была́ п в’ал’и́кайа. За́в’ис’. Н’и ва́жна. Рас ужо вада́ вы́сахла ў кана́в’е, то су́ха бу́дз’е. Ц’ап’е́р ужо́ ўс’а скац’и́на хо́дз’е. Чаты́ры часы́ папа́с’в’ил’и й дамо́ў. Нь пьрапра́в’иш ус’аго́. Мо́жа раз’м’е́н’иц’е. Н’и даб’аре́шс’а то́лку, н’и зна́йу чаму́. Ишл’и́ па ву́л’ицы. Была́ на тым ты́дн’и. Дз’ашо́ва. Қап до́жджык прайшо́ўшы, то, мо́жа, што й падн’ало́с’а. Н’е́шта ге́та в’асна́ ц’ашка́йа. Хлап’е́ц хлапцо́м. В’е́чарам накры́йс’а по́сц’илкай. Ну, ты ўс’о скас’и́ў? И ге́ту пада́ц’ тре́ба. Там па́с’в’ила каро́вы. Зло́дзьй. Йон до́бры ўправ’и́ц’ел’. Н’има́ травы́. Қал’а́ баразды́. Қыш-куды́! По́йдуц’ ву́праш прыма́ц’. У калхо́з’е на рабо́ц’а.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам ад А. М. Мускага, 68 г. і М. Мускай, 63 г.

214(*) Йа сам пас’аку́, абы́ было́ с’е́кчы. А воўк прышо́ўшы з’ л’е́су и заре́заўшы ц’ал’а́. Ус’е́ до́ма, то́л’к’и брат адз’и́н уйе́хаўшы ў Ф’еадо́с’ийу. Во́с’ан’, со́хн’а, у л’е́с’а, у ха́ц’а, с’о́л’ата. У до́ўг’им кажуху́, у чо́рным кас’ц’у́м’е. Қрыче́ў, маўча́ў, вурче́ў, крыча́ла. Бул’о́н, пасо́л’ [фасоль]. Павучы́н’йе. Бо́л’шы, в’иде́л’цы, па́л’цы, па́л’чык, пад бо́л’н’ицу. Пшан’и́чны, йайе́чн’а. За б’аро́зай, за с’ц’ано́й, за п’е́чай, з мышо́й. Злав’и́ў кот мы́шу. Парас’о́, жараб’о́, парас’о́м, курчан’о́.

Запісана ў 1955 г. П. М. Гапановічам ад Қоць.

Неста́нішкі (№ 164)

215 Н’и было́ у нас н’ико́га у ха́ц’а; прышл’и́ хло́пцы к нам. Йаны́ папрас’и́л’и у м’ан’е́ заку́ск’и, а йаны́ м’е́л’и во́тку. Йа дала́ им чым закус’и́ц’. Тады́ йаны́ уз’а́л’и напайи́л’и во́ткай на́шага п’атуха́ и Бубл’е́йивачага. Ой! Ну было́ с’м’е́ху! Йак пры́гн’а высо́ка, высо́ка! А наш п’ату́х быў здаро́вы и вы́п’иў це́луйу чацв’арту́ху. Тады́ скака́л’и-скака́л’и [петухі], а по́тым пакан-ча́л’ис’а. Вот ге́тыйа хло́пцы! Тре́ба так напайи́ц’ п’атухо́ў, што пашл’и́ у маг’и́лу, так’и́йа стро́йныйа два п’атух’и́! А хло́пцы с’м’айу́цца, им в’е́с’ала.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута О. І. Мазанік і Р. В. Дайнека ад М. Лобач, 35 г.

ҚАЛЯ РЭЧҚІ, ҚАЛЯ БРОДУ

(Песня)

216 Қал’а ре́чк’и, кал’а бро́ду
Там п’ил’и́ го́лубы во́ду.
Йаны́ п’и́л’и, пал’ац’е́л’и,
Скрыланка́м’и махану́л’и,

С'ін'а мо́ра ускалыхну́л'и —
Дз'е́ўк'и за́муш ус'е рухну́л'и.
Ой ты, дз'е́ўка, ты дурнайа,
Н'а йидз'и́ за́муш малада́йа.
За́муш иц'и́ — тре́ба зна́ц'и,
По́зна л'е́хчы, ра́на уста́ц'и.
А музы́ка бу́дз'а гра́ц'и,
А на́да бу́дз'а иц'и́ спа́ц'и.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Мінскага педінстытута О. І. Мазанік і Р. В. Дайнека ад Я. В. Амільян, 20 г.

ВОРАНАЎСКІ РАЁН

Паляцкішкі (№ 145).

ГАСПАДАР І ЧОРТ

(Казка)

217 Пайе́хаў гаспада́р на ры́нак. Куп'и́ў йон два галубы́ и в'аз'е́ йон даха́ты. Йаму́ на даро́гу нап'е́рат зайшо́ў чорт и с'в'и́снуў. Так гаспада́р гаво́рыц': «Ты н'и так с'в'и́шчаш. Йа йак с'в'и́сну, так твайе́ во́чы вы́скачац'».

Так чорт гаво́рыц': «Ну, с'в'и́с'н'и».

Гаспада́р гаво́рыц': «Закры́й во́чы, а то вы́скачац', йак с'в'и́сну».

Чорт уз'аў закры́ў во́чы, а гаспада́р к'и́йам йаму́ праз го́лаву. Так чорт гаво́рыц': «До́бра што закры́ў, а то был'и́ п вы́скачыўшы во́чы».

Чорт гаво́рыц' на гаспадара́: «Хто каго́ выше́й к'и́н'а».

Чорт гаспадара́ йак к'и́нуў, ту то́й л'е́два падн'а́ўс'а. А гаспада́р чо́рта н'и пады́м'а, то́л'к'и йаго́ нац'и́снуў и за хвост кру́ц'иц' и гл'адз'и́ц' уго́ру. Так чорт пыта́йа: «Чаго́ ты гл'адз'и́ш уго́ру».

Так гаспада́р ка́жа: «Хачу́ зак'и́нуц' аж на н'е́ба. Мой там брат, и ты кап патко́вы х'ил'а́ў».

Чорт про́с'ицца у гаспадара́, кап той н'и к'и́даў. «Ато байу́с'а гарачын'и́, л'е́п'ай мы с табо́йу по́йдз'ам жыц' ра́зам», — гаво́рыц' чорт.

Гаспада́р гаво́рыц' на чо́рта: «Ну, по́йдз'ам».

И йаны́ пачал'и́ жыц' ра́зам. Йаны́ пасадз'и́л'и бу́л'бу. Бу́л'ба ужэ́ пас'п'е́ла, и гаспада́р гаво́рыц' на чо́рта: «Што ты бу́дз'аш брац', ц'и в'арх'и́, ц'и камл'и́?»

Чорт ка́жа: «Ты б'ары́ камл'и́, а йа в'арх'и́».

Чорт пажа́ў в'арх'и́ и пав'аза́ў их. А гаспада́р накапа́ў бу́л'бы и йе́с'ц', а ў чо́рта в'архо́ў н'и купл'а́йа, и сам чорт н'и мо́жа йе́с'ц'. И чорт на гаспадара́ ка́жа: «Ты м'ан'е́ ашука́ў».

Гаспада́р тады́ ка́жа: «Дава́й мы паса́дз'им бурак'и́».

Чорт ка́жа: «Ну, до́бра, паса́дз'им».

Ну, йаны́ пасадз’и́л’и бурак’и́. Ужэ́ бурак’и́ пас’п’е́л’и. Чорт ка́жа на гаспадара́: «Ну, йак мы их бу́дз’ам те́рас рвац’?»

Гаспада́р ка́жа на чо́рта: «Вот так мы их бу́дз’ам рвац’. Кал’и́ ты угада́йеш, на чым йа прыйе́ду, то ты, чорт, заб’арэ́ш бурак’и́, кал’и́ н’и угада́йеш, то йа заб’ару́». Гаспада́р пашо́ў, накры́ў свайу́ ба́бу по́с’ц’алкай и прыйе́хаў да чо́рта. Гаспада́р падн’а́ў по́с’ц’алку и ка́жа: «Ну, чорт, пазнава́й». Чорт гл’адз’е́ў, гл’адз’е́ў и н’и пазна́ў, на чым гаспада́р прыйе́хаў. И гаспада́р забра́ў бурак’и́.

Запісана ў 1953 г. студэнткамі Гродзенскага педінстытута П. Каляда і Р. Хаткевіч ад Я. Н. Пяцігорца, 59 г.

Утка́ны (№ 146)

ПАРАБАК

(Казка)

218 Пайе́хаў пан найма́ц’ па́рапка. Ну, згадз’и́ў йаго́, даў паку́шац’ и сказа́ў па́рапку: — «Л’ага́й аддыха́й».

Наза́ўтра бу́дз’иц’ пан па́рапка и гаво́рыц’ йаму́, кап йон сходз’и́ў на торх и куп’и́ў часно́к. Пан н’е мох до́бра вы́гаварыц’ ге́та сло́ва. Па́рабак пакуп’и́ў шес’ц’ нох вало́вых. Прышо́ўшы дадо́му, пан гаво́рыц’ па́рапку: «Чаму́ ты ге́та накуп’и́ў. Йа таб’е́ гавары́ў, кап ты куп’и́ў часно́х, ге́та цыбу́л’к’и, зна́чыц’, брат».

Дачака́ў пан з’имы́ и гаво́рыц’: «Ты в’адз’и́ майу́ каро́ву на ры́нак, а то йа байу́с’а, што з’и́мна».

Па́рапку н’е хац’е́лас’а в’ас’ц’и́, ал’е́ злажы́ў в’аро́ўку на каро́ўку и пав’о́ў. Йон уз’а́ў за йайе́ 25 рубл’а́, а па даро́з’е дадо́му заступ’и́л’и мало́цы и гаво́рац’, каб 15 прап’и́ц’, а 10 аста́в’иц’ саб’е́, а то йак н’е хо́ча, то ўс’е адб’арэ́м. Спало́хаўс’а па́рабак и адда́ў гро́шы. Прыйе́хаў дадо́му па́рабак, распро́х кан’а́, а сам п’йа́ны. Разлава́ўс’а пан, ал’е н’ичо́га н’е зро́б’иш. По́тым йон сам стара́ўс’а раб’и́ц’ рабо́ту, а па́рабак памага́ў йаму́ у гаспада́рцы.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута Е. Стасевіч і А. Варач ад Н. П. Мацкевіча.

РАДУНСКІ РАЁН

Асава (№ 149)

219 Л’у́дз’и жыву́ц’ па-ро́зному, ма́йучы адну́ и ту́йу ш са́му час’ц’ з’амл’и́. Адны́ жыл’и́ на́дта ш до́бра, а друг’и́ прада́ў з’амл’у́ и пашо́ў служы́ц’ у двор да пам’е́шчыка. Кап было́ пабы́ўшы по́л’ска пра́ва, то в’о́ск’и н’идз’е́ п н’е было́. Ус’и́х пагна́л’и п на кал’о́н’ийи *.

У в’о́сцы бол’ш кло́пату. На кал’о́н’ийи йак пагна́л’и — тре́ба было́ вы́плац’иц’ за по́м’ар. Тады́ было́ п до́бра, кап ча-

лав'е́к раб'и́ў н'е дл'а с'аб'е́ то́л'к'и, а дл'а о́гулу. У шко́лах те́рас л'ахче́й учы́цца, и кс'о́ншк'и даражэ́й сто́йил'и пры пал'а́ках.

Аднаму́ сказа́л'и:

— Б'ары́ з'амл'и́ сто́л'к'и́, в'е́л'е абл'ац'и́ш да захо́ду со́нца.

Йон н'е даб'е́х и пам'о́р.

Аднаму́ да́л'и те́чку и сказа́л'и:

— Ц'ага́й з йайе́ гро́шы в'е́л'е * нац'ага́йеш, ал'е н'е куп-л'а́й н'ичо́га, по́к'и н'е к'и́н'еш те́чку * ў мо́ра. Йон ц'ага́ў, ц'а-га́ў, по́к'и н'е пам'о́р з го́ладу.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута Н. Дылейка і І. Таранка ад М. А. Драб.

Чыжуны (№ 136)

220 Йа хадз'и́ла да сус'е́тк'и. Да йайе́ был'и́ прыйе́хаўшы го́с'ц'и аш з Рас'е́йи, йашче́ ад н'икала́йеўскай вайны́. У су-с'е́тк'и была́ дачка́. Тады́ йана́ была́ йашче́ н'ев'ал'и́кайа; йак пагна́ла у по́л'е па́с'в'иц' каро́вы, так и н'е в'арну́лас'а. Ма́тка па йой во́чы прапла́кала, н'е зна́ла, дз'е падз'е́лас'а. Ду́мала, што прапа́ла. А те́рас прыйе́хала да ма́тк'и у го́с'ц'и. Сы́на ма́йе. Муш паг'и́пшы. Йон быў старе́йшы ад йайе́, ал'е йаны́ до́бро жыл'и́, н'и́г'ды * н'е́ ва́дз'ил'ис'а *. Прыйе́хаўшы, ма́тцы ла́днуйу руба́шку падарава́ла.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута Н. Дылейка і І. Таранка ад А. Жукоўскай, 60 г.

221 Пры пал'а́ках з'амл'и́ хапа́ла то́л'к'и у пам'е́шчыкаў, а ц'ап'е́р ад их адн'ал'и́ з'амл'у́ и параўн'а́л'и ус'и́м паро́ўн'е. Мой ба́ц'ка зус'и́м н'е м'еў з'амл'и́ — быў зво́н'н'икам ў ка-с'ц'е́л'и. У м'ан'е́ быў йашче́ старе́йшы брат. Йон хац'е́ў жа-н'и́цца, а бац'к'и́ н'е хац'е́л'и, кап йон жан'и́ўс'а. Йайе́ бац'к'и́ н'е хац'е́л'и за йаго́ аддава́ц', бо йана́ была́ бага́тайа, а йон на́тта б'е́дны. А йаго́ бац'к'и́ такса́ма н'е хо́чуц' йайе́, ка́жуц', што н'ичо́га н'е ум'е́йа раб'и́ц', так и аста́ўс'а мой брат н'е-жана́тым.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута Н. Дылейка і І. Таранка ад А. Цыбульскай, 90 г.

Рацкуны (№ 152)

ЯК БАЦЮШКА ПА СЕНА ЕХАЎ

(Казка)

222 Йак быў адз'и́н Йану́к, и йон служы́ў у ба́ц'ушк'и. Выйажджа́л'и йаны́ ужо́ па с'е́на з ба́ц'ушкам и гаво́рыц' йон [Янук]: «Мо́жа ваз'м'о́м паку́шац'?» А ба́ц'ушка гаво́рыц': «Н'е на́да, мы ско́ра в'ерн'о́мс'а дамо́й».

Йану́к уз’а́ў саб’е́ хл’е́ба у к’ише́н’и и пайе́хал’и. Пайе́хал’и и прабыл’и́ там це́лы дз’ен’. Йе́дуц’ йаны́ дамо́й. Так йес’ц’ захац’е́лас’а. Йану́к дастайе́ хл’еп и йес’ц’ саб’е́ уже́, а ба́ц’ушка пыта́йецца: «Што ты там ку́шайеш?» Гаво́рыц’: «Вот йамо́ с’е́на». Пыта́йецца: «Ц’и уку́сно?» Гаво́рыц’: «О́чен’». Ба́ц’ушка пача́ў ку́шац’, закрыва́в’иўс’а, абре́заўс’а и н’е мох с’е́на таго́ з’йе́с’ц’и. Йе́дуц’ йаны́, йе́дуц’, палама́лас’а кал’асо́. Гаво́рыц’ ба́ц’ушка: «Йану́к, у дз’аре́ўн’у пайдз’и́, кап л’у́дз’и памагл’и́ п’ерав’ас’ц’и́ с’е́на». Йану́к, йшо́ўшы, угл’ада́йецца, дз’е мно́га ба́баў. Зайшо́ў туды́ и расказа́ў б’аду́. Л’у́дз’и уз’а́л’и пайе́хал’и, а ба́бы пача́л’и прыб’ира́ц’ ба́ц’ушку аб’е́т, а йаму́ да́л’и пайе́с’ц’и аднаму́. Прыйе́хал’и, прышо́ў ба́ц’ушка и с’еў кал’а сто́ла. Йану́к сказа́ў ба́бам, што йак ба́ц’ушка ска́жа «спас’и́ба», то вы ус’о́ скаре́й прыма́йц’е са стала́, а то йон так’и́ с’ардз’и́ты, што ус’о п’орав’е́рн’а. Сказа́л’и ба́ц’ушку садз’и́цца йес’ц’, а йон ка́жа: «Спас’и́ба». И йаны́ ус’о с стала́ схап’и́л’и чы́ста — ба́ц’ушка аста́ўс’а гало́дны.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад Р. Маціеўскага, 46 г.

ІЎЕЎСКІ РАЁН

Магенцы (№ 188)

223 Ба́ц’ка мой быў на́тта до́бры ахо́тн’ик. Кал’и́ мн’е было́ ужо́ п’атна́с’ц’е гадо́ў, йа прас’и́ўшы йаго́, кап йон браў м’ан’е́ с сабо́й на ахо́ту, ал’е́ йон л’уб’и́ў ис’ц’и́ адз’и́н. Ужо́ была́ во́с’ен’. Ба́ц’ка мой уста́ўшы ра́на, н’ичо́га н’е сказа́ўшы жо́нца, уз’а́ўшы в’инто́ўку и пайшо́ўшы саб’е́ у л’ес. У на́шых л’аса́х вадз’и́лас’а мно́га дз’и́к’их с’в’ин’е́й. Йак то́л’к’и ўм’е́рз’н’е з’емл’а́, тады́ адны́ выхо́дз’ац’ на рун’, падйаду́ц’ и иду́ц’ изно́ў у л’ес. Прышо́ўшы да жы́та, так аш на край л’е́су, захац’е́ўшы йаму́ закуры́ц’. Йон вы́н’аў газ’е́ту и то́л’к’и пача́ў дастава́ц’ таба́ку, йак ра́птам ув’и́дз’еўшы дз’и́куйу св’ин’у́, йака́йа идз’е́ ў л’ес с па́шы. Йон, прыце́л’иўшы, стре́л’иў, а сам на дре́ва. Гл’адз’и́ц’ — та́йа с’в’ин’а́ так пайшла́ ў л’ес, дз’е уз’а́л’ис’а ў йайе́ но́г’и. Йон зл’ес з дре́ва и пайшо́ў на то́йе м’е́сца, куды́ браў прыце́л. Н’ичо́га йон н’е ўв’и́дз’еў, то́л’к’и ка́пл’и крыв’и́ мо́жна было́ зам’е́ц’иц’. Прышо́ўшы дамо́ў, йон быў зло́сны, ал’е́ ге́та йаго́ йашче́ л’е́п’и зац’ика́в’иўшы. Йон хадз’и́ў на ахо́ту тады́ ко́жны дз’ен’.

Запісана ў 1952 г. студэнтам Маладзечанскага інстытута В. Комарам ад К. І. Фурса, 44 г.

223а Бл’иска ад на́шай в’о́ск’и прац’ака́йе ре́чка, йака́йа зав’е́цца Чарн’и́цы. Пааба́пал ре́чк’и харо́шайа санажа́ц’, ал’е́ кал’и́ про́йдз’е в’е́л’к’и дош, то тады́ на́тта заган’а́йе траву́ з’е́мл’ай. А кал’и́ с’е́на ўжо скас’и́ўшы, ал’е́ йашче́ н’е вы́сахшы

л'ажыц' у пракосах або ў копах и пападз'е пат в'ел'к'и дош, то речка выходз'е з б'ерагоў и можа пан'ес'ц'и вада с'ена. А гета было многа рас. Тады ус'е выходз'ац' и лав'ийўшы с'ена кал'а маста.

Запісана ў 1952 г. студэнтам Маладзечанскага інстытута В. Комарам ад М. Багдановіча, 20 г.

224 Гета было ў вайну. Наша в'оска пабудавана у в'ел'к'им л'ес'е. Н'идал'ока ад нас быў парц'изанск'и штап. Кал'и н'емцы дав'едал'ис'а ап гетым, йаны рашыўшы спал'иц' нашу и сус'едн'ийа в'оск'и, кап парц'изанам н'е было прытулку. Так йаны и зраб'ил'и. Н'ейак ужо ўвос'ен'и тры н'ам'ецк'ийа самал'оты пайав'ил'ис' над нашай в'оскай. Йаны ск'инул'и штук дванас'ц'е бомб. Ус'е начал'и уц'акац' у л'ес. Тады с самал'ота пасыпал'ис'а, йак дош, кул'и. Н'емцы доўга страл'ал'и, было многа заб'итых, а ўс'а в'оска была згареўшы. Ал'е на гетым йашче н'е кан'ец. Прас гадз'ины чатыры в'идз'им йашче штук адз'инас'ц'е самал'отаў. Спус'ц'ил'ис'а йаны н'иска, н'иска, йак начал'и йаны с'еч с пул'ам'отаў да к'идац' бомбы, дык спал'ил'и ўс'у нашу в'оску пат чыстуйу. Прас чатыры гады мы йашче рас пабудавал'ис'а и ц'ап'ер жыв'ом добра.

Запісана ў 1952 г. ад І. Е. Станчыца, 58 г.

Чапунь (№ 432)

225 Йашче мой дз'ет расказываў, йак йон п'ершы рас быў пайехаўшы гарац', жал'езным плугам. Дагетул' была саха и саха, а йон п'ершы ў дз'ареўн'и быў куп'ийўшы ў пана настайашчы плух. Йак йехаў прас дз'ареўн'у, дык целайа грамада н'а тол'к'и дз'ац'ей, ал'е и сталых мушчын и бап б'егл'и ззаду. Чуц' н'а целы дз'ен' пратарчал'и йаны на пол'и, и ус'о дз'ив'ил'ис'а на геты плух. Вот кап ц'ап'ер жыў дз'ет, дык вот падз'ив'ийс'а п на ц'ап'ерашн'ийа камбайны на калхозным пол'и. Н'адаўна, йашче на майей пам'ац'и, мы н'е знал'и н'ийак'их машын на пол'и, кром'е плуга ды бараны, а ц'ап'ер, дык ужо и кон' стаў атходз'иц' на задн'и план.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад А. І. Багатка.

226 Йа раскажу вам, йак йа п'ершы рас быў пашоўшы ў школу. У бац'к'и нас было чец'в'ера, йа быў самы старейшы, йакрас тады аткрыл'и ў сус'едн'ай дз'ареўн'и царкоўна-прыхацкуйу школу. Ну, мн'е бац'ка и кажа: «Йак ты самы старейшы, дык идз'и ў навуку». Абуў йа лапц'и, набраў с сабой варанай бул'бы ў к'ишен', уз'аў бутел'ку квасу и пашоў. На п'ершы час быў прышоўшы поп и стаў пытацца, хто знайе йакуйу-н'ебуц' мал'итву. Дайшла вочарац' и да м'ан'е, ал'е йа н'а знаў н'и адной. Быў пачаў гаварыц' багародз'ицу, дык

з'б'и́ўс'а. Тады́ поп мн'е разо́ў н'е́скал'к'и йак п'ерайе́хаў дупцо́м прас галаву́, дык йа ўжо н'и аднаго́ сло́ва бол'ш н'е сказа́ў. Мн'е тады́ было́ ўжо трына́ццац' гадо́ў. Дас'адз'е́ў йа да канца́ дн'а и прышо́ўшы дамо́ў кажу́ ба́ц'ку: «Што хо́чаш раб'и́, а ў шко́лу бол'ш н'е пайду́».

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. П. Паўлейна.

Макуці (№ 150)

227(*) Мн'е ўжо́ с'е́мдз'ис'ат п'а́ты гот. Йа жыла́ са свайи́м чалав'е́кам тры́ццац' тры гады́. Йон быў кавал'о́м. Йа хаджу́ у калко́с жац' йи з'йаўл'а́йус'а стафа́наўкай. Пра м'ин'е́ п'иса́л'и у газ'е́ту. Йа йишче́ ма́йу жац' п'ац' со́так пшан'и́цы. Мн'е ўжо́ йи ц'аже́й ста́ла, бо ўжо́ стара́йа йи таго́ н'и зрабл'у́, што малады́йа.

Қал'а́ нас н'има́ в'ал'и́к'их л'асо́ў. С'о́л'ита н'има́ йа́гадаў йи грыбо́ў, вы́гарал'и ге́ты гот. Дз'е маро́с н'и хап'и́ў, дык йос'ц' тро́х'и йи грыбо́ў йи йа́гадаў. Йи садо́ў н'има́. У про́шлым го́дз'и ў л'удз'е́й мно́га было́. По́йдз'иш на База́р, а там — йак'и́х хо́чаш йа́блыкаў, а ц'ип'е́р зус'и́м н'има́. Той гот л'у́дз'и ваза́м'и ваз'и́л'и йи йа́блык'и йи гру́шы. Ад гарачын'и́ йи агурк'и́ прапа́л'и. По́с'л'е дажджу́, дык тро́шк'и заз'ил'ан'е́л'и, ал'е́ ш ужо́ по́зна. Му́с'иц', пасадз'и́ла йих у пусты́ дз'ен', таму йи н'има́.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута М. Е. Сушко ад М. Андрушкевіч, 75 г. і Г. Мурашка, 40 г.

Бобравічы (№ 426)

228 У на́шых л'асо́х было́ мно́га парц'иза́н. Йаны́ н'е дава́л'и спако́йна жыц' н'е́мцам на́ват у райо́н'е. Адз'и́н рас н'е́мцы был'и́ прыйе́хаўшы у на́шу в'о́ску гра́б'иц'. Што н'е́мцы был'и́ прыйе́хаўшы, сказа́л'и парц'иза́нам. Ско́ра у в'о́ску прыйе́хал'и парц'иза́ны и наско́чыл'и у ту́йу ха́ту, дз'е был'и́ н'е́мцы. Қато́рыйа уц'ака́л'и, тых был'и́ паб'и́ўшы, а адз'и́н захац'е́ў пайс'ц'и́ с парц'иза́нам'и. Парц'иза́ны был'и́ ўз'а́ўшы йаго́ с сабо́й. По́тым йон стаў адва́жным парц'иза́нам и на́тта до́бра б'иў н'е́мцаў, таму́ што знаў быў до́бра н'ам'е́цк'и йазы́к Йон прабы́ў с парц'иза́нам'и, паку́л' прышл'и́ на́шы.

Н'е́м'ец, йак'и́ п'ерайшо́ў да парц'иза́н, мно́га памага́ў парц'иза́нам. Йаму́ спача́тку н'е в'е́рыл'и парц'иза́ны, за йим с'л'адз'и́л'и. Аднаго́ ра́зу парц'иза́ны был'и́ зав'аза́ўшы бой, н'е́мцы пачал'и́ наступа́ц'. Н'е́м'ец, йак'и́ быў у парц'иза́нах, страл'а́ў с пул'ам'о́та. Парц'иза́ны наро́шна адышл'и́ ад йаго́, кап пагл'адз'е́ц', што бу́дз'е раб'и́ц' йих н'ам'е́цк'и парц'иза́н. Н'ам'е́цк'и парц'иза́н пан'а́ў, што хо́чац' зраб'и́ц' парц'иза́ны. Йон адв'арну́ўс'а наза́т, пагл'адз'е́ў и запла́каў. По́тым апо́м-

н'иўс'а и даваи̯ страчы́ц' па н'е́мцах, патпускáў йих зус'и́м бл'и́ска, а тады́ клáў, йак парс'укóў. Так йон и н'е патпус'ц'и́ў н'и аднагó. Пóс'л'е гéтага выпáтку парц'изáны стáл'и в'е́рыц' йаму́ л'е́п'и.

А́днагó рáзу парц'изáны был'и́ пайшóўшы падрывáц' жал'е́зную дарóгу и з йи́м'и пайшóў и н'е́м'ец йи́хн'и. Йон быў у н'ам'е́цк'ей фóрм'е и гавары́ў йон тóжа па-н'ам'е́цку. Падышóўшы йаны́ был'и́ да сáмай жал'е́знай дарóг'и, а тут йакрáс йидз'е́ пóйест, а падарвáц' пуц' йаны́ йашчé н'е ус'п'е́л'и. Тады́ вы́шаў на пуц' н'ам'е́цк'и парц'азáн и астанав'и́ў пóйест, сказáўшы, што дал'е́й парвáны пуц', пóтым к'и́нуў дз'в'е гранáты на паравóс. Тады́ и астал'ны́йа парц'изáны пачал'и́ к'идáц' гранáты и страл'áц' с пул'ам'óтаў. Гéты пóйест в'ос тáнк'и и мнóга друг'и́х вайе́нных гру́заў.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад С. П. Тулько, 44 г.

229 Даўнó гéта былó, йашчé за Пóл'шчай. Пóмн'у, быў у нашай дз'арé'ни багац'е́й. Так'и́ ш н'агóдны чалав'е́к быў, калóм бы йаму́ з'амл'á. У йагó быў сын, в'е́л'м'и разбáлаваны; так'и́ сáмы, йак бáц'ка. На йагó л'у́дз'и гавары́л'и, што йон быў трóх'и дурнавáты. У аднагó чалав'е́ка, што жыў на канцы́ в'óск'и, былá харóшайа дачкá, Гáнна. Дык вот гéты сынóчак и пачáў лáз'иц' да гéтай Гáнны. Тáйа н'е л'уб'и́ла йагó, бо былá знáўшы, што йон дурны́ и благ'и́. Аднагó рáзу (гéта былó л'е́там) бáц'ка йайé кас'и́ў. Пóтым йон пачу́ўшы быў, што крычы́ц' йагó Гáнна. Тады́ йон к'и́нуў касу́ и пал'ац'е́ў дахáты. А там сын багац'е́йа з'дз'е́квайецца над йагó Гáннай. Хап'и́ў йон с'ак'е́ру и зас'е́к сы́на багац'е́йа. Назáўтра и йагó и Гáнну пал'и́цыйа былá забрáўшы и ц'ап'е́р мы н'е знáйем, дз'е йаны́.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад А. І. Тулько, 45 г.

ГРОДЗЕНСКІ РАЁН

Парэчча (№ 350)

230(*) Прóс'иц йадé. Гарóдз'иц платé. Два пудé мук'е́. Л'у́дз'и кóс'ац. Палаже́ц'а, н'и б'арé́ц'а — гéто чужóйа. У гéтум рóку к'е́пска збóжа. З'ал'óна бул'бав'е́н'а. Майá уну́ка прышлá. Да Масквé. Шукáй тáмака. Прын'аслá штанé. Пайду́ пазву́ Мары́с'у, хай падóйиц' карóву. Пашл'и́ па грыбé. Зажáрана харашé. Вайнé байу́са. Згарéўшы гаршчéчак. Узáўтры бу́ду п'ачы́ п'ираг'е́. Йаны́ бу́дуц купáца. Мáму, наварé́ц'а кáвы. Двох йе́дз'ама. З высатé дзы́г'нуў. Маладóйи бу́л'бы навары́ла. Прын'ас'е́ц'а св'е́жайи вады́ с калóдз'иса. У нóвуй хáц'и жыв'е́. Н'ихáй б'ару́ц.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад розных асоб.

ПАЙШЛА ДЗЕЎКА ХУСЦЕ МЫЦІ

(Песня)

231 Пашла́ дз'е́ўка ху́с'ц'а мы́ц'и
И з йа́варам гавары́ц'и.
— Ц'ип'е́р, йа́вар, ты з'ал'о́н,
Ц'ип'е́р, йа́вар, ты харо́ш,
А йак пры́дз'а на ц'иб'е́ маро́с,
Бу́йны в'е́ц'ар, дро́бны дошч,
Твайо́ л'и́с'ц'айка абарв'е́,
Твайо́ л'и́с'ц'айка пажан'е́.
— Ц'ип'е́р дз'е́ўка малада́,
Ц'ип'е́р дз'е́ўка харо́ша,
А йак по́йдз'аш ты за́муш,
Бу́дз'а л'их да твой муш,
Твайу́ ко́ску абарв'е́,
Твайу́ с'л'о́зан'ку разл'е́.
— Кап ты, йа́вар, не даждо̂ў
Йак ўс'у про̂ўду расказо̂ў.
А йа ма́йу два бра́ц'и,
В'ал'у́ йа́вар руба́ц'и,
Бу́дз'ам скры́пку праўл'а́ц'и.
Йак скры́пачка зайгра́йа,
Та ўс'о го́ра пазна́йа.

СВЯКРОЎКА МАЯ НАРАВІСТАЯ

(Песня)

232 Б'аро́за майа́ каран'и́стайа,
С'в'акро́ўка майа́ нарав'и́стайа,
Ой, л'ул'и́, пал'ул'и́, нарав'и́стайа.
По́кул' наро́вы п'ерав'е́дала,
То н'и рас с'л'аска́м'и пааб'е́дала,
У канце́ сто́л'ика настайа́ласа,
Ой, л'ул'и́, пал'ул'и́, наслу́халаса.
Идз'и́, н'ав'е́стка, ваде́ прын'ас'и́,
Н'и так с'в'акро́ўка ваде́ жада́ла,
Йак н'ав'е́стку с св'е́ту збаўл'а́ла.
Сту́кну, гу́кну па во́ду идучы́,
Ц'и н'а ўчу́йа м'и́лы кан'а́ пасучы́.
М'и́лайа ступа́й, н'и ап чом н'и дбай.
Кан'а́ напасу́ — ваде́ прын'асу́.
Йак па во́ду ишла́, та прыту́птывала,
Йак с вадо́йу ишла́, та прыслу́хвалаца,
А ту чу́йу — гавара́ц,
Маво́ му́жа набура́ц',
Чаму́ ты йайе́ н'и бйеш,
Нашто́ во́л'ун'ку дайе́ш.

Н'и на тóйа йайé брôў,
Қап да мáмы атсылôў,
А на тóйа йайé брôў,
Қап из йóйу нóчку спôў,
И ц'йха слаўцó размаўл'ôў.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад М. П. Қамароўскай, 48 г.

СКІДЗЕЛЬСКІ РАЁН

Галавачы

233(*) Йа и радз'йлас'а тут, и пры мн'е гéта хáта будавáласа. Гéта нóвайа хáта. А хáты был'й кýрныйа. Агóн' даставáл'и с кáм'ен'а, з губы́. Пóмн'у, йак быў прыкáс л'удз'éй аслабан'áц'. Тáтко уз'óў м'ин'é за рукý ды кáжа: «Прыйéдз'а начáл'н'ик». Прыйéхаў пан Чéчат. Ужó плáту давóў л'ýдз'ам па хýнту сухарóў. Давóў плáту двáццац' грóшай с'éно грáб'иц'. Ужó давóл'и м'не, насóваласа. П'éшк'и прышлá с-пат Чóрнага мóра. Стáрас'ц' глыбóкайа патшы́бла, трéбо жыц'. Тóл'к'и слáва бóгу, што бáчу.

Дз'в'е дз'ес'анц'йны рыдл'óўкам'и ўскапáл'и. Пашлá к пáну з'б'ирáц' каласк'й. Да в'éчара насаб'ирáла каласкóў чатéры пуды́, хоц' йакóй пóл'аўк'и зац'éрк'и навары́ла. А астáтн'айе трéба пас'éйац'. Қаласы́, йаг′ б'ичé. Пас'éйал'и.

Йак стоў рас'ц'й, да кал'áт слон'йнку м'éл'и. Йакóга гýца * вы́гадавала. Йагн'á ссáло. Йа найшлá с пóл'а йéдучы. Стáла м'енш з'амл'й, гарáл'и валáм'и. Плугóў н'и былó, пл'áшку набйўц' на рох ды так и пахáл'и кóл'к'и. Там хто што ўм'éйа, то на пл'ечáх н'е нас'йц'.

Былá ц'алýшачка. Дз'в'é з'им'é йанá з'имавáла. Дз'в'е в'арс'ц'é ишл'й. А ўнýчка кáжа: «Бáбачко, йа вáшы карóўк'и прыжанý». П'éрат сáму вайнý зраб'йл'и гумнó.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад Г. І. Хаванскай, 89 г.

Заполле (№ 370)

234(*) Йа старáйа. Цéлы дз'ен' и калупáйусо пры хáц'и. Рабóты хватáйа дл'а аднóй. Дз'ац'éй н'имá ў нас. Йа гéто ўжо друг'й рас зáмужам за Ивáнам. Б'éн'а н'и мой сын. Б'éн'а ц'ап'éр пратс'адáц'ал' у калхóз'и. Мóжа, и бáчыл'и йагó. Так'й шырóк'и ў пл'ачóх чалав'éк, рýсаго вóласа. Йон ад нас аддз'ал'йўсо, ал'é жыв'éм у аднóй хáц'и. Дóма мáло йон жыв'é. На зас'адáн'а [ездзіць] у Ск'йдл'и кáжду н'адз'éл'у. Йон грáматны, а йа у кн'йгах н'и разб'ирáйусо.

Ц'и мно́га вас тут прыйе́хало? А што бу́дз'ац'а раб'и́ц'и? А нашто́ вучо́ным про́сты разгаво́р зда́ўсо? Н'и́н'а * параб'и́-ласо мно́го вучо́ных. Пры По́л'шчы мно́га тре́ба было́ плац'и́ц' за шко́лу. А ў вас бац'к'и́ бага́ты? З на́шай в'о́ск'и адз'и́н уц'о́к пры По́л'шчы на Рас'е́йу и там вы́вучыўсо на анжын'е́ра. На Рас'е́йи задарма́ вучы́л'и. А ц'и ва́м пла́ц'ац' за ге́то, што п'и́-шац'а? Вучо́ным л'удз'ам ус'у́ды до́бро. Той анжын'е́р ча́сто шл'е́ ба́ц'ку гро́шы. А ц'и до́ўго бу́дз'ац'а ў нас?

Парц'иза́наў у нас было́ мно́го. Йаны́ но́чу п'е́руч * хадз'и́-л'и, а по́тым пачал'и́ был'и́ и дн'ом хадз'и́ц'и. И н'е́мцаў было́ на чугу́нцы мно́го, йак чарв'е́й. Злав'и́л'и парц'иза́ны н'е́мца, н'е́што пыта́йуц' у йаго́, а йон вы́луп'иў во́чы, стайи́ц' и маў-чы́ц', йак кол.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад А. Р. Кісла, 67 г.

235(*) У сус'е́да йе до́бра жараб'и́ца двул'е́так. Был'и́ ко́н'и до́брыйа у нас. За вайну́ пазво́дз'ил'ис'а. Мой сус'е́т быў куп'и́ў у Маста́х кабы́лу чо́рну. Ад йайе́ йест па́ру харо́шых ко́н'ай. Йак запрагу́ц' у вос, пре, йак чорт. У калхо́з'и йе зда́тна ка-бы́ла. Н'е́к'ийа ко́н'и был'и́ пазаво́дз'ил'и ў во́йну б'ас хваста́, гарма́нск'ийа, ц'и што. Адна́ была́ у нас тут в'е́л'ка, йак гумно́. У на́шу гаспада́рку йаны́ н'и гадз'а́цца. У йаго́ йе гав'о́с. А за-праже́ у вос, та йдз'е у во́з'и, йак м'а́ло *.

У нас н'и́н'а* калхо́с. Н'ида́ўно прыйе́хаў камо́рн'ик и амм'е́-раў ус'о́ по́л'а. На калхо́зном по́л'и жы́то л'е́пшо. Йаны́ в'асно́й йаго́ н'е́чым пасыпа́л'и. З'амл'а́ у нас к'е́пска, п'ашча́на — и пшан'и́цы н'ихто́ н'и с'е́йа. Калхо́с амм'ан'а́ў про́сто жы́то на завацко́йо *. Н'и́н'а це́лы рок л'йе дошч, ус'о́ пагно́йиц' на по́л'и. З ра́нку так'и́ в'е́л'к'и дошч быў. Ге́дыкой к'е́пской па-го́ды ма́ло хто по́мн'иц' — халадно́ было́ це́лу в'е́сну и л'е́то тако́йа.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад Р. Біліды, 87 г.

236 Мн'е адз'ина́ццац' гадо́ў. У м'ан'е́ йес'ц' ба́ц'ка и ма́ма. Йа н'и зна́йу, чаму́ йаны́ н'и вучы́л'иса, пе́ўна, гро́шай н'и было́. Мой ба́ц'ко ў калхо́з'и ро́б'иц'. Н'и́н'а * и йа пайду́ ў калхо́с жы́то жац'. Ц'ап'е́р йа ко́нчыла п'ац' кла́саў и здала́ акза́м'аны ў шо́сты. У нас до́брыйа наста́ўн'ик'и. П'е́руч * б'и́л'и учан'ико́ў у шко́л'и. Н'е, н'и ц'ап'е́р. Би́л'и пры По́л'шчы. Н'и́н'а н'и б'йу́ц', а ста́в'ац' дво́йк'и. У м'ан'е́ н'и было́ дво́йак. Б'елару́ску мо́ву до́бро зна́йу, а зада́чы раша́йу к'е́пско. Йа хо́чу быц' учы́ц'ел'кай. Ма́ма хо́ча, каб йа была́ шва́чкай.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад В. П. Біліды, 11 г.

ШЧУЧЫНСКІ РАЁН

Вялікія Баяры (№ 362)

237 Быў йа рас на начл'ез'и. Ноч была́ ц'о́мнайа — хоц' на во́ўка з'л'ес'. Расклоў йа ге́та агн'у́, разаслоў шарне́тку и прыл'о́х. Ра́птам чу́йу — н'е́хта идз'е́ да агн'у́, то́л'к'и сух'и́йа гал'и́нк'и трашча́ц'. У м'ин'е́ валасе́ на галав'е́ пачал'и́ ша́пку падыма́ц' и агл'ану́цца байазно́. Йа аш прыро́с да з'амл'и́ и н'е ды́хаў. Ра́птам учу́ў, што н'е́шта сап'е́ ззаду м'ин'е́. Кал'и́ йа ас'ц'аро́жна агл'ану́ўс'а, то ув'и́дз'аў кал'а са́мага с'иб'е́ свайго́ жараб'а́. Зра́зу м'ин'е́ уз'ала́ злос'ц' з свайго́ дурно́га стра́ху. Вос' йак часа́м'и мо́жна напало́хацца.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута.

ЖАЛУДОЦКІ РАЁН

Дзямянаўцы (№ 406)

238 Жыў у Кары́тн'ицы зна́хар. Ум'о́р йон н'идо́ўна: гот п'ац' таму́ бу́дз'а. Ал'е́ ш и х'и́тры быў чалав'е́к. Йаго́ зна́ла ўс'а́ ако́л'ица. Аднаго́ ра́зу прышла́ да йаго́ ба́ба и про́с'иц', каб йон зраб'и́ў што, мо́жа тады́ н'и б'и́ўс'а п йайе́ мужы́к. Зна́хар пачо́шхаў до́ўгу бо́раду и гаво́рыц': «Йа ўс'о магу́». По́тым йон уз'оў буте́л'ку, вы́шаў у с'е́н'и, набро́ў ваду́, прын'о́с и ка́жа: «Йак бу́дз'а мужы́к прыстава́ц', так ты наб'ары́ з буте́л'к'и вады́ ў губу́, и йон зра́зу прыц'и́хн'а». Ц'е́раз н'е́к'и час прыхо́дз'иц' зноў ге́та ба́ба и ка́жа: «Памага́ла, ал'е́ вы́шла вада́». Знаха́р атка́звайа: «Ус'а́ вада́, дараг'е́н'ка, с'в'анцо́на. Йак бу́дз'а мужы́к прыстава́ц', та ты з' в'адра́ заче́рпай вады́ и наб'ары́ ў губу́». То́л'к'и ц'ип'е́р ба́ба дагада́лас'а и ка́жа: «А-а-а, ге́та, му́с'и, йак бу́дз'а мужы́к л'ес'ц' б'и́цца, та тре́ба маўча́ц'». «Ал'е́, галу́пка, тре́ба маўча́ц'», — сказа́ў знаха́р.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута.

Маскалі́ (№ 374)

239 Шче да дз'ев'ац'со́тага го́ду служы́ў йа за па́рапка ў па́на. Ал'е́ ш и л'ада́чы быў пан. Аднаго́ ра́зу ре́зал'и ман'ажо́м * с'е́чку. Адз'и́н па́рабак падаво́ў сало́му у с'ачка́рн'у, а йа нас'и́ў с'е́чку на пала́тк'и ў гумн'е́. По́кул' йа зан'асу́ адз'и́н м'ех, та ўжо п'ац' наре́зана. Б'е́гаў йа, б'е́гаў, замары́ўс'а, а м'ин'е́ ўс'о́ падган'а́йуц'. «Пачака́й, — ду́майу, — йа зрабл'у́ за́рас адпачы́нак». Уз'оў йа н'изам'е́тна зуп ад бараны́ и, праб'ага́йучы кал'а́ с'ачка́рн'и, усу́нуў у сало́му, а сам набро́ў с'е́чк'и, пан'о́с на пала́тк'и. Ра́птам чу́йу гру́кат. Тады́ йа, йак н'ичо́га н'ив'е́дайучы, б'агу́ на гру́кат и в'и́джу: л'ажы́ц' на бо́ку с'ачка́рн'а с палама́ным'и нажа́м'и. Йак на то́йа л'и́ха

ў гумно́ ў ге́ты час прышо́ў пан. Йак наро́б’иц’ йон кры́ку, а по́тым да м’ин’е́ с кулака́м’и: «Хто ге́та зраб’и́ў?» Йа кажу́, што н’и в’е́дайу. Так пан и н’и дав’е́даўс’а, чыйа́ ге́та рабо́та. Гадз’и́н чате́ры адпачыва́л’и, по́кул’ с’л’асаре́ папраўл’а́л’и с’ачка́рн’у.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад С. Я. Карпука, 85 г.

ДЗЯТЛАЎСКІ РАЁН

Руда-Яварская (№ 410)

240 И у нас было́ зац’м’е́н’а. Йа йакра́с была́ на гаро́дз’и. Пачало́ ц’амн’е́ц’, ц’амн’е́ц’. В’е́ц’ер схадз’и́ўс’а, йак п’еоад навал’н’и́цайу; ку́ры пачал’и́ крыча́ц’. Ал’е́ до́ўга ге́та н’и было́. Ско́ро пачало́ разв’ид’н’а́ца. Мой чалав’е́к и н’и ба́чыў зац’м’е́н’а, праспа́ў.

В’о́ска на́ша в’ал’и́кайа. Прыйе́хал’и рас н’е́мцы к нам, патпал’и́л’и на́шу в’о́ску, бо тут парц’иза́наў мно́га было́. Ус’п’е́л’и вы́хвац’иц’ то́л’к’и куфре́, а то ўс’о́ чы́с’ц’ан’ка пагаре́ла, плате́ ус’е́ на́ват пагаре́л’и. У в’о́сцы адз’и́н дом заста́ўс’а. Жыл’и́ мы на пажа́рышчы свайо́м. По́тым н’е́йкуйу сус’е́дз’и ха́тку збудава́л’и, мы там жыл’и́. Мно́га с’ам’е́й жыло́ ра́зам. Ц’е́сна было́, дз’е́ц’и малы́йа. По́с’л’а вайны́ ў райо́н’и вы́дал’и ўс’и́м дз’е́рава на ха́ты, и мы пачал’и́ будава́ца.

Н’ада́ўна ў нас была́ в’ал’и́кайа навал’н’и́ца. Так ужо́ мо́цна страл’а́ла, а до́ждж, йак з в’адра́, л’иў. Мала́нка чырво́найа йак бл’и́с’н’е!

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута.

НАВАГРУДСКІ РАЁН

Дзяляцічы (№ 396)

241(*) Па́л’чыкам у во́ка по́ра. Хадз’и́ла ц’е́рц’и л’он. Што йа рабл’у́ с’е́дз’ачы. Мо́гуц’ быц’ за сто́ража. Састайу́ на рабо́ц’е. З’б’и́ты да са́маго ко́рн’а. Дз’е́ц’и прышл’и́ у п’е́рвум часу́. Л’он пав’е́зла на футары́. Пазы́чыла ко́шыка. Тры дн’и аб’ива́ла л’он, сла́ла л’он. За ка́жды гот м’едал’е́. Л’е́зучы ў машы́ну, адарву́. З йо́йу учы́ц’ал’ быў пайе́хаўшы. Йа ма́ц’ар твайу́ сустре́ла. Крыча́ц’ дз’аўча́та. Чо́рна ба́ба. Хай Трах’и́м атв’ача́йа. Брыгадз’и́р дасц’ таб’е́ кан’е́. Адны́ то́л’к’и ако́пы был’и́. Ко́н’ухам рабо́тайе. Вот плака́та н’е нап’иса́ў. Идз’е́, нос задра́ўшы. Заве́цкала ус’у́ скам’е́йку. Б’аре́ц’о вы ге́тыйа трудадн’е́. Малац’и́ц’ по́йдз’амо. Прышо́ў и с’о́н’ачы. Н’и дуры́с’а и ты ге́дак’и са́мы. Адно́ ц’е́мра, грас’. На́ц’о вам два акта́ры. Б’аре́ц’о каро́ву. Кап йачм’е́н’ вабра́ц’. С’е́чку з’имо́йу ре́жамо. П’ац’о́ро с’в’ин’е́й было́. А йон йаго́ зам’е́ц’иў у стало́вуй.

Запісана ў 1957 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай.

Ляхавічы (№ 393)

242(*) Йаны́ ужо́ был’и́ самы́ ту́тачы. Йон жа ц’ап’ер н’и дарэ́ктарам. Бо йа бы́дло па́с’в’ила. Заче́рпайа, йак лы́шкайу з м’и́сы. На плуго́х н’и с’адз’и́ц’. Йа н’и ра́зу н’и была́ ту́та. Два́ццац’ дз’в’е каро́в’а. На в’ас’е́л’о пайе́дз’а. А дз’е йон же́н’ицца? Тры к’и́л’а с со́тн’и. Кал’и́ бу́дз’а паго́да. Ц’о́тка ц’и, мо́жа, ма́тка хрышчо́найа. Йон, мо́жа, пакл’е́пл’а. У м’ан’е́ касйо́ йес’ц’. Н’аха́й б’аре́ ус’у́ санажа́ц’. Зу́бы вы́скал’иўшы н’аха́й пасм’айе́цца. Ге́тайо по́л’о. Мо за́рас пры́дз’а. Йак вы гало́нныйа прац’ага́йац’о?

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута.

Асташына (№ 438)

243 Раскажу́ йа н’амно́го а свайо́й жы́з’н’и пры По̂л’шы, йак жыло́с’а мн’е̂. Вот жыў йа ў в’о́сцы Аста́шына Л’убча́нскай г’м’и́ны Навагру́цкаго пав’а́ту. Вот было́ мн’е̂ гадо̂ў дз’ев’атна́ццац’. Ба́чу, хло́пцы ўс’о хо́дз’ац’ грама́дам’и, в’е́с’ело[а] п’айу́ц’, гаман’а́ц’, а чо́м-то сав’е́туйуцца, бывайе[а] бума́г’и н’е́йк’ийа рас’к’и́дуйуц’ про́ц’иў по́л’скай вла́с’ц’и. Мн’е̂ хо́чацца ўс’о да йих, патслу́хац’, пагавары́ц’, в’е́л’м’и инц’аре́сна, прашу́ пачыта́ц’. Тава́рышы и дадуц’ пачыта́ц’. Дава́й йа да тава́рыша падбл’ижа́цца, да Йа́нк’и Казака́. Йа в’е́л’м’и дружы́ў з’ йаго́ бра́там П’е́ц’ам. Йон ка́жа: «Чаго́ идз’е́ш да нас? Хай П’е́ц’а таб’е́ ска́жа, ты йашче́ замалады́, мо́жаш правал’и́ц’, с’ П’е́ц’айу бол’ш дружы́», з’ йаго́ м’е́ншым бра́там. Так йа и пача́ў з’ йаго́ м’е́ншым бра́там дружы́ц’. Йаго брат и ка́жа: «Зна́йе[а]ш што, Хартано́в’ич? Дава́й за рабо́ту пры́м’е[а]мс’а!» — «За йаку́йу?» — «Чаго́ таб’е́ му́чыцца? Дава́й про́ц’иў пано́ў. Вас у ба́ц’к’и с’е̂м брато̂ў, чаты́ры с’астры́, а ўс’аго́ ма́йицца тры гакта́ры. Што бу́дз’ец’а раб’и́ц’? Дава́й бу́дз’е[а]м будава́ц’ л’е́пшуйу до́л’у, за ле́пшуйу до́л’у стара́цца бу́дз’ем». — «Ну, дава́й!»

Ну, н’амно́га мн’е дас’ц’, н’амно́го м’ан’е́ прав’е̂рыц’; ка́жа: «Зан’ас’и́ падбро́с’иц’ йако́му дз’а́ц’ку». Так и пача́ў пан’амно́гу раб’и́ц’. Да́л’ай-бо́л’ай. А брат йаго́ Йа́нка быў рукавадз’и́ц’е[а]л’. Касту́с’ быў пажы́лы муж[ш]чы́на, вот йу͡он так прыка́звайе[а], каб н’е прада́ў м’ан’е́. Так йа и пача́ў с тры́ццац’ чац’в’о́ртаго го́ду раб’и́ц’ см’е́ло[а] с тава́рышам’и.

Так пазнайо́м’ил’и м’ан’е́ з’ в’о́скайу Навас’о́лак, да́л’ай пазнако́м’ил’и з’ в’о́скайу Н’а́н’кава. Гла́дк’и М’ихайи́л, йо̂н быў старшына́ йаче́йк’и. Йа быў с’в’аз’ м’еў з’ им. У тры́ццац’ друго́м гаду́ пашл’и́ а́рышты ў нас. Арыштава́л’и брато̂ў двух — Йа́нку и П’е́ц’у. Шко́да нам ста́ло, дава́й адабра́ц’ ад пал’и́цыйи! Да́л’и ў ре̂йку трыво́гу. Н’едаразум’е̂н’н’е у нас

было́. Наро́д ду́маў, што пажа́р, и з'б'ê̂гс'а на ге́то дз'е́ло. Пал'и́цыйа рас'ц'ара́лас'а и дава́й уц'ака́ц'. Хло́пцы астал'и́с'а свабо́дныйа або̂два, а ско́ваны ру́к'и. Дава́й мы ге́тыйа ланцуг'и́ рас'с'е́кл'и. Йа́нка ка́жа: «Йа ўхажу́ ў патпо́л'а, бу́ду скрыва́цца ўв'ес' час, а то м'ан'е́ арышту́йуц' и паго́н'ац'. А ты, П'е́ц'а, йак н'ичо́га н'и зна́йаш, ты пац'арп'и́, так и астан'е́цца».

А по́л'скайа пал'и́цыйа дал'ац'ê̂ла да Л'у́бча. Прыйê̂хал'и, прыв'азл'и́ тры пул'ам'о́ты, абста́в'ил'и в'о́ску Аста́шына, дава́й раб'и́ц' во́быск'и. Па с'п'и́ску ўс'их арыштава́л'и, сагна́л'и ўс'их л'удз'е́й малады́х, ус'у́ мо́ладз'ц', арыштава́л'и нас. Асадз'и́л'и с'е́мдз'ес'ат во́с'ем чалав'е́к, с'адз'е́л'и у стадо́л'а зачы́н'еаны так што дво́йа су́так. Гна́л'и ата́пом ў Навагру́дак; про́ста гна́л'и па даро́з'а па с'н'ê̂з'еа. У Навагру́дку нас асадз'и́л'и и с' м'ê̂с'ац ча́су вадз'и́л'и на с'л'е́дства. Прадз'ержа́л'и нас у деф'ензы́в'еа мно́го, но н'екато́рых тава́рышаў вы́пус'ц'ил'и. Л'ил'и́ нам у нô̂с ву́ксус, во́ду л'ил'и́ с карас'и́найу. Мно́го прышло́с'а п'еражыва́ц' само́му: скуйу́ц' ру́к'и, зало́жуц' кô̂л м'ежду нô̂г, рук. Йак заткну́ўс'а вадо́йу, так к'и́нуц' пл'ачы́ма аб цем'е́нт, каб адаткнуу́с'а во́здух. Так му́чыл'и в'е́л'м'и ц'а́жшко.

Быў сут. С'ê̂м тава́рышаў асудз'и́л'и на с'ê̂м л'ê̂т; каго́ на п'ац' и па чаты́ры. Ну йа то зво́л'н'иўс'а, малô̂тшых вы́пус'ц'ил'и.

Йа н'е аста́в'иў ге́ту рабо́ту. Пан'а́ў йа ге́тыйа деф'ензы́вы, йак з'дз'айу́цца з про́стагоа наро́да.

Ба́ц'ка ка́жа: «Прападз'е́ш, — каа,— сы́н'е. Адабйу́ц' ц'аб'е́ з малады́х гадо́ў». — «Та́та, што раб'и́ц' бу́дз'ам? Мы ш в'е́чна ро́б'им на пано́ў, ге́тых кулако́ў, като́рыйа з'дз'айу́цца». Дава́й бра́та Трах'и́ма угава́рывац'. И брат уступ'и́ў, пазнако́м'иўс'а, пашла́ у нас рабо́та, пачал'и́ да́л'ай працава́ц'. Працу́йам, так прышло́с'а мн'ê̂, пазнако́м'ил'и з' дз'аре́ўн'айу По́ўшавоа Навагру́цкаго уê̂зда, каб быў с'в'азны́м. С тым тава́рышам працава́ў да́л'еай.

Пашл'и́ а́рышты знô̂ў. Арыштава́л'и знô̂ў. С'адз'ê̂ў йа дз'е́в'ац' м'е́с'ацаў у ц'урм'е́. С'адз'ê̂ў з' им ум'е́с'ц'а. Асудз'и́л'и м'ан'е́ за патпо́л'нуйу рабо́ту с тава́рышам з' в'о́ск'и Аста́шына. Йуо͡н м'ê̂ў дз'е́в'ац' л'ê̂т, а йа м'ê̂ў с'ê̂м л'ê̂т; с'адз'ê̂ў да прыхо́да Сав'е́цкай Арм'ии. Сам с'адз'е́ў у Навагру́тку ў ц'урм'е́, у Бара́нав'ичах, у В'и́л'н'и, у Гро́дн'и. С'адз'ê̂ў на изал'а́цыйи адз'и́н, так што было́ в'е́л'м'и ц'а́жко. Но надз'е́йи н'а стра́ц'иў. Ду́маў: «П'еражыво́м ус'о́».

Сав'е́цкайа А́рмийа нас асвабадз'и́ла б'еаз жа́дного* ушче́рба. С'адз'е́ло тры ты́с'ачы чалав'ê̂к, шес'ц'со́т же́ншчын. З Бре́сцкай ц'урмы́ прышо́ў дадо́му, у в'о́ску Слабаду́ прышо́ў, аста́ўс'а йа жыц'. Избра́л'и старшыно́йу в'о́ск'и; быў депута́там.

Пачала́с'а вайна́ з н'ếмцам. Йак быў депута́там, йа и ас'ц'е-рага́ўс'а. Дз'в'ê н'адз'ếл'и ў дом н'а ўхо́дз'иў. Прышо́ў н'е́йак у дом и л'ог[х]. Аш чу́йу на ўсхо́т со́нца — саба́ка забраха́ў. Йа абудз'и́ўс'а. Гл'аджу́ у вакно́ — аш пажа́ры. Кал'и́ йа па-л'аджу́: идз'е́ машы́на н'аме́цкайа, круго́м пал'и́цыйа, н'ếмцы. Падйажджа́йуц' да Гу́шчы В'ếры, што раб'и́ла зам'ас'ц'и́ц'а-л'ам. Дал'и́ тры вы́стралы. Рашы́ў — уб'и́та. А там выхо́-дз'иц' му́жава с'астра́ йашче́ ў хл'ếў, аччын'а́йе дз'в'е́ры, вы-ган'а́йе[а] кабы́лу, с'в'ин'у́. Уз'ал'и йайе́ там застре́л'ил'и.

Ну, йаны́ вы́шл'и ат В'ếры. Йак то йшл'и́, йако́йо натлу-м'е́н'е — н'и папа́л'и на с'ц'е́шку майу́, а папа́л'и к сус'ếду на двôр, дз'е стайу́. Ду́маў, вот зам'е́ц'ил'и м'ан'е́. Йа к'и́нуўс'а ў жы́то, уз'а́ў л'ох кал'а ха́ты. Было́ жы́то в'е́л'кайо, л'ажу́ дз'е́с'ац' ме́траў ат ха́ты. Патхо́дз'ац': «Аткрыва́й!» Стре́л'ил'и рас, друг'и́.

Йа л'ажа́ў кал'а ха́ты, пача́ў на м'ан'е́ аго́н', дым. Йа схва-ц'и́ўс'а и дава́й б'ажа́ц', паўско́м ўл'ес у кано́пл'и. Чу́йу то́пат. Нал'ата́йе[а] сус'ếтка; сус'ếтка мо́цно спало́халас'а: «Хто то?» Ду́мала, што патпа́л'шчык (йа ў б'ал'йи́ быў) патпал'и́ў сус'ế-да. Кажу́ — сус'ếт. Йа прыб'ếг[х] дадо́му, схвац'и́ў кас'ц'у́м, бо́ты, адз'ếўс'а и пашо́ў у л'ếс.

Запісана на магнітафоне ў 1958 г. ад М. Г. Хартановіча, 47 г. Запіс транскрыпцыяй Н. Т. Вайтовіч.

КАРЭЛІЦКІ РАЁН

Кайшоўка (№ 446)

244(*) Паджа́рано або зва́рано, так мо́жно йе́с'ц'и, йакра́с, йак ма́сло. Йес'ц' бал'шы́ н'епрахадз'и́мы л'ếс. Мнôго было́ хло́пцаў. Иду́ц' пабра́ўшы дз'е́ц'и. Л'у́дз'и пастаўл'а́ў, сам раска́звайа. Пус'ц'е́ц'а нас. Стайимо́. Ишло́ н'е́мцаў мно́го. У чо́рных шын'ал'о́х. Н'и туше́ц'а, н'и пагл'ада́йц'а. У ге́тум го́ду, у про́шлум. Йа прышла́ кадз'е́. Гл'ан', галу́бачко ты майа́. С'м'айимо́с'о. Йана́ н'а дас'. Хат было́ со́рак с'ếм. Ге́-тайу з'амл'е́йу надз'ал'и́л'и. Тры батрак'е́. Ц'ап'е́р шмат: кал'а дз'в'ох сот хат. Адз'и́н гôт пабы́ў. Туде́йу даро́га. Пашл'и́ па пал'о́х. Старык'е́ гавары́л'и. Пара́н'ила го́лаў, памйо́р. Шмат был'и́ ж жынка́м'и. Жанк'и́ был'и́ до́ма. Ста́в'ил'и сталбе́. Ка́жды Йарам'е́й па саб'е́ разум'е́й. Адны́ дз'аўча́та ро́б'ац' в'е́чарам. Харо́ша какару́за рас'ц'е́. Хто машы́найу прыв'аз'е́, хто кан'о́м. На́ша з'амл'а́ байи́цца, така́йа зажырна-ва́тайа, прагно́йнайа. Там з'амл'а́ лу́чша. Схава́ўс'о ў до́м'е. Н'и адне́й душы́. У том л'е́с'а. С'ало́ пак'и́н'ано. Те́йа вугл'е́. Мы был'и́ вы́йехаўшы. С пра́хц'ик'и. Туту́н' абв'е́с'иў ву́шы,

Пакапа́но скрос’. Падмуро̂ўка. Йак вы ту́тако с’адз’иц’е́. Жы́то жаў бы. По́йдз’ем жац’. Йана́ л’е́п’ай в’е́дайа, йак зраб’и́ц’, кал’и́ идз’е́ дошч. Панамака́л’и. Каро́ўку стре́ну. Дз’е йа адна́ дз’е́нус’. У сто̂х ц’а́гнуц’. Благо́йо жы́то, ре́дз’ан’койо.

З’ йе́л’и ла́па. Праб’ива́лас’а ды́рка ў рагачу́. Устаўл’а́йецца пла́ха и так’и́йа два па́л’цы. Уб’и́та кре́пка, и прыв’а́зывал’и, и наса́жывал’и два наро́г’и. Адз’и́н ры́йе. Пат наро́г’и устаўл’а́на пал’и́ца, и з’амл’а́ атк’ида́йацца на бо́к.

Запісана ў 1956 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай.

Міратычы (№ 409)

245 (*) Прапо́ў йи н’ама́. Мы был’и́ у вайе́ннуй ча́с’ц’и. У Йацы́нах пат На́рачам. Кап мы п’е́шшу йишл’и́. Куп’и́ла ў гану́чн’ика. Пыто́ўс’а. Доў па рубл’у́. Прын’асла́ сту́жачку, ружо́в’ан’ка. Аста́в’ил’и за буга́лц’ара. За грашы́ма. А там масты́ пазрыво́ў. Стоў на вы́ц’ашку. Мана́шк’и дз’в’е было́. Два пац’ц’о́лк’и, тры каро́в’е. М’е́сны гараб’е́й. Варо́на здаро́ва, а праго́н’иц’. Варста́т тка́л’ны. Бура́н быў, палав’и́ну кры́шу адарва́ло. А ты здоў карто́фл’у? Была́ даста́дз’ена. Прыв’о́с з Бре́с’ц’и. Ба́ц’ко праф’е́сарам быў йаго́. Йи́скры л’ац’а́ц’. Сыры́ уз’а́дз’ены. Дз’в’е каро́в’е. Рва́ла с’в’аре́пу. Н’ийа́кого з’е́л’а. Адны́йа жыв’о́м. Дз’в’е к’ило́матры. Йа раб’и́ла, бо йа была́ с’ирата́. Йа за́мужна была́. Тру́нно будава́н’о. З’ л’о́ну м’ак’и́на. Сат в’е́л’к’и. Кап был’и́ памо́шн’ик’и. Пало́л’и капу́сту кал’а йаго́ йим’е́н’а. С’ирац’и́найу гадава́лас’а. Падз’е́м, бо в’е́чар ужо́.

Запісана ў 1956 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай.

Запо́лле (№ 443)

246 Йа ўжо́ пажыла́ за царо́м, за пал’а́кам’и, за н’е́мцам’и, а ц’ап’е́р прышла́ ула́с’, като́руйу мы хац’е́л’и. Мой сын за Сав’е́цкуйу ула́с’ ус’о́ уре́м’а стайа́ў. Н’амце́ йаго́ лав’и́л’и — уц’о́к. Пал’ац’е́ў у по́л’о, у жы́то, дадо́му н’и пашо́ў. Ц’ап’е́р во ў калхо́з’е рабо́тайе за брыгадз’и́ра. С’о́н’о гл’и́ну во́з’иц’. Хо́чам п’еч п’ерараб’и́ц’.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта ад М. Бязмен, 80 г.

Машэвічы

247 Йак йа была́ дз’е́ўкай, было́ у м’ан’е́ тры́ццац’ адне́ свате́, а йон тры́ццац’ друг’и́. Ма́мо хац’е́ла, каб ишла́ за бага́таго, а йон быў б’е́дны. Йа гул’а́ла з йим да ча́су. Ду́майу: «Хай бу́дз’е пра запа́с». Ге́ты запа́с аста́ўс’о мн’е. Йон н’ичо́го мн’е

н’и гаварыў, и йа нам’ерылас’а иц’и за другого. Ужо прыйажджаў п’иц’. А йон паслухаў пад акном. Вызвоў м’ан’е на двор и настав’иў наган, кажа: «Убйу. Йа н’и магу ц’иб’е уз’ац’, жыс’ц’и таб’е дац’. Што йа в’инаваты, што йа б’едны. Л’убл’у ц’иб’е и пакончу жыс’ц’ таб’е и саб’е». Йа спужалас’а, прашу, каб браў м’ан’е, каб жан’ил’ис’а. Заўтра пашл’и на запав’ец’ дац’. Стал’и па в’осцы гаварыц’, а мац’и давай б’иц’. Йа кажу: «Заб’ец’е м’ан’е, кал’и н’и хочац’е, каб йа жыла». Мац’и н’и в’ас’ел’о н’и справ’ила, н’ичого. А йон быў б’едны. Картопл’и на ту в’есну н’и было, ал’е п’ерабыл’и туйу в’есну и пашл’и на хутаре. И тады жыс’ц’ пашла так добро, жыв’ола пав’алас’а. Мамо н’ичога н’и дала. За пару гот дала актар з’амл’и. А ц’ап’ер жыву добро, л’епш йак йа за багатаго пашла б.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта ад П. Ц. Карамаз.

БЕРАСТОВІЦКІ РАЁН

Алекшыцы (№ 347)

248 (*) Гатоўц’а сн’адан’а, п’ачец’а бл’ине. Сарачк’е атжымала. Требо нал’иц’ газы ў магазынак. Заган’ай куры пат п’еч. Халадно на гул’ицы. Требо крышыц’ скварк’е у грыбе. Памыйц’а лашк’е. Бурак’е дал’и на дз’в’ох палоц’. Н’икагутко н’и было учора. У каше луп’ины. Бабы, идз’ем па грыбе сходз’имо. Чарв’ивыйа, то н’и требо. Дз’е йана их выжан’а. То майац’а чатеры вочы. Што вытачаны, йазык. Требо смажыц’ сало. Пра маго бац’ка йес’ц’ кн’ига. Н’и йеўшы целы дз’ен’. Напрастк’е пашла. А дз’е брате твайе? Бол’ша тоўста, в’ел’ка, ц’ашка, н’иц н’и падыйдз’е, ус’о н’ас’и. Ты кажаш высоку, то нашто йана гетка.

Запісана ў 1957 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта В. В. Лыско.

249 А пры цары на пам’ешчыцкайе н’е майаш права нагой ступ’иц’. У нашум им’ен’и быў пам’ешчык Зав’истоўск’и. А пас’л’а быў пам’ешчык Курлаў. Йон тут и пам’ор. Йон быў чысто руск’и. Йон гаварыў, што «йа в’ечны пам’ешчык». Было ў йаго п’ац’ тыс’ач з’амл’и. Йон патом прадаў ус’у з’емл’у крес’ц’ийанам. Йак пакупал’и з’емл’у, то н’и ў каго н’е было кап’италу, бо ўс’о было н’е твайо и працэнты требо было плац’иц’. Йон быў руск’и г’ен’ераў и ўз’аў з’емл’у на банкаўск’ийа дз’ен’г’и. С хл’ебам было трудно. Палос’ицы уск’ийа. Сабака л’ажыц’ на свайом — хвост на чужом.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад Ф. Г. Карпача, 73 г.

ВАЎКАВЫСКІ РАЁН

Тупічаны

ДУРАЧОК І МАРСКАЯ ПАНЕНКА

(Казка)

250 Быў аспада́р и было́ у йаго́ тры сыне́. Два был'и́ до́брыйа сыне́, а тре́ц'и дурачо́к. Тре́ц'и сын пашо́ў да ба́н'и. Зам'ата́ў йон ба́н'у и знашо́ў кап'е́йку. Пашо́ў йон куп'и́ў ву́ду ры́бу лав'и́ц'.

Пашо́ў лав'и́ц' ры́бу и злав'и́ў мо́рску пан'е́нку. Йон ка́а: «Нашто́ ты мн'е патре́бна? Йа сам у ба́н'и ў куто́чку жыву́, дз'е йа ц'иб'е́ падз'е́ну?»

А йана́ ка́жа: «Дз'е ты л'а́жаш, там йа кал'а́ ц'иб'е́». Дала́ йана́ йаму́ гро́шай и сказа́ла: «Идз'и́ пакуп'и́ н'иц'е́й шо́лку».

Йон куп'и́ў шо́лку, и ў йаго́ астало́со п'ац' гро́шай. Йон прышо́ў з г''ермашу́, и йана́ дала́ йаму́ пайе́с'ц'и и сказа́ла: «Л'аш спац', тро́ху аддыхн'и́».

Вы́шла йана́ на крыл'цо́ ў наче́ и сказа́ла: «Бра́тцы и с'о́стры, з'в'аже́ц'а мн'е кав'о́рак, каб у мой кав'о́рак н'ихто́ н'и ўкла́ў цаны́».

Наза́ўтра ра́на йон уста́ў, умы́ўса, и дала́ йана́ йаму́ пас'н'е́дац'. Йон пайе́хаў. Йана́ дала́ йаму́ ге́ты кав'о́рак н'ас'ц'и́ прадава́ц' и сказа́ла: «Цаны́ н'и ўклада́й, б'ары́, хто ко́л'к'и дас'ц'».

Йон нас'и́ў, нас'и́ў. И н'и про́даў. Тако́ крас'и́во, што н'ихто́ цаны́ н'и ўклада́ў. Н'ас'е́ йон, а ба́н'шчык, што ба́н'у трыма́йа ка́жа: «Што ты н'и про́даў? Там йе сало́мы, прыв'е́з'л'и тры падво́дз'и»...

Прышл'и́ тры падво́дз'и, набра́л'и бума́шкаў гро́шай. Дурачо́к прыв'о́с из ба́н'и тры падво́дз'и бума́шкаў и ск'и́нуў у куто́к. Звал'и́ў и л'ох спац'. Зноў выхо́дз'иц' йана́ на крыл'цо́ у наче́. И ка́жа: «Бра́ццы и с'остры, с'в'аже́ц'а ишче́ кав'о́рак, каб н'ихто́ цаны́ н'и ўкла́ў». Дала́ зноў ран'ицо́й йана́ йаму́ пайе́с'ц'и, каб йон зноў пан'о́с ге́ты друго́й кав'о́рак прадава́ц'. Нас'и́ў, нас'и́ў йон ге́ты кав'о́рак — н'ихто́ н'и куп'и́ў йаго́, н'ихто́ н'и мох дакла́с'ц'иса да йаго́. Н'ас'е́ йон даха́ты, аж устрача́йа зноў ге́ты ба́н'н'ик са́мы. «Што ты, — ка́жа, нас'и́ў? Кав'о́рак н'и прада́ў?» — «Н'е!» Ба́н'н'ик ка́жа: «Прыво́з'ил'и тры падво́дз'и сало́мы, идз'и́ скажы́, кап прыйе́хал'и да м'ин'е́». Насы́паў ба́н'н'ик тры падво́дз'и с'арабра́ и пав'о́с йон даха́ты, и зноў у баку́ усы́паў.

Ц'ип'е́р дала́ йана́ гро́шай и ка́жа: «Идз'и́ куп'и́ ра́знаго шо́лку». Йон куп'и́ў шо́лку, и астало́со ў йаго́ шес'ц' гро́шай, и йон йей адда́ў. Йана́ пасла́ла йаго́ спац', каб атпачы́ў тро́хо. А йана́ зноў выхо́дз'иц' на крыл'цо́ и ка́жа: «Бра́тцы и с'о́стры, прыдз'е́ц'а памаже́ц'а з'в'аза́ц' кав'о́рак. каб н'ихто́ н'и мох зноў цаны́ ўкла́с'ц'и».

З'в'аза́л'и йаны́ зноў кав'о́рак, а йон с'п'иц', н'и ба́чыц' ге́таго. Ц'ип'е́рака ўза́ўтра йон пас'н'е́даў, а йана́ дала́ йаму́ рушн'и́к уц'е́рц'иса, и зноў пасла́ла про́дац' кав'о́рак. Нас'и́ў той кав'о́рак, нас'и́ў, н'ихто́ н'и мох цаны́ ўкла́с'ц'и. Н'ас'е́ йон йаго́ зноў даха́ты. Ба́н'н'ик у йаго́ зноў пыта́йа, чаму́ йон н'и про́даў, и ка́жа: «Там прыв'аз'л'и́ тры падво́дз'и пшан'и́цы». Насыпа́йа тры падво́дз'и зо́лата. Прыв'о́с йон у ба́н'у ск'и́нуў, и завал'и́ў ус'у́ ба́н'у гро́шм'и. Ц'ип'е́р йана́ про́с'иц': «Схадз'и́ ты да ба́ц'ка, кап пазво́л'иў нам зако́нны брак прын'а́ц'». Ба́ц'ко йаму́ адв'е́ц'иў: «Пашта́ў саб'е́ ко́мнату крас'ив'е́й маго́ дварца́ у тако́й тре́ц'ац'и, у тако́й крын'и́цы». Ц'ип'е́рака йон прышо́ў и расказа́ў йой. Йана́ выхо́дз'иц' на крыл'цо́ и ка́жа: «Браты́ и с'о́стры, и ўс'е знако́мыйа, прыхадз'е́ц'а зраб'е́ц'а ко́мнату, крас'ив'е́йшу гасуда́рава дварца́».

Уста́л'и йаны́ ўра́нку, и стайи́ц' ха́та в'е́л'ка, вы́цацкаванайа ўс'ал'а́к'им'и га́лкам'и, и мост зраб'и́л'и за ноч. Ц'ип'е́р пасла́ла да ба́ц'ка зноў йаго́, кап зако́нны брак прын'а́ц'. Ба́ц'ко йаму́ сказа́ў: «Даста́н' самагра́йныйа гу́с'л'и, тады́ ты з'в'анча́йасса». Ц'ип'е́рака прышо́ў йон даха́ты. Напра́в'ил'и йаго́ па гу́с'л'и самагра́йныйа. Дала́ йаму́ ў то́рбачку хл'е́ба. Идз'е́ йон, идз'е́ даро́гайу. Прышо́ў у л'ес. Стайи́ц' ха́тка ў лаз'е́ на кура́чай наз'е́. Абышо́ў йон кал'а́ ха́ты — н'има́ н'и вако́н, н'и дз'в'аре́й. Абышо́ў йон круго́м ха́ты, даў ка́м'ан'ам, дз'в'е́ра атчын'и́л'иса. Л'ажы́ц' ба́ба, растато́ханайа, йак каро́ва. Уста́ла, убра́ласа хараше́, дала́ йаму́ памы́цца. А йон дастайе́ ручн'и́к, а йана́ ка́жа: «Ай, ге́та ж майе́ сама́й м'е́н'шай с'астры́ ручн'и́к».

Знайшо́ў йон самагра́йныйа гу́с'л'и и йаны́ пажан'и́л'иса.

Запісана ў 1952 г. Т. Ф. Сцяшковіч ад А. І. Вішнеўскай, 72 г.

251 Жы́то ўже жнуц', майа́ ма́ма ко́жны дз'ен' хо́дз'иц' жац'. Ужо́ трудадн'о́ў мно́го зарабо́тала. Ус'е́ па дз'в'о́х ц'и па трох жнуц', а аны́ адны́м-адны́ жнуц'. Ге́дак саму́тко, йак и на свайе́ хо́дз'ац'. Уже́ йим бу́дз'а йак'и́х шейис'а́т с'ем рок. Це́лу з'и́му н'и магл'и́ н'ичагу́с'ан'ко ўз'а́ц' у рот. Йих уже н'ихто́ н'и хац'е́ў брац' да супо́лк'и, йаны́ адны́йа жнуц'. Снапе́ сама́ в'а́жуц' и стаўл'а́йуц' у ге́тыйа ко́пы. Аста́в'ил'и тут с ха́ты адну́ маладз'и́цу, так йана́ ат п'е́ршага дн'а астала́са, йана́ дагл'ада́йа куран'а́ткаў. Йана́ до́бро вышыва́йа ручн'ик'и́. Майа́ ма́ма н'и с'п'ава́йа. Н'и по́мн'у йа ма́му н'и танцу́йучы, н'и с'п'ава́йучы.

Запісана ў 1952 г. Т. Ф. Сцяшковіч ад Л. В. Адамушкі, 23 г.

Рэ́пля

252(*) С'уда́ хадз'е́ц'а! Тре́ба ага́ту зраб'и́ц кал'а́ ха́ты, ага́чыц' ха́ту тре́бо на з'и́му. Л'а, ко́шку вы́пус'ц'и. А ўчо́ра мн'е

ходз бы што, н'ичагу́тко н'и было́. Праспа́ў и ў́с'о́. Дыре́ктара н'има́, йон до́ўго н'и хо́дз'иц'. О, йак зап'о́ксо хл'еп! Н'и до́бра на́ша п'е́чка. За п'еч н'идо́бра, йак йана́ зал'и́шн'а в'е́л'ка. Ужэ́ пайе́хал'и му́с'и ад вас ты́йа? С'адз'е́ц'а, чаго́ вы идз'е́ц'а? С'в'а́то ш с'о́н'а. Ма́ло дз'ац'е́й у шко́л'а. Ц'и вы к'е́пско ба́чыц'а, што ў акул'а́рах? Наш ба́ц'ко акул'а́ры накла́двайа. Н'ичо́га бу́дз'а раб'и́ц' и ў акул'а́рах, ула́тв'ицца й ге́дак. Ге́та ж л'у́дз'и во́з'ац' збо́жа. Мн'е тре́ба в'ас'ц'и́ пайи́ц' ко́н'и. Йаны́ пыта́йуцца праз Р'е́пл'у. Йе́с'ц' им'е́н'а Ре́пл'а. Ге́ту на́шу называ́л'и кас'ц'е́л'найа Ре́пл'а. А ц'ип'е́р то про́сто Ре́пл'а. У нас калхо́с им'а́ Л'е́н'ина.

Запiсана ў 1951 г. Т. Ф. Сцяшковiч ад розных асоб.

Цярэшкi

253(*) Мн'е тре́ба ўклада́цца карто́фл'и абган'а́ц'. Дз'ен у дз'ен' н'и прыпын'а́йуса, и так цал'у́с'анк'и дз'ен' рабл'у́, чаго́ таб'е́ тре́ба бол'ш? Чаты́ры бараз'н'е́ застало́со свайе́ карто́шк'и абагна́ц'. Ты ваз'м'и́ лапа́тку, идз'и́ за мно́йу. Скроз' растраса́йацца сало́ма. А мы пас'адз'имо́.

Ге́та даўно́ ужэ́ было́, йак йа жан'и́ўсо. До́ўго йа н'и жан'и́ўсо, то па́с'в'иў, то ў во́йску служы́ў. Во́с'им л'ет гасуда́рству атслужы́ў. Вура́дн'ик йе́хаў и кн'и́шк'и адб'ира́ў. Каза́ў то́л'к'и па-ру́ску вучы́цца. Вайна́ йак пачала́са, паны́ н'е́дз'а йак пашл'и́ — и па с'о́н'ашн'и дз'ен' н'и в'ида́ц'. Йа адз'и́н жыву́.

Ран'е́й навучы́ц'ал'и н'екато́рых б'и́л'и, като́рыйа н'и пан'има́л'и, а като́рыйа пан'има́л'и. Йа то́жа с'аре́дн'а пан'има́ў. А ты бу́дз'аш за ста́ршуйу? У нас ге́то ў́с'о́ на Рос' йе́з'дз'ац', ал'е́ на Во́лпу бл'и́жай. Йак пайе́дз'аш, падв'аз'е́ш м'ин'е́.

Ужо́ вайна́ из'в'е́сна ко́жнаму. Йана́ н'ико́му харо́шаго н'и з'дз'е́лайац'. У нас таксама́ была́ вайна́, ал'е́ йак ско́нчыласа нара́з'а, то й ц'и́хо. Да ге́тых во́йнаў ус'о́ ма́ло было́ л'у́дз'ам, а с'ича́с ус'и́м даво́л'на ста́ла. Ус'е́ л'у́дз'и то́л'к'и ап свайо́м ду́мал'и́, а с'ича́с ужо зус'и́м н'и так — с'ича́с ко́жны за ў́с'и́х.

Ка́с'у, идз'и́ с'у́ды́ ху́тко! Брыгадз'и́р сказа́ў: «Стой тут, п'илну́й». Ин'ц'аре́сно паўз'ира́цца, йак ро́б'ац'. Ус'ал'а́кайа рабо́та йе. М'ин'е́ шчыта́йуц', што малады́. За́ра ба́бы пло́скун'и * рвуц', выб'ира́йуц'. С'е́йал'и наўмы́с'н'а кано́пл'и. Кал'и́ вы́б'ирк'и вы́б'аруц', то на н'и́чал'н'ицы.

За́ра заку́рым. Кал'и́ адз'и́н пап'е́р кладу́ ў пап'аро́су, а кал'и́ н'е́кал'к'и, то йано́ пру́ткайа. С'о́н'н'а спаў засла́пко быў, то пайду́ тро́х'и аддыхну́. Камба́й до́бра мало́ц'иц'; два то́на намалац'и́л'и ўжо́. Б'ары́ м'ашка́! Паўз'ира́йц'аса, йак мало́ц'ац'.

Запiсана ў 1952 г. Т. Ф. Сцяшковiч ад М. С. Ярэмiча, 78 г

Калядзічы

254(*) Йа дала́ каро́в'и. С'е́чка л'а йе́. Дз'в'е в'адр'е́ вы́п'ила. Пайц'и́ пал'а́нуц', ге́то ш халадно́ йой. Шмат было́ ишче́ с'е́чк'и. Пастайи́ц', а з'йес'ц'; н'и б'ада́ што н'и б'аре́, абы́ пад но́сам было́. Ц'и за йаго́ бу́дуц' нал'ича́ц' трудадн'е́, што су́шым. Бу́ду мыц' на́валачк'и. У нас парц'ано́йа—то то́ўстайа, а суко́нны дыва́н — то до́бры. Вот так ц'ага́ц' ко́жны дз'ен'. Быва́ло мы прадз'е́м, з'б'ира́йуцца дз'е́вушак во́с'им и прадз'е́м, панатыка́йам ус'а́го-ўс'а́каго. Хай бу́дз'а вада́ гара́чайа. Йа п'ератру́ бл'у́ск'и. Тут жана́ты адз'и́н. Йак стаў апло́ц'инайу б'иц', то л'е́два йаго́ ўн'а́л'и. Лука́ш раска́зваў ска́ск'и. Пры́дз'а на папра́дух'и и йак ста́н'а раска́звац', то то́л'к'и слу́хай. Пац'о́мн'ик н'е́йк'и. Так'и́ чалав'е́к н'и раз'б'ары́-б'ары́. Уз'а́ў дз'е́ўку, и йана́ то́л'к'и хо́дз'иц' то ўзат, то ўп'аро́т. Ну, йа ў дз'в'ох вада́х памы́ла, а по́тым на машы́нцы вы́к'ип'ац'ила, а по́тым п'ирымо́ на ре́ццы. Мы ўс'е́й час хо́дз'им. Н'е́ка сы́рас'ц' у ха́ту упа́ла. Н'и здараво́. Галава́ майа́ н'е́ка бал'у́шча. А му́жа н'ет маво́. Ц'ихо́н'ачко стала́ пасу́нуц', то бу́дз'а л'епш. Ты, В'е́ра, н'и л'ага́й, бо по́тым н'и ўста́н'аш. Ты б да Ма́н'и пашла́ и спрас'и́ла, што за́дано на ўро́к. А та́йа ўс'о́ с'адз'и́ц', мы л'ага́йам спац' — а йана́ ишче́ ўс'о́ с'адз'и́ц'. Тры дз'ака́дз'и ма́йам у м'е́с'ац. В'е́ра по́йдз'а ў го́рад раб'и́ц'. Ну, с'аго́н'н'а йаны́ хадз'и́л'и, то сказа́л'и, каб малако́ ваз'и́л'и. Бо́йазно на с'иб'е́. А йон хо́ча ваз'и́ц'. У йаго́ ба́нк'и, а да нас малако́ н'асу́ц'. Мы н'и дамо́ ра́ды. Мо бу́дз'ам ваз'и́ц', хац'е́м, каб было́ до́бро, са́мо ва́жно, каб л'а фал'ч н'и зраб'и́ц'. Йак чалав'е́к харашо́ спраўл'а́йацца, то йаго́ тре́ба ишче́ вы́шай паста́в'иц'. Н'и зна́йучы ц'а́шко. Л'ага́йц'а аддыха́ц' уже́. Ц'ип'е́рака дай вады́ тро́ху, рука́м'и б'ары́, або́ ваз'м'и́ гану́чайу, там йе. Н'и шару́й ты падло́гу гану́чайу, змы́йацца и так, змы́йацца пас'ц'ап'е́нно. Во л'он нас'м'ац'и́ў ус'у́ ха́ту. Йа ишче́ свайе́ м'ашк'и́ н'и аддава́ла, с'о́н'н'ака зан'асу́. Гл'адз'и́ н'и ру́, бо ишче́ разал'йе́ш. На хал'е́ра в'е́л'каго ц'ага́ц' кажу́ха, мало́го злажы́. И н'и м'ей мо́ды рука́м'иပака́звац'. Запо́зно ўже́ идз'е́ц'а, каб ра́но пашл'и́. Тре́ба уже́ даўно́ быц' на фа́брыцы. Ваз'м'и́ па́шпарт, каб хто н'и вы́н'аў, гл'адз'и́! Дз'е ге́то в'е́н'ичак быў мал'е́н'к'и? Ха́ту зам'ас'ц'и́. Йак у йа́м'и, у тако́м м'е́сцы. Йаґ быў л'он, то жанчы́ны н'и с'адз'е́л'и н'и м'ину́ты, натче́ губ'и́ц' с'ем, а губ'и́ца с'ем аршы́н, и радз'у́шк'и и ўс'о́. А йа с'о́н'н'а ў п'е́цца н'и пал'у́, мо́жа бу́дз'а халадно́ — с'аго́н'н'а маро́с. Уже́ п'ац' м'ину́т па во́с'май. Идз'и́ ў шко́лу. Хай до́бро ву́чыцца. Во́буў дз'аре́ ды адз'е́жу. Гра́матнаму л'ахче́й жыц'. Йак на з'амл'и́ был'и́, то раб'и́ з'е́мл'у и ўс'о́. Йон, л'а, чуц' кал'е́кайу н'и стаў. На ка́м'ан стаў и памы́ў но́г'и хало́днайу вадо́й. Наза́ўтра жыжа́вачка йака́йас' уско́чыла, а наза́ўтра и ґу́зка с'е́ла. Йон и ка́жа ва́л'н'у [ванну] зраб'и́ц'. Тут уже́ дара́дз'ил'и же́ншчыны с'е́м'ам пал'и́ц', с'е́м'ам па́рыц'. Пав'аз'л'и́

да до́ктара, и свайе́ ра́ды дз'е́лал'и. Н'ичо́го, загайи́ласа, н'и м'аша́ло, н'и бал'е́ло. Л'а, зноў л'йе́цца с ко́м'ина дым. Ты В'е́ра, адз'е́н' кафта́н, у ге́тум уже́ бры́тко хадз'и́ц', ге́то, л'а, тро́шачк'и пачы́с'ц'иш. У йих бра́та таксамо шэ́с'ц'аро дз'ац'е́й. Дз'е́ц'и ро́слыйа. Қаравы́ ган'и́ў, скот ган'и́ў. Майе́ до́чк'и хо́дз'ац' раб'и́ц'. У нас дз'в'е брыга́дз'и; то адз'и́н дз'ен' адна́ брыга́да пры малац'и́лцы, а друг'и́ дз'ен' — друга́йа. Йаны́ трайи́х хадз'и́л'и. Йа н'и хадз'и́ла на рабо́ту, а йаг' дз'е́ц'и был'и́ малы́йа и дро́ва руба́ла, й у л'ес йе́з'дз'ила. Та́йа дз'е́вачка радз'и́ласа ў м'ин'е́ са́мым л'етам. Йаны́ пашл'и́ на по́л'о, и йа пашла́. А по́тым дз'он праз два изно́ў пашла́, так и зру́шыласа. То й ц'ип'е́р ц'а́шко, ал'бо́ ў ды́хав'ицу ста́н'а бал'е́ц'.

Н'е́кал'и мой каза́ў та́то: «Жыц'о́ п'еражы́ц' — н'и по́л'о п'ерайс'ц'и́». Вы праз ге́таго пыта́л'и? Йон ко́н'ухам у калхо́з'и, так'и́ стара́ц'ал'ны, жыву́ц' хараше́, н'ичо́га йаму́ н'и браку́йа, а брат брыгадз'и́рам, ду́жа до́бро л'у́дз'ам дагаджа́йа и гасуда́рства смо́трыц'.

Запісана ў 1952 г. Т. Ф. Сцяшковіч ад М. Г. Смаршчок, 47 г.

Дзевяткаўцы

СНЯГУРКА

(Казка)

255 Жыў дз'ет и ба́ба. Н'и было́ ў йих дз'ац'е́й. Л'ап'и́л'и дз'е́ц'и с'н'агу́рку. Ба́ба на дз'е́да гаво́рыц': «Дз'е́ду, по́йдз'ам мы з'л'е́п'им с'н'агу́рку, йана́ ў нас мо бу́дз'а гавары́ц'и».

Пашо́ў дз'ед з ба́байу л'ап'и́ц' с'н'агу́рку. З'л'ап'и́л'и йаны́ с'н'агу́рку. Прын'ас'л'и́ ў ха́ту, ста́ла с'н'агу́рка гавары́ц'и да дз'е́да и да ба́бы. Абра́давал'иса йаны́, што с'н'агу́рка ста́ла гавары́ц'.

Жыла́ йана́ ў йих дз'е́с'ац' л'ет. Пас'л'а́ дз'ис'ац'и́ л'ет пастушк'и́ жану́ц' каро́вы па́с'в'иц'. Та́йа с'н'агу́рка гаво́рыц': «Ба́бу! пажану́ и йа каро́вы». Ба́ба ўз'ала́ ў то́рбачку йим сы́ра, накла́ла хл'е́ба, сы́ра, каўба́ску палажы́ла. Дала́ то́рбачку ў руку́ и гаво́рыц': «Бу́дз'аш ты там йе́с'ц'и».

И пагна́ла йана́ дз'в'е каро́в'и за пастушка́м'и. Пас'е́ йана́, пас'е́ — захац'е́ла йе́с'ц'и. Вы́н'ала с то́рбачк'и йаду́ саб'е́, ста́ла йе́с'ц'и. Сама́ йе́ла и пастушко́м дава́ла. И ўс'о́ с то́рбачк'и аддала́. Ус'о́ з'йе́л'и. Ц'ип'е́рака ста́л'и гул'а́ц'и. Гул'а́л'и, гул'а́л'и, хло́пцы ка́жуц': «Дава́йц'а распа́л'им аго́н'». Ста́л'и йаны́ кала́ агн'у́ гул'а́ц'и, ста́л'и ц'араз аго́н' п'ерадзыг'а́ц'и. Хло́пцы п'ерадзыг'а́л'и, н'ичо́га йим н'и ста́ласо. А с'н'агу́рка гаво́рыц': «Да́йц'а йа п'ерадзыг'ну́». П'ерадзыг'ну́ла рас, п'ерадзыг'ну́ла друг'и́ рас ц'ераз аго́н', н'иц' йой н'и паўрадз'и́ло. За тре́йц'им ра́зам п'ерадзыг'нула, и пашла́ з ды́мам.

С’адз’и́ц’ на н’е́б’и и з н’е́ба гаво́рыц’: «Пастушк’и́, пастушк’и́, зажан’е́ц’а ба́б’ины каро́вы даха́ты». Пастушк’и́ ты́йа паслу́хал’и, пагна́л’и каро́вы даха́ты. Прыган’а́йуц’ даха́ты йаны́ каро́вы, а ба́ба ўстрача́йа йих: «А дз’е майа́ с’н’агу́рка падз’е́ласа?» Пастушк’и́ гаво́рац’, што пашла́ з ды́мам. Ба́ба ў плач, дз’ет у плач, начал’и́ пла́кац’и. Ба́ба на дз’е́да — нашто́ выпраўл’а́ў, а дз’ет на ба́бу. Пашла́ ба́ба шука́ц’и с’н’агу́рк’и. Хо́дз’иц’ ба́ба и пакры́квайа: «С’н’а’гу́рка, с’н’агу́рка, дз’е ты падз’е́ласа?» Тры разы́. Прышла́ да таго́ па́л’анаго м’е́сца. С’н’а’гу́рка з’ н’е́ба ста́ла гавары́ц’: «Н’и плач, ба́ба, ни ишчы́ м’ин’е́, йа на н’е́б’и. Пажджэ́ц’а, йак пры́дз’а з’има́, то йа пряду́ да ц’иб’е́».

Прышла́ ба́ба даха́ты и ста́ла пла́кац’и, што с’н’агу́рк’и н’има́. А дз’ет уц’аша́йа ба́бу: «Н’и плач, пры́дз’а з’има́ — пры́дз’а с’н’агу́рка да нас».

Вот и ка́ска ўс’а ско́нчыласа, дз’ет ба́б’и кулако́м, ба́ба ску́рчыласа.

Запісана ў 1952 г. Т. Ф. Сцяшковіч ад Е. І. Плікус, 54 г.

ЗЕЛЬВЕНСКІ РАЁН

Кастровічы (№ 418)

256 Ой, дз’е́тк’и вы майе́, што ш вам расказа́ц’, сам н’и в’е́дайу. Ну, до́бро, раскажу́ вам, йак йа быў у салда́тах.

Стайу́ рас на пасту́, да м’ан’е́ патхо́дз’иц’ стары́ дз’адо́к. «Ну, ка́жа, служы́в’ан’к’и, дай закуры́ц’». А ў м’ан’е́ само́го даўно́ н’има́ чаго́ куры́ц’. Ал’е што каза́ц’? Стайу́ ды ц’арпл’у́. А йак сказа́ў мн’е прас ку́рыво, у м’ан’е́ аш нутро́ загаре́лас’о — на́тто заха́ц’елас’о куры́ц’. Л’е́дз’в’а йа дачака́ўс’а канца́. Йак атсто́йаў пост, адра́зу паб’е́х за махо́ркай у го́рат. А да го́рада было́ в’орст з дз’е́с’ац’. Ал’е́ паку́л’ разв’и́дн’ало, йа пры6’е́х наза́д. И вос’, майе́ вы дз’е́тк’и, на друг’и́ дз’ен’ пачала́с’а вайна́ з г’арма́нцам — ге́то ў чаты́рнацатом го́дз’и. А на вайн’е́ йа прац’ага́ўс’о тры го́ды. Шмат рас г’арма́нцаў ба́чыў, шмат рас б’иў их. Ой, йак б’иў! Ал’е бол’ш раска́звац’ н’има́ ча́су. Пры́дз’ац’а друг’и́ рас.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута.

Старое Сяло (№ 381)

257 Ну, кал’и́ ш вы так хо́чац’е[а], кап йа расказа́ў вам ска́ску, та йа раскажу́ л’епш вам пра́ўду пра бусло́ў.

Ге́то было́ папра́ўдз’и. Даўн’е́й йа служы́ў у па́на Кастро́ўскаго па́рапкам. Двор па́на быў в’е́л’к’и, а круго́м рас’л’и́ высо́к’ийа б’аре́з’ины, и на адно́й зло́манай б’аре́з’ин’и в’о́ўс’о бу́с’ал. В’асно́йу, кал’и́ бу́с’ал нан’о́с йайе́ц, йа и друг’и́йа парапк’е́ палажы́л’и бу́слу у гн’аздо́ йайцо́ индз’у́чк’и. Бус’л’и́ха вы́с’адз’ала пташан’а́т. И насаб’ира́лас’о с’уды́ мно́го бус-

лóў гл’адз’éц на гéто дз’йво. Йаны́ дóўго кружы́л’ис’а и гл’адз’éл’и на н’изнакóмайо пташан’á. Тады́ бус’л’йха падн’алáс’а высóко ўгóру, злажы́ла кры́лы и ўпáла на з’амл’ý. Йнá стýкнулас’а так мóцно, што адрáзу заб’йлас’а. А бýс’ал раск’йдаў гéто гн’аздó и бол’ш ужé йаны́ н’и в’ал’йс’а.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад Ф. Р. Малевіча, 67 г.

Грыцкевічы (№ 382)

258 Даўн’éй у спан’йцах дóўг’их хадз’йл’и, па п’áты. Да кас’ц’óла хадз’йл’и бóсыйа, а абýтак йак’й, аннó * з’имóвы, а л’éтам бóсыйа. Панчóх’и сукóнныйа, чарав’йк’и ц’áшк’ийа, тамý на тáнцы хадз’йл’и бóсыйа. А ц’ап’éр ус’ó здáтно, па нóвай мóдз’и, да харашó. Дз’аўчáта паўб’ирáныйа. У пóл’и и ў л’éс’и харашó им. А бывáло пóйдз’ам у кас’ц’óл у аднóм, а пры́дз’ам, тады́ ўс’ó ск’идáйаш, адз’авáйаш старóйа. К̡’éпско былó даўн’éй.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад В. Моўлік, 70 г.

259 (*) Наш йазы́к н’и с’óйо, н’и тóйо, пам’éшаны. На пл’éчы п’аскý нал’ацéло, што н’аслá м’ашóк з’ з’éл’йам. Харóшы рамáн чытáйу — мн’е прын’ас’л’й хлóпцы кн’йжак. Вазóн пáсынак пус’ц’йў, а йа свайгó н’ийáк н’е пасаджý. Падушы́ла ў к’ишéн’и. За гéту кн’йшку разóў п’ац’ запын’áў. Рас йéду ў З’éл’ву, а йон стаййц’ у рéццы и пытáйе: «К̡ал’й здас’й кн’йшку?» Йон малады́ хлóп’ац, дóбры, и йа ус’ó н’е здайý. К̡’инó пачынáйацца ў дз’éс’ац’. К̡ал’й хто пры́дз’е, тады́ й дóбра.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута ад С. І. Пабірайла.

СЛОНІМСКІ РАЁН

Нагуевічы (№ 421)

260(*) Мáмо, идз’йц’а да нас, прав’арáйуц’ кв’итé. А ц’и бýдуц’ абл’игáцый давáц’, то йа грóшы дам. Ну, што ў м’ан’é асталóс’а? Н’имá дз’е куп’йц’ и дал’éко йéхац’. В’éл’м’и дал’éко ис’ц’й.

Мн’е в’ил’гóту [ільготу] дал’й, а аб’азáц’ел’ства н’е давáл’и. Вы гавóрыц’а^{е}, што трéба здавáц’, то йа да н’адз’éл’и н’е здам. Да н’адз’éл’и н’е саб’арý. А йа дýмала, што мн’е зус’йм н’е трéба. Мн’е звал’н’éн’о дал’й. У м’ан’é кв’итé йéс’ц’.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад Е. П. Далінец.

261 У картóпл’и мнóга з’éл’йа, в’éл’м’и мнóга з’éл’л’а. Мáц’и пашлá асыпáц’ картóпл’у. Вóл’ка казáла, кап и ты, Л’óн’ичак,

пайшо́ў памага́ц’. Бу́дз’аш з’е́л’л’а выдз’ира́ц’. Зан’о́ў тры ба-раз’о́нк’и и ц’агн’и́, а то йана́ марну́йецца, а мо л’е́п’ей з’е́мл’у падвару́швай. Идз’и́, Л’о́н’ичак, идз’и́.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. С. Гундор.

Мельканавічы (№ 423)

262 (*) Йа па л’убв’и́ выхо́дз’ила за́муш. У 1908 гаду́ йа выхо́дз’ила за́муш. Гул’а́л’и мы, хадз’и́л’и на в’ачо́рк’и, дз’аўча́ты и йа кудз’е́л’у пра́л’и на в’ачо́рках, а жан’и́х мой с’адз’е́ў тут. Правaжа́ў йон м’ан’е́. Йон, быва́ла, пры́дз’е на ку́хн’у да м’ан’е́, там ла́мпачка была́ мал’е́н’ка. Прын’ас’е́, быва́ла, в’ина́, мы вы́пйем, ба́с’н’и паба́йем. И у м’ан’е́ быў [яшчэ] жан’и́х — М’ал’е́шка, йон и ц’ап’е́р жыв’е́ (йа была́ н’е крас’и́ва, ал’е л’уб’и́л’и м’ан’е́ хло́пцы). Йон быў у С’иб’и́ры, прыйе́хаў, калцо́ падары́ў.

Выхо́дз’ила сус’е́тка за́муш, йа была́ ша́ф’еркай. Прыйе́хал’и з в’анца́, прыхо́дз’ац’ ус’е́ кавал’е́ры, их са́дз’ац’ за стол, и кал’и́ до́рац’, то дайу́ц им паўтары́ рубл’а́. У нас н’е у фац’е́ в’анча́л’ис’а, а ў ко́лцах, зро́бл’еных з л’е́нтаў.

Мой кавал’е́р быў в’е́л’к’и, а йа была мал’е́н’кайа, ал’е́ хоц’ и была́ мала́йа, ал’е дас’ц’и́пнайа. Пас’адз’е́л’и мы в’е́чар, друг’и́, у нас ужо́ па л’убв’и́ зашло́. Прайшло́ гот, кавал’е́р мой и ка́жа: «Што бу́дз’е, йак Ва́н’а прыйе́дз’е? Ты бу́дз’еш з им?» Йа кажу́: «Н’е бу́ду».

Во́с’ен’у л’он мы ишл’и́ рвац’. Уз’а́ў м’ан’е́ Ва́н’а за руку́ и трыма́йе, а тут мой друг’и́ жан’и́х. Падру́г’и ка́жуц’: «Наво́шта таб’е́ в’е́л’к’и, будз’ з Ива́нам».

Танцу́йем мы з им на музы́ках, прышл’и́ пат свайу́ ха́ту, йа йаму́ и адказа́ла наўс’агда́. Пайе́хаў йон.

Пагул’а́ла йа з Ива́нам и ду́майу: «Прашы́бла йа», — ал’е́ в’и́ду н’е пака́звайу.

Пажыл’и́ мы так йашче́ гот. Н’е́йак тре́ба было́ мн’е прын’ас’ц’и́ нас’е́н’а л’н’ано́га дз’а́ц’ку. Уз’ала́ йа нас’е́н’а и пайшла́. Кал’а́ их с’адз’и́ц’ Анто́н и друг’и́йа. Ге́та было́ ра́дышкам у адны́м с’ц’ажы́ *. Прын’е́сла йа нас’е́н’а, с’е́ла, паўл’и́тра прын’е́с’л’и, угас’ц’и́л’и м’ан’е́. Гл’аджу́ — йаны́ удвайи́х с’адз’а́ц’. Йа вы́шла. Уз’а́ў м’ан’е́ Анто́н за руку́ и ка́жа: «Пас’адз’и́ з на́м’и». Йа с’е́ла. С’адз’имо́ мы утрайи́х. У нас мно́га йе чаго́ гавары́ц’. Пад в’и́шн’ам’и с’е́л’и и н’е с’ц’иха́л’и гавары́ц’. Йон свайо́ гаво́ра, йа свайо́. И йон прас’ц’и́ў м’ан’е́. Назна́чыл’и мы св’ида́н’ийе. А Ива́н з падру́гай м’ан’е́ и́шчуц’. Ива́н ка́жа: «Йана́, нав’е́рна, з Анто́нам». Наза́ўтра пры́б’ага́йе падру́га: «Дз’е ты была́, з Анто́с’ем?» — «Ну, з Анто́с’ем». У 1908 г. пажан’и́л’ис’а. Сва́дз’бу гул’а́л’и 4 дн’и: два у аднаго́, два дн’и у друго́га. Йа ишла́ у 20 гот, а йаму́ было́ 27.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. А. Сакалоўскай, 65 г.

Пяронім (№ 417)

263(*) Ка́жацца, ужо́ па двана́стай ц'и трэ́ц'ай было́ зац'м'е́н'о. Ал'е́ ц'о́мно ге́так было́, йак учо́ра. Йа ге́то ў даро́дз'е была́. Пато́м, гл'адж'у — пахмурн'е́ло, ды старо́му кажу: «Му́с'иц', зац'м'е́н'о с'о́н'а». Ц'о́мно зраб'и́лас'о, по́тым ста́ла хма́рка схо́дз'иц', палав'и́на со́н'айка зраб'и́лас'о, а тады́ ужо́, пачако́ўшы, вы́шло со́нцо. Ал'е́ н'адо́бро н'ек зраб'и́лас'о. А ге́то ш раска́звайуц', што йос'ц' м'е́сцо тако́йо, што тума́н и тума́н. От ужо́ н'адо́бро ге́так.

Агаро́т вот ба́чыц'а йак'и́: гуро́чн'ик ужо́ в'ал'и́к'и, ал'е́ гурцо́ў н'ама́ йашчэ́. Там дз'в'е́ ка́л'в'и какару́за. Дз'аўча́та садз'и́л'и за гумно́м халхо́зном. Рас'ц'е́, дз'аўча́тка, ус'о́: гурк'е́ вот ба́чыц'а йак'и́йа, а мо́рква вот н'ичу́ц', кап з'амл'а́ жырн'е́й, так л'ап'е́й, было́ п. Са́дз'ик малады́, ал'е́ ц'ап'е́р н'ама́шака йа́блык, у про́шлым го́дз'а на ге́туй мал'е́н'кай йа́блын'и было́ п'атна́ццац' йа́блычак.

Два сынэ́ застал'и́с'а. Што у М'и́нску жыв'е́ — сто́л'ар, а што ў С'в'ардло́ўску — музыка́нт. И ус'о́ сам ат с'аб'е́ навучы́ўс'о. Ге́ты на май прыйажджа́ў. Ды ка́жам йаму́: «Жан'и́с'а». Так йон ка́жа: «Байу́с'о, ц'ап'е́р халас'ц'а́к, так свабо́да и пагул'а́ц'». И до́чка там. Пав'и́нны або́йа прыйе́хац' у канцы́ ге́таго м'е́с'аца.

Дз'аўча́та у васкрас'е́н'о да Сло́м'ина б'агу́ц', а в'е́чарам прыхо́дз'ац' и на в'ечары́ну. Так прыхо́дз'ац' ра́н'ицай, каро́ву ўжо́ пара́ дайи́ц'. Нан'има́йуц' гарман'и́ста с футаро́ў. Схо́дз'иц'а, дз'аўча́та, на в'ечары́ну, паўз'ира́йц'ас'а, што там ро́б'ицца.

В'е́ра нарадз'и́лас'а, и на л'ицэ́ мал'у́с'ан'к'и значо́к быў. И йак йана́ ста́ла рас'ц'и́, так значо́к ге́ты то́жа стоў рас'ц'и́. До́ктар у нас быў файны. Йон пагл'адз'е́ў и сказо́ў схадз'и́ц' у Руба́наўшчыну да гла́ўнаго до́ктара. А ге́ты доў напраўл'е́н'о у Бара́нав'ичы, и там сказа́л'и ц'е́рас дз'в'е н'адз'е́л'и прыйе́хац'. Пайе́хала, и йана́ м'е́с'ац астала́с'а там, и вы́п'акл'и йой с'в'е́там то́йо м'е́сцо. Так ц'ап'е́р астала́с'а йашчэ́ чырво́найа м'ас'ц'и́нка, ал'е́ мала́йа.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад розных асоб.

СВІСЛАЦКІ РАЁН

Грыцавічы (№ 349)

264(*) У п'ачэ́ у в'арху́ падн'иб'е́н'а. Дз'е стано́в'ац' чыгуны́, зав'е́цца чаро́н. П'е́л'усц' у п'ачэ́. П'е́л'усц' закрыва́йацца за́сланкай. Патп'е́чак. Дз'е́шка зро́бл'ана с кл'е́пак. Дз'е́шка з дном. В'е́ко з'в'е́рху. У кл'е́пках выре́завайуц' уто́ры и ўпуска́йуц' дно. На дз'е́сцы абручы́.

В'ас'е́л'а начына́йацца у субо́ту. У субо́ту то́л'к'и в'е́чар, гул'а́нка, а ў н'идз'е́л'у саб'ира́йацца в'ас'е́л'а. Да маладу́х'и

прыйагджа́йуц’ го́с’ц’и. Го́с’ц’и садз’а́цца за стол и гас’ц’а́цца. Пато́м маладу́ху да́рац’ гро́шм’и, ро́зным’и пада́ркам’и и зноў гас’ц’а́цца по́с’л’а да́раў. А пато́м ус’е́ го́с’ц’и йе́дуц’ да маладо́го и гул’а́йуц’ у пан’идз’е́лак у маладо́го. Даўн’е́й йе́гдз’ил’и ко́н’м’и, ц’ип’е́р йе́гдз’ац’ машы́нам’и. Маладо́го да́рац’ гро́шм’и. У маладу́х’и йе дру́шк’и — дз’е́ўк’и, а у маладо́го ча́шн’ик’и — хло́пцы. Йесц’ сват и сва́ц’а. Малада́йа с’в’акро́в’и да́рыц’ сук’е́нку и ху́стку, и хварту́х бал’шы́. Радн’е́ маладо́го с’астре́ дайе́, што папа́дз’а.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад Я. Я. Трушко, 60 г.

265 (*) Каравы́ ужэ́ найе́л’иса, пажэ́н’ам их даха́ты. Йон руба́йа хваро́ст. Капа́ дайе́ м’е́тру жы́та. Мы с’п’имо́ на с’е́н’и. Зо́латко, начл’егава́ц’ дз’е бу́дз’ац’а? Му́с’и, н’и адны́. Ашчэ́ мно́го раб’и́ц’. У качарг’е́шн’ику таўчэ́цца. Кон’ у гаўс’е́ хо́дз’иц’. Падыдз’е́ц’а с’уде́й. Йа пайду́ пазву́. Ка́жа, пайе́ду да Св’и́слача у васкрас’е́н’а. Цал’у́тк’и дз’ен’. Мно́го нац’о́гаў. Кн’ижо́к н’има́. Ахо́та узна́ц’и. На гла́ткуй даро́з’и. Кл’е́пл’а касу́. У жы́ц’и и у гаўс’е́ йес’ц’ ам’е́ц’и. Маго́ ба́ц’ко ро́дна с’астра́. Н’и руш.

Запісана ў 1957 г. Л. Ф. Шаталавай ад Я. Я. Трушко, 60 г.

Навасёлкі (№ 671)

266 (*) У нас йе така́йа ба́ба, што б’аре́ вужа́ ў ру́ку. На йайе́ ка́жуц’, што йана́ в’адз’ма́рка н’е́ка. Вужэ́ ран’е́й у ха́ту ўла́з’ил’и, на́ват у калуб’е́л’ да дз’иц’а́ц’и спац’ ла́з’ил’и, ал’е́ вужэ́ адны шко́дл’ивыйа, а друг’и́йа н’ишко́дл’ивыйа.

У нас у л’ес хо́дз’ац’ у шы́тых ша́пках — и л’о́хко и до́бро. Рас п’арахо́джу йа с’ц’е́шку и ба́чу: л’ажы́ц’ з’м’айа́, йак н’иժыва́йа, ал’е йак йа ступ’и́ла, так йана́ мн’е по́д но́г’и.

Тут пры пушчы ус’аго́ н’е браку́йа, ал’е ваўко́ў ма́ло. С’в’ин’а́ така́йа са́ма, йак и сво́йскайа. С’в’ин’а́ к’и́дайацца на чалав’е́ка, або и саба́ку парв’е́. Так’их саба́к шану́йуц’. Адз’и́н саба́ка быў так’и, што чалав’е́к шкадава́ў л’епш за каро́ву.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута А. В. Дараховіч і А. А. Санчык ад Л. Ставецкай.

Куклічы (№ 673)

267 Пастух’е́ агл’е́дз’ал’и бус’л’и́но гн’аздо́ ў л’е́с’и. У гн’аздо́ палажы́л’и мало́йе качан’а́. Бу́с’ал вы́к’инуў йаго́. Йаны́ зноў палажы́л’и ў гн’аздо́ качан’а́. Бу́с’ал и ц’ап’е́рака вы́к’инуў йаго́. А кал’и́ йаны́ йашчэ́ рас палажы́л’и, бу́с’ал ўз’а́ў заб’и́ў йаго́.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Гродзенскага педінстытута А. А. Санчык і А. В. Дараховіч.

МЯДЗЕЛЬСКІ РАЁН

Мацясы (№ 155)

268 Ге́та было́ йашче́ ў ту́йу вайну́ [імперыялістычную], йак мы хадз'и́л'и з' М'ихал'и́най жабрава́ц'. Прышл'и́ намо́кшыйа у вадну́ ха́ту й про́с'имс'а, кап пус'ц'и́л'и паначава́ц'. Дом до́бры, в'ида́ц', кре́пк'и аспада́р. Ка́жыц': «Идз'и́ц'а у гумно́ и с'п'и́ц'а». Пашл'и́ мы з' йей у гумно, л'агл'и́ на тарп'е́ ў с'е́н'ь. З'и́мна мн'е ста́ла. М'ихал'и́на, дык та́йа зра́зу захрапла́, а йа н'и магу́ засну́ц', л'ажу́, варо́чайус'а. Аш чу́йу — н'е́шта то́л'к'и шас'! шас'! Йа йайе́ — стук у бок! Йьна́, пра́ўда, ско́ра прачну́лас'а, аш тут саба́ка забраха́ў, забраха́ў и пал'ац'е́ў. Л'ажы́м мы, трас'о́мс'а, чыка́йим ра́н'ицы, кап пайс'ц'и́ дз'е ў хату ды хоц' тро́шку пагре́цца. Йак то́л'к'и чуц' с'в'ато́к, мы вы́шл'и з гумна́ и ув'и́дз'ил'и мал'е́н'кайу ха́тку. Там была́ н'е́йкайа ба́пка, дре́нна адз'е́ўшыс'а. Мы йей сказа́л'и, што прышл'и́ пагре́ца, дый йьна́ за́рас пац'е́пл'ила п'еч, с'п'акла́ бл'ино́ў, дала́ нам гара́чых из'йе́с'ц'и. Мы з'йе́л'и тро́ху, пас'адз'е́л'и кал'а п'е́чы, пагре́л'ис'а и пашл'и́ дал'е́й у другу́йу в'о́ску. Ха́ты там стро́йныйа, у ха́тах стро́йна, в'ида́ц', л'у́дз'и до́бра жыву́ц'. П'ирайшл'и́ ўс'у в'о́ску, ал'и н'ихто́ н'ичо́га н'и даў, н'и кусо́чка, тады прышл'и ў апас'л'е́дньйу ха́тку, н'е́йкайу старе́н'къйу, ку́рнъйу. Там была́ то́л'к'ь адна́ стару́шка. Мы йей сказа́л'и, што нам н'ихто́ н'ичо́га н'и даў, дык йина́ ка́жыц', што тут на́тта бага́та л'у́дз'и жыву́ц', а́л'и б'е́дным н'ико́л'и н'ихто́ н'и дас'. Тады́ йана́ паста́в'ила на стол жбан к'и́слага мл'е́ка, палажы́ла бу́лку хл'е́ба. Мы падйе́л'и и пашл'и́ дал'е́й. Дык во йак: бага́тыйа л'у́дз'и так'и́йа жа́дныйа, а б'е́дныйа — куды́ л'е́пшыйа. Ды ге́та н'и адз'и́н слу́чай, ге́дык было́ ча́ста и ча́ста, йак мы хадз'и́л'и.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад В. В. Чаховіч, 54 г.

Пронькі (№ 160)

269 Йа ўжо по́мн'у тры вайны́: йапо́нскайу, н'ам'е́цкайу [імперыялістычную] и во ге́туйу во. У йапо́нскайу вайну́ по́мн'у, йак майго́ ба́ц'ку заб'ира́л'и. У н'ам'е́цкайу вайну́ на́тта

ув'йдз'ила мнóга гóра. Нас был'й вы́гнал'и ў пал'игóн. И жабравáц' хадз'йла, и ў багáтых служы́ла — ус'агó ув'йдзьла, майé вы дз'éтк'и. Тады́ пазнайóм'илас'а там з адны́м хлóпцам (йон гéта быў рýск'и). А йак скóнчылас'а вайнá, дык йон прыйéхаў да м'ан'é и мы з йим пажан'йл'ис'а. Ал'и ш вы знáйц'а, што былó дал'éй? Пал'ак'й н'а хóчац' зап'исáц' йагó, бо гéта ужо н'а ййхны абывáтал', и гéтак мы плац'йл'и дз'éс'иц' гадóў па дз'éс'иц' злóты, а тады́ быў пут жы́та па два злóты. Ды гéтак мы мýчыл'ис'а дз'éс'иц' гадóў. А тады́ ужó — мой мужы́к н'ичóга н'и украў, н'ичóга н'икóму благóга н'и зраб'йў — тады́ ўжо зап'исáл'и йагó, и гéтак мы был'й пражы́л'и да Сав'éтаў. Ус'ó н'и хватáла: то хл'éба, то да хл'éба. Прáўды, йон шыў бóты и йа йамý памагáла, ал'и ш ус'ирóўна былó блáга жыц'. Дз'éц'и малы́йа был'й. А тады́ ш, йак пачýл'и мы, што прышл'й Сав'éты, пайéхала йа са сваййм у Қабы́л'н'ик и ўв'ес' дз'ен' атстóйил'и там, слýхал'и, йак гавары́л'и салдáты. Тады́ ужó и л'епш стáла жыц'. Ал'и ш скóра прышл'й н'éмцы, тады́ стáла партызáнка [партызанскі рух].

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад А. Максімовіч, 56 г.

УПАРТАЯ ЖОНКА

(Жарт)

270 Йа знáйу адз'йн ан'игдóт. Прын'аслá жóнка йéс'ц'и мужыкý, а йон кас'йў. Йон кáжыц': «Вот скас'йў, йак вы́гал'иў». А йанá кáжыц': «Йак вы́стрьх, не йак вы́гал'иў». Ну и гéтак паспóрыл'и. Йанá сказáла, што пайдý утапл'ýс'а, ал'и «йак вы́стрьх». — «Идз'й тап'йс'а, ал'и вы́гал'иў».

Йанá пашлá ў балóта, зал'éзла па пóйас у балóта и крычы́ц': «Вы́стрьх!» А йон: «Вы́гал'иў!» Йанá зал'éзла йашчé глыб'éй, аш з галавóй схавáлас'а, ал'и паднялá два пáл'цы и пакáзавайиц', што вы́стрьх, а йон крычы́ц': «Вы́гал'иў». Дык йанá ўз'илá ды и утап'йлас'а. А йон н'и пашóў йайé ратавáц'!

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. З. Блізнюк, 31 г.

Азáркі-Пýдавінка (№ 161)

271 Даўн'éй, дз'éтк'и, йак йа малады́м быў, н'а гéтак былó, йак ц'ап'éр, што вы тóл'ка вýчыц'ас'а и рабóты вам н'ийáкай раб'йц' н'а кáжуц'. Даўн'éй н'а гéтак вучы́л'ис'а. Школ так'йх, йак ц'ап'éр, н'идз'é н'а былó, а пры́дз'ец' у в'óску з'имóй вучы́ц'ал' — йагó кóрм'ац' и плóц'ац' йаму ўс'е, чыйé дз'éц'и вýчацца. И йон вýчыц' адз'йн дз'ен' у ваднагó хадз'áина, а друг'й — у другóга; и гéтак ус'ý з'йму. А л'éтам и в'аснóй н'а вучы́л'ис'а; йак тóл'к'и с'н'ех растáн'иц', так и пак'идáл'и вучы́цца, бо трéба былó раб'йц' на пóл'и, а хто да пáна наймáўс'а

за пастухá аш да другóй з'имы́. А йа и саўс'и́м н'а вучы́ўс'а: бáц'ка н'а пус'ц'и́ў, бо н'а былó чагó абувáц'.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад І. А. Асаевіча, 70 г.

272 Па гéтым вóз'ары мы ўп'éрат чáста йéз'дз'ил'и ў М'áдз'ал'а на лóтцы. У нáшай в'óсцы былá свайá камсамóл'скайа арган'изáцыйа ў 15 чалав'éк, и мы йéз'дз'ил'и ў М'áдз'ал'а на сабрáн'н'и. З' дз'аўчáт былá тóл'ка йа аднá, а то ўс'е хлóпцы. И вот хлóпцы зраб'и́л'и лóтку. И мы з'б'арóмс'а у субóту в'éчарам, с'áдз'ам и пайéдз'ам. Адз'и́н хлóп'ац быў гарман'и́ст, йон йак зайгрáйец', дак аж у сус'éдн'ай в'óсцы чувáц'.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад Я. Г. Клебан, 20 г.

273 Гéта ш мн'е на г'ермáнскай з'амл'и́ так папáла. Ус'у вайну́ м'ан'é н'и аднá ку́л'а н'а крану́ла, а пад кан'éц — нá таб'é! Нарвáўс'а на м'и́ну, и нагу́ пракл'áтайа мн'е адарвáла. Н'éмцы гéтыйа ўс'е дарóг'и зам'ин'и́равал'и. И вот адз'и́н раз йа и ишчé адз'и́н мой тавáрыш был'и пашóўшы ў раз'в'éтку. Пахадз'и́л'и мы, агл'éдз'ил'и, што нам было трéба, и варóчайемс'а назáт. Падышл'и́ мы да н'ев'ал'и́чкай рéчачк'и. Йон мн'е кáжа: «Давáй праз рéчку пóйдз'ам». А йа кажу́: «Ты идз'и́ праз рéчку, а йа — ц'ераз гéты мастóк» (там быў н'ав'ал'и́чк'и мастóк). И тóл'ка йа ўступ'и́ў на мастóк, йак рáптам — бух! и бóл'ай йа ужо н'ичóга и н'а пачу́ў. Тады́ нáшы м'ан'é уз'áл'и и адаслáл'и у гóшп'итал'. Йа прал'ажáў там тры м'éс'ацы и в'арну́ўс'а дамóў б'из наг'и́. Хац'éў ишчé пайéхац' адамс'ц'и́ц' пракл'áтым фашы́стам, ал'е и вайнá кóнчылас'а.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад І. А. Куцкевіча, 38 г.

274 Йа вам раскажу́, йак нас тут аднагó рáзу чéрц'и напалóхал'и. Мы з Мáн'кай и Ан'у́та хадз'и́л'и спац' на с'éна у гéту пу́н'у. А хлóпцы в'éдал'и, што мы туды́ хóдз'им, и захац'éл'и нас напалóхац'. Учóра в'éчарам йа и бáчыла, йак пад в'éчар идз'éц' Кóл'а пад пу́н'у и н'ас'éц' паламáнайа в'адрó, ал'е йа и н'а паду́мала, што йон хóчыц' нас напалóхац'. В'éчарам мы прышл'и́ у пу́н'у и Мáн'ка пал'éзла слáцца, а тады́ кал'и́ закрычы́ц' и л'атóм с с'éна дóлк'и. Мы пытáйамс'а: «Што?» А йанá кáжыц', што там на пас'ц'éл'и н'éшта бл'ишчы́ц' и зубáм'и скрыгóчыц', му́с'иц', чорт. Тады́ йа ўз'алá таўсты́ кол, л'éзу и крычу́: «Уц'акáй, чорт, бо ўс'арóўна с'м'ерц' таб'é зрабл'у́!» и кал'и́ збабáн'у калóм па пас'ц'éл'и, аш рéха идз'éц', а чорт и н'а ўц'акáйиц', тóл'ка бл'ишчы́ц'. Тады́ йа аткры́ла кóўдру, а там л'ажы́ц' старóйа в'адрó, пóўнайа гн'илы́х карчáжак. А назáўтра цéлы дз'ен' у таку́ с'м'айáл'ис'а, йак нас чéрц'и напалóхал'и.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад Н. І. Шаранговіч, 23 г.

275(*) Се́л'и мы палу́днавац', гл'адз'и́м — парц'иза́ны л'а-ту́ц', сагну́ўшыс'а кал'а пло́ту — ге́та кап йих н'е́мцы н'е за-м'е́ц'ил'и. Вы́скачыл'и мы на дво́рышча, а по́с'л'а схава́л'ис'а у гумн'е́, пал'агл'и́ там.

Йа мала́йа ат ма́мы застала́с'а. Благо́н'к'ийа ако́нцы. Гарава́ла з' йе́йу удвайи́х. Йа ўжо ста́лайа за́муш ишла́, да бап стыда́лас'а ис'ц'и́ и да дз'аўча́т н'а ишла́; саб'е́руцца на нач-л'е́шк'и у адну́ ха́ту пра́с'ц'и, в'аза́ц' — йа н'а йду. Прыдуц' па м'ан'е́, про́с'ац'. Ус'а́кайа рабо́та свой с'азо́н ма́йиц'. В'анка́ стыда́йус'а надз'е́ц'. Йон м'ан'е́ два гады́ маладз'е́йшы.

Тага́ бра́та, за йага́. З'дз'е́кавал'ис'а з йага́. Са'днага́ го́да мой слу́шка прышо́ў. Н'е́мцы бу́нк'иры параб'и́ўшы. Н'идз'е́ н'ик'и́м н'и бы́ўшы, байаз'л'и́вый л'у́дз'и. Така́йа скац'и́на, што ў хл'е́в'а йим н'и стайа́ц'.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад В. І. Роцькавіч, 64 г.

Дзягілі (№ 194)

276 Майе́ ш вы дз'е́тк'и! Ран'е́й н'и та́к за́муш выхо́дз'ил'и и н'и та́к жан'и́л'ис'а. Ц'ап'е́р пал'у́б'уцца и же́н'ацца — н'и гл'адз'а́ц', ц'и бага́тайа, а б'ару́ц', абы л'у́байа. А ран'е́й н'и жо́нку бра́л'и, а бага́ц'ц'е: кал'и дз'е́ўка н'епрыго́жайа, стара́йа, а бага́тайа, дык и до́бры хлап'е́ц йайе́ во́з'м'иц'. Ран'е́й б'из дазво́лу бац'ко́ў н'а мо́жна было́ жан'и́цца, а бац'к'и́ тэш* гл'адз'е́л'и то́л'к'и бага́цц'е. Йа сама́ была́ с'ирато́й: н'а м'е́ла ма́ц'и, а ба́ц'ка друг'и́ рас ажан'и́ўс'а. Хац'а быў бага́ты, ал'е́ быў скупы́ — и н'ичо́га мн'е н'и да́ў, и вы́даў м'ан'е́ за́муж за пи́ан'ицу. Прышло́с'а мн'е з' им го́ра гарава́ц'.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. І. Антановіч, 51 г.

277 У калхо́з'е на́тта в'ас'о́ла працава́ц'. У нас мно́га хлапцо́ў и дз'аўча́т, ус'е́ такса́ма дру́жныйа; йак во́з'м'емс'а ў́с'е дру́жна, дык и рабо́та нам н'ипачо́м. У свабо́дны час саб'ира́имс'а на в'ачо́рк'и (у нас йос'ц' свой гарман'и́ст), ча́ста танцу́им, п'айо́м п'е́с'н'и, гул'а́йем у ро́зныйа гу́л'н'и. Такса́ма чыта́йем кн'и́г'и. У на́шай изба-чыта́л'н'и йос'ц' на́тта ц'ика́выйа кн'и́г'и. Да нас ча́ста прыво́з'ац' к'ино́, прыйажджа́йуц' м'а́дз'ел'ск'ийа арты́сты. Ча́ста быва́йуц' камсамо́л'ск'ийа сабра́н'н'и, там мы раша́йем ро́зныйа пыта́н'н'и. Кал'и-н'е́буц' йаны́ на́тта зац'а́г'івайуцца, бо ўз'н'ика́йец' мно́га пыта́нн'аў, ал'е ус'о́ прахо́дз'иц' до́бра. Нам саўс'о́м ина́чай жыц', йак жыл'и́ на́шы бац'к'и́. Мы шчас'л'ив'е́йшыйа, што жыв'о́м у так'и́ час.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. В. Фёдаравай, 23 г.

Баяры (№ 195)

[278] На́ша в’о́ска даўн’е́й была́ раз’дз’е́л’анайа на дз’в’е в’о́ск’и маг’и́л’н’икам, ну, ге́дык раска́зъвал’и старык’и́. Адна́ палав’и́на назъва́лас’а Байа́ры, а друга́йа палав’и́на назъва́лас’а Канча́н’и. Дз’е на́ша ха́та стаййц’, дык ге́та был’и́ Байа́ры, а тады́ ўжо по́с’л’а н’е́йак ус’е́ злучы́л’ис’а ра́зам. Во тут н’идал’о́ка жыў пан у стары́м М’а́дз’ил’е, быў бага́ты, сам пастро́йиў кас’ц’о́л, и на́ша в’о́ска нал’е́жыла да йаго́. Мой ба́ц’ка йашчэ́ адбыва́ў пав’и́нас’. Каза́л’и, што быў на́тта благ’и́ ге́ты пан. Адну́ свайу́ служа́нку закапа́ў жыво́й у з’амл’у́.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад І. К. Палоніка, 69 г.

[279] Адз’и́н парц’иза́н йе́хаў на зада́н’н’а ц’и ў во́тпуск у Пастаўск’и райо́н, у свайу́ в’о́ску Чарн’а́ты. Зайе́хаўс’а да майго́ му́жа, сам л’ох спац’, а мой йаму́ чын’и́ў бо́ты. Аш выхаджу́ йа на двор, в’и́джу — н’е́мцы кал’а на́шай ха́ты. Йа тады́ скаре́й у ха́ту, уз’ала́ аўтама́т ге́тага парц’иза́на и ў по́грап, а йаго́ само́га ўз’ал’и́ йа з майи́м и со́ннага палажы́л’и пад до́ск’и пат падло́гу, там йон тады́ прачну́ўс’а. Йа хаджу́ тады́ н’и жыва́йа н’и м’о́ртвайа. Прышо́ў тады́ йакра́с да м’ан’е́ мой ба́ц’ка, уз’а́ў ад м’ан’е́ дз’иц’а́ на ру́к’и. А по́с’л’а ско́ра ул’ац’е́л’и н’е́мцы ў ха́ту, пан’у́хал’и, пан’у́хал’и и н’ичо́га н’и знайшл’и́ и пашл’и́ с ха́ты. Йак то́л’к’и н’е́мцы пашл’и́ с ха́ты, тады́ уйе́хаў и наш парц’иза́н.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад Л. М. Багавец, 26 г.

[280] У нас было́ стра́шна, йак ишо́ў цеп *. Круго́м гара́ц’ в’о́ск’и. И на́шу в’о́ску, каза́л’и, быў план спал’и́ц’. Спача́тку прышло́ н’е́кал’к’и н’е́мцаў, п’ирап’иса́л’и па дамо́вых кн’и́гах ув’е́с’ наро́т, а тады́ павыган’а́л’и ус’и́х, и стары́х и малы́х, и был’и́ паста́в’ил’и у рат, а стары́х и малы́х асо́бна. Маланы́х ус’и́х был’и́ забра́л’и у Г’ерма́н’ийу, астал’ны́х зап’о́рл’и у гумно́. Аз’а́л’и и м’ан’е́ ра́зам з малады́м’и, дав’аз’л’и́ нас да Маладз’е́чына, а атул’ мы уц’акл’и́.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад У. В. Абалевіча, 56 г.

Сваткі (№ 199)

[281] Ажан’и́ўс’а йа и аз’а́ў маладу́йу жо́нку. Йана́ хвал’и́лас’а, што ум’е́йиц’ до́бра п’ачы́ б’е́лы хл’еп, л’е́п’и за с’в’акро́ў. Рас аз’ала́с’а п’ачы́ хл’еп. Аз’ала́ начо́ўку, раз’в’ала́ рашчы́ну; начо́ўка была н’ак’и́слайа, а йана и дре́жджаў н’а

паклала. Зам'ас'йла йана хл'еп, паклала на стол, кап падышоў, тады памачыла, пасадз'йла на лапату и — фур у п'еч! Хл'еп падн'аўс'а, а йана и рада, што так'й прыгожы хл'еп, аш мужыка пазвала пагл'адз'ец'. Пас'л'а выц'агнула, паклала на ўслон и накрыла. А йак накрыла, дык скурка и апала и стаў йак паўцаг'елачак.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад А. А. Мычко, 62 г.

282 Многа йа ўжо пражыў и многа чаго в'йдз'аў на с'в'ец'а. Служыў М'икалайу ў апонскайу вайну. Ус'ак было — и галодныйа, и падйеўшы был'й. Пас'л'а на паўтаренн'а ў М'инск хадз'йў, у К'иййав'а тры м'ес'ацы пабыў, хл'еба там пап'акаў, пайадаў. Тол'к'и ў суботу и н'адз'ел'у н'а п'акл'й.

Пас'л'а в'арнуўс'а ў свайу в'оску, ажан'йўс'а. Дз'ац'ей у нас н'а было, аз'ал'и мы пл'ам'ен'н'ика. Йон вырас, ажан'йўс'а.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад А. А. Мычко, 62 г.

283 Ц'ашка нам жылос'а пры н'емцах. Йак была блакада, дык у з'амл'анца с'адз'ела. В'оску нашу спал'йл'и н'емцы, мужыка забрал'и, сама чуц' н'а папала на м'йну. У в'осцы астал'йс'а тол'к'и тры хаты, л'удз'и жыл'й па з'амл'анках. Йа з' дз'ац'м'й тожа жыла ў з'амл'анца. Йак прышл'й нашы, дык йа тол'к'и тады зажыла. Ц'ап'ер и хата ў м'ан'е йос' свайа.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. Ф. Локцік, 57 г.

КРЫВІЦКІ РАЁН

Пузыры (№ 198)

284 Было гета даўно, а праўда. Малады захац'еў жан'йцца. «Мамачка, кап йа ажан'йўс'а? У йайе грошай — трыццац' рубл'оў майец' и сама, йак качалачка». — «А што ш, жан'йс'а, сынок». Йак ажан'йўс'а, н'ав'естка да п'ечы старуйу н'и пус'ц'йла, што лас'ейшага — з'йес'ц' сама, а то йак стан'а хв'йг''и давац'! А йак старайа йей выстав'иц', так йана и трэсн'а.

Пайшла старайа да з'емскага. Зраб'йў з'емск'и з рук'й бабы дз'в'е хв'йг''и: «Скажы, — кажа, — што з'емскага хв'йг''и гета». Н'асла йана хв'йг''и вас'емнаццац' в'орст, аж рука адранц'в'ела, а тады йак тарканула н'ав'есцы и сыну и кумошкам, што папрыходз'ил'и. И старой байал'ис'а, бо хв'йг''и был'й з'емскага. Во йак н'екал'и з'емскага байал'ис'а.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад В. М. Грышкевіча, 51 г.

285 Жана́ з му́жам н'а ў л'убо́с'ц'и жыла́,
Уз'ала́ йаго́ да пагуб'ила,
Пагуб'ила дай заре́зала,
У камо́ры пад акно́м палажы́ла
И накры́ла ц'е́нк'им б'е́лым палатно́м.
— Ты, брато́ўка, ты галу́пка на́ша,
Дз'е падз'е́ла Йа́с'а, бра́та на́шага?
— Вы́прав'ила йа йаго́ на прыго́н,
Ну, бох зна́йиц', ц'и пав'е́рн'ицца йон.
— Ты, брато́ўка, і г. д.
А йака́йа ў ц'аб'е́ кроў на с'ан'а́х?
— Дз'ив'аро́чк'и, галубо́чк'и майе́!
Был'и́ ў м'ан'е́ л'у́бы го́с'ц'и майе́,
Йа паре́зала курчан'а́тачк'и свайе́,
Йа хадз'и́ла ў с'ан'о́х и быка́павала.
— Ты, брато́ўка, ты галу́бушка на́ша!
А што́ ў ц'аб'е́ у камо́ры пад акно́м?
И накры́та ц'е́нк'им б'е́лым палатно́м?
— Дз'ив'аро́чк'и, галубо́чк'и майе́!
Был'и́ ў м'ан'е́ рыбало́ўн'ик'и майе́,
Улав'и́л'и шчу́ку-ры́бушку ў рак'е́,
Палажы́л'и ў камо́ры, пад акно́м
И накры́л'и б'е́лым ц'е́нк'им палатно́м.
— Ты, брато́ўка, ты галу́бушка на́ша!
Ты ваз'м'и́ ат камо́ры кл'учы́
И пасмо́трым шчу́к'и-ры́бушк'и.
— Дз'ив'аро́чк'и, галубо́чк'и майе́!
Йа гул'а́ла па в'ишн'о́вым саду́
И пац'ира́ла ат камо́ры кл'учы́.
— Ты, брато́ўка, ты, галу́бушка на́ша!
Пайдз'о́м к стал'аро́м, к с'л'асаро́м,
И даро́б'им да камо́ры кл'учы́
И пасмо́трым шчу́к'и-ры́бушк'и.
— Дз'ив'аро́чк'и, галубо́чк'и майе́!
Идз'и́ц'а вы ў но́вуйу кл'ец'
И ваз'м'и́ц'а но́вуйу м'еч,
И в'адз'и́ц'а м'ан'е́ у ву́лачку,
И з'н'им'и́ц'а гало́вачку с пл'еч.
Пашл'и́ дз'ив'ары́ ў но́вуйу кл'ец'
И уз'а́л'и ржа́вуйу м'еч,
И вы́в'ал'и йайе́ на ву́лачку,
И з'н'а́л'и гало́вачку с пл'еч.
Старым — малым на пака́заван'а
А мало́ткам на пагл'а́даван'а.
П'ерш-на́п'ерш дз'е́ц'и л'ац'е́л'и
И на дз'и́ва крыче́л'и,

А малотк'и дз'ивавал'и,
Б'елы ручк'и ламал'и.

Запісана ў 1958 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад М. У. Карзюк, 73 г.

Ваўкалатка (№ 201)

ВОЎК І МУЖЫК

(Быль)

286 Йехаў мужык у кал'адн'ицу дамоў. Знайшоў ваўка н'ижывога (а йон быў тол'к'и абм'оршшы). Аз'аў мужык ваўка, прыв'ос дамоў. Устаў ноччу воўк ды давай хадз'иц' па хац'и. Спалохаўс'а мужык, а тагды ус'е — хадала за ваўком, б'иц' йаго с бусакам'и, в'илкам'и. К'инуўс'а воўк уц'икац', а за им сабака. Дал'ац'ел'и да студн'и, сабака п'ираскочыў, а воўк увал'иўс'а ў студн'у.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Мядзінскай ад П. К. Апанасевіча, 34 г.

ВОЎК, БАРАН І КОНЬ

(Жарт)

287 Ишл'и па дароз'а воўк, баран и кон'. Йакрас ишл'и и ўпал'и ў йаму бал'шуйу. Н'ийак йаны аттуда н'и выл'азуц'. С'идз'ац' дз'ен', с'идз'ац' друг'и, ужо и кушац' захац'ел'и. Баран стаййц' и бл'айец', кон' кажыц': «М'аркачы н'и м'аркачы, а воўк знайец', кага з'йес'ц'и».

Запісана ў 1951 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Мядзінскай ад С. К. Лубнеўскага, 40 г.

ВОЎК, КАЗА І КАПУСТА

288 Ишоў чалав'ек. На б'ераз'и рак'и с'идз'ац' воўк, каза и капуста. Им нада на друг'и б'ераг п'ирайехац'. На лотца тол'к'и йедуц' удвайом, утрайом йехац' н'има йак. Йак бы п'ирайехац' на другуйу сторану, кап воўк н'и з'йеў казы, а каза капусты?

Запісана ў 1951 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Мядзінскай ад І. М. Савіцкага, 51 г.

ПАСТУХ І АВЕЧКІ

289 Скроз' будз'ец' рака; адным м'ейсцам будз'ец' лух, кругом йага рака. Пастух увагнаў у кружочак ав'ечак — там была в'ал'икайа трава. Аз'ала трава и загарелас'а. Йак ав'ечак выратавац', кап их н'и ўтап'иц' и н'и спал'иц'?

Запісана ў 1951 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Мядзінскай ад І. М. Свяршчэвіча, 19 г.

ВІЛЕЙСКІ РАЁН

Суднікі (№ 208)

ЗВОНКА САСОНКА, ШТО Ў БАРУ

(Песня)

290 Зво́нка сасо́нка, што ў бару́.
Служы́ў Ива́н'ка карал'у́,
Вы́служыў кан'а́-варан'ца́,
А на тым кан'у́ с'адз'е́л'ца,
А ў тым с'адз'е́л'цу тры с'в'ачы́.
Йе́хаў Ива́н'ка с паўначы́,
Даста́ў Ма́н'ачку н'и с'п'ачы́
Да нат машы́нкай с'е́дз'ачы,
Б'е́лу кашу́л'ку шы́йучы,
Ой, шы́йа, шы́йа, гафту́йа,
Свайму́ Ива́н'ку рыхту́йа.

ПРЫМАЧАНЬКА

(Песня)

291 З'ал'о́найа дубра́вачка,
Што йа́гат н'и ма́йа.
А хто ў пры́мах н'и быў,
Той го́ра н'и зна́йа.
    А йа ў пры́мах пабыва́ў,
    Ус'о́ го́ра зна́йу.
    Кулачы́нк'и пад бачы́нк'и
    Спа́ц'ин'к'и л'ага́йу.
Устава́й, пры́мак, ўстава́й, пры́мак,
До́с'иц' таб'е́ спа́ц'и,
Запрага́й сваю́ кабы́лку,
Пайажджа́й ара́ц'и.
    Аре́ пры́мак, аре́ пры́мак,
    На до́м пагл'ада́йа:
    Ус'е́ жо́нк'и н'асу́ц' йе́с'ц'и,
    А майа́, чо́рт зна́йа,
Йак прын'асла́ аб'е́дац'и —
Б'ис хл'е́ба, б'ис со́л'и.
Урадз'йу́с'а прымачы́нка
Б'ис шча́с'ц'а, б'ис до́л'и.
    Йак прыйе́хаў йон дадо́му,
    Н'а ўс'п'е́ў з во́за з'л'е́с'ц'и,
    Загада́ла йаму́ жо́нка:
    — Н'ас'и́ с'в'и́н'н'ам йе́с'ц'и.
А бада́й бы твайе́ с'в'и́н'н'а
И ха́та згаре́ла,
Йак мн'е ге́та пры́ма́цкайа
Жыц'ц'о́ надайе́ла.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад М. А. Соніч, 20 г.

292 Ге́та расказа́ў мн'е мой дз'ет, што тут, у на́шай в'о́сца, было́ то́л'к'и шес' хат: на адне́й старан'е́ чаты́ры и на друго́й дз'в'е ха́ты. Кал'а в'о́ск'и жыў пан Г'инце́в'ич. В'о́ска прынал'е́жала да йаго́: паны́ м'е́л'и па н'е́скал'к'и в'о́сак. Быва́ла, каза́ў мой дз'ет, што по́йдз'а да па́на прас'и́ц' дре́ва на ха́ту, то йон атпраўл'а́йе да друго́га па́на, бо в'и́дз'а, што з'дз'аре́ з йаго́ ма́ла гро́шай. Пры пано́х и наго́й н'а мо́жна ступ'и́ц' у па́нск'и л'ес, н'а та́к, йак ц'ап'е́р.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад В. І. Кліменка, 86 г.

293 Ге́та было́ пры н'е́мцах. Л'у́дз'и сказа́л'и, што хо́дз'ац' парц'иза́ны и што майа́ с'в'акро́ў п'аче́ им хл'еп. Пал'и́цыйа адз'е́лас'а ў парц'иза́нскуйу адз'е́жу. Их было́ двана́ццац' чалав'е́к, йаны́ прышл'и́ к нам на ху́тар и папрас'и́л'и стару́ху с'п'ачы́ им хл'еп. Йаны́ сказа́л'и, што п'акла́ парц'иза́нам тым, то с'п'ачы́ и им. Йана́ сказа́ла, што н'а бу́дз'а п'ачы́, так йак йана́ н'а мо́жа. Малады́х н'ико́га н'а было́ до́ма. Стара́йа дагада́лас'а, што ге́та был'и́ н'е́мцы. Наза́ўтра прыйе́хала па йайе́ тры́ццац' падво́т, ус'а́ жанда́рма. Л'ес быў в'ал'и́к'и, то йаны́ байа́л'ис'а и прыйе́хала их мно́га. Акружы́л'и на́шу с'адз'и́бу и забра́л'и с сабо́й ма́тку и ус'у́ скац'и́ну, а астал'но́йа ус'о́ спал'и́л'и. Ма́тку праз н'икато́ры час заб'и́л'и. Прышо́ў то́л'ка мой муш, дык на во́гн'ишчы — куры́ца, бол'ш н'ичо́га н'а было́. Спача́тку ўц'ок у л'ес да парц'иза́н, затым пашо́ў на фронт, йак прышл'и́ на́шы.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад Н. В. Міхалік, 39 г.

Новая Гута (№ 211)

294 Ат нас тут н'идал'о́ка, дз'е за́ра с'ел'сав'е́т, жыў пан. Ну, и бага́ты йон быў, ал'е и к'е́пск'и. Быва́ла прыйе́дз'а с'уды́ к нам на кал'а́сцы и ўс'их го́н'иц' да с'аб'е́ на рабо́ту. Адз'и́н рас мой брат н'е паслу́хаў йаго́, н'и пашо́ў да йаго́ кас'и́ц', бо было́ рабо́ты до́ма, дык йон йаму́ па́лкай па с'п'ин'е́. Мно́га даства́лас'а нам у час жн'ива́. Дз'ен' у дз'ен' хадз'и́л'и да йаго́, а йак с пла́тай — дык ду́жа н'и рас'к'и́н'ицца, за дз'ен' зло́та н'и заро́б'им. А гавары́л'и старе́йшыйа, што ран'е́й йашче́ го́ршы быў пан, кал'и́ йашче́ тут, дз'е наша́ в'о́ска, быў с'ц'икл'а́ны заво́т, тады́ ўс'е рабо́тал'и на заво́дз'а.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад В. І. Шушкевіча, 45 г.

295(*) Ох, і су́шыц', хло́пчык'и, ў ге́тум го́дз'а! Ко́жны дз'ен' так п'аче́ со́нца! Карто́шка на́ша ужо́ пасо́хла, агурк'и́, агаро́ды — ус'о́ пасо́хла. Ал'е́, кап ишо́ў дошч, дык карто́шка пагн'ила́ п, у нас така́йа дре́ннайа з'имл'а́.

От мал'и́н дык с'ол'и́та было́ мно́га. У нас жа круго́м л'ес.

А вот гарéхаў н'е так мнóга, даўн'éй былó куды́ бол'ш. Ц'ап'éр дык л'ес дýжа рýб'ац', кругóм нас ув'ес' л'ес гýта з'йадáйа, к'идáйуц' там на гéтым с'ц'икл'áным завóдз'а, йак у прóпас'ц'. Ал'е ш там и с'ц'иклá рóб'ац' йакóга трéба, а и акóннага и дл'а лáмпаў.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад С. І. Гаўрылік, 21 г.

296 Мнóга пастрадáл'и мы ў час блакáды. Гéта парц'изáнск'и райóн быў тады́, ус'ó былó зан'áта парц'изáнам'и. Н'éмцаў дык ужо н'е в'йдз'ил'и м'éс'ицам'и — байáл'ис'а йаны́ с'уды́ йéхац'. Йак прайшлá блакáда, засталóс'а с'имнáццац' хат цéлым'и. Парц'изáнаў н'ийáк н'е магл'и́ вы́гнац' адгéтул'— так йаны́ ўкрап'и́л'ис'а. Аш самал'óты вы́слал'и и стáл'и бамб'и́ц'. Кал'а нас адз'и́н ск'и́нуў с'ем бомб, ал'е н'е папáў н'и аднóй. А кóл'к'и былó стрáху нам! Мушчы́ны да гéтага бол'ш прывы́кл'и, йим н'е так стрáшна былó.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Маладзечанскага настаўніцкага інстытута ад З. І. Алышэўскай, 16 г.

Журыхі (№ 168)

297 Устáў йа рáн'ен'ка, рáн'ен'ка, йашчé чуц' с'в'ет, уз'áў дубал'тóўку, патрóны, кусóк хл'éба ў тóрбу и пайшóў у л'ес. Йашчé в'éчарам йа нагл'éдз'иў м'éсца, дз'е з'б'ирáйуцца ц'ец'ерук'и́, прышóў и с'аджý. Аш прыл'атáйе цéлы кас'áк ц'ец'ерукóў. Адз'и́н с'еў н'едал'óка ат м'ан'é и смóтрыц' у мой бок. Йа падн'áў дубал'тóўку — и ў гéты час зламáўс'а сучóк пад нагóй. Ц'éц'ераў махнýў крылáм'и, кап л'ац'éц', ал'е йа — дах! — вы́страл'иў. Ц'éц'ераў два разы́ махнýў крылáм'и и ўпаў. Тады́ йа пайшóў у другóйе м'éсца, дз'е был'и́ ц'ец'ерук'и́. Патхóджу, аш л'ац'и́ц' ц'éц'ераў и с'еў, а йа — пах! Йон и ўпаў. Тады́ йа пайшóў дамóў. Жóнка была рáдайа, што ў адз'и́н дз'ен' два ц'ец'ерук'и́ заб'и́ў.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Маладзечанскага настаўніцкага інстытута О. Г. Рудаком ад І. С. Жыхара, 56 г.

298 У с'ам'игóтку йа хадз'и́ў за п'ац' к'илóматраў. Асабл'и́ва ц'áшка былó з'имóй, з дóму прыхóдз'илас'а выхóдз'иц' йашчé пры́ц'амна, ды и дадóму прыхóдз'иў пóзна. Идý гéта йа рас у шкóлу, а такáйа ш зав'éйа булá, што с'в'éту бóскага н'е в'идáц' былó. Ишóў, ишóў и з'б'и́ўс'а з дарóг'и. Л'ес стаў гус'ц'éй, тут йа ўв'и́дз'иў, што н'е туды́ идý. Аш аткýл' н'е ваз'м'и́с'а—ваўчы́ца б'ажы́ц', а за йой два ваўк'и́. Спужáўс'а йа и н'и з м'éста. А ваўк'и́ ўс'о прыбл'ижáйуцца. Вос', дýмайу, дз'е мн'е кан'éц настáў. Ал'е ваўчы́ца праб'éгла м'и́ма, а за йой и ваўк'и́. У м'ан'é адл'аглó ат сéрца. Пайшóў шукáц' дарóгу и, прáўда, скóра нашóў.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Маладзечанскага настаўніцкага інстытута О. Г. Рудаком ад А. А. Арцюха, 19 г.

МАЛАДЗЕЧАНСКІ РАЁН

Хажова (№ 182)

299 Йа быва́ла ра́на уста́ну — йашче́ да усхо́ду со́нца — и пайду́ у грыбы́. А грыбо́ў мно́га было у на́шым л'е́с'е, хоц' заграба́й. Наб'ару́ карз'и́нку грыбо́ў и пайду́ дамо́ў. Звару́ з бу́л'бай грыбы́, са́лам зал'ийу́, дык пра́ма абйадз'е́н'н'е.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Н. Шыўчонак ад М. Лешчык, 64 г.

300 Даўн'е́й, майе́ вы дз'е́тк'и, было́ н'а ге́так, йак ц'ап'е́р. По́мн'у, кал'и йа йашче́ вучы́ўс'а, то мы, дз'е́ц'и б'е́дных, магл'и́ ско́нчыц' то́л'к'и чаты́ры кла́сы и то ге́та ужо́ са́майа в'ал'и́кайа. Вучы́л'ис'а дз'е́ц'и то́л'к'и бага́тых, а йак нам, б'е́дным, дык до́бра было́ и з'амл'о́й зан'има́цца.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. Н. Шыўчонак ад І. А. Луцкага, 72 г.

Валодзькі (№ 218)

ВЕРАБЕЙ І ГАЛІНКА

(Казка)

301 Быва́ла ма́ма мн'е гавары́ла ге́ту ска́ску.

Прыл'ац'е́ў в'ираб'е́йчык, с'еў на гал'и́нца:

— Гал'и́нка, гал'и́нка, калышы́ м'ан'е́!

— Н'е, н'и хачу́, н'и пайду́.

— Пачака́й жа ты, гал'и́нка. Йа на ц'аб'е́ нашл'у́ ко́зоў. Ко́зы, ко́зы, идз'и́ц'а гал'и́нку гры́с'ц'и!

— Н'е, н'и хачу́, н'и пайду!

— Пачыка́йц'а ж вы, ко́зы, йа на вас нашл'у́ во́ўка. Воўк, воўк, идз'и́ ко́зы йе́с'ц'и!

— Не, н'и пайду́!

— Пачака́й жа ты, воўк, йа на ц'аб'е́ нашл'у́ страл'ца́. Страл'е́ц, страл'е́ц, идз'и́ воўко́ў страл'а́ц'!

— Н'е, н'и хачу́, н'и пайду́!

— Пачака́й жа ты, страл'е́ц, йа на ц'аб'е́ нашл'у в'аро́ўк'и. В'аро́ўк'и, в'аро́ўк'и, идз'и́ц'а страл'ца́ в'иза́ц'!

— Н'е, н'и хачу́.

— Пачыка́йц'е ж вы, в'аро́ўк'и, йа на вас нашл'у́ аго́н'. Аго́н', аго́н', идз'и́ в'аро́ўк'и пал'и́ц'!

— Н'е, н'и хачу́, н'и пайду́!

— Пачыка́й жа ты, аго́н', йа на ц'аб'е́ нашл'у́ ваду́. Вада́, вада́, идз'и́ аго́н' тушы́ц'!

— Н'е, н'и хачу́, н'и пайду!

— Пачыка́й жа ты, вада́, йа на ц'аб'е́ нашл'у́ вала́. Вол, вол, идз'и́ ваду́ п'иц'!

Той вол йак прыл’ац’е́ў, йак стоў ваду́ п’иц’, вада́ — аго́н’ тушы́ц’, аго́н’ — в’аро́ўк’и пал’и́ц’, страл’е́ц — воўка́ страл’а́ц’, а воўк’и́ — ко́зы душы́ц’, а ко́зы — гал’и́нку грыс’ц’и, а гал’и́нка — в’ираб’е́йчыка калыха́ц’. И ц’ап’е́р калы́ша: калы́х-калы́х!

ДЗЕ ТЫ, ХМЕЛЮ, БЫЎ

(*Песня*)

302 — Дз’е ты, хм’е́л’у, быў,
Дз’е ты, хм’е́л’у, рос,
Дз’е ты пав’иво́ўс’а?
— Йа ў са́дз’е быў,
Йа ў са́дз’е рос,
Йа на тын пах’ил’и́ўс’а.
— Дзе мало́йчык быў,
Чаму́ по́зна жан’и́ўс’а?
— Йа ў во́йску быў, йа там служыў,
Таму́ спаз’н’и́ўс’а.

МАЛАДАЯ ТАНЕЧКА ПА ВАДЗІЦУ ПАЙШЛА

(*Старая песня аб жаночай долі*)

303 Малада́йа Та́н’ичка
Па вадз’и́цу пашла́
И на кла́дачку ступ’и́ла,
На дз’ив’ира́тку гл’а́нула:
— Н’а б’и́ м’ан’е́ б’из в’ины́,
Б’из н’ийа́кай прычы́ны,
Бо мой та́тка дал’о́ка,
Йон майго́ жа́л’у н’и ув’и́дз’а,
Йон майи́х сл’о́зак н’и во́йм’е.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

304 — С’адз’е́ла малада́ Н’и́начка за стало́м,
Пакла́ла ру́чк’и на стал’е́.
— Ру́чк’и майе́ б’е́лыйа,
У св’акро́ўк’и бу́дз’иц’а б’е́дныйа,
Го́рку л’ал’е́йу по́л’ачы,
Сыру́йу пшан’и́чку м’е́л’ачы.
Йак зачу́ў ге́та мало́йчык:
— Н’и пла́ч, Н’и́нка, н’и б’аду́й,
Йа го́ркуйу л’ал’е́йу пакашу́,
А сыру́йу пшан’и́чку патсушу́
И ў млы́н’и з’м’ал’у́.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

305 Сатóм п'айýц':
На стáршым свáту кашýл'а
Сто руб'лéй каштýйа,
Вышывáнайа, гафтавáнайа.
А хто йайé вышывóў,
А хто йайé гафтавóў?
Вышывáла жóнухна,
Гафтавáла дóчухна,
Ц'óмнай нóчкай с'éдз'ачы,
На зóрачк'и гл'éдз'ачы:
— Ц'óмнайа нóчка, с'п'ашы́ мн'е,
А йáснайа зóрачка, с'в'ац'и́ мн'е!
Ц'óмнайа нóчка с'в'ац'и́ла,
Йáснайа зóрка с'в'ац'и́ла.

Запісана ў 1957 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад М. В. Ярук, 65 г.

НА НАЧЛЕЗЕ

306 Адз'ин мужы́к уз'óў бýрку и башлы́к, с кан'óм пайéхаў на начл'éх. Йак на грéх, прышлóс'а аднамý жыв'óлы п'илнавáц', а начл'éжн'икаў друг'и́х н'идз'é и вóкам н'и в'идáц'. Ц'и н'и п'ершынá кал'и свайгó так спац' кан'á? Мóжна спац', чагó тут байáцца, кан'á н'е ўкрáдуц'. Мóжна нáв'ит и паручáцца, бо хоц' сы́ты и пл'ачы́сты, ал'е йосц' вáда * — нарав'и́сты. Н'ихáй йагó, н'ихáй: б'и, ган'и́, с'ц'ибáй ц'и пýгай, ц'и дуб'инóйу, такáйа ўжо скац'и́на. А злóдз'айа с пакрáжай такóй ды дагóн'иш нáв'ит п'ихатóй, шах за шáгам, адны́м ц'áгам.

Запал'и́ў л'ýл'ку, л'ох, захрóп за трох, с'п'иц' смáшна. Ачнýўс' — а ўжо с'в'итáйа н'изнáчна. Гл'адз'и́ц' йон, йак бы при им стайц' штос'. Гл'адз'и́ц' мужы́к: ужо с'в'ет, [а каня] прапóў и с'л'ет.

Запісана ў 1957 г. студэнткай Мінскага педінстытута Сакалоўскай ад Е. М. Шут, 65 г.

ПЛЕШЧАНІЦКІ РАЁН

Мятлічыцы (№ 207)

307(*) Машы́ны у нас у Пл'éшчан'ицы хóдз'уц' и хóдз'уц'. У нас быў сат. Ой, што за сат, гéны сат! Вы́м'ирс сат и зáйцы абйéл'и. Мýс'и, гады́ чаты́ры вайнá прабылá. Папрадавáў. Купл'áйуц'. Пал'авы́х кóн'и был'и́ у пáна стáйн'и. Стайéнныйа. Там брóвар, гарéлку гнáл'и. Вы́прав'ил'и м'ин'é хаз'айивá ў л'ес. Байýс'а, н'и в'éдайу, аш плáчу. Прышлá ў л'ес. Аш там лос', йак кон' — вос' гéтк'и. Йа йáгат наз'б'ирáла скóрын'ка. Так лас'á бáчыла. З' м'áса з' йагá катл'éты жáрыл'и.

Зо́ўтра. У ге́ных адваро́тна гу́тарка. За́падн'ик'и ге́ныйа. Ужо́ ш адгарыва́ла йа. А хто йага́ в'е́дайе, йика́йа йана́ ўжо; ка́жуц', што дз'иц'а́. С'аго́н'н'а ў нас П'итра́. Крыва́йа н'йу́ка та́мака. А мо́жа и з' в'адро́м. Параб'и́л'и и та́мака ако́пы, и ўс'о чы́ста.

Прышло́с'а па́ну два дн'и за кан'а́ адрабл'а́ц'! У йага́ ш [у пана] парабко́ў было́ два́ццац'. Ус'и́м наб'е́л'уц' зац'и́рк'и, нава́руц' и йаду́ц'. У па́на у М'и́нску быў так'и́ дом змурава́ны. П'итна́ццац' кап'е́йик заро́б'иш.

А ц'ап'е́рака пасадз'и́ла и гурко́ў и бурако́ў, йа́ка расту́ц'. Да с'о́га ча́су н'и ба́чыл'и. Гы́л'и, куды́! У м'ин'е́ йатро́ўка * ў М'и́нску йо́с'ц'ика. Йаны́ ўс'ага́ байа́цца. У нас ав'е́чк'и йо́с'ц'ика ў калга́с'е. Ус'о йо́с'ц'ика. А м'адз'в'едз'о́ў н'и чува́ц'. Ко́зы хоц' кал'и прыхо́дз'ац' удву́х, утро́х. И з'аз'у́л'ак и каршуно́ў ц'ап'е́рука йо́с'ц'ика, то́л'к'и гус'е́й н'има́шака дз'и́к'их— тут н'има́ так'и́х балато́ў. В'и́дз'им, йак л'ату́ц', ка́жым: «Хо́ладна ста́ла». Ко́зы рас б'е́гл'и малады́йа. Йа ду́мала — ко́зы на́с'к'ийа. Йаны́ [паляўнічыя] иду́ц' чалав'е́к дз'е́с'е^{и}ц'; было и па л'е́с'е^{и} их. Ал'е́ дз'е ш ты их зло́в'иш?

Запісана ў 1950 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Л. Копаць і В. Д. Хацкевіч ад М. М. Акуліч, 74 г.

308(*) Со́л'и прын'ас'л'и́ был'и́. И йон прыйажджа́ў быў у М'и́нска. П'ираса́джывала. Бу́дз'иц'! Ц'и ў йага́ мо йак'и́ срок йо. Пры́п'ичак. П'исча́ны б'е́рах. У во́с'иц'и су́шыц' хл'еп, падм'ита́йуц'.

Запісана тады ж ад розных асоб.

Ка́мена (№ 244)

309 Йа адз'и́н раз з' м'адз'в'е́дз'ем спатка́ўс'а. И йак йон мн'е саступ'и́ў? Пайшо́ў йа, уз'аў тапо́р. Иду́ с па́лкай. А там лахчы́на йос'ц' у л'е́с'е, так йа з ге́нтул' йиду́, а йон з таго́ канца́, бу́ры так'и́. Йа н'и мох апрадз'ал'и́ц' здал'о́ку, шаго́ў п'иц'ц'ис'а́т ад м'ин'е́. Йон гл'а́нуў, а тады́ — кул'и́к, кул'и́к! Там в'е́рас, йон у сасо́н'н'ик. То́л'к'и зам'е́ц'иў: хваста́ н'има́. Што за хал'е́ра! П'ар'е́дн'ийа но́г'и шыро́к'ийа, а за́дн'ийа, йак у чалав'е́ка. Тапаро́к у м'ан'е́ быў то во́стры. И йак бы йа спра́в'иўс'а з' йим? До́бра, што так, а то п к'е́пска было́.

У м'ин'е́ быў саба́ка харо́шы. Н'аха́й м'ан'е́ шуц'а́ хто во́з'м'е — хапа́йе за пл'е́чы. Йон с ахо́тн'ицк'их саба́к, з ганчако́ў. Йак разро́с'с'а, вос', па по́в'ас быў мн'е. Быва́ла за́йцаў, б'е́лку, найбо́л'ей с прыма́нкай браў.

310(*) У м'ин'е́ наро́ду [дзяцей] было́ штук трына́ццац'. Хло́пцаў было́ шес'ц'. Трох пайе́хала, а трох йос'ц'. П'ац' гот вайно́й прабы́ў. Прышо́ў, паступ'и́ў на даро́гах дз'ис'а́цк'им. Тут

ро́б’а часы́ на даро́з’е. Па пал’е́ну был’и́ да́л’и з л’е́су, дык вос’ ха́тку зро́б’ил’и. Н’е^{и}, было́ н’е^{и} то́йе. Сын прысла̀ў ты́с’ача сто рубл’е́й. С’истра́ на чаты́ры гады́ маладз’е́й за м’ин’е́. Мно́га там чаго́ астало́с’а, н’ичо́га ш там йа аттýл’ н’и мох сыска́ц’.

Кап майе́ во́чы ды с’в’ац’и́л’ис’а, мо́жна было́ п ахо́тайу на ваўко́ў займа́цца. Йон [воўк] х’и́тры, идучы́ на хаду́, йон ц’аб’е́ скаре́й уба́ча.

Адз’и́н ма́л’ец згуб’и́ў рубл’а́ гро́шай. Лашк’е́в’ич уц’о́к у с’е́нцы, а ге́ны б’ех да ўда́рыў йаго́. Го́дам, му́с’а, йон старе́йа за м’ан’е́. Бу́дз’иш да во́с’ен’и жыц’. Тады́ з’ йапо́нцам была́ вайна́. Йих аста́в’ил’и, а йа што бу́ду? На жал’е́знуйу даро́гу паступ’и́ў. Акра́з у ге́ты час н’е по́йдз’еш у с’в’а́та ро́б’иц’, дык и ў бу́дн’и дз’ен’. Шпа́ла йо́с’ц’ака и кал’а шас’ц’и́ пудо́ў. Ц’и-п’е́рака прас’и́ў з’а́ц’а, кап там йак ачк’и́ даста́ў. Дык хто́ йих в’е́дайе, ц’и прышл’у́ц’. Йа та́мака тагды́ н’идз’е́л’ с’ем пама-га́ў то то́йе, то с’о́йе ро́б’иц’.

Йон тут заб’е́гс’а дамо́ў. Йа н’и магу́ пазна́ц’ — с’л’апы́ стаў. Скам’е́йе^{и}к, пе́ўн’а, п’иц’ц’ис’а̀т. Хаджу́ йа дамо́ў; н’и дайшо́ў йа дамо́ў. А той у ку́з’н’у пайшо́ў, а сус’е́тка ваз’м’и́ ды л’а́пн’и.

Ко́н’с’к’и хл’еў. У тым хл’е́в’е зраб’и́ў бы п’е́чку и там бы с’адз’е́ў. Йон крапче́й за н’ам’е́цк’и. Прада́л’и ге́ту будо́ўл’у. Быў за куха́рку та́мака. Был’и́ дава́л’и п’е́нс’ийу.

Запiсана ў 1956 г. А. Рагавым ад К. Т. Зеляноўскага, 80 г.

311(*) Каро́ўйи наво́с то́л’к’и на папа́р, ге́ны жы́рны наво́с. Вот парасла́ бу́л’ба, чы́с’ц’ин’кайа, што п’ираг’и́. Ку́рыцу с цып-л’ан’а́там’и н’ичы́м н’и карм’и́ла. Ц’е́сна бу́л’бу пасадз’и́ла, там жа з’имл’а́ ро́ўнайа-раўн’у́с’ин’кайа. У м’ин’е́. Л’и́с’ц’е. Казу́ с каз’л’а́там’и — ус’и́х пат п’е́чку пасаджа́ла; йак вы́р-вал’ис’а — ув’е́с’ хв’и́кус абарва́л’и. Пашла́ да сара́йа, набра́ла дроў. У м’ен’е́ два рас’л’и́ хв’и́кусы. С’о́л’ата граза́ два раза — и рапраду́ктар спал’и́ла и м’е^{и}н’е́ талкану́ла, дак п’е^{и}рапал’и́-ла. Тры ц’в’атк’и́ на ге́най кал’и́нк’и. Вы́жагла п’аруно́м кар-то́шку йак на ха́ту. Хв’и́кус адб’и́ла. Шы́ла Ал’е́н’е пла́ц’ц’е. Н’икре́пкайе тако́йе л’и́с’ц’е. Гл’ан’, што зраб’и́лас’а, пашла́ — аж ге́та граза́. Ус’е́ л’исты́ адвал’и́л’ис’а ад хв’и́куса, а кал’и́н-ка ус’о́ ш прыко́рчанайа ц’в’иц’е́. Вы з’в’иза́л’и йайе́ [яблынку]? С’и́л’ныйа маро́зы. Па-в’и́дз’имаму, йина́ ссо́хла. А с’о́л’ата маро́с пашко́дз’иў сало́ткайу, ужо́ пачына́ла рас’ц’и́. Адну́ за́йац’ сагры́с, два разы́ быў ў гаро́дах. Вун’ жа за ре́чкай плот, паўтары́ м’е́тры и м’ижа́ ву́зкайа и прабра́ўс’а. П’ерара-б’и́ла йа п’е́чку ц’ип’е́р — и ў йа́гады н’и сходз’и́ла. З аднаго́ бо́ку с’ц’ина́ стайи́ц’. А йон н’и чо́рта н’и дз’е́лаў. Змары́лас’а, зн’е́рн’ичылас’а.

Зраб’и́ў ге́ткуйу гру́пку, па с’ц’ин’е́ пус’ц’и́ў дым, дух дз’е идз’е́ц’. Там бу́лк’и п’аку́ц’. Дз’в’е́рка. Вуз’е́й, йак ге́тайа гру́п-

ка. А ў йих пл'ита́ н'и пад нав'е́сам. То́пл'ива па́л'уц', а дз'в'е́рк'и н'има́ да́жа. У духо́ўк'и гары́ц' ва ўс'у. Мал'е́н'кайе в'адз'е́рка прын'ас'е́ — гара́ча, йак у ба́н'е. Н'е з к'ирп'ича́, а з гл'и́ны л'е́пл'ина, с'ц'е́ны гн'илы́йа, так и мо́ху н'е было́. З тей п'е́чк'и так туды́ зро́бл'ена, дык йана́ тады́ и л'е́п'ей. Кал'а то́й п'е́чы с'ц'и́на́ награйе́цца. Аха́пак дроў. Йа каза́ў. Йа з'м'ан'и́ў ц'ип'е́р. Тут ро́ўна п'асо́к насы́пл'ены. Прадайу́ц' за паўтары́ ты́с'ачы. У с'ал'по́ стайи́ц' и запла́ц'иц'. У м'ан'е́ то адз'ина́ццац' ку́раў. Йа куп'и́ла ка́пы. Майе́ н'а ге́тк'ийа. Ну што за крас'и́выйа ка́пы! Ге́та про́стайа.

Запісана ў 1956 г. А. Рагавым ад І. Я. Вашчонка, 72 г. і яго дачкі М. І. Вашчонак, 45 г.

ЛАГОЙСКІ РАЁН

Карпавічы (№ 215)

312 Рас н'е́йак у в'о́ску уварва́л'ис'а н'е́мцы. Утрайо́х ул'ац'е́л'и да м'ан'е́ у ха́ту и дава́й ус'о́ варо́чац'. Забра́л'и ус'у́ адз'е́жу, йика́йа и была́, пас'л'е́дн'айу, палама́л'и ў с'в'и́рн'а дз'в'е́ры и вы́брал'и ус'о́ жы́та, хац'е́л'и спал'и́ц' ток, ал'и йа стоў н'и два́ц'. Дык йаны́ м'ан'е́ так з'б'и́л'и в'инто́ўкам'и, што йа и н'и уста́ў з' з'амл'и́. Тады́ уз'а́л'и вы́ц'игнул'и з ло́шка с'ан'и́к, разарва́л'и йаго́ и хац'е́л'и запал'и́ц' сало́му, кап спал'и́ц' ха́ту. А тут ра́птам нал'ац'е́л'и парц'иза́ны и акружы́л'и их, ста́л'и б'и́цца. Парц'иза́ны злажы́л'и ус'и́х н'е́мцаў.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Н. Вайцяхоўскім ад Д. С. Бохана, 71 г.

ІВАН-ПРАСТАК

(Казка)

313 Жыл'и́-был'и́ тры браты́; м'е́ншага зва́л'и Ива́нам. Пасла́л'и рас йаго́ браты́ у го́рат куп'и́ц' со́л'и́ и гаршко́ў. Пайе́хаў Ва́н'ка у го́рат, куп'и́ў там со́л'и и гаршко́ў и йе́дз'а наза́т. Йе́дз'а, йе́дз'а и в'и́дз'а—стайа́ц' л'и даро́г'и [стаўбы]. Йон и ка́жа: «Йак'и́йа пры́го́жыйа хло́пчык'и стайа́ц', то́л'к'и б'иш ша́пак». Тады́ Ива́нушка надз'е́ў на их гаршк'и́ и пайе́хаў. Йе́дз'а дал'е́й, аш кон' захац'е́ў п'иц'. Стаў Ва́н'ка пайи́ц' кан'а́, ал'и йон ма́ла п'иў. Тады́ йон насы́паў йаму́ со́л'и, вы́сыпаў ус'у́ сол', а кон' н'а пйе́. Прыйе́хаў Ва́нк'а дамо́ў б'из гаршко́ў, со́л'и и гро́шы.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Н. Вайцяхоўскім ад Л. П. Бекіша, 19 г.

ПЛЫЛА КАЧАЧКА, ПЛЫЛА ШЭРАЯ

(Старая песня аб жаночай долі)

314 Плы́ла ка́чачка, плы́ла ше́райа
З во́з'ира у мо́ра,
Ишла́ дз'е́ван'ка, ишла́ мо́лада
З ро́скашы у го́ра.
У ма́мк'и жыла́, йак в'и́шн'а ц'в'ила́
У з'ал'о́ным садо́чку.
У м'илага ста́ла, йак ру́жа з'в'а́ла
У з'ал'о́ным в'ано́чку.

ОЙ, Я Ў БАРЫ ЖЫТА ЖАЛА

315 Ой, йа ў бары́ жы́та жа́ла,
А мн'е до́ма б'ида́ ста́ла:
Уз'л'е́зла с'в'акро́ўка на тын гл'адз'е́ц',
Ц'и ско́ра н'ав'е́стка жн'е́.
Пав'е́й, в'е́трык, л'а ты́ну,
С'к'ин' с'в'акро́ўку ў крап'и́ву!
Звал'и́лас'а с'в'акро́ўка с ты́ну,
Стоц' галаво́й у крап'и́ву!

Саб'е́ шы́йи н'и злама́ла,
Мн'е крап'и́ўку патапта́ла.
Н'и жал' мн'е с'в'акро́вачк'и,
Ды жал' жа мн'е крап'и́вачк'и:
Крап'и́вачка — йида́ майа́.
С'в'акро́вачка — журба́ майа́.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Н. Вайцяхоўскім ад А. М. Марковіч, 22 г.

БАРЫСАЎСКІ РАЁН

Дроздзіна (№ 254)

316(*) Ц'о́ц'а гаво́рыц'. Гл'адз'и́ц'а, прыв'аз'и́ц'а. Л'и́зу пасла́ў по́с'л'и, хац'е́л'и́ прыв'е́с'ц'и. Ма́л'иц пла́ча й йа пла́чу. С'ц'о́пка прыйе́хаў, ла́нны. Му́с'иц', п'ац' гадо́ў ў Слу́цку быў. Во, че́ц'в'ира с'иро́т пагадава́ла. Н'е́к'ийа йе́хал'и и прада́л'и. Мы свайго́ бу́дз'им дажыда́ц'. Зас'е́дз'илас'а. Прыхо́дз'уц', по́йдз'иш. Мала́йа и та крычы́ц'. Бу́дз'им жывы. Ц'имашу́к уз'а́ў дз'ив'ано́ста к'ило́, йа — шес'ц'. И йа шес'. Дз'е́с'и́ц' к'ило́ па дз'ив'ано́ста шес' кап'е́йак. Йос' што раб'и́ц'. Пайду́ йа м'е́ста ла́дз'иц'. Н'икрас'и́ва збо́б'ил'и. Малада́йа н'а ўм'е́йиц'. За с'аго́н'н'и тре́ба ўс'о́ збо́б'иц'. Хай с'в'ин'н'а́ падйе́с', гл'адз'и́ц'а скаре́й. Б'ис ц'аб'е́ або́йдз'ицца. Ан' [Аня], дай другу́ ху́стку, ге́та ду́шнайа и чо́рна. Таб'е́ до́бра й б'ис ху́стк'и. Дра́ныйа кру́пы, а бу́йныйа. Йа схаджу́ вады́. Спрадз'е́м, вы́тчым

й разо́йдз'имс'а. У м'ан'е́ с'иро́та гаду́йицца. За́ўтра п'а́тн'ица, н'е чёц'в'еир. Там н'и так снуйу́ц', н'и так жну́ц'. Скац'и́на, гу́с'и, с'в'ин'н'и, ко́н'и; с'в'ин'а́ разо́ў п'ац' на дз'ен' йес'ц'. Во, з на́шайе брыга́ды малады́йа ту́така. Н'е́йак мо́нна гаво́рац', у нас ка́жуц' — пас'ц'и́лка. В'е́дуйу, в'е́дуйу, йак мы ко́л'ис' хадз'и́л'и. Схо́дз'а, по́йдз'а. Йа таб'е́, ц'о́ц'ин'ка, руба́шачку наб'ару́ и жо́нцы йос'. У бало́ц'и дз'е дз'е́лас'а, йа сама́ н'а в'е́дайу. Хадо́ра была́ ў м'ан'е́, до́ма с'адз'и́ц'. Да́йц'а хоц' дз'иц'а́м. Анно́ йос', йак в'и́дз'ила, хоц' ты мн'е се́рца вы́м'и́. Пашы́йу. Уво́с'ин' — н'адо́брайа пара́. Папалу́ннавал'и. Да по́ўн'н'а бу́дз'а́ йашче́ тро́х'и.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Л. Копаць.

Лаўніца (№ 256)

317(*) Карас'и́ну была́ куп'и́ла. Бо́ты м'е́йу, ма́йу. Майа́ гус'. Йина́ бол'ш гус'е́й пагна́ла ад дажжа́. Дз'е наш ба́ц'ка загул'а́ўс'а? Ишчо́ н'идз'е́ н'и был'и́. У ка́ждуйу ха́ту йако́йе назва́н'н'е. Кап у дз'ире́ўн'и, куды́ йана́ по́йдз'е рабо́тац'? Л'е на́с н'идз'е́ н'е пападз'е́ц' рабо́ты. Ну, кан'е́шн'е, тут ву́чац' чужы́йа, дал'о́к'ийа, з на́шага с'ила́ н'има́. Ц'ап'е́рака ву́чыцца ў М'и́нску. На́ша ма́ц'и прыйе́хала.

Дава́л'и вужу́ пакуры́ц', а йана́ йаго́ за руку́. У зубу́ дз'и́рка, йо чаты́ры зубы́, у вужа́ — жа́ла. П'ирав'аза́ў, п'ирадав'и́л'и. Сус'е́тка зал'е́тас' н'и дайшла́, рука́ распо́хла, н'и гавары́ла, л'е́чыла, атл'е́чыла. Н'и дава́й, н'е гл'идз'иц'о́. Дз'ил'а́нк'и, ру́б'ил', жыраб'о́нка, н'ида́ўна, ска́ц'ирка, ко́пта, спан'н'и́ца.

Запісана ў 1950 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Самойлавай ад С. Акуневіча, 18 г. і Л. Акуневіч, 13 г.

КРУПСКІ РАЁН

Дакучын (№ 275)

318 Було́ ге́та пры н'е́мцах, н'е́йик йшче у со́рак п'е́рвум го́дз'и л'е́там. Було́ тады́ ду́жа н'испако́йна. У дз'ире́ўн'и бул'и́ н'е́мцы. Рас прыйе́хала йих мно́га на машы́нах, ста́л'и парц'иза́наў пута́ц'. Адз'и́н стары́ сказа́ў: «Н'има́ ў нас парц'иза́наў». Н'е́мцы спал'и́л'и дз'в'е ха́ты и пайе́хал'и, а парц'иза́ны у л'е́с'и жда́л'и йих. Кал'и́ н'е́мцы ўйе́хал'и ў л'ес, парц'иза́ны ста́л'и страл'а́ц' у йих и заб'и́л'и с'ем н'е́мцаў. А праз тры дн'и прыйе́хала у дз'ире́ўн'у мно́га н'е́мцаў, сагна́л'и л'удз'е́й и ста́л'и пута́ц', дз'е парц'иза́ны. А хто ска́жыц'? Н'е́мцы крыча́л'и и б'и́л'и, а по́с'л'и ста́л'и стрыл'а́ц' мушчы́н. Майго́ вы́в'ал'и на ву́л'ицу и заб'и́л'и кал'а ха́ты. Мой ма́л'иц Ва́с'ка быў у друго́й ха́ц'и, дз'е ус'у́ с'амйу́ б'и́л'и. Йон, б'е́нны, прас вакно́ уц'о́к. От йак було́ пры н'е́мцах.

Запісана ў 1950 г. С. Александровічам і Г. Буката.

Абчуга (№ 276)

319(*) Мн'е было́ мо́жыц' дваццац' л'ет. Дро́вы ваз'и́л'и, тры дн'и ваз'и́л'и. Атку́да л'у́дз'и магл'и́ м'ец': са́м'и тка́л'и, пра́л'и; у йиржу́ на лугу́ нас'и́л'и мачы́ц'. На майе́й па́м'ац'и было́. Жыл'и́ с с'имйа́м'и, у ха́ц'и йи дым, йи цыпл'а́та. Да́рым рабо́тал'и пъна́м. Лац'в'е́й ц'ап'е́р л'удз'о́м жыц'. Калхо́зныйа жыс' — адз'и́н рай. Ге́та шча́с'ц'а стро́йу йа, майи́м'и рука́м'и. То́л'к'и ахо́та была́ ро́б'иц'. Ус'е́ у кра́мным хо́дз'уц'. Ра́зныйа к'и́на йос' так'и́йа. Свайу́ пало́ску пъха́ў. Тей н'и ска́жыц'. На рабо́ту шл'и харашо́. Дз'е мушчы́на йос'. Уста́ла, пъшла́ на рабо́ту. Ко́ньй н'а было́; н'и было́ ко́ньй. С'имна́ццац' г'иктàр. Мно́га бы́ла. Гарн'изо́н у Абчу́г'и стъйа́ў. Ма́ла было́. Ха́ты са тры йишло́. Ге́та го́ра въйна́! У м'ан'е́ сын быў у Маскв'е́. Тры разы́ ра́н'иты. Пугурува́ў тро́х'и. Йак ужо зам'иры́л'и́с'и. У про́шлыйа васкрас'е́н'н'а. Н'адз'е́л'и тры быў. А было́ го́ра йаму́. А йаму́ удало́с'а, пашунцува́ла. Ц'ап'е́р жа́лаван'н'а, м'ине́ спъзна́ла. Ру́ск'ийа сълда́ты. Пъ даро́гъм. С кън'а́ з'л'ес'. Ус'у́дых на́шы. Л'у́дз'и ажыл'и́с'и. Въйна́. Сто́л'к'и п'иражы́ц'. Йи вот в'и́дз'иц'а, вот на́да л'ачы́цца. Йа прыгна́ла кън'а́.

Запісана ў 1956 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад розных асоб.

ДАЙ ЖА МНЕ, БОЖА, ШЧАСЛІВУ ГАДЗІНУ

(Песня)

320 Дай жа мн'е, бо́жа, шчас'л'и́ву гадз'и́ну,
Каб йа зъба́чыў харо́шу дз'аўчы́ну.
Н'и тужы́ў, н'а нудз'и́ў свайо́ се́рдан'ка.
— З'йе́з'дз'иў йа кън'а́, кън'а́ върано́га,
Дл'а твайго́, дз'ив'и́ца, л'ица́ рум'ано́га.
— Скажы́, дз'е́в'ица мн'е,
А ц'и по́йдз'иш, кра́сныйа, за м'ан'е́?
— Йа ўжо къза́ла сваймў ўс'аму́ ро́ду,
Што ў нас н'а бу́дз'иц' с табо́йу йисхо́ду,
Што ты м'ан'е́ н'а бу́дз'иш брац' —
Н'а ма́йу пъса́г'и таб'е́ дац'.
— Мн'е твайа́ пъса́га н'а п'и́л'на надъ.
Дай жа мн'е, бо́жа, з высо́къга н'е́ба,
Ты мн'е пъса́га съма́,
Йак на н'е́б'и йа́сныйа зъра́.
— Ц'ап'е́р жа ты ка́жыш, што йа́сныйа зо́ра,
А тады́ ты ска́жыш — н'ишча́сныйа до́л'а.
Хоц' ты н'и ска́жыш, так ма́ц'и:
— Нашто бы́ла б'е́днайу бра́ц'и.

Запісана ў 1956 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. С. Філонава, 54 г.

ВАЛОЖЫНСКІ РАЁН

Са́каўшчына

321(*) По́ўна гумно́ Йа́нкава. Заро́б'иш, с'е́на грабучы́. Хац'а́ б дал'и́ на дз'е́н. Гры́с'ц'и н'и бу́дз'аш. Йаго́ но́вайа ха́та, то́л'к'и н'ипра́ўл'енайа. Йа́ма вы́капанайа и ў ха́ц'а ссыпа́йа. Н'и по́граба н'има́, н'и сто́пк'и *. А у Фра́н'и запрас'и́ў зруп. Сказа́ў — с'в'и́рна н'и дам. Мо калхо́с н'и дас'. А х'иба́ ге́та калхо́зны? Ка́жа: «У м'ан'е́ ха́ты н'има́». У йайе́ забра́л'и адры́нку, стайа́ла на бабо́х. На патпо́рах стайи́ц'. Йак з'има́, дык сто́гн'е. Н'ичо́га до́брага н'има́ ў Каштано́ўца. Парс'ука́ прада́ў. Уз'ала́ фа́йнуйу ша́фу. Ц'е́нжар. И трашчы́ц' фабры́чнайа, н'и даткн'и́с'а. Упры́с'а ў с'ц'ану́, дык и с'ц'ана́ вы́скачыц'. Мо́жна жарнавы́ ка́м'ен' палажы́ц'. Ге́та ш до́шка, а н'и фан'е́ра. Зза́ду фан'е́ра то́н'ен'ечка. И з до́скамы и ру́чк'и паадрыва́л'и. Тре́ба ис'ц'и́. З'б'ира́йус'а, н'ийа́к н'и вы́б'арус'а. Йа ваз'му́ ху́стку. Корт на штодз'е́н' нас'и́ц'. Про́стых н'има́. Бу́дз'аш ге́тымы. Та́та, хадз'и́ц'а суды́, н'е́шта скажу́. С'и́л'на заг'и́к'ив'исты [заікаўся] стаў. Л'епш за ўс'их йе́гдз'иў. До́бры б'е́чар. Сказа́ў жа — ско́ра прыйе́дз'а. Бу́дз'а тро́шка в'идн'е́й, а то ц'о́мна. Каза́ла, а дз'е ш ты бу́дз'аш спац'. Мо́жа, чым п'е́чку патпал'и́ц' таб'е́? Гары́ц', мо́жна гре́цца. Па́л'иц'а. У като́ры час н'и ка́завайацца. З'и́на дакл'арава́ла, што бу́дз'а гато́ва. Мн'е так б'ады́ па ва́шых сук'е́нках, па ва́шай рабо́ц'а.

Ма́н'а, каре́лых [колер] мн'е дас'и́ н'и́так и ружо́вых. Йос' у м'ан'е та́мка гаре́лыйа. Ге́ты йашче́ зал'ата́йа [забягае], садз'и́цца. Вы и зрачы́л'и [сурочылі]. Тады́ й пайшло́ кру́ц'ачыс'а. Паду́мац' — ад н'адз'е́л'и у магаз'и́н'а н'и быў. Найшо́ў прычы́ны атказа́цца.

Што тут бу́дз'а твары́цца. Торф бу́дуц' ре́зац'. Бара́к'и стро́йиц'. А ц'и пыта́лас'а? На м'ину́ту ўско́чыў, дык скаре́й пра в'ас'е́л'л'а. Мо́жа да адне́й и да друго́й? Мн'е з ге́най бу́л'бай дз'ало́ў. Нахаду́ ужо́. Што йа бу́ду крыча́ц'? Пра ге́ту Ма́н'ку. У йаго́ н'е́йк'и хлап'е́ц пыта́ўс'а пра Карн'уко́ву Ма́н'ку. На́ша Ма́н'ка аднаго́тка. Н'и́нка м'е́н'шайа. Х'и́ба йа н'и зна́йу. Ты старе́йшайа. А йей на́тта дз'е́ла ус'у́ды. А йон пайшо́ў у кул'тма́г у ге́ны. Купл'а́й йак'и́йа бразгу́шк'и. А мо́жа й абман'е́. Каза́ў — ус'аро́ўна во́з'м'а. Йаны́ ро́ўныйа — даўгано́сыйа. Ба́ц'ка набо́жны, й йон набо́жны. Йа пашуц'и́ла, дава́й аткладз'о́м. За ко́ўдру н'е́с'ц'и. Дагава́рывал'ис'а адлажы́ц' на йак'и́ ты́дз'ен'. Адкла́д н'и йдз'е́ ў лад. М'и́ша Бац'ано́ў гавары́ў. Йак п'атуха́ заб'и́л'и. Баўта́йа буты́лку з' в'ино́м. Гато́ў чака́ц' да с'м'е́рц'и.

Ц'и пра́ўда, што ў свата́х был'и́? Каза́ў, што бу́дз'а п'иса́цца. Та́йа шы́рака ступа́йа, а та́йа таўста́йа, а та́йа худа́йа, адна́ мала́йа, а та́йа зав'ал'и́кайа. Бра́ў бы, ды ма́цца н'и панра́в'илас'а. Даку́л' ты бу́дз'аш се́рца адйада́ц'? Ал'е́ тва́йа й

ц'ошча чуц' жыва́йа. Н'и ма́йаш б'ады́, дык и н'и жан'и́с'а. Му́с'иц' ужо́ пра́ўду гаво́рац'. Был'и́ с участко́вым у свата́х. Хац'е́л'и п'иса́цца, а йой н'и дайу́ц' — ба́ц'ка а н'и бл'и́ска. А йана́: «Пайду́ и ўс'о́». Наву́чыц' йашче ге́ну. Зва́ла шва́г'рам. И пас'м'ийа́ўс'а. Вун' кал'и́ п'ил'ну́йацца. С'о́н'н'а йак прыйшо́ў з ра́н'ицы, дык аж да палу́дн'а. Каб уз'о́ў, дык н'и б'аре́.

С'о́н'н'а йак пакл'и́каў, дык йашче́ н'има́. Чаго́ йон на ц'аб'е́ ка́м'ен'ам к'ида́йа, а ты на йаго́ хл'е́бам к'ин'. Йе́з'дз'иў у В'ал'е́йку. Йон йак стаў раска́звац'. Паду́майаш, йак'и́ с'п'ицыйал'и́ст. Каза́л'и, даста́ў йаго́ жо́стк'им канво́йам. На́тта зраб'и́ўс'а г'е́рой, пан. Зан'о́с дз'в'е к'ил'е́ ры́бы, жа́рац', йаду́ц'. Пайе́хаў у л'ес па дро́ва. Йа прас'и́цца у йаго́, йа йаму́ ры́бы зав'о́с. Йон тры йа́с'ан'и прыв'о́с. Кл'аймо́ паста́в'иў. Кл'аймо́ у л'ас'н'ика́. Ц'и брат ге́на твой? Пра́ўда, брат. Сам с'аб'е́ го́рда в'адз'е. Н'ичо́га н'и бу́дз'а, с'м'е́л'на йе́дз'. Л'ижб'е́да бу́дз'а ра́да. Н'и ма́йа патхо́ду. Сам с'аб'е́ то́л'ку важа́йа. Н'ико́га н'и хо́ча здра́ствавац'. И Ма́н'ца йос'ц' пав'е́стка и ге́най, што у их на квате́ры.

Му́с'а, тре́ба ис'ц'и́ даха́ты. Н'ичо́га было́ п. У м'ан'е́ н'и ге́так'и спо́сап, и йа сама́ йайе́ спаса́ла п. У бал'н'и́цу н'и напра́ўл'а́ла п. Што с'о́н'н'а у Игна́та раб'и́лас'а. Схадз'и́ пагл'адз'и́. И шчака́ ге́такайа с'и́н'а, наб'и́та. Ка́жа, н'е́шта згавары́л'ис'а пра хлапцо́ў. А н'има́ чаго́ с'м'ийа́цца. Дык ваз'м'и́ ў пры́мы, кал'и́ хва́л'иш. Каб ишо́ў бы, уз'ала́ п. Кал'и за ге́накаго иц'и́. Ва́н'ка хараше́йшы. А ге́ны разумн'е́йшы. Кап пайшо́ў, дык спакайн'е́й было́ п. Згавары́л'ис'а пра в'ас'е́лл'а. Над йайе́ ш н'има́ брытче́йшых л'удз'е́й на с'в'е́ц'а. Ста́в'иц' с'аб'е́ высо́ка. Пайшла́ да Бац'анко́вых, н'е́шта гудз'е́ла [бубніла]. Чува́ц' бу́дз'а, йак атчын'а́йа ла́ўку. Шчыта́йа, што г'еро́й. Йа зараб'и́ла дл'а с'аб'е́ и дл'а ма́тк'и старо́й. Йак'и́йа ш там с'в'а́тк'и.

У йаго узгл'а́т н'ил'у́ц'к'и, а з'в'е́рск'и. Стаў у ша́пца, у руба́сца й стайи́ц'. У нас йак быў, дык спако́йны быў. И йон с хлапца́мы. Йаны́ успа́л'и с свайго́ кута́ на йаго. Хай ц'и́ха пабу́дз'а у хац'а, идз'и́. Хай абува́йа хро́мавыйа бо́ты, гумо́выйа ц'и к'е́рзавыйа, йак'и́йа хо́ча. Чаму́ н'и дайац'о́ бо́таў йаго́? Хай што хо́ча чаўп'е́, абы́ во́чы н'и в'и́дз'ал'и. На в'ечары́нца ўс'о́ за дз'е́ўкамы. Н'и стру́с'ила, маладз'е́ц дз'е́ўка. Н'а́ц'а дз'е́ц'и, з'йе́с'ц'а. Че́с'а, на́ скв́арачку бо́л'шайу.

Карто́шка з'м'о́ршшы. М'ан'е́ н'и м'аша́йц'а. Ты ш бра́ў на Че́с'каў кошт. Йон паказа́ў, што йос'. Дай — и ус'о́. Раз дала́ йаму́ дз'е́с'ац' рубл'о́ў, дык и прап'и́ў. Так'и́х л'удз'е́й йа йашче́ н'и в'и́дз'ила. Ал'е́ стара́йацца й ро́б'иц'. Идз'и́, ка́жа, вон ис ха́ты. И йана́ заступа́йацца за йаго́.

Йана́ палучы́ла йачм'е́н'у, жы́та. Парас'о́ закало́л'и, каро́ва йос'. Куп'и́ла п гало́шы, бу́рачк'и п пашы́ла. Парас'о́ быў забра́ў, пайе́хаў аш даха́ты. Жы́там ц'ап'е́рака дам. Жы́та

н'и хачу́, дава́й гро́шай. Пастухо́м прадава́ў, за со́рак рубл'о́ў пуд аддава́ў. По́йдз'а даха́ты. Саг'а́н з вадо́й вы́ц'агнула. Пан'о́с'с'а.

Йа стайу́ л'а ша́фы. Вада́ мн'е на лоп пал'ац'е́ла. а йон стайа́ў и слу́хаў. Ус'е́ им бре́шуц' на м'ан'е́. Йа таб'е́ раскажу́, йак было́. Қало́тк'и пас'е́к, што бо́ты пра́в'иў. Разу́мны чалав'е́к.

Запісана ў 1953 г. А. Р. Мурашка ад розных асоб.

Дзесятнікі

КОЦІК, ПЕЎНІК І ЛІСА

(Казка)

322 Жыл'и́ ко́ц'ик с п'е́ўн'икам. Зраб'и́л'и мал'е́н'кайу ха́тку. Ко́ц'ик адно́йчы хадз'и́ў на пал'ава́н'а. Пайшо́ў ко́ц'ик на пал'ава́н'а, а п'е́ўн'ик гаспада́рку п'ил'нава́ў. Прыл'ац'е́ла л'и́ска и ка́жа:

— П'е́ўн'ик, п'е́ўн'ичак, атчын'и́ мн'е, йа аго́н'чыку ухапл'у́ и пал'ату́.

Атчын'и́ў п'е́ўн'ик, а л'и́ска схап'и́ла п'е́ўн'ика и пан'е́сла да свайо́й ха́тк'и. П'е́ўн'ик спало́хаўс'а и вы́сунаў дз'у́пку и закрыча́ў:

— Ко́ц'а, бра́ц'а, м'ан'е́ л'и́ска н'ас'е́ па бары́, па кам'е́н'и, па ўс'а́к'им з'е́л'и!

Пачу́ў ге́та ко́ц'ик п'е́ўн'ика го́лас. Прыл'ац'е́ў, адабра́ў п'е́ўн'ика и сказа́ў:

— Бол'ш гл'адз'и́ ш, бо́л'ш л'ис'и́чк'и н'и слуха́й, бо йа пайду́ йашче́ дал'е́й.

П'е́ўн'ик аста́ўс'а изно́ў п'ил'нава́ц' ха́тк'и, а л'и́ска прыл'ац'е́ла пад ак'е́нца и ка́жа:

— П'е́ўн'ик, галубо́к, атчын'и́ мн'е, йа ц'аб'е́ чыпа́ц' н'и бу́ду, то́л'к'и аго́н'чыку ухапл'у́ и пал'ату́.

П'е́ўн'ик ка́жа:

— Йа таб'е́ н'и атчын'у́, бо ты м'ан'е́ схва́ц'иш.

А л'и́ска ка́жа:

— Аго́н'чыку ухапл'у́ и пал'ату́.

П'е́ўн'ик пав'е́рыў, атчын'и́ў л'и́сца, а л'и́ска схап'и́ла п'е́ўн'ика и пан'е́сла да свайо́й ха́тк'и. П'е́ўн'ик вы́сунаў дз'у́пку и закрыче́ў:

— Ко́ц'ик, м'ан'е́ л'и́ска н'ас'е́ па бары́, па кам'е́н'и. па ус'а́к'им з'е́л'и.

Крыче́ў, крыче́ў п'е́ўн'ик, а коц'и́к н'и пачу́ў. Пан'е́сла п'е́ўн'ика л'ис'и́чка аш да свайо́й ха́тк'и.

Прыхо́дз'иц' ко́ц'ик даха́ты, гл'адз'и́ц — н'има́ п'е́ўн'ика. Адз'е́ўс'а ко́ц'ик и пашо́ў п'е́ўн'ика шука́ц', падышо́ў пад л'и́ск'и ха́тку и загра́ў:

— А ў л'и́ск'и, а ў л'и́ск'и но́вы двор, тры дачк'и́ на вы́бор, чва́рты * п'е́ўн'ик, то ўжо́ мой.

Пачýла аднó л'ис'ан'ó и кáжа:

— Ах, мáма, йак н'éхта хóраша грáйа.

Вы́шл'и л'йск'и гл'адз'éц', а кóц'ик йак стрéл'н'а са свайóй стрéл'бачк'и, а л'йск'и йак драп'анýц' у л'ес, тóл'к'и хвост трубóй. Прыв'óў кóц'ик п'éўн'ика.

ЦАР АЛЁША І САЛДАТ

(Казка)

323 У н'éк'им цáрств'е жыў цар Ал'óша. У йагó былó мнóга прыслýгаў. И вот аднагó рáзу цар паслáў свайих прыслýгаў на пал'авáн'н'а. Прыслýг'и пайéз'дз'ил'и и в'арнýл'ис'а дахáты с пусты́м'и рукáм'и. Цар с'еў на кан'á кóнна и пайéхаў па дарóсца. Нап'éрат йамý дз'йкайа казá. Йон за казóй. Казá дз'йкайа наўц'óк'и, а йон изнóў за йой. Казá у балóта ускóчыла. Цар крычы́ц': «Тпру!» Кон' з'дз'éржыўс'а. Цар пав'арнýў кан'á и пайéхаў.

Йéздз'иў йон дóўга па пóл'й, ал'е дарóг'и н'е мох знайсц'й. В'йдз'иц' йон на ўскрáйин'е л'éсу аган'óк. Йон пайéхаў да 'ган'кá. Прыйéхаўшы, йон ув'йдз'иў салдáта. Йон уз'áў салдáта да с'аб'é и пайéхал'и б'éрагам л'éса. Прайéхаўшы трóх'и, йаны́ ув'йдз'ел'и хáту. Кругóм абгарóджана и кругóм хáты сабáк'и. Салдáт с цáрам н'ийáк н'и магл'й знайс'ц'й брáмк'и. Паслáл'и йаны́ кан'á. Кон' даў капытóм и адб'йў тры бал'áск'и. Салдáц'ик с цáрам увайшл'й на падвóрка. Сабáк'и н'и пускáл'и. Салдáц'ик шáбл'ай аднамý сабáку галавý атс'óк, а астал'ны́йа сабáк'и паўц'икáл'и ў пав'éтку. Вы́шла старáйа, зап'óрла на штабý * вóкны.

Увайшóўшы на г'áнак, салдáц'ик стаў крычáц', каб адчын'áл'и, а то страл'áц' бýдз'а. Н'имáйа вы́шла и атчын'йла дз'в'éры. Салдáц'ик с цáрам зайшл'й ў хáту:

— Давáй, старáйа, йéс'ц'и!

Старáйа сказáла, што йéс'ц'и н'ичóга н'имá.

Салдáц'ик атчын'йў зáсланку и дастáў гус'á смáжанаго. Пóтым кáжа: «Н'ас'й в'инá и п'йва». Пайшлá старáйа па в'инó. Салдáт ув'йдз'еў, што у камóры ўс'ó у крыв'й. Вы́п'ил'и йаны́ и пытáйецца салдáт, дз'е спац' бýдуц'. Старáйа кáжа: «Кладз'йц'ес'а на падлóз'а». Ал'é салдáт сказáў, што пóйдуц' на гарý. Салдáт пытáйецца ув Ал'óшы, хто бýдз'а п'ил'навáц'. Ал'óша кáжа: «Наштó!» Салдáт кáжа: «Ну, кладз'йс'а». С'еў салдáт и п'ил'нýйа. У дванáццац' гадз'йн чувáц' треск, звон. Йéхал'и банды́ты и гавóрац': «Рус'-кос'ц' пáхн'е».

Прыйéхал'и на падвóрка. Бáц'ка пайшóў у хáту, пытáйецца: «Што йéс'ц'и?» Старáйа кáжа, што банды́ты тут был'й, ус'ó пазабрáл'и. Бáц'ка кáжа, што зáрас мы паспытáйам у их йадý. Кáжа: «Ну, л'ес' ты, М'йц'ка, спытáй у их йадý».

М'йц'ка тóл'к'и пакáзвайа галавý, салдáт шáбл'ай. Галавá на гары́, сам з'л'ац'éў на з'амл'ý. Бáц'ка кáжа: «Пйáн'ица.

Ну, л’ес’ ты, Йа́нка, спыта́й у их йады́». Йа́нка то́л’к’и узла́з’иц’, салда́т ша́бл’ай — галава́ на гару́, а сам на з’амл’у́. Ба́ц’ка ка́жа: «Пйа́н’ица. Л’ес’ ты, Франу́к, спыта́й у их йады́». То́л’ка Франу́к пака́звайа галаву́, салда́т ша́бл’ай и заб’и́ў. «Пал’е́зу йа сам». — То́л’ка узла́з’иц’ ба́ц’ка на гару́, салда́т ша́бл’ай йаго́. Ба́ц’ка звал’и́ўс’а на з’амл’у́.

Салда́т бу́дз’иц’ Ал’о́шу и ка́жа: «То́л’к’и н’и пало́хайс’а». Ал’о́ша устайе́. Йон тро́х’и спало́хаўс’а. Салда́т зла́з’иц’ на з’е́мл’у с Ал’о́шай. Прыхо́дз’иц’ у ха́ту. Салда́т стаў крыча́ц’ на стару́йу. Гаво́рыц’ салда́т: «Пака́звай ус’е́ скл’апы́, ус’е́ бага́ц’ц’и, бо ўс’адно́ ц’аб’е́ застре́л’им». Стара́йа пашла́ пака́завац’. А у их была́ н’ама́йа. Салда́т ка́жа Ал’о́шу, кап той п’ил’нава́ў, кап н’ама́йа н’е зачын’и́ла у скл’е́п’а. Салда́т пайшо́ў с старо́й у скл’еп, а н’ама́йа сто́йачы ззаду хац’е́ла заб’и́ц’ Ал’о́шу, ал’е́ дала́ прама́х. Салда́т вы́л’ац’еў и заб’и́ў н’аму́йу.

Стара́йа паказа́ла ус’е́ бага́ц’ц’и. Салда́т набра́ў зо́лата и дава́ў Ал’о́шу, ал’е Ал’о́ша н’и браў. Йаны́ паста́в’ил’и с’в’е́чку у скл’е́п’а, а са́м’и пайе́хал’и.

Цар Ал’о́ша пайе́хаў нап’е́рат, а салда́т ззаду. Йе́дучы уп’е́радз’а Ал’о́ша зайшо́ўшы у ко́жны магаз’и́н и сказа́ў, кап ат тако́га и тако́га салда́та н’и бра́л’и гро́шы. Салда́т прыйе́хаў, зайшо́ў у п’е́ршы магаз’и́н, найе́ўс’а, нап’и́ўс’а и заснуў. Ца́равы слу́г’и падйе́хал’и с каре́тай и забра́л’и салда́та. Прыв’е́з’л’и йаго́ да ца́ра ў ха́ту и палажы́л’и на ло́шка.

Нара́н’ицу за́ўтра салда́ц’ик прачхну́ўс’а, умы́ўс’а и пашо́ў с’н’е́дац’. П’ил’и́, йе́л’и и ц’ап’е́р йашче́ пи́уц’.

МОЖА І ПРАЎДА

(Казка)

324 Аднаго́ ра́зу пан пазва́ў мужы́ка, кап йон што-н’е́буц’ лгаў. За то́йе дас’ц’ зо́лата. Мужы́к пача́ў раска́завац’. Па́с’в’иў йон два́ццац’ п’ац’ пчол. Аднаго́ ра́зу н’има́ адне́й пчалы́. Йон пайшо́ў шука́ц’. Гл’адз’и́ц’ — пчалу́ вав’о́рка йес’ц’. Йон дава́й даган’а́ц’ вав’о́рку и увал’и́ўс’а у дупло́. Н’ийа́к н’и мох вы́л’ас’ц’и. Йон стаў ис’ц’и́ дахаты па с’ак’е́ру. П’ерад и́м в’ал’и́кайа во́з’ара. Йон уз’а́ў сам с’аб’е́ за валасы́, размаха́ў и п’ерак’и́нуў праз во́з’ара. Пал’а́ц’еў даха́ты, уз’а́ў с’ак’е́ру, прышо́ў, расс’о́к дре́ва и вы́л’ас. Пашо́ў гл’адз’е́ц’, дз’е ко́с’ц’и пчал’и́ныйа. А там п’ац’ м’адз’в’адз’о́ў йаду́ц’ ко́с’ц’и пчал’и́ныйа. Йон пагна́ў м’адз’в’адз’е́й. С кас’ц’е́й пчал’и́ных зла́жы́ў драб’и́ну и уз’л’е́с на н’е́ба. Пан гаво́рыц’: «Мо́жа й пра́ўда было́ кал’и́». А мужы́к ка́жа: «Чака́й, йашче́ н’и кан’е́ц. На н’е́б’а пи́уц’, гул’а́йуц’, там л’у́дз’и». Пан ка́жа: «Мо́жа и пра́ўда». Мужы́к ка́жа: «Йашче́ н’и кан’е́ц». Ка́жа: «А по́тым на ’кн’е́ кусо́к зо́лата л’ажы́ц’, йа за кусо́к и дава́й уц’ика́ц’. З’в’и́ў с кастры́ в’аро́ўку и дава́й зла́з’иц’. Л’ес, л’ес, и тады матыл’о́к л’ац’е́ў. Даў скрыдло́м па в’аро́ўца. В’аро́ўка парва́лас’а, и па-

л’ац’éў у п’éкла». Пан кáжа: «Мóжа й прáўда». А мужы́к кá-жа: «Пачакáй, йашчé ни кан’éц. А ў п’éкл’е гл’аджý — панóў бáц’ка смалý вóз’иц’, а чéрц’и бйуц’ качéргам’и». Пан кáжа: «Лжеш, мужы́к»!

Дык мужы́к за зóлата и пал’ац’éў.

ВАНЕЧКА-ДУРАЧОК

(Казка)

325 У бáц’к’и жыл’í тры сыны́. Два разýмныйа, трéц’и Вá-н’а дурны́. Пры с’м’éрц’и бáц’ка гавары́ў, каб да йагó тры нó-чы прыхóдз’ил’и: спачáтку стáршы, пóтым млáчшы, пóтым Вáн’ачка дурны́.

Пас’л’á с’м’éрц’и трéба былó на п’éршуйу ноч ис’ц’í стáр-шаму брáту. Ал’é стáршы брат байáўс’а п’éршы ис’ц’í. Йон даў дз’éс’ац’ рубл’éй Вáн’ку, каб йон схадз’íў за йагó. Вáн’а пайшóў. Прышóў на мóгал’н’ик, уз’л’éс на крыш и пас’в’íст-вайа. У дванáццац’ часóў нóчы чýйа — трашчы́ц’, п’ишчы́ц’, ламáйицца ус’ó.

Устайé бáц’ка и гавóрыц’: «Сын стáршы». — Н’ихтó н’и акáзвайицца. «Сын млáчшы». — Н’ихтó н’и акáзвайицца. — «Вáн’ичка-дурачóк». — «Йа, тáта!»

— Нá таб’é чырвóнайу хýстачку. Вáн’а уз’áў хýстачку и пайшóў дахáты. Прыхóдз’иц’ дахáты и кáжа: «Бóл’ай йа н’и-кóл’и н’и пайéду на мóгал’н’ик».

Прыхóдз’иц’ ноч ис’ц’í млáчшаму сы́ну. Млáчшы сын прó-с’иц’ таксáма Вáн’ачку. Вáн’ачка н’и идз’é. Млáчшы сын дайé йамý двáццац’ п’ац’ рубл’éй. Вáн’ачка паслýхаў и пайшóў. С’еў на крыш и пл’ац’é лáпц’и. У дванáццац’ часóў нóчы чýйа треск, п’иск. Кругóм лóм’ицца ўс’ó.

Бáц’ка пытáйа: «Сын стáршы, сын млáчшы, Вáн’ачка-дура-чóк?» — «Йа, тáта!» — «Нá таб’é чóрнайу хýстачку». — Вáн’а зав’арнýўс’а и пайшóў дахáты.

Надыхóдз’иц’ ноч Вáн’ачку ис’ц’í. Йон прóс’иц’ братóў: «Схадз’íц’а, брáццы». Браты́ н’и пайшл’í. Зав’арнýўс’а йон и пайшóў на мóгал’н’ик. Прышóў, укл’éнчаў кал’а кры́жа. У дванáццац’ часóў нóчы трашчы́ц’ кругóм.

Бáц’ка пытáйа: «Сын стáршы, сын млáчшы, Вáн’ачка-ду-рачóк?» — «Йа, тáта!» — «Нá таб’é б’éлайу хýстачку». — Вá-н’ачка ўз’áў и пайшóў.

За н’éкал’к’и дз’он цар пастáв’иў на трéц’и йитáш дачкý и сказáў: «Хто даскóчыц’, той з’ йой ажéн’ицца». На п’éршы дз’ен’ браты́ йéдуц’. Вáн’ачка-дурачóк таксáма прóс’ицца. Ал’é браты́ сказáл’и: «Ты, дурны́, идз’í грыбы́ з’б’ирáц». Вá-н’ачка зав’арнýўс’а и пайшóў у л’ес с кóшычкам: «Кашóлачка, пакац’íс’а, пóўна грыбóў наб’ары́с’а». Махнýў чырвóным пла-тóчкам — чырвóны кон’ л’ац’íц. С’еў на кан’á, пл’óтку уз’áў у рýк’и и пайéхаў. Дагнáў братóў. Нам’ас’íў их и пайéхаў.

Ускóчыў на п’éршы атáш. Тады́ саскóчыў и пайéхаў назáт. Уз’áў кашóлку и пашóў дахáты вары́ц’ грыбы́. Вáрыц’ грыбы́. Прыйажджáйуц’ браты́. Вáн’ачка пытáйицца: «Ну, што там, брáццы, хто даскóчыў, чы н’е?» Браты́ кáжуц’: «Н’éйк’и г’и́цал’ нас з’б’иў, на чырвóным кан’и́». Вáн’ачка дурны́ кáжа: «Гéта йа, брáццы». Стáршы брат кáжа: «Што там з дурны́м гаварыц’».

На друг’и́ дз’ен’ пайéхал’и изнóў браты́. Вáн’ачка прас’и́ўс’а, ал’é йагó н’и ўз’ал’и́. Йон пашóў у л’ес, махнýў чóрнай хýстачкай — прыл’атáйа чóрны кон’. Йон с’еў, уз’áў пл’óтку, дагнáў братóў, уз’áў б’изýн и давáй м’ас’и́ц’ свайи́х братóў. Пайéхаў, ускóчыў на друг’и́ итáш. Саскóчыў, зав’арнýўс’а и пайéхаў у л’ес. Уз’áў кóшык и пайшóў дахáты. Пачáў вары́ц’ грыбы́. Прыйажджáйуц’ браты́. Вáн’ачка пытáйацца: «Ну, хто ш там даскóчыў, мóжа?» Брат кáжа стáршы: «Н’éйк’и чорт и с’óн’н’а нас паб’и́ў — на чóрным кан’и́». Вáн’ачка дурны́ кáжа: «Гéта йа, брáццы». Млáчшы брат кáжа: «Ай, што з дýрн’ам гаварыц’».

На трéц’и дз’ен’ браты́ з’б’ирáйуцца, дурны́ прóс’ицца: «Брáццы, ваз’м’и́ц’а м’ан’é». Ал’é йагó н’и б’арýц’. Браты́ пайéхал’и. Вáн’а уз’áў кóшык и пашóў у л’ес. Махнýў б’éлым платóчкам. Прыл’атáйа кон’ б’éлы. Йон с’еў на кан’á, уз’áў пл’óтку и пайéхаў. Дагнáў братóў и давáй м’ас’и́ц’. И ускóчыў на трéц’и итáш. Цáрава дачкá адб’илá на лéб’е сóнца и п’арс’ц’óнак узлажы́ла на пал’áц. Саскóчыў и пайéхаў назáт. Зав’арц’éў пáл’ац, зав’арц’éў леп и пайéхаў дахáты. Пачáў вары́ц’ грыбы́. Прыйажджáйуц’ браты́ на кóн’ах. Дурны́ пытáйицца: «Ну, хто там, брáццы, даскóчыў?» Браты́ гавóрац’: «Н’éйк’и даскóчыў и нас нам’ас’и́ў». Браты́ пытáйуцца у дурнóга: «Што у ц’аб’é пáл’ац зав’éрчаны и леп?» Дурны́ кáжа: «Уз’л’éс на йéлку, угл’идáўс’а, хто даскóчыў, звал’и́ўс’а, раз’б’и́ў леп и пáл’ац зламáў». Звары́ў грыбы́, пайéл’и. Дурны́ уз’л’éс на п’еч и стаў развárачавац’ пáл’ац. На ўс’ý хáту зас’в’ац’и́л’ас’а. Браты́ кáжуц’: «Ты там, дурны́, н’и спал’и́ хáту».

Цар сказáў, кап на друг’и́ дз’ен’ прыйажджáл’и с’л’апы́йа, кул’гáвыйа, дурны́йа и разýмныйа. На друг’и́ дз’ен’ браты́ з’б’ирáйуцца. Дурны́ таксáма прóс’ицца, каб йагó уз’ал’и́. Йамý дал’и́ худóбу, што вóз’ац’ вадý, пайéхаў дурны́. Спачáтку стáл’и разгл’адáц’ цар и дóктар разýмных, пóтым кул’гáвых, с’л’апы́х и дурны́х. Прыхóдз’ац’ да Вáн’и, пытáйуцца: «Што ў ц’аб’é с пáл’цам и лéбам?» А йон гавóрыц’, што л’ес на сóсну, звал’и́ўс’а, зламáў пáл’ац’, леп паб’и́ў. Дóктар стаў гл’адз’éц’. Раз’в’арнýў пáл’ац и ув’и́дз’ал’и п’арс’ц’óнак. Раз’в’арнýл’и леп — зас’в’ац’и́ла слóнца.

Ажан’и́л’и дачкý цáраву з дурны́м. Пав’óў дурны́ цáраву дачкý да с’аб’é. Прыхóдз’иц’ дахáты. Разýмныйа браты́ н’и дайýц’ вары́ц’ у п’éчы. А дурны́ зал’éс на п’еч и л’ажы́ц’. Жóнка дурнóга плáча. Дурны́ кáжа: «Чагó ты плáчаш? Зáрас йаны́

бу́дуц’ пла́кац’. Л’ес’ да м’ан’е́ на п’еч». Йана́ уз’л’е́зла на п’еч, дурны́ ка́жа: «Но́, п’еч». П’еч и пайе́хала. Браты́ про́с’ац’ дурно́га, ал’е дурны́ н’ичо́га, пайе́хаў на п’е́чы аш да ца́ра, у п’е́чы ва́рыцца, дым идз’е́, а дурны́ з жо́нкай йе́дз’а па в’о́сца. Прыйе́хаў да ца́ра на падво́рка. З’л’е́зл’и с’ п’е́чы и пайшл’и́ у ха́ту. Ста́л’и п’иц’ и ц’ап’е́р йашче́ пи́уц’.

Запісана ў 1953 г. А. Р. Мурашка.

Рум (№ 190)

326 Йон быў у во́йску, тады́ прыйе́хаў. Йа ишла́ л’он пало́ц’, мн’е ка́жуц’: «Прыйе́хаў Йу́рка Бац’а́н». Йон быў ста́лы, а йа была́ маладз’е́н’ка, а друг’и́ м’ан’е́ сва́таў. Хоц’ бы йаго́ пагл’адз’е́ц’, што за йон? Йа ш была мал’е́н’ка, йак йон пашо́ў у во́йска. А за ге́тага м’ан’е́ хо́чуц’ адда́ц’, а йа н’инаду́х за йаго́, кажу́: «М’ан’е́ н’е аддава́йц’а за ге́нага». Йа иду́ даха́ты, набра́ла кашу́лку травы́ в’ал’и́куйу. Хац’е́ла, кап н’а ўстре́ц’иццa з’ йим — на́тта адз’е́жа ў м’ан’е́ бры́ткайа: иду́ ў кашу́л’и вы́шытай и йу́пачка с’и́в’ен’кайа — парка́л’чык, а йон быў хо́раша адз’е́ты. А друг’и́ з йим идз’е́. Йа н’и зна́йу, куды́ мн’е дз’е́цца; йа й на той двор хачу́ ўц’ачы́ и на той, и ўжо н’ама́ мн’е дз’е дз’е́цца. Друг’и́ ка́жа: «Вот таб’е́ бу́дз’а жо́нка». А йа ду́майу: «Куды́ ш йон м’ан’е́ во́з’м’а ге́так’и?» Тады́ йон пашо́ў пазы́чыў гаре́лк’и и прышл’и́ в’е́чарам сва́тац’. Тады́ йа — ис’ц’и́ за йаго́ и ўс’о! М’ан’е́ адгава́рывац’, а йа кажу́: «Н’ичо́га, пайду́». Тады́ ажан’и́л’ис’а, в’ас’е́л’л’а тако́йе гул’а́л’и тут у Ру́м’а.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. В. Марговіч ад М. А. Бацян, 71 г.

327 У в’о́сцы жыл’и́ сус’е́дз’и до́бра, сагла́сна. Жыс’ц’ ишла́ ўлат. Сус’е́тк’и зав’ал’и́с’а за куры́цу. Адно́й куры́ца ста́ла н’е́с’ц’ис’а ў друго́й; йана́ и пашла́ шука́ц’ куры́цы, а сус’е́тка ста́ла ла́йац’: «Чаго́ ла́з’иш па майи́м буды́нку?» П’е́ршы рас и паруга́л’ис’а за куры́цу. На друг’и́ дз’ен’ сус’е́тка абра́тна прышла́ за куры́цай и свайо́ йа́йка. Ста́л’и б’и́цца, и мо́цна паб’и́ў сус’е́т сус’е́тку. Тады́ ге́тай сусе́тк’и мужы́к уз’а́ў и ў сут пада́ў на ге́нага. Тады́ йих вы́звал’и на сут.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Т. В. Марговіч ад В. Ф. Лоўчага, 56 г.

Узбалаць (№ 185)

СТАІЦЬ БЯРОЗА БЯЛЯВАЯ

(Старая песня аб жаночай долі)

328 Стайи́ц’ б’аро́за б’ал’а́вайа,
А на йе́й л’и́с’ц’а кудра́выйа,
А на йе́й л’и́с’ц’а ружо́выйа,

А пад йе́й жо́нк’и мужо́выйа.
— Каза́л’и, мой муш во́тк’и н’и пйе́,
Ажну ш мой муш с карчо́мк’и идз’е́.
— Ах, ты, жана́, вы́руч кан’а́.
Вы́ручыш кан’а́ — л’уб’и́ц’ бу́ду ц’аб’е́,
А н’и вы́ручыш — убйу́ ц’аб’е́.
— Н’и рас, н’и два выруча́ла,
Пл’е́чыкам’и дз’в’е́ры аччын’а́ла,
С салав’е́йкамы размаўл’а́ла.
Салав’е́йачка — ча́чу! ча́чу!
А йа, б’е́днайа, пла́чу, пла́чу.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута А. Конюх ад М. Іванчык, 60 г.

ОЙ, КІНУ КЛАДКУ ПРАЗ СЕНАЖАТКУ

(Песня)

329 — Ой, к’и́ну кла́тку прас санажа́тку ды пайду́,
Бо́л’ай у ц’аб’е́, майа́ ма́тка, н’и бу́ду,
Нахадз’и́лас’а, набудз’и́лас’а ты м’ан’е́,
Найе́ла чо́рнага хл’е́ба йа ў ц’аб’е́,
Нанас’и́лас’а зре́бных кашу́л’ак у ц’аб’е́.
— Н’и йидз’и́, майа́ дачу́шка, ад м’ан’е́,
Н’и бу́ду хадз’и́ц’, н’и бу́ду будз’и́ц’ йа ц’аб’е́,
Бу́ду карм’и́ц’ б’е́лым хл’е́бам йа ц’аб’е́,
Пабу́ц’, пабу́ц’ хац’а ты́дз’ан’ у м’ан’е́.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута А. Конюх ад А. Пашкоўскай, 52 г.

Саланай (№ 189)

ДЗЕДАВА ГАСПАДАРКА

(Жарт)

330 Йа гаспада́рыў даўн’е́й з’ дз’е́дам, и м’е́л’и мы казу́ и су́чку. Запрагл’и́ их и пашл’и́ ара́ц’ по́л’а: казу́ нап’е́рат, а су́чку зза́ду и прыв’аза́л’и кусо́чык хл’е́ба да казы́, а су́чка даган’а́йе казу́; и так паара́л’и ўс’е по́л’а. Пас’е́ил’и гре́чку и йана́ так урадз’и́ла, што мы насы́пал’и йайе́ це́лайа кал’асо́. Вы́карм’ил’и ге́тай гре́чкай в’ал’и́кага бо́рава. Кало́ц’ папрас’и́л’и сус’е́да, а йон [бораў] схава́ўс’а пат пам’ало́ и с’адз’и́ц’. Мы йаго́ н’и магл’и́ найс’ц’и́. Закало́л’и и пав’е́зл’и смал’и́ц’ и забы́л’ис’а агн’у́. Пашл’и́ за агн’е́м, а бо́рава аста́в’ил’и. Варо́на йаго́ схап’и́ла, с’е́ла на калку́ и кл’уйе́, а са́ла и ц’аче́ на ко́л. По́тым ко́лам ге́тым мы затаўка́л’и гаршк’и́.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Ф. Дзютка ад А. С. Зенько, 70 г.

331 Н'и бу́ду патсыпа́ц' йа́йак пат куры́цу. Дава́й, кажу́, ку́п'им з машы́ны п'искл'а́т. И куп'и́л'и с'ем. Прын'е́сла дамо́ў, бардз'е́й им тварашку́, вады́, у ре́шац'а зраб'и́ла им дз'у́рачку, и йаны́ са́мы выла́з'ил'и и йе́л'и, йак хац'е́л'и. Дво́йа н'е́хта укра́ў, адно́ дала́ жанчы́н'а и дво́йа у м'ан'е́ здо́хл'и. На п'еч йа н'и ста́в'ила, бо адна́ ба́ба паста́в'ила на пры́п'ечак дык хап'и́ла их ду́хам и с'п'акл'и́с'а. Застало́с'а йх дво́йа: адна́ ку́рачка, а друг'и́ мо́жа и п'атушо́к.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Ф. Дзютка ад Я. Л. Захарэвіч, 47 г.

332 Выйажджа́л'и мы по́с'л'а кал'а́д у в'ас'е́л'а, и м'ан'е́ уз'а́л'и за сва́шку и наўчы́л'и п'ец'. Дз'аўча́та ста́л'и п'ец', а тады́ ка́жац': «И ты сп'ава́й». Дава́й тады́ и йа п'ец'. Пап'е́л'и и пайе́хал'и да маладо́га. А дал'о́ка, двана́ццац' к'ило́м'етраў, дык йа к'иру́йу. Дз'е йе́дз'им прас в'о́ск'и, ус'е́ гаво́рац': «Вот малада́йа варо́жыц', ус'у́ даро́гу к'иру́йа». Тады́ йа ўжо п'ира-л'е́зла на друг'и́ вос. Прыйе́хал'и туды́ и н'ихто́ н'изнако́мы, то́л'к'и с'астру́ маладо́й йа зна́ла. Маладз'о́жы было́ на́тта мно́га.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута Ф. Дзютка ад В. Д. Каваленка, 19 г.

Адамава (№ 187)

333 (*) С'аго́нн'а ра́н'ицай пагна́ла йа каро́ву па́с'ц'иц' ун' пат те́й л'асо́к на аў́с'а́н'ишча. И так йа напужа́лас'а там ваўка́, што н'ийа́к н'и апо́мн'ус'а и дамо́ў прышо́ўшы. На́тта ш стра́шна было́ — йон зус'и́м бл'и́ска быў падышо́ўшы да каро́ў. Ал'е йак ста́л'и крыча́ц' л'у́дз'и — ц'уга́, ц'уга́ ваўка́! дык, н'абе́с', пац'а́ўс'а наза́т у л'ес.

Йо́с'ц'ика у нас за с'ало́м высо́кайа гара́. А на те́й гары́ быў даў́н'е́й за́мак. У тым за́мку у кн'а́з'а быў музы́ка и так йон сла́ўна граў на ду́дцы, што йак слу́хайиш, дык аш се́рца в'а́н'а — на́тта жа́ласна граў йон. За́ра уже н'има́шыка на тым м'е́йсцы таго́ пала́ца, йон уже́ развал'и́ўс'а.

Было́ ў м'ан'е́ тро́йа дз'ац'е́й: дз'в'е дачк'и́ и адз'и́н сын. Адна́ дачка́ пайе́хаўшы у го́рат, а друга́йа за́муш вы́шаўшы ў сус'е́дн'уйу в'о́ску. За́ра жыву́ адна́. И ха́та ў м'ан'е́ в'ал'и́кайа, и жыс' до́брайа, то́л'к'и ску́шна мн'е адне́й.

Йос', дз'аўча́тка, ў м'ан'е́ хлапча́к, два́ццац' шес'ц' гадо́ў уже́ йаму́. И така́йа ш мн'е з' им б'ада́ — н'ийа́к н'и магу́ ажан'и́ц' йаго́. Йа кажу́ йаму́: «Жан'и́с'а, сын», а йон ка́жа: «Ишче́ усп'е́йу». Ун' йак ц'ап'е́р, майе́ вы дз'аўча́тка, н'и так, йак даў́н'е́й было́. Даў́н'е́й ска́жа ба́ц'ка, жан'и́цца тре́ба, ну и же́н'ис'с'а, а за́ра н'а слу́хайуц'.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Маладзечанскага настаўніцкага інстытута І. Капцюг ад розных асоб.

ІВЯНЕЦКІ РАЁН

Янкоўцы (№ 430)

ВЕРНАЯ ЖОНКА

(Казка)

334 Жыў дз’ет и ба́ба. С’и́л’на дз’ет л’уб’и́ў ба́бу и уважа́ў. И ко́л’к’и бу́ду жыц’, ба́бу н’ико́л’и н’е зману́, в’ерыў йой. Пашо́ў дз’ет у л’ес зб’ира́ц’ дро́вы. З им быў саба́чка йаго́. До́ўг’и час йон быў у л’е́с’е^{а}, и змары́ў йаго́ сон. Вы́браў йон харо́шайе^{а} м’е́йсца, у халадо́чку, зашо́ў и засну́ў. Н’екато́райе^{а} уре́м’а спаў. Шоў па л’е́с’е^{а} бандз’и́т. Бандз’и́т хац’е́ў дз’е́да уб’и́ц’, ал’е саба́ка пачуў и пача́ў ла́йац’ на йаго́. Дз’ет прачну́ўс’а, а бандз’и́т и ка́жа так: «Вот кап н’а ге́ты саба́ка, йа п ц’аб’е заб’и́ў. Зо́ўтра прыхо́ц’ у л’ес и б’ары́ з до́му, што найл’е́пшайае^{а}, а йа таб’е́ прын’асу́ зо́лата на ге́тайе^{а} м’е́йсца». Вот дз’ет прышо́ў дадо́му и ка́жа: «Вот, ба́ба, в’и́дз’еў у л’е́с’е^{а} бандз’и́та и казо́ў йон, кап уз’а́ў йа з до́му са́майе найл’е́пшайе^{а}. А што у м’ан’е́ найл’е́пшайе^{а}?» — «Ты».

Вот дз’ет и ба́ба прышл’и́ ў л’ес на то́йе^{а} м’е́йсца, с’е́л’и и чака́йуц’. Бандз’и́та н’ама́. Дз’ет уз’а́ў и засну́ў. В’и́дз’иц’ ба́ба — н’ас’е́ бандз’и́т паўм’а́шка зо́лата и м’ирга́йе^{а}: «Н’е будз’и́, ба́ба, дз’е́да, а ваз’м’и́ нош и заре́ш, а мы бу́дз’е^{а}м жыц’ с табо́й». Ба́ба ц’и́х’ен’ка уз’ала́ зо́лата, уз’ала́ нош и размахну́лас’а уда́рыц’ про́ста у се́рца дз’е́да, а бандз’и́т за йайе́ руку́, схап’и́ў ба́бу и стоў будз’и́ц’ дз’е́да: «Вот, мой бра́тка, устава́й, вот ба́чыш, йака́йа твайа́ в’е́рнайа жо́нка. За зо́лата ц’аб’е́ п заб’и́ла. Вот уз’а́ў бы ты саба́чку, йак учо́ра, той бы н’е падману́ў». Дз’ет усто́ў и сказо́ў ба́б’е: «Идз’и́, ба́пка, ў л’ес и да м’ан’е́ н’е прыхо́ц’, кап во́чы н’а ба́чыл’и».

Запісана ў 1954 г. Н. Т. Вайтовіч ад У. І. Аўсюкевіча, 27 г.

335 Нашла́ ге́та луна́ на со́нца. То́л’к’и акра́йина со́нца было́ в’ида́ц’. Было́ ц’о́мна, ал’е́ з’в’о́зд н’е было́ в’ида́ц’. Ус’е́ в’е́дал’и пра ге́та. П’иса́л’и у газ’е́тах. Кап было́ в’ида́ц’, йа закапц’и́ў с’ц’акло́ ды на со́нца паз’иро́ў. Йак с’арпо́к, со́нца с’в’ац’и́ла, ал’е́ йано́ н’ичо́га н’е паврадз’и́ла. Ну, н’амно́га пац’амн’е́ла ды зноў ста́ла с’в’е́тла. Назо́ўтра, пас’л’а́ зац’м’е́н’н’а, быў дождж.

Запісана ў 1954 г. Н. Т. Вайтовіч ад М. І. Пшывары.

Стары́нкі (№ 431)

336 Доўн’е́й была́ па́ншчына. Ге́тыйа Стары́нк’и трохдз’о́н’н’ик’и называ́л’ис’а, ус’е́ в’о́ск’и — шес’ц’дз’о́н’н’ик’и: йаны́ раб’и́л’и шес’ц’ дн’ей па́ну, а Стары́нк’и называ́л’ис’а б’и́скупск’ийа. На́ша в’о́ска раб’и́ла то́л’к’и тры дн’и па́ну. А пачаму́ йаны́ б’и́скупск’ийа? Тут йак’и́с’ быў б’и́скуп доўн’е́й. Ста-

ры́нк’и доўн’ей был’и́ адз’ина́нцац’ гаспадаро́ў. Ц’ап’е́р йаны́ састаўл’а́йуц’ шес’дз’е^{а}’с’а́т чаты́ры ха́ты, пат пана́м’и йаны́ н’и был’и́, так хадз’и́л’и йаму́ и адрабл’а́л’и. За майо́й па́м’ац’и ге́та н’е^{а} было́, а да майи́х гот н’идал’о́ка ге́та было́, бо чу́ў, йак адна́ каб’е́та раска́завала. Йана́ м’е́ла с’е́мдз’ис’ат п’а́ц’ гот, а мн’е было́ чатырна́ццац’.

Ив’е́н’е^{а}ц называ́йецца паге́тым: дл’а м’ан’е́ н’ев’адо́ма, ско́л’к’и гот таму́ наза́т тут была́ ба́гна така́йа, н’ичо́га тут н’е было́. Йе́хала адна́ па́н’и чац’в’арыко́м, и тут йана́ ў ге́тай ба́гн’а ўтап’и́лас’а с ко́н’ам’и. Там по́мн’ика н’е паста́в’ил’и, то́л’к’и з’в’ил’и́ в’ано́к, в’е́н’е^{а}ц. Паге́т^{а}му называ́йацца Ив’е́н’ац.

Запісана ў 1954 г. Н. Т. Вайтовіч ад К. І. Вараксы, 64 г.

Літва́ (№ 435)

337 Прыйе́хал’и у в’о́ску парц’иза́ны, паста́в’ил’и ко́н’ай, у канцы́ в’о́ск’и паста́в’ил’и вартаво́га’. То́л’к’и йаны́ дайшл’и́ да с’аре́дз’ины в’о́ск’и, йак за и́м’и йе́хал’и н’е́мцы. Вартавы́ сапшчы́ў им. Йак йон йе́хаў сапшча́ц’, н’е́мцы зам’е́ц’ил’и и аткры́л’и па им аго́н’. Парц’иза́ны ста́л’и астре́л’вацца. Йа ко́ўзаўс’а на гары́ на лы́жах. Йак пачу́ў п’ирастре́лку, пал’ац’е́ў на фу́тар. Н’е́мцы па мн’е страл’а́л’и, ал’е́, адл’ац’е́ўшы н’е́скал’к’и м’е́траў, йа л’ох. Н’е́мцы ус’оро́ўна страл’а́л’и, вы́пус’ц’ил’и на м’ан’е́ дз’в’е дз’и́ск’и патро́наў. Йа изно́ў л’ац’е́ў да фу́тара, н’е́мцы гна́л’ис’а за мной на ко́н’ах, йа ўл’ац’е́ў у ха́ту, ус’е́ л’ажа́л’и на палу́. Йа л’ох то́жа. Н’е́мцы нас н’и знайшл’и́.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута.

338 А ге́та было́ йшче ў дз’ив’атна́ццатым го́дз’а. Тады́ ишче́ Л’е́н’ин быў. Мы пашл’и́ на зашчы́ту дабраво́л’цамы ў Кра́снайу А́рм’ийу. Стайа́л’и мы ў Ал’ахно́в’ич. Дык мы распалажы́л’ис’а на ўзго́рку, а ўзго́рак быў высо́к’и. Тады́ быў Йан с’в’а̀та. Мы пашл’и́ па зада́н’ийу, а маладз’о́ш забра́ўшыс’а п’ил’нава́ла в’е́дз’му, каб злав’и́ц’, бо та́йа н’ибы́ прахо́дз’ила тей даро́гайу но́чай на Йа́на. Йак мы падышл’и́, дык йаны́ на нас йак бро́с’ил’ис’а из кала́мы^{и}, а мы з в’инто́ўкамы^{и} ды кал’и́ зал’а́пал’и ствала́мы. Йаны́ зам’о́рл’и на м’е́сцы и дрош па ску́ры, ка́жа, прайшо́ў. Ну, а тады́ йак йаны́ нас пазна́л’и, дык ус’о́ расказа́л’и нам.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. К. Звярка, 60 г.

339 Идз’е́ц’а, хло́пцы, у с’е́на спац’, ваз’м’е́ц’а ўла́нку * на двары́шчы и дз’ару́шку на карва́ц’и ў ха́ц’а. Во́л’ас’, идз’е́ц’а, идз’е́ц’а, зо́ўтра по́йдз’иц’а кас’и́ц’. Н’е пражыв’е́ш жа н’е ро́б’ачы.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад Э. Р. Высоцкай, 60 г.

Дзераўное (№ 439)

340 Йа раскажу́ вам, йак нас н'е́мцы хац'е́л'и заб'и́ц'. На́шы ўс'е́ пад растре́лам был'и́. Мы жыл'и́ на канцы́, на фу́тары. Па́пы н'е было́ до́ма, кал'и́ прышл'и́ н'е́мцы ў ха́ту. Ма́ма на с'астру́ ка́жа: «Паб'ажы́, спра́тайс'а». Ал'е́ йана́ пабайа́лас'а. Йаны́ забра́л'и на́шых ус'и́х и пав'ал'и́, а йа стайа́ла збо́ку, йак чужа́йа, и йаны́ м'ан'е́ н'е забра́л'и. На́шых ус'и́х паста́в'ил'и пад растре́л, а йа л'ату́, л'ату́, пла́чу и крычу́: «Дз'а́дз'ен'ка, пусц'е́ц'е». Н'е́мцы хац'е́л'и, кап па́па прышо́ў. Па́па мой м'е́ў су́в'ас с партыза́нам'и, пан'о́с йе́с'ц'и ў л'ес.

Запісана ў 1954 г. Н. Т. Вайтовіч і студэнтамі Мінскага педінстытута ад С. І. Грынкевіч, 19 г.

Па́дневічы (№ 427)

ДЗЕДАВА ДАЧКА І БАБІНА ДАЧКА

(Казка)

341 Жыў дз'е́тка и ба́пка. Была́ ў йих свайа́ дачка́ и па́тчарыца. Ба́пка загада́ла дз'е́ду, кап йон збыў дз'е па́тчарыцу. Так йон уз'о́ў и пав'о́с у л'ес. В'ос, в'ос л'е́сам — аш ха́тка стайи́ц' у л'е́с'а. З до́му йаны́ дал'и́ йой круп, мук'и́, кап йана́ вары́ла ўжо́ там. Дз'е́тка ка́жа: «Идз'и́ у ге́ну ха́тку, звары́ ка́шу, а йа пайду́ дро́вы с'еч. Тады́ вы́йдз'иш пакл'и́чыш йе́с'ц'и». Да хво́йи прыв'аза́ў каре́мысла, и йано́ сту́кайа и сту́кайа. Йана́ звары́ла йе́с'ц'и и вы́шла кл'и́кац' дз'е́тку: «Хто ў л'е́с'а сту́кайа, хто ў л'е́с'а гру́кайа, хадз'и́ ка́шку з ма́слам паку́шац'».

М'адз'в'е́ц' идз'е́ и: «Йа ў л'е́с'а сту́кайу, йа ў л'е́с'а гру́кайу, иду́ ка́шку з ма́слам пайада́ц'». Йана́ дала́ йаму́ ка́шк'и з ма́слам, и м'адз'в'е́ц' падйе́ў и загада́ў пасла́ц' рат кам'е́н'йаў, сту́пу пат галаву́, а барано́й накры́цца.

Йана́ так йаму́ пасла́ла, и йон л'ох. А мы́шка с пат п'е́чы вы́скачыла да ка́жа: «Маладз'и́ца-дз'ав'и́ца, дай мн'е ка́шк'и з ма́слам». Дз'е́вачка йей дала́. Йана́ пайе́ла, и дз'аўчы́нку спасла́ мы́шка ат м'адз'в'е́дз'а — схава́ла йайе́ пат начо́ўк'и. М'адз'в'е́ц' сто́ў б'арло́х развара́чавац', кап заб'и́ц' дз'аўчы́нку, ал'е́ н'е заб'и́ў, бо йна́ была пат начо́ўкамы. Мы́шка дала́ йей ус'ал'а́кай адз'е́жы, и дз'аўчы́нка патра́ф'ила дамо́ў.

Пас'л'а́ ўжо́ ма́чыха ка́жа: «Дз'е́тка, зав'аз'и́ и свайу́ дачку́ туда́, дз'е ге́та была́».

Дз'е́тка ўз'о́ў свайу́ дачку́ и пав'о́с на ге́на са́майа м'е́ста, дз'е ге́та была́. Сказо́ў йой ге́так ус'о́ раб'и́ц', и каре́мысла сту́кала. Ал'е йана́ н'и пакл'и́кала н'ико́га йе́с'ц'и. М'адз'в'е́ц' сам прышо́ў у ге́ту ха́тку — ге́на йаго́ ха́тка была́. Йана́ н'и дала́ ка́шк'и, н'и пасла́ла ге́на дз'аўчы́нка. И мы́шка прас'и́ла ка́шк'и, а йана́ н'и дала́, ал'е́ мы́шцы лы́шкай — и за-

б'йла йайе. Тады м'адз'в'ец' заб'йў дз'аўчынку. М'адз'в'ец' высушыў костачк'и, склаў у каробачку и паслоў дадому.

А сучачка дома б'егайа ды: «Гаў-гаў, дз'еткава дачка у карец'а йедз'а, а бапчынай у каробаца кос'ц'ейк'и брашчац'».

Мачыха ўз'ала пал'ена и сучку заб'йла са злос'ц'и

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута.

342 Было гета ў пачатку з'имы. С'н'егу было навал'йўшы досыц' многа. Быў йакрас пагожы дз'ен'. И вос' пашоў йа з братам на пал'аван'е. Дайшл'й мы да л'есу и бачым побач два с'л'ады. Ал'е скора йаны разышл'йс'а ў розныйа бак'й. Пайшл'и мы ўправа и зараз жа ўбачыл'и, йак за дз'еравам м'ил'ганўўс'а л'ис'йны хвост. Мы паб'егл'и быстрей. Уз'б'егла л'иса на пал'анку, тут йа и выстрал'иў з дубал'тоўк'и. Л'иса закружылас'а на м'есцы и уткнуласа носам у с'н'ех. Падышл'й мы да йайе, а йана и н'е жывайа л'ажыц'. Пас'л'а в'арнул'ис'а назат, на друг'й с'л'ет, ал'е гета быў н'е л'ис'йны, а зайчы с'л'ет. Шчас'л'йвы выпаў дз'ен'. Зараз жа нагнал'и мы зайца и таксама удалос'а заб'йц' йаго.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад М. М. Каравайчыка, 38 г.

ДЗЯРЖЫНСКІ РАЁН

Дабрынёва (№ 474)

343(*) У тыс'ача дз'ев'ац'сот трынаццатым годз'а маб'ил'изавал'и. Гадоў то н'имнога, ал'е бачыў многа, добрага и дреннага. У тыс'ача дз'ев'ац'сот дз'в'анаццатым годз'а вайавал'и с антантайу гетайу. С антантайу закончыл'и, п'ирак'йнул'и на Мурманск. А марозы йак'ййа в'ал'йк'ийа, вос'им м'ес'ацаў з'има акайаннайа на с'ев'ары. Пас'л'а на Дз'асну, пас'л'а — пал'ак'и. Была в'идац' Варшава. Пачалас'а пан'ика, м'ин'е уз'ал'и ў пл'ен. А мы был'й адз'еты добра, прыйехал'и с Арханг'ел'ска. Рашыл'и уб'ажац' с'ем чалав'ек, уц'акло тры. На майом в'аку было тры вайны. Н'ейак прайшоў ус'е тры и цал'утк'и — и н'идз'е ў тылу, а на фронц'и: л'удз'и кладуцца, а йа н'ичагутк'и.

Мы был'й ў Л'итоўцы, там пас'в'иў салдат ав'ечк'и, и воўк барана укроў. Йаго начал'н'ик падазвоў и лайа, а йон кажа: «Йон жа галодны, н'и ў нас бы ўз'оў, дык у друг'йх».

Запісана ў 1948 г. М. В. Бірылам ад М. М. Карачуна, 49 г.

344(*) Замужам была н'имнога: йаго забрал'и ў арм'ийу. Прышоў дадому и скора вайна. У К'итайшчын'а быў паўтары гады, в'арнуўс'а, а потым зноў вайна. Дзец'и гадавала сама — п'ац' дз'ац'ей.

За дз'аразў пут со́л'и уз'а́л'и, рвуц' катк'и́, а пас'л'а́ су́шац', йак пасо́хн'а, дык ваз'м'и́с'а, и йана́ сы́пл'еццa, тако́йа с'л'из'ин'кайа.

Каро́ўку сам пас'е́, у пасту́х н'и пуска́йам.

Запісана ў 1948 г. М. В. Бірылам ад В. А. Карачун.

МІНСКІ РАЁН

Лысавічы (№ 219)

345(*) Гадо́ў дз'е́с'ац' бу́дз'а, йак йа нагу́ была́ спо́рц'ила. Пашл'и́ дз'е́ўк'и да ре́чк'и. Ко́н'и па́с'в'иў но́чы. Като́ры дз'ен' у ву́ха ко́л'а. Вайно́й мы хадз'и́л'и тры гады́ па л'асо́х. По́йдз'иш па ба́ц'ку ц'и н'е? Мы с'адз'е́л'и на до́сца. Йана́ там бу́дз'а рабо́тац'. Л'у́дз'и с'идз'а́ц'. Йаны́ с'в'и́н'н'а ко́рм'ац', ко́рм'ац' кабаны́. Куды́ ц'аб'е́ чорт го́н'а! У бруз'е́нтавых м'ашко́х во́з'ац' ма́сла. Ску́пл'ивайац' ма́сла.

Пайе́хала да сы́на у Б'аго́м'ил'. Вы́сып'а сы́пка така́йа с'в'арбу́чайа. Вы́скачыў у адне́й сако́лацца. Йон быў трахтары́стам. К нам чатыро́х студе́нтаў паста́в'ил'и. Граду́ агурко́ў был'и́ пасадз'и́л'и.

Запісана ў 1957 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Е. Швед, 80 г.

Аксакаўшчына (№ 464)

346(*) Вы кукуру́зу идз'иц'о́ пало́ц'? Зра́зу харашо́ ишла́. Йей на́да кре́пка жы́рныйа м'е́сцы. Зра́зу была́ до́брайа, а ц'ап'е́р жо́ўкн'иц'. Йон быў гарман'и́ст, игро́ў. Так крас'и́ва прып'аво́ў. Паспо́ў у с'в'и́рн'е, прышо́ў с каз'бы́. Ма́ма, на́тта мн'е но́г'и бал'а́ц'. Мой хло́п'иц хваре́ў нага́мы и рука́мы. На́тта л'у́б'иц' с ко́н'мы хадз'и́ц'. Нас было́ чатыро́х с'ас'ц'о́р: адна́ на Украйи́н'а, дз'в'е на С'иб'и́ры. Прыйажджа́ла с' С'иб'и́ры. Йана́ за друго́га. У нас у го́радз'а. Двана́ццац' коп [ільну] абаб'и́ла.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта Л. Красько, Н. Мажэйка і С. Доўгай.

Строчыцы

347 Л'е́там был'и́ мы адз'и́н раз у М'и́нску. Идз'о́м тратава́рам, дз'аўча́та нап'е́радз'а, а мы крыху́ зза́ду атста́л'и. Гл'аджу́ — адна́ жанчы́на сыпну́ла бума́шк'и. Идз'е́ дал'е́й и раск'и́давайе ў адну́ старану́, ў другу́йу. Л'у́дз'и иду́ц', падн'има́йуц'. Хто гра́матны, той чыта́йе. И йа падн'о́ў адну́. Жанчы́на пал'адз'е́ла, што йа схава́ў у карма́н, и дала́ мн'е йишче́ тры бума́шк'и. На, ка́жа, у дз'аре́ўн'у н'ас'и́, н'аха́й чыта́йуц'. Ну, ду́майу, прыду́ дадо́му — прачыта́йем, што там нап'и́сана, бо йа н'игра́матны быў.

Сабра́л'ис'а ге́та в'е́чарам, и Буда́й То́дар чыта́йе. Пачыта́л'и мы пракламацыйу назо́ўтра йишче́ ў друг'и́м с'ал'е́ й к'и́нул'и рабо́ту ў падра́ччыка на м'е́л'н'ицы.

Н'е прашло́ й гадз'и́ны, як б'ажы́ц' падра́ччык.

— Чаму́ к'и́нул'и рабо́ту?! — крычы́ц'.

— Па п'ац'дз'ес'а́т кап'е́йек у дз'ен' мы раб'и́ц' н'а бу́дз'ем, плац'и́ц'е па рубл'у́, — атка́звайем йаму́.

Прамарнава́л'и и падра́ччыка да часо́ў дз'ес'ац'и́ й разышл'и́с'а. А нас чатыро́х чалав'е́к пашл'и́ к жн'е́йам, што ў на́шай пам'е́шчыцы жа́л'и жы́та. Падышл'и́ й пыта́йем:

—Па ко́л'к'и вам пла́ц'ац'?

— Па два́ццац' кап'е́йек,— атка́звайуц' жн'е́йи.

— К'ида́йц'е рабо́ту, па п'ац'дз'ес'а́т кап'е́йек пав'и́нны плац'и́ц'. Вас абма́нвайуц', кроў на́шу пи́йуц'.

К'и́нул'и рабо́ту жн'е́йи ў гарадз'ишча́нскага пам'е́шчыка й разышл'и́с'а.

Назо́ўтра к в'е́чару пры́стаў са стра́жн'икам у ха́ту. Йа с'адз'е́ў л'а вакна́, аб'е́даў.

— Ты чаго́ наро́т бунту́йеш, рабо́чых разган'а́йеш? — крычы́ц' пры́стаў.

— Аб'е́дац' хачу́ ко́жны дз'ен',— см'е́ла атка́звайу пры́ставу й стра́жн'ику.

Запісана ў 1951 г. П. М. Гапановічам ад В. А. Будай, 71 г.

УЖО ВЕЧАР, НЕ РАНА

(Старая жнійная песня)

348 Ужо́ в'е́чар, н'и ра́на,
Хало́днайа раса́ па́ла,
Крын'и́чнайа вада́ ста́ла.
Стары́м жанка́м но́шк'и з'а́бнуц',
А ў малады́х сынк'и́ пла́чуц'.
Но́шк'и з'а́бнуц' — тре́ба гре́ц'и,
Сынк'и́ пла́чуц' — тре́ба ўн'а́ц'и.

Запісана ў 1951 г. П. М. Гапановічам ад Т. А. Будай, 66 г.

Астравы

349 У том канцы́ с'ала́ ў нас жал'е́зны пуц' прахо́дз'иц'. Ц'ип'е́р л'а пуц'и́ зноў вы́рас л'ес, а ў вайну́ н'е́мцы л'ес круго́м вырубал'и, хво́йа на хво́йу зва́л'ивал'и, кап парц'иза́ны н'и магл'и́ падыйсц'и́ да до́таў.

Аднаго́ ра́зу капа́л'и мы карто́шку вот тако́й паро́й. Нас шас'ц'о́ра бап было́. Гл'адз'и́м — чалав'е́к да пуц'и́ патпо́ўзайе, праб'ира́йецца куста́м'и. Чу́йем и по́йест груко́ча. Ус'о́ бл'ижэ́й и бл'ижэ́й падыхо́дз'иц', а чалав'е́к, што праб'иро́ўс'а да пуц'и́, ужо́ на Астравы́ б'ажы́ц'.

Ра́птам — узры́ў!!! Н'е́мцы йик падн'а́л'и страл'бу́, так з' з'амл'и́ н'има́ йак падн'а́цца. Ал'е ш чалав'е́к йак упа́ў у с'ало́, то дз'е ш ты йаго́ зло́в'иш: парц'иза́ны ш свайе́ л'у́дз'и.

И тут жа — кара́ц'ел'и. Найе́хала их, н'е́дз'е пав'арну́цца. Акружы́л'и ў́с'о́ с'ало́.

У сус'е́тк'и по́ўна ха́та н'е́мцаў. Гл'адз'и́м — вазо́ны праз во́кны павык'ида́л'и и пачал'и́ ў́с'и́х л'удз'е́й зган'а́ц' у ха́ту. Так сп'о́рл'и, што пав'арну́цца н'е́дз'е. Дз'е́ц'и пла́чуц', наро́т задыха́йецца. П'е́ршым'и пачал'и́ дахо́дз'иц' дз'е́ц'и. Ужо́ и ха́ту аблажы́л'и сало́май и хац'е́л'и патпал'и́ц' ра́зам з' л'удз'-м'и́, а тут йак пачало́ рва́цца на жал'е́знай даро́з'е. Йик падн'ала́с'а страл'ба́, так кара́ц'ел'и хто куды́. А л'у́дз'и праз во́кны да ў л'ес.

Запісана ў 1951 г. П. М. Гапановічам ад Н. Р. Камлюк, 41 г.

Глебкавічы (№ 465)

350 Па-мо́йму так: йак раб'и́ц', дак раб'и́ц', шчы́ра. Ц'ап'е́р у м'ан'е́ здаро́ўйа н'има́. Йак валн'е́н'н'а йако́йа, то чу́йу, што се́рца астана́ўл'івайецца. Сын п'и́ша, кап йа на рабо́ту н'е хадз'и́ла. Ал'е дз'е ш ты б'ес рабо́ты бу́дз'еш. Хай йа нажну́ п'ац'-дз'ес'а́т снапо́ў, то й до́бра. У нас ц'ап'е́р ара́л'и тра́ктарам, а жы́та ц'о́мнайе да харо́шайе. Йа иду́ и л'убу́йус'а, а трактары́ст пыта́йе, чаго́, ц'о́тка, л'убу́йес'с'а. А йа кажу́: «Во кап у нас ус'о́ тако́йе жы́та было́». З'амл'а́ там до́брайа. Йак пас'е́йуц' л'о́ну, дак, йак мо́ра. Вот йа хадз'и́ла у Заре́чча, вот там жы́та! Стайи́ц' ро́ўн'ен'кайе, йак с'ц'ана́. Нашто́ таб'е́ што! Йа Абрацо́ву каза́ла: «Н'а с'ей ты там бурак'и́». А йак узышл'и́ ты́йа бурак'и́, дык и пало́ц' н'ама́ чаго́. А вот што-то капу́ста, йак со́нца рып'аче́, дак и зав'а́н'а. А аднайе́йу раса́дай са́джана. Буракоў у м'ан'е́ мно́га, а раса́ды н'ама́шака. Мо́ркаў вы́сатк'и пав'е́с'ила у с'е́нцах, дак в'ерабйи́ навал'и́л'ис'а. И вот ты скажы́, йак то́л'к'и прарас'ц'е́ раса́да, дак напада́йе машката́.

Запісана ў 1950 г. П. М. Гапановічам ад П. І. Каўтун, 50 г.

351 Гаре́лк'и даўн'е́й н'е купл'а́л'и, а гна́л'и. Пры́дз'а жан'и́х у сваты́. Спача́тку идз'е́ выгл'ада́ц' у ха́ту з гаре́лкай. Вы́пйуц' гаре́лку. Ге́та ўжо ма́лы бары́ш. Пато́м б'аре́ б'икла́шку гаре́лк'и. Йана́ радн'у́ ззыва́йе, а йон в'аз'е́ к маладу́с'е кумп'а́к, заку́ску. Йана́ ззыва́йе радн'у́ на йаго́ заку́ску. А тады́ ўжо н'адз'е́л'и ц'ерас тры йе́дз'е к маладо́й. В'аз'е́ с сабо́й гаре́лку. Пато́м йе́дуц' в'анча́цца. Пав'анча́йуцца, а тады́ гул'а́йуц' ноч. А наза́ўтра да́рац' маладу́йу. Надз'айу́ц' че́пак и са́дз'ац' на дз'ажу́. Тады́ йе́дуц' к маладо́му. Там йана́ з во́за зла́з'иц', и йайе́ зноў са́дз'ац' на дз'ажу́. Саб'ира́йецца ус'е́ с'ало́. Гу-

л'айуц' цéлу ноч, а назáўтра йашчé зноў гул'áйуц'. Гул'áйуц', пакá н'е вы́пйуц' ус'ý гарéлку. А ц'ерас м'éс'ац пас'л'á свáдз'-бы зноў з'б'ирáйецца радн'á. Гéта называ́йецца п'арéз'в'ины *.

Запісана ў 1950 г. П. М. Гапановічам ад А. П. Рачынскай, 56 г.

Забалоцце (№ 471)

352(*) Тут сáду йак'и́х сто п'ац'дз'ес'áт дз'арéўцаў пасадз'и́л'и. Быў вы́ган, дак йагó узарáл'и ды пасадз'и́л'и. Ал'е пускá-л'и кóн'и пáс'ц'иц', дык паламáл'и. Йа ў запрóшлы гот йéз'дз'иў у Лóшыцу, там рóс'ц'ац' сáжанцы. С'éйанцаў мал'éн'-к'их ты́с'ач шес'. Йа кажý, кап йак нам уз'áц' сáжанцаў. Йак йа там, уз'óў, ц'и куп'и́ў — майá спрáва. Да йих на прóшлы гот акул'и́раваў, а ц'ап'éр ужó им па м'éтру. А сат дл'а калхóзу сáмы л'éпшы дахóт. С'óл'атн'айа л'éта йа тóжа пал'ивáў сá-жанцы.

Вот йа знáйу, у гадý сóрак шастóм у Смал'ав'и́чах брáл'и па шес' рубл'éй, а ў Лóшыцы брáл'и па п'атнáццац'.

У нас тут парц'изáны и дн'ом и нóччу был'и́. Йаны́ пачал'и́ пайаўл'áцца с сóрак другóга гóда. Бывáйе, у с'ал'é парц'и-зáны и н'éмцы: адны́ з аднагó канцá, а друг'и́йа з другóга. З нáшайе дз'арéўн'и мнóга парц'изáнаў былó. Йа сам йашчé у ф'и́нскуйу вайнý инвал'и́дам стаў. Тады́ марóзы был'и́ да п'ац'идз'ес'ац'и́ грáдусаў.

Запісана ў 1950 г. П. М. Гапановічам ад М. С. Кірыльчыка, 45 г.

353(*) Вот и́ншы рас куры́ц' и урéдна, ал'е ус'é кýрац'. И н'а тóл'к'и у Рас'и́йи, ал'е ва ус'и́х гасудáрствах. Наш урáч казóў, вот йак брóс'иў куры́ц', так растаўс'ц'éў.

Вот кладб'и́шчы, нáшы и бац'к'и́ н'а пóмн'ац' йих. Кáмн'аў былó мнóга. Вот гéты пáм'атн'ик, йак прыйаждж́áл'и абсл'é-давац' балóты, и йаны́ н'е прачытáл'и пóдп'ис. Вот йа пóмн'у йашчé турéцкуйу вайнý. Старéйшыйа пóмн'ац'. Йа пажы́ў ужó. Вот с'ейчáс тóл'к'и прыйéхаў з бал'н'и́цы, стáв'ил'и на ранг'éн.

Запісана ў 1950 г. П. М. Гапановічам ад З. Н. Мазаніка, 78 г.

Каралёў Стан

354 Ц'ип'éр бывáйе ахóтн'ик прахóдз'е й дз'ен' и два и н'и забйéц' н'и зáйца, н'и злóв'е ры́бы. Л'асы́ павыс'икáл'и, рéчк'и абм'ал'éл'и. Дз'е-н'идз'é тóл'ка стáда дз'икóў прóйдз'е. А ра-н'éй тут сасн'áк, йик мóра стайáў. Сасна́ ап сасну́ б'и́лас'а. Йак стýкн'иш сасну́ — з'в'ин'и́ц'. Л'ес и л'ес, гл'áн'иш ув'éрх — шáпка вáл'ицца.

У аднагó майгó бáц'к'и кал'á дваццац'и́ вул'л'óў стайáла ў л'éс'е. Пастав'иў вул'éй — так да вóс'ьн'и пóв'ьн м'óду. У нó-

выйа кало́ды райй са́м'и п'ирахо́дз'ил'и. Л'исна́йа пчала́ н'ичо́га н'и баййцца: н'и в'е́тру, н'и хо́ладу. Ко́жны дз'ен' наро́т ишо́ў у л'асы́ й у л'асы́.

Вот адз'и́н рас мой ба́ц'ка ис друг'и́м ахо́тн'икам йе́з'дз'иў на ахо́ту. Зайе́хал'ис'а йаны́, йик вы да нас, у вадно́ м'е́ста пат Бары́сава. Йак там йаны́ ахо́ц'ил'ис'а — им знац', а б'ис вы́п'иўк'и, му́с'иц', н'и абышло́с'а. Ба́ц'ка ча́ста пам'ина́ў ге́та пал'ива́н'н'е.

Тут по́л'е ран'е́й было́, а там л'а гары́ дуп в'ал'и́к'и стайо́ў. Ба́ц'ка дайе́хаў да ду́ба, што л'а даро́г'и рос, и што-та йаму́ здало́с'а: распро́х кан'а́, прыв'изо́ў йаго́ да ду́ба, паск'идо́ў кал'о́сы, раз'дз'е́ўс'а и л'ох спац'. Прасну́ўс'а й гл'адз'и́ц' — жак'е́тка л'ажы́ц' ра́дам, кал'о́сы раск'и́даны й кон' угра́сшы. Йа, ка́жа, надз'е́ўс'а скаре́й и да сус'е́да. До́ўга по́тым над им л'у́дз'и пац'иша́л'ис'а.

Запісана ў 1952 г. П. М. Гапановічам ад Ц. М. Сасноўскага, 78 г.

Паперня (№ 222)

355 По́з'н'ай во́с'ьн'н'у тру́нна нам ста́ла: кругo̗м зас'е́л'и кара́ц'ьл'и, адус'у́л' с'ц'агну́л'и пал'ица́йиў. Вы́шаў хл'еп и патро́ны на йсхо́дз'е. И вот рашы́л'и мы прарыва́цца ў другу́йу пу́шчу. Пашо́ў у разв'е́тку й йа. Во́с'ьн, ноч, ц'о́мна, а мы паўз'о́м ускра́й л'е́су. Хо́ланна ста́ла, басы́ — до́ўга н'и папоўз'е́ш. Тады́ сус'е́т мн'е й гаво́ра: «Дава́й праб'ира́цца па тей старан'е́». Ско́ра паказа́л'ис'а ха́ты.

Дабра́л'ис'а мы да кра́йн'ай ха́ты, падышл'и́ да вакна́ й чу́йем — гаво́руц'. А но́ччу ге́та было́... Назо́ўтра к'ило́м'итраў с'имна́ццац' ишл'и́ п'е́шшу. Нат л'иса́м'и самал'о́ты прал'ита́л'и... А сын мой йак пашо́ў у парц'иза́ны, так да со́рак шо́стага го́да н'и прыйижджо́ў дамо́ў.

Запісана ў 1952 г. П. М. Гапановічам ад В. В. Асіновіча, 49 г.

356 Мно́г'ийа тады́ ўц'акл'и́. Аста́в'ил'и до́ма ўс'о. Дабро́ было́ н'и абмало́чанайе, и пры н'ам'е́цк'им нал'о́ц'е ўс'о згаре́ла. Дз'аре́ўн'у спал'и́л'и да па́лк'и. Ге́на ву́л'ица ўс'а згаре́ла, на́ват сам'и́м кара́ц'ил'ам' н'и было́ куды́ дз'ива́цца.

Праз с'амйу до́ўга н'и знаў, а по́тым йаны́ аказа́л'ис'а. Дачка́ зв'азно́й была́ ў парц'иза́нск'им адра́дз'е. Аднаго́ ра́зу парц'иза́ны падйе́хал'и надв'е́чър и п'ираб'и́л'и н'ам'е́цк'и гарн'изо́н.

Запісана ў 1952 г. П. М. Гапановічам ад Я. Л. Салаўя, 68 г.

Раўбічы

357 За вайну́ ў нас палав'и́на з'амл'и́ л'е́сам пазараста́ўшы. А да вайны́ ўс'о зас'ива́лас'а, з'имл'а́ до́бра радз'и́ла. Калхо́с

свайу́ м'е́л'н'ицу м'еў, турб'и́ннуйу вадз'ану́йу. И ел'иктраста́нцыйа свайа́ была́, и л'ес свой м'е́л'и. У адне́й ку́з'н'и то́л'ка нас чатыро́х кавал'о́ў раб'и́л'и. Адны́м сло́вам, бага́ты быў калхо́с, хл'е́ба заўс'о́ды хапа́ла.

Запісана ў 1952 г. П. М. Гапановічам ад І. Л. Міхалевіча.

Сухарава

358 Тара́сава ад нас к'ило́м'етраў шес' стайа́ла. Наро́т там на п'ишча́ных м'еста́х жыў. Прыбл'и́зна дваро́ў ис со́рак было́. Н'ив'ал'и́чкайа ре́чка прац'ика́ла, круго́м бало́ты, л'асы́. А ц'ип'е́р ге́та с'ало́ ско́ра бу́дз'е гран'и́чыцца з на́мы. На аткры́тым по́л'и жыв'о́м. Л'е́су до́брага н'и ў нас, н'и ў их ужо н'има́. Л'адз'и́ц'е, як'и́мы па́л'им то́нк'имы дупца́мы. Сало́мы с'о́л'ьта во́бмал'.

Запісана ў 1952 г. П. М. Гапановічам ад Г. А. Жыгалкі, 72 г.

СМАЛЯВІЦКІ РАЁН

Слабада (№ 223)

ХІТРЫ ЗЛОДЗЕЙ

(Казка)

359 Адз'и́н рас в'е́чарам захо́дз'иц' — ге́та было́ ў старо́йа уре́м'а — захо́дз'иц' к чалав'е́ку к аднаму́ чалав'е́к начава́ц'. Захо́дз'иц' к йаму́ ва дво́р. Гаспады́н'а падайи́ла каро́ў, загна́ла, а забы́ла бычанка́ загна́ц'. А там у их пат хл'е́вам в'ис'а́ц' ре́з'г''ины. Йон н'и до́ўга ду́майа, атчап'и́ў павадо́к, зак'и́нуў ге́таму бычанку́ на ро́г'и и прыв'аза́ў йаго́. Захо́дз'иц' у ха́ту и про́с'ицца п'ираначава́ц' и гаво́рыц': «Йа н'и адз'и́н, у м'ан'е́ бычано́к с сабо́й». Гаспада́р ге́ты ка́жа йаму́: «Начу́й и бычанка́ прыв'ажы́». Йон ка́жа: «Йа ужо́ прыв'аза́ў». А гаспады́н'и ка́жа: «Там, мо́жа, у вас астало́с'а йако́й травы́, так да́йц'а бычанку́, хай гало́дны н'и стайи́ц'». Гаспады́н'а пашла́ патк'и́нула таму́ бычанку́ травы́ и прышла́ ў ха́ту и ка́жа сваймў гаспадару́: «Йакра́з жа йаго́ бычано́к, йак наш, йак капл'а́ у ка́пл'у». А гаспада́р ужо́ ка́жа: «Ей, чудна́йа, ц'и скац'и́на у скац'и́ну н'и ўда́сца, чалав'е́к на чалав'е́ка и то пахо́ж». Тады́ йаны́ пав'аче́рал'и ужо́ ге́та, ну и, кан'е́чна, л'агл'и́ спац'.

Наза́ўтра ужо́ чалав'е́к уста́ў пара́н'ша, каб в'е́с'ц'и прадава́ц' бычанка́. Уста́ў, уз'а́ў бычанка́, падз'а́каваў гаспадару́ и пав'о́ў у го́рат. А гаспада́р то́жа сабра́ўс'а у го́рат с свайе́й гаспады́н'ай на база́р прадава́ц' кажу́х. Ну, ал'е йаны́ на кан'и́, так усп'е́йуц' йе́хац' паз'н'е́й. Вот йаны́ сабрал'и́с'а, с'е́л'и и пайе́хал'и.

Йе́дучы, наган'а́йуц' йаны́ ге́тага са́мага чалав'е́ка, и гаспады́н'а зноў ка́жа гаспадару́: «Ну вот пагл'адз'и́, йакра́с наш бычано́к». А гаспада́р ка́жа йой: «Ц'и́ша, н'и с'м'ашы́ л'удз'е́й».

Прыйе́хаўшы на база́р, йаны́ астанав'йл'ис'а прадава́ц' кажу́х. А ге́ты чалав'е́к за цану́ н'и стайа́ў и с'ича́с жа прада́ў бычанка́. Прада́ў и прыхо́дз'иц' к ге́таму, што прадайе́ кажу́х. Гаспада́р и пыта́йицца ў йаго: «Ну што ж, прада́ў бычанка́?» Ге́ты атв'ича́йа: «Прада́ў». А ў их пыта́йицца: «А што вы прадайиц'о́?». А йаны́ атв'ача́йуц': «Кажу́х». Йон тады́ гаво́рыц': «Дава́йц'а йа купл'у́ ге́ты кажу́х». Уз'а́ў, нак'и́нуў йаго́ на пл'е́чы, уро́дз'и м'е́рыц', и ка́жа: «Ей, йон мн'е до́бра падхо́дз'иц'. Ско́л'ка вы за йаго́ хо́чыц'а?»

Тут йа н'и скажу́ цану́, йак было́, ал'е гаспада́р сказа́ў цану́, и йон сагла́с'ан. Йак уск'и́нуў кажу́х на пл'е́чы, так и идз'е́ бары́ш п'иц' у зайе́жжы дом.

Йак зайшл'и́, а йаму́ ус'е́ там шынка́рк'и знако́мыйа, йон ка́жа: «Н'ас'и́ г'а́рн'ац гаре́лк'и и гус' сма́жануйу». От, йаны́ пачал'и́ п'иц' бары́ш, с палав'и́ну вы́п'ил'и, гу́с'и ге́тай атйе́л'и. Прахо́жаму ду́майицца: «Тре́ба ул'изну́ц'». Йон гл'адз'и́ц' у вакно́ и ка́жа: «Ун' кум мой пайшо́ў, тре́ба пазва́ц', хай и йон гаре́лку вы́пйа. А бары́ш п'иц' тре́ба, каб л'у́дз'и был'и́». Йон скаре́й у дз'в'е́ры и крычы́ц': «Кум, пасто́й, кум, пасто́й!» — и паб'е́х за уго́л, за друг'и́. А йаны́ с'адз'а́ц', чака́йуц'.

За́рас сын прыйажджа́йа — агл'е́дз'ал'и, што бычанка́ н'има́. Уска́квайа узвално́ваны у карчму́ и крычы́ц': «Дз'е той чалав'е́к, н'а в'и́дз'ал'и йаго́, йон на́шага бычанка́ з'в'оў!» Ба́ц'ка ка́жа: «Йон паб'е́х ку́ма звац' и кажу́х з'н'ос». Йон б'е́хчы, а шынка́рка йаго́ за кры́сы: а заплац'и́ за гаре́лку, за гус'. Гарадавы́ с'уды́, за йаго́ ды у катала́шку. А там йашче́ ўсы́пал'и, п'ираначава́ў, заплац'и́ў за начл'е́х и пашо́ў дамо́ў, йашче́ за гаре́лку заплац'и́ўшы.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта Юрэвіч, Ярашэвіч, Камароўскім ад У. З. Міхалевіча, 64 г.

ЧЭРВЕНЬСКІ РАЁН

Ляды (№ 515)

360 Мы п'е́рвыйе уступ'и́л'и у калга́с. Нас было́ дво́йе. А пато́м хло́пцы падрасл'и́. Стара́л'ис'а, раб'и́л'и, дак палучы́л'и дз'ев'ано́ста пудо́ў хл'е́ба и вас'имна́ццац' пшан'и́цы. Калга́с наш харо́шы быў. Буды́нку было́ мно́га. Н'е́мцы йак прышл'и́, дак спал'и́л'и ус'о́. У нас парц'иза́ны был'и́, дак н'е́мцы байа́л'ис'а, ал'е быва́ла нарыва́л'ис'а. Тады́ йак п'е́ршайе акруже́н'н'е было́. Ба́бы пла́чуц'. А н'е́мцы йе́дуц'. Пазаб'ира́л'и мушчы́ны ко́н'и и пайе́хал'и у л'ес. Наза́ўтра з'б'ира́йуцца ба́бы иц'и́ у в'о́ску — аш н'е́мцы йих и палав'и́л'и. И во́с'им дз'о́н стайа́л'и у с'ал'е́. Тады́ йаны́ нараб'и́л'и дз'ало́ў. Павыган'а́л'и ус'и́х л'удз'е́й, вы́страйил'и. Йак ка́жуц' л'у́дз'и, п'еражы́тайе н'е забы́тайе. У на́шай дз'аре́ўн'и пл'е́нныйа стайа́л'и, а да́л'е* ста́л'и н'е́мцы йих заб'ира́ц', а йаны ў парц'иза́ны пашл'и́. У нас была́

дз'арéўн'а да вайны́, так'и́йа будынк'и был'и́, такóйе гумнó, с'в'и́ран, бáн'а! Мы йак пабáчал'и вайнý, дак йак пачнýц' гавары́ц' пра вайнý, дак аш валасы́ ды́ба станóв'ацца.

У нас л'асы́ в'ал'и́к'ийа. Нáшу дз'арéўн'у звáл'и другóйу Масквóйу. У нас Ц'ихам'и́раўск'и атрáт стайáў, ус'é гарн'изóны паразб'ивáл'и. От грам'и́ў н'ёмцаў. Наступáл'и н'éмцы, а ц'ихам'и́раўцы йак уз'áл'и бой, дак н'éмцы уц'акл'и́. З'имóйу хóладна, а дз'éц'и малы́йа, а ў дз'арéўн'и н'éмцы. Йа йéду и плáчу. А парц'изáн кáжа: «Чагó плáчаш?» А йа кажý: «Вот уц'акáйем, а вы на бой идз'ац'é». Йа йак гл'áнула — аш н'éмцы. Йа и закалац'и́лас'а. А йон [немец] настáв'иў аўтамáт и крычы́ц': Иц' ту!» Йа устáла з дз'аўчы́нкай и идóм. Налав'и́л'и нас тры́ццац' с'ем душ. А нас гóн'ац' па с'н'агý па пóйас. Ну, прыгнáл'и нас у с'алó, ачап'и́л'и. Ну, што. Тады́ дз'éц'и у гóлас — то дал'бóх душá разрывáйецца — да пас'ин'éл'и, да пачарн'éл'и йаны́. Ну, прав'éрыл'и нáшы клýнк'и и пагнáл'и у пóл'е, а там йáмы капáйуц'. Мы дýмайем, што уже б'иц' бýдуц', аш пагнáл'и у Л'áды. Загнáл'и на двор, часá паўтарá нас там дз'аржáл'и, а мы пакал'éл'и, пачарн'éл'и. А тут Макáўе гары́ц'. Дык мы сабрáл'ис'а и идóм, а тут часавы́йа стайáц', а мы с' дз'éц'мы, а марóс! Йон пытáйа, дз'е был'и́, мы кáжам — у л'éс'и. Йон и пав'óў нас. Зав'ал'и́ у хáту на дапрóс. Да так с'и́л'на дапрáшвайа. Пытáйуц', ц'и парц'изáн мнóга. А мы кáжам — н'е в'éдайем.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. Германовічам і С. Залескім ад Х. Бабіч, 40 г.

Ачыжа (№ 516)

361 Набрáла йа буты́лку вады́ кал'á калóдца, а н'éм'ец крычы́ц': «Стой!» Дак йа зал'éзла у пýн'у, атадрáла дóшку, да йак атчын'и́ла, дак л'ýдз'и и пашл'и́. Аш пры́б'егл'и н'éмцы, стáл'и у б'инóкл'и гл'адз'éц'. Ну, разышл'и́с'а ус'é. Назáўтра и злав'и́л'и нас, пасадз'и́л'и, нав'ал'и́ пул'ам'óт и рагóчуц'. А дал'é * кáжуц': «Пал'и́ц'е кас'ц'óр». А дáл'е прыгнáл'и машы́ну, пасадз'и́л'и чалав'éк сóрак, йак ирванýц', дак л'ýдз'и аш п'ишчáц'. Прыв'éз'л'и у знакóмайе м'éсца, зав'ал'и́ у пýн'у и замкнýл'и. Назáўтра пат гумнó дз'в'е арýдз'и и йак пачал'и́ б'иц' па л'éс'е, дак пýн'а аш калóц'ицца.

Тры разы́ хац'éл'и нас н'éмцы улав'и́ц'. А нас у с'ал'é н'икóга н'е былó. Ус'é жыл'и́ ў л'éс'е. Хто 'стóўс'а адз'и́н, хто з' дз'и́ц'ем. А н'éмцы идýц' да гéкайуц'. А мы патам'и́л'ис'а. Кáжам: «Давáй аддыхн'óм». А тут н'éмцы. Ус'е йак к'и́нул'ис'а уц'акáц'! Тóл'к'и трóха улав'и́л'и. Тóл'к'и аднá дз'аўчы́на вы́л'азла. Вы́шла, ды паўс плот. Стайáў вос, а на вóз'е дз'éшка, дак йанá ў дз'éшку зал'éзла. А дошч йак ул'éйаў, йак ул'éйаў, кап ты в'éдала.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута І. Германовічам і С. Залескім ад Е. Я. Галкі, 63 г.

Новая Ніва (№ 510)

362 А м’е́л’н’ицу спал’и́л’и н’е́мцы. У нас тут то́л’к’и адна́ й была́ на вадз’е́. Ва́жнайа была́. Парц’иза́ны спал’и́л’и мост, каб н’е́мцы н’а п’ерахо́дз’ил’и, йаны́ на ху́тары стайа́л’и. Хадз’и́л’и, хадз’и́л’и круго́м (ге́та с’аре́дадн’а было́), ды й спал’и́л’и.

Каб была́ м’е́л’ница, то мы б уз’ал’и́ йе́та тут йачм’е́н’у да й змало́л’и. А то мы н’икуда́! Тут нараб’и́л’и жаро́н дз’ерав’а́ных, ал’е н’а м’е́л’уц’ ц’ап’е́р. Нам’е́л’аш, дак вада́ саб’е́, а йе́та саб’е́. А там кам’ан’и́ ц’ашк’и́йа. Мы, и ўну́чка, и з’ац’ — ус’е́ мало́л’и. То што ш вада́ — с’и́ла! И там по́тсып раўнам’е́рны, а то тро́х’и патсы́паў, то й пашло́ кру́пна. А м’е́л’н’ица была́ даўно́, йак с’в’ет сушчаству́йе. Йа то по́мн’у пам’е́шчык Ше́в’ич збудава́ў но́вуйу, у во́с’имдз’ас’ат шо́стым гаду́, з’имо́йу йак згаре́ла. Пабудава́л’и йашче́ но́вуйу — йана́ згаре́ла ў дз’ев’ано́ста друг’и́м гаду́, на пакро́вах. Пабудава́л’и но́вуйу, и та́йа ўжо до́ўга стайа́ла. А на йе́тым м’е́с’ц’и бог зна́йе, ко́л’к’и ўжо м’е́л’н’ица сушчаству́йе. Тут была́ и сукнава́лка. У йих была́ ал’е́йн’а. И быў чалав’е́к, што ма́йстрам быў. А на йе́тай ал’е́йн’и йаны́ схава́л’и гро́шы. А йон нашо́ў ды уз’а́ў. А йаны́ агл’е́дз’ил’и, заман’и́л’и, дык йон аддаў. Йаны йаму́ дал’и́ хл’е́ба. А там было́ ты́с’ач двана́ццац’ зо́лата. Йаны́ так’и ў Маскву́ й уйе́хал’и. Ц’ераз ву́л’ицу тут йо́с’ц’ака, што у йих служы́ла.

Бало́та йе́та у нас, грас’, вада́. А то ба́гна н’асхадз’и́майа. Там гу́ск’и, трава́ така́йа, расту́ц’ на граз’и́, па два л’истк’и́ на ко́рн’и, св’и́н’н’ам дайу́ц’. А ў Йу́рав’ич, ка́жуц’, на йих [гускі] како́шн’ик, то мы с’м’айо́мс’а з’ йих.

Пайду́ ваз’му́ тре́сак ды ў п’еч ук’и́ну: звары́ц’ тро́х’и бу́л’мы.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і І. І. Скорбеж ад С. Д. Няборскага, 78 г.

Грабенка (№ 508)

363 Даўн’е́й уже в’асна́ наступа́йа, дык уже пла́х’и дз’е́лайуц’. Ну, ал’е то́л’к’и ге́тайа пла́ха *, дык йана́ лама́йецца, а бо́раны, дык йаны́ йашче́ быстре́й. А зраб’и́ц’ йайе́ дык в’е́лм’и ц’а́шка. Йано́ йак ц’а́шка, ал’е рабо́ты мно́га, паку́л’ накру́ц’им б’аро́завых дупцо́ў, а йаны́ дык йак патсо́хнуц’ на со́нцы, дык йак ба́чыш пал’ац’а́ц’ и на адну́ в’е́сну н’е хва́ц’иц’. Ай, ал’е ш даўн’е́й и жы́з’н’а была́ мудре́й кру́чанага саба́к’и.

Йа ш н’е ко́нчыў н’и аднаго́ кла́са и н’е ўм’е́ў н’и чыта́ц’, н’и п’иса́ц’. Ал’е йак пашо́ў у а́рм’ийу, то тро́х’и и навучы́ўс’а. Ал’е ш йака́йа там вучо́ба была́! Бува́ла, по́йдз’аш у карау́л, во́з’м’еш каранда́шык, ц’атра́ц’, буква́рык и с’л’иб’изу́йеш памал’е́н’ку. Дык чаго́ тро́х’и н’и в’е́дайеш, пыта́йаш у салда́т. И вот ге́так тро́х’и навучы́ўс’а. Чыта́ц’ то сла́ба мох, а вот п’иса́ц’, то до́бра навучы́ўс’а.

Н'ѐкал'и ш у нас тут л'асы́ был'и́, што н'е прайс'ц'и́. Дык ду́майац'а што — м'адз'в'ѐдз'и вадз'и́л'ис'а. Адну́ з'иму́ дык аш п'ац' штук заб'и́л'и у каз'о́нным л'ѐс'и. Ус'о́ ш так'и, хоц' л'ес каз'о́нны быў, ал'е на м'адз'в'ѐдз'аў зага́двал'и.

Дз'ѐлал'и так, што на со́сны ву́л'л'и ц'ага́л'и с пчо́лам'и, дык гѐтыйа м'адз'в'ѐдз'и збра́сывал'и. И здайѐцца высо́ка ус'ц'а́гвал'и, а йон пато́м уз'л'ѐз'а и сц'а́гн'а.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. В. Рудакоўскім і М. С. Васілеўскім ад А. Я. Алейніка, 78 г.

БЯРЭЗІНСКІ РАЁН

Кукарава (№ 540)

364 (*) Пра́л'и, снава́л'и кро́сны, б'и́л'и йих, ты́йа кро́сны, пра́н'икам'и, у сту́п'и таўкл'и́ асно́ву, сушы́л'и, на наво́й нав'ива́л'и, нак'ида́л'и ў н'ит, тагды́ ў б'о́рда. И ў два н'иты́, и тры, и п'ац', и двана́ццац'. Шы́л'и балахо́ны, насо́вы *, андара́к. У шес' по́лак п'иратыка́н'н'а, насо́ўчык, и што́н'ик'и б'ѐл'ин'к'ийа. Зав'а́жуц' нам'о́тку *, пазатыка́йуц' ро́жк'и.

Хл'еп п'акл'и́ пшан'и́шны и жы́тн'и из раз'и́нкам'и. З'имл'а́ была́ н'и наво́знайа. Даўн'ѐй н'и знаў жан'и́х маладу́х'и, а маладу́ха жан'их́а, паку́л' в'инча́цца. Ус'а́к жыл'и́.

Галава́ майа́ слаба́йа. Кал'и што рабл'у́, к'и́ну. Во́с'м'ара было́ дз'ац'ѐй, и пашы́ц' и спра́с'ц'и само́й. До́чк'и шче йо́с'ика, до́ма у с'ал'ѐ за́мужам. Бо́л'шай дз'ѐўца чаты́рнаццаты гот. Шкаду́йа, и йа шкаду́йу. Прыв'азо́м дамо́ў. Кап абы-йак'и́йа был'и́, н'ихаро́шыйа.

Ц'ип'ѐр ус'у́ды кусо́к хл'ѐба заро́б'иш. Ц'и шо́сты гот йак йина́ ў нас? Каза́л'и — жан'и́с'а, п'ерш зав'ину́ўс'а быў, по́сл'а ац'и́х. Ко́л'к'и йон пажы́ў. Н'ав'ѐстка н'и дачу́шка — с'ан'н'и́к н'и паду́шка. Йон быў тры́ццац' тры гады́ л'ис'н'ико́м. Гадо́ў из' н'ѐскул'к'и пал'аво́дам. На тра́ншпарц'и. Было п'ац' сыно́ў. Дз'ал'и́л'ис'а, ды н'ико́л'к'и н'и руга́л'ис'а. Гѐта за майго́ чаты́ры гады́ маладз'ѐй. В анны́х гада́х. Йа ц'ерас ха́ту — ра́зам расл'и́, гадава́л'ис'а, и ра́зам в'ек дажыва́л'и и з'в'икава́л'и. Ба́ц'ка пам'о́р, мн'ѐ было чаты́рнаццац' гадо́ў. Ат кал'а́т пашло́ вас'м'идз'ис'а́т п'ѐршы.

Ац'ѐц по́йдз'а у сваты́, вы́сватайицца, а сын н'и зна́йа и н'и ба́ча. Тады́ прыхо́джуц' зару́чаны п'иц'. Папи́йуц', ц'ераз' н'адз'ѐл'у сва́дз'бу спраўл'а́йуц'. Тады́ прыйижджа́йуц' брац' н'ав'ѐстку и йѐдуц' к в'анцу́. Маладу́ха б'арѐ дз'в'ѐ дру́жк'и, а малады́ ша́х'ира, а па до́ўн'аму брус'н'и́к *. Прыхо́дз'им у цѐркву, и ба́ц'ушка круго́м во́дз'а. Ша́х'ир дз'аржы́ц' в'ано́к над жан'ихо́м, дружк'и́ — над маладу́хай. Ба́ц'ушка во́дз'а йих круго́м стала́ и п'айѐ. Тады́ з'в'инча́йуцца, пааб'ѐдайуц' и ўжо дамо́ў йѐдуц'. Сва́дз'бу гул'а́йуц' у маладу́х'и. Назо́ўтра жан'и́х прыйижджа́йа па маладу́ху и тады́ в'адз'ѐ дамо́ў.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. І. Ляпёшкіным і М. А. Купрыянчыкам ад М. В. Буліч, 67 г.

Паплавы (№ 509)

365 (*) Зна́чыц’, удвайо́м с стару́хай жыв’о́м. Радн’и́ н’ийа́кай. Йо пл’ам’е́н’н’ик’и, ал’е йаны́ дал’о́кайа радн’а́. Пры н’е́мцах пагаре́л’и, бу́тк’и пастаўл’а́л’и уре́м’инныйа. Прышл’и́ з’ л’е́су — дык н’ичо́га н’ама́. Прышо́ў з’ л’е́су, с’еў пад л’и́пку и пла́чу. Дожж идз’о́т, и йа пла́чу, а спра́тацца н’ама́ куды́, а ц’ап’е́р ужо харашо́.

Ра́н’ше пам’е́шчыцкайа дачка́ так н’а разадз’е́тайа была́. Да́жа са́м’и платк’и́ тка́л’и, а ц’ап’е́р жыс’ц’ малады́м — прыбра́ныйа хо́дз’ац’. Пры н’е́мцах был’и́ у л’асу́. Прышо́ў, звал’и́ў бага́цтва то́йа, што на свайи́м гарбу́ н’ос, и н’а в’е́дайу, што раб’и́ц’. Ды пачал’и́ но́вуйу карто́шку капа́ц’, ды каро́ўку прыгна́ў. Да́ццы было́ два́ццац’ тры гады́, у М’и́нску служы́ла.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад В. Дылейкі, 83 г.

ІМЖАЧКА

(Жарт)

366 Пав’о́ў сын з ба́ц’кам кабы́лу па́с’в’иц’. Была́ во́с’ин’скайа имжа́чка. Имже́ла. Ба́ц’ка спац’ л’ох, а сы́ну сказа́ў п’ил’нава́ц’ кабы́лу. Сын уба́чыў ваўка́ и ду́маў, што ге́та имжа́ка. Йон и ка́жа:

— Та́та, та́та, имжа́чка идз’е́ц’.

— Дармо́, сыно́к, н’иха́й идз’е́ц,

— Ды зноў с’п’иц’.

— Та́та, та́та, имжа́чка ужо л’а́ кабы́лк’и ска́ча.

— Дармо́, сыно́к, н’иха́й ска́ча.

— Та́та, та́та, имжа́чка ужо кабы́лку павал’и́ла.

— Дармо́, сыно́к, — ка́жа, — н’и́хай л’ажы́ц’.

— Та́та, та́та, имжа́чка кабы́лку ужо разарва́ла.

А йон с’п’иц’.

— Та́та, та́та, ужо кроў пал’ила́с’а.

Усхвац’и́ўс’а ба́ц’ка — аж ге́та воўк.

— А чаму́ ж н’и каза́ў ран’е́й!

— Йа ш каза́ў, што имжа́чка идз’е́ц’. Йа ш ду́маў, што ге́та имжа́чка.

СКУПАЯ БАБА

(Казка)

367 Была́ бага́тайа, бага́тайа ба́ба, ды ду́жа скупа́йа. Ха́тка йийе́ мал’е́н’кайа дре́н’н’ен’кайа. Ско́л’к’и жыла́, ус’о́ ц’и́снула, ц’и́снула — ус’о́ з’б’ира́ла бага́ц’ц’е. А ў ха́ц’и н’и памо́ста *, н’ичо́га. Прышо́ў у дз’а́ре́ўн’у салда́т п’ираначава́ц’. Йаму́ сказа́л’и, што йо бага́тайа ба́ба, ал’е́ пад йайе́ н’ихто́ н’и патсту́п’ицца: у йайе́ мно́га гро́шай. [Прышоў салдат].

— Майо́ дз’е́тк’а, у м’ан’е́ ш ц’е́сна.

— Н'ичаво́, ба́пка, с'м'и́рымс'а.

Ба́ба н'ичо́га н'и дала́ йаму́ йе́с'ц'и, и йон стаў вары́ц' тапо́р.

— Ай, — ка́жа ба́ба, — у нас н'ихто́ н'а ва́рыц'.

Н'ичаво́, ба́бушка, йон уку́сный, ал'е то́л'к'и тре́ба круп и со́л'и.

— Йо, — ка́жа ба́ба. И прын'е́сла йаму́ со́л'и и кру́п.

— Лу́ку на́да, ба́бушка.

— Йо и лук.

Кал'и́ звары́ўс'а суп, ба́ба паспыта́ла. Суп уку́сны и тапо́р це́лы.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. С. Шапялёнак, 50 г.

Багушэвічы (№ 511)

368 Зна́чыцца, йик пат Л'ен'ингра́дам йим йак да́л'и, дык йаны́ йи с-пат М'иг'ил'о́ва вы́брал'ис'а. Йим там ужо́ так да́л'и! А ў дз'аре́ўн'и н'иц н'ико́га, а йаны́ с-пат л'е́су, а атку́л' дык на на́ша с'ало́ снара́ды ста́л'и сы́пац'. Н'е́мцы прышл'и́ рас уно́чы, ацап'и́л'и ха́ту ды сту́кайуц' у дз'в'е́ры: «Атвары́, хадз'а́йин!» Увашл'и́ у ха́ту. Мы на п'е́чы с'аджо́м. «Што вам тре́ба?»,— кажу. А йаны́: «М'и́ша Б'ал'а́з'ин у вас харо́н'иц-ца?» А мы ка́жам: «Н'ама́». Вот йаны́ и н'а знайшл'и́.

А ста́ршы сын с'е́м гот служы́ў на мо́ры. А самал'о́таў дык шмат л'ац'е́ла, йи пу́шк'и страл'а́л'и, дык ув адз'и́н йак папа́л'и, то йон йи упаў л'а радро́ма и загаре́ўс'а; л'о́ччык'и дык, ма́быц', спас'л'и́с'а. А йак на́шы прышл'и́, дык тут мно́га та́нак стайа́ла. Йаны́ спра́в'ил'ис'а, дык пайе́хал'и на хронт, а мы ста́л'и з' л'е́су выпо́ўзвац', йак ра́к'и.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Лазаруком і А. М. Самурыным ад Г. Белязяка, 77 г.

369 Йак то́л'к'и прышл'и́ н'е́мцы, дык йа ш малады́, дык хава́ўс'а. Зал'е́с, ге́та зна́чыц', йа пат памо́ст *. Дз'ава́цца н'е́г-дз'а. А н'е́мцы прын'е́сл'и ма́ц'ары гус' жа́рыц'. Дык ма́ц'и гус' зажа́рыла, дык н'а па-йи́хн'аму. Йаны́ й н'а б'ару́ц'. Ма́ц'и й ка́жа: «Ну, то й тра́сца вас». Йе́ту гус' мн'е пат памо́ст аддала́. М'ан'е́ с'м'е́х б'аре́. А по́тым йа вы́л'ас атту́л'.

Мы прыб'е́гл'и ў л'ес, а там на́шы мушчы́ны. Жыво́м там, а там была́ ха́та, дык йаны́ й ка́жуц', жыв'и́ ў йой, а йа ду́майу: «Начо́рта йана́ мн'е». У парц'иза́нах мы был'и́, стайа́л'и там у л'е́с'а. Тут пабыл'и́ мы, му́с'иц', дн'и чаты́ры, а по́тым пашл'и́. Йикра́с мы з'б'и́л'ис' с ка́рты, йи тут бало́та бал'шо́йа. А йикра́с ишо́ў бран'ипо́йаст. Дык йаны́ чу́йуц', што хто́с'ц'и хл'о́пайа, а йе́та ко́н'и на́шыйа. Дык йаны́ дава́й страл'а́ц'. И ус'и́х ко́н'ай пастрал'а́л'и.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Лазаруком і А. М. Самурыным ад В. Няхая, 35 г.

370 У нас з'амл'и́ н'амно́га было́: ба́ц'ка аткуп'и́ў паўтара́ вало́к'и. А радн'и́ майо́й мно́га, ды н'иго́днага тут н'ама́. У ба́ц'к'и до́бра было́ — там нас шмат было́. Мы удз'в'о́х пашл'и́ за́муш. Пашла́ за́муш, два гады́ пабыла́ йи заўдав'е́ла, дык йа пашла́ служы́ц', у пано́ў служы́ла. Дре́нна было́, ды пато́м н'а до́ма, ды ус'а́каму тре́ба услу́жыц'. Ц'ап'е́рака н'и пло́ха, ал'е што б'аз здаро́ўйа астала́с'а, аглу́хла. Ужо у м'ан'е́ с'ем сыно́ў было́ и п'ац' дачо́к, дык вот ц'ап'е́р аглу́хла. А у м'ан'е́ быў п'е́ршы сын, дык и наву́чны быў: што н'и загл'е́дз'иц', дык зро́б'иц'.

Йа за вайну́ што палажы́ла здаро́ўйа, так байа́лас'а. Адз'и́н рас, дык прышл'и́ йаны́ [немцы] йайе́ц. Йа ге́та схава́лас'а. Скаре́й у ха́ту, галаву́ ув'арц'е́ла ды на п'еч. Аш йаны́ прыхо́дз'ац'. А кап йих вы́гал'ила!

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Лазаруком і А. М. Самурыным ад М. Няхай, 78 г.

Якшыцы (№ 514)

371 А пато́м адда́л'и у сап'о́рнуйу кама́нду м'ан'е́, йа сап'о́р. Дайу́ц' мн'е полк, пав'адз'е́ш и пака́звайеш, йак капа́ц'. Чы́на н'ийа́кага н'а заслужы́ў, го́ра паба́чыў. Йа п'ац' гот служы́ў, два гады́ до́ма, тады́ жан'и́ўс'а. А ў апо́нскуйу н'а быў. Быў на туре́цкай, на по́л'скай. Пагна́л'и нас туды́ бл'андажы́ дз'е́лац', надз'з'ира́ц'ал'и кру́ц'ацца. А да́л'ай * йа прышо́ў damо́й. И н'е́мцаў пагна́л'и. Н'е́мцы падво́ды бра́л'и на́шы, пло́ха было́. Палажы́лас'а й на́шых мно́га; тут л'а м'ан'е́ чалав'е́к л'ох, ко́нны, с'адло́ ў гр аз'и́. Йа служы́ў на Каўка́з'а, дал'е́ча. Вайна́ в'ала́с'а с ту́ркам. Мы забра́л'и кре́пас'. М'ан'е́ заста́в'ил'и гавары́ц' па-ру́ск'и; ту́рк'и вучы́л'ис'а, дык тро́х'и пан'ал'и́с'а. Л'е́там йон идз'е́, йик с'м'арка́йацца, у го́ры, на ишака́х во́ду во́з'ац'. А ў турча́нк'и, дык зза́ду и сп'е́раду хвартушо́к.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Лазаруком і А. М. Самурыным ад У. Бандзіка, 93 г.

372 А йак калга́с паста́в'иўс'а, дык йа йи с'уды́. Каро́ў дайи́ла, до́бра было́ у калга́з'е. У каго́ мушчы́н н'ама́шака, у п'е́ршуйу во́чарац' со́тк'и пас'е́йуц'. М'ан'е́ н'е́кал'к'и рас прам'ирава́л'и. А йак н'е́мцы прышл'и́, дык ус'о́ пабра́л'и. Пайе́хал'и, жы́та было́ шес' пудо́ў, куп'и́л'и ц'алу́шку, и ту́йу забра́л'и. И йак ужо́ прышл'и́ кра́сныйа, дык мы и з'амл'у́ цалава́л'и, н'ек н'а в'е́рылас'а. Ц'ап'е́р ужо дарма́! * Йаго́ назна́чыл'и с калга́са, йон на ре́чцы сплаўл'а́йа л'ес. Прыйе́дуц' майе́ пл'ам'е́н'н'ицы-дз'аўча́ты, пайе́дуц' з' йим у М'и́нск. Ужо йак памру́, дык там [«на тым свеце»] бу́дуц' пыта́цца, ну йак там? А йа скажу́, што там мацыкл'е́ты, машы́ны, самал'о́ты. Йа сама́ йе́з'дз'ила на мацыкл'е́ц'а, и на машы́н'а, на парахо́дз'е. Ал'е йа йашче́ н'а хачу́ пам'ира́ц', хоц' и стара́йа —

жыц' хачу́. Ну йайе́ к чо́ртавай ма́тары, ге́туйу с'м'е́рц'! Вот жыво́м, працава́ц' бу́дам. Н'и памро́м, дык бу́дам жыц'. А ц'ап'е́р пал'адз'и́, йак хо́дз'ац' л'у́дз'и стро́йна. Ато́ прадз'и́ куздз'е́л'у, тчы, а ц'ап'е́р дык и н'а тре́ба. Ну, хайи́ц'а у ха́ту. У вайну́ тут су́мна, стра́шна было́. Ран'е́й гра́маты й пан'а́ц'-ц'а н'а м'е́л'и, а ц'ап'е́р дык ус'е́. Йа кажу́, а хто ш рабо́тац' бу́дз'е? А йаны́ с'м'айу́цца. Н'аха́й ву́чацца, ге́та до́бра. Майа́ адна́ пл'ам'е́н'ица за хв'е́л'чара ву́чыцца.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Лазаруком і А. М. Самурыным ад М. Грачонак, 67 г.

СТАЎБЦОЎСКІ РАЁН

Мікалаеўшчына (№ 450)

НЯВЕРНАЯ ЖОНКА

(Казка)

373 Был'и́ малады́йа л'у́дз'и. И панара́в'ил'ис'а адз'и́н друго́му. И вот, зна́чыцца, йаны́ пажан'и́л'ис'а малады́йа. Йана́ ш нашла́ саб'е́ друго́га и хац'е́ла збыц' свайго́ му́жа. Йана́ сказа́ла, кап му́жа утап'и́ц'.

— По́йдз'ам на раку́, — ка́жа йана́ свайму́ мужы́ку, — и ваз'м'и́ с сабо́йу палац'е́нцо.

Прышл'и́ пад раку́. Йана́ зав'аза́ла йаму́ ру́к'и палац'е́нцам. Йон стаў пат Н'е́манам л'ицо́м и сказа́ў:

— Папхн'е́ш м'ин'е́ ў Н'о́ман.

Йак йана́ размаха́лас'о, а йон у бок сышо́ў, а йана́ и пал'ац'е́ла, а йон аста́ўс'а на б'ерагу́. Кагда́ ўк'и́нулас'а ў во́ду, йана́ и гаво́рыц':

— Спаса́й м'ин'е́!

— Йак жа йа ц'иб'е́ бу́ду спаса́ц', кал'и́ ў м'ин'е́ ру́к'и з'в'а́заныйа.

Йана́ паплыла́ за вадо́йу, а йон пашо́ў напро́ц'и́ вады́. Сустрача́йа чалав'е́ка, той падайе́ ру́к'и в'ита́цца.

— Н'ет, — ка́жа, — м'ин'е́ ру́к'и з'в'а́заны.

— А хто ц'иб'е́ з'в'аза́ў?

— Да жана́ хац'е́ла ўтап'и́ц', ды сама́ ўтап'и́лас'а.

Уз'а́ўшы то́го чалав'е́ка за с'в'е́тку, и пашл'и́ на сут. Йон аста́ўс'а ў права́х, а жо́нка ўтап'и́лас'а. И сут н'и судз'и́ў йаго́ за г'е́та, бо йана́ йаго́ ўтап'и́ц' хац'е́ла.

Запісана ў 1952 г. М. А. Жыдовіч і студэнтамі Белдзяржуніверсітэта ад П. А. Жыткевіча, 55 г.

Сава́ні (№ 449)

374 Даўн'е́й в'ас'е́л'о начына́л'и ге́дак: идз'е́ сват з малады́м у свате́. И ста́в'иц' сват на стол буте́л'ку гаре́лк'и у малад́ойи. Йаны́ н'и раздз'ава́йуцца, аш пака́ их н'и прыгло́с'ац'

частава́ц’. Маладáйа зрáзу стáв’иц’ свайý гарéлку, а пóтым сват. Ну, ужó п’йуц’. Пóтым, кал’и́ ўжó вы́п’иўшы, маладáйа насыпáйа бутéл’ку жы́та (и был’и́ ткáныйа пайасé) и абв’áзвайе йайé [бутылку] пóйасам, и тóл’к’и тагды́ ужó бýдз’а в’ас’éл’о. Тагды́ ужó маладáйа пóйдз’а зáмуш. Кáжуц’, кап прыйéхал’и за ты́дз’ан’. Прыйажджáйа сват, бáц’ко, мáц’и и сам малады́ да маладóйи. А маладáйа тóжа саб’ирáйа свайи́х, и рóб’ац’ запóйины. Вы́п’ил’и и засвáтал’ис’а. Пóтым йéдуц’ на зáпав’ац’ у цéркаў. Бáц’ко маладóйи дайé на в’ас’éл’о п’идз’ис’áт рубл’óў маладóму. А малады́ маладóй наб’арé на сук’éнку. Бýдз’а скóра в’ас’éл’о. Спачáтку йéдуц’ да маладóйи. Два дн’и гулó в’ас’éл’о. В’éс’ал’о дз’éл’ац’ каравáй. Сват рéжа и дайé кáждаму. За гéто кáжды дайé ав’éчку. И ус’é п’ишуц’ гéто на бéл’цы сáжайу. Пóтым йéдуц’ да маладóго ус’é. Там тóжа дóўго гул’áйуц’ йашчé. Вот йакóйо былó даўн’éй в’ас’éл’о.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта.

УЗДЗЕНСКІ РАЁН

Цеплень (№ 477)

375 У такóх был’и́ сýшн’и. Тáмака кáм’аннайа п’éчка, и йон кал’и́ сырóйа збóжжа, в’аз’é и на такý у сýшн’и кладз’é. Патóм пáл’иц’ п’éчку. Устайé ўнóчы, цéпам так’и́м, пáлка и кусóк дз’éрава прыв’áзана, так и малац’и́л’и. У пасáт * сáдз’ац’ и тады́ малóц’ац’. П’арав’éрн’а, йак пабíйé, и зноў кал’и́ дáс’ц’! Ус’ó гéта за майéй пáм’ац’у раб’и́лас’а, у майи́х вачáх. Был’и́ магазы́ны так’и́йа. Камý трéба збóжжа, йéдуц’ у вóлас’ц’ и дайýц’. Катóры быў зав’éдуйушчы, и йон н’агрáматны, дак вóз’м’а пáлку и зарýбл’ивайа. Ус’агó былó два грáматныйа на с’алó. И вот у гéтым магазы́н’и в’аснóй давáл’и, а увóс’ан’ ужо аддавáў. Ну, и круц’и́л’и, кал’и пал’ажы́ц’ збóжжа, дак йанó пал’ахчáйа, так и круц’и́л’и. Так и жыл’и́ л’ýдз’и́. Карóва дóбрайа былá рубл’óў двáццац’. Увóс’ан’ п’арат пакрóвам’и быў к’ирмáш. Прыйажджáйа с’в’ашчéн’н’ик, л’ýдз’и з’йажджáйуцца за двáццац’ к’илам’éтраў. Трéба ўжо папý бýлку хл’éба, сáла кусóк. Йон прахóдз’иц’ па с’ал’é и зб’ирáйа.

Запісана ў 1948 г. В. А. Важнікам ад А. Купрыяновіча, 82 г.

376 (*) Мы паўц’акáл’и кýды́ хто в’идá. Павыган’óў быў н’éм’ец. С’к’итáл’ис’а па ўс’и́х с’óлах. Мы жывóм вот у гéтай нары́. Сын йе, дак за Барáнав’ичам’и у райóн’и рóб’иц’. Йа тóл’к’и запóмн’аў пайазды́, и то дз’в’е дарóг’и был’и́. А кап гéта н’éкал’и сказóў хто, што машы́ны бýдуц’ л’атáц’! Адз’и́н у с’ал’é зраб’и́ў малац’и́лку, дак ус’ó с’алó гл’адз’éла, йак на дз’и́ва. Гéта ус’ó за майóй пáм’ац’ц’у. Йон быў х’и́тры, куп’и́ў

з'амл'ў кал'а Пýхав'ич, йон и плух зраб'йў. И с таго́ ча́су йамý до́рага плац'ил'и паны́, и раб'йў йон малац'йлк'и.

Шче до́бра, што уц'óк, а у до́м'а пул' п'ийс'áт мо прал'а-ц'éла. Разóў кóл'ка, чуц', здéцца, н'а забйé. Адз'ин рас з'и-мóйу прышóў н'éм'ац — дай сы́ра, ма́сла. Кажý — н'амá. Йон прóс'иц' хл'éба. Йа йак паказáў, йак'и, то о! кáжа, н'е! Дáл'ей кýры давáй брац'.

С'óн'н'а жоў цéлы дз'ен'. Йачм'éн'у кусóчак быў, н'и кóн-чыў, астóўс'а шче.

Сын на парашýц'а спáс'с'а, быў л'óччыкам, чуц' н'а заб'й-л'и. И ў пл'ен папóў. Мой сын в'ал'йкай грáматы быў, дз'é-с'ац' кóнчыў и на Украйин'и вучы́ўс'а. А дачкá кóнчыла с'ем клáсаў. Ал'е былá байавáйа.

Даўн'éй ц'óмны быў нарóт, у лапц'áх ус'é хадз'йл'и, н'и аднагó грáматнага у в'óсцы н'а былó. Йа кры́ху вучы́ўс'а, бáц'ка паслóў, и то гéта тóл'к'и хлóпцы, а дз'éўк'и прáсц'и в'éдал'и.

Трéба гартавáц' на агн'й. Мой бáц'ка падман'йў пáна. Кáжа, трéба гартавáц' у гарéлцы, а н'и на агн'й. Пан доў йамý грóшай на гарéлку, цéлы г'áрн'ац.

Запісана ў 1948 г. В. А. Важнікам ад М. Саладухі, 72 г.

Хатляны (№ 487)

377 Прыйажджáў карáц'ал'ны атрáт, акружы́л'и и брáл'и. Вы́став'ил'и караýл'ных на вýл'ицы, зашл'й у кварц'йру, вы́-гнал'и ус'йх л'удз'éй на вýл'ицу и зраб'йл'и вóбыск'и. Шукáл'и арýжыйа. И вот у адны́м пас'óлку, Чырвóнайа Гóрка, там стайáл'и прып'ис'н'ик'й, и нашл'й пóрчаныйа гранáты. И там жыл'й у гéтай кварц'йры два прып'ис'н'ик'й. Йаны́ гéтых пры-п'ис'н'икóў расстрал'áл'и двух тагды́ ш, на м'éсц'и, а патóм пайéхал'и у гарн'изóн, и назáўтра ўжо спал'йл'и кварц'йру, дз'е нашл'й гранáты.

Н'éмцаў мы пачц'й, йак [яны] атступáл'и, н'а бáчыл'и. Тóл'к'и у Вал'арйáнах, вóс'им чалав'éк дз'аржáл'и абарóну. Трéц'ага л'йп'ен'а на Пýхав'ицк'им шас'é, мы ўбáчыл'и нáшы тáнк'и.

Стары́, шейс'áт п'ац' гот быў, и дачкá былá парц'изáнкай. Хтó-та даказáў, што йанá прыхóдз'иц', йагó ўлáсаўцы забрá-л'и, з'б'йл'и, и пытáл'и, дз'е парц'изáны. Йагó прысудз'йл'и к в'йс'ал'ицы, и сýтк'и пат стрáхам дз'аржáл'и, б'йл'и, йон н'ичóга н'и сказáў.

Запісана ў 1948 г. В. А. Важнікам і Н. П. Хачанковай ад М. В. Ламака, 45 г.

378 Мой прáдз'ет пашóў на дарóгу, кап пагл'адз'éц' дз'е што. Л'атýц' два францýзы. Задз'аржáл'и йагó и рашы́л'и за-брáц'. Уск'йнул'и на йагó м'ашóк. Прыв'ал'й ў карчмý. На

дварé л’ажáла мнóга дроў. Тут жа был’и́ и кýры. Адз’и́н астáўс’а лав’и́ц’ кýры, а друг’и́ пайéхаў. Францýс кáжа дз’éду, кап той лав’и́ў кýры. А кýры заб’и́л’ис’а пад дрéвы. А прáдз’ет быў таўсты́, бóл’шы н’ийáк н’и падл’éз’а пад дрéва. Тады́ прáдз’ет падн’áў б’ерв’анó, а францýс падл’éс пад йагó. А прáдз’ет [апусціў] б’ерв’анó и уц’óк з м’éхам. Шоў адз’и́наццац’ к’илам’éтраў, ал’е йагó ц’икáв’ила, што ў м’ашкý. Зашóў у йéл’н’ик, разв’азáў тóрбу и убáчыў, то там часы́, зóлата, грóшай мнóга. А ў гéты час л’ýдз’и хавáл’ис’а ў л’éс’и, убáчыл’и йагó, зац’икáв’ил’ис’а, што йон рóб’иц’. Убáчыл’и грóшы, нак’и́нул’и [яму] м’ашóк на галавý, грóшы забрáл’и и уц’акл’и́.

Запісана ў 1948 г. М. А. Жыдовіч ад І. Д. Чабана, 63 г.

Магільна

379 Зáўтра тре кóнчыц’ выб’ирáц’ картôфл’у. У вас бýдз’а два плуг’ê. Прáўда, гéтага мáла. Гл’адз’êц’а, кап картôфл’у н’и пак’идáл’и, трéба вы́в’ас’иц кашê, а пóтым ужо хай ссыпáйуц’. Кладаўшчы́к бýдз’а в’éс’ц’и учôт. И кôжны дз’ис’áты кôш атдавáц’ бáб’и. У л’êс пайêдуц’ тôл’к’и з дазвóлам старшын’и́. Апанáс бýдз’а ваз’и́ц’ навôс и нак’идáц’, жанчы́нам жéртк’и прыв’êс’ц’и и загатóв’иц’ калк’ê, пашл’êц’а зáўтра на кôл’йа па аднамý чалав’êку з брыгáды, там ус’ó дадóм. На падводз’и зав’аз’êц’а к’ирп’и́ч.

Запісана ў 1952 г. Я. М. Рамановіч ад розных асоб.

Касцяшы

380 Старáйа йа ужé. Мнóга гóра бáчыла. Сынê майé параз’йажжáл’ис’а. А пóтым вайнá. Майé вóчы н’и гл’адз’áц’, плáчу. Сы́на заб’и́л’и н’êмцы. Былó хóладна, марôс быў в’ал’и́к’и. Пйац’ дз’он быў у л’êс’и, н’ийáк да свайи́х прыс’ц’и́ н’и мôх. М’ан’é супакóйваў, гавары́ў: «Дадôм им, дадôм». Н’éйак прыйêхал’и парц’изáны. Ув’éс’ двôр кóн’м’и запрудз’и́л’и. А мы с’аджôм и нагл’адз’éцца н’и мóжам.

Йа рáна зáмуж пашлá, и раб’и́ла ус’ý жéн’ску рабóту. А пóтым и скарóдз’ила, и гнôй ваз’и́ла, аднó тôл’к’и н’и арáла. Былó чац’в’óра дз’ац’éй, б’и́лас’а н’éйак з аднôй карóвайу.

Запісана ў 1952 г. Я. М. Рамановіч ад К. С. Пармон, 73 г.

Касцюкі

381 Сахá раб’и́лас’а так. Выкóпвайацца йéлка, дз’в’ê лáпы рôўныйа, йак у плýз’и рýчк’и. Гéты кóран’ пам’и́ш в’и́лачак вы́дз’аўбайаш пас’арôтку. Кусóк б’арéз’ины ў дз’и́рку зарôбл’ивайуц’— гéта плáха. У плáс’и ат хвастá зноў дз’и́рка вы-

дз'ôўбуйецца пас'арôт и ста́в'ацца наро́г'и жал'êзныйа з ву́шкам'и. Два наро́г'и — спа́дак и в'архн'а́к. Патпа́лак у кавал'а́ ро́б'ицца, або дз'арав'а́ны, у им кручо́к, рага́ч. У йом была́ ўв'е́рс'и пал'и́ца, у в'е́рхн'ум наро́з'и, у спôдн'ум наро́з'и — прыпо́лак. На кан'е́ц рагача́ ро́б'ацца аглôбл'и, прыпо́лак, дз'в'ê кац'ôлк'и́. Рага́ч у дз'и́рк'и ста́в'ицца. И дл'а чаго́ ге́та вам ус'о́ в'êдац'? Ц'ип'е́р саха́ н'и тре́ба. Цип'е́р тра́хтар, жал'êзныйа плуг'и́, ско́ра ко́н'и н'и патре́бны бу́дуц'. Йа н'и пôмн'у дôбра ўс'е ча́стк'и сах'и́, мо й н'и пра́ўду вам сказа́ў.

Запісана ў 1952 г. ад М. Ц. Трухан, 82 г.

Буда (№ 491)

382(*) Бу́дам [лён] слац', кап л'ажа́ў. Патôм бу́дам падн'има́ц', ц'е́рн'ицайу це́рц'и. Траплôм трêпл'ам, атл'ата́йа атрêп'а, кастры́ца. Харо́шы л'он, харо́шайа жм'е́н'а. Грêб'ан', у йом жал'êзныйа зубы́ абдз'ира́ц' л'он. Кудз'е́л'и на м'ашк'и́. Ку́жал', шы́л'и кашу́л'и. С канап'е́л'. Йайе́ тру́ц'ац', в'аро́ўку кру́ц'ац'.

П'ишêц'а: во́ўк, м'адз'в'е́ц', йест лôс', ваўчы́ца, ваўчан'а́та, вавйôрка, за́йац па л'êс'и, вужа́к'и йест, с'л'и́м'ан', куса́йа л'удз'е́й, хо́дз'иц', йак жа́ба. Жа́бы ква́кайуц, у вадз'ê, жабуры́н'а, йест апало́н'ик'и, пйа́ўк'и... Мно́га тре́ба блакно́таў!

Запісана ў 1956 г. студэнткай Магілёўскага педінстытута Я. А. Крывіцкай.

ПУХАВІЦКІ РАЁН

Парэчча (№ 489)

383 Ц'ап'е́р у нас ха́та йак ха́та. А вот йа йашче́ пôмн'у, йак даўн'êй ха́ты кура́выйа был'и́. Ак'е́нца у ха́тах был'и́ мал'е́н'к'ийа, а шкла н'а было́, то з'б'ира́л'и кава́лачк'и, и ўс'о кл'ино́чкам'и застаўл'а́л'и. Так'и́йа и вôкна был'и́. А даўн'êй кôм'ина н'а было́ у ха́ц'а, п'еч была́ так з дз'и́ркайу. Дым ишо́ў про́ста на ха́ту и выхо́дз'иў праз дз'в'е́ры. Дак бува́ла стôл'к'и накапц'и́ц', што стôл' ста́н'а да таго́ чôрнайа, аж бл'ишчы́ц'. Йа ге́та в'êдайу. Про́ўда, за майу́ па́м'ац' так'и́х хат ма́ла было́.

384 Быў йа на м'икала́йаўскай вайн'ê. Тôл'к'и йа ў байо́х н'а уча́стуваў. Йа прыйêхаў у Калу́гу, н'идз'ê н'а вайава́ў. Прыйêхал'и, стоў йа на камы́с'ийу. А йа быў б'алаб'ил'е́тны, у ман'е́ рука́ ц'акла́, бракôўны быў. Там м'ан'е́ и вы́бракавал'и. Тро́ха ў ако́пы ган'а́л'и, фронт тады́ л'а Бара́нав'ич быў. Мы пахадз'и́л'и туды́-с'уды́ л'а фро́нта, и м'ан'е́ дамо́ў атпус'ц'и́л'и.

А по́тым, у вас'имна́ццатум го́дз'а, н'ѐмцы прышл'и́. Пры́дуц' у Ша́цак, вѐз'муц' падво́ду ды й пайѐдуц'. Прабыл'и́ йаны́ у нас йакра́с во́с'им м'ѐс'ацаў, а прышл'и́ у ма́рцы. Заб'ира́л'и н'ѐмцы ў нас с'в'ин'н'е́й, ко́н'ай. Ал'е л'удз'е́й н'а чапа́л'и. А по́тым йаны́ вы́шл'и. Картѐпл'у [мы] выб'ира́л'и. М'и́рна вы́шл'и. Была́ сра́зу Сав'ѐцкайа ўлас', по́с'л'а н'ѐмца.

А л'а дваццатага го́ду пал'а́к'и прышл'и́. Йа жыў тагды́ у В'ац'аро́в'ич. М'ан'е́ злав'и́л'и и крыча́ц': «В'аз'и́ ў Ша́цак!» Ну, йа й пав'о́с. Кѐн' б'ажы́ц' и так, а йон ус'о́ крычы́ц': «Ху́тка! Пре́ндзай!» Йа паган'о́ў, паган'о́ў, да й гавару́: «Йак жа пре́ндзай?!» А йон н'е́шта крычы́ц' и прыкла́дам маха́йа, што гл'адз'и́ — бо дам. Тагды́ йа к'и́нуў л'е́йцы: «На ш, сам йѐц'!» А йон ус'о́: «Ху́тка, пре́ндзай!» Ал'е сам уз'о́ў л'е́йцы. Йон у п'аратку́ с'адз'е́ў, а йа уза́дз'а. А йон паган'а́йа и ўс'о н'е́шта крычы́ц'. «Па́н'а, йа н'а в'ѐдайу, што вы мн'е́ гаво́рыц'а»,— кажу́ йа. Йа зав'о́с йаго́ у Ша́цак, аддыхну́ў и пайѐхаў даха́ты.

Запісана ў 1949 г. П. П. Шубай ад Н. С. Гурыновіча, 66 г.

385 Пайѐхаў ге́та адз'и́н дз'а́ц'ка на база́р у М'и́нск с Парѐчча. Йон ры́бу прадаво́ў И сышо́ўс'а з друг'и́м дз'а́ц'кам, и тѐй прадаво́ў рыбу.

— Атку́л' ты, дз'а́ц'ка? — пыта́йецца йон у йаго́.

— С Парѐчча,— ка́жа той.

— То й йа ш с Парѐчча. Тѐл'к'и йа ц'аб'е́ н'ѐшта н'а зна́йу.

А тѐй ка́жа:

— И йа ц'аб'е́ н'а зна́йу.

— То йак жа? Йа ш ў Парѐччы ус'и́х л'удз'е́й зна́йу.

— Йано́ та й йа зна́йу.

— Дак ты ка́жаш с Парѐчча? На Пц'и́чы?

— На Пц'и́чы,— тѐй ка́жа.

— Ну, то йа н'ийа́к н'а пайму́. А йако́га с'ел'сав'ѐта?

— Парѐцкага.

— А мы Пу́хав'ицкага райо́на.

От йак было́. Так што ў нас дз'в'е́ Парѐччы.

Запісана ў 1949 г. П. П. Шубай ад І. А. Шашка, 25 г.

Веркалы (№ 488)

386 Кал'и́ у калхо́з'а был'и́ мы (да н'е́мцаў, ба́чыц'а, йшче ге́та было́) — мы на фу́тары жыл'и́. У м'ан'е́ было́ два сыны́, адз'и́н вучы́ўс'а на л'иц'ина́нта, а друг'и́ у а́рм'ийи быў.

А по́тым кал'и́ сказа́л'и — вайна́ пачала́с'а, дак йа ду́маў, йа ш стары́. Ус'е́ уц'ака́йуц, а йа бу́ду тут. Мо́жа м'ан'е́ н'а зачѐп'ац'. Ажно́ прышл'и́ ц'ераз н'е́кул'к'и дз'он йаны́ пйа́ныйа ув'е́чар и патпал'и́л'и. На фу́тары ус'о́ згаре́ла, мы то́л'к'и павыска́кал'и ў кашу́л'и. И от ц'ап'е́р буду́йамс'а. Хл'ава́ то́л'к'и н'а прыкры́л'и.

387 У м'ан'е́ было́ то́л'к'и паўтары́ дз'ас'ац'и́ны — шо́стайа ча́стка. Кагда́ з'в'аргну́л'и гасудара́, тады́ ста́л'и дз'ал'и́ц', то да́л'и тады́ и нам. Так што жыц' было́ к'е́пска тады́, пры пано́х. Прыхо́дз'илас'а найма́цца. Па́с'ц'иц' каро́вы ў бало́тах. А бало́та был'и́ в'ал'и́к'ийа, ц'и адна́ каро́ва прапа́ла тады́. Ц'а́шка жыц' было́.

Был'и́ так'и́йа пам'е́шчык'и, што займа́л'и палав'и́ну райо́на, Узду́, и там, пад М'и́нск.

А ц'ап'е́р дажыл'и́с'а, што ўс'о наро́днайа, на́ша.

Запісана ў 1948 г. П. П. Шубай ад Н. С. Тарасевіча, 68 г.

388 Мы ў л'е́с'е был'и́, а тут пал'ице́йск'ийа найе́хал'и, и на́шы страл'а́йуц' у йих. Страл'а́йуц', страл'а́йуц' у йих, а йаны́ ку́хн'у в'азу́ц', ге́так во, а йак страл'а́йуц', дак йаны́ аш пакл'е́нчац'.

Уз'а́л'и м'ан'е́ пал'ице́йск'ийа, и к кам'инда́нту. Там ба́чу — Вас'и́л' Катл'и́нск'и стайи́ц'. Кам'инда́нт п'ерш-на́п'арш папыто́ўс'а у м'ан'е́, хто йон. Вы́н'ал'и па́спарт. Вас'и́л' Катл'и́нск'и, йон харо́шы чалав'е́к. А та́мака на варо́тах у йаго́ нап'и́сана было́: «Дало́й Г'и́тл'ар! Масква́!»

Ну, дак по́с'л'а пыта́йуцца, дз'е парц'иза́ны у вас. Йа кажу́: «Н'а в'е́дайу. За душу́ б'ары́с'а, за к'ише́н'у ужо́ н'а б'ары́с'а. Хто йих в'е́дайа, пано́к, ц'и йаны́ пат ка́ждым кусто́м, ц'и н'е. Мо́жа кал'и́ тры про́йдз'а, мо тры́ццац'».

А йак йих каманд'и́ры заву́цца?

— А хто ж йих, пано́к, в'е́дайа.

А йа ж йих, йак вас, у л'ицо́ ус'их в'е́дала, ба́чыла, ал'е́ ш н'и ска́жу.

— Йе́хала ты на машы́н'а?

— Йе́хала й на по́йаз'дз'а, й на машы́н'а.

— То тре́ба ж вам у Ша́цак.

— Пано́чак, — йа кажу́ йаму́, — то йа ж н'а зайду́. Йа ис с'ил вы́б'илас'а.

Йон м'ан'е́ й атпусц'и́ў дадо́му.

Дак прышла́ йа с'уды́, а тут разру́шана, раз'б'и́та ус'о́, и во́кна. У с'астры́ йачм'е́н'у два м'ашк'и́, парассыпа́на ус'о́, парас'к'ида́на б'ал'л'о́. Йа ўс'о пасаб'ира́ла, а по́сл'а йе́дз'а адз'и́н ко́нны. Йа вы́шла ваду́ брац'.

— А у вас ба́рышн'и йест? — пыта́йа йон.

— Йест.

— А дз'е ш йаны́?

— У л'е́с'а.

Йон накрыча́ў на м'ан'е́ и пайе́хаў.

А йа хац'е́ла шче ма́йу * заткну́ц'. Вей-вей! Да уз'л'е́зла на п'еч, да й л'ажу́, а тут изноў прыхо́дз'ац': «Пайе́дз'ам ў Ша́цак, прышл'и́ дз'в'е падво́ды».

— Ц'и йих ра́зам саджа́ц', — пыта́йуц', — ц'и паатдз'е́л'на?

Пасадз'и́л'и паатдз'е́л'на. Мы йе́дз'ам, а круго́м парас'к'ида́на ус'о́. Пал'ице́йск'и и гаво́рыц': «Ге́та ш вы ус'о́ парас'к'ида́л'и, паб'и́л'и».

А йа кажу́: «И вы ш памага́л'и».

Пал'ице́йск'и гаво́рыц': «От, кал'и́ мы пастайи́м тут дз'в'е н'адз'е́л'и, то вы́лав'им ус'и́х да днаго́».

Йа ду́майу: «Хваро́бу ты вы́лав'иш, зло́в'ац' ц'аб'е́ скаре́й!»

Прыв'азл'и́ нас у Ша́цак, ужо агн'и́ запал'и́л'и. Зав'ал'и́ у ц'о́мнайу. Дво́йа су́так там мы с'адз'е́л'и. Н'и п'ил'и́, н'и йе́л'и. И там была́ адна́ ру́скайа, маладайа шче; у йайе́ муш быў майо́рам. А сама́ йана́ з' М'и́нску. Йа ге́так з' йе́йу здружы́ла. Ну, йак до́чка йана́ мн'е была́. А кал'и́ нас ста́л'и пыта́ц', дак йайе́ б'и́л'и, до́ўга б'и́л'и. За што, пра што! Бо́жабо́жа! А по́тым йайе́ расстрал'а́л'и. Вей-вей! А мы аста́л'ис'а ус'е́ учац'в'ары́х у хл'ав'е́. А хл'е́ў в'ел'а́зны, а там хо́ладна, л'е́хчы н'е́дз'а, сало́мы то́л'к'и тро́ха. А по́тым ужо нас вы́пус'ц'ил'и. И сказа́л'и: «Бу́ц'ц'а тут, к парц'иза́нам н'а йдз'е́ц'а». То х'иба́ ш мы астано́мс'а? Мы сра́зу ш пашл'и́ да до́му, а атту́л', у з'амл'а́нк'и, у л'ес. Там жа ус'е на́шы.

Запiсана ў 1948 г. П. П. Шубай ад З. В. Якiмовiч, 78 г.

Скрыль (№ 481)

389 А йон, здайе́цца, таго́ во́ўка п н'а байа́ўс'а, рука́м'и зал'айца́ў да й с'е̂ў бы на йо̂м. Йа ўжо й слабы́ чалав'е̂к, но, ка́жацца, што с'е̂ў бы на йо̂м да й йе̂хаў. Ну, пан'а́тна, ско́чыў на дз'иц'ан'о́, дак дз'иц'а́ й спужа́йацца. Ты ка́жаш, што й на стары́х л'удз'е́й к'ида́йацца. А ц'ап'е́р йих ну што. Мо́гуц' заб'и́ц', што вы ду́майац'а. Ка́жаш, н'а уб'ива́л'и. Ну, чаму́ ге́та так н'а ўб'ива́л'и? А за ўб'и́тага во́ўка ц'и гро́шы дайу́ц' до̂брыйа? С'аго́н'н'а та́мака хто бу́дз'а иц'и́, дак с'м'е̂ла. У л'е̂с'а па сашы́ ш и скро̂з' бу́дз'а заса́тка з' в'инто́ўкам'и. Йа так ду́майу, што кал'и́ йих тро́ха пайе̂хала, то быц' н'а мо́жа — хоц' аднаго́, а забйу́ц'.

Або адз'и́н рас л'ажа́л'и мы ш чалав'е̂кам пат кусто́м. А пато̂м пад в'е́чар йон ка́жа: «Ты идз'и́». А йа кажу́: «Ты идз'и́». А тут стара́йа: «Чаго́ ты ра́ззува́йас'с'а, во̂н жа н'е̂мцы иду́ц'». Йа ў скл'е́п. Йана́, зна́чыц': «Ц'и йдз'и́, ц'и куды́ уц'ака́й». Йа ж жа́ру с'е̂ў да й куру́ за кало́дз'ажам. Пато̂м ус'о́так'и ў разо́ру укул'и́ус'а, да разо́райу, разо́райу; дак йа по̂ўс, по̂ўс, да ў каду́шку, што л'ажа́ла там, с'е̂ў, дак с'аджу́: йак ужо́ бу́дз'а. Ал'е, ду́майу, бу́дуц' страл'а́ц', дак и ў каду́шцы забйу́ц'. Йа с каду́шк'и, да й л'о̂х м'ис каду́шак. А тут йаны́, рас ы зав'арну́л'ис'а к даро́з'а. На мн'е ўс'о й гары́ц'. А чате̂ры пра́ма на м'ан'е́ йдуц'. Ал'е тут два кан'и́ хо́дз'ац'. Йаны́ к старо́й. Йана́ йим дала́ ц'и н'е йайе́ц', ал'е́ вы́шл'и, с'е́л'и и пайе̂хал'и. Тады́ дл'а м'ан'е́ в'и́-и-идна зраб'и́лас'а. Со́нца н'а с'в'е́ц'иц', а ў м'ан'е́ йи́скры з воч сы́пл'уцца.

390 Зу́бы, ка́жа, майе́ зу́бы, н'а хо́чыц'а хл'ёп йе̂с'ц'и, дак йе̂с'ц'а хоц' што́. От у м'ан'е́ с'п'е́раду пу́ста — даўно вы́вал'ил'ис'а зу́бы. А сайча́с йе́с'л'и вы́шаў на дво̂р, то ро̂т у ц'аб'е́, зна́чыц', аткры́ты, то хо́лат аш у гло̂тку. Йа стары́ чалав'е̂к. Каб йе́та у м'ан'е́ старыко̂ўска здаро̂ўа, дак йа чорц' йо б'ары́, уста́в'иў бы зу́бы. Йест у м'ан'е́ йашче́ за што ушчап'и́ц'. Йе́с'л'и зуп к'ива́йацца, дак йаго́ ўжо н'а укре̂п'иш у дз'асн'е́. Йе́та ўжо йак бал'и́ц, дак йаны́ ўжо патчын'а́йуц', кап н'а бал'е̂ў. У м'ан'е́ от адз'и́н с'адз'и́ц' дак к йаму́ чорц' йо в'е̂дайа, што мо̂жна прыкрап'и́ц'. Йон йашче́ кре̂пка стайи́ц'. А друг'и́ вот струхн'а́в'е й м'е́л'ацца.

391 З'амл'а́нк'и там у л'е̂с'а харо́шыйа пастро́йил'и. Абыкнав'е́нна дак и п'е́чк'и и ўс'о, йак й у ха́ц'а. Дак пра́ма йак прышло́с'а уц'ака́ц', дак жа́лка, бра́ц'а, прывы́кл'и. Ал'е ш нашо́ў гат. Сам-та тра́сцу п нашо́ў, бо дз'е йаны́ зна́йуц', йак'и́йа даро́г'и ц'и што. Прыв'о́ў йих даво̂тчык. Прышл'и́ у чате̂ры часе́ но́чы, л'ажа́л'и да с'в'е̂ту и н'а абзыўну́л'ис'а — чака́л'и, паку́л' з'в'ита́ц' пачн'е́. А то но́чы ц'о́мна. И чуц' с'в'е̂т, дак, бра́ц'а, и застрачы́л'и круго́м, пра́ма н'има́ куды́ дз'е́цца. Мно́га паб'и́л'и. А йа бра́ц'а, устаў и пра́ма иду́. Пу́л'и адно́ то̂л'к'и ц'и́ўкайуц', а йа б'аго́м па бало́ц'а л'ачу́. Но, ду́майу, кап'е́ц таб'е́, чалав'е̂ча, тут, атс'у́л'-та ужо́ таб'е́ н'а вы́брацца. Ал'е́ бачу́, што ско́ра и л'е́тта ўжо, а йа ж жывы́. Йа скаре́й, быстре́й, быстре́й — дай й ў л'е́с, и, бра́ц'а, н'ичагу́с'ан'к'и, кап-то адна́ крану́ла, дак н'е́. Ал'е́ ужо́ н'а ду́маў, што пры́дз'ацца жыц'.

392 Ты ка́жаш, што мно́га с'м'ата́ны, йи б'иц' ц'а́шка. Н'амно́га. Пагл'адз'и́ш, ко̂л'к'и ма́сла бу́дз'а. Йе́та ш, бра́ц'а, йак ат каро́вы. Адна, ска́жам, мно́га малака́ дайе́, да йано́ ре̂ткайе, а друга́ хоц' и м'е́нш дас', да зато́, бра́ц'а, йано́ густо́йа, жы́рнайе. Кан'е́шн'а, каро́ва каро́в'е н'а раўн'а́, йак от ы л'у́дз'и ра́зныйа йос'. Адз'и́н до́бры чалав'е́к, а друг'и плах'и́. От по́мн'у йа нас'и́ў г' Бе́рачку, дак здайе́цца то́л'к'и стака́н тайе́ с'м'ата́ны, а ўжо йак пры́дз'ацца ма́сла б'иц', дак про́ста ат кру́шк'и н'а пац'агну́ц'. Но, бра́ц'а, йи ма́сла ат тако́йа каро́вы, н'а раўн'а́ друго́му. Йаго́ ўжо й танче̂й пама́жаш на хл'е̂п, ал'е смашн'е́й, йак абы йако́йа. А ў ц'аб'е́ хоц' мно́га с'м'ата́ны, а ма́сла ду́майаш мно́га бу́дз'а? Плахо́йе малако́ ат на́шайе каро́вы, ма́ла жы́ру, но зато́ мно́га дайе́. Зна́чыц', йе́сл'и н'а тут, дак там атпло́ц'иц'.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і Н. П. Колас ад К. Д. Мотуза, 65 г.

393 Ма́ц'и у п'е́чы па́л'иц'. Йон [немец] прышо́ў и гре́йа ру́к'и. А йа ўжо дарма́ быў, стаў папраўл'а́цца [пасля хваробы], дак йак зам'е́чу праз акно́, што идз'е́, накры́йус'а пас'ц'и́лкайу

[нібы] хворы. А н'а в'едайу таго́, што ў Замо́с'ц'и ус'и́х хво́рых пастрал'а́л'и. Магл'и́ п и м'ан'е́ схап'и́ц' и заб'и́ц', каб йак'и́ крут на го̂лаў ускочыў. Йим жа заб'и́ц' чалав'е́ка, што мало́му йако́му жа́бу. Успо́мн'иш ц'ап'е́р, йак мо́жна было́ заг'и́нуц', дак аш стра́шна ста́н'е.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і Н. П. Колас ад У. П. Мотуза, 18 г.

Гарэлец (№ 484)

394 (*) Ужо́ на бу́душчуйу з'иму́ бу́ду, ка́жа, хадз'и́ц'. Ужо́ от с'ем гадо̂ў. Круго́м с'ирац'и́на—н'и ма́тк'и, н'и ба́ц'к'и. А там пако̂рмл'аны. П'е́ршыйа дн'и каза́л'и, што ску́чна. Што тут на во́л'и, то̂л'к'и сварыс'а, каб у л'е̂с н'а б'е̂х. Ваўк'е́ от у чалав'е̂ка на дваре́ схвац'ил'и. В'адо́ма у л'е̂с'а, у л'е̂с'а н'ава́жна.

Н'а зна́йуц' от йета йаны́ н'ичо́га, каб йета вот сказа́л'и та́та йи ма́ма. Йаны́ ш малы́йа шче был'и́. Шко́да йих, паду́майу, от шко́да, паку́л' падрасту́ц'. Йих там мно́га йес'. Тре́ба разлажы́ц' на кам'инку́, хай гату́йуц'. А с'о́н'н'а дре̂ўцы бу́дуц' лучше́й гаре̂ц'. У п'е̂ч пак'ида́ў, пасхл'и́.

Йа учо́ра дак у грыбе́ хадз'и́ў, дак н'ичо́га н'а ба́чу, дак н'а набра́ў. Йе́тых навары́ц', дак прын'о́с, а йе́тых барав'ико́ў дак н'е. Н'а ба́чу, дак м'ина́йу. Да й л'у́дз'и мно́га хо́дз'ац', дз'е ш там наб'аре́ш — па адно̂м м'е̂сту со̂тн'и прахо́дз'ац'.

Грыбе́ марыну́йуц', марынава́ны харо́шы грып; йано́ ш грыбам запраўл'а́йуц', а запра́ў грып, дак ано ш [яно ж] йашче́ лу́чша.

Машы́ны, ба́чыш, иду́ц' ужо майо́й старано́й. Ал'е́ разре̂жуц' и тут. Каб н'а дош, йано́ тут ц'в'о̂рда было́ п. Тут кам'е́н'н'а и гл'и́на. От, брат, папац'ага́ў от тут. Дак кап суха́йа паго́да, дак йано́ п кре̂пка было́, ал'е што ж, дош от мо с'аго́н'н'а но́чы бу́дз'а — хма́ры стайа́ц'.

Идз'и́, дз'е̂вачка, гл'адз'и́, ско́ра й каро́вы бу́дуц' иц'и́. Н'а пуска́й, кап ц'аўн'о́к * ирва́ла. Па́ша до́брайа, н'аха́й там йе̂с'. Па́шы — хоц' п'ац' каро́ў дз'аржы́. Ал'е ш ы с'е̂на нараб'и́л'и, от нараб'и́л'и, так што йе́ты ста́так, што у калхо́з'а, бу́дз'а чым карм'и́ц'.

395 Тру́дна было́ ў л'е̂с'а ў парц'иза́нах хава́ц' каро́ў, а ге́ту йа прыбы́ў, дачка́ дала́. Йана́ мн'е дз'в'е дава́ла. Ал'е п'е́ршу н'е̂мцы хац'е̂л'и, дак йа пато̂м па го̂рл'е. На ў́с'о́м с'ал'е́ дз'в'е̂ то̂л'к'и каро́вы вы́хавал'ис'а. Йе́тайе [цяля] мало̀йе было́, дак йа ў Л'и́жку па́с'ц'иў, дак вы́прав'илас'а, ц'ап'е́р харо́ша. Наж [нас] жа ж ган'а́л'и, брат, па л'е̂с'а с'п'арша́. Пато̂м, ак парц'иза́н мно́га ста́ла, дак ужо й йаны́ прыс'м'ире̂л'и, байа́л'ис'а су́нуцца. На́тта мно́га было́ парц'иза́н, дак н'а в'е́л'ма й йаны́ разыхо́дз'ил'ис'а. А ужо́ йак уц'ака́л'и йа́ны́, дак тады́, бра́ц'а, йих дз'е̂ц'и па́лкам'и б'и́л'и. Йаны́ ўжо н'а гл'адз'е́л'и, каб аба-

ран'áцца, а кап самóму йак уц'ачы́. К'ида́л'и й в'интóўк'и свайé. От тут ц'ераз рêчку, брат, мнóга йих былó.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і Н. П. Колас ад Р. С. Канюхневіча, 73 г.

396 Ак адз'и́н цыга́н ышóў у Пу́хав'ичы, дак наш чалав'êк йêхаў. Ак йон прóс'иц' йагó:

— Падв'аз'и́ — дам руб'éл'.

Дак йон ка́жа:

— Дай шче два́ццац' кап'éйак.

Йон даў. Той с'êў. Прайêхаў трóха, дак цыга́н з'м'орс ы ка́жа:

— Бра́тка, спус'ц'и́ два́ццац' кап'éйак, дак йа праб'агу́?

— Н'é, — ка́жа, — услóв'иўс'а, дак с'адз'и́ б'ез н'икак'и́х, услóв'ийа даражéй дз'éн'ах.

С'адз'и́ц' цыга́н, дрыжы́ц', трас'éцца.

— Спус'ц'и́, — ка́жа, — п'атна́ццац' кап'éйак?

— Н'е, — ка, — с'адз'и́.

С'адз'и́ц', йêдз'а. А марôж жа крêпк'и.

— Спус'ц'и́,— ка́жа,— дз'éс'ац' кап'éйак?

— Н'é.

— П'ац'?

— Н'е.

С'адз'éў аш пóкул' н'а прыйêхал'и ў Пу́хав'ичы, а йон ужó кóрчам стаў и з'н'а́л'и йагó там з вóза, и ху́кал'и на йагó, и дз'му́хал'и, вадóйу атл'ива́л'и, и што н'а раб'и́л'и. Дóбра з'м'орс. А йон йак дагавары́ўс'а, дак и н'а спус'ц'и́ў н'и кап'éйачк'и. «Мн'е, — ка, — адна́ кап'éйка дарага́».

397 Йêхаў йа к па́ну, в'ос капу́сту й мнóга чагó. А кан'а́ка дóбрайа была́. А тут, брат, атку́л' н'а ваз'м'и́с'а аш сто ваўкóў. И кан'а з'йêл'и, и капу́сту, и ус'ó-ўс'ó. А адз'и́н на хамуту́ кроў л'и́жа. А йа па йôм кала́, йôн н'а ўзат, а ўп'арôт, так и ў хаму́т. А йа тады́ кала́ па йôм. Йон ы пашóў йи пашóў, и м'ан'é пав'óс. Вôз, брат, н'а йéдз'а, а пра́ма па пав'éтру л'а-ц'и́ц'. И прыйêхаў йа ў пакóйи. И сам цêлы, и ваўка́ прыв'óс, там йагó и заб'и́л'и. А астал'ны́йа йак уба́чыл'и, што йéты м'ан'é в'аз'é, дак, брат, так да́л'и ма́ху што тôл'к'и йа йих и ба́чыў.

398 Йéта ш во йéта жанчы́на раз была́ у нас, дз'он мо с тры. А мн'е акра́с сказа́л'и, што йайé абакра́л'и, йана́ ш н'а в'êдайа, што там дóма рóб'ицца. Мн'е н'има́ йак каза́ц' йой прóста. Ак йа за руку́ йайé да й кажу́: «Маладз'и́ца, идз'и́ дадóму с'п'а-ша́йс'а, бо н'éшта дóма у ц'аб'é н'а спакóйна, и дз'êц'и н'еспа-кóйныйа, и мóжа кра́жа йака́йа». А йана́ ка́жа: «У м'ан'é рас хац'êл'и абакра́с'ц'и, ал'е н'а ўдалóс'а». И йа кажу́, што н'а зна́йу, ци абакра́л'и, ц'и н'е, ал'е на кра́жу пака́звайа. Йна

пайёхала дадо́му, дак йак наро́б'иц' кры́ку: «А божа мой, а дз'ётк'и майе́!» Да наз'б'ира́лас'а жано́к. Ак йана́: «О! Дз'ёт,— ка́жа, — каб йаму́ бох даў до́ўга жыц'! а майе́ ш вы жаначк'и́! Ус'о́ мн'е угада́ў». И раска́зала им аб ус'о́м, дак ка мн'е, брат, пос'л'а ус'е варажы́ц' иду́ц'. От, брат, и варажб'ито́м стаў.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і Н. П. Колас ад Г. Я. Ясько, 96 г.

399 От, про́шлайе л'ёта йа до́ма быў, патôм вазôў чаты́ры накас'и́ў. С'ёна у нас хвата́йа. От картôп'ал' ц'ап'е́р н'а в'е́л'м'и.

Са уре́м'ам' дак саўс'и́м ноч бу́дз'а в'ал'и́кайа. Йе́та ат Ыва́на прыбыва́йа ноч. От ц'ап'е́р таба́к расц'е́, нôч прыбыва́йа, дак йон рас'ц'е́. У м'ан'е́ ма́ла, а кал'и́ н'а абло́м'ац', дак чорт йо! йа на́тта ча́ста н'а куру́. Кап карто́шк'и бо́л'ай, а таба́к чо́рт йо! Йано́ ц'и таба́к, ц'и што, то ус'о́ л'у́б'иц' рас'ц'и́ на вы́гадз'е. От с'о́л'ета у м'ан'е́ карто́шк'и тро́ха вы́макла, н'ис ад бало́та. Бало́та, у нас з'амл'а́ пам'из бало́т. А з'амл'а́ скв'е́рнайа. Йак гнайи́л'и, дак до́бра расло́ йи жы́та, йи йаре́ *. Шче с'о́л'ета н'апло́ха угнайи́л'и. От про́шлы гôт нас'ёйал'и лу́б'ину гакта́раў му́с'иц' с' п'ац'дз'ес'а́т, дак рож до́брайа.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута В. Ц. Мяцельскім і Н. П. Колас ад Р. С. Канюхневіча, 73 г.

Зацітава Слабада (№ 519)

400 Ишо́ў даро́гайу шыро́кайу, да прышо́ў у таку́йу гу́шчу: дуп па кал'е́на, б'аро́за па по́йас. Пато́м гл'адз'и́ц' — стайи́ц' во́ўк, а ишо́ў йон с' с'ами́е́йу с свайе́йу. Тады́ йон жо́нку пад бок то́ўк. А ты, жо́нка, брашы́ зво́нка, а дз'иц'а́тк'и, йак шчан'а́тк'и. Це́лу ноч браха́л'и. Даў бох б'е́лы дз'ен' — гл'адз'и́ц' йон — аш йе́та п'ен'. Йе́та йон на п'ен' це́лу ноч прамучыу́с'а.

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. І. Улькевіч, 89 г.

401 Быў слу́чай так'и́, што м'ан'е́ чуц' машы́на н'а разарва́ла папала́м, у тры́ццац' вас'мо́м гаду́. Пайе́хал'и мы на ста́нцыйу с свайи́м йе́тым мужыко́м за тава́рам'и. Палучы́л'и тава́ры, палажы́л'и на вос. Мужы́к мой гаво́рыц': «А ну́-ка, с'ац' ты йедз', а йа пайду́ ў канто́ру факту́ру п'арапра́в'иц'». Прайе́хала с к'ило́м'атр, мо́жа н'а было́ к'ило́м'атра. Пато́м йак хто мн'е сказа́ў, з'л'ес' ты з во́зу, ба́ба. Йа кан'а́ сун'ала́, сама́ з во́зу з'л'е́зла й стайу́. Нахо́дз'иц' машы́на. Йак сту́кнула у йе́ты вос, пасы́пал'ис'а цук'е́рк'и, параз'дз'ира́л'и й мац'е́ру, кон' пакац'и́ўс'а. Б'а́жыц' мой йе́ты чалав'е́к. Ка́жа: «Бо́жа, чорт йаго́ б'ары́ з йе́тым во́зам! До́бра, што ц'аб'е́ н'е рас'ц'ага́ла йе́та машы́на».

402 У нас во́з'л'а ре́чк'и л'ажа́ла кла́тка. У жн'и́ва как рас грыбы́ был'и́; пашл'и́ па грыбы́. Пашла́ грыбы́ саб'ира́ц' з ба́бам'и, а гавару́ на свайго́ чалав'е́ка: «Ты гул'а́й, — гавару́, — ж Же́н'кам, н'а йедз' ў Пу́хав'ичы».

Грыбы́ йе́тыйа и йа́гады саб'ира́йу. Пато́м гавару́: «Пашл'и́, жанчы́н'к'и, дамо́ў». Ну, и дава́й пашл'и́. П'арайшл'и́ ре́чку. Н'а дахадз'а́ на́шага до́му, б'ажы́ц' насустре́чу мн'е мой хло́пчык. Хвац'и́ў'с'а за карз'и́начку. У м'ан'е́ был'и́ йа́гады, грыбы́. Хадз'е́м, ма́мка, гаво́рыц', дамо́ў уже́. Прышл'и́ мы с хло́пчыкам даха́ты, паста́в'ила на палу́ йа́гады, грыбы́. Мой йе́ты хло́пчык жм'е́н'ку у рот наб'аре́, жм'е́н'ку у карма́нчык пало́жыц'.

Па сас'е́тству прадава́ў сас'е́т кан'а́. Мой чалав'е́к ка́жа: «Пайду́ пагл'аджу́, ско́л'к'и йон там таргу́йацца, а ты гл'адз'и́ Же́н'и».

Йа йа́гады п'араб'ира́ла, а мой йе́ты Же́н'а напо́лн'иў карма́нчык йа́гат и паб'е́х. Йа ду́мала, што йон пашо́ў к сас'е́ду то́жа за ба́ц'кам, и с'аджу́ спако́йна, п'араб'ира́йу йа́гады. Пато́м прыхо́дз'иц' мой чалав'е́к и пыта́йецца: «А дз'е Же́н'а?» А йа йаму́ гавару́, што, му́с'иц', за табо́йу паб'е́х...

Запісана ў 1948 г. студэнтамі Мінскага педінстытута ад А. В. Максімовіч, 47 г.

НЯСВІЖСКІ РАЁН

Грускава (№ 456)

403 Радз'и́ц'ал'и был'и́ с'ерадн'ак'и́. Нас было́ тры дачк'и́ и два сы́на. Хадз'и́ла на рабо́ту ат чаты́рнаццац'и го̂т да пам'е́шчыка Га́рц'инга. Ста́лыйа л'у́дз'и рабо́тал'и и малы́йа. Апла́та была м'е̂ншайа. Йа хац'е̂ла вучы́цца што да́л'ша. Хадз'и́ла у лапц'а́х, а лы́ка ге́та з л'и́пы. Так жыла́. И ў чатырна́цатым гаду́ пашла́ на ако́пы. Рабо́тала дл'а а́рм'ийи.

Йа прас'и́ла свайго́ атца́, што́бы йо̂н м'ен'е́ адда́ў вучы́ц' за учы́ц'ел'н'ицу. Пайшо́ў ац'е́ц на сав'е̂т к с'в'ешче́н'н'ику. С'в'ашче́н'н'ик сказа́ў, што н'а вы́ц'ен'иш — о́чен' до́рага сто́йиц'. Йа была́ чац'в'е́ртайа. Йа дава́й пла́кац', каб вучы́л'и. Ма́ма м'ан'е́ вы́луп'ила харашо́ и сказа́ла: «Вучы́с'а кудз'е́л'и пра́с'ц'и, то н'е бу́дз'еш го́лайа».

Прарабо́тала у свайго́ айца́ да дваццац'и́ л'е̂т. Тагды́ йа вы́шла за́муш...

Пры́йдз'е у н'едз'е̂л'у и ка́жа: «Хто за твайго́ сы́на вы́йдз'е, кал'и́ ў йаго́ н'а бу́дз'а г'е́ктара з'емл'и́». У м'ан'е́ с'ам'о́ра дз'ац'е́й было́, дз'в'е ты́с'ачы палучы́ла ў 1940 го́дз'е. М'ен'е́ вы́брал'и дз'епута́ткай. Ц'ап'е́р у на́шай шко́л'и ву́чацца. Жыс'ц' пражыва́ц' — н'е канф'е́тку з'йе̂с'ц'и.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Э. Д. Блінавай, Г. А. Барташэвіч і І. М. Дзянісавай ад Н. І. Хоміч, 52 г.

Квачы (№ 455)

404 Паз’б’ирáйуцца и цêлу нôч гул’áйуц’. От прыдз’éц’а, йак каравáй бýдуц’ дз’ал’и́ц’. Шáф’ерк’и дайýц’ падáрк’и, а шаф’арê грóшы.

Йашчé за гéтаго зус’и́м н’и м’êлас’а ис’ц’и́. Йон кáжа — мáйс’ц’ар на ус’é рýк’и. Ой, н’ив’адóма, йак шчáс’ц’а чалав’êка устрêн’а. Гéто, мýс’иц’, шчáс’ц’а трéба. Мýс’иц’, ажн’и́ на аб’êдз’и бýдз’а каравáй. Йанá бáба в’ас’óлайа! То туды́ йайé адрывáйуц’, то туды́.

Йес’ц’ што и пал’áкам’и п’и́шуцца, ал’е бóл’ша час’ц’ б’ела-рýсам’и. Ус’áк’ийа йес’ц’. Ал’é, малады́йа н’и в’êрац’. У нас был’и́ у дз’арóўн’и хлóпцы и гавóрац’: «Пашл’и́ у цéркаў». А там л’удз’áм дз’и́ва, што малады́йа хлóпцы и в’êруйуц’. А йаны́ бáц’ушка пагл’адз’éц’. У нас н’ихтó н’и мóл’ицца.

Запісана ў 1952 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта А. П. Барцэвіч ад Ю. Н. Мікадановіч, 85 г.

Сейлавічы (№ 453)

405(*) Мы прывы́кл’и са свайéйу навучы́ц’ел’кайу. Йанá такáйа заўз’éнтайа да п’исáн’н’а. Был’и́ так’и́йа нóчы, што ад в’иднá да в’иднá с’адз’и́ц’. Ай, дóбрайа, ай, спакóйнайа! Йа чуў ад свайи́х л’удз’éй, што йáгады ужé йест. Заўс’óды л’ýдз’и у нас, то йанá ш чужы́м’и л’удз’м’и́ см’éла. Друг’и́ мой сын тóжа кучарáвы. Йак вы́мыйаш, ды рашчéшаш, так йаны́ гéдак’ийа харóшыйа. Унýк гéдак’и в’éл’к’и, уже у вóйска трéба бýдз’а ис’ц’и́ на друг’и́ гот. У йайé йест друг’и́, у вóйску аф’ицéрам, п’и́ша п’и́с’ма.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Л. Р. Копаць, А. П. Барцэвіч і З. Л. Роўба.

Іванава (№ 459)

406(*) Ус’áкаму трéба што-н’ибýц’ у галав’ê м’êц’. А шкадýйа м’ан’é, шкадýйа. Йанá ш у м’ан’é ус’ó рóб’иц’; в’ал’и́кайа, мн’ê памагáйа. Бýдз’а ты́дз’ан’, йак йанá прыйи́êхала. Хай сха-лóдайа, тады́ бýдз’ам йи́êс’ц’и. Гéдакайа скупóша. Даўн’éй л’ý-дз’и скупы́йа был’и́. Йáйца сыры́йа п’илá, дак гéдак былó дóбра. З’арн’áта бýдуц’, бýдз’а чым карм’и́ц. Ус’ó харашó, йак харашó. А парас’áтк’и павылáз’ил’и. Вы сабê што хóчац’е гава-рêц’е. Ц’ап’éрачы рвуц’. Дóўга в’éл’ма чакáц’. Н’и йи́êз’дз’ у М’и́нск. Пагул’áл’и п вы, дз’аўчáтк’и. Тры з’им’é вучы́лас’а. Йанá, мýс’иц’, спац’ захац’éла. Тýтака кап хац’êў разгул’áцца бáб’и, дак н’имá кал’и́.

Запісана ў 1952 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Л. Р. Копаць, З. Л. Роўба і А. П. Барцэвіч.

КАПЫЛЬСКІ РАЁН

Лешня (№ 503)

407(*) Йа ужé кажý: «П'ишêц'а, што хóчац'а».

Былó ус'агó за жы́з'н'у, былó и л'êпш и гôрш. Пам'êшчык быў Йурáс' Пашк'ев'ич ц'и што, хадз'и́л'и на рабóту у двôр. Што вам в'êдац' даўн'êйша? У пам'êшчыка л'ес. Йôн сам н'и мôх калавýрыц' — стрáжн'ик быў. На начл'êх йêздз'ил'и. Схадз'êц'а к тóму дз'êду, йôн вам пакáжа. Йа пáншчыны н'и пôмн'у. Скажý пра аднагó чалав'êка. Такóйа дз'ела былó. Чалав'êк пáс'в'иў ц'ал'áтаў у пáна, и быў галôдны. Кал'и йôн убáчыў пáрану картóшку с'в'инýйу, ды из'з'êў. Зайав'и́л'и пáну. Пан ув'éчар йагó пазвáў к саб'ê и даў йамý гéтул'к'и пл'éтак, што з' йагó кроў л'илáса рóвам. Дак йôн уц'ôк у л'êс, л'ôх у лушкý на кýп'ин'и, л'ажáў дванáццац' дз'ôн. Пагнáл'и старык'и́ пáс'в'иц' валôў. Вал'ы́ пачал'и́ раўц'и́ [убачыўшы яго]. Той пан, запрôхшы кóн'и, забрáў йагó. Дóма йагó аткачáл'и и аддáл'и ц'ивунý. Кóратка? Йашче вам даўжêйшу трéба?

408(*) Бýдам бáчыц', што бýдз'а в'éчарам. З'б'арýцца ув'éчар хлóпцы, музыкáнт вы́йдз'а — и тáнцы. Ну, п'арав'аз'л'и́ пшан'и́цу. Мн'ê йашчé трéба м'ашкôў чатêры тóрпу забрáц'. Йа кан'á ў хл'ав'ê пастáв'иў. С'ам'ил'éтку скóнчыў у гéтум гадý, пaступ'и́ў у индустрыйáл'ны ц'éхн'икум у М'и́нск. А кал'и́ вы йêхац' м'ац'а, йа во сам пайêду. С'êна зрабóтал'и, жы́та пажáл'и, л'он парвáл'и, паб'и́л'и, картôпл'а нап'арадз'и́. Вáс'а, кýды́ ты пайêхаў, н'имá ш лáвачн'ика. Ну, чагó ты, малайа, с'уды́ прыл'êзла! Йа таб'ê к'и́нуў м'ашкá, ды й н'и в'êдайу, твôй ц'и мôй; пôйдам пагл'адз'и́м. Майи́х чатêры м'ашк'и́. А мо пи́ац'? Трусы́ гадýйу на ми́аса.

Запісана ў 1949 г. студэнтам Белдзяржуніверсітэта Н. В. Ярашэвічам.

Вялéшына

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

409 Станав'и́с'а, радз'и́мачка, ус'á ў рат,
Бýдз'а н'ав'éстачка ис'ц'и́ на пасáт.
Н'и́з'ан'ка галóвачку клан'и́ц'м'е,
Рóднуйу мáмачку шукáц'м'е.
Ус'ý свайý радз'и́мачку п'ерашлá,
А рóднайе мáмачк'и н'а нашлá.
— Бéднайа майá галóвачка ў в'анóчку,
Н'амá майóй мáмачк'и у радóчку.
Б'éднайа майá галóвачка ў кв'éц'а,
Н'амá майóй мáмачк'и на с'в'éц'а.

ЕДЗЬ, ЕДЗЬ, ВАНЕЧКА

(Песня)

410 Йéдз', йéдз', Вáн'ачка,
Бо ў ц'аб'é кóн'ик чужы́, н'а свóй,
Начавáц'м'еш нóчку у дарóз'а,
Прыв'азáўшы кóн'ика к б'арóз'а.
— Б'арóза ш ты майá б'éлайа,
Галóўка ш ты майá б'éднайа,
Хто ш майгó кóн'ика напас'é,
Да нóвай стáйенк'и зав'адз'é.
Апазвáлас'а Мáн'ачка ў сáду:
— Йа твайгó кóн'ика напасý.
Мы ш йамý абрóку-пшан'и́цы,
Мы ш йамý вадз'и́цы с крын'и́цы.

ПАЙДУ ДУБРОВАЮ

(Песня)

411 Пайдý дубрóвайу,
Пушчý гóлас дубрóвайу.
Н'ахáй гóлас галасýйа,
Н'ахáй майá мáмка чýйа
И м'нé в'ачéру прыгатýйа.
В'ечéрайа, падл'ивáйа.
И ў вак'éнца пагл'адáйа.
Шче ш майó дз'иц'áтка ў пóл'и
Пры харóшум прыган'áтум,
Пры маладóм , н'ажанáтум.

Запісана ў 1949 г. Я. М. Рамановіч ад А. А. Пыліла.

Руднае (№ 460)

412(*) Майó п с'éрца парвáлас'а. От, бáпка, кап пал'адз'éц', йак'и йôн. Ты́йа гóды гéдак брáўс'а. Мы ужé паб'и́л'и и паслá-л'и [лён], а йарынý йашчé жном. Уже майé гады́ н'и хóдз'ац'. Майó тавары́ства н'и хóдз'иц'. А ц'ап'éр йачм'éн'. Йак пашóў дош, дак уз'áўс'а, а жы́та былó слабóйа. Н'игôднайе з'и́мачк'и н'и вучы́лас'а. А ц'ап'éр гéтыйа дз'êц'и, угавóрвайаш, н'и слý-хайуц'. Дак в'êдайац'а, уже и прóз'байу и грóз'байу, н'и́чóга рады́ н'и дац'. Бóл'шыйа у Райôўку хóдз'ац'. Аднá вóс'и́м клáсаў кóнчы́ла, а другá с'êм. Дз'êўчына жац' памагáйа, уз'а-лá й пáл'ац абрêзала. Учóра пашл'и́ на йарынý, дак и друг'и абрêзала. Л'êтас' былó трóшк'и м'óду паспытáц'. С'в'и́нка апарас'и́лас'а, прыв'алá дз'ав'ац'óра парас'áтак. Чатêры в'арс'ц'ê да Райôўк'и. Там жа ш пас'ц'и́ паўз с'алó гран'и́ца н'éкал'и былá. Н'éшта трох ц'и чатырóх хадз'и́л'и у Ц'и́мкав'и-чы. Дýмаац'а, йа в'êдайу. Йе ўва ўс'и́х. Дак дáл'и ц'алýшку л'êтас'. Йак ишóў фронт, то ў том л'êс'и жыл'и́, а пóтым у па-грабóх. Трéйц'и гôт бýду хадз'и́ц. Сóнца с'в'éц'иц', н'икóл'и

н'и мóжна заблудз'йц'. Гéтака парóда грыбóў. Дл'а п'áтого йе? Стары́ йéс'ц'ака, н'éдз'а пасы́лачку пан'óс: дз'éц'и ш рáды бýдуц' — дз'éдушка з бáбушкай йаблычкаў прыслáл'и. Йак жа ты н'и жал'éц'м'еш, гл'áнуўшы на малады́ нарóт — нáшаго былó рáн'ило ў нóгу. Трéба урéмйа. У гéтум гадý то н'и бýдз'а. Б'аш шчáс'ц'а и ў грыбы́ н'и йдз'й.

Йачм'éн' то кан'éц, а ауйóс то ашчé ув'éс'. Дз'аўчáта. идз'éц'а с'уды́, у йайé н'имнóга ужé. Вы мо й жац' ц'и ўм'éйац'е. Вы ш ус'ó вýчыц'ас'а, кал'й ш вы жáл'и. А мо й жáц'муц'. Мýс'иц' трéба апранýцца, бо хóладна. Л'êта, а н'éк'и в'êц'ер халóдны. С'óн'н'и марôс. Там у нас на трав'ê па пóплав'и настайáшча б'êлы марôс. Та йдз'éц'а уже дадóму, ц'ôтка. Йак жа вам н'и бры́тка, был'й-был'й сус'éдз'м'и, да й пак'идáйац'а. Майé рýк'и н'итó м'éрзнуц', н'итó бал'áц'. Н'éк'ийа, йак падз'арав'ан'éл'и.

Мáма, ты йидз'й, йа пажынáйу ашчé. Идз'й карóву дайй. Йа зáрас иц'йму. Дак ты ш аднá астан'éс'с'а ззáду, ц'аб'é ш н'и пачакáйуц'. Ну то што, дагóн'им па аб'êдз'и.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Л. Р. Копаць.

Пукава (№ 493)

413(*) Н'и сказáц', што к'éпско. Йêгдз'ила у М'йнск. Пашл'й дрóва рêзац'. Н'ичóго н'ийáкого. Ты уже вы́спаўс'е? Идз'êц'е аддыхн'êц'е. Сабáка наш, дз'ержымó. Н'ек у гéтум гадý н'ийáк н'и с'êйал'и. Мы адвы́кл'и ад йегó, прас катóры гôт н'имá. Н'ичóго йон н'и прыв'ез'é. Кам'йс'а ш н'и тáйа. Там же ш л'ýдз'и йест. Дôш пôйдз'е. Дайýц' йôй в'ел'йк'и пасáх. Ус'еаднó н'и дóбре. Пал'адз'йц'. Гул'áам. Бáц'ку н'ичóго н'и кáже. Дз'е вы́шшайе, дз'е н'йшшайе. Куры́ худы́йа параб'йл'ис'а. Балаз'é ты в'êдайеш. К'илóм'етра н'и бýдз'е. Часôў пйац' с'п'иц'.

Запісана ў 1955 г. П. П. Шубай.

Семежава

414 Прыхóдз'иц' хлóп'ец дз'êўку свáтац'. Кал'и саглáсна, йейé бац'к'й стáв'ац' гарêлку, завýц' йегó радн'ý: бáц'ка, мáц'еру. Кал'и бац'к'й маладóйе багáтшыйе, то и бôл'ш радн'й завýц', а тады́ ўже дагавáрвайуцца в'ес'êл'йе раб'йц'.

У субóту п'ерад в'ес'êл'йем саб'ирáйуцца дрýшк'и маладóйе — г'éто йейé радн'á и падрýг'и. Йены́ мы́йуц' памôст *, нац'егáйуц' на падýшк'и нáвалачк'и и з'в'áзвайуц' йих у аднó м'êсто. Пóс'л'е ўс'егó г'éтаго частýйуц' дрýжак, тады́ малады́ прывóдз'иц' гарман'йста и гул'áйуц'.

На друг'й дз'ен' в'ес'êл'йе. Йенó пачынáйецца с часôў адз'инáццац'и. Малады́ с свайéйу радн'éйу йêдз'е к маладóй. У маладóго браты́ — йегó тавáрышы, рôдныйе браты́ и дру-

шко́ — хто-н'ибу́дз' з радн'и́; г'е́то йон кама́ндуйе в'ес'ếл'йем. Ус'а́ радн'а́ маладо́го — г'е́то сваты́ и сва́х'и. Прыхо́дз'ац' к маладо́й у ха́ту и часту́йуцца, ал'е б'ез маладо́йе. Друшко́ ўво́дз'иц' маладу́йу, а за йо́йу уваxо́дз'ац' ус'ế дру́шк'и и садз'а́цца напро́ц'иў маладо́го. Малады́ с свайе́йу радн'е́йу займа́йуц' м'ếсто за сало́м паўз с'ц'ếну, а малада́йа з дру́шкам'и напро́ц'иў. Дру́шк'и прыче́пвайуц' ба́нты, а за е́то им дайу́ц' гро́шы. А по́тым уже́ выкупл'а́йе друшко́ у дру́жак маладу́йу. Друшко́ во́з'м'е гро́шы ад маладо́го и пало́жыц' на таре́лку и накры́йе их. По́тым атдайе́ ста́ршуй дру́шцы, а йена́ пагл'едз'и́ц', кал'и мало́ — аддайу́ц' йему́ и пайу́ц' п'ếс'н'у. Г'е́то разốў н'е́скул'ко. (Ал'е каду́к йего́ ус'е пап'и́ше!). Дру́шк'и заб'ира́йуц' гро́шы и аддайу́ц' маладу́йу. Йейе́ са́дз'ац' з малады́м, а дру́шкам дайу́ц' гарếлку. И йены́ иду́ц гул'а́ц'. Дру́шк'и бốл'ш н'и каса́йуцца да в'ес'ếл'йа, у маладо́йе их бốл'ш за сто́л н'и садз'ац'.

Малады́йе жанк'и́ — свайа́чк'и и сус'ếдз'и маладо́йе — называ́йуцца зав'ива́л'н'ицы. Йаны́ зав'ива́йуц' маладу́йу ў ша́пку. По́тым йếдуц' к маладо́му. Кал'и хто вы́н'ес'е стала́, то малады́ з'л'ếз'е и пла́ц'иц', або друшко́, бал'шынство́ друшко́. Пла́ц'ац' и гарếлкайу и грашы́ма.

Прыйежджа́йуц' к маладо́му. Малада́йа, йак уз'йежджа́йе на двốр, сы́пл'е жы́там. Пато́м зла́з'ац' и н'и йду́ц' атра́зу ў ха́ту, паку́л' ма́ц'и н'и вы́йдз'е. Ма́ц'и выхо́дз'иц' с хл'ếбам, гарếлкайу и мйо́дам. Б'еру́ц' па ча́рца малады́ и малада́йа и друшко́. Паспыта́йе малады́ и малада́йа и л'ину́ц' ц'ераз го́лаву, пааабл'ива́йуц' ус'и́х. Ма́ц'и б'ере́ мйот и дайе́ сы́ну ўп'еро́т да й абман'е два разы, а трейц'им разам дас'. А потым маладуйу абма́нвайе два разы́, а за тре́йц'им адда́с'. Тады́ уво́дз'ац' у ха́ту, садз'а́цца малады́йе ўпо́ручк'и за стало́м, шче й на паду́сцы, кап мйа́кко было́. Пато́м пйуц'. Са́дз'ац' маладо́йе рốт за той стốл, дз'е малады́йе с'едз'а́ц'.

Нарадз'а́ц' маладу́йу. Ск'ида́йуц' ва́л'ен и зав'ива́йуц' у ша́пку зав'ива́л'н'ицы. (Ша́пку тре́бо нас'и́ц' да са́майе с'м'е́рц'и). А маладо́го, кап н'и ба́чыў, пражану́ц'. С'а́дуц' зав'ива́л'н'ицы наба́пал маладо́йе за стало́м и накры́йуцца ху́сткам'и. Ну и пазна́й, малады́, като́ра йего́. А малада́йа мо́жа с'ếс'ц'и дз'е хо́че. Йак пазна́йе, садз'а́цца за стốл и часту́йуц' зав'ива́л'н'иц. С'едз'е́ц' н'и бу́дуц' ус'е́ вре́мйе. Малады́ вы́куп'иц' жо́нку, а маладз'и́цы — г'е́тыйе са́мыйе зав'ива́л'н'ицы — иду́ц' гул'а́ц'.

Друшко́ йếдз'е па пас'ц'е́л' к маладо́й. Прыво́з'иц' пас'ц'е́л'. Ц'ип'е́р з'н'има́йуц' и на ло́жак кладу́ц', а даўн'ếй — н'е́, в'езу́ц' у гумно́. Друшко́ разўйа́же, чым йены зўйа́заны, и заб'ира́йе саб'ế. Б'еру́ц' маладу́йу и в'еду́ц', туды́, ў гумно́. Ц'ип'е́р даўно́ ўжо так н'и ро́б'ац'. Злама́ў г'е́ты звы́чай Ива́н Крышто́паў ашче́ п'ерат п'е́ршуй вайно́йу.

Запісана ў 1951 г. М. В. Бірылам ад Г. Шугалей.

Макраны (№ 745)

АБЫ ЎМЕЛА ТАНЧЫЦЬ, А РАБОЦЕ ГОРА НАЎЧЫЦЬ

(Казка)

415 Адз'ин рас было́ пайе̂хаў б'е̂дны г′ бага́туй у сваты́. Дз'е̂ўк'и хло́п'ец панара́в'иўс'а, ал'е̂ бац'к'и́ хо́чац', мо́жа бага́тшы бу́дз'е.

Тады́ прыйежджа́е бага́тшы. Ба́ц'ко ка́жа, што йана́ йашче́ малада́йа, н'и ўм'е̂йе н'ичо́го раб'и́ц'.

Сваты́ атказа́л'и: «Абы ўм'е́ла та́нчыц', а рабо́ц'и го́ра на́ўчыц'».

Пашла́ малада́йа, ал'е н'ичо́го н'и ро́б'иц'. Дык ге́то прыхо́дз'иц' ба́ц'ко ў ха́ту и кажа:

— Хто быў на рабо́ц'и, идз'е̂ц'е йе̂с'ц'и.

Ус'е̂ прышл'и́, а йена́ ш н'и была́ на рабо́ц'и. Пас'л'а́ с'н'е̂дан'н'а ус'е пыта́йуц':

— Ба́ц'ко, што мы бу́дз'ем раб'и́ц'? — Ты бу́дз'еш ара́ц', а ты з'е̂л'йе бу́дз'еш ирва́ц', а ты ма́ц'еры памага́ц'.

Йена́ [малада́йа] зно̂ў с'едз'и́ц'. Пабыла́ йена́ гало́дна, к'и́шк'и марш гра́йуц'. В'е̂чарам пла́ча, жа́л'ицца му́жу.

Йа ма́ц'еру пакл'и́чу, ма́ц'и дас' йе̂с'ц'и.

Дала́ ма́ц'и и ка́жа:

— Што, бачыш, дз'е̂тк'и, у нас пара́дак ге́тк'и.

Прышла́ ра́н'ица, пашла́ малада́йа г′ ба́ц'ку и ка́жа:

— Што мн'е̂ раб'и́ц'?

— Ты памага́й ма́ц'еры ў п'е̂чы пал'и́ц'.

Ма́ц'и дава́й бл'инцы́ п'ечы́. Гл'едз'и́ш и малада́йа скваа́рачку з'йе̂ла, бл'инца́ з'йе̂ла.

У н'адз'е̂л'у прыхо́дз'иц' ма́ц'и маладо́й. Угл'е̂дз'ила маладайа, што ма́ц'и идз'е́, вы́б'егла наўстре́чу йена́ к мац'еры и гаво́рыц':

— Ма́ц'и, памажы́ дроў прын'е́с'ц'и.

Прыхо́дз'ац' у ха́ту. С'в'е́кар и ка́жа на сы́на:

— То идз'и́ поўг′арцо́ўк'и гаре́лк'и прын'ас'и́. Малада́йа кажа ма́ц'ары:

— Вот, ма́тка майа́ залац'е̂н'ка, кап дроў н'е прын'е̂сла, то н'ичо́го и н'е да́л'и пайе̂с'ц'и.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Я. І. Уладыка ад С. І. Пінчука, 70 г.

СЛУЦКІ РАЁН

Танежыцы (№ 777)

416 (*) Чаты́ры брыга́ды ва ўс'о́м калхо́з'е, наша чац'в'о́ртайа. Уже́ като́райа брыга́да йачм'ếн' пачала́ жац'. Жн'ава́рк'и жнуц' у их. Ге́так хо́раша йана́ жн'е́. Ге́тыйе гады́ хл'ếп у по́ру уб'ира́йуц' и ско́ра мало́ц'уц'. А жы́то харо́шайе, сухо́йе.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. С. Жываткевіч ад М. В. Шуба, 75 г.

417 Был'и́ харо́шыйе так'и́йе йа́блык'и — магл'и́ л'ажа́ц' да трôйцы. Йа быў прыв'и́ў штук п'адз'ес'а́т, зайцы́ пайếл'и. Был'и́ харо́шыйе так'и́йе. И стары́ п'ен' зайцы́ с'йếл'и. Йа з малады́х гадôў уха́жаваў за са́дам. В'е́дайу, кал'и́ дз'е́рава затамл'о́найе, йано́ н'е мо́жа дац' плада́.

Запісана ў 1949 г. М. В. Бірылам ад І. Вершані, 70 г.

Бялевічы (№ 775)

418 (*) Адз'и́н сын на адз'е́л'е. Ге́ты хло́п'ец сам з Л'анны́х, аста́ўса тут на в'ас'е́л'йе, то н'е дз'и́во. У нас тры ко́мнац'е было́. Вазо́наў у их, што л'ếс. Тут йа ха́ту паб'ел'и́ла. У ба́ц'ка л'ếпш было́ мн'е́. Ну́жна забра́ц' ко́н'ей ц'и с адно́й брыга́ды, ц'и з дву́х, прыв'е́с'ц'и с'ếно у калхо́знайе гумно́. У во́л'чынам хл'ев'е́ жарабйа́та паста́в'иц'. Хай ба ты патчын'и́ў йаго́ и прыўйо́с вазы́ два сало́мы.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. С. Жываткевіч.

419 (*) Ко́л'ечко, мой бра́ц'ико, у нас ко́н'и пагна́л'и на па́жу? Йон гра́матны, ад йаго́ л'ếпш н'ихто́ н'и зро́б'иц'. Л'он бу́дам б'иц', слац', ц'е́рц'и, трапа́ц', а тады́ прадо́м, тком, и шей. Даўн'е́й це́лыйе го́ны с'ếйеш. Чалав'ếка пастано́в'им друго́го.

Са́ма м'ếн'шы у С'в'ердло́в'е прызыва́ўс'а, ус'у́ды служы́ў. Ка́жа на хаджа́йина, на хаджа́йку: «Запал'и́ аго́н'». Це́ло л'ếто н'и стайа́ц'м'е майа но́рма, сажну́. Йа гавары́ў — н'и в'ếрац'. Идз'и́ ты, Саму́с', старо́го л'ếпш паслу́хайуц', йак маладо́го.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Я. І. Уладыка.

Вялікі Быкаў (№ 779)

420 Старык'и́ прывы́кл'и каза́ц': «Йа бува́ло жыў до́бро, хл'е́ба много». Кал'и́ мн'е ста́н'е гавары́ц', то йа зна́йу быва́л'ишн'е, зна́йу ц'еп'е́решн'е и зна́йу загран'и́чнайе. Мы тры

ра́ц’е по́дац’и плац’и́л’и. Пам’е́шчыку тре́ба было 10—15 па́рабкаў, а тут сто́л’к’и дз’ерев’е́н’. Йон во́з’м’е па аднаму́ з дз’ере́ўн’и, а астал’ны́ б’аре́ дз’в’е буха́нк’и хл’е́ба ў то́рбу — и пашо́ў шука́ц’ зарабо́ткаў. А ц’еп’е́р про́с’ац’ ц’еб’е́, то́л’к’и идз’и́ на фа́брык’и, заво́ды. Вот стро́йицца тра́ктарны, аўтазаво́д, в’елас’ип’е́дны. Таб’е́ гро́шы пла́ц’ац’, пам’ешче́нн’а дайу́ц’, то́л’к’и рабо́тай.

А ра́н’ше была дз’ераўйа́на барана́ и дз’ераўйа́ны плуг. Адз’и́н сашн’и́к быў жал’е́зны.

Ац’е́ц мой па́ншчыну раб’и́ў. Чаты́ры дн’и па́ну без гро́шай, и то́л’к’и два дн’и на с’аб’е́. Быва́ло малады́ хло́п’ец н’е во́з’м’е за жану́, каго́ хо́ча, а каго́ пан дас’.

Наш старшына́ — мой вас’п’и́танн’ик. Йаго́ дз’е́душка быў бага́ты па таму́ ча́су, бага́тшаго, н’е было́ ў дз’аре́ўн’и. Нас’и́ў ла́пц’и, адну́ ша́пку и з’имо́йу и л’е́там. Кал’и́ б йаму́ тады́ хто сказа́ў, што тво́й сын бу́дз’е м’е́ц’ дом, же́с’ц’йу кры́ты, што бу́дуц’ машы́ны л’ета́ц’ у во́здух’е, што з’емл’а́ бу́дз’е абраба́тваццa трактара́м’и, камба́йнам’и, то йон бы таго́ дуб’и́найу, во́чы запл’ева́ў бы.

Л’у́дз’и хадз’и́л’и у лапц’а́х з’имо́й и л’е́там, таму што зара́з не магл’и́ сабра́ц’ на бо́ты тры рубл’и́, хоц’ на лапц’а́х прана́швал’и за гот па 10.

Запісана ў 1949 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад К. А. Пратасені, 55 г.

Дарасіно (№ 778)

421 Мо̂й брат радз’и́ст быў. У ха́ц’е пад падло́гай устанав’и́ў ра́дз’иво. Ко̂жнаго в’е̂чара мы палуча́л’и с’в’е̂дз’ен’и́а. Тут самал’о́та з’б’и́л’и н’ам’е̂цкаго. Мы уз’а́л’и акумул’а́тар с самал’о́та, йо̂н быў с’и́л’ны. Ра́дз’иво йак загавары́ла, йак раўну́ла. Ус’е учу́л’и ге́то ра́дз’иво. Шп’ийана́ж дан’о̂с н’е̂мцам. Н’е̂мцы прышл’и́ ў ха́ту и растрал’а́л’и бра́та. Два раз чуц’ н’е п’ераб’и́л’и ус’о́ с’ало́. Йаны́ то̂л’к’и падазрава́л’и, што зв’азны́.

Запісана ў 1949 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Я. Хілько, 50 г.

422 Йа з бра́там и майа́ жо́нка рабо́тал’и зв’азны́м’и. Мн’е̂ дал’и́ зада́н’йе узна́ц’ пра даро́гу у Пан’и́чы. Йа уз’а́ў уздз’е́чку и пашо́ў. Прыхо́джу у с’ало́ и пыта́йу, ц’и н’е ба́чыл’и тут кан’а́ йако́га. Ко̂н’ мо̂й уц’о̂к. А по́тым пыта́йу: «Што ў вас чува́ц’?» Мн’е̂ й ка́жуц’, што тут заса́да н’е̂мцаў на бал’шав’ико̂ў. А мн’е̂ ге́то и на́да было́ узна́ц’.

У пал’и́цыйи тут быў Ло́гв’инаў, гета бандз’и́т, зло́дз’ей. Уб’ива́ў л’удз’е́й. И йе́с’ц’и н’е садз’и́уса, паку́л’ каго́ н’е растрел’а́йе. Парц’иза́ны йаго́ пойма́л’и и пав’е́с’ил’и на л’и́п’е.

Запісана ў 1949 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад І. І. Хілько, 49 г.

Сорагі (№ 502)

[423] На ге́тай жа м'е́снас'ц'и закл'уча́л'и м'ир са шве́дам. Адз'и́н быў бага́ты чалав'ê к. Е́ты па́м'атн'ик н'е магл'и́ прыв'е́с'ц'и ше́с'ц' лашадз'е́й. Л'у́дз'и н'е́с'л'и. Мо сам злама́ўс'а. Был'и́ агаро́жаны парка́нам. Была́ агаро́джана, дз'еравйа́найа капл'и́цка. Е́та то́жа стары́ннайе кла́дб'ишча. Прыса́ды крас'и́выйе. Тут ц'в'ато́ў пасадз'и́ц', дайо́т такой в'ит! Е́та крас'и́вы па́м'атн'ик. Раска́звал'и — па шашы́ в'е́з'л'и, ат шашы́ шас'ц'ары́к н'е ўз'а́ў. Вйо̂с, прывйо̂с и паста́в'иў на свайи́х атца́х.

Запісана ў 1949 г. Б. С. Лапавым ад Г. Ю. Цішкевіча, 55 г.

Старцавічы (№ 500)

ПАЕЎ МАРКОЎКУ, ПАЕЖ І НАЦІНКУ

(Жарт)

[424] Зайê хаў адз'и́н чалав'ê к да друго́га п'ераначава́ц'. Той йаго́ йê с'ц'и н'е пазва́ў. Чалав'ê к з'йê ў мо́ркаў на гаро́дз'е. Гаспада́р пагл'адз'е́ў нау́тра и ка́жа: «Пайê ў маркô ўку, пайê ш и нац'и́нку».

Ц'ираз гô т, а мо ц'ираз два пайê хаў ге́ты чалав'ê к, и прышло́са йаму́ да таго́ зайê хац', като́раму йô н нац'и́нку пайê с'ц'и зага́дваў, ал'е йô н йаго́ н'е пазна́ў. А той йаго́ пазна́ў, зарê заў барана́, навары́ў мйа́са и насту́йе. З'йê ў гос'ц' барана́, гаспада́р и ка́жа: «Йа ў ц'аб'е́ марко́ўку з'йê ў, ты сказа́ў з'йê ш и нац'и́нку, а ў м'ан'е́ ты з'йê ў мйа́са, б'ары́ йê ш и аўчы́нку».

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта В. Хацкевіч ад К. Т. Чайкі, 60 г.

Белічы (№ 776)

МАЛОДАЧКА ЖЫТА ЖАЛА

(Песня)

[425] Мало́дачка жы́то жа́ла,
Пад м'аже́йу дз'иц'а́ кла́ла.
Прышо́ў к йой м'адз'в'е́дз' з л'е́су:
— Памага́й бог, мало́дачка,
Чаго́ твайо́ дз'иц'а́ пла́ча,
Рад бы йа падз'аржа́ц'и,
Ды байу́са, каб н'е ўдра́ц'и.
— Идз'и́, идз'и́, м'адз'в'е́дз'ечко,
Идз'и́ задз'ары́ каро́вачку
Чо́рнуйу, падла́суйу,
Ту́йу майу́ паса́жнуйу.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. Мясаедавай ад В. В. Бойка, 61 г.

ДЫ ХАДЗІЛА ВОЛЕЧКА ПА ДВАРУ

(Песня)

426 Ды хадз'ѝла Во́л'ечка па дваpу́,
Ды сушы́ла ху́стачку на в'атру́.
Прас'ѝла в'е́трыка, со́н'ейко:
— Сушы́, сушы́ ху́стачку ско́ран'ко,
Бо прыйе́дз'е Ко́л'ечка заручáцца,
Н'е бу́дз'е ху́стачк'и уц'ирáцца.

Запісана ў 1949 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Р. Мясаедавай ад Н. Багушэвіч, 17 г.

СТАРОБІНСКІ РАЁН

Крывічы

427 Начынáйацца рáн'н'айа в'аснá, и мы начынáйам вы́васку гно́йа на пал'á. Ус'е́ дру́жна выхо́дз'ац', асо́б'енна у п'е́рвуй брыгáдз'е[а]. Во́з'ац гной и с'к'идáйуц' йаго ў с'ц'ѝрды, а патôм выйажджáйуц' и разво́з'ац' па ку́чках, па мал'е́н'к'их ку́чках, а патôм падгатáўл'ивайуц', с'е́йац' карто́пл'и, раз'б'ивáйуц'. Выйажджáйуц' ус'е́ искл'учы́ц'ел'но калхо́з'н'ик'и, като́рыйа мо́гуц' рабо́тац' на пал'аво́тчаск'их рабо́тах. Ко́нчац' в'ас'е́н'н'и с'еў, начынáйуц' пало́ц' л'он, бурак'ѝ, какару́зу. Е́то[а] ус'о́ уб'ару́ц харашо́, йе́дуц' на с'е̂наўбо́рку ў В'ал'ѝчкав'ичы, Градз'ѝца, Капачы́. Ко́нчац' с'е̂наўбо́рку, прыгатáўл'ивайуцца г жн'иву́: зу́б'ац' с'арпы́, во́страц'. Харашо́ ўб'ирáйуц', рабо́тайуц' калхо́з'н'ик'и харашо́ на пал'аво́тчаск'их рабо́тах.

Зац'е̂м ко́нчыл'и жн'иво́, падгатáўл'ивайуцца слац' л'он: рвац', б'иц'. Пато́м ге́то[а] ко́нчац', уб'ирáйуц' карто́шку. Асо́б'енна у ге́тум гаду́ вы́брал'и рáна карто́шку, п'ерарáл'и, забуртавáл'и и развaз'ѝл'и на трудадн'ѝ.

БЫЛЬ

428 Жыл'ѝ два старык'ѝ — Гры́шка з Вáн'кайу. Гры́шка н'а ўм'е́ў чытáц', а Вáн'ка ўм'еў, то́л'к'и н'амнôго. Вот йаны́ н'идз'е́ н'а был'ѝ: н'а был'ѝ ў Старо́б'ин'е, у Слу́цку, у М'ѝн'ску.

У йих было́ па валу́: у ваднаго́ быў вол и у друго́го. Дык Гры́шка кáжа: «Йа свайго́ валá пак'ѝну до́ма, а на твайо́м пайе́до[а]м у Старо́б'ин».

Зайе̂хал'и йаны́ ў Старо́б'ин, пабы́л'и там — н'аинц'аре́сно. Йаны́ прадáл'и валá, пайе̂хал'и ў Слу́цо[а]к. Пабы́л'и у Слу́цку — и ў Слу́цку йим н'еинц'аре́сно.

— Пал'áн'ам, йак у М'ѝн'ску!

— Давáй, пайе̂хал'и!

Зайе̂хал'и у М'инск. У йих гро́шай было́ мнôго, йаны́ пазав'áзууўал'и ў ху́стк'и и паклáл'и за пáзуху. Устре́ц'ил'и у М'ѝн'ску знако́мого чалав'е̂ка и папрас'ѝл'иса ў йаго́ начавáц'.

Йуôн йих пус'ц'йў и хац'êў их угас'ц'йц'. Дак йаны́ н'е захац'êл'и. Гаво́рац': «У нас свайê гро́шы йе́с'ц', мы пôйдам на свайê гро́шы ку́п'им и ц'аб'е́ ўго́с'ц'им». Пашл'и́ набра́л'и ра́знаго шампа́нскаго, ру́скайе. Вы́п'ил'и, пазасына́л'и. Е́ты хаз'а́йин, што пус'ц'йў их на́нач, укра́ў у йих гро́шы. Йаны́ наза́ўтра паўстава́л'и — у йих гро́шы н'ама́, н'ама́ за што куп'йц' куска́ хл'е́ба. Йаны́ пашл'и́ на база́р, до́ўго йаны́ ту́пал'и и нашл'и́ зда́н'ийе, на йуо́м был'и́ нап'и́саны бу́квы. Йаны́ чыта́ц' н'а ўм'êл'и, а паскôл'ко Ва́н'ка ўм'êў чыта́ц', йуо́н прачыта́ў: «Га-га-гас'ц'и́нцы». «Тут, — кажа, — дайу́ц' гас'ц'и́нцы, дава́й, пашл'и́!» Зайшл'и́ йаны́ ў гас'ц'и́н'ицу, заказа́л'и там ру́скаго, б'елару́скаго, п'е́рвайе и втаро́йе, суп и жарко́йе. Панайада́л'иса. Пато́м у йих спра́шуйуц: «Што вам йашче́ ну́жна?» — «Ну́жна му́зыку». Вот им прыв'ал'и́ скры́пку и бараба́н. Вот йаны́ танцава́л'и. Ат пу́за панатанцо́ўвал'иса. Прышо́ў дз'ире́ктар и гаво́рыц': «Дава́й рашчыта́цца за му́зыку и за аб'êт». А ў йих гро́шай н'ама́, н'ама́ чым плац'и́ц'. Дак йуо́н за йих ды ў камôрку, а кажух'и́ — у кладо́ўку. Дак Ва́н'ка ка́жа: «Йа й чуў, што скры́пка йгра́ла: чым плац'и́ц'и бу́дз'е^{а}ц'а?» А Гры́шка ка́жа: «Йа чуў, што бараба́н б'иў: кажуха́м'и, кажуха́м'и!»

Запісана на магнітафоне ў 1957 г. ад Л. Ц. Чарэўка, 22 г.
Запіс транскрыпцыяй Н. Т. Вайтовіч.

Веска (№ 783)

429 Майа́ дачка́ у парц'иза́нах была́. Ал'е ашче л'у́дз'и до́брыйе. Н'ихто́ н'и вы́даў. А шва́г''ир быў сув'езны́м. Закапа́ў в'инто́ўку, а по́тым адда́ў. Адз'и́н рас парц'иза́ны наступа́л'и, а у с'ел'ê пал'и́ца. У м'ен'е́ на по́граб'е пал'ем'о́т паста́в'ил'и пал'ице́йск'ийе и страл'а́л'и. А да́л'е парц'иза́ны йак засы́пал'и, то и пал'ем'о́та 'дракл'и́са. Страл'а́йуц' — пу́л'и л'ец'а́ц', а ў м'ин'е́ сабраже́н'йе: пал'ем'о́т схава́ц' ат пал'и́цы. Пашла́ и ге́ты пал'ем'о́т — на нôшках так'и́ — у по́грап ск'и́нула, а по́тым парц'иза́нам аддала́.

Запісана ў 1949 г. М. В. Бірылам.

430 Гаво́рац', карто́шка у на́с забо́л'ена. Н'е́шта наро́стайе на адны́м м'êсцы, а на́ша, йа капа́йу, так, ка́жацца, н'е.

Страха́ асу́нуласа, и в'ида́ц' дз'е пазац'е́кала. З'имо́й хо́ладна в'е́л'м'и, зус'и́м стара́йа ужо́ ха́та. Хо́чам но́ву ста́в'иц'. Мо тут, а мо ў другôм м'êс'ц'е даду́ц'. Ма́ма и дз'в'ê м'е́н'шыйа с'естры́ до́ма жыву́ц', у их но́ва ха́та. Ка мн'е́ ма́ма н'е захо́ча иц'и́ з свайе́й ха́ты. А йа адна́. Муш у калга́с на рабо́ту хо́дз'иц'. Со́тк'и в'е́л'м'и пазаро́стал'и, пало́ц' и матыкава́ц' тре́ба.

Да вайны́ заво́чно ко́нчыла п'етте́хн'икум у Слу́цку и працава́ла два гады́ за с'ем к'илам'е́траў ад до́му. У во́йну была́ до́ма, ал'е ў шко́л'е н'е працава́ла. Пал'и́цыйа и н'е́мцы ха́ту спал'и́л'и, страл'а́л'и у стре́х'и. В'ел'и́к'и по́жар быў. Ус'е л'у́дз'и у л'е̂с паўц'ека́л'и. То тады́ ге́то и мы згаре̂л'и.

Шко́ла у клу́б'е, йон н'е шко́л'ны, калхо́зны. Пасл'а́ вайны́ н'ичо́га н'е было́: н'и сто́л'и, н'и падло́г'и, н'и во́кан. П'е́ршы гот во́кна пазаб'ива́ты был'и́, а ц'еп'е́р в'ел'и́к'ийа, харо́шыйа во́кна. Ц'еп'е́р у с'п'и́ску дз'ев'ано́ста адз'и́н ву́чан', ус'его́ с аднайе́ в'о́ск'и. Йес' б'ибл'ийате́чка. Ц'еп'е́р шшы́тк'и на ву́чн'ах [у вучняў]. Л'е́тас' вучы́ла п'е́ршы клас. Прывы́кшы, так жджэ́цца, кап у шко́лу скаре́й.

Запісана ў 1949 г. М. В. Бірылам ад С. Н. Шаула, 27 г.

Яскавічы (№ 791)

ТРЫ ДАЧКІ

(Казка)

431 У аднаго́ ба́ц'ка было тры дачк'и́: дз'в'е̂ разу́мныйе, тре́ц'а — ду́рачка. Йе̂хаў ба́ц'ко у го́рат. Разу́мныйе до́чк'и ста́л'и прас'и́ц'. Адна́ ка́же: «Куп'и́ мн'е̂ на сарахва́н», друга́— на пла́ц'йе, а ду́рачка маўчы́ц'. Ста́ло шко́да ба́ц'ку ду́рачку. Йо̂н папута́ў: «А што ш таб'е̂ куп'и́ц'?» Йена́ ка́же: «С'ере̂бране бл'у́дз'ечко, нал'и́ване йа́блучко».

Ба́ц'ко пойе́хаў и прывйо̂с адно̂й на пла́ц'йе, друго̂й — на сарахва́н, а ду́раццы — бл'у́дз'ечко з йа́блучкам. Йены́ ц'ика́во гл'едз'е́л'и, што йена́ бу́дз'е з' йим раб'и́ц'.

Йена́ пакац'и́ла йа́блучко па бл'у́дз'ечку йи ста́ла прыгава́рывац': «Кац'и́са, кац'и́са, йа́блучко, па с'ере̂бранаму бл'у́дз'ечку, пака́звай мн'е̂ йи пал'а́, йи л'еса́».

Ста́ло за́в'исно ду́рачча ным с'о́страм. Йены́ пагна́л'и ав'е́чк'и йи заб'и́л'и ду́рачку, пат кусто́м пахава́л'и йи забра́л'и бл'у́дз'ечко йи йа́блучко. Дамо̂ў прыгна́л'и авйе́чк'и йи сказа́л'и, што нав'е̂рно ду́рачку ваўк'и́ разарва́л'и.

Ц'е́рас н'е̂катораййе вре́мйе пагна́ў пасту́х ав'е́чк'и йи на маг'и́л'и зре̂заў трас'ц'и́нку, зраб'и́ў ду́дачку. Ду́дачка ста́ла игра́ц' йи прыгава́рвац': «Игра́й, игра́й, ду́дачка, што м'ен'е́ с'о́стры ўб'и́л'и, с'в'е̂ту згуб'и́л'и за с'ере̂брано бл'у́дз'ечко, нал'и́ване йа́блучко». Пасту́х пан'о̂с ду́дачку ба́ц'ку. Ба́ц'ко ста́ў игра́ц', ду́дачка прыгава́рвайе: «Игра́й, игра́й, ду́дачка, майму́ ро̂днаму та́тачку, што м'ен'е́ с'о́стры ўб'и́л'и, с'в'е̂ту згуб'и́л'и, пат ку́с'ц'икам пахава́л'и». Ба́ц'ко пашо́ў йи аткапа́ў ду́рачку...

Запісана ў 1954 г. студэнтам Мінскага педінстытута А. А. Жукам.

ЛЮБАНСКІ РАЁН

Шапілавічы (№ 822)

432 Н'а было́ каму́ па́с'ц'иц'. А так и дн'и н'а г'и́нуц' и йе́с'ц' рашчо́т. А с'аго́л'ета йа сама́ па́с'ц'ила. Каба́н'ика дал'и́. Харо́шы быў, ал'е н'а пашанцава́ло, забал'е́ў. Н'ико́л'и так н'а бу́дз'а. На Л'у́бан'и купл'а́ў хаджа́йин каба́нчыка. Ус'о́ адно́ н'е^{и} дагл'е́дз'ала.

Йаму́ дз'в'е па́ре бац'и́нак, дз'в'е́ куфа́йк'и и ц'алу́шку дал'и́. То ц'алу́шка харо́ша. Вот йе́ты чалав'е́к, што ў ха́ц'е быў и гаўйа́д дагл'ада́ў и кац'о́л вары́ў. А ц'ап'е́р жо́нка ва́рыц'. У йих во́с'е^{и}м душ с'амйи́. И хаджа́йин раз ган'и́ў з йе́йу. Ат в'ал'и́кадн'а но́выйа штаны́ пал'ац'е̂л'и [парваліся].

Учо́ра, йе́ты, навары́л'и ў Йива́на на́шаго карто́пл'и. Кал'и́ б ге́то мн'е пайе́хац' у Дубро́ву? Тагды́, йак В'и́ц'а бу́дз'а жан'и́цца. Гадо́ў п'йац' мо́жа так бу́дз'а. Гаво́рыц', дачку́ на в'ас'е́л'л'а ўла́джвала, а сама́ за гаўйа́дам'и, а то пагама́н'и́ла б, пап'е́ла. Ско́л'к'и ўже уре́мйа. От в'е́н'ика забы́ла сказа́ц', каб налама́ла. Ц'а́гн'а н'е́што на п'еч. Н'има́ кал'и́ л'ажа́ц'. Спага́н'ила за два дн'и с'о́н'н'и. Ва́л'анк'и до́брыйа пабра́л'и на Л'у́бан'и, з гал'о́шам'и. Мн'е ўл'е́тку н'а мо́жно хадз'и́ц' бо́суй.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. С. Стэльмахам і Л. С. Курбекам.

433(*) — Што вы ва́рыц'а?

— Што навару́, тоо й бу́дз'аш йе́с'ц'и.

Пазы́ц'ц'а мн'е мук'и́. Х'иба́ ты хо́чаш по́ўно? Ой, дож н'и дава́ў жац'. Уже малады́йа начыку́ карто́пл'и. Ал'е ду́майу: ц'и ты с'м'айе́шса, ц'и мо пра́ўда прышла́? Ма́быц' йашче́ з гаре́лкайу то́л'к'и? На паўл'и́тру найду́. Йана́ йашче́ н'и запис'а́ласа. Абы ў с'ел'сав'е́ц'е. Там гаре́лка бу́дз'а. К чужы́м н'а йдз'е́ц'а уже́. Йа л'убл'у́ вы́п'иц' ка́п'ал'ку. Ге́ты Вало́дз'а и за старо́го и за маладо́го же́н'ицца. Ты ба́чыш, маладз'и́ца, в'е́н'ика н'ама́ ў ха́ц'е.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. С. Стэльмахам і Л. С. Курбекам ад М. Я. Хацько, В. М. Хацько і А. Д. Марчанка.

Ніжын (№ 826)

ТРЫ АРЭХІ

(Казка)

434 Жыў-быў ба́ц'ко и було́ у йаго́ тры сыны́. Жыў йон б'е̂дно. Кал'и́ сыны́ ву́расл'и, то йон атпра́в'иў йих у зарабо̂тк'и. Вот пашл'и́ йаны́. Иду́ц'-иду́ц', и дайшл'и́ да трох п'еракро́стак даро́г. Старе́йшы пайшо́ў пас'аре́дз'ин'е, с'аре́дн'и пайшо́ў у л'е́вы бок, а м'е́ншы — у пра́вы. Старе́йшы нан'а́ўса у м'е́л'н'ика: мало́ў муку́, м'ашк'и́ нас'и́ў. С'аре́дн'и стаў слу-

го́йу у па́на. А са́мы м’е́ншы нан’а́уса у пастух’и́. Кал’и́ йаны́ разм’ино́ўвал’иса, то згавары́л’иса, хто [больш] гро́шай заро́б’иц’. Раб’и́л’и па тры гады́. Кал’и́ рашчы́твал’иса, то бо́л’шы и с’аре́дн’и зараб’и́л’и бага́то гро́шы. Кал’и́ рашчы́тваў пан м’е́ншага, то палажы́ў на стол гро́шы и тры арах’и́ и сказа́ў, што гро́шы ро́б’ац’ураго́м чалав’е̂ка.

Йон уз’а́ў тры арах’и́, а гро́шай н’а браў. Кал’и́ ишл’и́ наза́д к ба́ц’ка, то сустре́л’иса на тым п’еракро́стку, дз’е разыхо́дз’ил’иса. Старе́йшыйа пачал’и́ крыча́ц’ на йаго́ и сказа́л’и, каб в’арну́уса па гро́шы. Идз’е́ йон зно́ў, йе́с’ц’и захац’е́ў и ду́майе: «Дай аре́х раскушу́». Раскус’и́ў — и тут ус’аго́ йе́с’ц’и л’а йаго́ пайав’и́ласа. От, ду́майе, н’ико́му н’и скажу́ ц’ап’е́р. Да́л’е идз’е́ и захац’е́ў спац’. Раскус’и́ў друг’и́ аре́х — и п’е́рад им так’и́йа каўры́. Йон л’ог и заснуў. Уста́ўшы, йон паду́маў, што к па́ну иц’и́ — арахо́ў н’ама́. К брата́м такса́ма, ус’оро́ўна ужо — и раскус’и́ў тре́ц’и аре́х. Пайав’и́лас’а в’ал’и́ка ста́до ав’е́ц. Бо́л’ша за то́йе, што па́с’ц’иў у па́на. И йон пагна́ў к ба́ц’ку йаго́.

Запісана ў 1954 г. студэнткамі Мінскага педінстытута Н. В. Сіняк і Л. В. Свірыд.

Гарадзяцічы (№ 830)

ОЙ, ПАЙДУ Я КРУГОМ ЛУГА

(Песня)

435 Ой, пайду́ йа круго́м лу́га,
Шука́йучы саб’е́ дру́га,
Ой, ты, лу́з’е, луз’ено́чак,
Ц’и ты бу́дз’еш мой дружо́чак.
Ой, пайду́ йа к Дуна́йу,
Ста́ну, гл’а́ну, паду́майу,
Што ў Дуна́йи нно́ винно́,
У свайе́й ма́мк’и до́бра було́.
На ву́л’ицы п’ераннуйу,
На кырма́шы заначу́йу.
Ой, пайду́ йа к Дуна́йу,
Ста́ну, гл’а́ну, паду́майу,
Што ў Дуна́йи нна́ н’има́,
А ў с’в’акру́х’и дабра́ н’има́.
На по́стац’и п’ераннуйу
А ў жо́рванах * заначу́йу.
Со́кал’е, ты сако́л’е,
П’ерал’ац’и́ йе́та по́л’е,
Ды пакажы́ майо́й ма́мце,
Што йа кл’учы́ пагуб’и́ла
Пры шыро́куй ву́л’ицы,
С хло́пцам’и жарту́йучы.

Запісана ў 1954 г. студэнткамі Мінскага педінстытута Н. В. Сіняк і Л. В. Свірыд.

АКЦЯБРСКІ РАЁН

Смыковічы (№ 828)

436(*) Х’ибá йа пытáласа с’óлаў. У л’éс’и. Пастáв’ил’и у вóду. Йа былá са свайéй дачкóй. А йа там асталáса. Пóтым нас пасаджáл’и ды в’азýц’. Цéла в’адрó наз’б’ирáл’и. А там багóн [багун] ды хвóйн’ичак мал’éс’ан’ачк’и. Там ракá, и так’ийа к’ийóчк’и на вадз’é л’ажáц’, б’арóзавыйа. Там рав’é вадá пада днóм.

А мы астал’иса ў хвóйн’иках, каб былó бл’ижéй дадóму йц’и. Пайшл’и дадóму. Прышл’и ў Азáрычы. Самал’óт там л’атáйа, крýжыцца.

Пóтым адв’éз’л’и нас у Блýдз’ан’, дз’арéўн’у. Там харóша м’éста: дубы й дубы и з’амл’á харóша. Прын’éсла картóп’ел’ и хл’éба ды й падйéл’и.

Йишлá йéтай вýл’ицай. Хадз’ила йа йéтай дз’арéўн’ай: вýб’агла бáбка и пазвáла м’ан’é. Йа прышлá. Там жéншчына маладáйа, харóша. Далá йанá мн’е кул’итку* пшан’ичнага хл’éба, и прóстага хл’éба, и круп.

В’аснá былá, крáсачк’и ц’в’итýц’. Мы с’адз’éл’и пад дýбам. Пóтым пайшл’и ў Л’ипы — гарадóк. Нам сказáл’и: «Прымам на работу». У гаратку мы два м’éс’ацы был’и. А майá дз’éўка дáл’ай йéз’дз’ила. Йанá прáма агн’êм на рабóту. Йаны нам за м’éс’ац дал’и грóшы. И назáўтра пайéхал’и.

ОЙ, У НОВЫМ ГОРАДЗЕ
(Песня)

437 Ой, у нóвум гóрадз’и
Дз’еўйáц’ера ды варóц’ечак,
Ус’é йаны ды пазамýкваныйа.
Старажóв’е, майé братóв’е,
Пус’ц’éц’е м’ан’é ў гóрат.
Там майá да зарá упáла,
Зóрачка йáс’н’ен’ка.
То н’и зарá, ды майá маладáйа,
То н’и зóрачка йáс’н’ен’ка,
Ды майа Мáр’йа маладз’éн’ка.

Запісана ў 1954 г. А. Р. Мурашка ад Т. П. Лукашэвіч, 76 г.

438(*) Иду́ц' с'ало́м и крыча́ц'. У л'ê̂с па мох иц'и́. Мо́ху тре набра́ц'. Сын прышо́ў уво́с'ен', а з'ац' у ва́рм'ийи. Мой хаз'а́йин стары́. Йа маладз'е́йшайа була́. Мы жан'и́л'иса, то йон дз'е́с'ац' гадо́ў старе́й быў. Их йе́с'ц'ака, ды в'е́л'м'и дрốбныйа, папал'и́ла ус'е. Дз'в'е ба́бы: там ба́ц'кава баба, тут ма́ц'арына. Ўо [вось] ба́бава ха́та. На́дас'* пайшл'и́ на б'е́рах у йа́гады. Но́ву ро́б'им ха́ту. Хло́п'ец н'и хац'е́ў па́с'в'иц' тава́р*. Заўйо́ў. Стан' дл'а м'ан'е́. Ко́н'м'и ваз'и́л'и у Бабру́йск. Кл'уче́ у йаго́. Буў сац'и́н два́ццац' п'ац' кап'е́йек м'е́тра.

Н'амце́ найе́хал'и. Уц'ака́йма. Була́ ко́л'ис' пато́па. На в'ас'н'е́, йак разл'и́ва в'ал'и́кайа. П'е́с'н'аў н'и п'айу́ц'. Малады́йа же́н'ацца, йе́дуц' у Па́рычы. Купл'а́йуц' кажу́х, накрыва́йуцца кажухо́м и с'п'ац' у кл'е́ц'и. Кас'н'ико́ў нал'е́п'ац', чуб настано́в'ац', а ту́така, бу [нібы] кры́л'л'е настано́в'ац'. Пазапрага́йуц' ко́н'и, наса́дз'ац' на вос душ дз'е́в'ац'-дз'е́с'ац'. Н'и дава́л'и 'гн'у [агню] кла́с'ц'и. Запйо́р у загражджэ́н'е. Мы йе́дам к раце́. А нас йак паўйо́з. Дз'е ш йа тых даку́м'ентаў ваз'му́. Н'и дал'и праду́хтаў. Идо́м, идо́м дадо́му. Раско́пвал'и капце́. Пац'ихо́н гра́йе. Сы́на н'има́ н'иго́днага, з дачко́й жыву́.

Запісана ў 1954 г. А. У. Арашонкавай ад Т. П. Лукашэвіч, 76 г.

439(*) Ко́л'ис' быў мой чалав'е́к старшыно́й. За старшыну́ с'ем гадо́ў буў. Панадз'е́таму пло́ха спац'. Н'и идз'и́, там замкну́та. Пайду́ ву́жну, тут карачэ́й заго́ны. Йе вужэ́йшыйа. Шес'дз'ис'а́т во́с'им со́так сажа́та. Дз'аржа́л'и во́ўцы. Шта-н'и́ну парва́ў. Йаны́ ўжо так парва́тыйа. Н'има́ на вас ба́ц'к'и до́брага з пу́гайу. Было́ дз'в'е ха́ц'и. Йа была адна́ до́ма. Кул' сало́мы ўз'а́л'и. Па гу́мнах, па ха́тах разм'ас'ц'и́л'и. Чужы́йа найе́хал'и л'у́дз'и у дз'аре́ўн'у. Н'ама́шака н'ико́га.

Запісана ў 1954 г. А. У. Арашонкавай ад Н. Х. Качан, 78 г.

Чорныя Брады (№ 862)

440(*) Мала́йа ко́с' зрасла́с'а. До́ж так'и́, с'адз'а́ц' пад ба́бкам'и. Тры снапе́ нажа́ла. Ву́жала со́рак со́так. Шче йе бо́л'шы за йе́тага. Йаны́ уже у даро́з'и чац'в'о́рты дз'е́н'. З М'и́н'ску. У ла́ўках был'и́, у ларко́х. За дз'е̂н' ву́ткала. Спадн'и́цу нас'и́ла ў кл'е́тк'и. По́йдам дадо́му. Йа с'аго́дн'а пайду́ к по́йазду. Прын'асу́ гас'ц'и́нца. Травы́ н'и дава́ла, нарво́м, паре́жам, насыпа́йам, па́рым. Ц'ап'е́р л'еб'ады́ н'има́. У В'е́ры жо́ўта по́с'ц'илка йе. Пагл'адз'и́, што ц'о́тка дз'е́лац' бу́дз'е. Худы́, йак вốўк. Каўйо́р бу́дз'е харо́шы. Йак'и́йа б'ераг'е́ шшыва́ц'? Папрас'и́ у Хв'е́дз'и, йон дас' таб'е́. Барсук'е́. У дз'е́с'ац' гаде́ адз'и́н раз бува́йу. Ты дз'иц'а́ паўйо́ў? Гро́шай дас'и́; у ла́ўцы йе брыз'е́нт. Йа Ва́с'у штаны́ куп'и́ла. Ус'и́м дайе́м. Дай йайе́ц;

ву́ц'ис'н'аш. Йак ц'ац'арук'е́. Ц'и йес' с'в'ин'а́ бабо́ўн'ик? Тава́р * пас'ц'и́ астáв'ил'и. Йон за па́рабка быў. А то було́ уже́ ву́шы апус'ц'и́ў. И кабане́ йе, и каро́ва. Дво́х адвучы́ла. Йа была́ ув Ада́ма. Куп'и́ла ў райо́н'и. Дай паба́чу, ско́л'к'и у ц'аб'е́ сту́жак. Со́рак шес' рубл'е́й аддала́. Мн'е́ нага́ бал'и́ц', падб'ары́ сту́жачк'и. Ты йеш смашн'е́й. Пйац' гадо́ў старе́йшайа за м'ан'е́. Дым успу́хнуў [успы́хнуў]. Гл'адз'и́, каб ав'е́чк'и н'и праз'ава́ў. Хай ма́ма дас' мн'е с'п'и́чку. Двума́ рабо́там'и н'и зан'има́йуцца. С'амйо́н надз'иктава́ў. Идз'и́ памы́йс'а, а йа ха́ту падм'ату́. Чаго́ ты по́йдз'аш г' ба́б'и. На́да ў грыбы́ иц'и́. Хадз'е́м мн'е кано́пл'и вы́б'арам. Йа пра ц'аб'е́ забы́ла. Паму́йу дз'иц'а́ц'и пла́ц'ийка. Вот бага́та па́расткаў! Дас'и́ мн'е аднаго́. Бу́дуц' рас'ц'и́ у ха́ц'и. Машы́най прыйажджа́ла. Йон быў бо́л'ш самастайа́ц'ел'н'ейшы. Ва́шыйа до́ма го́с'ц'и? У л'е̂с пашл'и́. Ишл'и́ ц'е́раз наш дво̂р. Тры ты́с'ачы даро́га абхо́дз'ицца. До́ўга вучы́цца бу́дз'е. Йана рабо́тайе, гла́ўны инжын'е́р заво́да, а йон планав'ико́м. Дз'ес'а́ц'ера дз'ац'е́й. Н'и тапче́ц'ас'а пад нага́м'и, пакладо́мс'а ус'е́. Паўз той бок. Пу́за, йак гаршчо́к. На́ша даўже́й бу́дз'е за ту́йу. Майа́ старе́йшайа за йайе́ на п'ац' м'е́с'ацаў. Идз'и́ц'а па П'ил'и́п'иху. У тайе́й жо́ўта, у тайе́й б'е́ла. Йана́ ба́ба в'ас'о́лайа. По́йдам к ц'о́ццы. У йа́гады н'и хадз'и́ла — раса́. Дз'е ву жн'иц'е́, йа пайду́ за вас пажуна́йу. П'ац' дз'он там прабула́, па п'идз'ис'а́т со́так гре́бл'и. Иду́ паўз кла́дб'ишча. Мо паб'е́дайам. Ад снапо̂ў адган'и́. Йак пра́в'илна н'и 'ддайе́. Ус'и́м па 'ддз'е́л'нас'ц'и. Дал'е́ка по́йдам с табо́йу. Изло́м'им. Во́л'а, н'ас'и́ мн'е вады́. Хадз'и́ц'а к нам. Ты бу́дз'аш з дз'е́ц'м'и. Идз'и́ пад йе́та акно́. Дз'е начо́ўк'и дз'е́л'ис'а?

Запісана ў 1954 г. А. У. Арашонкавай.

Майсееўка (№ 867)

441(*) Пайе́хала ў М'и́н'ск за к'инаўшчыка́. Дож пашо̂ў. Н'и пашл'и́ бо́л'ей жац'. Чаму́ се̂на н'и гре́бла? Твайа́ ча́с'ц' с'е̂на намо́кла. На з'и́му у кап'е̂ц зако́пвайам. Хв'е́дар п'илну́йе. Два́ццац' кап'е́йек за пл'а́шку. С'о́н'н'и н'е по́йдуц' с'е́на гре́бц'и. Трах'и́м ко́с'иц' тут. Трахтары́сты кас'и́л'и. Шасна́ццац' тон изда́ц'. Тры сыны́ был'и́. З н'ав'е́сткайу жыву́. С'в'е́жыйа гурк'и́. Че́ц'в'ара дз'ац'е́й. Буў за ц'ел'ахван'и́ста адз'и́н хло́п'ац. Бо́л'шы за шо́ф'ара навучы́ўс'а. У Бабру́йс'ку. Н'ичо́га н'и чапа́йц'а, йак иц'и́м'ац'е. Дз'в'е па́ры вало́ў було́. Га́нна прышла́ з Гаду́н'аў. У вас йе ву́праж. Байи́цца, йак за́йац. Крупе́ ц'аже́й драц'. Йаны́ нараб'и́л'и с'м'е̂х. Дз'е с'алце́, там нараўце́. Бараба́н нажо́м пап'ераразá́ў. С'арпа́м'и пажно́м. У сарахва́н'е прышла́. С'в'ин'и́ нарва́ла л'еб'ады́, назрыва́ла. С'о́л'ета гарбузо́ў н'има́, каб адз'и́н гарбу́з. Тро́шк'и с'е̂на йе. Ба́чу — по́ўны сад. Каму́ ты п'илу́ аддала́? Каб суп быў ка́жын раз! Им б'аре́з'ина тре́ба. Зап'айо́м. Хто йих п'е́ц'м'е. Мы был'и́

нап'йўшыс'а, найеўшыс'а. У М'йн'ску ишл'й дажджы. Чатыры м'ашк'е. Буду с'акчы. Паб'йл'ис'а за игрушы. Шапку гуркоў нарваў. Паўз гарох хаджу. Йана мйода н'и нос'иц'. Йаму нада за гета тройка. Ц'и йон изйес' сам. Пасаб'ирайем м'ах'е. Н'и аднаго чыстага платка н'имашака. Йа пайду па вале. Дай тоўстайе иголк'и. Л'асной дарогай идом, у л'асы пахавал'ис'а. Хунта н'идз'е н'има. У кубл'и л'ажац'. Н'игоднайе [ніадной] н'и пачну. Пасматры, дл'а [ля] магаз'ина в'ис'йц'. Нашто сыпл'ац'а п'асок у карыта?

Запісана ў 1954 г. А. У. Арашонкавай.

Палессе (№ 872)

442 Н'емцы адступ'йл'и. Му в'арнул'ис'а з б'ежанцаў и йа захварела. Прыв'езл'и м'ан'е ў бал'н'йцу ў Навас'олк'и. Кал'й прыйехала йа з бал'н'йцы, то з нашага с'ала да нас прышоў хлоп'ец и кажа, што ваша Вал'а ў салдат. Майу дачку Вал'у з хутара салдаты забрал'и и пав'езл'и ў Мозыр. Пасл'а таго йак йана ад нас адлучылас'а. Му ў Мозыр зайехал'и. У дз'ац'ей путайем: «Дз'е дз'ецк'и дом?»

— Тут. «Тутака Вол'га чорн'ен'кайа?»

Му пашл'й туды, а дз'ац'ей паклал'и ужо спац'. Ал'е м'ан'е пусц'йл'и туды. Адчын'йл'и н'ейк'и адны дз'в'еры и пал'езл'и на гару и пабудз'йл'и дз'ац'ей. Зл'езла спачатку дз'евачка чужайа, а потым злаз'иц' майа. Тол'к'и нага паказалас'а йайе, йа ўс'а закалац'йлас'а. Зл'езла йана на памост * и ручкайу дз'аржыцца за драб'йну, а потым пазнала и заплакала.

Стала йа путац' у йайе, хто йе ў нас. А йана кажа, што йе Кол'а, Пав'ел йе, Грыша. На м'ан'е кажуц', што н'е б'ары, ц'отка, ц'ап'ер йайе, н'ахай йана астайецца ў нас. Йа згадз'йлас'а спачатку. Ал'е Вал'ка пачала плакац', аж ус'у далоўку укапала сл'азам'и. Тады йа забрала йайе, и ц'ап'ер йана жыв'е са мнойу.

Запісана ў 1954 г. студэнткамі Мазырскага педінстытута Ю. Н. Стораж і Т. Г. Цыбулькінай ад В. П. Бачуры, 75 г.

ПАРЫЦКІ РАЁН

Здудзічы (№ 865)

443 Йа вам раскажу, йак ран'ей жан'йл'и нас бац'к'й нашы. Значыц' буў хлоп'ац Иван. Жан'йцца треба було. Пазвал'и йаго радз'йц'ел'и выб'ирац' саб'е дз'еўку. П'ац' йаму п'еразал'и, йон саглас'йус'а. Тады радз'йц'ел'и пасылайуц' к йой сватоў. Йана дайе рушн'ик'й. Йак падгатов'ацца да вас'ел'л'а, йедуц' у церкву в'анчацца. А йак йедуц' назад, их страчайуц' йаго радз'йц'ал'и з иконайу и хл'ебам. Патом садз'ац' удвох на кажух у куц'е. Йак зн'ймуц' з маладой в'анок, ложац' палац'енца йой на галаву. И спац' ложац' на дваре, хац'а и з'имойу холадна. Назаўтра их выводз'ац', маладой п'айуц' п'ес-

н'и, а йана́ даўжна́ ўжо што-н'ебудз' дз'е́лац'. А за йо́йу хо́дз'иц' патро́л' и прав'ара́йа, и св'акру́ха гл'адз'и́ц'. Адны́м сло́вам, пло́ха було́, в'ал'и́кайа ду́рнасц'. На чо́рта йана́ мн'е, йаку́йу йа н'е хо́чу. А ц'ап'е́р йаку́йу хо́чаш, таку́йу и в'адз'и́ б'ез ус'а́к'их там пры́мхаў. Пал'у́б'иц' хло́п'ац и в'адз'е́ скаре́й да ба́ц'к'и, хац'а́ йана́ мо́жа н'а нара́в'ицца радз'и́ц'ал'ам. Таму́ ц'ап'е́р и жыву́ц' до́бра.

Запісана ў 1953 г. студэнткамі Бабруйскага настаўніцкага інстытута Л. К. Бенчук і Н. М. Габец ад А. Ц. Шкоды, 85 г.

Узнаж (№ 874)

444(*) Дайц'а з вôз. Тôл'к'и што йôн зан'а́ты. Хадз'и́ла гре́бц'и. Йи каза́ н'а падйе̂с'. Абы ву́кас'иў но́рму. Тры го́ды ц'и п'йа́ц'. Худз'е́й м'ан'е́. Той малады́ хо́дз'иц' куды? Со́рак шыс' л'е̂т йа тут жыву́. Валы́ запре́гц'и. Йи му ка́жам. Па-цыга́н'ск'и. Тôл'к'и адна́ дз'е̂вачка. Че́ц'в'ара дз'ац'е́й. У на́шам с'ал'е̂. На ц'е̂луйу пôлку. Свайи́х н'и дадз'и́м. Агн'е́м ус'о́ пôйдз'а. Бо́нбу к'йдаў. Аскôлак у ха́ту пападз'е́. Йон за рако́йу стайа́ў. Паўз са́му пуц'. Так туды́ пôйдам. Йидз'и́ му́йс'а. Бу́дз'а праз На́с'ц'у пыта́цца. Дас' кары́с' агранôм. Вот да йе́тых пôр рабо́тала.

Ко́жу но́с'им, мйа́са бро́с'им, а го́лаву йадз'и́м (л'он). У мал'е́н'к'им гаршчо́чку сма́шнайа ка́ша (ара́х).

Запісана ў 1955 г. студэнтам Мінскага педінстытута А. А. Жукам.

УВАРАВІЦКІ РАЁН

Зялёныя Лукі (№ 905)

КАЗКА

445 Вот йа вам раскажу́, йак йе́та было́. Хадз'а́йин нан'а́ў цы́гана на рабо́ту. Пас'н'е́дал'и до́бра, а пато́м хадз'а́йин и ка́жа:

— Пайдз'о́м на рабо́ту. А цыга́н ка́жа:

— Н'е́, ба́ц'ка, дава́й заадно́ и паб'е́дайим.

Паб'е́дал'и.

— А ц'ип'е́р, — ка́жа, — дава́й часо́к пас'п'и́м.

Праспа́л'и часо́к харо́шы, падн'а́л'ис'.

— А ц'ип'е́р заадно́ пав'иче́райим и кас'и́ц'.

И в'иче́ру уре́заў. А йак пав'иче́раў, то и ка́жа:

— Дз'е ж йе́та ты, ба́ц'ка, ба́чыў, каб по́с'л'и в'иче́ры кас'и́л'и. Спа́ц' на́да.

Задра́ў но́г'и на с'е́н'и ды й захро́п. А хадз'а́йин н'ипрычы́м аста́ўс'а.

445а Быва́ла, гадо́ў тры́ццац' наза́д, было́ тут ба́гно-бало́та, за́рас'н'и. И было́ тут дз'и́чы бага́та. Йе́та было́ имe̋н'н'а па́на.

А йак стáў тут стрóйицца с'ц'икóл'ны завóд, дык прарыл'и канáвы, балóта асушыл'и, и с тых пор капáйуц' торх. А йак пастрóйиўс'а с'ц'икóл'ны завóд, дык ус'á маладз'óж пашлá на завóд и рабóтайуц'. У йих ц'ип'éр л'исап'éты, гармóн'и, адз'óжа.

Запісана ў 1955 г. А. А. Крывіцкім ад С. П. Валожынца, 90 г.

Гусевіца (№ 901)

446 Прáв'ил'на майá хвам'ѝл'ийа Кóтаў, а па-вýл'ичнаму Скарахóдаў. Бáц'ка майгó дз'éда быў так'ѝ ц'ѝх'и мужык, што бывáла л'éтам зáйдз'е ў гумнó и н'е выхóдз'е аттýл' дн'áм'и, а йагó шукáйуц' ды й кажýц': «Чагó ты хавáйес'с'а, йак кот у канóпл'и?»

Ну и стáл'и звац': кóт и кóт. Так катóм и астáўс'а, а ац'ц'ýл' и хвам'ѝл'ийа Кóтаў.

Тады быў пам'éшчык ды й так'ѝ, каб йамý ўс'о зáраз жа и выпалн'ил'и. Чуц' скáжа тóйе ц'и тóйе здз'éлац', дак трéба быстра-быстра з'б'éгац' и прын'éс'ц'и ц'и сказáц'. Йон дýжа л'уб'ѝў майгó дз'éда. Йак скáжа йамý, то б'ажы зáраз жа и прын'ас'ѝ ц'и скажы, дык за м'инýту и тáм. Тады й кáжа пам'éшчык, што ты быстра б'éгайиш, твайá хвам'ѝл'ийа бýдз'е Скарахóдаў. Ну и пачал'ѝ звац' Скарахóдаў.

Запісана ў 1950 г. студэнткамі Гомельскага педінстытута Е. С. Кавалёвай і І. І. Заікінай ад П. І. Котава, 78 г.

447 Мн'е ужé п'идз'ис'áт п'ац' гадóў. Кóнчыў чатыры грýпы. Хадз'ѝў у шкóлу у лапц'áх, йарм'акý. Хадз'ѝў и бóсы. Вучыўс'а ў Гýс'ев'ицы. Тады быў так'ѝ парáдак вóчарадз'и. Прыхóжу дамóў и кажý йéй [матцы], што с'éн'н'а майá вóчарадз' карм'ѝц' настáўн'ика. Ну и прыв'óў йагó. Мáтка тут, йак саб'é, выц'агнула бóршч з п'éчы и бýл'бу з хвасóл'ай. Йон йеў и мóршчыўс'а, бо йагó багáтыйа карм'ѝл'и сáлам да мáслам, а йа б'éдны да мáтка н'арóднайа. У аб'éд ы кажý: «Гаспадз'ѝн вучыц'ел', на вýжын ка мн'é».

— Н'é, йа к таб'é дарóгу ас'ѝнкай заламáў, бóл'ей в'ек н'е пайдý.

Пóс'л'е тагó йон в'ек н'и хадз'ѝў. Ну такáйа былá и вучóба мн'е. Хто дóбра карм'ѝў, той дóбра и вучыўс'а, а йа чáста и на грéчцы стайáў и на сóл'и. Чуц' н'е так, дык л'ин'éйкай па лбу гáкн'е.

А йашчé раскажý, йак б'едн'ак'ѝ ў свáты хадз'ѝл'и. Ув'éс' в'ек хадз'ѝл'и ў пасталáх. А йак йéхац' у свáты — трéба йéхац' прыбрáўшыс'а. Дз'е выгл'адз'еў бáц'ка н'ав'éсту, пóйдз'е высватайе з жан'ихóм у пасталáх *, а йак исц'ѝ змóв'ины п'иц', то пóйдз'е к гамаз'éйшчыку ў гамаз'ѝн, б'арé ў йагó бал'шыйа чабаты, маг''éрку и с'в'ѝтку йакýйу, падпарáзайе крáсным пóйасам. Нý, высватаў, а тады йон назáд аддайé свой нарáд.

Ба́ц'ка б'аре́ ку́ма, бра́та, сус'е́да, кул'йдку * хл'е́ба ц'и поўкул'йдк'и, ху́стку з ико́ны. Ув'е́рчуйуц' хл'еб, буты́лку гаре́лк'и и прыйажжа́йуц' у сва́ты.

— До́бры в'е́чар!

— Здаро́ў!

Ло́жуц' хл'еб, гаре́лку ста́в'ац' и пачына́йуц' гаман'и́ц'. Са́дз'имос'. Вып'ива́йуц' буты́лку и пыта́йуц' у малады́йа, сагла́сны ц'и н'е́. С'в'е́кар падыма́йецца, а сын и н'ав'е́стка падхо́дз'ац' и кла́н'айуцца. Хл'еб астаўл'а́йуц', а н'ав'е́стка дастайе́ рушн'и́к'и́ и п'ерав'а́звайе сватоў. По́с'л'е ужэ́ сва́дз'б'у дз'е́лайуц'.

Запісана ў 1950 г. студэнткамі Гомельскага педінстытута Е. С. Кавалёвай і І. І. Заікінай ад М. І. Левянкова, 55 г.

Акцябр (№ 900)

448 Кал'и́с' было́ н'е так, йак ц'ап'е́р. Ц'ап'е́р куды́ лу́ччай. Тады́ вучы́л'и то́л'к'и хлапцо́ў, а дз'аўча́т н'е вучы́л'и. Их рабо́та была́ прас'ц' вучы́цца, ткац', в'аза́ц'. Н'и то́, што ц'ап'е́р— ус'е́ ву́чацца. Ус'и́м дано́ пра́ва. Да и стары́йа рабо́тайуц' па свайе́й с'и́л'е. Ма́йеш тро́х'и с'и́лы — рабо́тайеш и памага́йеш калхо́зу. А тады́ ж дз'ен' ко́с'иш, а ўв'е́чары ко́н'ей го́н'иш на нашл'е́г, ура́н'н'и стара́йис'с'а памагц'и́ малац'и́ц'. Ц'ап'е́р йа адрабо́таў дз'ен', дру́г'и аддыха́йу. Кал'и́ н'е ко́с'иш с'е́на, то мало́ц'иш, ц'и друго́йе што дз'е́лайиш. Сам малагра́матны, ко́нчыў адз'и́н клас. Дз'е́ц'и майе́ — тры́ сыны́ — то́жа был'и́ н'агра́матныйа, па́с'ц'ил'и ко́н'ей. Йа захац'е́ў их вы́вучыц'. Аднаго́ адда́ў вучы́цца ў Ува́рав'ичы ў с'ем'иго́дку, дру́г'и скот дапа́с'ц'иў, и йа на дру́г'и год адда́ў у шко́лу. Ц'ап'е́р йаны́ рабо́тайуц' наста́ўн'икам'и, а м'е́н'шы ў Го́н'и шахв'е́рам. Сам ус'у́ жыс'ц' рабо́таў на з'амл'и́. Йак арган'изава́л'ис' калхо́зы, йа ўступ'и́ў у калхо́з у трыцца́тым гаду́ и ц'ап'е́р рабо́тайу тут.

Запісана ў 1950 г. студэнткамі Гомельскага педінстытута Е. С. Кавалёвай і І. І. Заікінай ад П. Б. Захарчанка, 67 г.

ЖЫТКАВІЦКІ РАЁН

Ляхавічы (№ 799)

449 Тут у Л'а́хав'ич буў упраўл'а́йучы, н'е́к'и Ог'а́рко буў. А пан даг' у Оде́с'и жыў. Йон и н'и прыйежджа́ў с'уды́, а ска́ге [скажа] йак тут с'е́но: на троц'а́к ц'и йак и ус'е́. А н'е ў като́рых своѓо хвота́ло. У нас тут, йак з'емл'у́ получа́л'и по́с'л'е рефо́рмы, даг' було́ два́цац' дз'е́в'йац' с'ем'е́й. А на ходжа́йство дува́л'и ше́с'ц' па́хот'и и шес'ц' с'енако́су. А от наш дз'ет буў на два́цац' п'йац' уз'а́ты, ал'е йон н'и служы́ў два́цац' п'йац', а двана́цац', бо на туре́цкуй йего́ у го́лову ра́н'ил'и.

Запісана ў 1953 г. студэнтам Мінскага педінстытута М. С. Васілеўскім ад А. В. Акунца, 80 г.

450 Йа малы́ шче буў, йак н'е́мцаў гна́л'и атс'у́л'ека. Мн'е да́л'и сапог'и́ саморо́бныйе, а йа рову́. Ц'и́хон от ваш буў. «Пойдз'ем мы», — ка́же. И пошл'и́ воны́. От, мо́же, ц'ерос час и л'ец'и́ц' Ма́рко б'ес пал'та́. Он б'ех-б'ех, йего́ н'е́мцы хац'е́л'и жыўйо́м пуйма́ц'. К'инуў пал'то́ и шапку и прыб'е́х. От мы ш и голода́л'и, н'ичо́го н'и було́. Даг' мы кладо́м ого́н', с'н'ех разограба́йем и журав'йины б'еро́м и йемо́ и жыво́м. А да́л'е * нан'есло́ Морга́нчыка атку́да-то. У йего карто́п'ел' було́. От зворы́л'и йейе, и хто попула́м, хто йак, и з'йел'и. А тут ба́чым, Ма́рко вула́ в'едз'е́. «Гдз'е́ ты уз'а́ў вула́», — гово́рым мы Ма́рку, а ус'и́х аш ко́сы * ста́л'и ды́бом. А йон н'и гово́рыц'. Ну, чорт с тобо́йу. Прыб'егайе Са́ўко: «Дз'е́ с'ем'йа́?» Ко́сы рв'е на соб'е́, и поб'ех к курен'у́. У йего́ н'е́мцы тры ра́зы стрел'а́л'и и н'и попа́л'и. Пото́м ба́чым: йе́дуц' н'е́мцы з'имн'иком *, а Гры́ша коро́ву ц'ега́йе, а тоды́ к'и́нуў йе́ту коро́ву, и б'его́м ус'е.

Запісана ў 1953 г. студэнтам Мінскага педінстытута М. С. Васілеўскім ад І. Мусіка, 17 г.

Дзякавічы (№ 834)

451 Йака́йа з'емл'а́ тогды́ була́? Дз'е йака́йа была лу́тшайа, даг' пом'е́шчык столбы́ постоўл'а́йе и н'е ходз'и́. От ге́ты с'еноко́с, што наш ц'еп'ер, доўн'е́й Бу́дз'е прынал'е́жаў, а нам дз'е хо́чаш дз'ева́йса. Даг' мы хто дз'е, у боло́ц'и, а то аш кал'е Б'ел'о́ва кос'и́л'и, за пйетна́цац' в'йорст. И хл' êп у Бу́дз'е зарobл'а́л'и, то купл'а́л'и, то на тре́йц'и сноп. Там, у Бу́дз'и, два аранда́торы було́. Хл'е́ба у нас свого́ н'и хвата́ло, даг' ча́сто у Слу́цак йе́здз'ил'и за хл'е́бом. Там у ходз'айо́ў покупа́л'и. Каза́л'и, там одз'и́н ходз'а́йин маў бол'ш за тры ты́с'ечы пудо́ў хл'êба. До Слу́цка отс'ул' дз'ев'йано́сто пйац' в'йорст. А плоц'и́л'и н'и дз'е́шаво — по п'едз'ис'а́т коп'е́йек пут буў хл'êба. А за дз'ен' то бол'ш н'ико́л'и н'е заро́б'иш, йак п'едз'ис'а́т коп'е́йек.

У нас тут йак по́сл'е рефо́рмы з'емл'у дова́л'и, даг' со́рок надз'е́лоў було́, бо со́рок хат ходз'айо́ў було́ ў стары́зну. А по́с'л'е йак наплодз'и́ласо, даг' по поўге́ктора на ха́ту н'е́ўкоторых прыхо́дз'иласо, и коп н'и колхо́зы, то н'е́дз'е було п и бу́тк'и ста́в'иц'. А ц'еп'е́р дз'е хто хо́че, там и ста́в'иц' ха́ту. Ц'еп'е́р в'ел'и́к'е с'ело́ — хат мо стоп'едз'ис'а́т. А колхо́с с тры́ца́того го́ду, спочáтку.

Запісана ў 1953 г. А. П. Груцо ад М. Х. Рагалевіча, 68 г.

Рудня Вячынская (№ 836)

452 Йек н'е́мцы на нас раб'и́л'и нал'о́т, дак йа паб'е́гла у адз'и́н бок, а дз'е́ц'и у друг'и́. Хадз'и́ла йа па л'е́с'и, хадз'и́ла и н'имагу́ найц'и́ н'ико́го. И каро́ва заг'и́бла майа́ и ус'е, а йа ус'е хаджу́. По́тым к курен'о́м * уге [ужо] иду́. Иду́, иду́, а ў м'ен'е́ за пл'еча́м'и и во́уна, и клупк'и́, и хл'еп. А йек вы́шл'и —

н'іма́ н'ідз'е́ н'ічо́го. Вы́шла йа: ідз'е́ ге́та Паўл'и́на. С'е́л'и мы, поўкру́чвал'и но́г'и во́ўнайу, кап н'и м'е́рз'л'и. А н'е́мцы ус'е тру́бйац'. Ну ідо́м, ідо́м мы учатыро́х уге́, а потым нашл'и́ С'ел'уко́ў. Аш там ус'е с'едз'а́ц', по́ўны куре́н'. Ну пац'и́хло ус'о́, ста́л'и мы падава́цца наза́т, а дз'ец'е́й майи́х н'іма́. Пла́чу йа, пла́чу. Аш ба́чу ідз'е Вас'іл'о́ў хло́п'ец. От, ду́майу йа, йе́то н'е́дз'е Вас'іл'а́ ра́н'іл'і, а йены́ б'егу́ц'. Пла́кала йа, пла́кала, аш ба́чу: бежы́ц' парц'іза́н. «Ты чаго́, — ка́ге, — пла́чеш?» А йа ку: «Ра́н'іл'і маго́ Вас'іл'а́». А йон ка́е: «Н'і плач, твой Вас'іл' у нас і ус'е у нас. Хадз'е́м йк нам». От йа уге і ра́да была́.

Запісана ў 1953 г. студэнтам Мінскага педінстытута М. С. Васілеўскім ад Н. Сеглін.

ПЕТРЫКАЎСКІ РАЁН

Аголічы (№ 845)

453(*) Ву пута́йец'еса, йак йа жыла ран'е́й. Ей, л'епш і н'е пута́йц'еса: ц'а́жко було́ ра́н'шей жыц'. Глум'и́л'іса паны́ з нас, йак са́м'і хац'е́л'і. Радз'и́ласа йа на с'ел'и́. У ба́ц'к'і буў астравок у л'е́с'і. Вот он і поста́в'іў там ха́тку, п'ер'ейе́хаў туды́ жыц'. Ву́шла йа за́муж таго́ го́ду, йак по́йезд пошо́ў. А мн'е́ було́ вас'імна́ццац' год. Йа по́мн'у, йак і з ту́рком войева́л'і. Так што от йа йака́йа стара́а.

А го́р'а поба́чыла — і н'е пута́йц'еса, л'у́дз'і до́бр'ійе. Што ўже го́р'а п'ер'ен'е́сла, так п'ер'ен'е́сла. Йа гор'е́ла на хутора́х два разы́, ус'е паны́ пал'и́л'і, коб на йіх н'е́моч найшла́, дз'е йіх і ко́дло йе. Пан Бродо́в'іч куп'и́ў з'е́мл'у у пано́ў Ол'шы́нск'іх. Йак куп'и́ў, то пача́ў вуган'а́ц' м'ен'е́ з маго́ ху́тора, а на пал'а́нцы буў мой ху́тор. Пача́ў вуган'а́ц' майу́ худо́бу, н'е пуска́ц' йейе́ на боло́то. Спал'и́л'і м'ен'е́ паны́ два разы́. Так ус'е погар'е́ло, што чуц' дз'е́ц'і ву́хвац'іл'і. А за то́йе спал'и́л'і, што му на Ру́дн'і зап'ер'е́дз'іл'і па́нску худо́бу і н'е пус'ц'и́л'і на наш поко́с. Каба́н в'ел'и́к'ій згар'е́ў, скр'и́н'а згор'е́ла — ус'е́ ў ха́ц'і пагар'е́ло.

Ву́пус'ц'іл'і мого́ старо́го, ал'е станову́ пры́стаў стаў стра́шыц' м'ен'е́. Так'и́ буў с'в'ет: би́уц' і пла́кац' н'е дайу́ц'. От пан Бродо́в'іч і захац'е́ў ад м'ен'е́ зба́в'ікца. Н'е хац'е́ў, штоб йа жыла ў л'е́с'і с'аро́д йего́ з'емл'и́. А мн'е н'е було́ куды́ п'ер'ейезджа́ц'. Куды́ йа пойду́ са свайе́ з'емл'и́.

Аднаго́ ра́зу жен'е́ йон худо́бу. Н'е пан, а йего́ прыка́шчык. Лак'е́й так'и́ буў, аз'ийа́т. Жен'е́ йон худо́бу, а йа ста́ла п'ер'ен'іма́ц' і н'і пус'ц'и́ла. Йон і стр'е́л'іў у м'ен'е́, ал'е йа ско́кнула ў бок і остала́са, дз'а́кувац' бо́гу жы́ва.

Йе́того Ковал'е́ўского, хто хац'е́ў застре́л'іц' м'ен'е́, засудз'и́л'і бул'и́. Йон і сам пр'ізна́ўса, што хац'е́ў застре́л'іц' м'ен'е́. Засудз'и́л'і тро́х'і, ал'е вайна́ була́, так ву́пус'ц'іл'і.

Ох, и л'уты буў, л'уты. Ох, и здз'ёквал'иса йаны́ з м'ен'е́. Дз'ец'ёй майи́х б'и́л'и, худо́бу майу́ б'и́л'и. Ц'а́жко було́ жыц' про́стому чалав'е́ку. Йа и у М'и́н'ск п'ешко́м хадз'и́ла, йа и ў Мо́зыр хадз'и́ла, а ц'еп'е́р н'е с'в'е́ц'ац' о́чы. С'и́лы н'има́. Галаву́ [галавы́] н'има́ — уже атраб'и́ла. Жыл'и́ му и ў пам'е́шчыка аранда́тал'ам'и. З'емл'у́ тр'има́л'и. Ох раб'и́ла, раб'и́ла ва́жко *, н'е було́ н'и дн'а, н'и но́чы.

А так йе́то було́. Пр'ишл'и́ с'уды́ н'е́мцы. Што наро́д ву́страдаўса, што наро́д нац'ерп'е́ўса, адз'и́н бог зна́йе. Пачал'и́ н'е́мцы с'о́ла пал'и́ц', л'удз'е́й б'иц'. (А скул' ву са́м'и, хлопцы? Мо ву ўс'е в'е́дайец'е, мо ву са́м'и йе́те п'ерено́с'ил'и, што й му?).

От, му и поўц'ека́л'и у л'ес. Пастро́йил'и кур'ен'е́ и жыл'и́. Аж н'е́мцы, н'ечы́ста с'и́ла, и ў л'ес пашл'и́. Ма́ло йаны́ шче наро́ду ў с'о́лах му́чыл'и. Ох, ц'а́жко було́ наро́ду, ох ц'а́жко. Аднаго́ ра́зу пр'ишл'и́ йаны́ у л'ес.

Буў маро́з кал'еда́м'и. Ты́йе н'е́мцы сабра́л'иса у адно́ м'е́сто и пачал'и́ г'ерг'ета́ц' па-н'ем'е́цк'и, а тут парц'иза́ны наско́чыл'и, падн'а́ўса стр'ел. Стр'ел'а́йуц' из пул'емйо́та, а му, йак нас в'ел'и́ из Ру́дн'и ў Сло́боду, поўц'ека́л'и. От, нас и ослабо́н'ил'и парц'иза́ны.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Арціховічам і М. Ф. Аскабовічам ад Т. А. Шляга, 86 г.

Конкавічы (№ 847)

454(*) За пана́м'и наро̂д пла́каў. Мо̂й ба́ц'к'о раска́зуваў, па́ншчыну раб'и́ў; тр'и дн'и раб'и́ў па́ну, тр'и дн'и раб'и́ў саб'е̂. Кал'и́ апо̂зн'ицца хто на рабо́ту, то пало́жец' н'иц, здз'ира́йуц' йу́бку и ро̂згам'и с'еку́ц' и так с'еку́ц', што цу́рк'и * у ц'е̂ла паўп'ива́йуцца. Кал'и́ каб'е̂та пр'ив'ин'и́цца, то зага́двал'и дз'в'е̂ та́л'к'и [каля 2 фунтаў] за но̂ч напра́сц'и, и напр'ада́л'и.

З'ац' йе, дачка́ у калхо́з'и. Йак н'е ма́йеш мал'е́н'каго, н'е бу́дом м'ец' стар'е́н'каго. Ха́та заму́кана; хадз'е̂мц'е у л'е̂с! Ц'и йа го́жа ў л'е̂с хадз'и́ц'?

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Ф. Аскірка, 75 г.

455(*) Йена́ йих б'и́ц'м'е. Ку́шайц'е ц'о̂плу карто̂шку. Пасвар'и́ўса ды пашо̂ў йе̂с'ц'и. Кал'и́ йему́ заду́майецца. У тако̂м и буў. От коб йа найе̂ласа гр'ибо̂ў. Ох, у ц'еб'е́ св'и́н'йе хороше̂нныйе. Бо ты сама́ разумн'е̂нна. О коб йа ц'ер'ес пло̂т л'е̂зла. Ты шче̂ здоров'е̂нна. Ба́бо, йеда́ у йих йе? Панако́рмайу с'в'и́н'йе. Н'е идз'и́ с'уды́! Паму́ц' на́до пла́ц'йе. Му йейе́ пазаво̂м. Ма́мо!

Ива́, поба́ [Іван, пабач]. Така́ хараше́нна дз'е̂ўка, ды багаче̂нна. Пажену́ каро́ву [каровы]. Йа бу́ду пла́кац', пла́чма удво̂х, майа́ до́чачка ро̂дн'ен'ка. Цыбу́л'а с'и́н'а у нас йе́с'ека. Схадз'и́ па ба́ц'ка. Пашл'и́ па гр'ибу́. Йена́ уже дз'е̂ўка стара́.

Дз'ê ты, Ан'ка, шнурка́ дз'ела. Кла́во, мо ты п'êч пал'и́ц'м'еш? Дз'иц'а́ х'итр'е́й за м'ен'е́. С'в'ин'йа́ н'е пр'иучо́на ик з'êл'йу. На 'ннôм по́л'и рас'ц'е́? Н'ихто́ н'е в'е́дац'м'е. Пр'ихадз'и́ла рвац' гурк'и́ ды гр'ебушка́ загуб'и́ла. Йе́с'ека гро́шы. Тава́ру * н'ема́ шче на 'б'е̂д? Надз'е́ла б хухва́йку, ху́стку ц'ôплу. Н'ико́л'и ка-н'е́м н'е ваз'и́ла. М'ешка́ парва́л'и, пайе̂дом, мôй па́по! Ва́л'ина хаз'а́йка памйа́ла ў карма́н'и но́с'ечы. Пр'инас'и́л'и ры́бу про́-дац', акун'ê. Йе́ту н'едз'е̂л'у рашчын'а́ц'муц'. Разар'о́м ды пайе́-дом вôз дрôў пр'ив'езôм. Хл'е̂б у с'е̂нцах на пал'и́цы. Б'ег'и́ пражан'и́ ко́шку л'е шка́п'ика. Б'ер'и́ц'е бо́ршч йе̂с'ц'е.

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад У. Р. Лабковай, 36 г.

Ляскавічы (№ 848)

456 Одного́ ра́зу крыча́ц' воро́ны, йак л'удз'и хо́дз'ац' по с'ц'е́жцы, ну и сказа́л'и охо́тн'икам, што, ма́буц', там воўчен'а́та. Собра́л'иса охо́тн'ик'и дз'ец'е́й забра́ц' у воўчы́цы.

Пошл'и́, аж пуд корчо́м * воўчен'а́та и с'едз'а́ц', малы́йе шче, н'е уц'ека́йуц'. От н'е чопа́л'и йих, позала́з'ил'и на дре́во и с'едз'а́ц', ждуц' тейе́ воўчы́цы. Тре́бо заб'и́ц', бо бу́дз'е худо́бу кал'е́чыц', л'удз'е́й рва́ц'муц'. Позала́з'ил'и воны́ на дре́во и с'е-дз'а́ц' дз'е́н', с'едз'а́ц' два́. Аж прыхо́дз'иц' уно́чы воўчы́ца и дз'иц'а́ н'ес'е́ на с'п'ин'и́. Поста́в'ила хороше́н'ко и побудз'и́-ла воўчен'а́т. Оны́ пошл'и́ гул'а́ц', пудска́кац', а до йе́того л'е-жа́л'и бу́ццам н'ичо́го и н'има́ пуд корче́м. Почала́ воўчы́ца ву-чы́ц' воўчен'а́т, а охо́тн'ик'и с'едз'а́ц на дре́в'и и н'и мо́гуц' [страляць] у воўчы́цу. А йейе́ тре́бо було́ об'еза́ц'ел'но заб'и́ц', бо то була́ воўчы́ца-л'удойе́д. К'и́н'ецца вона́ к дз'е́вочцы, в'и́дно було́, што ў пла́ц'ицы, а дз'е́вочка йак закрычы́ц' и ру-ка́м'и одма́хвайецца. Одо́йдз'е воўчы́ца наза́д, а воўчен'а́та к дз'иц'а́ц'и. Стре́л'иц' н'ийа́к н'е вупада́йе — н'едал'е́ко одхо́-дз'ила она́. Воўчен'а́та йак к'и́нуцца, то дз'е́вочка рука́м'и од-ма́хвайецца и крычы́ц': «Пошо́ў, ц'у́ц'а». Охо́тн'ик'и говоры́л'и, што и у йих от стра́ху ко́сы * ша́пку пудн'ел'и́. К'и́нуцца, зна́-чыц', воўчен'а́та до йейе́, а она́: «Пошл'и́, ц'у́ц'и». Годко́ў п'ац' то було́ йой. Аж отошла́ воўчы́ца на н'е́кол'к'и шаго́ў, а одз'и́н охо́тн'ик йак стре́л'иў и на с'м'ерц' йейе́ положы́ў. А дз'е́вочце ў но́жку одна́ шроц'и́на попа́ла. Ал'е ко́с'ц'и н'е зачоп'и́ла. От стра́шны буў з'в'ер в'ел'и́к'ий. Ал'е стара́йа була́, ужэ́ зу́бу бул'и́ чуц' н'и ўс'е зйе́дз'еныйе. Застре́л'иў охо́тн'ик воў-чы́цу и к дз'е́вочце. А вона́ и па́м'ец' згуб'и́ла. Охо́тн'ик чуц' н'и ўпаў, аж погл'едз'е́л'и, а ў йейе́ се́рцейко бйе́цца. Ну, пры-в'ел'и́ до чу́ства, ста́ла она́ говоры́ц'. Н'е, аж гово́рыц' н'е по-на́шому. Ста́л'и гл'едз'е́ц', аж у йейе́ и ру́чка зло́мана. Прын'е́с-л'и дадо́му дз'е́вочку, перевйаза́л'и йейе́ ру́чку и но́жку. Аж н'идз'е́ н'е чу́тно, штоб воўк дз'иц'а́ ўкра́ў тако́го ўзро́сту. Со-обшчы́л'и у м'ил'и́цыйу, а ў йейе́ гово́рка так бу пуд украйи́н-скуйу поухо́жайа. Прыйе́хаў ба́ц'ко аж из-пуд Слов'е́чно. По

газ'е́ц'е ўзнаў про так'и́й слу́чай и ц'еп'е́р тому́ охо́тн'ику пи́с'ма шл'е.

У нас тут корче́ йе в'ел'и́к'ийе, м'е́троў пйац'со́т. Аны и н'е-в'ел'и́к'ийе, гекта́раў пйац'дз'ес'а́т бу́дз'е, ал'е так'и́йе густы́йе. Л'у́дз'и туды́ н'е хо́дз'ац', това́р * н'е пасу́ц', от и в'еду́цца оны́. Траву́ там н'има́, а дз'е воны́ в'еду́цца, то ў том м'е́с'ц'и шко́ды н'е ро́бл'ац'. Ц'еп'е́р их уже́ м'е́нш, ал'е бага́то. Во ўре́мйе вой-ны́ оны́ ан'и́ йак л'удз'е́й н'е бойа́л'иса, по сус'е́дству жыл'и́ з на́м'и ў корчо́х. И с'о́н'н'и ба́чыл'и во́ўчыйе с'л'еды́ коло с'в'и-на́рн'ика на п'еску́. Ц'ега́йуцца, коб ухвац'и́ц' йак'е́йе порос'а́. Воны́ п'ишча́ц' там, а воўк'и́ чу́йуц' и пудхо́дз'ац'.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. А. Арціховічам і М. Ф. Аскабовічам ад І. Т. Шлягі, 57 г.

Снедзін (№ 850)

457(*) Пошло́ два челов'е̂к'и и одна жо̂нка. Вон мо́же пороз-гова́рывац'. Н'е з однойе́ о́бласц'и. З сыро́йе це́глы зроб'и́ў п'е̂ч. Сходз'и́ попута́й його́. У м'ен'е̂ бул'и волы́ н'е по ва́шых воло́х. Поды́мом коло́ду. Ву́в'оў кон'а́. Косаре̂ кос'и́л'и боло́то. Предложы́ў мйа́со косаре́м. Навары́ла дз'в'е̂ стра́в'и. Йейце́ поб'и́те. Йе̂дз' по же́рдз'а. Одз'и́н жыв'е́ душе́йу. Ха́та заму́-кана. Ржа́ ножа́ зйе̂ла. Прын'ес'и́ мн'е̂ воды́.

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад С. А. Навака, 38 г.

458 (*) Мйа́со дз'е́шево було́. Та́йа во́лос'ц' на двана́ццац' с'о̂л. Було́ тры коро́в'и на с'емйу́. Настайе́ в'есна́. Вум'е́н'увайе волы́. Дз'е̂ у л'е̂с'и мно́го траву́? Тых воло̂ў го́н'е на ц'е̂лну н'едз'е̂л'у, йе́тыйе волы́ отпасу́цца, пото̂м жен'е́ волы́ у М'инск на мйа́со. Бу́дуц' молоц'и́ц' хл'е̂б.

Йак му выхо́дз'ил'и за́муж. Идз'е́ бац'ко, шука́йе кага́лу тако́го; тода́ тре́ба йс'ц'и́ у сва́ты. По̂йдз'е да ву́сватайе, сва́дз'ба прохо́дз'иц'. Ма́мо, от вас н'е воз'му́. Пошл'и́ н'и́-шчечком *. Карто́пл'и ву́копаў. Ус'е̂ бу́дуц' стары́йе, дз'е̂тк'и. Прожыло́со, йак у сн'е̂ здало́со. Пчо́лка — муха, и та́йа свойе́ ста́до оддз'ел'а́йе. Ры́бу було́ мно́го. На в'ес'н'е̂ с'и́л'но вода́ бол'ша́йа: постано́вл'ац' с'е́ц'и, нало́ўл'ац' сому́, окун'е̂, л'ешче̂. Дз'е̂д роска́зоваў, 25 л'е̂т остайе́цца же́нчына н'екру́ткойу. Пан йих зап'ере́дз'иў и б'иў ро́згам'и, а пото́м оны́ наложы́-л'иса исц'и́ у М'инск по во́л'у, но вз'а́л'и и загна́л'и и б'и́л'и ву́жам'и *, одному́ повредз'и́л'и. Назува́л'и того́ челов'е̂ка во̂йт. Йему́ хоц'е́цм'ецца само́му иц'и́. Ус'е улу́чвайецца жы́с'.

Бу́дуц л'у́дз'и са́м'и б'е́гц'и. Руба́йуц дро́ва. Допомога́йе запрегц'и́, ву́прагц'и. Пошл'и́ п'ешко́м йе́того пра́ва шука́ц.

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад А. А. Шалковіч, 85 г.

УДОВІН СЫН

(Казка)

459 У однойе́ жо̂нк'и буў сын. Он подружы́ў с ца́рск'им сы́ном. Оны́ гул'а́л'и.

Удо́в'ин сын ка́же: «Коб йа таку́йу харч м'еў, йа б цу́ду-йу́ду уб'и́ў, со́нце, м'е̂с'ечык, зо̂рк'и на н'е́бо пус'ц'и́ў».

Пошо́ў йе́ты ца́рск'и сын хвал'и́цца свойему́ ба́ц'ку. Ба́ц'ко ца́рскому сы́ну ка́же: «Идз'и́ позов'и́ йего́, хай йон шче̂ раз ска́же, му послу́хайем». Пошо́ў ца́рск'и сын к удо́в'иному, а ўдо́в'ин сын ка́же: «А йа йе́с'ц'и хочу́». Пошо̂ў то̂й и прын'о̂с йому́ хл'е̂ба на розы́ с пйац'и́, сам укус'и́ў и йему́ даў. Ца́рск'и сын ка́же: «Ну скажы́». То̂й сказа́ў. А цар стойи́ц' за дз'в'ера́м'и и слу́хайе. Уз'а́ў цар йего́ корм'и́ц'. Он путаў йего́, чым корм'и́ц. Удо́в'ин сын сказа́ў: «Воло́в очы́м'и, мозка́м'и».

Корм'и́ў мо йего́ з м'е̂с'ец. Поча́ў удо́в'ин сын з'б'ира́цца ў доро́гу. Йо̂н загада́ў, коб зроб'и́л'и у ку́з'н'ицы йому́ булаву́ на тры пу́ды, а ца́рск'и сын сказа́ў, коб зроб'и́л'и йому́ булаву́ на два пу́ды, а пом'е̂шчыковому — на пуд.

Удо́в'ин сын к'и́нуў свойу́ булаву́ и ждаў тро́йе су́ток. Кол'и он поста́в'иў го́лову, то булава́ упа́ла и розб'и́лас. Удо́в'ин сын загада́ў, коб зроб'и́л'и йему́ булаву́ на пудо̂ў шес'ц'и́, а ца́рскому — на тры пу́да, пом'е̂шчыцкому на два пу́ды.

Удо́в'ин сын к'и́нуў свойу́ булаву́, он йейе́ н'е дожда́ў, а по́тым подста́в'иў лодо́н', булава́ упа́ла и розб'и́ласа.

Пото̂м загада́ў, коб зроб'и́л'и йему́ булаву́ на дз'в'ена́ццац' пудо̂ў, ца́рскому — на ше́с' пудо̂ў, а то́му на четы́ры пу́ды.

Удо́в'ин сын зак'и́нуў свойу́ булаву́. Пробула́ она́ у н'е́б'е[и] н'едз'е̂л'у и подста́в'иў о̂н кол'е̂но. Булава́ упа́ла и н'е розб'и́ласа.

Ца́рск'и сын уз'а́ў гро́шы, попрошча́л'иса з бац'ка́м'и, з мац'ера́м'и и пошл'и́.

Иду́ц оны́, иду́ц, п'ерешл'и́ через мо̂ст, а стойи́ц мал'е́н'кайа ха́тка. Он'и́ хоц'е̂л'и там пожы́ц и п'ереночева́ц. Ста-ра́йа ба́бка ка́же: «У м'ен'е̂ ха́тка мала́ — а п'ереночу́йем». Удо́в'ин сын посыла́йец пом'е̂шчыцкого сы́на на мо̂ст сторожева́ц, а сам н'е в'е̂рыў йему́ и идз'е́ за йим зза́ду. А то̂й ду́майе: «Чего́ йа бу́ду сторожева́ц. Лу́чче л'а́гу под мосто̂м ды спа́ц' буду». Удо́в'ин сын стаў на мосту́ и стойи́ц. Ал'е ба́чыц: цу́до-йу́до йе̂дз'е на тро́х голова́х. Удо́в'ин сын уб'и́ў цу́ду-йу́ду и положы́ў йего́ йазыка́ под ка́м'ен', и пошо̂ў он додо́му.

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад Н. П. Ярэмскага, 12 г.

Гліні́ца (№ 852)

460 (*) Ц'и росц'и́м'е йо̂н? Пого́да сто̂йка стойи́ц'. Ву́ган'и ц'ел'а́. Молодо́йе покал'е́н'йе пон'има́ц'м'е, бо ву́чац' по-ру́ск'и, по-б'елору́ск'и. Дз'ерев'е́н' бога́то йес'. Про̂шлы го̂д була́ за-

суха, а йеты гôд лу́ччый. Ре́чка ву́з'ен'ка — м'е́тра на два. Идз'и́ вугон'а́й, йа ву́н'есу воды́, мо п'йц'м'е. Л'êто мо́кре було́, нап'ита́ласа з'емл'а́. В'еснôй вода́ под са́муйу дз'еру́н'у подходз'и́ла. Ол'е́ха росц'е́ на мо́кром боло́ц'истом м'êсц'е; бôл'шу ча́сц' по н'и́зк'их м'еста́х, по мо́крых м'еста́х. Йа буў на Ура́л'е, там ду́бу н'ема́'; а йôн [дуб] бу́дз'е л'ежа́ц' годôў п'едз'ес'а́т. Во́ўк волôў н'е во́з'м'е. Л'êтн'е вре́мйа. Ма́ло оста-ло́со л'е́су.

Тут такôй бул'н'и́к [быльнік] порôс. Ус'е́ бул'и́ у л'есу́. На пол'êтку жы́то було́. Йе́ту войну́ дôўго по́мн'иц'муц'. По тôй бок Пры́п'ац'и к Пц'и́чы н'е попал'и́ў, йе́той полосо́йу до са́мой По́л'шчы попал'и́ў. Два сойедз'ин'е́н'йа ишло́. Буў у нас Ивано́ў из Бра́нск'их л'есôў, Цабу́раў [Сабураў] и Колпа́к. У нас ору́жйа хвата́ло, и л'удз'е́й; нам прыво́з'ил'и на самол'о́тах. За Л'е́л'чыцам'и йе по́л'е в'ел'и́ко; ка́жну ноч прыходз'и́ло по 12 самол'о́тоў. Проду́кты, одз'е́жу, о́буў са́м'и добува́л'и.

Запісана ў 1953 г. Ю. Ф. Мацкевіч ад М. П. Васкевіча, 45 г.

КАПАТКЕВІЦКІ РАЁН

Філіпавічы (№ 835)

461 До́бра у нас ц'еп'е́р ста́ло, йак у Навас'о́лках п'ека́рн'у пабудава́л'и. Хл'и͡еба, ко́л'к'и хо́чаш, мо́жно и свайго́ н'е п'е́кц'и. Ко́жны дз'ен' у наш магаз'и́н хл'и͡еб чо́рны прыво́з'ац' и б'е́лы. Вот с'его́н'н'а бага́то б'е́лаго прывйо́з. Ды шче у нас стало́вуйу на с'енако́с'е зраб'и́л'и дл'а касцо́ў. С'енако́с у нас дал'е́ко ад вйо́ск'и. То паку́л' там на аб'е́д схо́дз'иш. — а так ўжо ус'е на м'е́сц'е. И час мо́жна сакано́м'иц' и л'удз'а́м ву́гадн'ей. Хл'и͡еба прыв'азу́ц', малака́ з калхо́за ву́п'ишуц', мйа́са нава́рац'. Йеж ды и то́л'к'и. В'е́л'м'и до́бра прыду́мал'и.

Запісана ў 1953 г. студэнткамі Мінскага педінстытута К. В. Стоцік і М. Г. Майковай ад М. П. Чайкоўскай, 45 г.

462 А йа ў парц'иза́нах буў. Спача́тку йа жыў у вйо́сцы и м'еў св'аз' з парц'иза́нам'и. Пра ге́та н'е́мцы дав'е́дал'иса: пал'ица́й падказа́ў. Вот м'ен'е́ и ву́звал'и ў г'еста́по. Пача́л'и пыта́ц'. В'и́джу йа, што дз'е́ла дран', и кажу йим: «Йа ж за ста́расту ў вйо́сцы, а ву м'ен'е́ пра парц'иза́н пыта́йец'е». А йены́ й ка́жуц': «Ц'и йе ў ц'еб'е́ пап'е́рка, што ты ста́раста?» Йа кажу́, што до́ма йе. Вот йены́ м'ен'е́ и ву́пусц'ил'и, ды шче й нака́з н'е́йк'и да́л'и. Прыхо́джу йа дадо́му, а там у м'ен'е́ ужо парц'иза́ны с'едз'а́ц'. Йа йим ус'е расказа́ў и пайшо́ў з йи́м'и. Парц'иза́н'иў да канца́, паку́л' нас н'е асвабадз'и́л'и.

Запісана ў 1953 г. студэнткамі Мінскага педінстытута К. В. Стоцік і М. Г. Майковай ад П. Р. Сеніковіча, 50 г.

Хвойня (№ 832)

463 У со́рак втары́м го́дз'е н'ёмцы наступа́л'и на на́шу вйо́ску Хво́йн'у. Бой буў с'ём дз'он. Му ву́шл'и ў л'ёс. Кал'и́ ру́ск'ийа адступ'и́л'и, н'ёмцы ўвайшл'и́ ў Хво́йн'у, спал'и́л'и ўс'у дз'аре́ўн'у. Ус'е, ус'е спал'и́л'и, йи ха́ты. Пôсл'а йетаго му в'арну́л'иса ў дз'аре́ўн'у, ста́л'и будава́ц', хто йак'ийе ха́тк'и йи з'емл'а́нк'и.

У со́рак чац'в'о́ртоум го́дз'е, кал'и́ н'ам'е́цк'и хронт адступа́ў, н'ём'ац астанав'и́ўса уп'е́радз'и на́шай вйо́ск'и. Л'у́дз'и ус'их вйо́сак сышл'и́са ў Хвайе́нск'ийе л'еса́. У вйо́сце Зац'и́шша стайа́ў атра́д. Йе́то буў кара́ц'ел'ны атра́д. Йе́ты атра́д хадз'и́ў па л'е́с'е йи лав'и́ў л'удз'е́й. Стары́х йи малы́х, йак'и н'е магл'и́ йис'ц'и́, уб'ива́л'и йи тапта́л'и у граз'. Адну́ стару́йу уб'и́л'и ў граз'и — н'е магла́ йис'ц'и́. Трудаспасо́бных здава́л'и н'ёмцам на рабо́ту, атво́з'ил'и у Г'ерма́н'йу. Йи м'ан'е́ гна́л'и. Йа сам паду́маў: каб н'ёмцы м'ан'е́ не му́чыл'и, парашы́ў уц'екц'и́ з кало́ны. Кало́на була́ чалав'ёк вôс'имдз'ис'ат, йи тры паво́зк'и йишло́ нап'е́радз'е кало́ны. На йих в'е́з'л'и малы́х реыбйо́нкаў. Ахра́ны було́ вôс'им чалав'ёк н'ёмцаў. Падышл'и́ к л'ёсу йи к ста́нцыйи Рабко́ру. Йа рашы́ў уц'екц'и́. Ц'и ўбйу́ц', ц'и ўц'аку́. Йи ув'ил'иў у л'е́ву сто́рану. Н'ёмцы н'е зам'ёц'ил'и, йи йа уц'о́к. Йишо́ў но́ччу, праб'ира́ўса пам'и́ж н'ам'е́цк'им'и заста́вам'и. Йи прышо́ў йик свайо́й с'амйи́, като́ра астала́са ў л'ёс'е. Праз м'ёс'ац аслабан'и́л'и ру́ск'ийе.

Запісана ў 1954 г. Л. І. Бураком

КАЛІНКАВІЦКІ РАЁН

Малыя Аўцюкі (№ 886)

ЦІ Я Ў ПОЛІ НЕ ЖНЕЕЧКА

(Жніўная песня)

464 Ц'и йа ў по́л'и н'е жн'е́йечка,
Што за мно́йу одна́ жм'е́н'ечка,
А мой му́жу. Прако́пачку,
Прыйе́дз' ко мн'е по ко́пачку,
Да н'е б'еры́ рубл'а́ з гумна́,
Да вы́с'еч б'ере́з'инку,
Да й на мойу́ с'ере́дз'инку,
Штоб йена́ н'е бол'ёла,
А йа молода́йа
Да й додо́му н'е хоц'ёла,
Бо у м'ен'е́ до́ма н'е свой та́тка
Да н'е свойа́ ма́тка.

СЯДЗЬМА, МАМКА, ПАВЯЧЭРАЙМА

(Вясельная песня)

465 С'а́дз'ма, ма́мка, пов'ечéрайма,
А пов'ечéраўшы подз'éл'имс'а.
Тоб'ê, ма́мка, кл'éц' и комóра,
А мн'ê твойá рабá коровá;
Тоб'ê, ма́мка, састóўчык'и,
А мн'ê твойé постóўчык'и;
Тоб'ê, ма́мко, н'ит и б'éрдз'ечко
А мн'ê твойé полоц'éн'ечко;
Унос', ма́мка, дрóва,
Аставéйс'а здорóва,
Загребéй, мамка, жар,
Бýдз'е тоб'ê дóчк'и жал',
Загребéй пóп'ел.
Мы твóйу дóчку ухóп'им.

ГАРШЧАВІК

(Фантастычнае апавяданне)

466 А то так былó. Прыйêхаў у с'елó гаршчев'и́к. У дз'ерéўн'и ж тут у 'днагó астанов'и́ус'а. Малодз'и́ца йему й ка́же: «Дз'а́дз'ка, у вас горшк'и́ поб'ерýц'».

— Не паб'ерýц' — и пашóў соб'ê.

А н'ев'êстка тым ра́зам пошла́ да на вôз, да за горшка́. Уз'ела́ йена́ да и з м'êста н'е мóже. Стóйц', — н'и ша́гу. Так ус'ý ноч.

А йон у сн'еда́н'н'е устóў, вы́шаў и ка́же: «Идз'и́ ды бóл'ей н'е чапéй. Штоб бóл'ей н'е займа́ла».

467 Мн'ê раска́зувуў чолов'êк. Буў б'êдны так'и́. Н'едал'éка от йегó м'éл'н'ица була́, кал'é с'ела́ на бугрý. Йон пóйдз'е, з'м'е [возьме] пýдз'ик, ды пакóрм'иц' дз'ец'éй. А ў йегó буў тава́рыш бага́ты. Ну йак бага́ты?! ал'е ж м'еў.

От пойêхаў той чолов'êк у гóрад, што м'éл'н'ицу маў. Той б'êдны прышóў, уз'óў пýдз'ик, ды б'егóм. Мо йешчé, дýмайе, прыдý. А йегó тава́рыш насы́паў пудóў тры м'ех и пан'óс. Йак да горы́, так и стóў и стóйиц'. А той [што мельніцу меў] прыйêхаў, надавóў па мóрдз'и и каа йемý: «У ц'еб'é ж хл'еб йе, са́ло ты йес'и́. У тогó ж дз'éц'и голóдныйе. Йемý трéба. Н'ехéй з'м'е».

ЧАЛАВЕК І СМЕРЦЬ

(Казка)

468 То бýдз'е прóўда, ц'и ка́зка. Хто йейé зна́йе.

Ишóў мой дз'êд, сустрêў, — идз'é ба́ба стара́йа. Пута́йе йе: «Ты хто?»

А йена́ йего пута́а: «А кудьí ты, чолов'êче, идз'éш?»

— Ды йду коро́ву купл'а́ц' — каа.
— Е-е, дык зов'и́ м'ен'е́!
— А хто́ ты бу́дз'еш?
Йена́ ка́жа: «С'м'ерц'».
— Ну, дак ходз'е́м, до́бре.

Куп'иў коро́ву. С'м'ерц' йак указа́ла куп'и́ц', то у чолов'е̂ка што хо́чеш в'ез'е́. Иду́ц' наза́д. С'м'ерц' и ка́жа: «Ну дак йа ц'еп'е́р бу́ду тоб'е̂ служы́ц'. Ты л'ечы́ц'м'еш л'удз'е́й, а йа буду за тобо́йу хо́йиц'. Йак у нога́х стойа́ц'му, то н'е б'еры́с'. А йак у галава́х, то б'еры́с'».

Вот йон ста́ў л'ечы́ц', ражжы́ўс'а, стаў бага́ты. Уже́ с'м'ерц' кажа, што пара́ тоб'е̂ ум'ира́ц'. А йему ц'еп'е́р то̂л'к'и жыц'. Стаў бага́т, абы пан йек'и́. Зроб'и́ў йон скл'еп. Йак то́л'к'и с'м'ерц' за йего, так йон круц' и гато́ва. С'м'ерц' туды́ у скл'еп ускочы́ла. А йон йейе́ закры́ў. Прашло́ мо годо̂ў ко̂л'к'и. Н'е мруц' л'у́дз'и и малы́йе и стары́йе. Н'ема́ с'м'е́рц'и. Уже́ и стары́к той бага́ч стоў. Ц'е̂сна ста́ла. Про́с'ац' л'у́дз'и с'м'е́рц'и, а йейе н'ема́. Пошо́ў стары́к у скл'еп выпуска́ц' с'м'ерц'. А йена́ така́ худа́а бы па́лка ста́ла. Вы́пусц'иў йейе, а вона чуц' ды́ша.

— Ну, йа хочу́ пом'ерц'и. Даве́й ко́с'и́.
— Не̂ — каже с'м'ерц' — н'е бу́ду бра́ц' ц'еб'е́, пойду́ помору́ молоды́х. — И пошла. А йон жыў так до́ўго, што и н'е хоц'е́ў жы́ц'.

ЖОНКУ ПРАДАЎ, А З ГОРА НЕ ВЫЙШАЎ

(Казка)

469 Жыў одз'и́н б'е̂дны чолов'е̂к. Дожы́ўс'а: н'ичо́го н'ема́ у ха́ц'и. Уз'о́ў йо̂н свойу́ жо̂нку на в'еро́ўку, да и пов'о̂ў прадава́ц'. От в'едз'е́, йе́дз'е пан молоды́ так'и́. З'ирну́ў пан, што в'едз'е́ мужы́к жо̂нку, и пыта́йе: «Стой! Што ты чалов'е́ча в'едз'е́ш?»
— Жо̂нку продава́ц'.
— А ко̂л'к'и тоб'е̂?

Йон и сказо́ў. Пан ддаў йему́ зо́лото, поса́дз'и́ў жо̂нку на бры́чку да й пойе̂хаў. От мужы́к и пошо́ў. Прышо́ў у с'ело́. Ходз'и́ў, ходз'и́ў з граша́м'и — н'ихто́ гро́шы н'е б'ере́ и йе́с'ц'и н'е дайе́. А жо̂нка та́йа у па́на за жо̂нку ста́ла. Пошо́ў йон ис с'ела́. Зайшо́ў у л'е̂с, прышо́ў на так'и́ о́строў, бы у нас у Боло́ц'е. Л'ог голо́дны и засну́ў, усто́ў — н'ема́ гро́шай. Н'ема́ н'ико́го, пайшо́ў йон. Ба́чыц' — лу́дз'и ц'ере́б'ац' л'е̂с.
— Прым'и́ц'е м'ен'е́.
— А с'с'ечы́ йе́тага ду́ба.

Ак пача́ў м'ес'и́ц' ду́ба йон, ды й з'м'ес'и́ў. Аж з ду́ба и гро́шы упа́л'и. А йи́х во́ран, йак йон спо́ў зан'о̂с туды́. Йон за гро́шы, а л'есору́бы за йего́:

— То наш л’ês и наш дуб. На на́шым ду́б’и и на́шыйе гро́шы. Хадз’е́м к па́н’и, то йейе́ л’ês.

От прышл’и́. Мужы́к ус’л’ед ишо́ў. Позва́л’и мужыка́ к па́н’и. А мужы́к йак уба́чыў, так и пазно́ў свойу жôнку.

— От ба́чыш — ка́жа йему́ йена́ — жо́нку прадо́ў, а з го́ра н’е вы́йшоў. Ал’е жыв’и́ ц’еп’е́р тут, пан уже ум’о́р.

Так и ста́л’и йены́ жы́ц’.

Запісана ў 1958 г. А. А. Крывіцкім.

Ка́плічы (№ 880)

470 Було́ йе́та уже даўно́ — шче пры пана́х. Аднаго́ ра́зу мужы́к гнаў валы́ даро́гайу, ды н’езлы́ганыйа. Насу́страч йаму́ ву́йшаў пан и крычы́ц’: «Куды́ пс’а креў го́н’иш валы́ н’езлы́ганыйа?» Тады́ мужы́к уз’а́ў пу́гу, да так ас’п’аре́жыў йаго́, што йон н’е знаў, дз’е дз’е́цца. Йакра́з у йе́ты час па даро́з’и йе́хал’и рабо́чыйа. Пан и пача́ў прас’иц’ их, каб йаны́ атамс’ц’и́л’и йе́таму мужыку́ за йаго́. А мужы́к памаха́ў им пуго́ўем, и рабо́чыйа пабайа́л’иса йаго́ и пайêхал’и, куды им тре́ба було́. Праз н’екато́ры час пан пада́ў на мужыка́ ў суд. И йаму валасны́ суд прысудз’и́ў дз’е́с’ац’ ро́зак ц’ал’е́снага наказа́н’н’а.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута М. А. Новік і Н. П. Швядок ад Т. В. Лісюк, 72 г.

НАРАЎЛЯНСКІ РАЁН

Даўляды (№ 1011)

471 Йак н’е́бо од з’емл’и́ дал’е́ко, так мы ж’ил’и́ ран’е́й и с’его́н’н’и. Уз’а́ц’ н’ебога́то, ус’его́ годуоў 50. Господз’и́н Дон’и́ло [аб сабе] ц’еп’е́р у корто́вых штано́х идз’е́ на поку́с [пакос], а ран’е́й — так’и́х и ў с’в’а́то н’е було́. Ран’е́й жен’ихо́ўск’ийе штаны́ — тка́ныйе: б’е́лыйе у с’и́н’у полôску. Со́хам’и ора́л’и, плугôў н’е ба́ч’ил’и, мош’и́н, хай йему́ — добра́ н’е було́!

Мн’ê с’êм дз’ес’а́ткоў и с’êм. У 1904 г. йепо́н’с’ка война́ була́, йа уже́ службо́в’ец буў. Кол’и́с’, у стар’и́нку, йек’и́ ш ха́ты бул’и́; н’е могл’и́ пон’а́ц’ ко́м’ина ву́в’ес’ц’и, ж’ил’и́, шче у чо́рной ха́ц’и: вы́вод з п’е́чы у с’êн’и — туды́ дым. Ону́чу на па́лку — и закры́ў.

Кол’и́с’ полу́ў н’е м’е́л’и муц’ [мыць], кол’и́с’ на стол’и́ н’е було́ так ч’и́сто, йак с’о́н’н’и на пому́с’ц’и. Робйо́ночок у чо́м хо́дз’иц’? — у посто́л’ах. По́мн’у, пол’êз йа на комо́ру, доста́ў старе́нны чо́бот ба́ц’коў. Пойêхаў з’имо́йу, одну́ но́гу поста́в’иў на по́лоз’е — у постол’ê, а друго́йу — иду́ у чо́боц’е, коб в’и́дз’ел’и.

С’его́н’н’и ж’иву́ц’ л’у́дз’и: клуб, осв’ешче́н’ийе; гул’а́й, ч’ита́й. А йак мы рос’л’и́: собйу́цце ра́зом дз’е ў ха́ту або под плуот молоды́йе л’у́дз’и.

472 У нас було́ наводн'е́н'йе. Дз'е курен'и́ — там поста́в'ил'и дз'еды́, бац'к'и́ хл'ев'и́. Вугон'а́йом скôт, хл'ев'и́ зачын'а́йом. Қол'и́ б в'и прошл'и́ на Ху́тор Л'иес — там сыпу́ч'ийе п'еск'и́. За мойе́й па́м'ац'йу н'е было́ п'еску́, в'êц'ер розмыва́йе да́л'е. Гуод од го́ду п'еску́ бо́л'ей, го́лы сыпу́чы п'есо́к. Содз'и́л'и шыл'е́гу. Мы йейê пр'ико́пуйом, н'е пр'има́йецце, лоза́ н'е помо́же. Из' в'êку — Пол'êс'йе — пол'ешук'и́. У нас розговôр — н'е мого́м по-ру́с'ку, н'е мого́м по-б'елору́с'ку, н'е мого́м по-укра́ин'с'ку.

Запісана ў 1958 г. Н. Т. Вайтовіч.

473 Мно́го йа го́ра з'в'е́дола, дз'е́тк'и мойе́, ох йак мно́го. Йешче́ зус'и́м у дз'ец'и́нств'е йа засто́лас'а с'ирото́йу. Н'екото́ры ча́с жыла́ до́ма, а заты́м, м'ен'е́ ўз'а́ла до с'еб'е́ ў параб-ча́нк'и жончы́на з в'о́ск'и В'епры́. Мно́го йа працова́ла ў йе́той жончы́ны, но ла́ск'и н'ийа́кой так и н'е зослужы́ла. Вы́гнала йена́ м'ен'е́ од с'еб'е́. Но мн'е уж'е́ було́ п'етна́ццац' год. Роб'и́ц' йа могла́ ц'еп'е́р ус'е́, што дз'е йе́. Прышла́ йа на ба́ц'коўшчыну до брато́ў, йек'и́йе йешче́ был'и́ молы́йе и па́с'л'и това́р. У брото́ў йа пробыла́ год, а заты́м нойшла́ саб'е́ прымока́ — с'ироту́, йек'и́ ув'е́с' час гон'а́ў плыты́ по Пры́п'ец'и.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута ад П. Л. Мельчанка, 70 г.

Бук (№ 1013)

474(*) Бу́д'е му́зыка грат, и не вле́зеш туды́ — поба́чыш ко́л'к'и бу́де. Ва́л'сы, под'испа́ны, по́л'к'и, краков'а́к'и гра́йут. Са́ме ве́чером, колы́ това́р * пры́д'е с по́л'а.

А бу́де дру́ге ку́бло *, то бу́дут б'и́цца. Тут па́ра и там па́ра, то ты́йе прогна́лы йе́тых. У о́сен' л'ет'а́т у вы́рой.

Бач, б'ес ко́хты вы́йшла и се́ла. Бач, йак повыпл'е́тувалас'а. Йа вже́ хочу́ вдева́цц'а [адзявацца]. По́ўны хто́бус [аўтобус]. Постро́йилы велы́к'и дом. Йон не д'и́в'иц'а, што ха́та не ко́нчена. Седа́й, стар'и́, и нап'иш'и́ п'ис'мо́. Йа пойду́ наб'еру́ се́на, а ты помо́жеш мн'е́ ск'и́нут [ускінуць] на в'и́шк'и. Ко́хточку воз'м'и́, то мо оде́неш. Брух бол'и́т йинче́ [яшчэ] з утра́. Забере́м се́ночко за́раз и бу́дем пото́м отдыха́т. Тут йинче́ и мац'икл'е́т'и йе́зд'ат. Чого́ ву́ йего́ чепа́йете? Йу́з', не чепа́й Ста́с'ика. Це коно́пл'и вы́тегнул'и, и йон пошо́ў му́ца [мыцца]. Це одну́ шту́ку пр'инесе́, то тре́ба заплат'и́т. Ид'и́ йе́ст'и, а то посты́н'е. Йак буў ме́н'шы, то от д'е́да не отступа́ў н'и на кро́к.

Земл'а́ у нас не совс'и́м плоха́йа, глы́на блы́зко. На на́ш'ей земл'и́ кле́в'ер л'у́б'ит раст'и́, пуд йего́ на́до мно́го наво́зу. Доўгуне́ц, л'он хоро́ш'и расте́.

У на́с мно́го постро́йилы, осо́б'енно це́й гот. Неде́ [нідзе] йа́блок не́т, йак у Бобру́йску. С йа́блок мо́но [можно] квас хоро́ш'ий роб'и́т. Сат то́же не ка́ждый гот ро́д'ит.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута А. Г. Кажадуб і Я. С. Грыгаровіч ад розных асоб.

Вербавічы (№ 1004)

475 Ко́л’ис’, мойе́ дз’иетк’и, жыл’и́ в’е́л’м’и пога́но. А у м’ен’е́ було́ аж дз’е́с’ец’ дз’ец’е́й. Горова́л’и ус’ие, а йе́с’ц’и н’е було́ чаго́, бо ус’е́ оддава́л’и па́ну, н’е було́ за што куп’и́ц’ сподн’и́цы и соро́чк’и. Н’еха́й йена́ бо́л’ш н’е воро́чайецца така́йа жыту́ха, мойе́ дз’иетк’и.

Ал’е йак пошло́ на добро́, то и ус’ие мойе́ дз’иец’и ву́жыл’и. А дз’иед поме́р, йак то була́ гражда́н’ска вуойна. Оста́лас’ йа з дз’иец’м’и. Ув’е́с’ кло́пот на м’ен’е́ звал’и́ўс’а. Ал’е уж’е́ бул’и́ Сов’иеты, то зус’и́м йи́講шай ста́ла жы́тка. Пудрос’л’и́ мойе́ дз’иец’и, ста́л’и на с’еб’е́ зaробл’а́ц’, а м’е́н’ш’ен’к’ийе пошл’и́ у шкуолу. Ву́вучыл’ис’е тро́йе. Двуох наста́ўн’икам’и ро́б’ец’, а одз’и́н у Наро́ўл’и жыв’е́. А йа живу́ з м’е́нш’ен’к’им. Йон троктo̓ры́стом у колга́с’и.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута С. М. Дзенісенка і М. І. Баравік ад П. І. Дубянок, 80 г.

476 Пры старуом режы́му жыло́с’ в’е́л’м’и пло́хо. У на́шого отца́ було́ с’е́м’еро дз’ец’е́й — тры́ браты́ и чаты́ры с’естры́. Му́ им’иел’и тры́ г’екта́ры свойе́ з’емл’и́. Дл’а того́ штоб м’иец’ проп’ита́н’е, йе́з’дз’ил’и паха́ц’ к пом’иешчыку у Наро́ўл’у. За йе́те бра́л’и тре́йц’и снуоп соб’ие. С’иено кос’и́л’и на трейц’а́к. Так што л’иетo кос’и́л’и, з’и́му воз’и́л’и, а тров’и́ц’ * н’е було́ чого́. За па́дб’ишче одбува́л’и нату́ройу. Што пос’л’и́ по йего́ па́дб’ишчу ско́т, на́до було́ скос’и́ц’ гекта́р. По грыбу́ и йа́годы н’е с’м’ией ступ’и́ц’ и наго́йу у л’иес. На́до було́ брац’ б’ил’е́ты. Йа ўс’е́ вре́м’е с 1901 по 14 год буў у зарабуотках, таму́ што до́ма прожы́ц’ н’ел’з’а́ було́. Зарабуотак муой склада́ў 20 коп’и́йек за дз’ен’, так што н’е хвата́ло на проп’ита́н’йе, а на руба́ху дз’е́н’ег н’е було́. А с’ича́с йа рабо́тайу у колхо́з’и. Жыв’е́цца о́ч’ин’ хорошо́. Хоц’иелос’ бу пожы́ц’ дал’иеӣ, штоб поба́чыц’, йак бу́дуц’ жыц’ пры комун’и́зм’и.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута С. М. Дзенісенка і М. І. Баравік ад М. А. Мелеха, 66 г.

ГОМЕЛЬСКІ РАЁН

Новыя Цярэшкавічы (№ 916)

477 Ацца́ и ма́ц’и по́мн’у, йак скроз’ со́н. Астал’и́с’а мы малы́йа. Уз’ал’и́ прымака́ к с’астры́. Йон рас’ц’и́ў нас да дз’в’ена́ц-

цац'и гадóў, а тады мы стáл'и рабóтац'. Кал'и́ мн'е былó с'емнáццац' гадóў, панарáв'илас'а дз'éўка. Йа и жан'и́ўс'а. Жóнка м'ан'é уважáла и л'уб'и́ла. Зóлата, а н'е хаз'áйка былá. Ус'é л'ýдз'и зав'и́давал'и, йáк мы́ з йóйу жыл'и́. Был'и́ ў нас дз'éц'и — тры дачк'и́ и сы́н. Сын пачтáр у калгáс'е, и йа давóл'ен.

Тут быў жастóк'и бой. За ракóй хронт, а тут дз'арéўн'а. Йаны́ ўс'у йайé спал'и́л'и. У нас мнóга л'удз'éй, йак'и́йа зраб'и́л'и пóдз'в'иг'и. Вос' йа паказáў, дз'е н'ам'éцк'ийа тáнк'и, дык фры́цы гóлыйа и бóсыйа чуц' уц'акл'и́. Йашчé адз'и́н стары́к, чуў йа, паказáў, дз'е н'ам'éцк'ийа тáнк'и. Гéтаму старыкý óрдан Л'éн'ина зрáзу пав'éс'ил'и. Вот йак'и́йа ў нас л'ýдз'и.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Гомельскага педінстытута А. В. Пагарэцкаю і Г. А. Дзюндзя ад М. І. Клімовіча, 76 г.

ТУРАЎСКІ РАЁН

Іванава Слабада (№ 972)

ЦЯЧЭ РЭЧАНЬКА НЕВЯЛІЧАНЬКА

(Песня)

478 Ц'ечé рéчен'ка н'ев'ел'и́чен'ка,
Скóчу — п'ерескóчу.
— Ой, оддáй м'ен'é, мáтушка,
За когó йá схóчу.
Йак оддовáла, то й прыкáзавала
В гóсц'ех н'е бувáц'и.
А кол'и́ прыдз'éш, мойé дз'иц'áтко,
То вы́жену с хáты.
Пожылá годóк, пожылá другóй,
А на трéц'и н'е сц'ерп'êла.
П'еретворы́лас рабóй з'ез'ýл'кой,
До рóду пол'ец'êла.
Пóл'ем л'ец'êла —
Пóл'е топ'и́ла дрóбным'и с'л'езáм'и
Гáйем л'ец'êла —
Гол'йé ломáла б'éлым'и крылцáм'и;
Йак зал'ец'êла ý бáц'ейкоў сад,
Да й стáла ковáц':
— Ой, ц'и н'е вýйдз'е мойá мáтухна
М'ен'é сустрокáц'?
М'éншайа с'естрá с'едз'и́ц' коло 'кнá,
Рушн'ичкá 'пшывáйе.
А найстáршы брат с'еў на парóз'е[и],
Ружйé заражáйе.
Ой, дозвóл', дозвóл' ту з'ез'ýл'у вб'и́ц'и,
Бо онá куйé, жáл'у задайé.

Ой, н'е дозво́л'у тоб'е́, сыно́чек,
Ту з'ез'у́л'у б'и́ц'и.
Уста́н', поду́май, йак твойе́й с'естре̂
На чужы́н'е жы́ц'и.
Кол'и́ з'ез'у́л'а, кол'и́ ра́байа,
Л'ец'и́ ў бор кова́ц'и.
Кол'и́ с'естры́ца, кол'и́ ро́днайа,
Попрошу́ до ха́ты.
Кол'и́ з'ез'у́л'а, кол'и́ ра́байа, —
У бору́ йегадо́чк'и.
Кол'и́ с'естры́ца, кол'и́ ро́днайа, —
З м'е́дом п'ирожо́чк'и.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім і аспірантам Мінскага педінстытута Д. Я. Бугаёвым.

Букча (№ 975)

ЯК ВЫРВУ Я З РУЖЫ КВЕТКУ

(Песня)

479 Йак ву́рву йа з ро́жы кв'е̂тку
Да й пушчу́ на во́ду:
— Плыв'и́, плыв'и́ з ро́жы кв'е̂тка
До мого́ ро́ду.
Плула́, плула́ з ро́жы кв'е̂тка
Да й ста́ла кружы́тца,
Ву́йшла ма́т'и во́ду бра́т'и
Да й ста́ла д'ив'и́тца.
— Ву́п'и ма́т'и, ту́йу во́ду,
Што йа нанос'и́ла.
Л'уб'и́ ма́т'и того́ з'а́т'а,
Што йа пол'уб'и́ла.
— Йа н'е бу́ду во́ду п'и́т'и,
Бу́ду роз'л'ива́т'и.
Н'е бу́ду з'ет'а́ л'уб'и́т'и,
Бу́ду прокл'ина́т'и.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім і аспірантам Мінскага педінстытута Д. Я. Бугаёвым.

Дзяржынск (№ 977)

480(*) Коб той бо́л'шы. Мойа́ голова́ така́йа, шо йа уже́ н'е зна́йу, йак расказа́т'. Прос'и́т'имут' вас, коб вы з йим поговоры́л'и. От воны́ ра́зом из с'ела́ шл'и, хло́пцы так'и́йе молоды́йе. Ишл'и́ о́с'ен'йу. Бо йа вже в'е́дайу, йа ход'и́ла. Воны́ стойа́л'и там, бул'и́ у Пры́былов'ичах, отра́д их стойа́в в с'ел'е̂. Да́л'ей отту́да погна́л'и. Да воны́ в Букче́ б'и́л'иса з н'е́мцам'и. З Букчы́ туды́ [тады] воны́ н'е́куды пода́л'ис. Мы н'ичо́го н'е чу́л'и. А йак хло́пцы друг'и́йе попрыхо́д'ил'и на дн'о̂ў два-тры

у го́с’т’и по курен’о̂х *, д’е мы с’ед’е́л’и. Од’и́н з на́шого с’ела́ Са́вич.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім і аспірантам Мінскага педінстытута Д. Я. Бугаёвым ад З. М. Юркавец, 60 г.

Хлу́пін (№ 851)

ЧАГО, БЯРОЗКА, СХІЛІЛАСЯ

481 — Чо́го́, б’еро́ска, сх’ил’и́лас’,
Ц’и бу́ра забуры́лас’?
Чого́, дз’е̂ўка, с’и́лно пла́чеш,
Ц’и ма́ц’и наб’и́ла?
— М’ен’е́ ма́ц’и н’е б’и́ла,
Са́м’и сл’о́зы л’йу́цца,
Одны́ сва́ты ву́шл’и с ха́ты,
А друг’и́йе шл’у́цца.
Од оддай м’ен’е, ма́ц’и,
Дз’е хо́рошо ў ха́ц’и,
Дз’е с’в’окру́ха-говору́ха,
Йак ро́днайа ма́ц’и.
Дз’е зов’и́цы, йак с’естры́цы,
Л’убл’у́ жы́то жа́ц’и.
Дз’е йотро́ўк’и *-чорнобро́ўк’и,
Л’убл’у́ ко́су запл’ета́ц’и.
Дз’е дз’еворо́чк’и, йак брато́чк’и,
Л’убл’у́ жартова́ц’и.
Одз’и́н к’иўн’е́, друг’и́ моргн’е́,
А тре́ц’и поцолу́йе.
Стойи́ц’ м’и́лы за дз’в’еры́ма,
Ды ус’е ге́то чу́йе,
Ды на м’е́н’е ш молоду́йу
Нага́йку готу́йе.
Нага́йечка дроц’ана́йа
В’исо́ко л’ета́йе,
Руба́шечка б’е̂ла, п’еркал’о́ва
У ц’е̂ло ўл’ипа́йе.
Хварту́х но́вы, п’еркал’о́вы
От сл’ос н’е ўсыха́йе,
— Ето ш тоб’е́, мойа́ до́н’у,
Дз’е хо́рошо ў ха́ц’и.

Запісана ў 1954 г. А. Р. Мурашка.

Адрынкі (№ 969)

482(*) Ск’и́нуў с’е̂на да й подосла́ў. Н’е здо́л’ейе това́р * йего́ пойе̂с’ц’и. Чулув’е̂ка н’е було́. Бул’и́ хронтов’ик’и́. Е́то ш чо́ртово шча́с’ц’е. Коб таке́ дз’иц’а́ було́. Да шчо ге́то зроб’и́лосо.

Да так'й хлóп'ец — розу́мны б'ез канцá. Ус'еднó шкóда. Тут бул'й тóл'к'и одры́нк'и. Там короу́ н'е пáсц'ил'и. Пасту́х пас'é по л'éсу. Н'éхто хоц'и́ў згуб'и́ц' мойê пчóлы. Тóл'ко кóл'ис' н'е було́ п'ил. Мôй бáц'ка пáсц'иў бук'й у пáншчын'е. А л'êтос' жы́то було́ по вóс'ем пудóў йиз копы́.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім ад розных асоб.

ЛЕЛЬЧЫЦКІ РАЁН

Маньчыцы (№ 981)

ЗЯЦЬ І ЦЕШЧА

(Казка)

483 Соб'ирáйецца з'ац' ик чéшчы ў гóс'ц'и из женóйу и говóрыц' вон на йейé: «Ты стрóйса, а йа пойду́ тóже стрóйицца, то у нас хутчéй бу́дз'е».

Онá стрóйицца. Навары́ла боршч, нал'илá и говóрыц': «Ты йеш боршч, а йа мйáсо, то у нас хутчéй бу́дз'е».

Вот он и кáже: «Ты соб'ирáйса из дз'éц'м'и, а йа пойду́ кон'á запрегу́, то ў нас хутчéй бу́дз'е».

Запрóг кон'á, с'ак-так прыв'езáў и кáже: «С'едáй, жóнка, на воз, а йа на кон'á, то ў нас хутчéй бу́дз'е».

Йак вон погнáў кон'á, то воз и остáўса, а кон' поб'éг — и вон на кон'й. Прыйеждж́айе к ц'éшчу и к чéшчы на двор (оны́ удвайи́х жыл'й). С'ейчáс «тпр-р-р» на кон'á — и пуд окнó. А чéшча ўбáчыла, што з'ац' одз'и́н йéдз'е и давáй ховáц' ус'é. «У-у, — знáчыц', — прыйéхаў злóдз'ей одз'и́н, а онá однá дóма в'ек с'едз'и́ц'». А з'ац' пуд окнó, гл'едз'и́ц' — а там ховáйуц' ус'é [усё] — те пуд поду́шку, те у п'еч, те пуд п'еч. Ды й л'еглá [цешча] на п'éчы, прытворы́ласа, што хвóра.

А з'ац' увойшóў у хáту ды й говóрыц' з ц'éшчем: «Слу́чай мн'е в'ел'и́к'и бýў у дорóз'и».

А ц'éшч: «Што, дз'éтк'и?»

— Ох, слу́чай бýў, слу́чай; такóго слу́чайу хай н'икóму бог н'е дайé. Вот, знáчыцца, йéду йа дорóгайу, а л'ежы́ц' на дорóз'и чóрна гáдз'ина, йак у п'éчы коўбасá за дровáм'и, а йа йак усхвац'и́ўса на кон'á да йак схвац'и́ў су́ка, бог даў л'ежáў там, такóго су́ка, йак журав'éл' пуд поду́шкойу, ды и ўб'иў на дорóз'и.

А чéшча л'ежы́ц' и моўчы́ц'. От и пошóў гл'едз'éц' ц'ешч пуд поду́шку, у п'еч. Нашóў там ус'é ды й прынóс'иц' на стол. А чéшча л'ежы́ц' и моўчы́ц'.

— От, — кáже, — тáтко, йа н'е знáйу, мойá хáта бу́дз'е н'ичу́ц' н'и м'éн'ша за твойу́, йакрáз бу́дз'е по ту́йу шáхву, што к'ис'éл стойи́ц' у йой, и мойá п'еч н'ичу́ц' н'е м'éн'ша, йакрáз бу́дз'е по тéйе м'éсто, дз'е ў п'éчы нал'и́с'н'ик'и стойáц', йакрáз по тéйе м'éсто.

Ус'é повукáзваў, а чéшча к'ип'и́ц', л'éжачы. Онá ужé зл'éзла з п'éчы. А ў м'и́сцы однá полов'и́на закрáшена: з'ац' — мушчы́на, то вон и н'ишчы́мно з'йес', а дочцé закрáшена однá полов'и́на, смáшна. Вот онá постáв'ила н'ишчы́мным бóком м'и́ску йк з'áц'у, а з'ац' уз'áў за б'éрег и кáже: «Дз'е вý йейé уз'áл'и, такý м'и́ску? Такá хорóша м'и́ска», — ды и покруц'и́ў к соб'é йéтым бóком.

А онá, чéша, говóрыц': «На базáры», — ды й покруц'и́ла к соб'é л'éпшым бóком.

А з'ац' говóрыц' на йейé: «А што ж ву за йайé оддáл'и?» — и обрáтно покруц'и́ў к соб'é смáшным бóком.

А онá говóрыц': «П'ец'дз'ес'áт коп'éйек», — и п'ерекруц'и́ла к соб'é.

А вóн говóрыц': «А вонá и варт», — и к соб'é п'ерекруц'и́ў л'éпшым бóком.

Бол'ш н'имá об чом говоры́ц'. От чéшча з в'ел'и́кого гóра и захворéла. «И йéдз', — кáже на з'áц'а, — додóму, штоб мойá дочкá м'ен'é застáла да побáчыцца хоц'á п'еред с'м'éрц'йу».

Аж бог даў — ужé ум'éрла онá, покýл' прыйéхал'и. Ужé хорóн'ац', дочкá почалá голос'и́ц': «Мойá, з'ез'ýл'ко, мáмочка!» И путáйе у челов'éка своró: «Чомý ты н'е плáчеш? Éто ж бýдуц' л'ýдз'и с'м'ейáцца, што ты н'е плáчеш».

А вон: «Éто ж н'ес'ц'и́муц' на клáдб'ишче, то йа иц'и́му и бýду голос'и́ц', а то ў хáц'и н'ихтó и н'е почýйе, што йа голошý по твоéй мáц'еры».

Вот идýц'. Вон и пачынáйе: «Ох, чéшчухно, мойá ма-а-áтухно! — гóлосом провóдз'иц', — йак йа прыйежджáў к тоб'é у гóс'ц'и, то ты далá дочцé сы́ра з мáслом а мн'е сыро-о-о-óватк'и. Так йа ж йеў, йеў ды й нап'и-и-и-и́уса».

А дочкá кáже: «Éто што ж ты говóрыш про мойý мáц'ер?»

— А йа говорý, чым вонá м'ен'é честовáла. Ц'и ж éто н'и прáўда?

Вон почынáйе друг'и́ раз, а вонá кáже: «Да ўжé ўмóўкн'и».

А вон: «Йа шче н'е кóнчыў», — и дрýг'и раз почынáйе.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. С. Стэльмахам і А. А. Арцыховічам ад Ю. С. Карпозіч, 80 г.

Глушкавічы (№ 978)

484 У сóрок п'éрвум годý, когдá почалáс'а войнá, орган'изовáл'ис' тóчк'и по набл'уд'éнийу над самол'óтам'и, грýп'и самооборóны. З йи́х стáл'и раз'в'ивáцца парт'изáнск'ийе отрáды. В сóрок вторóм годý пр'ишл'и́ д'есáнты, а пóтум пр'ишл'и́ два крýпныйе отрáды Собýрова и Ковпакá. М'éлк'ийе грýп'и вл'ил'и́са. М'и́ помогáл'и од'éжой и продýктам'и. Пóс'л'е бóйу Ковпакá н'ем'éцк'их власт'éй н'е булó. Орган'изовáл'ис м'êсные отрáды. Отрáды охран'áл'и нарóд. М'и́ ж'ил'и́ в л'êс'и. Нáш'е нас'ел'éн'н'е подч'ин'áлос нáш'им власт'áм.

Запісана ў 1953 г. М. В. Бірылам ад С. Д. Казачка, 55 г.

Сініцкае Поле (№ 986)

485 У м'ен'е було́ тро́йе ко́н'ей. Прыво́дз'иц' чолов'е́к кон'а́ м'ен'а́ц'. Йа погл'едз'е́ў на прым'е́ты: йе, и хоро́шыйе. Йа йему́ показа́ў свойих, а вон и ву́браў соб'е́ кобу́лу з жере́бйам. Уз'а́ў йа кон'а́, робл'у́ йим год. Прыхо́дз'иц' ходз'а́йин того́ кон'а́, пута́йецца: «Йак кон'?» Йа й говору́, што в'е́л'мо до́бры, а ходз'а́йин того́ кон'а́ и ка́же: «А вон буў нату́рысты, йа його́ чуц' н'е застре́л'иў». А ў м'ен'е́ вон н'и ра́зу н'е занорав'и́ўса.

А ашче́ буў кон'. Худо́го кон'а́ куп'и́ў, а вон так попра́в'иўса, што зроб'и́ўса аж на йаблык'и. Да хло́п'ец пойе́хаў на н'еко́ваном кон'и́, пойе́хаў по л'е́ду, а вон посл'изну́ўса и ўпаў. Йа аж спужа́ўса, йак прыўйо́ў мой сын. А кон' стайи́ц' на трох нога́х, го́лоў опус'ц'и́ў. Йа його́ и руга́ў, и б'иў. Старе́йшы сын то́же на моло́дшого сва́рыцца, ал'е што ж сва́рка помо́же. Пройшла́ з'има́, зроб'и́ласа тому́ кон'у на́рос' на ноз'е́, кул'га́йе мой кон'. Ву́пус'ц'иў йа його́ на луг, а на лу́з'и л'есхо́заўск'ийе ко́н'и ходз'и́л'и. От, ба́чу — йду́ц' в'иц'ина́ры, а йа за кусто́м стойу́ и чу́йу: «Чый то бу́дз'е кон'? — пута́йуц' воны́ у хло́пцоў, што па́сц'ил'и ко́н'и. — Чый то бу́дз'е кон'? Е́тому кон'у́ ц'ены́ н'ет. Позов'и́ц'е нам того́ ходз'а́йина, што кон' його́».

От, йа й выхо́джу, йа за корче́м * стойа́ў и ўс'е чуў. Огл'е́дз'ел'и оны́ того́ кон'а́ и пута́йуц' што з' йим. Йа й говору́, што ўпаў, а воны́ ка́жуц', што н'е ўпаў, а гора́чого обкорм'и́ў його́ йа. Уз'ал'и́ оны́ того́ кон'а́ на ка́нтор, пудв'ел'и́ к кана́в'е и н'е́йк'им'и так'им'и с'п'и́цам'и ў кол'е́но и по́руц', и по́руц'. А ў його́ кол'е́но распу́хло и йак водо́йу, нал'ило́со. Так'е́ тоўсто зроб'и́лосо. Уколо́л'и оны́ те́йу с'п'и́цойу ў кол'е́но — аж кроў йак пошла́, то й ўн'ац' н'е мо́жно. И так бога́то те́йе крыв'и́ нал'ило́со, так бога́то йе́йи пошло́. Спужа́ўса йа, спужа́л'иса и дохторы́. А кроў идз'е́ и сун'а́ц' оны́ н'е мо́гуц' йейе́. От, ба́чу — сун'а́л'и. П'ерев'аза́л'и ту́йу но́гу и гово́рац' мн'е: «В'едз'и́, ходз'а́йин, його́ поста́ў, хай отстойи́цца».

Повйо́ў йа того́ кон'а́. Аж йон уже́ чуц' хрома́йе, чуц' наку́л'гвайе. А дз'он два постойа́ў, рже той кон' спа́су н'ема́. Е́то йему́ так л'о́гко ста́ло. Прыўйо́ў йа його́ зноў. Погл'едз'е́л'и ты́йе дохторы́ на но́гу. Уже кон' и н'е кул'га́йе. Вот и ка́жуц' воны́: «Бу́дз'еш, дз'а́ц'ко, роб'и́ц' йе́тым кон'е́м, бу́дз'еш йе́з'дз'иц' и нас до́брым сло́вом спом'ина́ц'».

Йа н'е пов'е́рыў, што шче роб'и́ц'му. Аж пра́ўду оны́ каза́л'и: до́ўго йа шче роб'и́ў тым кон'е́м. Куп'и́ў йа його́, кол'и йему́ було́ с'ем год и пйац' годо́ў роб'и́ў, здаў у колхо́з. Са́мо л'е́пшы буў кон'. Вон в'ел'и́к'и буў, то його́ тре́бо було́ пудкормл'а́ц', вон и в'ел'и́к'и буў и здоро́ву. Вон мог бога́то зроб'и́ц', ал'е́ бога́то тре́бо йему́ и из'з'е́с'ц'и.

Моѓо сы́на на том кон’и́ позна́ў буў чолов’е́к, кото́ры прода́ў нам. Аж удз’ив’и́ўса, за го́лову ўз’а́ўса, йак уба́чыў того́ кон’а́. «А йа, — ка́же,— ду́маў, што йон ў ц’еб’е́ здох. Вон по́рчены буў у м’ен’е́. Йа йих два куп’и́ў аж из-пуд Слу́цка, то одз’и́н здох, а друг’и́ вы́ходз’иўса, ал’е́ н’ийа́к н’е попраўл’а́ўса, от йа и прода́ў йего́ вам, а сам куп’и́ў кобу́лу з жере́бйам».

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мінскага педінстытута М. С. Стэльмахам і А. А. Арціхоўскім ад С. А. Філіпцова, 67 г.

Пясочная (№ 994)

ЦЕРАЗ СЕНЕЧКІ Ў ВІШНЁЎ САД

(Песня)

486 Через с’êн’ечк’и у в’ишн’ôў сад
Ско́ч’ила молоде́н’ка ў в’инограа́д:
— Хто ж мен’е́ зна́йде ў тôм в’инограа́д’и,
С тым с’а́ду на поса́д’и.
Пр’ишо́ў та́тко — не знайшо́ў,
Да й зопла́каўшы пошо́ў:
— Ой ты, д’ит’а́ мойе́ рожадже́нойе,
Кому́ ты сужадже́нойе?
Пр’ишла́ ма́т’и — не знайшла́,
Да й зопла́ко́ўшы пошла́.
Пр’ишо́ў бра́т’ичок — не знайшо́ў,
Да й зопла́коўшы пошо́ў:
— Ой ты, сестра́ мойа́ рожадже́найа,
Кому́ ты сужадже́найа?
Пр’ишо́ў молоде́н’к’и да й знайшо́ў,
Уз’я́ў за ру́чен’ку да й пошо́ў:
— Ох ты, мойа́ моло́да рожадже́найа,
Ты мен’е́ сужадже́найа.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім.

ЕЛЬСКІ РАЁН

Валаўск (№ 991)

ЗАЙЧЫКАВА ХАТА

(Казка)

487 У за́йца н’е было́ кл’уча́. Йон замкну́ў тре́сочкойу и пошо́ў по дро́ва. Ул’е́зла ў його́ ха́ту л’иса́. Йон назб’ира́ў дроў и пошо́ў дадо́му. Ба́чыц’ — н’е́хто с’едз’и́ц’ на п’е́чы. Йон с’еў пôд пры́звойу ды пла́че. Вот идз’е́ воўк.
— Чого́ ты, за́йчык, пла́чеш?
— Н’е́хто у мойо́й ха́ццы с’едз’и́ц’.
— Ходз’е́м, йа в’и́жену.

Стаў на поро́з'и ды й ка́же: «А ну́, л'иса́, злаз' з п'е́чы».

— Йак дам ц'и́цкойу, да бу́дз'еш пôд пол'и́цкойу, йак дам ро́гом, то бу́дз'еш пôд поро́гом.

А воўк зл'ека́ўс'а и поб'êг у л'êс, а за́йчык с'êў пôд пры́звойу и пла́че.

Вот идз'е́ ра́к: «Чого́ ты, за́йчык, пла́чеш? Ходз'е́м, йа в'и́жену».

И рак стаў на поро́з'и и ка́же: «Злаз', л'иса́, з п'е́чы, побйу́ тоб'е́ пл'е́чы».

И л'иса́ уц'екла́. А рак стаў жыц' з за́йчыком.

Запісана ў 1953 г. А. У. Арашонкавай ад В. Ляўкоўскага, 11 г.

488 Дз'ере́ўн'а на́ша ко́л'ис', до войны́, була́ в'ел'и́ка, йак го́род. Йак прышл'и́ н'е́мцы, оны́ найе́хал'и. Со́рок хат спол'и́л'и. Йе́та сторона́ стойа́ла. По́сл'е йе́здз'ил'и да й допа́л'вал'и. Пусц'и́л'и тр˙и бо́мб'и. Ста́ло гор˙е́ц'. В'е́л'мо бу́ра була́. От с'ел'ма́га почало́ гор˙êц'. На́ша ха́та сгор'êла. Той кон'е́ц ус'е́й сгор'êў. Уб'и́ло смол'ера́. Мн'е попа́ло по нога́х. Зац'егл'и́ у сц'о́бочку*. З'е́л'л'ем ус'е́ позаро́стало. За́йдз'еш, н'ико́го у дзере́ўн'и н'и було́. У л'е́с'и у з'емл'а́нках жыл'и́. Йдом у л'êс на но́ч. Йа прыхо́дз'иў ку́рам дова́ц' йе́сц'и. Йак ослободз'и́л'и дз'ере́ўн'у, м'и ста́л'и переходз'и́ц' и стро́йицца. Йа са́м'и пер˙е̂рдн'и кур'ен'а́ зроб'и́ў. М'и коло ха́ты н'е л'ежы́м. Садо́к йе, л'ежы́м коло садку́. Мойа́ ба́ба по́йдз'е, да во́з'м'е, да прын'ес'е́ йе́сц'и. У́тром вста́ном — ан'ико́го н'ема́. А там и друг'и́ хоз'а́ин кур˙ен'е́ка* зроб'и́ў. Пото́м ста́л'и ха́ты роб'и́ц'.

489 У сва́ты ходз'и́л'и так. Тода́ тр'и сваты́ бра́л'и. Сват гово́рыц': «М'и тоб'е́ ву́свотайем, м'и ц'иб'е́ бу́дз'ем гл'едз'е́ц', бу́дз'е тоб'е́ до́бро, и челов'êк до́бры и св'екру́ха до́бра». Так и угово́рац'. Во́зм'ем молоду́, да пойе́дам у Скоро́днойе, тр˙е́ба бо́гу мол'и́цца, а н'е ум'е́йеш бо́гу мол'и́цца, то додо́му йедз' да вучы́са. Тр˙е́ба бога́то гро́шей на сва́дз'бу. Сва́дз'бу гул'а́йем н'е то́го са́мого дн'а, а ц'ерез н'едз'е́л'у. Пойе́дом до молодо́й, йе́дом заб'ира́ц' молоду́, зару́ч˙ины сп'ева́йом. Заб'ира́йем молоду́ додо́му, поса́г, в'е́чк'и — што ма́л'и ра́н'шей, то дова́л'и. Даду́ц' коро́ву, с'в'ин'у́. Дз'е́лал'и скры́н'у (здоро́в'и йа́шчык свойе́ робо́ты) и дова́л'и, тр˙е́ба воз штоб зав'е́зц'и, чемойда́на тода́ н'е було́. Ц'еп'е́река купу́йуц' одз'ейа́ло, а тода́ тка́л'и про́сц'илк'и. Таке́ сукно́ зро́б'ац', йак настойа́шче. Зб'ира́лоса наро́ду бога́то; дво́йе, тро́йе су́ток гул'а́йуц'. Ц'ерез н'едз'е́л'у молода́йа йе́дз'е з молоды́м у го́сц'и до свойе́ ма́ц'еры.

Запісана ў 1953 г. А. У. Арашонкавай ад Ф. М. Урыцкага, 72 г.

490(*) У йих бул'и́ им'е́н'а. Адз'и́н пом'е́шчык м'еў с'ём им'е́н'ий. По йе́тых им'е́н'ах упраўл'а́йушчыйе бул'и́. Кол'и́с' па́ншчыну роб'и́л'и. У нас було́ то́л'ко четы́ры дз'ес'ец'и́ны. Дочка́ за́муж вуходз'и́ла на друг'и́ надз'е́л. З'емл'и́ йей н'е дава́л'и. Дас' ба́ц'ко коро́ву, ов'е́чку. Кол'и́с' дал'е́ко бойа́л'иса исц'и́ за́муж. Мойе́ ба́б'и брат два́ццац' пйац' л'ếт служы́ў у ва́рм'ийи. Остал'и́са на с'ел'е́ тр'и са́мыйе старе́йшыйе. У на́шой м'е́сносц'и годоўйа́ ско́л'ко хо́чеш. У жы́ц'и за пороў'ико́м вужа́ уб'и́л'и.

Запісана ў 1953 г. А. У. Арашонкавай ад Ц. І. Беляка, 82 г.

491 М'и ходз'и́л'и на в'ечо́рк'и. Зб'еро́мса ды прадо́м ус'ў ноч. Зб'ира́л'иса, у кого́ ха́та бо́л'ша, да прадо́м, потốм тком. Сп'ева́йуц' дз'еўк'и́, шче йак сп'ева́йуц'. Сп'ева́йом хло́пцы, дз'еўк'и́ ум'е́сц'и. На по́св'е^и^ц'и* (ко́м'ин так'и́) лучы́на горếла. Ла́мпа горếла на ко́л'еды, йак музы́к'и гра́л'и. У постала́х скока́л'и. Бул'и́ тоды́ с'в'и́ты з забо́ром, с'и́ва с'в'и́та з сукна́, сподн'и́ца до́ўга з л'а́мтам'и*, шерсц'а́на. Л'а́мты нашыва́л'и по два рады́, по тры. Хварту́х буў зошы́ты *, г'орс'е́ты зошы́тыйе, рукава́ зошы́ты до па́лцоў. Чепцы́ бул'и́. И йа чепца́ нос'и́ла. За́муж идз'е́, то чепца́ надз'ейу́ц', и умре́ — чепца́ надз'ейу́ц'.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад Ф. С. Рамановіч, 82 г.

Засінцы (№ 995)

492 Прыхо́дз'иц' хлốп'ец до дз'ếўк'и, п'ита́йецца ў йейе́, шоб она́ дозво́л'ила прыйц'и́ до йейе́ у сва́ты. По^у^то́м йак она́ дозво́л'иц', б'ере́ сватốў штук пйац', с'ём, четы́ры, ско́ко кото́ры во́зм'е, б'ере́ бухо́нку хл'ếба, л'и́троў з пйац' горе́лк'и, и прыхо́дз'иц' до йейе́, дого^у^ва́рвойуцца. Нал'ива́йе п'е́рву ча́рку и дайе́ молодо́й. Молода́, йесл'и йес' оц'е́ц п'ередайе́ ба́ц'ку або ма́ццы. По^у^то́м йак йе́ту ча́рку попйу́ц', молода́ з молоды́м идз'е́ззыва́ц' бл'и́зк'их сус'е́дз'еў и родн'у́. Пốтым ус'и́ пособ'ира́йуцца и тут гул'а́нка це́лу нốч. Вас'е́л'л'е отло́жвойуц' через м'е́с'ец, через н'едз'е́л' пйац', по́кул' прыгото́ўйац' ус'е. Молоды́ соб'ира́йе свойу родн'у́ и сус'е́дз'еў, а молода́ свойу́. И молоды́ соб'ира́йецца со свойе́йу родн'е́йу и йе́дз'е до молодо́йе. Молода́ б'ере́ соб'е́ дру́жок, и он'и́ уйу́ц' йо́лку и спова́йуц' п'е́сн'и. Ста́ўл'ац' йо́лку на посад. И молодо́го и молоду́ саджа́йуц', и вм'е́сц'е з молоды́м с'еда́йе кн'а́жы. Дз'ếўк'и спова́йуц' п'е́сн'и, прышува́йуц' кв'ếтк'и. П'е́рша дру́жка прышыва́йе молодо́му, а дру́га кн'ежо́му. Отспова́йуц' зару́ч'ыны. Сва́ты молодо́го купл'а́йуц' йо́лку. Дз'е́вок ч'асту́йуц' горе́лкойу. Отсп'ева́ўшы дз'еўк'и́ зару́чыны, дз'в'е жо́нк'и зав'ива́йуц' молоду́. Одна́ з його́ рук'и́ родн'а́, а друга́ з йойе рук'и́ родн'а́. Йак заўйу́ц', заўйа́звойуц' подн'из одну́ ху́стку, нав'е́рх

бо́л'шу ху́стку. Заўйа́звойуц' чырво́ным косн'ико́м. Поᵘто́м молода́ выла́з'иц' з-за стола́ и идз'е́ з молоды́м гул'а́ц' на музы́к'и. Родн'у́ молодо́го ч'есту́йе родн'а́ молодо́й у ха́ц'и. Иду́ц' у другу́ ха́ту на п'ере́звы. Ч'есту́йуц' родн'у́ молодо́го сус'е́дз'и. Ус'е скла́дайуцца, ста́ўл'ац' на столы́ горе́лку, заку́ску. Прыхо́дз'ац' з п'ере́звы, дз'е́л'ац' корова́й и родн'а́ молодо́й дару́йе пода́рк'и молодо́й. А дару́йуц' хто шо: ба́ц'ко коро́ву або кабана́, машы́ну шв'е́йну, ша́хву. Дз'едз'к'и́, ц'о́тк'и дару́йуц' пчо́лы, св'и́н'е, хустк'и́, кра́много на пла́ц'е, на ко́хту, на сподн'и́цу, на хвартуха́. Дал'е́ка родн'а́ дару́йе м'е́н'шы. Бл'иже́йша родн'а́ дару́йе дорожшыйе пода́рк'и, прыка́звайуц': «Ско́л'к'и у ха́ц'и сучко́ў, шоб сто́л'к'и було́ сынко́ў, а ско́л'к'и у ха́ц'и до́шчок, шоб сто́л'к'и було́ до́чок». «Дару́йу ту ц'ел'и́цу, шо брыка́йе з п'е́чы на пол'и́цу. И дару́йу ту коро́ву, што греб'е́ соло́му». «Дару́йем коро́бку гл'и́ны, шоб до го́ду позва́л'и на хрысц'и́ны». «Дару́йем м'е́дным'и, шоб н'е бул'и́ б'е́дным'и. Дору́йем бума́жным'и, шоб бул'и́ пова́жным'и». Йак подз'е́л'ац' корова́й, дайу́ц' шче им сн'е́дац' — родн'е́ молодо́го — и соб'ира́йуцца йе́хац' до молодо́го. На 'дну поᵘдво́ду с'еда́йуц' молоды́йе. Молоду́ оп'йа́ц' заўйа́звайуц' у ту ху́стку, шо зав'ива́л'и и п'ереўйа́звойуц' косн'ико́м чырво́ным го́лоў. Дайу́ц' у ру́к'и во́браза. И тут с'еда́йуц' музы́к'и на йе́той поᵘдво́дз'и и ста́ўл'айуц' йо́лку. Молода́ б'ере́ бл'и́зк'их з родн'и́ кос'а́нок*, штук тры, четы́ры. Молоду́ прыво́з'ец' до молодо́го, то йе́тыйе кос'а́нк'и уб'ира́йуц' ха́ту. Чепл'а́йуц' рушн'ик'и́, про́сц'илк'и, ц'у́л'и на во́кна, поду́шк'и раскла́дайуц', насто́л'н'ик'и, про́стын'и — ус'е́, шо йе у молодо́й. Молоды́, йак прыйе́дз'е до до́му, че́рез поўчоса́ йе́дз'е по ц'е́шчу. Прыво́з'иц' ц'е́шчу, прыйежджа́йе родн'а́ молодо́йе. Молода́ цолу́йецца з ма́ц'еройу. Пôтым прыйежджа́йуц' сус'е́дз'и и родн'а́ молодо́й. Родн'а́ молодо́го честу́йе родн'у́ молодо́й. Дайе́ сн'êдац'. Посн'êдайуц', дз'е́л'ац' корова́й у молодо́го. Молода́ дайе с'в'екру́с'и зошы́ту * соро́чку кра́мну, сподн'и́цу, ху́стку. А св'екру́ха дору́йе молодо́му ус'е хоз'а́йство и с'еб'е́. Йак йе с'о́кор, дару́йе и с'о́кру тоже молода́ соро́чку. Молода́ дару́йе ус'им ц'о́ткам, дз'едз'ка́м, ус'ей родн'е́. А воны́ дару́йуц' молодо́му. Йак подз'е́л'ац' у молодо́го корова́й, иду́ц' на б'ес'е́ду, родн'а́ молодо́й до родн'и́ молодо́го. В одну́ ха́ту суб'ира́йуцца.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад А. П. Засінец, 20 г.

Багуцічы (№ 1002)

493 Йа сам ора́ў сохо́йу. Соха́ була́ дз'еревйа́на. Наб'и́ты два зал'е́зныйе сошн'ик'и́. Одз'и́н буў го́йстры, а дру́г'и з п'еро́м. Зал'е́зны, той заго́йстрены — сподн'а́к, а в'е́рхн'и — в'ерхн'а́к — ре́же з'е́мл'у, штобы воло́м л'егче́й було́. Дз'еревйа́ныйе ру́чк'и вы́с'екуц', гужо́к зал'е́зны буў. Ус'е́ соста́ўл'е-

нóйе рогáч назывáйецца. З б'ерóзы найбóл'ш роб'йл'и, и рогáч б'ерóзовы буў и плáха, а дз'е дз'ержáцца буў дз'ереўйáны подмýлок, бо йак заворачáйецца, то треба уз'ац' на рýку сóху п'еренóс'иц'. Кóл'ис' кóн'м'и н'ихтó н'е орáў. Кóн'и у м'éл'н'ицу пойéхац', бороновáц', а волáм'и орáц'. Сохá орáла н'е в'éл'м'и глыбóко. У сос'é булá пол'йца на однóм рожкý, а прыпóлок загóртоваў з'éмл'у.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад Я. М. Жураўлёва, 84 г.

494 Кол'йс' б'éлыйе нáм'етк'и* нос'йл'и, бул'й с'éрыйе. Закрýц'иц' на гóлаў, а осталнóйе на шыйу и концы запáзуху заклáдуйе. Йена ж доўжéнна, м'éтроў тры-четыры. Кóл'ишн'а м'éра четыры оршыны. Четыры пйáдз'и — оршын. Дорог'йие бул'й шнурóўк'и, с сукнá, с ш'ерсц'ины, л'иструнóвыйе звáл'и. Б'ез руковóў, тýтока крывýл'и понашывáйуц'. У нáшым бóцы нос'йл'и старыйе бáбы. Ондарáк сукóнны буў, а сподн'йца осóб'енно. З'имóйу ондарáк'и нос'йл'и, а сподн'йца на л'éто.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад У. І. Бенза, 80 г.

Махнавічы (№ 982)

495(*) Цéлы тыждз'ен' дож идз'é. Дз'е вýшей [вышэй], то дóбро. В'ел'йк'ийе дождж̌ы. По водз'é кóс'ец' и гребýц'. Лý-б'йн дóбры нарóс. В'ел'йк'е пóл'е. С'êно му грéбл'и. Стáло на погóдз'и. С'йлосу накос'йл'и. Соб'é н'е кос'йл'и. Хто йегó знáйе, н'е знáц'мом, дз'е вýшей, дз'е н'йзко. Дз'éс'ец' чолов'êк кос'йло. Час' пойшлá у Коз'л'ачы кос'йц'. Заўчóро по корчóх* кос'йў. С'éна хоп'йло худóб'и. Товáру богáто, ов'éчок. Л'ýда и Марýс'а двох ходз'йл'и грéбц'и. Йены знáц'муц' ус'е.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад А. П. Заяц, 62 г.

496(*) У стаўк'й стáўл'айуц'. Пов'êц' роб'йл'и. Хл'êбна дз'ежá. С кл'éпк'и рóбл'ена. Дз'ероўйáна дз'ежá. И вйóдра бул'й з кл'éпочк'и. Му п'ерóм прáн'иком, зóл'им у жлýкц'и, стáре з нóвум у прóсц'илку. На мйа зовýц' Вáс'ко. У Л'ексáндра булá. Клодýцца нáры. Побá, йак'éйе рудéйе плáц'ц'е. Йак йа кудз'éл'у продý, в'êк бу н'е сп'исáў п'éс'н'и.

Н'е см'ейáц'м'ецца. Стары Йоўдз'éй так'éйе скáже. Йак н'е прыйéдз'е, то пойéдом. Иц'йм'е хлопчáк, иц'ймуц' машыны, с'едáйц'е на мошыны. Поб'êгла г' бáб'и. Гомóн'ец' з мáц'е-ройу. Хай йедз'áц' йáгоды. Мóжно булó уц'екц'й. Помогц'й трéба. Пôйдз'е помóже. Йенá у дóйках. Штаб партызáнс'к'и стойáў. Йенá молоджéйе м'ен'é. И сáло н'едорог'é , хорóше. И кухвáйка трéба и чóбот трéба. Волы и товáр идз'é ум'éсц'и на об'êд. Почынáйецца нáчей. На два м'éс'ецы твой старéйшы за нáшого. Гречáны крýпк'и. Побáц'ц'е, на с'енокóс'и вáрец' йéсц'и л'удз'áм. Робóче сáме урéмйе. Бувáло з'имá на л'éто

ро́б'иц', а л'е̂то — на з'иму. Проду́ц' у нас. Чче́ш кро́сна. Ухаджывайе за свойим'и. Што молы́ роб'йў, те́йе сторы́ роб'и́. С'ѝлно н'е здо́л'еў.

Запісана ў 1958 г. А. У. Арашонкавай ад розных асоб.

497 До револ'у́цыйи ва́жко було́ жы́ц' б'е́дным. Ба́ц'ко мо́й бу́ў б'едны, а вучы́цца нам н'е мо́жно було́. Товды́ вучы́ўса то́л'к'и з со́тн'и водз'и́н чолов'е̂к, да и то с бога́тых. А так'ийе, йак му́, и н'е ду́мал'и про наву́ку. Нам н'е дава́л'и и ву́л'езц'и дал'е́й з свого́ с'ела́. Вуц'а́гвал'и з на́с ус'е́ жы́лы, нало́г'и бул'и́ в'ел'и́к'ийе. Ус'е́ одава́л'и. Така́йа ула́с'ц' товды́ була́. А пос'л'е револ'у́цыйи, йак ста́ла Сов'е́цкайа ула́с'ц', зус'и́м ста́ло ина́кш. Дз'е́ц'и мойе́ пошл'и́ вучы́цца у шко́лу. Жы́тка зус'и́м зм'ен'и́ласа. Дз'е́ц'и мойе́ и м'ен'е́ навучы́л'и росп'иса́ц-ца. А куды́ дал'е́й, то ус'е́ пол'епша́йецца и пол'епша́йецца.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага настаўніцкага інстытута ад А. П. Канопліча, 89 г.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

498 Га́нна ступ'и́ла на поро́г,
А мохну́ла хус'ц'и́нойу нап'еро́д.
— Оступ'и́ц'еса, подру́жк'и,
Н'е зоступа́йц'е доро́жк'и,
Бо йа упаду́ свойо́й ма́ццы на но̂жк'и.
У мойе́й ма́тк'и но́жка б'ел'е́н'ка,
Штоб у м'ен'е́ була́ така́ до́л'а добре́н'ка.
[Спяваюць, калі маладая ўваходзіць у хату мацеры перад пачаткам вяселля].

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

499 Коло пло́ту, коло замйо́ту
Хв'е́дрык кон'а́ с'една́йе.
Про́с'иц' йон у дз'е́вочк'и,
Про́с'иц' у Наста́сочк'и
Кв'е́точк'и до ша́почк'и.
— Н'е могу́ ста́ц'и, кв'е́точку да́ц'и,
Бо бойу́са ба́ц'ухна.
— Н'е бо́йса, Наста́шко, ба́ц'ка сторо́го,
Бо́йса м'ен'е́ молодо́го.
Ба́ц'кова гроза́ так, йак л'е́тн'а роса́,
А св'о́корова гроза́, йак з'имн'ийе моро́зы.
[Спяваюць, калі маладыя сядзяць за сталом].

Запісана ў 1958 г. студэнткамі Мінскага педінстытута З. Н. Казловай і К. Н. Клопавай ад П. А. Канопліч, 66 г.

МЯНЕ ЗАМУЖ АДДАЛІ

(Песня аб жаночай долі)

500 Мой та́точка-св'е́т
Зав'еза́ў мн'е св'е́т,
Мойа́ ма́мочка-зара́
М'ен'е́ за́муж оддала́.
Оддала́ м'ен'е́ за́муж
Да у чужу́йу сторону́,
У чужу́йу сторону́, н'езнако́м'ен'куйу,
Да ў в'ел'и́к'ен'куйу с'емйу́,
Н'е у в'ес'о́л'ен'куйу,
Да н'е у знако́м'ен'куйу.
Са́м'и с'а́дуц' в'ече́рац',
А м'ен'е́ молоду́ посыла́йуц' по воду́,
А йак йа по воду́ йиду́,
Йак голу́бка гуду́.
А з водо́йу йиду́ уц'ира́йучыса,
Под но́во ок'е́нце пр'іслуха́йучыса.
Ма́ц'и сы́ну гово́рыц':
— Ох, ты, сы́нку, ты мой,
Чому́ жо́нк'и н'е бйе́ш!
— За што, ма́тко, йейе́ б'и́ц',
Йона́ ум'е́йе ус'о́ роб'и́ц'.
Йона́ ум'е́йе шыц' и ткац',
Б'е́лу посц'е́л'ку сла́ц'.
Йак за жо́нку уз'ел'и́,
Так ву́ йе́й годз'и́ц'е,
Йак за на́йм'ичку уз'ел'и́,
То ву́ йе́й плац'и́ц'е.

Запісана ў 1958 г. студэнткамі Мінскага педінстытута З. Н. Казловай і К. Н. Клопавай ад У. Е. Заяц, 70 г.

Рэмезы (№ 984)

501 Йа ў парц'іза́н бол'ш йак год була́. Йаны́ хац'е́л'и ман'е́ на самал'о́ц'е ў Маскву́ в'ез'ц'и́. У ман'е́ було́ чаты́ры сыны́, дз'в'е́ дачк'и́. Старшы́ сын бу́ў на хфло́ц'е. М'е́н'шы сын, Луку́ша, буў пры та́нках, пог'и́б. Йа за йего́ о́рдз'ен получы́ла. Шче адз'и́н сре́дн'и сын буў нача́л'н'иком парц'іза́н. На́ше с'ело́ н'е́мцы спал'и́л'и. Йа дз'в'е н'едз'е́л'и ходз'и́ла сама́ ў л'е́с'и. Сын прышо́ў з парц'іза́нам'и и тра́п'иў ман'е́ ў л'е́с'и. Йон пов'о́ў к саб'е́ ў парц'іза́ны. У парц'іза́нах йа саро́чк'и му́ла, вары́ла ус'и́м йе́с'ц'и. По́с'л'е сы́на посла́л'и ў другу́йу час'ц'. Ман'е́ хоц'е́л'и на сомол'е́ц'е ў Москву́ одв'е́з'ц'и. Йа побойа́ласа и остала́са ў л'е́с'и. А по́сл'е жыла́ ў дочк'и́. На́ше с'ело́ було́ спа́л'ено дошче́нту. Кол'и н'е́мцоў прогна́л'и, мн'е

колхо́з постро́йиў ха́ту. Ц’еп’е́р мн’е до́бре жыц’, хоц’ стара́йа йа, ал’е хожу́ на рабо́ту у колхо́з и помога́йу.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага настаўніцкага інстытута ад У. Ф. Цык, 82 г.

Санюкі (№ 998)

502 Шче пры М’икала́йу йа быў в а́рм’ийи ца́рскай. Тады́ ж мо гадо́ў п’йац’ в’ела́с’ войн́а, то суйу́з’н’икам цар памага́ў, а тады́ и сам стаў ваўева́ц’ з н’е́мцам’и. Ну, й м’ен’е́ забра́л’и. Ну, вайева́л’и, да куда́ там! Н’е́мца йак жыману́л’и, дык йон б’ез агл’а́дк’и л’ец’е́ў.

А нам х’иба жы́з’н’а была́ пры н’е́мцах йе́тых? Так и жда́л’и, што пры́дз’е да пауб’ива́йе. У м’ен’е́ два сыны́ у ва́рм’ии, а м’е́ншы до́ма быў, дак з л’е́су й н’е выла́з’иў. А мы з ба́бой ў йа́м’и с’едз’е́л’и, а тада́ н’е́мцы ста́л’и пал’и́ц’ с’ело́, дак мы ў л’ес, да й н’е прыхо́дз’ил’и. Ну, с’едз’е́л’и мы ў л’е́с’и, паку́л’ на́шы н’е прышл’и́, а йак на́шы прышл’и́, дак и мы з ба́бай прышл’и́ на п’еч.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута М. А. Карака і О. С. Пінчук ад П. В. Дворака, 70 г.

Кузьмічы (№ 992)

503 Ма́ц’еры свойе́ йа н’е зна́йу. Жыла́ ў чужы́х. Ц’а́жко було́ мойо́ жыц’ц’о́. Роб’и́ла йа по л’у́дз’ах з малы́х го́д.

С’м’айа́л’ис’а з ман’е́ ус’е́, з’дз’е́квалас’а з ман’е́ ко́жне.

Бува́ло так, што об’е̂д и хл’е̂б пок’ида́йуц’ у ра́жку, а мн’е н’е дайу́ц’. Лажы́ласа йа спац’ гало́днайа. Спа́ла на полу́*. Кол’и́ ўс’е́ засну́ц’, уста́ну ц’и́х’ен’ка, каб н’е чу́л’и, дойду́ до стола́, укра́ду хл’е̂ба, схова́йу у хвартушо́к и ц’и́х’ен’ка з’йем з с’л’еза́м’и. Будз’и́л’и ман’е́ ра́на. Л’е́там зра́н’н’а па́сла с’в’и́н’н’и, з’имо́йу пра́ла. Гул’а́н’н’а н’е зна́ла. Адз’и́н раз, н’ико́л’и н’е забу́ду, йак на в’ал’и́кдз’ен’ са́м’и мойе́ хадз’айева́ ста́л’и разгоўл’а́цца, а мн’е спакл’и́ ре́дз’ку, каб ге́тым йа разгоўл’а́ласа.

Мно́го ўс’аго́ ум’е́ла йа роб’и́ц’, але хоц’е́ла навучы́цца ткац’. Кро́сна ткац’ ман’е́ н’е допуска́л’и, йа сама́ с’е́ла и злома́ла трос’ц’и́нку. Зра́зу ж ман’е́ ходз’а́йка рашчыта́ла. Да́л’и мн’е за тры́ годы́ чаты́ры рубл’и́, зн’а́л’и соро́чку и вы́гнал’и. Уз’ела́ йа свойу́ с’в’и́точку и пойшла́. Моро́з баре́. Замарза́йуц’ с’л’о́зы.

Дз’е́вушкойу ду́мала, хто ман’е́ во́з’м’е баз родн’и́, баз почо́ту.

Ад Пала́жк’и вы́шла за́муж, постройи́л’и ха́ту. Муж пошо́ў у солда́ты, йа застола́с’а моско́ўкой. Ц’а́жко було́ само́й.

Пас’л’а́ револ’у́цыйи да́л’и тры че́ц’в’ерц’и з’емл’и́. Куп’и́ла козу́. Накос’и́ла стожа́гу до́бру с’е́на.

Прышóў чолов'éк, йон застайé ў ман'é и хл'éб, бóчку прóсо, картóпл'у. Йа ужó самá ходз'áйка. Так жыл'и́ до колгáсу. Муж мой чéсны, сóвасны чолов'éк. Стойáў за колгáсы. Зату́м уступ'и́л'и у колгáс. Дóбро жыл'и́. Процовáл'и дрýжно, дóбро.

Ув'éчары ходз'и́л'и у хáту-чытáл'н'у. Муж и йа учáствовал'и у самодз'éйнос'ц'и. Бул'и́ ў Мазы́ры, у Йéл'ску. Муж мой дóбры музы́ка. Ц'ап'éр стрýмант згорéў. Йа танцовáла.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута Е. Д. Драпеза і Р. М. Дубавец ад Л. І. Дзянісавай, 75 г.

МАЗЫРСКІ РАЁН

Гурыны (№ 996)

КАМЕННЫЯ ВАЛЫ

(Легенда)

504 Кал'и́с' л'ýдз'и был'и́ ц'óмныйа. Чалав'êк гавóрыц' на жóнку: «Йа пайéду арáц', бо гавóрац', што с'агóн'а в'ал'и́к'и дз'ен'». Йон дýмаў, што в'ал'и́кдзен' — гéта в'ал'и́к'и дз'éн', и йон удвайá зрóб'иц'.

Пайéхаў арáц'. Прышлó ўрéм'а аб'êдац'. Жы́нка пан'éсла йамý аб'êд. Йон с'еў на кáм'ан', пайéў. Кал'и жы́нка йшла дамóў, йон сказáў йой: «Идз'и́ ды н'е агл'адáйса».

Жы́нка адышлá г'éц' з к'илóм'етр, агл'анýлас' и акам'ан'éла. Акам'ан'éл'и валы́, чалав'êк и сабáчка. Л'ýдз'и сабрáл'ис'а, пастáв'ил'и хр'ест. Хр'éст быў з такóга дрéва, што и гн'ил' йагó н'е бráў. Пал'áк'и ўжо пóтым спал'и́л'и. Мы был'и́ хлóпчыкам'и, бывáла пас'áдз'ем на валы́ и бйéм кам'éн'ем, и сы́пл'ецца крáска [з крыжа]. Разатрéш на руцé — чы́стайа кроў. З-пад кам'éных валóў выскáквайе сабáчка шéран'кайа и гóн'иц' нáшы ав'éчк'и аж да Б'и́б'икаў. Пóйдз'ем шукáц' — ав'éчк'и стайáц' у кýчцы, а сабáчк'и н'ийáкай н'амá. Г'éтыйа валы́ и ц'ап'éр йéс'ц', ал'é йаны́ ўвайшл'и́ па клубы́ ў з'амл'ý.

Запісана ў 1950 г. М. І. Шурын ад К. М. Гурына, 70 г.

ХОЙНІЦКІ РАЁН

Княжыцкая Слабада (№ 997)

505 Булá йа с'иратá. Жылá трýдна, у ц'уотк'и. Пóл'а булó багáта, рабóты булó багáта: и жáла, и малац'и́ла, и арáла, и валачы́ла*, и ў дрóва хадз'и́ла. Ус'агó булó на с'в'éц'и: и прáла, и ткáла, и чац'в'óрту чáс'ц' палучáла, ус'é рабл'ý самá — и ткôм и прадôм. Ал'е йанá н'е аб'ижáла — булá руоднайа ц'уотка и мáтка хрóсна. Каб мн'ê так буог паслáў из сваим'и

дз'е́ц'м'и жы́ц', йак з йуой жыла́. Йак выхо́дз'ила за́муж, дала́ мн'е̂ двана́ццац' по́с'ц'илак, пйац' ска́ц'ерак на стуол зас'ц'ила́ц', тры паду́шк'и и шес'ц' кава́лкаў палатна́, дала́ сапаг'и́ и бац'и́нк'и, каро́ву ц'е́л'ну, тры го́ды ц'ал'и́цу — ус'аго́ дз'в'е̂ каро́в'и, дала́ с'в'ин'у́, дз'в'е̂ ав'е́чк'и. И брат даў ав'е́чк'и, зра́зу було́ с'ием ав'е́ц. Н'е хац'е̂л'и с'в'екру́ха и дз'е́в'ары м'ан'е́, што б'иедна, с'ирата́. А йуон буў про́с'ц'ен'к'ий чалав'иек да шыў на машы́н'и. С'ием гадуоў тре́ба було́ л'уб'и́цца — и ўз'аў м'ан'е́, бо л'уб'и́ў. Пайшл'и́ саб'е́ ха́ту паста́в'ил'и; са́м'и саб'е́ жыл'и́; чалав'иек зарабл'а́ў — шыў. И жыц' було́ б до́бра, каб маўча́ла. Пашо́ў на во́йну, аста́в'иў м'ан'е́ з' дз'е́ц'м'и, паг'и́б. Пагадава́ла дз'е́ц'и, пажан'и́ла, дачку́ за́муж аддала́, а то шче́ са мно́йу адна́.

Йе ў м'ан'е́ сын на шл'аху́, буол'шы,— у пры́мы пашо́ў; са мно́йу дво́йка, два — у б'и́лым с'в'и́ц'и; ма́йу дз'в'и н'ев'и́стк'и.

Запісана ў 1958 г. Н. Т. Вайтовіч ад А. М. Міхаленка, 65 г.

Валяцін (№ 1016)

ЗЯЦЬ І ЦЕШЧА

(Вершаванае апавяданне)

506 Пашла́ ц'е́шча г' з'а́ц'у ў го́с'ц'и. А йак'и́ буў той з'ац'? Н'и пашаны́, н'и м'ило́с'ц'и, а ў м'ину́ту гн'еў и зло́с'ц'. Прышла́ ма́тка, дак дачка́ расказа́ла, што так'и́ йон нарав'и́сты, што хоц' па́дай п'ерад йим л'и́стам. Бу́дз'иц' ра́на да рабо́ты, а раб'и́ц' н'ама́ ахо́ты.

— Бо́л'ей жыц' йа тут н'и магу́.

— Чым жа да́рам агрыза́цца, завал'и́с'а на пала́ц'и ды й прык'и́н'с'а хво́рай. Л'ажы́ н'и́бы ў агн'и́, да й во́йкай, да й стагн'и́. Ад с'аб'е́ йаго́ ган'и́. Сама́ ж саб'е́, дачка́, йайе́шан'ку справжы́, а дурно́му таму́ жо́ху дай н'ишчы́мнага.

Ну вот ц'е́шча реч канча́йа, а з'ац' дз'в'е́ры адчын'а́йа.

— Вот та́к, ма́тка, навучы́, гул'та́йна ты сама́, дурна́йа ў ц'аб'е́ галава́. Йак бу ты разу́мна була́, дак на трапу́ й дурну́йу нав'ала́. Хадз'и́, ц'е́шча, падз'а́куйу.

Запро́г ц'е́шчу да й пайе́хаў валачы́ц'*. Валачы́ў, валачы́ў, да й па ц'е́шчы пугаўйо́м, дак ц'е́шча кул'о́м. Дак прышла́ ц'е́шча, дак на з'а́ц'а старо́му в'е́рн'а й пл'е́шча.

— Даў бог нам з'а́ц'а, ваз'и́ц' сабо́й дро́ва з л'е́су, сабо́йу ара́ц'и.

Дак ц'ес'ц' слу́хаў зу́бы с'ц'а́ўшы, а наре́шц'е, па́лку ўз'а́ўшы, да да з'а́ц'а пада́ўс'а. Дак з'ац' за дз'в'е́ры схава́ўс'а, к дз'и́рцы ву́ха прылажы́ў, слу́хаў йон н'и варушы́ўс'а, што ц'е́с'ц' жо́нцы гаман'и́ў.

— Дурна́йа ж ты, дачу́шка. Ц'и б'ез пра́цы мо́жна жыц'? Ву́к'ин' из галавы́ йе́ту ду́мку. Му́жу тре́ба нарав'и́ц'. Йон жа н'и л'ёжан', н'и гул'та́й, дык жыв'и́ц'а саб'е́ з бо́гам, ды й йазы́к свой трыма́й.

Вот з'ац' ву́скачыў и за харо́шуйу пара́ду ба́ц'ку на по́куц'е пасадз'и́ў. Пасадз'и́ў старо́га за стол.

— Смаж, брат жо́нка, кулбасу́, а йа да Крыво́га адско́чу й гаре́лк'и прын'асу́.

Зашып'е́л'и ў п'е́чы скваа́рк'и, аж шум'и́ц' скаварада́. Ча́рка за ча́ркайу хадз'и́ла, вот така́йа чес'ц' була́. Ц'е́с'ц' и ву́п'иў и зйеў на сла́ву, хоц' жыво́т разп'еражы́. З'ац' харо́шы и ўважл'и́вы, хоц' к ра́н'и прылажы́. И ўзвал'и́ў ц'е́с'ц'у на пл'е́чы здарав'е́цк'и карава́й. Ц'ес'ц' идз'е́ саб'е́, с'п'ава́йе, н'и́бы з'ац' адмаладз'и́ў. Карава́й йон трыма́ў аж пл'ачо́ нав'ерадз'и́ў. Ц'е́шча ру́к'и залама́ла, дз'е́да згл'е́дз'еўшы здал'о́к.

— Вос' йа бо́рану ц'ага́ла, а ц'е́с'ц' з барано́й дадо́му ўц'ок.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута Ю. С. Бандарэнка і В. М. Бандарчык ад А. Р. Ляшчук, 54 г.

Ізбынь (№ 919)

507 Йе́та було́ ў час вайны́. Шче на́ша дз'аре́ўн'а стайа́ла. Дак йа, ма́тка и брат и с'астра́ хадз'и́л'и ў л'е̂с. Ба́ц'ка бyў до́ма за хадз'а́йна. А тады́ до́с'в'ета, йак н'е́мцы прыйе́хал'и, то ба́ц'ку заста́л'и до́ма. Н'е́мцы абкружы́л'и дз'аре́ўн'у и н'амо́жна було́ н'икудо́йу уц'екц'и́. А на́ша ха́та була́ бл'и́зка л'а карчо́ў*. Дак ба́ц'ка ул'е́з у хл'е́ў и атб'и́ў до́ску да и уц'о́к. Н'е́мцы страл'а́л'и па йо́м. Йо́н у ко́п'ен'ку* да йакн'ибу́дз' ву́л'ез, да й папо́ўз. А тады́ знайшо́ў нас, и брат знайшо́ў и пашл'и́ дал'е́й у ло́зу. Ба́чым — на́ша дз'аре́ўн'а гары́ц'. Му пачал'и́ пла́кац', журы́цца. С'адз'и́м тры дн'и. Йе́с'ц'и н'ама́ чаго́ и н'ама́ адз'е́жы. Тады́ уц'е́кла каро́ва ў л'е̂с аднаго́ хадз'а́йна. Мужчы́ны злав'и́л'и и заре́зал'и. Ус'е́ сабра́л'ис'а. Хто ва́рыц' у глады́шцы, хто сыро́йе йе́с'. Йе́та н'и до́ўга було́. Йе́л'и дн'е́й два. А тады́ йе́с'ц'и н'ама́ чаго́. Пашл'и́ му з ба́ц'кам у Кабул'еў. Наз'б'ира́л'и карто́шк'и йак арахо́ў, и цыбу́л'и́. А тады́ пашл'и́ ў сваю́ дз'аре́ўн'у. Йа закапа́ла йашч'е́ йачм'е́н' л'а хл'ава́ и ба́начку л'итро́вуйу со́л'и. Ба́ц'ка найшо́ў м'ашо́к йачм'е́н'у папала́м з гаре́лым. Вары́л'и н'и то́ўчаны. Н'е̂ўчым було́ таўкц'и́. А тады́ найшл'и́ сту́пу и ре́шата, да прын'ес'л'и ў л'е̂с. И нача́л'и таўкц'и́ и жыц' у л'е̂с'и. Аж чу́йам уно́чы — н'е́шта па вадз'е́ ла́пайе. Му ву́йшл'и за куре́н'* и чу́йам — н'е́хта идз'е́. А тады́ и наза́д пайшл'и́. Н'ев'адо́ма, хто ишо́ў. Му пас'адз'е́л'и да часу́ но́чы ў куран'а́х, и гаво́рым: «Хадз'и́ц'а у друго́йе м'е́ста, а то за́ўтра пры́дуц' н'е́мцы да на́с и пабйу́ц'». Му за ла́тк'и, за мана́тк'и и уц'ака́ц' адто̂л'. Идо́м и идо́м, аж бал'шу́йу кана́ву

на́да п'ерахо́дз'иц'. Пап'ерахо́дз'ил'и ус'е́ йак-н'ибу́дз', а адна́ маладз'и́чка ўпа́ла ў кана́ву. Була́ йана́ ў б'ижаку́*, па ло́кц'и ру́к'и го́лыйа. Набра́лас'а вадо́йу и ц'аче́ з йайе́. Йана́ пла́ча. Падыйшл'и́ му к шл'аху́, аж н'е́мцы йе́дуц'. Дак му падажда́л'и, штоб йаны́ п'ерайе́хал'и. Дак му шл'и́ тады́ дал'е́ка-дал'е́ка. Аж прыхо́дз'ац' партыза́ны к на́м, да и гаво́рац' на на́с: «Му по́йдам масты́ падрыва́ц', а ву идз'и́ц'а йашче́ дал'е́й».

Пайшл'и́ дал'е́й, йе́с'ц'и н'и було́ чаго́. Но́вайе н'и парасло́, а старо́га н'и було́. Му разашл'и́с' па дз'аре́ўн'ах. Хадз'и́л'и па ха́тах и ж'ил'и́ так. Тады́, йак пас'п'е́ла свайе́ жы́та и йачм'е́н', ста́л'и рвац' кало́с'с'а.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута Ю. С. Бандарэнка і Р. І. Зенчанка ад Н. Д. Пацяруха, 21 г.

Амелькаўшчына (№ 921)

508 Було́ йе́та ў во́йну п'ерад жн'ива́м'и. Ус'е́ на́шы л'у́дз'и бул'и́ ў л'е́с'и. Ж'ил'и му ў куран'о́х*. И вот адз'и́н раз у с'ало́ на́ша прыйе́хал'и пал'и́цайа з н'е́мцам'и. У пал'и́цайи бул'и́ и з на́шага с'ала́. Йаны́ зна́л'и, што л'у́дз'и паўц'ака́л'и ў л'е́с. И йаны́ падйе́хал'и к л'е́су. Ста́л'и страл'а́ц' з ахтама́таў. Ус'е́ ста́л'и уц'ака́ц' да́л'ей у л'е́с, а йа́ — стара́йа, ду́майу, хай бйуц'. И кал'и́ с'адз'е́ла йа адна́ ў куран'е́, паўз кур'е́н' б'е́гла жаншчы́на и тро́йе йайе́ дз'е́так. Н'е́мцы йак стре́л'ац' з ахтама́та, и п'ерад мачы́ма майим'и йе́та жаншчы́на ўпа́ла. Кал'и́ йа падб'е́гла да йайе́, йана́ була́ ўб'и́та. А ту́т адку́л' н'и ваз'м'и́с' н'е́мцы, и забра́л'и м'ан'е́ и тро́йе дз'ац'е́й. Н'е́мцы дапу́твал'ис'а м'ан'е́, ал'е́ ж н'ичо́га йа н'а сказа́ла. Йаны́ ўз'ал'и м'ан'е́ з йе́тым'и дз'ац'м'и́ и пагна́л'и па даро́з'и, йака́йа була́ зам'ин'и́рувана. А пазаду́ нас шоў або́з н'ам'е́цк'и. Йаны́ гна́л'и нас, штоб прав'е́рыц' зам'ин'и́рувану даро́гу. Так м'ан'е́ з дз'е́ц'м'и гна́л'и да Малаяду́шы, но м'и́на н'идз'е́ н'а разарва́лас'. То́л'к'и адпра́в'ил'и нас наза́д, йак разарва́лас' м'и́на и паб'и́ла бага́та н'е́мцаў. А йа з дз'ац'м'и́ зайшла́ да адны́х л'удз'е́й у Маладу́шы, пражыла́ з йим'и дз'в'е́ н'адз'е́л'и и прышл'и́ ў свайе́ с'ало́. Ц'ап'е́р дз'е́ц'и знахо́дз'ацца ў прыйу́ц'и. Парасл'и́, павучы́л'ис'а.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мазырскага педінстытута Ю. С. Бандарэнка і С. Дрожжа ад А. Н. Гуляй, 90 г.

КАМАРЫНСКІ РАЁН

Кулажын (№ 1024)

ЖАЛА Я ДЫ ЖЫЦЕЧКА ПРЫ ДАРОЗЕ

(Жніўная песня)

509 Жа́ла йа да жы́ц'ачка пры даро́з'и,
Па°в'е́с'ила калы́сачку на б'аро́з'и.

В'ис'и́, в'ис'и́, калы́сачка, н'а х'итан'и́с'а,
С'п'и́, ма°йа́ дз'ац'и́начка, н'е прачн'и́с'а.
Жа́ла йа да жы́ц'ачка пры дал'и́н'и,
Пав'е́с'ила калы́сачку на кал'и́н'и.
В'ис'и́, майа́ калы́сачка, н'и ц'ан'и́с'а,
С'п'и́, майа́ дз'ац'и́начка, н'е пав'арн'и́с'а.

510 (*) Уже́ зно́ў дз'в'е́ пасадз'и́ла була́. Н'а дре́мл'уц'. П'а́ц' сва́дз'баў згул'а́ла, Ма́н'ина шо́ста. Бул'и́ двайны́йа во́кны. Н'ада́ўна йаго́ п'ерасадз'и́ла, на вакн'е́ так'и́ кал'у́чы. Л'а стала́ с'адз'. Л'а ко́панк'и з'н'има́л'ис'. Пайшла́ ў гал'л'е́. У Крука́х була́. Аж бал'и́ц' у бако́х. Грабо́м. Бак'е́ бал'а́ц'. Па в'ечаро́х вучы́лас'а. Ско́ра бу́дуц' у жн'ива́ чарн'и́цы. Йон буў ахв'іце́рам да вайны́. Часо́ў два на аб'е́дз'и пабу́дам. Ц'ал'а́т ус'и́х увагна́ў. З рак'и́ ў хл'оў. Павусыха́ла. Пус'ц'и́ то́л'к'и па л'е̂су пас'ц'. Дз'е та́йа На́дз'а, што рабо́тайа ў канто́ры? Кал'и́ ты ў С'инцо́х була́? За ско́л'к'и м'уну́т абу́йс', адз'е́н'с'. Адно́ йайце́ зйем. П'е́шы тре́ба иц'и́. Хва́ртух пл'ам'а́н'н'икава жо́нка дарава́ла и на ко́хта́чку дз'в'е м'е́тры с'и́ччыку. Б'ада́ з так'и́м'и курм'и́. Варо́н'ачайа крыло́. Такс'и́ хуччэ́й зайе́дз'ац'а, йак п'ерахо́дам [параходам]. Да й паже́н'имс'. С'ц'е́ны н'а б'е́л'аны. П'ерашла́ к ма́ццы. На́ша Кула́жынска. Дз'в'е ка́л'ивы пасадз'и́ла. Дайу́ц' ту́йу, што н'а хо́чаш. Н'аго́дна майа́ каро́ва, тре́ба купл'а́ц'. Ц'ап'е́р тава́ру * хвата́йа. Малады́х, ско́л'к'и хо́чаш. Н'а ву́думай у Л'акс'е́йа платка́ харо́шага ўз'а́ц'. Дагавары́с' и ваз'м'и́. Часно́к гарчэ́й за цыбу́л'и. Ву́чыцца за радз'и́ста.

Запісана ў 1957 г. А. У. Арашонкавай і А. Р. Мурашка ад Т. А. Гардзіенка.

Іолча (№ 1025)

511 (*) Уц'ака́й ад кал'о́с. Йашчэ́ и платка́ уз'ала́. Йон вам дас'ц'. А ву н'а ўм'е́л'и. Трайа́чку заплац'и́ла. Надз'е́н'аш пла́ц'ц'а. Хадз'е́м. Ла́дна уже́. Пайду́ адз'е́нус' и купа́цца пайду́. Тама́ра, идз'и́ скажы́ ба́б'е, шчо йа пайду́ па ры́бу. Абу́цца тре́ба. Н'аха́й то́рбу дайе́ ба́ба. З бре́дн'ам пайдз'о́м па ры́бу. Дз'е́вачка сус'е̂дн'а с тей ха́ты ў тре́ц'и клас хо́дз'иц'.

Запісана ў 1957 г. А. Р. Мурашка і А. У. Арашонкавай ад С. І. Малюга, 23 г.

512 (*) Па йа́гады туды́ тре́ба, а ту́така павупа́л'вал'и, дак ма́ла. Ишл'и́ па хво́йн'ику, дак н'и ба́чыл'и н'ийа́к'ен'кага. Па чарн'и́цы, па грыбу́ иц'и́ тре́ба дал'е́ка. Грыбу́ ус'а́к'ийе йе́. Сапра́ўдны вы́рас'ц'е, з'ал'о́нк'и, падас'и́нав'ичк'и. Ад на́с тро́х'и дал'е́ка грыбо́выйа л'еса́. У л'е́с'и багац'е́нна йа́гад[т].

Запісана ў 1957 г. А. Р. Мурашка і А. У. Арашонкавай ад А. Ц. Кукрак, 31 г.

513 (*) Во́с'ац' у гумн'и́ была́. У во́с'ац'и сушы́л'и и малац'и́л'и. Така́йа ву́капана йа́ма, тады́ пасла́на сто́л'а шчы́тна, па бако́х был'и́ дз'и́рк'и. Ун'изу́ пал'и́л'и карчы́, ишо́ў дух и сушы́л'и.

Па́ншчыну раб'и́л'и. Ба́ц'кува ма́тка раска́зувала, каму́ н'а ўго́дз'ац', паны́ заб'ира́л'и, пасыла́л'и у другу́йу м'е́снасц'. Тры дн'и саб'е́, а тры па́ну раб'и́л'и. Салда́тка н'е хадз'и́ла на рабо́ту. На́ша ба́ба хадз'и́ла за ма́тку.

Камаро́ў байа́цца. С'аго́н'н'а н'е адчын'а́л'и. На́дз'ка мал'е́н'ка. Мо н'а паспа́ла ц'еразᶜ с'у́йу * жару́. Гл'адз'и́, хо́чаш шко́ду зраб'и́ц'. А ну паскачы́, йа пайграйу. На што́ с'ей плато́к зав'аза́ла? И б'ез платка́ жа́рка. Шчо́ ў На́дз'к'и йе́с'ц'ека. Ска́ча и чаго́ н'а ро́б'иц'. Хац'а́ ў шчы́л'ину н'и хава́йс'а. Там шкра́байуц', дак ду́майе ма́тка. Ма́ма, ма́ма, ваз'м'и́ На́дз'ку. Идз'и́ у калы́ску, идз'и́. Крычы́ц', крыкл'и́вайа йака́йа. Хадз'е́м да ма́мы.

Идз'и́ц'а пайе́шц'а. Зачын'и́ ха́ту ато́ зм'е́рзнам. Ну, до́бра, ужэ́ бу́дз'еш у ха́ц'и, а йа пайду́ йашчэ́ тро́х'и пакапа́йу. Ужэ́ мо́шак н'идз'е́ н'ама́, а зра́н'н'а было́ бага́та. Було́ да й н'ама́шака. А так прыв'азу́ц'и, йак ста́нуц' йаго́ дз'ал'и́ц'и.

Дай сто рубл'е́й. Хл'е̂ба нап'ако́м. Карто́пл'а сало́дка. И ту́така хо́чаш пас'не̂дац'и и до́ма. То́л'к'и н'а ба́луваццa. А па с'е̂на кал'и́ пайе́дз'ац'а? Но́г'и м'е̂рзнуц'. Тро́х'и халаднава́та, дак плато́к заўйа́звай. Мо́жа, ву з сабо́й ку́п'иц'а адну́, вучы́ц' аддас'ц'е́. Штос' маўчы́ц', н'ичо́га н'и ка́жа.

Запісана ў 1957 г. А. Р. Мурашка і А. У. Арашонкавай ад М. П. Кукрак, 76 г.

514 Сашку́ на́шаму ужэ́ ус'е́ кн'и́жк'и пакупл'а́л'и. П'атру́ йашчэ́ н'иго́днай кн'и́жк'и н'а куп'и́л'и. Ба́ц'ка даў рубл'а́. П'атро́, дай мн'е сту́ла. И ма́тка хро́сна ў Чарн'и́гав'и жыв'е́. П'атро́выйа им'ан'и́ны бул'и́. Йа шука́ла но́жн'ицаў и н'ама́. А дз'е́ йаны́ дз'е́л'ис'а, дак йа н'а зна́йу. Ужэ́ бо́л'ай н'е п'ишы́ц'а. Нара́в'ицца, што ву гл'адз'иц'е́?

Дайшла́ да йаго́, дак л'а йаго́ машы́на стайа́ла. Йа ду́мала, ты ў часо̂ў с'е̂м прышла́. Дошч йак п'ераста́ў, засну́ла добрац'е́нна. Забу́лас'а, йак йаго́ звац'. Йа йак л'а́жу — йак з'амл'а [адразу моцна засынае]. Н'иго́днай му́х'и н'ама́.

Запісана ў 1957 г. А. Р. Мурашка і А. У. Арашонкавай ад А. І. Грышаненка, 40 г.

КАЗА-ДЗЕРАЗА

(Казка)

515 Жыў дз'е̂д да ба́ба. Бу́л'и у их ко́зы. Пагна́ла уну́чка па́с'ц'и ко́зы. Йон [дзед] пашо́ў да и́х насу́страч и пута́йацца у ко́з:

— Ко́зы майе́ м'и́лыйа, ц'и ву́ п'ил'и́, ц'и йе́л'и?

А каза́ ка́жа:

— Н'и п'ил'и́ му́, н'и йе́л'и. То́л'к'и б'е́гл'и череа масто́к, ухап'и́л'и кл'ано́вы л'исто́к. А йак б'е́гл'и череа гре́б'ал'ку, ухап'и́л'и вадз'и́чк'и ка́п'ал'ку.

Уз'а́ў дз'е̂д разлава́ўс'а на ўну́ку и пасадз'и́ў йайе́ пад кары́та. На друг'и́ дз'е́н' пагна́ла ба́ба па́сц' ко́зы. Ув'е́чары ба́ба го́н'иц' ко́зы дадо́му. А дз'е́д идз'е́ насу́страч да ко́з:

— Ко́зы майе́ м'и́лыйа, ц'и ву́ п'ил'и́, ц'и ву́ йе́л'и?

А каза́ ка́жа:

— Н'и п'ил'и́, н'и йе́л'и, а б'е́гл'и череа масто́к, ухап'и́л'и кл'ано́вы л'исто́к, йак б'е́гл'и череа крын'и́чку, ухап'и́л'и ка́п'ал'ку вадз'и́чк'и.

Тады́ йо́н и ба́бу засадз'и́ў пад карыта, а на тре́ц'и дз'е́н' сам пагна́ў. Тады́ го́н'иц' ув'е́чары дадо́му и заб'ага́йа им нап'е́рад, и пута́йа:

— Ко́зы майе́ м'и́лыйа, ц'и ву́ п'ил'и́, ц'и йе́л'и?

А каза́ гаво́рыц:

— Му н'и п'ил'и́, н'и йе́л'и, а йак б'е́гл'и череа масто́к, ухап'и́л'и кл'ано́вы л'исто́к, йак б'е́гл'и череа крын'и́чку, ухап'и́л'и ка́п'ал'ку́ вадз'и́чк'и.

Тады́ йо́н пашо́ў у ха́ту и пача́ў вастры́ц'и но́ж, пача́ў луп'и́ц'и казу́ и да паўбо́ка аблуп'и́ў. Ста́ў но́ж тупы́. Йон ста́ў тачы́ц' нажа́, а каза́ атарва́лас' и паб'е̂гла ў л'е̂с. И заб'е̂гла ў за́йчыкаву ха́тку. А за́йчык прышо́ў из л'е́су и ста́ў пад дз'в'ара́м'и и пла́ча. Идз'е́ п'ату́х и ка́жа:

— Чаго́ ты пла́чаш, за́йчык?

А йон гаво́рыц':

— Йа́к жа мн'е́ н'а пла́кац', у ха́ц'и йак'и́с' з'в'е́р с'адз'и́ц'.

А п'ату́х ка́жа:

— Хадз'е́м, йа таб'е́ йаго́ ву́ган'у. Дак за́йка ка́жа:

— Йа́к ты йаго́ ву́ган'иш?

А п'ату́х ка́жа:

— Ву́ган'у.

Пашл'и́ да ха́ты. Пача́ў п'ату́х крыча́ц':

— Йа п'ату́х-чабату́х у чырво́ных чабата́х.

— Йа каза́-дз'ераза́ ту́пу-ту́пу но́жкам'и, но́жкам'и затапчу́, хво́сц'икам зам'ату́.

А п'ату́х изно́ў крычы́ц':

— Йа п'ату́х-чабату́х у чырво́ных чабата́х.

И спужа́лас'а каза́ и пры́гнула с п'е́чы и уб'и́лас'а. П'ату́х прыйшл'и́ з за́йчыкам у ха́ту и ста́л'и жы́ц' ум'е́с'ц'е, пажыва́ц' и дабро́ нажыва́ц'.

Запісана ў 1957 г. А. Р. Мурашка і А. У. Арашонкавай ад П. Р. Грышаненкі, 11 г.

Баршчоўка (№ 1010)

КАЗКА ПРА САЛДАТА

516 У однойе̂ ба́бу сы́н пом'е́р молоды́. Пойе̂хаў од'и́н раз дз'е̂д куды́с'. А ишо́ў солда́т. Ну, д'е́н'ег н'ет, гало̂дны. Зайшо́ў ик ба́б'и. Дак ба́ба и пута́йе:

— Д'е̂ ж ты, салда́ц'ику, буў?

— А по ус'о̂м с'в'е̂ц'и. А йей показа́лос'е, што на то̂м с'в'е̂ц'и, дак йена́ ка́же:

— Мо̂й сын та́мака. Салда́т по́н'аў да и пута́йе:

— А йак його́ зват'?

— Ды так и так, — ка́жа ба́ба.

— А, зна́йу!

— А шо йо̂н ро́б'ит' та́мака?

— Да смолу́ во́з'ит'. Голо̂дны, б'е̂дны, му́чайецца.

— А ско́ро, салда́ц'ику, попад'е́ш наза́д?

— Да за́ўтра, каа, попаду́.

Ба́ба накла́ла йему́ са́ла, варе́н'н'икаў, ус'ого́. Салда́т и пошо́ў з двара́. То̂л'к'и ву́шаў, ажно́ дз'е̂д прыйежджа́йе.

— Ай, дз'е̂дко. Буў у нас чалав'е̂к с того́ с'в'е̂та. Сы́на на́шого в'е̂даа. Дак йа йему́ ў то́рбу са́ла положы́ла, ус'ого́.

— Эх, дурна́ ты ба́ба! Шо с тобо́й роб'и́ц'и? Ла́дно, пока́ жыв'и́. Йа пойе̂ду кон'е́м, кал'и́ найду́ тако́го ро́зума, ак ты, то н'е прогон'у́, а йак н'е̂, то прогон'у́.

Ну, и пойе̂хаў. Нагон'а́йе того́ солда́та: «Стой!» Останов'и́ўс'е. Пото̂м с'е̂ў на во̂з, да и ўс'е свойе́ пакла́ў. Пройе̂хал'и в'ерст мо тры, салда́т каа:

— Дз'е̂ду, йа ша́пку згуб'и́ў. Дз'е̂ду, останов'и́с', бо ша́пка дз'е̂с' упа́ла.

Шо дз'е̂ду роб'и́ц'? Поду́маў и поб'е̂г по ша́пку сам, а солда́та пок'и́нуў на возу́. Дз'е̂д поб'е̂г по ша́пку, а солда́т по кон'у́, да пойе̂хаў.

Прышо́ў дз'е̂д домо́й. А ба́ба путайе:

— А дз'е̂ ко́н'и?

— А йа аддаў тому́ салда́ту. Ты ж са́ла сы́ну п'ередала́, а на чо̂м йо̂н корчы́ воз'и́ц' бу́дз'е? Дак йа йему́ ко́н'и посла́ў, каб карчы́ воз'и́ў.

Запісана ў 1958 г. А. А. Крывіцкім.

Сувіды (№ 1023)

ДАЛІНА-ДАЛІНУШКА

(Песня)

517 Дал'и́на-дал'и́нушка,
Дал'и́на шыро́кайа,
Дал'и́на шыро́кайа,
Па таб'е̂, дал'и́нушка,

Тума́н рас’с’ц’ила́ацца.
Тума́н рас’с’ц’ила́йецца,
Дз’е̂ўка ухвал’а́ацца.
Дз’е̂ўка ухвал’а́йецца,
За́муж саб’ира́йецца.
Пал’уб’и́ла п’е́рвага,
Салда́та н’ев’е̂рнага.
Йо̂н бу́дз’е ис пу́шк’и б’иц’,
А йа бу́ду с’л’о̂зк’и л’иц’.
А йо̂н бу́дз’е вайева́ц’,
А йа бу́ду гарава́ц’.

518 Ц’еп’е́р так’и́х п’е́с’ен’ н’е п’ейу́ц’. Бува́ла, зб’еру́цца ба́бу, дык ак загука́йуц’. Так крас’и́ва! Ц’еп’е́р уже з ра́дз’ива. А так’и́х уже ста́рых п’е́с’ен’ ма́ла.

Ву зна́йец’е, у нас йе ста́райа дз’е̂ўка, то ус’а́к’их п’е́с’ен’ зна́а. А го́лас, дак чорт йейе́, зна́а. А во ц’е́та во маладо́йе, н’ев’е́ста, што ў Чы́калав’ичы пашла́, — дз’ен’ бу́дз’е танцева́ц’ и бу́дз’е прып’ева́ц’. Ну, там с’в’екру́ха жо̂рсткайа. С’уды́ йены́ прыйежджа́л’и дз’в’ена́ццатага у субо́ту, а на́шы пайе̂хал’и трына́ццатага. Прыйе̂хал’и, зару́чаны дз’е́лал’и, дак уже но̂ч, му́зыка игра́йе. Йейе́ зав’ез’л’и́, а наза́ўтра ж скры́н’у б’еру́ц’ ц’и шка́фа, што ўже йе.

У нас хто идз’е́ н’езва́ны на вес’е́л’л’е, то ўже пры́да́нка*— падару́йе што и пас’едз’и́ц’. А то зазва́ныйе — го́с’ц’и. Ка́жуц’: «Жо́начк’и, про́с’им у прыда́н’н’е». Като́ра плато́чек, хвартушо́к. Насаб’ира́йецца на вес’е́л’л’е, так у дз’в’е̂ о́чарадз’и за сто̂л садз’а́цца. Дз’е̂ўцы утра́ты бага́та. З дз’ево́цкай старáны́ адз’и́н раз за сто̂л, а з хлапо́цкай тры разы́.

Запісана ў 1958 г. А. А. Крывіцкім.

ГАРАДЗІШЧАНСКІ РАЁН

Серамавічы (№ 451)

519 Трывóга мн'ие былá н'и рас, ал'и йа н'икýды н'и уц'акáў. Ус'иеи час жыў тут. Н'амцые чáсто прыйажджáл'и с'уды́. Йак прыйêхал'и с'уды́, кáжуц' — давáй хл'иеба. Былó ў м'ин'é трóха жы́та, йа йагó на навôс * вы́в'ас. Бáчу — н'амцые йиедуц', йакрáс пат м'ин'é прыйиехал'и. Йаны́ дýмал'и, што ав'óс, и хац'êл'и забрáц' кóн'и карм'и́ц'. Прыйиехал'и, пытáйуц', у кагó ў в'óсцы йес'ц'? Мы пашл'и́ па в'óсцы. Дз'ие л'ажáў хлóп'ац, урóдз'е йак кантýжаны. Павал'и́ýс'а йôн и л'ажы́ц' дагары́ и н'и мóжа ўстац'. Йаны кáжуц', падн'им'и́ йагó, а самы́ пашл'и́ у камôрку. Йа тагды́ дрáла ад йих. Машы́н у в'óсцы былó шмат. Пабиех йа у кан'éц' в'óск'и. Пытáйус'о у аннагó хлóпца, ц'и мóжно. ис'ц'и́ ў пóл'о? Йôн кáжа мóжно. Йа паб'иех и кажý на жôнку: «Б'ажы́ дадóму! М'ин'é йаны́, мóжа, пазнáйуц', а ты прас'и́, мóжа брац' н'ичóго н'и бýдуц'». Йанá паб'иегла, а мн'ие н'иц'арп'éн'о, и йа скарéй за йайие прыб'иех дадому, а тут н'ием'ац пáл'иц' майó гумнó. Йон пашóў пат другýйу хáту. Там йон вы́браў м'уот, запал'и́л'и хáту и сáмы пайиехал'и. Йа дýмайу, чорц' йагó б'ары́, што бýдз'а, то бýдз'а, и паб'иех тушы́ц' хáту. Назáўтро прышл'и́ нáшы.

А гéто такáйа слýчка былá. Йак стáл'и пал'и́ц' дз'арéўн'и, йа пашóў на клáдб'ишчо, л'ох и л'ажý на п'еракóпах. Дýмайу, мн'ие ус'о в'идáц' бýдз'а. Л'ажý, л'ажý аш бáчу пад в'éчар — н'ием'ац идз'é. Йа дýмайу, што мн'ие раб'и́ц'? Уц'акáц' — застрéл'иц'. Пáшпарт быў пры мн'ие пôл'ск'и. Йа хац'иеў уц'акáц' у жы́то. Йôн на м'ин'é: «Стôй!» Йа стаў. Йôн падышóў да м'ин'é и кáжа: «Ты стары́, н'авôл'на * так уц'акáц', бо мóгуц' застрéл'иц' ц'иб'é. Йа то н'и бýду, ал'и друг'и́ нôйдз'ецца».

Айбо́ йак [тэлефонныя] слупые па дз’аре́ўн’и рыезал’и, то ус’аго́ было́. Мой сыно́в’ац * быў у парц’иза́нах. Слупые ча́сто рыезал’и. Наза́ўтро йак н’амцые прыйиедуц’, то ус’ие уц’ака́йуц’ у по́л’о. Ба́бы дз’иец’и пабра́л’и и дава́й уц’ака́ц’. А за туой л’иес йаг′ б’и́л’и! У м’ин’е́ нашл’и друоў (так мо́жа з м’е́тар). Йа за йих заплац’и́ў дз’в’е́с’ц’а п’идз’ис’а́т рубл’уоў.

520 Ц’ап’иер дак ужо свайи́м сре́тствам л’ачу́с’о. Ц’ап’иер вот абы з’з’иеў што-н’ибу́ц’, так пат грудз’м’и́ п’аче́ й п’аче́. Дахтарые ка́жуц’, н’и злуй н’и на ко́го, н’и с’арду́й н’и на ко́го, то папра́в’ис’с’а. У м’ин’е́ ше́с’ц’ дз’аўча́т. У м’ин’е́ ус’иех дз’иес’ац’ йих было́. Анна́ ўжо за́муж пашла́. Мн’ие н’икато́рыйа гавары́л’и, каб йа ап’ара́цу зраб’и́ў. Йа быва́йа, што су́тк’и н’ичо́го н’и йием. Ужо быва́йа мло́сно то мло́сно.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута В. І. Чырвонай і Л. І. Варабей ад С. І. Звонака, 58 г.

521 П’аруот нас двух вучы́л’и. Йа анну́ з’иму́ вучы́ўс’о. У нас па ха́тах найма́л’и вучы́ц’ал’а. Зáпла́ц’имо аннаго́ рубл’а́ ат чалав’иека, йон во́з’м’а два́ццац’ хло́пцаў, и вучы́ў па ха́тах. Йа нат до́бра вучы́ўс’о. В’адо́ма ш, вучы́ц’ал’ б’и́ўс’а, ла́пы дава́ў ц’и што, а ц’ап’иер йа ус’о́ забы́ўс’о. А йак у салда́тах быў, то п’иса́ў п’и́с’ма.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута В. І. Чырвонай і Л. І. Варабей ад М. М. Саладухі, 69 г.

522 (*) Дво́йо дз’ац’е́й у йаго́. П’и́ша, што мо́жа мн’ие н’амно́шка с’к’и́нуц’. Майие аб’иедз’в’и н’ьв’астк’ие, анна́ адге́тул’, а друга́йа ж Жу́хав’ич, дак и забо́та з ге́тым’и дз’ац’м’и́. З’б’ира́ла рамуон и пан’асла́ ўв апте́ку. Стара́йа куос’ц’ ц’в’о́рдайа. Майо̂й даццые ужо́ п’идз’ис’а́т гуот. Сыные абу́два жана́тыйа. Аннаму́ тры́ццац’ п’ац’ гуот. Са́ду н’има́. Ус’о́ згарыела датла́. А быў до́бры садо́к. Йа з’ н’ав’е́сткам’и астала́с’а на го́лум по́п’ал’а. Праду́ц’ на в’ьрац’ано́, на кълаўруотах. Н’иекал’ко ху́нтаў саб’аре́ш, ма́ло с’е́йуц’ ц’ап’иер. В’ас’иел’о йашче́ н’и ако́нчылас’о. Старо́йо ра́до п пагул’а́ц’, да но́г’и н’и йду́ц’ и во́чы н’и с’в’иец’ац’. Йа ус’ией в’иек раб’и́ла. Ус’о́дно н’ичо́го мн’ие н’и в’ида́ц’. Йак хто сум’иейа ва́жыц’: хто хунт ка́жа, хто —

к'ил'и. Надзуор л'иепшы быў бы п, каб бáц'ко свой быў. Йак хóча, так хай з' йим'и и гавóрыц'. Йак уз'ал'и́ йагó на аг′зá-м'инт, дак йуон кáжа: «Н'амá мн'ие чáсу». Йак пры́дз'а в'ас'-н'и́ца, дак ус'ó к'идáй ды йдз'и ў шкóлу. Йа ус'агó дз'в'ие з'им'ие вучы́лас'а, а л'иеп'ай знáйу, йак хто за п'ац'. М'ин'é тáтко дз'в'ие з'им'ие вучы́ў. З'амл'и́ н'и так мнóго, н'итрýнно былó. Йак прызы́рыш *, то умы́йуцца, а йак н'и прызы́рыш, то йак парас'áта садз'áцца ў граз'и́. Йаг′ да галавы́ вучы́ен'о! Пýл'и па жы́ц'а шáстал'и. З бы́длам был'и́ ў пóл'и. Арýдз'ийа ў с'а-л'ие. Дабрá н'и бáчыў. У з'б'аг'ие йиехац'. Н'идз'ие н'и чыгунá, н'и лóшк'и, н'и м'иск'и, н'и анýчк'и. Ой, п'еражылóс'о! Тры ра-зые згарыел'и да н'ишчаты́. Пабудавáл'и хáтку. За кан'á муожно былó запл'ýшчыўшы вóчы тры ты́с'ачы дац'. Вот и па-аб'иедаў. Вóчы зав'арнýла ў лоп и н'и зав'арнýлас'а, н'и стра-п'анýлас'а. Карóву дз'аржымó. Мáчаха л'ихáйа. Свайá хáтка, йак руодна мáтка. Дз'аўчá чáсам и п'ис'амцó бáц'ку нап'и́ша. Так в'иел'а * гуот жылá. С'адз'и́ пац'их'éн'ку й н'ие акáзвай-с'а. Валые, кáжуц', йармóм запрагáл'и. Мн'ие прачытáц' ц'áш-ко. Што дайýц', то кýшай, што в'ал'áц', то слýшай. Мáц'и ус'ó на шчáсц'о свайó маракýйа *.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута В. І. Чырвонай і Л. І. Варабей ад А. І. Івашка, 70 г.

523 (*) Тагды́ ш м'ин'é дóма н'и былó. Былá аннá малáйа. Ц'ап'иер мы н'и жн'уом с'арпáм'и, да нас камбáй прыйиехаў. Дз'ие там рáно вы́б'арас'с'а! Пóкул' друоў нас'акý, то п'иеч вы́пал'у, дак ус'ие й пашл'и́. Йа вас падз'ал'ý, шаранчá ма-лáйа! Прын'ас'и́ вады́! Ус'ие рýк'и пакалóла — йачм'иен' в'а-жý. Ус'ó гéто г′ дóбраму. Йа вы́ду: каруоўк'и хлóп'ац жан'é. Прыдз'и́ц'а да м'ин'é пóс'л'а аб'иеду. Адз'и́н сынóчак у м'ин'é у салдáтах слýжыц'. Майá карóва, мýс'иц', гуоршайа за ус'ие. Нáтто ш мáло малакá дайé. Ц'и вы, дз'éтк'и, йиехал'и с'уды́ на пóйаздз'а, ц'и на машы́н'а? Той гуот у нас таксáмо был'и́ н'иек'ийа дз'аўчáта. Пажыл'и́ трóха, ды аннá захварыела. Прышлóс'о па дóхтара йиехац'. Ал'éс'о! Мы ўжо йамó, а ты чагó там швéндайас'с'а?

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута В. І. Чырвонай і Л. І. Варабей ад А. Я. Звонак, 48 г.

524 (*) Кам’ен’н’а мно́го на по́л’и, йак усо́хн’а, дак аш плух н’и б’аре́. Йашче́ йак дажджые иду́ц’, то с’ако́м-тако́м. Ка́жды гуот хвата́йа б’ады́. С’о́н’н’а вот забы́ўс’а драждже́й куп’и́ц’ на база́ры. Вун’ крав’е́ц у туой ха́ц’а жыв’е́. За то́йу в’о́скайу бу́дз’а друга́йа, так к’ил’ам’е́траў са тры. Г’е́тыйа шпак’ие мн’ие н’и кры́шку ўжо ў ко́с’ц’и уйиел’ис’а. Вун’ с тайе́ в’и́шн’и ус’ие йа́гады паабрыва́л’и. Пайиел’и, а што пааб’ива́л’и. Тайа даро́га идз’ие на Задз’в’иейу. Са́мы л’е́пшы спо́сап, ге́тайу даро́гайу муожно зайс’ц’и́ у са́муйу в’о́ску.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута В. І. Чырвонай і Л. І. Варабей ад А. А. Левага.

Стайкі (№ 454)

525 (*) Жы́то в’е́л’м’и харо́шайо. Про́шлы го̂т ужо па чатыеры к’илагра́мы. Па два то́ны хл’иеба палуча́йа. Брыгадз’и́рам ц’ажало́ рабо́тац’. Ах, кап вы вы́шл’и у п’е́ршы дз’ен’—йак пашл’и́ жац’! У нас утара́йа брыга́да атл’ича́йацца на ув’иес’ калхо́с. Хо́чуц’ камбай пус’ц’и́ц’. За М’ажа́м’и рука́м’и жа́л’и, то куоп о́кала трох ты́с’ач нажа́л’и жы́та. Йарына́ харо́шайа, ав’о́с слаб’е́йшы, а жы́то, пшан’и́ца, йачм’е́н харо́шы. У нас как-то л’у́дз’и кре́пко арган’изо́ваны да рабо́ты. Ба́бушка л’иетас’ ше́с’дз’ис’ат трудадн’е́й зарабо́тала, а п’е́ршы гуот вырабатала сто трудадн’е́й. У ге́тум гаду́ паслаб’иела. Йа ус’ие во́йны прахо́дз’иў. Слупые бу́дуц’ ста́в’иц’ на ал’е́ктру. У про́шлым гаду́ у нас было́ харашо́. У ге́ту по́ру што было́ груш, йа́блык! Што з’з’иел’и у м’ин’е́ йа́блык! Хто йих н’и йе́ў. Туон тры́ццац’ груш прада́л’и. У нас тут штук дз’в’ана́ццац’ йа́блын. А у ге́тум гаду́ ужо анно́ дз’в’ие йа́блынк’и ро́дз’ац’. А ге́то в’е́л’м’и в’и́шн’и с’и́л’ныйа. Н’ав’иестка зав’азла́ на база́р, уз’ала́ дз’ев’ано́сто рубл’о́ў.

Вот кап вы в’и́дз’ил’и, у нас л’он йес’ц’. У про́шлым гуоду да́л’и ты́с’ач п’атсо́т дз’ин’га́м’и, 6 тон пшан’и́цы—да́л’и ба́бам гас’ц’и́нца за то́йо, што йаны́ до́бро раб’и́л’и. П’идз’ис’а́т п’йац’ гактара́ў, ды ге́дак’и л’он!

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута Л. І. Варабей і В. І. Чырвонай ад Я. Багіля, 65 г.

526 (*) В'иец'ар н'иек'и с'он'н'ачы гарачы, в'идац' на дошч. Па аб'иедз'и в'азац' пуойдз'ам. Йак пуойдз'ам в'азац', чорт в'иеда, скуол'к'и выв'ажам. Да аб'иеду дз'в'ие жн'ав'арк'и жал'и кал'а нас. Кончу жац', ды хату паб'ал'ў. Сходз'й, сынок, с карз'инкайу, в'ишан' наабрывай.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута Л. І. Варабей і В. І. Чырвонай ад М. В. Багіль, 45 г.

527 (*) А йа вышаў дванаццац' сутак па дз'ев'аносто к'ілом'етраў. Тры часа на сутк'и туол'ко прывалу, тры часы воддыху. У хаду заснуў. С'иеў на вуос ды даган'аў, ды ў струой стаў изнуоў. Спатаграф'иравал'и нас тады. У нас дажджэ, муожно сказац', н'и прахо́дз'ац'. У нас пару разуоў прайшоў дошч за ус'ией в'асновы с'изон. Пруойдз'а мо дваццац' м'инут, пару рас дошч пашоў ну н'и буол'ш па часу. У нас у с'иераду ув'ечар з бурайу прайшоў. Бура ўжо гетыйа метл'и нашыйа пав'арнула. Иаравойо слабо. Жыто харашо. Картопл'а тожа слабо. Вот ужо пробавал'и, дак саўс'ием друомна. Гетайо вот с'ало крыўдз'ац' без дажджу. Ну, у йих з'амл'а крыепка уражайна, без дажджа и рас'ц'е лучше. У нас у пазапрошлум гаду капа дала дз'ев'ац' пудоў, а у йих — дванаццац'-трынаццац. В'ас' харошайа у м'ин'е. Снапы н'и малыйа ў м'ин'е.

А маладому качалкам йак уп'иерыл'и разуоў са тры па гарбу, дак йон па драб'инах аш на гору зал'иец'аў. Вот таб'ие и у гас'ц'ох пабыў.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута Л І. Варабей і В. І. Чырвонай ад У. С. Арцымені, 38 г.

528 (*) М'ишу, у вас, мус'иц', вада тайа йиес'ц', што дошч ишоў? Хто таб'ие камсу прын'уос? Нашто ш тыйа цандал'и? Чакайц'а, зарас пасц'елу. Йа таб'ие чатыеры дн'и назат казала н'и чапац' чыснок. Заўтро у сус'иеда тре будз'а чыгунчыка пазычыц', бо свайих н'и хватайа. Запруог бы кан'а ды пайехаў бы друоў прыв'ос, а то ус'ие л'удз'и воз'ац'. Пуойдз'амо жац' ужо. Гето вы, дз'аўчата, на вучыц'ал'н'иц вучыц'ас'о? Дроў сух'их н'има, а йуон ходз'иц' саб'ие на с'анажац'и. Йа

ужо тым ча́сам гады͡е ма́йу. Ужо кап са стары́м'и, то так, а з малады́м'и мн'и͡е н'и гадзи́цца.

Запісана ў 1949 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута Л. І. Варабей і В. І. Чырвонай ад Я. Я. Арцымені, 35 г.

БАРАНАВІЦКІ РАЁН

Малахоўцы (№ 424)

529 Йак мы жыл'и́ йашче́ пры пал'а́ках, то хац'êл'и в'êдац', йак жыву́ц' пры Сав'êтах. И вот йак-н'е́буц' ра́дз'иво устро́йим и слу́хайам. Асо́б'анно сус'êт мой Қабу́шка, к'и́дайе ус'у́ рабо́ту и йдз'е́ слу́хац' ра́дз'иво. Йон наслу́хайацца и с'п'ава́йе сав'е́цк'ийе п'êс'н'и. А ў йаго́ на кварц'и́ры была́ вучы́цел'ка ды зайав'и́ла. Йаго́ арыстава́л'и и ў́с'е застаўл'а́йуц': «Зас'п'ава́й ту́йу п'êс'н'у, йаку́йу ты с'п'ава́ў». Ал'е́ йон н'и зас'п'ава́ў. Пасадз'и́л'и йаго́ ў ко́мнату и стра́жу паста́в'ил'и, кап н'и ўц'ок. Йон ка́же, паз'ира́йу йа ў акно́ и ба́чу, што нача́л'ство н'е́к'е спало́хано. По́с'л'е набра́л'и ку́чу н'êк'их дакум'е́нтаў и дава́й пал'и́ц' их и са́м'и пашл'и́. А Қабу́шка пагл'адз'е́ў, што н'ико́го н'има́, и уц'о́к. Прыб'е́х дадо́му и схава́ўс'а у по́грап, а жо́нка карто́пл'айу прыграбла́. Ско́ро прыб'ага́йе адз'и́н салда́т и пыта́йе: «А дз'е муш?» А жо́нка гаво́рыц': «Вы ш йаго́ забра́л'и, то йон и н'и прыхо́дз'иў». Ско́ро прышл'и́ и Сов'е́ты.

Запісана ў 1954 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута М. В. Жупранскай ад А. С. Макарчука, 40 г.

ЛЯХАВІЦКІ РАЁН

Падлессе (№ 461)

ЗАГАДКІ

530 Па́н'и у камо́ры, а ко́сы на дво́ры [моркаў]. Прыйе́хала па́н'и, у чырво́ным съ̆рафа́н'и, ста́л'и йайе́ разб'ира́ц' *, ста́л'и пла́кац' и рыда́ц' [цыбуля]. Пат пры́п'ечкам граб'ажы́, хто в'едайа — н'а кажы [каралі]. Мал'е́н'к'и, гарба́ц'ан'к'и, ус'о по́л'а аб'ажы́ц' (с'ерп). Чаты͡еры чатыра́начк'и, паб'е́гл'и у пал'а́начку, злав'ил'и ву́тачку, пасадз'и́л'и у закутачку (кал'о́са, снапы́). Мал'е́н'ка, кругл'е́н'ка — за хвôст н'е пады́м'еш [клубок].

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута С. А. Қардашом і А. Шэйманам ад Л. М. Смаршчок, 20 г.

ЧАМУ Ў НАС НЯМА РЭЧКІ

(Легенда)

531 Па-старадрéўн'аму гавóрац', што н'éкал'и был'и́ л'асы́ стрáшныйа. У нас тут былá рêчка на пóплав'е. У аднайé бáбы утап'и́лас'а дз'иц'á. Гéта бáба былá ваўшéбн'ица. Йанá закры́ла скъварадóйу рêчку, и ў нас н'имá рéчк'и. А ў нас былá рêчка. Крап'и́ўка назывáлас'а.

ПАН І ПАСТУХ

(Казка)

532 Жыў-быў пан. У йагó быў пастýх. Рас пан с пастýхом паспóрыл'и, хто л'ап'éй зрóб'иц'. Пан накóрм'иц' гасц'éй, кап н'а хац'êл'и йêс'ц'и, пастýх напас'é карóвы, што н'а бýдуц' йêс'ц'и ужó. Накарм'и́ў пан дасы́та гас'ц'éй. Пастýх наз'б'ирáў у л'êс'а арéхаў, прышôў дамóй, насы́паў на стол арêх'и, и гóс'ц'и пачал'и́ йêс'ц'и, а карóвы л'ажáл'и и жýл'и жýйку. Пан праспóрыў. Мýс'иў дац' пастухý два злóты. Вос' пан аказáўс'а дýрн'ам.

Йа м'êў тры гумн'é. У анны́м гумн'é цапы́ в'ис'áц', у другóм мак, трéц'а стайи́ц' так.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута С. А. Кардашом і А. Шэйманам ад М. І. Салагуба, 44 г.

Навасёлкі (№ 458)

533 С'ем л'ет праслужы́ў. Н'и па пл'ачý былá мн'е рабóта. Ат схóду да захóду рабóтаў йа у пáна. У гôт с'ем м'ашкôў збóжжа давáў. М'ашк'и́ н'ев'ал'и́к'ийа, па два пудé. Пан н'е дайóц' спац'. Йа спаў на л'ажакý. Прышóў рáно бýдз'иц': «Чагó ты л'ажы́ш, завáла?» — «А што йа сабáка, што л'ажáц' н'а мóжно. Рашчытáй ты м'ан'é». — «Ты мн'е нарáв'ишс'а, йа ц'аб'é н'е рашчытáйу».

Прышлá убôрка. Л'êта, жарá стайи́ц'. Пан кáжа: «С'адлáй кан'á и йêц' па жанцы́». Ц'áшка былó нан'имáц' гéтай парóйу. Адз'и́н плáц'иц' тры злóты, друг'и́ — два с палав'и́найу, цанá н'арóўнайа. У аннý дз'арéўн'у з'б'арéцца чаты́ры панé. Хто даражéй плáц'иц'. Ап цан'é йа с пáнам дагавары́ўс'а. «Плачý па п'йáц'», — гаварý йа. «Н'е зам'инáй», — крычы́ц' тóўсты пан. А мн'е бал'и́ц' галавá за пáнавы грóшы? Дайý, кап л'удз'éй бôл'ш уз'ац'. Набрáў жанцôў и пайêхаў.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Баранавіцкага настаўніцкага інстытута С. А. Кардашом і А. Шэйманам ад В. Я. Калінскага, 47 г.

ПРУЖАНСКІ РАЁН

Вялікі Краснік (№ 675)

534 (*) Йейе́ дачка́ ро́б'ит у Шер'ашо́в'и. Ка́жны дз'ен' аб'ижа́йецца, што хадз'и́ц'и дал'ёко, ал'е што ты зро́б'иш. Да пу́шчы бу́дз'ет к'ило́м'етраў дз'ёвац'. Йёздз'ат вaза́м'и, машы́ны хо́дз'ат че́рез ус'у́ пу́шчу да само́й гран'и́цы.

Нас н'е́м'ец вы́вес у Рос'. Ал'е мы з пе́ршай но́чы уц'екл'и́. Пав'ерну́л'иса и пераз'имава́л'и. Сын пайе̂хаў у Б'елысту́к. Йе дз'ец'е́й двойе. Ма́йецца прыйе̂хац'и у го́с'ц'и. Уже хло́пцов'и тре́ц'и ро̂к пашо́ў, дз'еўйа́таго апре́л'а радз'и́ўса. Мы прас'и́л'и, кап прыйе̂хаў на тру́йцу, ал'е атп'иса́ў, што н'е дайу́т у́рл'епу *. На акц'а́брск'ийе с'в'а́ты прыйе̂дз'е.

— Вы с'еча́с у М'и́нску жыве́ц'е? Тут з райо́на вым'е́рвал'и калхо́зне по́л'е, то Саша каже: «Хадз'е̂м да нас перaначу́йец'е». На дру́г'и дз'ен' воны́ ап'йа́ц' да нас: «Чы пры́мец'е?» Йа кажу́: «Хадз'е̂ц'е, перeначу́йец'е». То ж студз'е́нты — па калхо́зах йих парассыла́л'и.

На́ша з'емл'а́ за л'е̂сом. Ге́то по́л'е зарасло́ л'е̂сом. Йак прыйе̂хал'и по́сл'е вайны́, то л'есн'и́чество забра́ло пад л'е̂с гету з'е́мл'у, а нам дал'и́ у Папал'о́в'и, а тут наро̂с л'е̂с. Паса́тк'и насадз'и́л'и.

У йих дз'в'е с'естре̂ у М'и́нску. Адна́ раб'и́ла, дз'е̂ выра́бл'айут трахтара́; ста́рша вы́шла за́муж за кап'ита́на.

Йе́шче гурцы́ с хл'е̂бом. Часто дажджэ̂ прахо́дз'ат. Зава́рвайем по́пал и ро́б'имо лух с'ц'ира́ц'и, бал'и́ц'и. Укла́с'ц'и тре́ба дро́ва ў п'е̂ч. У пече̂ хл'е̂п паку́т. Н'и́но! мо ты карз'и́нку воз'м'еш? Жан'е̂ц'е [ганіце] с'в'и́н'е. Ты идз'и́ капа́й, а йа пайду́ па з'е́л'е. Шука́й там ко́шыка, йешче́ пры́дз'е дз'в'е̂ душе̂. Вана́ уже тры з'им'е̂ правучы́ла, то уже чец'во́рта з'има́. Шос' мн'е̂ халадно́. Баре̂ц'е свайе́ равара́. На хутара́х уже дамалац'и́л'и. Хай баре́. Бары́. У ц'еб'е́ запа́лкаў н'ема́? Чаго п'и́ц'и бык'е́в'и? Йак чалав'е̂ков'и к'е̂пско, то вон л'е̂пшы. Лу́чшей да́ц'и, чым прас'и́ц'и. Л'убо! а ц'ел'а́та н'е шл'и? А шчо вана́ мен'е́ абл'ила́. Туте́йше нас'ел'е́н'е называйе жыхаро́ў Гро́дзенскай во́бласц'и л'ицв'и́нам'и. Хадз'и́, Н'и́но, ваче́рац'и. Шчос' н'едо́бра бу́л'ба. Ге́тым'и падво́дам'и н'иц н'е зро́б'имо. Сла́бо ты йего́ дагл'ада́йеш. Паску́ нан'е́сл'и.

Шчо вы ро́б'иц'е? Падава́л'и с'в'и́н'ам. Вы идз'е̂ц'е кас'и́ц'и. Брыгадз'и́р зака́зваў * л'он рва́ц'и. Абу́ц'иса н'е баре́ш? А вы идзе̂ц'е у ха́ту, бо йа вас закуру́. Дз'ес' дал'е̂й пашо́ў. Тап'е́р ко́н'и зан'а́ты, во́з'ат жы́то калхо́зне, пшен'и́цу, йечм'е́н'. На́ц'е гаре́хаў пайе̂шче. Тут так'их бабо́ў н'ема́. Вана́ туте̂йша. Бо̂л'ш н'икоѓа н'ема́. Машы́на ишла́, тре́ба было́ йе̂хац'и машы́найу, чаго ты н'е пыта́ўса? Мой зуп н'ебо́л'ечы вы́крышыўса. Тре́ба ге́таго зу́ба вы́рвац'и. Мен'е́ саба́ка прал'ака́ў *. Йа ишла́ па бу́л'бу, вон ско́чыў на гру́дз'и, йа жо́ўта зраб'и́ласа. Мйа́са н'е йе̂ла, н'е магла́ дз'ив'и́ц'иса * на йего́, так'е́ ване́

было прац’и́йна. Цêлу з’и́му хварêла. Дохтар сказаў, коп йа на со́нцы н’е рабо́тала.

Дай кате́в’и йêс’ц’и. Ге́то было пры царе́в’и. Тре́ба аптрас’ц’и́ гру́шы. Вы да́йц’е ге́тага фартуха́. Ты, Са́ша, друго́га ваз’м’и́. Пашука́йц’е нажа́. У нас пары́ны [пярыны] прадайу́т. Садз’ат гу́с’и. Мйа́хк’и пары́ны ро́бат. Йак н’е дз’е́рта п’е́рйе, то со́рок рубл’е́й к’ило́. Қам’ен’ê з’б’ира́йец’е. С’естра́ мойа́ таргава́ла ла́ўкайу. Атпачы́н’ц’е тро́х’и.

Н’е́м’ец папал’и́ў на́шу дз’ере́ўн’у. Папац’о́гал’иса мы з с’ела́ у с’ело́. Там те́йе забу́дз’иш, там те́йе, а йак прыйêхал’и, то папагалада́л’и. Н’е было́ н’и хл’е́ба, н’и бу́л’вы ды у чужо́й ха́ц’и. Ведлуг′ гарацко́йе жы́з’н’и у дз’ере́ўн’у прыйêхац’и — зус’и́м ина́че. Наш л’ес сайедз’ин’а́йецца с пу́шчайу. Машы́нам’и йêз’дз’ат у нас. Та́то, дз’е ва́ша то́рба? Идз’е́ц’е, то йа вас даган’у́, йа б’егôм. Нагру́з’иш цêле кашел’и́ско. Вы страс’êц’е ге́ту гру́шу, бо в’е́л’м’и па́дайе з йейе́. Н’иц н’е нагатава́л’и. На́ша с’в’ин’а́ пло́ха. Уже дошч кра́пайе. Тре́ба было́ учо́ра иц’и́. Пастух’и́ на йей йе́з’дз’ат. Дошч идз’е́ цêлу но́ч. Гану́чы у каше́.

Бабу́л’у, в’е́ц’е * гру́шк’и йе́шче. Цêлу нôч хадз’и́л’и, пайду́ гл’едз’е́ц’и. Н’е пайду́ мало́ц’и. Пл’ита́ н’е гары́т.

Хачу да́ц’и паршук’е́в’и. На дварê цêло л’êто прас’идз’е́л’и. На по́л’и змôкн’еш и пасушы́ц’иса н’ема́ дз’ê. Тôл’к’и ус’его́ ў сус’êда дз’в’ê ха́ц’и. Одна́ стара́йа ха́та. На хутара́х учы́ц’ел’ка йе, го́лос в’е́л’м’и харо́шы. За гу́л’ицайу дз’в’ê ха́ц’и йе.

ЗЯЛЁНА РУЖАНЬКА БЛІЗКА ПЛОТА СТАЯЛА

(Песня)

535 З’е́л’ена ру́жан’ка
Бл’и́ско плота стойа́ла.
Расо́йу прыпада́ла.
Там Йу́л’ичка хадз’и́ла
Из ру́жы ро́су бра́ла.
Расо́йу умыва́ласа,
Қасо́йу уц’ира́ласа,
Мату́л’и пыта́ласа?
— Майа́ ма́мка рôдн’ен’ка,
Чы бу́ду йа така́йа,
Йак кал’и́на жа́ркайа?
— Ой, бу́дз’еш, паку́л’ у мен’е́ бу́дз’еш,
Йак по́йдз’еш да чужо́го с’в’о́карка,
То зды́мут з ц’ебе́ красу́,
Вы́сушат гало́ван’ку,
Бы в’е́тры дал’и́н’ен’ку,
И абс’а́дут ц’ебе́ дз’атк’и́,
Йак кал’и́н’ен’ку ц’в’атк’и́.

Запісана ў 1954 г. Ю. Ф. Мацкевіч.

Смаляніца (№ 676)

536 До́бре вам, молодежу́, топ'е́речка. Ус'е обу́тыйе ў черев'и́ках, у чобо́ц'ах. А кол'и́с'ечка нам не было́ ге́так. Ко́л'ис' у мене́ и ў хло́пцоў з мойе́ конпа́н'ийи не было́ ниўкогу́с'ен'к'и чобо́т, ус'е ходз'и́л'и у посто́л'ах*. Кал'и мн'е прышло́со жен'и́ц'иса, то ба́ц'ко мой спл'оў мн'е постолы́, ма́ц'и дала́ б'е́лыйе ону́чы, и пойе́хаў йа по свойу́ жо́нку. И ў жо́нк'и не было́шечка черев'и́коў. Йой таксамо ба́ц'ко спл'оў но́выйе постолы́ и потшыў но́вым лы́ком. А топ'е́речка, йак подз'иўйуса* на вас малады́х, то аш зав'и́дно ста́н'е, йак вам до́бре жы́ц'и.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад В. А. Савасцянчыка, 90 г.

ПАНЯСУ Я ЛІХУ ДОЛЮ ТАПІЦІ

(Песня)

537 Понесу́ йа л'иху́ до́л'у
До ре́чк'и топ'и́ц'и.
Л'у́дз'и зна́йут л'иху́ до́л'ен'ку,
Не хо́чут борон'и́ц'и.
Понесу́ йа л'иху́ до́л'у
На база́р продава́ц'и.
Л'у́дз'и зна́йут л'иху́ до́л'ен'ку,
Не хо́чут купова́ц'и*.

ТАМ ПАД ГАЕМ ЗЕЛЯНЕНЬКІМ

(Песня)

538 Там п'ид га́йом зылыне́н'кым
Кучыра́вый дуб стойа́в.
П'ид тым ду́бом зылыне́н'кым
Коза́к з д'и́вкыйу розмовл'а́в.
Йак помо́лвыв з дивчыно́йу,
Хутко ско́чыв на кон'а́.
— Буд' здоро́во, д'ивчыно́н'ко,
Вже йа йиду до в'ийска́.
Йак д'ивчы́на то зачу́ла,
Стала пла́каты, рыда́ты.
Козако́вы шко́да ста́ло,
Став д'ивчы́ну разважа́ты.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад П. І. Якімчук, 66 г.

Ялова (№ 679)

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

539 Шу́ку, ко́н'ик'и, шу́ку,
Прыв'о́з М'иха́лка сту́пу,

Ни сту́пу — каладз'и́цу.
О́л'ечку маладз'и́цу.
— Вы́йдз'и, мату́л'у, пагл'адз'и́,
Што мы за з'е́л'а прыв'аз'л'и́.
У л'е́с'и расло́,
За во́зом прышло́,
За стало́м рас'ц'в'ита́йе.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

540 Расц'ила́йецца, раз'вива́йецца
У гаро́дз'е з'е́л'ачко,
Пачына́йецца, зачына́йецца
У Н'и́нк'и в'ас'е́л'ачко.
Ой, бог то й дайе́,
Ой, бог то й дайе́,
Мату́л'а спамага́йе.
Йашче да таго́,
Йашче да таго́
Радз'и́ма прыбыва́йе.
Пашл'у́ сакалы́ на ўкрайи́начку,
А зазу́л'ен'ку с'иву́йу пту́шку
Па ро́днуйу мату́л'у.
Сакалы́ л'ату́т,
Л'и́стан'к'и н'асу́т,
Што радз'и́ма прыбу́дз'е.
А зазу́л'ечка куйе́,
П'асо́чак н'ас'е,
Што мату́с'и н'е бу́дз'е.

Запісана ў 1954 г. А. Р. Мурашка.

Луко́мір (№ 682)

541(*) Ой, дз'и͡етк'и, ку́л'ки йа го́ра зазна́ў. З малы́х ли͡ет прышло́со ц'а́шко робы́ц'и. Йешчы́ не выдз'о́н буў из-под плу́га, а уже́ гора́ў. Прышло́со и у пл'ену́ побыва́ц'и у н'и͡е́мца. Попа́ў у девецо́т петна́цетум го́ды. Аж с'и͡ем л'и͡ет. Було́ ус'ого́: и до́брого и к'е́пского, ал'е бу͡ол'ш к'е́пского, чым до́брого. Попоробы́ў йа там, йак ку͡он'. Ус'у́ды ду́рн'а мужыка́ робо́та л'у́быт. Хоц', пра́ўда, йа л'убы́ў робы́ц'и. Шчо ж п'иса́ц'и ма́ло уми͡ейу — му́с'иў ц'агну́ц'и л'а́мку.

Ма́йу йа йешче́ и друго́го сынка́. Слу́жыт йешчы́ ў а́рм'ийи. Ху́тко пры́дз'е. Хо́чеца, коб йак хучы́й поба́чыц'и. Ждема з ба́бойу ка́жны ден'. Надо͡ие́ло уже нам, стары́м, удво́х ту́л'к'и жы́ц'и. Дожда́т'иса бы хучы́й. Ма́йем мы йешчы́ и до́чку. Уже за́муж одал'и́. Жыве́ до́бре.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Н. Н. Стасевіч і А. А. Сталюк.

Брады (№ 683)

542(*) Ша́рга — такайа ўйу́га уз'ала́с. Бу́ра л'е́том стропы́ ск'ида́йе, де́рво ло́мыт. Хот' и ны зымо́йу ве́тер, то ша́рга.

Йак корова́йн'ицы выходы́л'и на высы́л'л'и, то шнуро́ўкы надева́л'и. Стары́йе бабы́ и коптуры́ носы́л'и, чапцы́ кла́лы. Платы́ * называ́л'и стары́йе. Завыва́лы на голо́вы. Ба́ба зав'йа́же пла́та и н'ичо́го н'и чу́йе. Мо́же, ге́то и до́бре было́.

Дл'а соба́к'и соб'ира́йуса зробы́ты бу́дтку. Вы́дно допыта́йесса, йак у козла́ молока́. Рабы́ну сеху́йу беру́т. По поўтора́ рубл'а́ к'и́л'а суха́йа. А мо́же и подоро́шшейе. Пойду́ цыбу́л'у вы́беру. Не загл'ада́ла ў горо́т. Вы пос'иды́те. Там мокро́. Нал'ило́ ў розоры́. Йа ко́лыс' малы́ на пе́чы заблуды́ў: усе стена́, й стена́, и ко́мын.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

543(*) Поду́май, На́д'ечко, поду́май,
Йак зовезу́т тебе́ зо до́му,
Йак за ты́йи гу́ры высо́к'и,
Йак за ты́йи ре́к'и глыбо́к'и,
Йак за ты́йи га́йи зел'о́ны.
Йак ты до бате́н'ка захо́чеш,
То ты ты́йи га́йи вы́сечеш,
То ты ты́йи гу́ры росто́пчеш,
То ты ты́йи ре́к'и зага́тыш,
Тады ты ба́тен'ка заба́чыш.

Запісана ў 1954 г. А. Р. Мурашка.

Сасно́ўка (№ 686)

ДЗЕД І БАБА

(Казка)

544 Жыв д'ид и ба́ба. Пос'и́йал'и воны́ про́са мны́го, мны́го. Про́со у их вроды́ло. Д'ид ка́же: «Ба́бо, нащо́ нам ту́л'ко про́са, мы стары́йи, ху́тко вмрем, а про́сом бу́дут пол'зоваты́с' чужы́йи л'у́де». Вун ка́же: «Дава́й ге́те про́со вкы́нем у мо́ре, а соб'и́ оста́вымо, коб хваты́ло до друго́го го́да, а там вмре́мо и йакра́з з'йимо́ то́йе про́со, шчо оста́выл'и».

Тым ча́сом д'ид з ба́бойу жыву́т' и жыву́т'. З'йи́л'и про́со, и вары́ты ныма́ чого́. Тогды дава́й д'ид и баба шука́ты хот' одну́ просы́нку зварыты ка́шу. Найшл'и́ одну́ просы́нку у д'и́довум чо́ботовы. Бо йак д'ид возы́в про́со, чо́боты бул'и́ дыра́вы и просы́нка попа́ла у шо́л'инку * и там л'ижа́ла аж до ге́тых пур, поку́л' д'ид з ба́бойу ны найшл'и́. Навары́ла ба́ба з одне́й просы́нкы ка́шы. Д'ид помн'а́ў ге́ту просы́нку и ка́же: «Ны́хай бу́де ишче́ на другу́йу ка́шу», — и положы́в на окно́.

Прыл'ит'а́ла му́ха и вхопы́ла просы́нку. Б'и́гайут' по ха́т'и д'ид и ба́ба, хо́чут' зловы́ты му́ху, а му́ха цоп ба́бы на лоб, а д'ид ка́же: «Ны ворушы́с'а, ба́бо, йа заб'йу́ му́ху». Вз'ав д'ид кача́лочку, йак даст' по ло́бу. Так и забыў ба́бу, а му́ха пол'ит'и́ла.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Т. І. Мядзведзь і Е. Н. Кугач.

ЯК ДЗЕД ЧОРТА НАПУЖАЎ

(Казка)

545 Оды́н раз д'ид з вну́ком пошл'и́ лы́ко дра́ты на постолы́ *. Выхо́дыт' до йих чорт и ка́же: «Чого́, д'ид, прышо́ў у наш край лы́ка де́рты?» А д'ид ка́же, шчо прышл'и́ лы́ка дл'а торокы́ дра́ты, выган'а́ты че́рт'и з рекы́.

Чорт ду́маў: «Дам йа выдро́ зо́лота, оно * ны чыпа́йте ны мыне́, ны племн'а́нныка». Чорт зо́лото пошо́ў шука́ты, а д'ид дыре́ и ду́майе, шчо мы уже ны бу́дем ходы́ты у лапт'а́х, а ў чобо́тах. Так д'ид пудману́ў чо́рта.

546(*) Було так, шчо и ны в'и́дав хло́пец д'и́вкы. Ба́т'ко йейи́ вы́быре. Йак пуд о́сен', чы тру́йицу, так и начына́йут шука́ты нывысто́к. Йа выхо́дыла пры цару́. Пры́данного у мыне́ ны було́, то и йа вы́шла за б'и́дного. Сырото́йу була́. Ал'е ба́т'ковы и ма́теры його сподоба́лас'а. Быры́, сказа́л'и сы́нку. Дай и вз'ав. Пожыл'и́, а пото́м начала́с' война́ и пойи́хал'и в б'и́жанцы. Прыйи́хал'и, то помал'е́н'ку адбудова́л'ис'а да й жыл'и́. А тыпе́р уже ны быда́ — у колхо́з пошл'и́.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Т. І. Мядзведзь і Е. Н. Кугач.

Горск (№ 687)

547 Ой, йака́йа жызн' була́ кол'и́с', не то шчо тепе́р. Л'у́бйат и беру́цца *, йак хо́чут самы молоды́йе л'у́ды. Кол'и́с' ба́т'ко выбыра́ў сыно́вы жуонку.

Йа кол'и́с' л'убы́ў ве́л'мы одну́ дз'иеўчыну и обешча́ў бра́ты за́муж. Одного ра́зу ба́т'ко ка́же: «Пойиедем у дружк'и́ *».

Ну, йа ра́дуйуса, шчо воз'му́ свойу́ д'иеўчыну. Пойиехаў з ба́т'ком. Йие́дем по доро́з'ие, ажно́ мына́йе ба́т'ка ха́ту мойи́ д'иеўчыны. Зайи́хал'и у дру́гу ха́ту, а д'иеўчыны тойие йа и не знаў. Чут' не пла́чу. Зайиехал'и на двуор, ба́чу — и ха́та хоро́ша, и клу́н'а, хл'иеў до́бры. Ду́майу, мо́же и диеўка хо-

ро́ша бу́де. Зашл'и́ ў ха́ту. Побуды́ла ма́ты свойие до́чк'и. Выхо́дыт одна́ з-за пе́чы мал'е́н'ка, рабе́н'ка и сады́цца ко́ло ме́не. И ка́жут мн'ие, што ге́то бу́де твойа́ жуонка. Не ра́ды йа йуой, ду́майу усе про ту́йу, шчо л'убы́ў. Ал'е ба́т'ко так схот'иеў, то и ныц уже не зро́быш. Запыл'и́ д'иеўку и йиедем до ха́ты. Йиедучы наза́д оба́чыў йа д'иеўчыну, шчо ве́л'мы л'убы́ў. Кл'и́ча вона́ мене́ и пыта́йе, чы пра́ўда, шчо йа ў дружк'ие * йиездыў. Йа сказа́ў, шчо пра́ўда. Хот'иеў до тебе́, ал'е ба́т'ко не схот'иеў. Вона́ сказа́ла: «Ну, йак ба́т'ко, то ныц уже и не зро́быш». Ожены́ўса йа, но жыў не до́бре, бо не л'убы́ў свойу́ жуонку. Розозл'иеўса на ба́т'ка, и поўро́ку не говоры́еў з жуонкойу.

КОТ І ЛІСА

(Казка)

548 У однуом сел'ие жыла́ семн'а́. У йих буў стары́ куот. Господа́р заўйуоз кота́ ў л'иес и пок'и́нуў там. Иду́чы по л'иесы, куот устре́т'иў стару́йу л'ису́. Вуон пыта́йе, чого́ вона́ хо́дыт по л'иесы. Лиса́ сказа́ла, шчо йейи́ вы́гнал'и д'иеты, бо вона́ уже́ стара́йа. Куот сказа́ў, шчо його́ то́же вы́гнал'и, и воны́ решы́л'и жы́ты ра́зам.

Хот'иел'и зробы́ты вес'иел'л'е. Дл'а ге́того л'иса́ покл'и́кала на вес'иел'л'е мед'в'иед'а, за́йца, во́ўка. Куот бойа́ўса пока́зватыса во́ўковы, а воны́ хотиел'и побачыты кота́. У назна́чаны час л'иса́ прынесла́ гус'а́, мед'в'иед′ бо́чку ме́ду, воўк ове́чку. Тоды́ ста́л'и просы́ты, коб л'иса́ показала свого́ женыха́.

Л'иса́ сказа́ла, коб воны́ загре́бл'иса у л'и́сц'е, а воўк зал'иез на де́рево. Вона покл'и́кала кота́ и пошла́ з йим на прогу́лку. Йак прохо́дыл'и коло мед'в'иед'а, то вуон, коб л'иепш оба́чыты кота́, подн'а́ў го́лову и зашевел'и́ў л'и́сц'ем, а куот ду́маў, шчо мыш, и к'и́нуўса на медв'иед'а. Куот зл'ека́ўса його́ и ско́чыў на де́рево, а воўк зл'ека́ўса кота́ и ско́чыў з де́рева. И так ус'ие поўтека́л'и, а усе́ добро́ оста́лоса дл'а кота́ и л'исы́. И так л'иса́ с кото́м жыла́, пожыва́ла и добра́ нажыва́ла.

549 Було́ ге́то у во́йну, йак адступа́л'и н'иемцы. Одын раз прыйи́хал'и н'иемцы у село́ машы́намы, окружы́л'и село́ и ста́л'и ловы́ты чоловекуоў. Ал'е́ тоды́ ус'ие бул'и́ ко́ло с'иена. Ко́то́рых заста́л'и до́ма, забра́л'и и хот'иел'и завесты́ у Г'ерма́н'ийу на рабо́ту.

Забра́л'и тоды́ ус'у скоты́ну и заста́выл'и йих гна́ты йейи́. Йак надогна́л'и кро́х'и у л'иес, пок'и́нул'и скоты́ну и са́мы поўтека́л'и доха́ты. З того́ дн'а вс'ие л'у́ды з села́ жыл'и́ у л'иесы дв'ие нед'иел'и. Поробы́л'и земл'а́нк'и и жыл'и́ там. Йак н'иемцы узна́л'и, де л'у́ды, ста́л'и стрел'а́ты з ару́д'ий. Тоды вс'ие ста́л'и утека́ты у дал'и́йшыйе с'о́ла. Там бул'и́ уже ру́ск'ийе. Йак прогна́л'и н'иемцоў, то тоды́ туол'ка прыйиеха-л'и у свойе́ село́.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Т. І. Мядзведзь і Е. Н. Кугач.

Обеч

550 Коб мн'ие була́ така́йа возмо́жносц' гучы́тыс тоды́, йак вам, молоды́м, за́рез, то йа, здайе́цца, и не одхо́дыла б ныку́ды од кны́г'и и гучы́ласа б, аж докуол' могла́ б.

Ал'е́ йака́йа ж та́йа возмо́жност' була́... Нас було́ у ба́ц'ка дво́йе: йа и ме́нчы брат. От так по́мн'у, йак за́рез, уже́ мн'ие було́ де́вец' л'иет, прышла́ го́сен', пора́ вже дз'иец'ам и в шко́лу иты́. Ажно́ раз ма́ма на́ша и ка́же: «Ну то шчо ж, Н'ик'и́фор, мо́же й мы свойу́ Га́нну бу́дем уже́ посыла́ты в школу?» Муой ба́ц'ко йак кашл'ану́ў па́ру разуоў зо злуос'ц'у и пробурча́ў: «А скоты́ну хто бу́де пасты́? Шчо, йешчы́ за скоты́ну платы́ты? А хоц' бы прышло́с' посла́ты, в чуом? Ны обу́ты, ны одз'иеты, ныц чысц'иейшого нема́. Йака́йа тут нам шко́ла».

Запісана ў 1955 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута А. В. Петруковічам ад Г. І. Чапялевіч, 66 г.

551 Ге́тайа ж детвара́ жде того́ Но́вого ро́ку, йак невыдо́мо чого́. Одуры́л'и го́лову, гово́речы об йуом. От ге́тому йешчы́ туол'к'и пйац' л'иет, а ко́жнен'к'и ден'о́к усе́ пыта́йе: «Кол'и́, ма́мо, уже́ бу́де той Но́вы руок?» — «А тре́ба, Та́н'ечка, нагучы́тыс в'е́ршыкоў, то тогды́ дз'иед моро́з дас'ц' цук'е́ркоў».

И от йак прычепы́лас, то му́с'ила ґучы́ты. А ста́ршыйе не ма́йут споко́йу з ге́тымы цацка́мы, вс'у бума́гу поры́зал'и. «Ну вже ж и хоро́шайа йуолка бу́де!» — гаво́рат воны́. Понаробл'а́л'и и йежуоў, и ланцужкуоў, и ба́нц'икуоў. Ва́с'а вз'аў и вы́резаў звезду́ з ды́хты*, охварбы́ў черво́нойу хва́рбойу. Ге́то, ка́же, до верше́чка йуолк'и прывйа́жемо.

Запісана ў 1955 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута А. В. Петруковічам ад Н. І. Хільковіча, 54 г.

552 А вс'о ж на́ша скот'и́на мо́же бу́ты на мнуого л'иепшойу; мо́жна получы́ты куды́ буол'ш молока́. А чому́? А от, пе́ршейе, у нас па́шы в колхо́з'и мнуого, а до́брайа половы́на йейе́ н'и к чо́рту не ва́рта. Воз'мы́ поду́май, шчо за па́ша под Лукашука́мы: одны́ корчы́ * да пен'к'и́. А коло́ Воро́тного за ку́пйем не пруойдеш. То скуол' же та́йа коро́ва мо́же дат' л'иетом мнуого молока́? Тре́ба об'еза́т'ел'но провесты́ очы́стку лугуоў. А, по-другому, йак ста́л'и го́сен'н'у дава́ты с'ило́с из кукуру́зы, то зра́зу молока́ прыба́в'илос. Так от в чуом то́же с'екре́т!

Ал'е́ тре́ба поду́маты то́йе, шчо кукуру́за в ге́том году́ в н'е́которых м'еста́х була́ хоро́шайа, а в н'е́которых и зус'и́м слаба́йа. А чому́? Тому́, шчо не догл'е́дз'ел'и, йак сл'иедуйе йейе́.

Запісана ў 1955 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута А. В. Петруковічам ад С. В. Сідарука, 30 г.

553 — Хо́чу за́втра сходы́ты на база́р.

— То тогды́ и йа пойду́ с тобо́йу!

— До́бре! Захо́дз' до мене́! Ено́ выбыра́йс тро́х'и ран'ией, бо спуознымос на аўто́бус.

А ты чого́ пуойдеш? Понесе́ш шчо-не́будз' продава́ты, чы за поку́пкамы йак'и́мы пуойдеш?

— Да тут Га́нночка зробы́ла тры па́ры рукавы́ц, то ду́мала прода́ты.

— А муой зробы́в мн'ие ва́л'анк'и, то тре́бо було́ б кало́шы купы́ты, бо все ж без ва́л'анок узы́му не ходн'а́.

Запісана ў 1955 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута А. В. Петруковічам ад Г. Ф. Петруковіч, 53 г. і М. В. Барысевіч, 26 г.

БЯРОЗАЎСКІ РАЁН

Рэчыца (№ 720)

БАБА-ЯГА

(Казка)

554 Буў д'ед и ба́ба. У йих буў сын Гры́шка. Одного́ ра́зу Гры́шка пашо́ў у сад. Вон зл'ес на йа́блын'у и пача́ў рва́т'и йа́блыка.

По доро́з'и йе́хала ў сту́п'и Ба́ба-йага́, тоўкачо́м паган'а́ла сту́пу, а помело́м зам'ета́ла сл'еды́. Оба́чыла вона́ Гры́шку, останов'и́лас и ка́же йому́: «Нашчо́ ты, Гры́шка, рвеш к'ис-лыйе йа́блыка. На́, ход'и́ соло́тк'е черво́не йа́блыко».

Гры́шко вы́т'агнуў ру́ку бра́т'и йа́блыко, а Ба́ба-йага́ схва-т'и́ла його́ и пове́зла до себе́ ў ха́ту. Д'ед и ба́ба вы́шл'и с ха́ты и ста́л'и кл'и́кат'и Гры́шку, ал'е його́ не было́. Ста́л'и воны́ пла́кат'и.

У Ба́бы-йагы́ была́ до́чка До́н'ка-гол'о́н'ка. Ба́ба-йага́ ска-за́ла, коб вона́ натоп'и́ла п'еч и спекла́ Гры́шку. До́н'ка-га-л'о́н'ка натоп'и́ла п'еч, уз'ала́ лопа́ту и сказа́ла Гры́шцы: «Л'а-жы́с на лопа́ту». Йак вон н'е л'ажы́ўс'а, ал'е ус'е было́ не ге́-так. Тогды́ вон сказа́ў До́н'цы-гол'о́н'цы, каб вона́ показа́ла, йак тре́ба л'е́хчы. Йак вона́ л'егла́ на лопа́ту, Грышка ук'и́нуў йейе ў п'еч. Йак спекла́с До́н'ка, вон вы́н'аў йейе́, положы́ў на стол, а сам уз'а́ў желе́зного тоўкача́ и зал'е́с на п'еч. Прышла́ Ба́ба-йага́ и ста́ла йе́ст'и. Найе́ўшыс вона́ начала́ к'ида́т'и костк'и́ под но́г'и и скака́т'и по йих. Ска́чучы, вона́ прыгово́р-вала: «Скачу́, скачу́ по гры́шчыных ко́сточках».

А Гры́шка йой с пе́чы ка́же: «Скачы́, скачы́ по до́н'чыных ко́сточках».

Ба́ба-йага́ гл'а́нула на п'еч, оба́чыла Гры́шку и к'и́нулас до його́. Гры́шка жел'е́зным тоўкачо́м йак даў йой и заб'и́ў, а сам вы́шоў на двор и зал'е́с на высо́к'е де́рево.

Л'ет'е́л'и гу́с'и, и вон нача́ў их прос'и́т'и: «Гу́сон'к'и, го-лу́бон'к'и, ск'и́н'те мн'е по п'е́рынцы, то йа з ва́м'и пол'ечу́ на ба́т'кову сторону́». Гу́с'и ск'и́нул'и йому́ п'е́рынцы. Вон уве́с' убра́ўс'а у п'е́р'е и пол'ет'е́ў з и́м'и до свойе́ ха́ты. Д'ет и ба́ба был'и́ в'е́л'м'и ра́ды, зобра́л'и [собралі] воны́ госте́й и до́ўго п'ил'и́ и гул'а́л'и.

ПАД БЕЛАЮ БЯРОЗАЙ

(Песня)

555 Под б'е́лойу берозо́йу
Сед'и́т братко́ с сестро́йу.
Сед'а́т воны́ да й говорат,
Да й пот'и́ху розмоўл'а́йут,

Шчо л'ихуйу до́л'у ма́йут.
— У тебе́, братко́, до́л'а до́бра,
А мойа́ не така́йа.
Прын'а́ў, братко́, сус'е́дочку,
Прым'и́, братко́, й сестро́ночку.
— У тебе́, сестра́, детей мно́го,
А ў мене́ н'иго́дного.
А йа с'а́ду об'е́д йе́ст'и,
Бу́дут де́т'и за стол л'е́ст'и,
— Пожд'и́, братко́, не л'ека́йс'а *
И з об'е́дом не хава́йс'а.
Ты с'а́деш об'е́д йе́ст'и,
Мойе́ д'е́тк'и по́йдут с ха́ты,
А за и́м'и ро́дна ма́т'и.
Вы́шоў братко́ да й д'ив'и́цца *,
Хл'еб у ро́т'и станов'и́цца.
— Ид'е́те вс'е, д'е́тк'и, до ха́ты.
Йа вам кажу́ об'е́дати.
А йак с'е́л'и за сто́л'иком,
То й назва́л'и соко́л'иком.
— Д'етк'и́ мойе́ мал'е́н'к'ийе,
Чы вас ма́ты наўча́ла,
Чы вы са́мы розум'е́л'и.
— Ой, д'а́д'ечку, соко́л'ику,
А нас ма́т'и не учы́ла,
А мы са́мы розум'е́л'и,
Бо ўже тры дн'и́, йак хл'еб йе́л'и.
Уже тры дн'и, йак хл'еб йе́л'и,
Хоч хот'е́л'и, а терп'е́л'и.

Запісана ў 1953 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута Е. В. Марціновіч ад Е. У. Лушч, 60 г.

Стары́я Пе́скі (№ 721)

ЖАРТ

556 На стрыс'е́ выро́сло молоде́йе жы́то з з'ерн'а́т, што заста́л'ис' у кул'а́х. Наду́мал'ис'а л'у́ды накормы́ты вола́ ге́тым жы́том. Решы́л'и воны́ зац'агну́ты його́ на стре́ху, шчоб вун жы́то зйеў. Прыу́йаза́лы веро́ўку за шы́йу, поста́вылы драб'и́ну и поча́л'и ц'агну́ты. Ц'агну́лы, ц'агну́лы, а вул стаў здыха́ты и вы́сунуў йазы́к. А л'у́ды крыча́ц': «Хутче́й, соко́л'ику, бра́ц'ику, ўже зам'е́лайе йазыко́м». Зац'агну́л'и на стре́ху, а вул нежывы́й. Поб'е́дова́л'и л'у́ды, ды и ка́жуц': «Не ўсп'еў найе́стыс'а, здух з го́лоду».

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага настаўніцкага інстытута В. І. Нікалаевай і В. Я. Краўчуком ад Е. П. Прорвіч, 25 г.

557 У партыза́нск'им отра́дз'е име́нн'а Чка́лова буў чолов'и́к з Ста́рых П'и́сок, Йанко́в'ич Степа́н. Вун буў разв'е́дчыком, передыва́ўс'а ў бабс'ку оде́жу, браў ку́ры, гу́с'и и носы́ў до н'и́мцоў, м'ен'а́ў на спырт. П'истол'е́т вун носы́ў з собо́йу за па́зухойу. Одного́ ра́зу переодз'и́ўс'а вун у мужы́цку оде́жу и поўйо́ў пака́звати н'и́мцам партыза́нс'к'и отра́д. З им пойе́халы два н'и́мцы. Зайе́халы воны́ под ли́с, а Степа́н вы́йн'аў п'истол'е́т, обезору́жыў н'и́мцоў, зв'аза́ў им ру́к'и и поўйо́с до партыза́н. У друг'и́ раз вун на сан'а́х прыйи́хаў у Войше́шын. На гу́л'ицы стойа́ў мод'а́р. Степа́н подышо́ў до мод'а́ра, попросы́ў прыкуры́ты, а по́тым покоты́ў на са́н'и мад'а́ра и ўц'и́к, до партыза́н з йазыко́м.

Праз н'и́кол'ко дз'он йи́хаў вон з П'и́сок до Саколо́ва, а наўстре́чу йому часц' н'и́мцаў. Йанко́в'ич ка́же им, што на ху́торы йе партыза́ны. Ловы́ты партыза́н з йим пойи́халы тры н'и́мцы. Дойи́халы воны́ до хутора́, а там партыза́ны зробы́лы заса́ду. Н'и́мцы не моглы́ ўтечы́. Степа́н вы́йн'аў з н'им'е́цк'их аўтама́таў замк'и́, оддáў н'и́мцам аўтома́ты и пасады́ў их у вуз. Ра́зом з йи́мы разв'е́дчык сере́д б'и́лого дн'а прыйи́хаў у Сто́рув до партыза́н. Шмат разо́ў с'м'и́лы розв'е́дчык прыво́дыў до партыза́н н'имца-йазыка́.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута В. І. Нікалаевай і В. Я. Краўчуком.

Батарэя (№ 688)

558 Ге́то було́ тоды́, йак почала́с'а мыкола́йивс'ка война́ и вс'и л'у́ды выйижджа́лы в бе́жынц'и. Йа роскажу́, йак мы выйижджа́лы в бе́жынц'и. В мыне́ був тоды́ мужы́к и дыты́на тры дн'и. Ше була́ мужыко́ва ма́ты, вже стара́йа. Йак стало розв'идн'а́ты, мы ху́тко скла́лыс'а, шо тре́ба було́ л'ипш в доро́з'и, на вуз и пойи́халы. А бул'ш ныц' мы ны бра́лы, бо сказа́лы, мо ху́тко прыду́т в сыло́ н'и́мц'и. Йи́халы мы бул'ш чым шты́ры ныд'и́л'и. В доро́з'и було́ ве́л'мы нычо́го *. Ны було́ де йи́сты звары́ты, ны було́ де помы́ты дыты́ну. Да була́ йакра́з са́мо го́сен', ста́ло холадно́. Зайи́халы мы н'а́ко * в Цары́цын коло́ Во́лгы. Там нашлы́ соб'и́ кварт'и́ру в ходз'а́йина и пробулы́ там мы п'ат' л'ит. По во́ду чыры́з го́ры ходы́лы на Во́лгу. Там забра́лы мужыка́ в солда́ты, а йа з мале́йу дыты́ныйу заста́лас'а сама́*. Було ве́л'мы т'а́шко, хот'и́лос'а додо́му. Йак мужы́к прышо́в з во́йс'ка мы забра́лыс'а йи прыйи́халы. Але мы ныц' ны заста́лы свого́, шо кыда́лы, йак выйижджа́лы в бе́жынц'и. Хлыва́ порyба́лы на дро́ва и спалы́лы. Ха́ты зус'и́м ны було́. Тоды́ мы поба́чылы, шо быда́, да зробы́лы йа́ку мал'е́н'ку ха́тку, купы́лы тылу́шку и ста́лы бу́ты. А тоды́ йак ста́лы два́ты хутыр'и́, то мы вз'ал'и́ соб'и́ хуте́р и пырыйи́халы на його́ в Батыре́й. Зробы́лы ха́ту, хлыва́, пото́м клу́н'у и жыве́мо й за́ре тут.

Запісана ў 1952 г. ад М. Н. Чэркас, 65 г.

А Я ДОМА НЕ БЫЛА

(Жартоўная песня)

559 А йа вдо́ма ны була́,
Тры дн'и ха́ты ны мыла́.
Прыйи́халы ку́пчыкы
С'м'йт'а купова́ты,
Пыта́йуц'а господы́н'и,
Шчо за його́ да́ты.
Хот' купл'а́йте ны купл'а́йте,
По тры гро́шы за хунт да́йте.
Хва́лыт мы́не вс'а роды́на,
Шо йа до́бра господы́н'а.

Запісана ў 1952 г ад П. Н. Грыцук, 48 г.

Ляскавічы

560 В шко́лу йа почала́ ходы́ты у с'им л'ит. Ге́то було́ пры По́л'шчы. Шко́ла була́ в свойу́м сыл'и́, дырыв'а́нна, з мал'е́н'к'имы во́кнамы. У пе́ршом кла́сы гучы́ла учи́тел'н'ица, кото́ру зва́лы па́н'и В'и́с'а. Вона́ мыне́ ве́л'м'и л'убы́ла, но сама́ була́ ве́л'м'и зла́йа. Колы́ хто до́бре ны зробы́в до́машн'у рабо́ту, па́н'и В'и́с'а бра́ла до́вгого к'и́йа и лупы́ла по чум попа́ло, оставл'а́ла по́с'л'е уро́кув и тр'има́ла вс'у нуч. Колы́ ба́т'ко пу́йде на ска́ргу, обла́йе вс'ак и вы́жыне за две́ры. Учы́тыс' було́ тру́дно, бо ны пон'а́тны був по́л'ск'и йазы́к. Шты́ры кла́сы з быдо́йу ко́нчыла. Учы́тыс' хот'и́лос' да́л'ше. В свойу́м сыл'и́ п'а́того кла́са ны було́. Ба́т'ко постара́в'с'а отда́ты в п'а́ты клас на дру́ге сыло́ за шысц' к'иломы́трув и так вс'его́ ко́нчыла п'ац' кла́сов.

Запісана ў 1955 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута М. Н. Война ад М. С. Пракапчук, 35 г.

561 Ге́то ўже було́ давно́. Ходы́лы мы по л'и́сы — грыбы́ збыра́лы. Грыбу́в було́ мно́го, назбыра́лы по́вныйе ко́шык'и и собра́лыс' иты́ додо́мы, ал'е́ по доро́зы слу́чай случы́вс'. То́л'к'и мы зы́шл'и з доро́гы за ко́рчыкы *, йак мойу́ сус'и́дку укусы́ла га́дына. Вона́ ве́л'м'и закрыча́ла. Йа ны зна́ла, шо робы́ты. Тогды́ до нас прыб'и́глы йшче трох л'уде́й. Тогды́ йа тро́шк'и опомета́лас', и мы ста́лы иты́ хучы́й додо́мы, але́ ж мойа́ сус'и́дка додо́мы ны дойшла́. Вона́ упа́ла на по́л'у. Тогды́ мы позва́лы йи до́чку. Йи вз'а́лы на подво́ду и повызлы́ до до́хтора у бол'н'и́цу. В бол'н'и́цы вона́ лежа́ла недз'и́л'и дв'и. По́сл'е ге́того вона́ пол'и́пшала.

Запісана ў 1955 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута М. Н. Война ад Г. Юркевіч, 50 г.

ІВАЦЭВІЦКІ РАЁН

Галік (№ 711)

ЧАС, ПАРА ДАДОМАНЬКУ

(Жніўная песня)

562 Час, пара дадо́ман'ку,
Па́ла раса́ по́жан'ку.
Стары́м ба́бкам ру́чк'и кре́пнуц',
Мало́дачкам дз'а́тк'й пла́чуц',
А дз'е́вачкам в'анк'й вйа́нуц'.

УЖО ЖЫТА ПАЛАВЕЕ

(Жніўная песня)

563 Уже́ жы́то палав'е́йа,
Наш гаспада́р в'ес'ал'е́йа.
Па по́стас'ц'и * пайаджа́йа,
Да же́н'чыкаў прыган'а́йа:
— Жн'е́ц'е, же́н'чык'и, жн'е́ц'е,
Са́мы с'аб'е́ н'е паз'н'е́ц'е,
Н'е дажа́ўшы н'е по́йдз'емо,
Б'ез в'ачѐры н'е л'а́жемо.

БРАТАВАЯ І ЗАЛОВІЦА

(Песня)

564 Братава́йа и залов'и́ца
В чы́стум по́л'и жы́то жа́л'и.
Братава́йа го́рка пла́ча,
Золов'и́ца разважа́йа:
— Н'и плач, майа́ братава́йа.
— Н'и пайду́ йа дадо́ман'ку,
Бо хо́ча с'в'о́к'ер прадава́ц'и
За м'ан'е́ гро́шай пабра́ц'и.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

565 Пы́шна т'е́шча, пы́шна,
Про́ц'иў з'а́ц'а н'а вы́шла.
Ц'и кажу́шка н'и ма́йа,
Ц'и з'а́ц'а н'и зна́йа.
Йес'ц' кажу́шак нав'е́н'к'и,
Пачу́й, з'ац' малад'е́н'к'и.

ОЙ, ДОБРА ТАМУ, ДОБРА, У КАГО СВАЯ МАЦІ

(Песня)

566 Ой, до́бро таму́, до́бро, у каго́ свайа́ ма́ц'и,
Выпраўл'а́йа дачку́ на ўс'у ноч гул'а́ц'и.

— Гул’а́й, гул’а́й, до́чка, хоц’ ус’у́йу но́чку,
Йак бу́дз’а с’в’ита́ц’и, идз’и́ кладз’и́с’а спа́ц’и.
— Встава́й, сынава́йа, встава́й, малада́йа.
Ужо ку́ры п’е́л’и, зазу́л’а кава́ла.
— А ты ж свайу́ дачку́ спа́ц’и палажы́ла,
М’ан’е́ маладз’е́н’ку зара́н’н’а узбудз’и́ла.
Бада́й ты, с’в’акро́ўка, будз’и́ц’ н’и дажда́ла,
Йак йа маладз’е́н’ка ўс’у но́чку н’и спа́ла.

Запісана ў 1955 г. Л. Ф. Шаталавай.

Альша́ніцы (№ 714)

БАГАТЫ І БЕДНЫ

(Казка)

567 Жыў бага́ты и б’е́дны. Чалав’е́к бага́ты л’ичы́ўс’а разу́мным, а б’е́дны — дурны́м.

Разу́мны аб’ижа́ў дурно́га ус’и́м. Йон у йаго́ забра́ў ко́н’ей, каро́вы. Дурны́ зус’и́м зб’адн’е́ў.

У дурно́га была́ йашчэ́ дра́хлайа кабы́лка. На ге́тай кабы́лцы пайе́хаў зарабл’а́ц’ гро́шы ў л’ес, па дро́ва. Накла́ў — кабы́лка н’е в’аз’е́. Дурны́ б’иў-б’иў йайе́, ды заб’и́ў. Садра́ў ску́ру, укла́ў у су́мачку и пайшо́ў па в’о́сках.

Зайшо́ў да адно́й жанчы́ны, а ў ге́тай жанчы́ны с’адз’е́ў дз’ак за стало́м и вып’ива́ў. Жанчына схава́ла м’н’а́са, хл’еб, во́дку за п’еч, а дз’ак схава́ўс’а ў сунду́к. Ге́ты чалав’е́к с’еў на пры́с’бу и дачака́ўс’а гаспадара́. Ху́тка прыйе́хаў гаспада́р з по́л’а. Чалав’е́к папрас’и́ўс’а пераначава́ц’. Гаспада́р пус’ц’и́ў и прыглас’и́ў в’аче́рац’. За в’аче́рай разгавары́л’ис’а. Ге́ты чалав’е́к сказа́ў, што ў йаго́ йос’ц’ су́мачка, йака́йа ус’о ба́чыц’, ўс’о мн’е ка́жа. Йа прытул’у́ ву́ха, йана и ска́жа мн’е пра ўс’о. Гаспада́р папрас’и́ў, каб йана́ и пра йаго́ жыц’ц’о́быц’ц’о́ расказа́ла.

Геты чалав’е́к прытул’и́ў ву́ха да су́мачк’и и расказа́ў, што у сундуку́ с’адз’и́ц’ чорт, а за п’е́чкай стаи́ц’ во́дка, м’н’а́са, хл’еб. Гаспада́р даручы́ў ге́таму чалав’е́ку адв’е́зц’и сунду́к утап’и́ц’. Дз’ак даро́гай про́с’ицца вы́пус’ц’иц’ жыво́га. Дайе адз’ин г′а́рн’иц, два, тры зо́лата. Вос’ ге́ты чалав’е́к и згадз’и́ўс’а вы́пус’ц’иц’ дз’а́ка за тры г′а́рцы зо́лата.

Вос’ прышо́ў дамо́ў ге́ты чалав’е́к-дурачо́к и пасла́ў ма́ц’и да бага́тага пазы́чыц’ г′а́рца м’ерац’ зо́лата. Ге́ты пан нама́заў смало́й дно г′а́рца и даў. Н’е́кал’к’и кап’е́йек зо́лата прыл’и́пла да дна г′а́рца. Бага́ты пан рашы́ў запыта́цца, дз’е ўз’аў дурачо́к зо́лата. Дурачо́к адказа́ў, што ў апц’е́цы дал’и́ за ску́ру. Бага́ты п’ераб’и́ў свайи́х ко́н’ей, аблуп’иў и пан’о́с здава́ц’ ску́ры. Йаго́ там абсм’айа́л’и.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута В. Дашчыкам і В. Крэчка.

Хадакі (№ 719)

ОЙ ДАЎНО, ДАЎНО Я Ў СВАЕ МАЦІ БЫЛА

(Старая песня аб жаночай долі)

568 Ой даўно́, даўно́ йа у свайе́ ма́ц'и была́.
Ужо ж майа́ даро́жка чарато́м зарасла́.
Дз'е ш м'ан'е́ ма́ц'и судаша́ц' * бу́дз'е?
У кан'е́ц бо́ру судуша́ц' бу́дз'е, у кан'е́ц бор.
Дз'е м'ан'е́ ма́ц'и частава́ц' бу́дз'е?
Частава́ц' бу́дз'е у кан'е́ц сто́лу.
Частава́ц' бу́дз'е и пыта́ц' бу́дз'е,
Чы до́бра мн'е с чужы́м ро́дам жы́ц'и.
Пас'е́йу гаро́х пам'и́ж даро́гам'и,
Хто идз'е́, йе́дз'е, гаро́ху скуб'е́,
М'ан'е́ маладу́йу ка́жды закл'ан'е́.

568а Мой дз'ед раска́зваў, што н'е́кал'и у на́шу в'о́ску прышл'и́ тры браты́ — М'ирано́ўск'ийа з К'ийева. Бо, н'е ка́жучы у ха́ц'е, у К'ийеве была́ хал'е́ра. Два браты́ был'и́ н'евысо́к'ийа, с'аре́дн'ага ро́сту, а тре́ц'и — высо́к'и-высо́к'и. З йаго л'у́дз'и у в'о́сцы см'айа́л'ис'а, и йон пайшо́ў наза́д у К'ийеў, а два браты́ аста́л'ис' у на́шым с'ал'е́. Ад ге́тых брато́ў М'ирано́ўск'их и в'адз'е́цца майа́ фам'и́л'ийа.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Р. А. Андрасюк і Е. Марціновіч ад В. Міраноўскага, 78 г.

ЛАГІШЫНСКІ РАЁН

Каўняцін (№ 763)

МАРО́ЗКА

(Казка)

569 У ма́чохы була́ па́нчерыца и ру́днайа дочка́. Ру́днайа шчо ны зро́быт' — за усе́ йийи́ гла́д'ат' по голу́ўцы ды прыгово́рвайут': розу́мныца! А па́нчерыца йак не го́дыт', нычы́м не уго́дыт' — усе не так, усе не до́бре. А тре́ба пра́ўду сказа́ты, д'иу́чы́на була́, — зо́лото; у до́брых рука́х вона́ б, йак сыр у ма́слы кача́ласа, а у ма́чохы ка́жын ден' сл'оз'мы́ умыва́ласа. Шчо робы́ты? В'и́т'ор хоч пошумы́т', да заты́хне, а стара́йа ба́ба росхо́д'ицца, не ху́тко уйме́цца, усе́ бу́де прыдумл'а́ты да зу́бы чеса́ты.

И прыду́мала ма́чоха па́нчерыцу з двора вы́гнаты.

— Везы́, везы́, ста́рый, йийи́, куды́ хо́чеш, коб мойи́ о́чы йийи́ не ба́чыл'и, коб мойи́ у́шы об йуй не чу́л'и; да не везы́ до свойи́х у те́плуйу ха́ту, да у чы́стойе по́л'е на треску́нморо́з.

Ста́рый затужы́ў, запла́каў, ал'е́ посады́ў дочку́ на са́ны, хот'и́ў прыкры́ты гу́н'койу * — и то побойа́ўса, повйу́з бездо́мнуйу у чы́стейе по́л'е, скы́нуў на гу́рбу, перекресты́ў, а сам хучый до до́му, коб о́чы не ба́чыл'и до́ччынойи сме́рты.

Остала́са б'и́днен'ка, тресе́цца и тыхе́н'ко мол'и́тву гово́рыт'. Прыхо́дыт' Моро́з, подска́квайе, на хоро́шу д'и́ўку погл'а́двайе.

— Д'и́ўка, д'и́ўка! Йа Моро́з-Чырво́ный нус.

— До́бре! Прыхо́д', Моро́з! Зна́чыт' буг тебе́ прын'у́с по мойу́ ду́шу гры́шнуйу.

Моро́з хот'и́ў йийи уда́рыты и заморо́зыты, але пол'убы́л'иса йому́ йийи ре́чы, шко́да ста́ло, кы́нуў вун йуй кожу́ха. Одыну́ласа вона́ у кожу́х, пудку́рчыла но́гы, седы́т'.

Зноў прышо́ў Моро́з, подска́квайе, на хоро́шу д'и́ўчыну погл'а́двайе. Моро́з прын'у́с хоро́шуй д'и́ўцы ку́фер высо́кый и ва́жкый *, по́ўный ус'а́кого пры́даного. Ус'и́ласа вона́ у кожу́шку на ку́фрыку така́йа вес'о́лен'кайа, така́йа фа́йн'ен'кайа.

Зноў прышо́ў Моро́з. Вона́ його́ прывыты́ла, а вун йуй подары́ў сук'е́нку, шы́туйу серебро́м и зо́лотом. Вона́ и ста́ла така́йа краса́выца, така́йа хорошу́ха!

Седы́т' и пе́сн'и спыва́йе!

А ма́чоха по йуй помы́нк'и спраў́л'а́йе. Напекла́ бл'инцу́ў.

— Иды́, мужы́к! Везы́ хова́ты свойу́ дочку́!

А соба́чка пуд столо́м:

— Гаў-гаў! Старо́го дочку́ у зо́лоты, у серебры́ везу́т', а старо́йи женыхы́ не беру́т'.

— Моўчы́, дурна́йа! На бл'инца́, скажы́: «Старо́йи дочку́ женыхы́ о́з'мут', а старо́го одны́ косточкы прывезу́т'».

Соба́чка зйи́ла бл'инцы́ да зноў:

— Гаў-гаў! Старо́го дочку́ у зо́лоты, у серебры́ везу́т', а старо́йи женыхы́ не беру́т'.

Стара́йа и бл'инцы́ дава́ла, и бы́ла йийи, а соба́чка усе свойе́.

Скры́пнул'и две́ра, оччыны́л'иса две́ра, несу́т' ку́фер высо́кый ва́жкый, иде́ па́нчерыца — па́н'а-па́н'ей зз'а́йе!

Ма́чоха гл'а́нула и ру́кы росшчепы́ла:

— Ста́рый, запрага́й другы́йе ко́ны, везы́ мойу́ дочку́ хучы́й. Посады́ на те ж по́л'е, на те́йе ж м'и́сте».

Повйу́з ста́рый на те́йе ж по́л'е, посады́ў на те́йе ж м'и́сте. Прышо́ў и Моро́з. Подывы́ўса на свойу́ го́ст'у, поскака́ў, а до́брых слу́ў не дожда́ў, розгн'и́ваўса, уда́рыў йийи и заб'и́ў.

— Ста́рый, иды́ мойу́ дочку́ прывезы́, л'ихы́йе ко́ны запражы́, да са́ны не повал'и́, да ку́фер не загубы́.

А соба́чка пуд столо́м:

— Гаў-гаў! Старого дочку́ женыхы́ оз'му́т', а старо́йи у мешку́ ко́сточкы везу́т'.

— Не муты́! На пырога́, скажы́: «Старо́йи у зо́лоты, у серебры́ везу́т'».

Одчыны́л'иса две́ра, стара́йа вы́бегла зустреча́ты дочку́, ал'е́ замы́с' йийи обн'ала́ холо́днейе т'и́ло. Запла́кала, заголосы́ла, ал'е́ пу́зно.

Запісана ў 1951 г. студэнткай Пінскага настаўніцкага інстытута Л. Лінкевіч.

Чухава (№ 764)

КУ́ПІН

(Казка)

570 Пошлы́ д'иўкы́ купа́тыса, поск'ида́лы сорочк'и́. Прышлы́ наклада́ты сорочк'и́, у однойи д'иўкы́ зл'из гуж [вуж] на сорочку́. Вона́ ка́же: «Гуж, зл'ез' з мойи сорочк'и́».

А вôн ка́же: «Йак пуйде́ш за́муж за мене́, то зл'и́зу з сорочк'и́».

Вона́ ду́майе: «За гу́жа не пуйду́, а скожу́, коб зл'из, бо стра́мно пройт'и́ без сорочкы́».

И вун зл'из. Вона́ прыхо́дыт' до до́му и ма́теры усе́ раска́звайе йето д'и́ло. Ма́теры раска́звайе, а гужы́ йиду́т' по ту д'и́ўку. Вона́ узл'и́зла на п'ич, захава́ласа. З пе́чы знеслы́ йи понеслы́. Ву́н бу́ў royо́м. Волше́бныца прокл'ела́ — стаў гу́жам. Зан'у́с у гнездо́, у нуру́ пуд зе́мл'у. Вон стаў челов'и́к, не гуж.

Прожы́ў шêст' годôў и дво́йе дет'е́й маў: хло́пчык и д'и́ўчынка. Схот'êла до ма́теры у го́сты с дет'мы́. Вона́ ка́же: «Заведы́ мене́». Вун вы́нес йайе́.

— Иды́ ты, а йа не пуйду́, бо йа бу́ду гу́жом.

Тепе́р ста́ла пыта́ты: «Йак тоб'и́ сказа́ты, коб ты ўз'аў наза́д, йак тебе гука́ты *».

— Зва́тым'еш мене́ Ку́пын, то йа тебе́ воз'му́.

Ма́теры раска́звайе: «У такы́м и такы́м м'ист'и».

Ма́ты слу́хайе йи маўчы́т'. По́сл'е ма́ты за сек'и́ру йи на то м'и́сте пушла́, гукну́ла: «Ку́пын». Вон вы́лез, а ма́ты сек'и́ройу го́лову отс'и́кла. Прыхо́дыт' ма́ты до до́му и до́н'и раска́звайе, шчо йа с'и́кла гу́жа, твойго́ челов'и́ка. Гукну́ла Ку́пын йи зас'и́кла.

До́чка у плач, у крыч: «Зас'и́кла, йи не бу́ду жы́ты у тебе́ йа. Усеро́ўна йа пу́йду».

Зробы́ласа та́йа до́чка зозу́л'койу, полыт'êла йи д'и́ўчынка ла́стовочкойу, а хло́пчык солов'е́йкойу. И вона́ свуй в'ик зове́ «Ку́пын». Вот зачы́м не мо́жно бы́ты солове́йка йи зозу́л'ку. Вона́ усе́ крычы́т' «Ку́пын».

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Мінскага педінстытута Н. В. Сіняк і Л. В. Свірыд ад Г. В. Рабкавец, 46 г.

ЛУНІНЕЦКІ РАЁН

Лахаўка (№ 804)

571 (*) Мн'е годо́ў пйа́ц', бо́л'ш н'е було́, йек жел'е́зну доро́гу ге́ту роб'и́л'и, то и йа хойла [хадзіла] тогды́. По́мн'у ашче́, йек пе́рвы з'емл'еме́р ишо́ў, а пото́м пройшл'и́ з'емл'еме́ры да й начал'и́ сы́пац'. Мо гадо́ў с'емдз'ес'а́т, йек ге́ттак'и жел'е́зна доро́га. А, ба́ло, на́шыйе дз'е́ды то ў П'и́нс'к воза́м'и йе́здз'ил'и. Вот и́менно н'е зна́йу до П'и́нс'ку к'ило́метроў йек'и́х с'емдз'ес'а́т мо, а мо бол'ш бу́дз'е. У Ла́хв'и буў боза́р и ц'епе́р йе! От, хто ма́сло ву́н'ес'е, а хто што́. В'е́чно вон буў у Ла́хв'и. Ге́то ўв'есно́йу. От н'едол'е́ко за колхо́зным дворе́м. Гето соло́мойу накры́то було́ — то беда́ була́. Йек одз'и́н чолов'е́к згоры́ц', то хоц'а́ йе кому́ прыв'ес'ц'и́ дз'еровйи́н, а ге́го ка́ждому тре́бо. Садо́ў чым ма́ло? Тым, што пожаре́ ча́сто бул'и́. Горы́ц'. Хто повус'е́л'ваўса на хуторе́, то зав'ел'и́ сатк'и́.

Го, Мороча́нка. Гран'и́ца була́ по Мороча́нк'е. Так гово́рец'. З'емл'а́ плоха́йа тут, ал'е хл'еп йе́. Дз'ержа́л'и лошадз'е́, бук'и́. По бо́л'шуй ча́с'ц'и ка́жуц' у нас бук. Па́ру воле́ запро́х.

Запісана ў 1954 г. студэнтам Мінскага педінстытута М. С. Васілеўскім.

ВЫСОКАЎСКІ РАЁН

Амелянец

572 Сыло́ на́ше называ́йиц'ц'а М'ил'инцо́м. Раны́й на ге́тум м'и́с'ц'и стуйа́л'и л'иса́, булута́ и вуде́лыс'а ты́л'ко де́к'и зв'и́ры. Ну и на с'о́йе * м'и́с'ц'е прышо́в М'ил'е́н з гру́пуйу мыжык'и́в, нач'е́в руба́ты л'ис, гандл'ува́ты йим и наду́мав пубудува́ты субы́ ха́ту. А за йим начал'е́ стро́итыс'а и дру́г'и л'у́ды. Ну и так пулуже́л'и́ нача́ло на́шуму сыло́вы. Пане́ с'уда́ ны ба́рзо загл'ада́л'и, бо зымл'е́ ны зус'и́м була́ урудл'е́ва, л'у́ды б'ил'шуйу ча́с'ц'у худе́л'и на за́рубутк'и ду паны́в в Вирхо́в'ич'и и ду буга́тых кулак'и́в. Пучт'и́ вс'и буле́ ныгра́мутны. Раны́й зус'и́м ны було́ шко́лы, и уткре́л'и йийи́ уже́ пузны́й, но и то ма́ло худе́л'и.

Пры По́л'шы було́ ште́ры кла́сы, ал'и́ ж шо, нау́чац'ц'а чыта́ты и п'иса́ты, и б'и́л'ш нычо́го. Ны то́йе, шо за́ра.

Запісана ў 1956 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута М. Л. Яцкевічам ад Т. В. Казак, 63 г.

Кале́нкавічы (№ 652)

ДЗЕ Ж ТЫ, ХМЕЛЮ, ЗІМАВАЎ

(Песня)

573 — Де ш ты, хме́л'у, зымова́в,
Шо й ны розвыва́вс'а.

Де ш ты, хло́пче, ночова́в,
Шо й ны розува́вс'а.
— Зымова́в йа, зымова́в
В л'и́сы пры вул'шы́ны,
Ночова́в йа, ночова́в
В га́рнои дивчы́ны.
— Ой нычо́го *, хло́пче, ро́быш,
Шо по но́чам хо́дыш.
Журы́лыс'а дывчын'е́та,
Шо ты шко́ду ро́быш.
— Ой ходжу́ йа, ходжу́
И буду́ ходы́ты.
Бу́ло мыне́, мо́йа ма́ты,
В с'им л'ит ожыны́ты.
— Чы йа то́б'и ны дава́ла,
Чы йа бороны́ла,
Бу́ло со́б'и жыныты́с'а
Йак но * нароўы́ла.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад Н. Зазулька, 42 г.

574 К'и́л'ко л'ипш и высыл'и́й ста́ло жы́ты в колхо́зовы. Йак запомынта́иш, бува́ло, то ны було́ во́л'нойи мыну́тк'и. Пры́де л'и́то, пока́ ты́мы серпа́мы пужне́ш, пока́ збыре́ш по́л'а, то вже хуч'и́й тре́ба копа́ты карто́плы. Карто́плы ны всп'и́иш вы́копаты — вже зыма́. Зымо́йу тре́ба молоты́ты и вс'о круго́м йак ны одно́, то дру́ге. А к'и́л'ко че́су тре́ба було́ пре́сты, тка́ты. Ц'и́лымы вечур'е́мы и дн'е́мы прос'е́джовалы дывчыне́та за коворо́ткамы *. Топ'и́ро зус'и́м ны то́йе: пры́де л'и́то, то вы́йдут жнываˊрк'и, то шче и комба́йн. Робо́та на по́лы аж гуде́. Хо́д'ат л'у́де и т'и́лко вйе́жут гото́вы жмын'и́. За коворо́ткамы тоже н'и с'ид'е́т, бо топ'и́ро хвата́йе ра́знойи мате́рыйи, коб купы́ты. В колхо́зе забо́т'ат'с'а обо вс'и́м, на́выт прыво́з'ат в сыло́ к'ино́, чого́ колы́с' ныхто́ и ны чув. Тыпе́р в свобо́дный час мо́жн'а пуйт'и́ вс'им — йак стары́м, так и молоды́м — в к'ино́ и там повысылы́тыс'а.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад М. Пылік, 53 г.

Бярозаўка (№ 654)

У КАНЦЫ ГРЭБЛІ ШУМЯЦЬ ВЕРБЫ

(Песня)

575 В кунцы́ⁱ гре́блы шум'йа́т ве́рбы, шо йа насады́ла.
Ныма́ то́го козаче́н'ка, шо в'и́рно л'убы́ла.
Ныма́ йо́го то й ны бу́де — пойи́хав в Оде́су.
Ска́зав, ро́сты, дывчыно́нько, на другу́ю ве́сну.
Ды́ⁱвка ро́сла, пыро́сла, по́том пыры́ста́ла,
Жда́ла, жда́ла мылын'ко́го, шэ й пла́каты ста́ла.

Пла́чте о́чы, пла́чте ка́ры — та́ка ва́ша до́л’а.
Пол’убы́ла козаче́н’ка — була́ ва́ша во́л’а.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута О. Саўчук і В. Кузуб.

Ра́сна (№ 657)

576 У нас ран’и́й то було́ так: йак утдава́л’и д’и́вку за́муж, то уб’иза́т’ил’но шоб вынча́лас’. В субо́ту уже уна́ хо́дыт скл’ика́йе густе́й и пыку́т курува́й, а в ныды́л’у ра́на иду́т ду вынц’у́, по́сл’е чуго́ уже е́йны го́сты и мулудо́го гул’а́йут в йейи́. Руз-д’и́л’ит курува́й, тугды́ иду́т на пуныд’и́лок ду мулудо́го, в е^{и}го́ гул’а́йут ц’и́лый пуныд’и́лок, а то и ву вто́рок.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад Н. Лукашук.

577 В со́рок дру́гуму гудо́вы прышл’и́ в Ра́сну не́мцы. Вс’их л’уде́й пувыган’а́л’и з хате́й и самы ста́л’и гуспуда́рыти. Выру́бл’увал’и сады́ и вс’о де́рыво, йако́йе русло́ кулу ха́ты, бо буйа́л’ис’ так парт’иза́н, а вуны́ то́йе зна́л’и, шо парт’иза́ны мо́гут хува́тыс’ за го́л’амы. Не́мцы гра́был’и л’уде́й, забыра́л’и уде́жу, хл’иб, шв’е́йны машы́ны, а нашчо́ ж им то́йе здало́с’а, хто их зна́йе. Але сурувно́ ны вуспо́л’зувал’ис’ чужы́м дубро́м. Так им и тре́ба.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад А. С. Карпук, 70 г.

Зале́ссе (№ 658)

578 Топ’и́ро л’у́ды жыву́т л’и́пый, чым йак кол’и́с. В колхо́з’е дужо л’о́кшый робы́ты, чым на господа́рцы, бо тыпе́р трахтор’а́мы ору́т’, а бува́ло встава́л’и^{ы} чут’ св’ит, робы́л’и^{ы}, йак волы́, ходы́л’и в оде́жы свойе́йи робо́ты. А йа вже стара́йа-прыстара́йа, а ходжу́ в ку́пчуй ко́фты. Ны пр’аду́т’ тыпе́р по но́чах, йак кол’и́с’, и вс’и обу́ты и оде́ты. А ран’и́й на св’а́то ны ка́ждый м’ив чырывы́кы. Што було́, йа вс’о по́мн’у. Тыпе́р ны гл’ад’а́т’ ны пйа́тныц’, ны сырыды́, а бува́ло ро́быш, ро́быш, аж п’идт’а́гне тыбе́, ал’и тырпы́ш. За цары́зма було жу́тко, бо ж служы́л’и в солдатах по два́ццыт’ пйат’ л’ит, а пры́де з во́йска, то його и в сыл’и́ ны прыйма́йут. Ха́ту в сыл’и́ ставл’а́ты ны дайу́т, бо вже в’ин ро́быц’ц’а чужы́м. Ой, бо́же, шчо и говоры́ты, тыпе́р ды́ты у́чат’, тыпе́р нау́ка, кал’иту́ра [культура]. Ран’и́й, бува́ло, половы́на л’у́ды рабы́х було́. Вс’о́ так’и́йи страшы́йи хворо́бы: ву́дра [адзёр], шкарлаты́на, ву́спа [воспа]. Тыпер зус’и́м дру́г’е жы́ц’ц’е.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Л. І. Якубук і Н. А. Шумік ад У. Радыванюк, 100 г.

КАМЯНЕЦКІ РАЁН

Выгнанка

579 Колы́с' зус'и́м було́ ны так, йак тыпе́р; жыз' була́ ны така́йа. Йа була́ у ма́тыра ны одна́. Шче було́ у ме́не дв'и сыстры́ ме́н'шых и оды́н брат. Йа була́ са́ма ста́рша. Дл'а ме́не прыхо́дылос'а мн'и́го робы́ты. Йа ходы́ла на за́работк'и до па́на в майо́нток. Ба́т'ко муй ра́но уме́р. Пото́м йа вы́шла за́муж в вылы́ку сымйу́, де тре́ба було́ такса́ма робы́ты на ўс'у сымйу́. Сыстра́ мойа́ то́же вы́шла за́муж в то́йе са́ме сыло́, шчо й йа. У йей то́же була́ вылы́ка сымйа́. В мойого́ чолов'и́ка було́ шче шты́ры браты́, кото́ры то́же булы́ жона́ты. Муй чолов'и́к був сыре́дн'им. Ста́ршы браты́ рышы́лы нам нычо́го ны да́ты, на́в'ит и зымл'и́ то́же ны далы́. Тогды́ мы рышы́лы пода́ты тако́йе д'и́ло в суд, а колы́с' суд був на сторон'и́ бога́тых.

Запісана ў 1955 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута О. Саўчук ад У. П. Андрэюк, 60 г.

Дзмітравічы (№ 653)

ЖАРТ

580 — Куды ш йиде́ш, мыл'ён'к'ий?
— До Ка́мын'ц'а.
— Подвызы́ мы́не, мыл'ён'к'ий.
— С'ада́й зза́ду, ны полома́й наса́ду.
— Шо ты ку́пыш, мыл'ён'к'ий?
— Мышо́к грушо́к.
— Дай мн'и однéн'ку.
— Одну быры́, фо́стыка з'йисы́, а гру́шку
назáд отдасы́.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад В. Каленік.

Войская (№ 655)

ЗАКУВАЛА ЗЯЗЮЛЕНЬКА БЛІЗКА ПЕРАЛОГУ

(Песня)

581 Закува́ла зазуле́н'ка блы́с'ко пырыло́гу.
Ны шыху́йе * пры́ймаковы из пе́ршуго ра́зу.
Пушо́ў б'и́дный пры́ймачен'ко ў по́л'е ура́ты,
В'ин забу́ус'а из субо́йу хл'и́ба, со́лы вз'а́ты.
Уре́, уре́ пры́ймачен'ко доура́вс' до лу́га,
Выпрага́йе сы́вы ко́ны з жыл'и́зного плу́га.
Выпрага́йе сы́вы ко́ны, пусты́ў на дубро́ву,
А сам б'и́дный пры́ймачен'ко то й пушо́ў дудо́му.

Иде б'йдный прыймачен'ко до нувейи хаты,
Аж выходыт стара тешча: «Иды дрова рубаты».
Рубаў, рубаў прыймак дрова, стукнуў у кулоду,
Аж выходыт його жыинка: «Иды, прыймак, по воду».

ЗАГАДКІ

582 Кругом йамы стуйат з к'ийамы [ядуць]. Ны окон, ны двырей — поўна хата л'удей [гарбуз]. Брат брата сыче, б'йла кроў тыче [жорны]. Поўный хл'ивец' б'йлых овец', а пусыредыны стуўпец' [зубы і язык].

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

Хмелева (№ 661)

583 Давн'ийй ны так було, йак тыпер. Колыс' ны було такых св'йтлых хат, йак тыпер, а булы курныйи хаты. Бувало йак затопыш в хаты, то с'в'йта ны выдно от дыму, прамо очы выйидайе, а в хаты чорно-чорно. Ны було ны г'азы, ны ламп, а палылы лучыныйу. Бувало, йак пойидыш в б'ир, заплатыш рубел' графовы Грабовскому, то в'ин розрышыт накопаты ц'йлый в'из лучыны, то хватыт на ц'йлу зыму. Запалок тоже ны було, а добувалы огон' крысыдламы. Бралы крамын', вырбове порохно и стал'нуйу подкову и йийу крысалы по кромынові. Порохно начынайе жар'йты, и так добувалы огон'.

Дав'н'ийй на хл'иб мололы т'ил'ко в жорнах. Бувало, йак станут двох на ц'йлый ден' коло жорней, то змел'ут ц'йлый шанок *. А хл'иб пыклы такымы булкамы, йак кол'оса. Гвоздз'ув, жыл'изных тоже ны було, а робылы з дерва; пылув тоже ны було, а кололы дерво на хату сокырамы.

Запісана ў 1952 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута П. Р. Манько ад У. Германовіча, 78 г.

Вярхі (№ 692)

584 В йакому роковы гете було, бат'ко добре ны знайе. Д'йдовы тогды було штырнац'ц'ац' л'ит. Ходыв в'ин на роботу з Вырх'йв до Прускы, бо в Прус'ц'и жыв пан. Вставав шче темно, бо тре було иты пытнац'ц'ат' в'орст. Йесл'и д'ит колы опоздайе на роботу, то його клалы на бочку и сыклы бызунамы. Каждый тыжден д'ит ходыв до пана по тры дн'и, а тры дн'и робыв соб'й. А шчо м'ий д'ит йив, шчоп в'йте * зналы. Набырав в торбочку картопл'ув з лупынамы й хуч'ийй б'их на роботу. Там в'ин мусыв намолотыты метер * жыта. Идучы додому, в'ин йив картопл'и, бо на роботы ны було колы йисты. Лупыны в'ин кыдав по дороз'и, а за йим, и йакыйи л'уде ходылы разам, лыт'йлы вороны, крукы * и збыралы лупыны з вараных картопл'ув.

Одны́м сло́вом, жы́ты, ны мо́жно було́. Хл'и́ба д'ит тогды́ й ныку́шав, а йе́сл'и хто напыче́, то ны з жы́та, а с пырыйу́. По́сл'е д'ит подр'и́с и заду́мав ожыны́тыс'а Ба́т'ко и ма́ты д'и́довы пойи́халы до д'и́вчыны, запылы́ йиий. Д'ит м'ий д'и́вчыны те́йи й ны ба́чыв. У назна́чаный срок йи́халы до це́ркввы вынч'а́тыс'а. Там д'ит оба́чыв молоду́йу, а вона́ кул'га́ва. Д'ит подн'а́в шум — ны хочу́ жыны́тыс'а. А ба́т'ко д'и́ду [дзедаў бацька] йак гукну́в, йак сту́кнув, ды прыгрозы́в до́бре, ажно́ д'ит и сгласы́вс'а. Ну, в'адо́ма, йак воны́ жылы́, колы ны по сгла́с'с'у побра́лыс' *. Але ш ны йих була́ во́л'а.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута А. Ф. Крыўчэнем і А. М. Царуком ад Ф. Н. Крыўчэні, 74 г.

Яко́ўчыцы (№ 695)

ОЙ, СОНЦА, СОНЦА ЯСНАЕ

(Жніўная песня)

585 Ой, со́нце, со́нце йа́снойе^{и},
Дес' ты ны бу́ло у найим'и́,
Шчо ны спогода́йиш тыпе́р мн'и.
Ишла́ йа в по́ле свыта́ло,
Иду додо́му смырка́йе^{и}.
Ишла́ йа в по́ле с сыно́чком,
Иду додо́му с выно́чком.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

586 Сб'и́рнайа суб'и́тка наста́ла,
Молода́йа подру́шкы сабра́ла.
И посадовы́ла р'ада́мы
По-за тысовы́мы стола́мы.
А сама́ с'и́ла мы́жы йих,
Спусты́ла руче́н'кы до зымл'и́.
И на руче́н'кы дывы́цц'а *:
— Ой, ру́чкы мойи́ быле́н'кы,
Чы бу́дыте в св'ико́рка таке́н'кы.
Ой почу́в то́йе^{и} св'ико́рка:
— Ой йак бу́дыте годне́н'кы,
Бу́дыте в св'ико́рка таке́н'кы.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

587 (*) Йак фронт прохо́дыв, йак на́шы н'и́мц'ув гна́лы, то бойи́в велы́кых ны було́. Але йим достава́лос'а от нас. Нашы хло́пцы до́бре йих хрысты́лы. Много л'уде́й з на́шого сыла́ було в порт'иза́нах.

Тепе́р куды́ учытел'а́м л'окш учы́ты. Колы́с' в'ин ц'и́лый ден' учы́в, а тыпе́р у́чат попырым'и́нно. Йа сам йак ходы́в в

шко́лу, то ц'и́лый ден' учы́вс'а. Дес' прыбыжы́ш сыре́д дн'а, пойисы́ и зноў до ве́чора в шко́лу, а учо́ба была г'и́рша, йак тыпе́р.

Колы́с було́ ны так. Йак йа була́ мале́йу, то ходы́ла в по́л'-ску шко́лу одну́ зы́му. Учы́тыс' було́ ве́л'мы т'а́жко на чужы́й мо́вы. Учы́т'ил'н'ица нас ны л'убы́ла и называ́ла пога́нымы хло́памы. Б'ил'ш йа до шко́лы ны ходы́ла, бо гл'ад'и́ла дыты́ну. Тыпе́р в мыне́ чѐтвыро дыте́й. Ста́ршый сын хо́дыт' в чытве́ртый клас, у́чыц'ц'а до́бре, и йа над'и́йус', што в'ин око́нчыт' ны ты́л'ко сыре́дн'у, але и вы́шчу шко́лу.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад розных асоб.

БРЭСЦКІ РАЁН

Сычы (№ 663)

588 Выс'и́л'л'е у нас адра́зу пачына́йиц'ца так: йи́дыш до н'ев'е́сты и быре́ш дружка́. Захо́дыт' фа́ктор * и пыта́йе, што йе до прода́н'н'а. П'йут' во́тку, а пото́м уже гово́рат' про поса́х.

В ден' выс'и́л'л'а молода́йа йиде́ до сыбе́, а молоде́ц' до сы-бе́. У д'и́ывчыны гул'а́йут, то тре́буйут' бары́ш. У ха́ты встре-ча́йут' молодо́го во́ткыйу закра́шынойу. Наконе́ц' д'и́л'ат' ко-рова́й. Наза́втра йиду́т' до молодо́го и гул'а́йут' и д'и́л'ат' ко-рова́й. Молода́йа ны ма́йе пра́ва ыты́ до ба́т'ка до ныд'и́л'и. По́том йиду́т' вс'и ра́зом в госты́ну и гул'а́йут'.

ЗАГАДКІ

589 От чого́ ка́чка пла́вайе? [ад берага]. Йако́го в л'и́сы най-б'и́л'ш де́рва? [круглага]. Йако́го найб'и́л'ш в р'и́ццы кам'и́н-н'а? [мокрага]. В одн'и́й чу́рцы дв'и пычу́ркы [нос]. К'и́л'ко на не́бы зо́рочок, т'и́ыл'ко на зымл'и́ ды́рочок [іржэўнік]. Кру́г-л'е́н'ке, мале́н'ке, а чырыз ха́ту ны пырыкы́ныш [вока]. По́вна ха́та вороб'и́йив и вс'и быз хвост'и́в [сукі на дрэве].

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Жу-чык і Максімовіч.

Казловічы (№ 664)

590 Хл'иб пычу́т по-ра́зному. Йест' такы́й, шо рошчын'а́йут' його́ на́нуч на квасо́вы, алы такы́й хл'иб выхо́дыт ве́л'ма кы́с-лый. А мы пыче́м так: быре́м мы́сочку мукы́, запа́руйим гар'е́-чыйу водо́йу и ту́йу запа́рку розво́дым у вод'и́, и та́йа запа́рка стойи́т' д'он два, тры. Колы́ вже вона́ начне́ шыпыр'и́ты, то ве́л'ме па́хне — про́сто выно́м. Тогды́ на туй запа́рцы на́нуч ро́бым мал'е́н'ку пудрошчы́ночку. Ра́нын'ко шче раз пудра-

шчы́ным. И в'ин тогды́ так ху́тко схо́дыт', про́сто вочовы́д'. Пото́м уже рошчы́ным, ск'и́л'ко тре́ба, на пе́чыво. И йак до́бре зы́йде, пырышыпыры́т', тогды́ начына́йем мысы́ты. Йак мы́сыш хл'иб и пон'у́хайиш його́, то в'ин так па́хне, йак сп'ирт. По́сл'е того́ йак замысы́лы, в'ин ху́тко схо́дыт'. Тогды́ наклада́йим в бл'а́хы. В бл'а́хах, чут' тро́шкы пуды́ймыцца, и садж'е́йим в п'ич. В пыч'и́ в нас сыды́т' два с половы́нойу часа́. В е́н'чых мен'ч — то йак до хл'и́ба. И тогда́ выхо́дыт' хл'иб — про́сто чу́до. Ныма́ ны зака́лу *, ныц. За́пах хоро́шый. Йак завозе́м в го́род такы́й хл'иб, так там його́ шчыта́йут' л'ипш чым за бу́лку. Воны́ про́сто оддайу́т' б'и́лый, абы йим пойисты с'и́л'ского хл'и́ба.

Запісана ў 1952 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута Галаўко ад Н. Ф. Гаўрышчук, 25 г.

Ліплёўка (№ 949)

ПАДЗІВІСЯ, ДЗЕЎЧЫНА, — ВЕРБЫ НАД ВАДОЮ

(Песня)

591 — Пудывы́с'а *, д'ивчы́но, — ве́рбы над вудо́йу.
Йак ты ве́рбы лы́с'ц'а пу́с'ц'ат',
Тогды́ вжын'у́с' с тубо́йу.
Худы́ла д'ивчы́на, ве́рбы пулыва́ла,
Свуйу́ г'и́рку до́л'у т'е́шко пруклына́ла.
— Пудывы́с', д'ивчы́но, — ка́мын' над вудо́йу.
Йак той ка́мын' в'ин сплыве́,
Тугды́ вуз'му́ й те́бе.
— Де ш ты ба́чыв, ду́рн'у,
Шчоб той ка́мын' сплыв,
Вже ж ск'и́л'ко раз туб'и́ каза́ла,
Шчоб ты ме́не пук'и́нув.
Ты ж ме́не ны к'и́дав,
Ду ме́не вчашча́в же.
Дру́г'им бра́ты ны пузво́лыв
И сам же ж ны вз'е́в же.

ОЙ, ПАЙДУ Я ПА-НАД МОРАМ

(Песня аб жаночай долі)

592 Ой, пуйду́ йа пу-пуд мо́ром,
Сы́н'е мо́ре гра́йе.
Ой, рада́ бы йа втупы́тыс'а —
Мо́ре ны пуска́йе.
Прыймы́, прыймы́, сы́н'е мо́ре,
Бо мн'и жы́ты го́ре.
Ныхто́ ме́не ны пошкуду́йе —
Ны уте́ц', ны ма́ты.

Ты́л'ко той же пушкуду́йе,
Куто́рый ма́йе вз'еты.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад Е. Р. Зінчук, 20 г.

Страдзеч (№ 946)

ОЙ ТЫ, ЯРАЯ ПШАНІЧАНЬКА

(Жніўная песня)

593 Ой ты, йа́райа пшены́чен'ко,
Йак те́бе с'ййут — в'и́тры в'ййут',
Й йак воло́чат' — дошчы́ мо́чат'.
А йак дожына́йут' — то сп'ива́йут',
А тепе́р з те́бе корова́й ма́йут'.

ОЙ, ЧАМУ ПАД КАРЧОМ ТРАВА ЗЕЛЯНЕЕ

(Песня)

594 Ой, чом под корчо́м * трава́ зелен'ййе,
За хоро́шым челов'и́ком жы́нка молод'ййе.
Чом под корчо́м трава́ посыха́йе,
За н'иго́ным челов'и́ком жы́нка пропада́йе.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута В. Я. Краўчуком.

Радва́нічы (№ 703)

У ГАРОДЗЕ НІЎКА, ЗА ГАРОДАМ НІЎКА

(Песня)

595 У горо́ды ны́вка, за горо́дом ны́вка,
Там д'ивчы́на жы́то жа́ла, сама́ чорнобры́ва.
Жа́ла вона́, жа́ла, с'и́ла спочыва́ты,
Йи́хав коза́к доро́гойу, му́сыв ша́пку зн'а́ты
И дз'ин' до́брый да́ты.
Вона вста́ла, йому́ отказа́ла, се́рден'ком назва́ла.
Пошла́ та́йа сла́ва, по вс'им св'и́ту ста́ла,
Шчо д'ивчы́на козаче́н'ка се́рден'ком назва́ла.
Пошла́ та́йа сла́ва по вс'им городо́чку,
Шчо д'ивчы́на козако́вы вы́шыла соро́чку.
Вы́шыла соро́чку ра́знымы цв'ита́мы,
Шчоб позна́ты козаче́н'ка мыжы козака́мы.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Р. Я. Андрасюк і М. С. Бельскай ад О. І. Кузьміцкай, 40 г.

МАЛАРЫЦКІ РАЁН

Масявічы (№ 945)

596 Пры́де высна́ — быры́ платы́ выс'н'аны́й пода́ток. Робы́ соб'и́ шчо хоч: чы с'ий, чы оры́. Зымл'а́ в нас плоха́йа. Удобр'а́лы лыш наво́зом. Лу́быну не було́. Уродж'а́йи булы́ ма́рн'и. О́сын'н'у зноў запла́тым пода́ток, а зымо́йу во́зым л'ис. Тре́ба сказа́ты, шчо хл'и́ба було́ в нас ма́ло, бо зымл'а́ ныхл'иборо́бнайа. Так-с'ак жывы́лыс'а. Начала́с'а вуйна́ з герма́нцом. Мы пойи́хaлы в Рос'е́йу в б'е́женцы. В Рос'е́йи не ке́пс'ко було́. Там мы булы́ шты́ры ро́кы. Оте́л'а прыйи́халы в дыв'атна́ц'атому ро́ц'и. Прыйи́халы на пу́стку, бо ха́ты погор'и́лы, а жы́та и карто́пл'ув ныхто́ не сады́в и не с'и́йав. По́сл'е вуйны́ мы булы́ пуд По́л'шчыйу, не ле́хке то було́ жы́т'т'а.

КРУЦІ НЕ КРУЦІ, А МУСІШ ПАМЕРЦІ

(Казка)

597 В одного́ б'и́дного вроды́лас'а дыты́на, и до його́ ныхто́ не хот'и́в йты в кумы́. Тогды́ в'ин пон'и́с дыты́ну сам до попа́. На доро́зы йому́ зустр'и́лас'а смерт'. Вона́ попросы́лас'а до мужыка́ в кумы́. Той чолов'и́к не знаў, шчо вона́ смерт', и згоды́вс'а вз'а́ты йийи́ в кумы́. Але смерт' сказа́ла, шчо колы́ дыты́на пудросте́, то вона́ пры́де в го́сты. Вона́ сказа́ла, шчо йак доткне́ц'а руко́йу до головы́, то той чолов'и́к вмре, а колы́ до н'иг, то бу́де шче жы́ты. О́т вона́ чырыз па́ра л'и́т прышла́ до мужыка́ и ка́же, шчо пора́ йому́ вмыра́ты. А мужы́к повырну́вс'а до йей нога́мы и ка́же, шчо в'ин шче хо́че жы́ты. Вона́ пушла́ од його́. Через па́ру л'ит захвор'и́в мужы́к, и зноў прышла́ до його́ смерт' и ста́ла в голов'и́. А кум хуч'и́й повырну́вс'а до ней нога́мы, и смерт' му́сыла одыйты́. А вже на тре́т'ий раз смерт' сказа́ла: «А тыпе́р, ку́ме, хот' круты́ не верты́, а му́сыш вмерты́».

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута І. С. Краўчуком, В. Э. Булыгінай і Н. Н. Шабала ад Я. Б. Багнюка, 92 г.

Збураж (№ 948)

598 Пушла́ за́муж молоде́йу. Ны хот'и́ла на́в獲ыт иты́, ал'е бат'кы́ заста́вылы. Де́в'атеро дыт'е́й нажыла́ з чолов'и́ком. Жылы́ ныза́вы́дно, а тут шче вмер чолов'и́к, покы́нув мын'и́ д'ите́й. Вмер чолов'и́к з т'и́пу. Л'и́кар'ив тод'и́ не було́. Йа п'йет' ныд'и́л' хвор'и́ла, тры т'и́пы перебула́. Дохтур'и́в не було́. Зл'ич'и́н'н'а ныйа́кого. Ой, олу́бчыку, не зна́йу нашчо́ и жыву́. Захвор'и́ла груматы́зом (рэўматызмам). Рука́мы могу́ робы́-

ты шчо хоч, а ногáмы иты́ не могý. Але йáкос' и хвóрому трéба жы́ты. Ск'и́л'ко йа вже перебулá, вс'áкых страдáн'н'ув вже бáчыла. А в тепéр'ишн'у вуйнý. Йак нач'éв Збýраж гор'и́т'и, йа булá тод'и́ в хáты. Вы́йшла з хáты, а тут гермáнц'ув пóвно. Тод'и́ все сылó згор'и́ло, с'им хат остáлос'а.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута О. А. Шах, Л. Г. Сацюк і Т. А. Валынчук ад Е. Н. Абрамчук, 87 г.

599 На кóл'аду вáр'ат' и пыкýт' ты́л'ко вс'у пóсне. Сáла не йид'áт'. Вáр'ат' кут'ý з мáком и сáхаром, борш з грыбáмы, пырогы́ з грыбáмы, с'и́л'óдкы. На сты́ил кладýт' с'и́но. Стáвл'ат' в кутóк сн'ип жы́та. С'адáйут' за ст'ил и вечéр'айут'. Клы́чут' морóза кут'ý йи́сты. На дрýгый ден' хóд'ат' кол'адныкы́, кол'адýйут'.

600 Ран'и́й не шукáла д'и́вка хлóпц'а, а шукáлы бáт'ко и мáты д'и́вкы чы хлóпц'а. Хлóпцы жыны́лыс'а за два рóкы до тогó, йак йиты́ в гáрм'ийу, бо служы́лы двáц'ц'ат' п'ат' л'ит. Прыхóдылы старыкáмы, так шчо ж'и́нка не пузнавáла чолов'и́ка.

Йак йа выхóдыла зáмуж то не по свойýй вóлы. Бат'кы́ вговоры́лы, шчо з дóбрый сым'н'и́. Прышлы́ сваты́ з гор'и́лкойу, хл'и́бом и с'и́л'л'у. Раз йа згоды́лас'а, то запылы́. Запывáты д'и́вчыну прыхóдылы бáт'ко хрышчóный, прыхóдыв и сáм жен'и́х, брáлы и мáтыра. Договóруйуц'ц'а, колы́ справл'éты выс'и́л'л'е. Йакы́й посáг за д'и́вкойу давáты. Договóр'ац'ц'а, колы́ хл'и́б м'ин'áты бýдут'. Назначáйут' выс'и́л'л'е на ныд'и́л'у абó на йакé с'в'éто. Перед выс'и́л'л'ем собырáйуц'ц'а коровáйныцы. Пыкýт' коровáй, спывáйут' п'ис'н'и́.

— Начынáйец'ц'а вс'о добрéйке д'и́лечко.

В нáшеи Мары́йи хорóшейкойе бýде выс'и́л'л'ечко.

Сажáйут' хл'и́б в п'ич. На дрýгый ден' прыйдз'é ж'ен'и́х до д'и́вчыны. Забырáйе свойý свы́ту и йи́дут' до цéрквы. Перед отйи́здом бáт'ко и мáты благословл'áйут'. Йак т'и́л'ко пов'инчáлыс'а, их встр'ичáйе р'идн'á. З цéрквы йи́дут' до молодéйи. Там их встр'ечáйе бáт'ко з мáтырыйу хл'и́бом, с'и́л'л'у, келы́шком мéду з гор'и́лкойу. Молоды́х обсыпáйут' жы́том. Молодáйа не пйé гор'и́лкы, а вылывáйе за сéбе. Молоды́й идé по свойи́ гóсты — прывóзыт' бойéр, дрýжок, горýнжого, свах'и́в, пры́сваток, стáросту. Почынáйец'ц'а гул'бá. Пус'л'а гул'н'и́ де п'йýт' за здорóв'йе молоды́х. Молодéй бат'кы́ дайýт' веч'éр'у. Д'и́л'ат' коровáй. Перепывáйут' молодýйу. Кускы́ коровáйа, йакы́й д'и́лыт' хрышчóный бáт'ко, вынóс'ат' и чужы́м. Збырáйут' молодýй сундýк, сажáйут' на в'из, дайýт' в рýку кýрыц'у и йи́дут' до молодóго. На дорóзы хлóпцы перехóд'ат' дорó-

гу, шчоб молодéй заплатыв за д'ивку. Там молодых зустр'ичáйут' бат'кы женыхá з хл'ибом, гор'илкойу; ведут' в хáту. Знóв начынáйец'ц'а угошчéн'н'е. Женых на другый ден' идé по перезвы* до тéшчы. Тут начынáйец'ц'а выдур'уван'н'е гор'илкы. Смыйуц'ц'а з молодéйи, шчо вже йейи д'иты обс'илы, шчо йуй буде к'éпс'ко. Однéйу рукóйу товчé крупы, в другуй трымáйе дытыну. На чытвéртый ден' збырáйец'ц'а вс'а рудн'é и гул'áйут'. Нpropyл'истка остайéц'ц'а в женыхá.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута О. А. Шах, Л. Г. Сацюк і Т. А. Валынчук ад Я. Д. Шаўрук, 77 г.

Хоціслаў (№ 957)

601 В од'óн л'итн'ий ден' ишóв дóждж з рáн'н'а до вéчора. Йа погнáв скотыну, йа с своймы товáрышамы погнáв скотыну в л'ис. Мы загнáлы скотыну под стругу — нывылык'ий л'ис, а сáмы пошлы под стужóк. У мойих товáрышов булы овычкы. Йа зобáчыв, йак овычкы тузнулыс'а, и два вовкы рвáлы ужé овéчку. Мы кынулыс'а до овычóк. У мыне у рукáх булó выдрó. Йа кынув выдрóм на вовк'ив. Вовкы зл'акáлыс'а * и покынулы овéчку, а сáмы поб'иглы в стругу. Овéчка булá трóхы роздéрта. За дв'и ныд'илы овéчка ужé стáла знов пáстыс'а в табун'и. Так йа выратовав от смéрты овéчку.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад С. Кіені, 80 г.

602 Л'итом мы ч'éсто хóдымо в л'ис за йéгодамы, вóсен'н'у — за грыбáмы. В жнывá хóдым ж'éты жыто и другóйе ды шо робыты. Ж'éты т'ил'ко дóбре тогд'и, йак прохлáдно на двор'и, а йак пычé сóнце, то нывáрт, бо и воды на пóл'у хóчыц'ц'а, а там ныгдé ны нáйдыш, йак ны вóз'мыш з дóму. Дóбре ж'éты булó с'óго рóку — з многымы луд'мы, бо то ў колхóз'е. Мн'иго л'удый идé ж'éты, выс'óло, спывáйут' дывч'éта на пóл'у, а п'ис'л'á рабóты идут' отдыхнуты п'ид стужóк.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад Н. Дзірук, 17 г.

603 Одногó рáзу, то булó л'итом, одын д'áд'ко орáв пóле. И см'ишно булó з тогó д'áд'кы. Орé наш д'áд'ко, орé, понукáйе. Йакрáз выскочыв зáйец' з борозны. В'ин дес' там спав. Йак зобáчыв к'ин' тóго зáйц'а, йак скóчыт', йак побыжыт' з плугом, а наш д'áд'ко йак бухнец'ц'а нóсом на зéмл'у. Встáв наш д'áд'ко, йак давáй кл'асты и на зáйц'а, шчо так наробыв, и на кон'é, и сам на сéбе.

— Шчо б ты здóх, шчóб ты, прыкл'éтый зáйец'. Отó де чорт трымáв йогó. Отó и трéба булó так нал'акáты * кон'é, шчо чут' йа и лóба ны пубыв. А то шче в мыне к'ин' нымóц'ный, сатанá

йака́йас', а ны к'ин'. Т'и́л'ко зобы́й чо́рта тако́го. А то́ шче, мо́же, и плу́га побы́ў.

И пушо́в наш д'а́д'ко шука́ты кон'е́ проклына́йучы.

Запісана ў 1951 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад С. Гаўрылюка, 60 г.

604 В одн'и́м вро́чышчы була́ ку́рнайа ха́та. Там збыра́лыс' ночова́ты л'у́де, йакы́йи копа́лы карто́плы, и пастухы́, йакы́йи ла́слы скоты́ну. Тогд'и́ ночова́ў в ха́ты пасту́х з свойи́м бра́том. М'и́сц'а дл'а спан'н'е́ було́ ма́ло: т'и́л'ко було́ дво́йе прым'и́ст. На одны́х л'иг стары́й д'ид, а на другы́х хот'и́ў л'агчы́ йаго́ сын, але́ той пасту́х вз'еў ны даў спа́ты чолов'и́ковы, йако́му було́ л'ит со́рок п'е́т'. Той чолов'и́к л'иг спа́ты пуд пры́мостамы йакра́з напро́тиў йаго́. Йак погасы́лы ого́н' и ста́лы засыпа́ты, той д'е́д'ко просады́ў чырыз дошчкы́ па́л'ца и ану по-пуд бока́мы йому́ круты́ты, а той пасту́х йак закрычы́т' на ус'у́ ха́ту: «Ой, ма́мон'ко, ой, бра́тыку, рату́й! Ой, буйма, гуж [вуж]!»

З того́ кры́ку зачыпы́ў по́йаса, а той по́йас упа́ў на старо́го д'и́да. А той и соб'и́ крыч'е́ты: «Ой кол'а мене́, ой по мн'и ла́зыт'».

Калы́ засвыты́лы ого́н', то тогд'и́ поба́чылы, шо то ны гуж, а по́йас. Подывы́лыс'а пуд пры́мосты, а той заткну́ў ро́та и смыйе́ц'ц'а з ус'е́й сы́лы.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад Ф. Пішчыка, 40 г.

605 Одного́ ра́зу мы собра́лыс'а иты́ по йе́годы. То було́ ў ныд'и́л'у. Пока́ сабралы́с'а, то було́ вже́ п'и́зно, але́ мы пушлы́. Мы че́сто ходы́лы по йе́годы за Ме́лныкы. Мы вз'алы́ вылы́кы кошулкы́ и пушлы́. Пока́ зайшлы́, було́ вже́ двана́ц'ц'ат' часо́в. Мы набралы́ чут' ны по кошолка́х и ста́лы полу́днаты. Пополу́днaлы и нам схот'и́лос' воды́. Мы пушлы́ шука́ты воды́. Вже ста́ло вычур'и́ты, и воды́ ны нашлы́. Пото́м шче набра́лы по одному́ наб'и́раку * и ста́лы збыра́тыс'а додо́м. На доро́зы, кал'а мо́ста, мы зоба́чылы гуж'е́, и так мы вс'и прыстановы́лыс', пока́ в'и́н пырыл'и́з чырыз м'и́ст. А пото́м мы́ пырышлы́ того́ мо́ста во́ддал' и вс'и́ пос'ада́лы на по́лы. Мы́ ста́лы розува́тыс'а. Пока́ поразува́лыс'а, то вже́ ста́ло смырка́ты. Пото́м ше зовырну́лы до одне́и ха́ты попы́ты воды́. Там ше поумыва́лыс'а и пушлы́ вже́ додо́м. У Ме́лныках вже́ булы́ огн'и́.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад М.Ківачук, 18 г.

606 Колы́с' л'у́де ста́вл'алы ха́ты з одны́м акно́м. Чырыз йаго́ було́ нычо́го ны вы́дно, бо воно́ було́ зама́зане ды́мом, потому шо ны вм'и́лы ста́вл'аты пе́чув и жы́лы в ку́рных ха́тах. Поста́в-

л'ат п'ич без ко́мына, йак ста́нут топы́т', дым ус'о́ йшо́в на ха́ту. Зро́бл'ат' в по́лаповы * ды́рку и ту́йу мал'е́н'ку, шоб ма́ло вы́шло ды́му и було́ тыпл'ийй в ха́ты. А д'и́ты позала́з'ат' на п'и́ч, пудны́мут' но́гы до пова́ла * и коло́т'ат' нога́мы в дыму́, шоб було́ тыпл'ийй в но́гы, а но́са опу́ст'ат' уны́з, шоб було́ чым ды́хаты. Д'и́ты ходы́лы бо́сы, а йак ста́не холодно́, то збыра́йут' ныдохо́дкы, йакы́йи йе́, постолы́ * ба́т'ковы або́ ма́тырыны. А стары́йи л'у́де постолы́ ше й сукн'ены́мы латка́мы пудплыта́йут', шоб ходы́лы до́вше. А но́выйи постолы́ сплыту́т' з лы́повых лык и хова́йут' их на пра́знык. Зайде́ до корчмы́ и бойи́ц'-ц'а, шоб ныхто́ ны поодто́птував вух у постол'о́х и шоб их ны погубы́ты. Тоды́ ны було́ колхо́зув, жылы́ однол'и́чно. Быка́мы йи́здылы. Поро́бл'ат' йа́рма и погон'е́йут': «Ну́, бы́ц'у, ну́». А соло́му на с'и́чку р'и́залы косо́йу, а ны с'ичка́рн'ойу. По́йазда бойа́лыс', ду́малы, шо го́лову одр'и́же. Так л'у́де жы́лы у нас ран'и́й.

Запісана ў 1951 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута І. В. Шульжыкам ад С. Д. Аполька.

Арэхава (№ 951)

607 Бу́ў слу́чай за По́л'шы. Пошлы́ охо́тн'икы на охо́ту. Вы́гналы кабана́ 17 пуды́в. Оды́н охо́тн'ик мав дробовыка́. Вы́стралыв и ра́ныв його́. Каба́н иде́ да́л'ша. Дру́гый охо́тн'ик ожыда́йе кабана́, но нычо́го ны чу́ты. Охо́тн'ик пошо́в шука́ты кабана́. Нашо́в и вы́стралыв в ло́б, але́ каба́н собра́в вс'и сы́лы и кы́нувс'а на охо́тн'ика и свойи́мы клыка́мы распоро́в йому́ но́гу. Остал'ны́йе охо́тн'икы чу́йут', шчо ны чу́ты ны кабана́, ны охо́тн'ика. Забыга́йут' на то́йе м'и́сце и ба́чыт', шчо лыжы́т' и каба́н и охо́тн'ик.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

608 В ныд'и́л'у выс'и́л'л'е, в суббо́ту збыра́йут' го́сты. Росчын'е́йе ма́ты хрышчо́найа корова́й. Од молодо́го прыхо́дыт' ба́т'ко. Вс'и́ гост'а́т', хл'и́бом мын'е́йутс'а и рушнықы́ кладе́ молода́йа. Молодо́го ба́т'ко выпыва́йе и кладе́ гро́шы, молода́йа дайе́ йим ху́стку. Иду́т' додо́м.

На дру́гый дан' [дзень] прыхо́д'ат' го́сты молоды́й и шты́ры чолов'и́кы. Друшко́ прыхо́дыт' и [просіць] благословы́т' молоды́х: «На́ша па́н'и ма́тка, благослов'и́та свойи́м дытка́м под вынé́ц' пуйты́».

Ста́роста кома́ндуйе выс'и́л'л'ем, йому́ несу́т' л'и́пшайе йи́сты. Хоро́нжый, пудкн'е́жный, в'ин купл'е́йе соб'и́ ху́стку. Дру́шкы пыта́йут' до друшка́: «А да [дзе] ва́ша во́дка?»

Молода́йа кладе́ тым тром чолов'и́кам полотно́, подкн'е́жный гл'ады́т' молоду́йу. [Пасля спяваюць]:

— Хоро́ш бра́ц'у, хоро́ш,
Прода́в сыстру́ за грош.
Л'и́пша сыл' торгава́ты,
Чым сыстру́ продава́ты.

Молодо́йи роды́на збыра́йец'ц'а и спомога́йут' хто чым. Молода́йа бара́ [бярэ] соб'и́ па́ру чолов'и́к и йи́дут' до молодо́го. Дружо́к кладе́ ш'е́пку на стол'и́, а молоды́й ступа́йе на ш'е́пку и перехо́дыт' до молоде́йи. Гост'е́т' ц'и́лу ныч'. З молодо́йу вызу́т' преда́на. Несу́т' хл'иб, сер, во́дку. Вс'о зано́с'ат' до комо́ры. Молоды́х встреча́йе ба́т'ко з д'и́жкойу, а на йий хл'иб и сыл'. Быру́ц'ц'а за рушны́к и обхо́д'ат' круго́м д'и́жкы. Воны́ спыва́йут':

— Ны йа́сна з'и́рка на стр'и́ху упа́ла,
Молода́йа ныв'и́стка на дв'ир найи́хала,
На дв'ир найи́хала, л'уде́й пыта́йе,
Цы бу́да зыма́, йак ты́ха л'и́та,
Цы бу́да свы́кор, йак р'и́дны ба́т'ко,
Цы бу́да свакру́ха, йак р'и́днайа ма́ты?
— Ны бу́да зымы́, йак ты́хайе л'и́то,
Ны бу́да сва́кар, йак р'и́дный ба́т'ко,
Ны бу́да свакру́ха, йак р'и́дна ма́ты.

Сва́кор пуска́йе до ныв'и́сткы ча́рку и выпыва́йе, ныв'и́стка пуска́йе до свыкру́хы, свыкру́ха до сы́на. Сва́кор ка́жа: «Прошу́ вс'и́х госте́й до ха́ты». Вс'и го́сты вхо́д'ат' до ха́ты, стано́в'ец'ц'а перед столо́м. Пры́данка* в'и́шайе на ка́ждый стын'и́ рушныќы, застыла́йе столы́, по́сл'е ста́в'ат во́дку, хл'и́б, заку́ску. Спыва́йут':

— Розу́мна дыты́нка, розу́много ба́т'ка
Про́сыт' сва́кра на сн'ида́н'н'е.

[Пасля] прово́дыт' молода́йа молодо́го с дружка́мы* додо́му. В'ин пла́тыт йим за то́йе. [Тады спяваюць]:

— Вжа со́нца захо́дыт',
Вжа Ма́ша Ива́на прово́дыт'?
Провыла́ його́ за го́ру,
А сама́ вырну́лас'а додо́му.
Друшкы́ спыва́йут':
— Воз'мы́ мане́, Ива́на, з собо́йу.
— Не воз'му́ таба́ з собо́йу,
За́втра прыйду́ з сестро́йу,
И заберу́ таба́ з собо́йу.

Шты́ры чолов'и́кы иду́т' до молоде́й, несу́т' повбуты́лок во́дкы, ковбасу́, хл'и́ба, башмакы́ стары́йи. Дружкы́ го́н'ат' подкн'е́жнаго, шо набры́ты, намы́ты [нябрыты, нямыты]. Беру́т' са́джы, ма́жут' и тр'и́скуйу бры́йут'... Прыно́сыт' во́ду и разлы-

ва́йе по ха́ты. Хоро́нжый пока́зывайе свойу́ хоро́нжу. Ка́же, шоб купы́лы ху́стку...

Ма́ты молоде́йи спыва́йе:
— На гор'и́ коло́дез' вы́дно,
А ме́йи дыты́ны навы́дно.
Цы ў комо́ры схава́лы, то прывыд'и́та,
Цы по во́ду посла́лы, то скажы́та.

Вд'ага́йут' дру́жку ў молоде́йи оде́жу, веду́т' до стола́, а она́ пла́че — то вжа нав'и́стка. Ваду́т' другу́йу, проган'а́йут', вво́д'ат' молоду́йу, бат'кы́ познайу́т' йеи. Она́ с'ада́йе коло ма́тары. Ра́н'ше вона́ кла́н'айец'ц'а вс'им гост'а́м, она́ йому́ кла́н'айец'ц'а в знак того́, шчо в'ин йеи покоры́в. Выла́з'ат' перазвы́, вно́с'ат' корова́й з комо́ры до ха́ты и кру́жыцц'а з йим. Ста́выт' на ст'и́л, про́сыт' благословы́ты корова́й дылы́ты. Дружко р'и́жа корова́й, тоды́ кладу́т', хто шчо ма́йе. Пос'л'а́ того́ дайу́т' об'и́д. Об'и́дайут'. Му́зыка гра́йе. Ба́т'ко и ма́ты молоды́х спыва́йут':

Дай же, бо́же, до́брый ча́с,
Йакы́ [ў] л'у́дый, такы́ и ў на́с
Дай жа, бо́жа, годы́ну звыселы́ты роды́ну.

На тому́ выс'и́л'л'е конча́йец'ц'а.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад С. І. Карабейка, 82 г.

Маларыта

609 Було́ ц'и́те * давно́, кулы́ наш туп'и́рышн'ий пус'о́лок був мо́же сыло́м, а мо́же ше и ме́нчым уд сыла́. Л'у́де тугд'и́ таксамо гура́лы зе́мл'у, кусы́лы с'и́но, ры́залы л'ис. Але́ ныз'кы було́ты булы́ вс'игды́ зал'и́ты вудо́йу. Кусы́ты було́ т'е́жко, с'и́на було́ ма́ло, а скоты́ну тре́ба було́ курмы́ты.

Наду́малы тугд'и́ л'у́де пракупа́ты нывылы́ч'ку р'и́чычку, йака́йа туп'и́р тыче́ уд о́зыро, хоб хот' тро́хы спада́ла вуда́ и хоб * ма́ты с'аку́-таку́ р'и́чку. Бо з р'и́чкойу туб'и́ ны то́йе, шо быз р'и́чкы. Тут туб'и́ и скуты́на нап'йе́цц'а чы́стыйи вуды́, и сам чулув'и́к, и все друге́ нап'йе́цц'а.

Л'у́де вже муглы́ б купа́ты, але́ ше тре́ба, хоб був инжын'е́р, йакы́й все вы́мырав бы и пуказа́в бы л'у́д'ум, де пувы́нне було́ пруйты́ русло́, бо вун' же л'ипш знав свуйу́ спра́ву, чым вуны́.

Запісана ў 1955 г. студэнтам Брэсцкага педінстытута В. Г. Клімовічам ад О. Ф. Струнец, 47 г.

Аса (№ 954)

610 Колы́с' на́ше жы́т'т'е було́ т'а́жке и забы́те [забітае], бо на́ше сыло́ стойи́т' в л'и́сы. Зымл'и́ було́ ма́ло, а л'ис був то́же

ны на́ш. Д'и́ты ны ходы́лы до шко́лы, а му́сылы иты́ на зар'и́бкы — па́сты скоты́ну. Але́ тыпе́р вс'о змыны́лос'а. Л'ис тыпе́р в на́шых рука́х, а зы́мл'и́ то́же ста́ло бул'ш, бо ныма́ ныйа́кых пан'и́в. В на́шому сыл'и́ йе свойа́ с'им'ил'е́тка и вс'и д'и́ты у́чац'ц'а. В шко́лы ча́сто бува́йе к'ино́, про йако́йе мы колы́с' и ны чу́лы. Муй внук у́чыц'ц'а в шысто́му кла́с'е, а його́ ба́т'ко ро́быт' ко́н'ухом в колхо́з'е.

ПРЫПЕЎКІ

611 Ой, ло́пнув убру́ч куло д'и́жычкы,
Ой, дывч'а́тка мойи́, сыройи́жычкы.
Ой, хто́ ш то худы́в куло ме́йи ха́ты, —
Чы Ива́н? Чы Стыпа́н? Чырывы́чкы зна́ты.
Чырво́нен'кый бурачо́к, зыл'о́найа гы́чка *,
Вчо́ра бу́ла д'ивчыно́н'ка, тыпе́р мулуды́чка.

ПАСЕЯЛА АГУРОЧКІ БЛІЗКА НАД ВАДОЮ

(Песня)

612 Пус'и́йала угуро́чкы блы́с'ко над вудо́йу,
Сама́ бу́ду пулыва́ты др'и́бнойу сл'озо́йу.
Ро́стут, ро́стут угуро́чк'и — чыты́ры лысто́чкы,
Ны ба́чыла мылын'ко́го чыты́ры гудо́чкы.
Тугды́ його́ зубачы́ла, йак чыро́ду гна́ла,
«До́брый ве́чур» ны сказа́ла, бо ма́ты стуйа́ла.
А йа йо́му — «до́брый ве́чур», а в'и́н мн'и́ ны сло́ва,
Ты́ил'ко ма́хнув б'и́лым пла́тком — бу́д' мы́ла здоро́ва.

Запісана ў 1955 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

КОБРЫНСКІ РАЁН

Балота

613 Була́ ў Боло́тах шко́ла. Йа ходы́в, але́ за́мынту [экзамену] ны здаў. Спыта́лы мыне́, ско́л'ко ў году́ м'е́с'ацеў, а йа ны назва́ў головос'и́ка и шче йако́гос', а то здаў бы. Учын'икы́ ходы́лы с Хабовы́ч, Руховы́ч. Уч'и́т'ел' був оды́н на тры кла́сы, нас ста́ршых высыла́ў учы́ты п'е́рвый клас.

Запісана ў 1956 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута Р. Д. Пырковай ад Л. Ігнацюка, 77 г.

614 М'ий ба́т'ко ўже сла́бо чу́йе. Йа де́шчо * скажу́. Ба́т'ко роска́зуваў, шчо була́ тут колы́с' обшчы́на. Стары́йи л'у́де ка́жут', шчо ге́та зымл'а́ була́ колы́с' мужы́ц'ка, але́ пан л'и́пшу

одобра́ў, а боло́то оста́выў мужыка́м. Шче аж пры По́л'шчы суды́лыс', але́ ныц' ны вы́шло. Хутор'и́ побы́лы ўже ў нас пры По́л'шчы.

Пры цар'и́ був тут пом'е́шчык, зва́лы його́ Ган. У його́ було́ дв'и дочкы́ и сын. Пан уз'а́ў ж'и́нку з кн'а́жыства, з Москвы́, але́ вона́ була́ ве́л'мы паску́дна. Раз в'ин йи́де за грошы́ма в Ды́вын. Його́ возы́в д'ид Гна́та ге́того, шчо за́ра ў праўл'е́н'ийи, його́ зва́лы Ту́ндра. А коло па́на смыйе́лыс', шчо ў Хабовы́чах йес'ц' ба́ба, похо́жа на його́ ж'и́нку. От йому́ ве́л'м'и захот'и́лос' поба́чыты йийи́ (а ў Ды́вын йи́халы чы́рыс Хабовы́чы). Зайи́халы воны́ до ба́т'ушкы, пан сказа́ў прызва́ты ту́йу ба́бу.

Запісана ў 1956 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута Р. Д. Пырковай ад Г. Л. Ігнацюка, 38 г.

Бальшыя Лепясы (№ 696)

615(*) У нас була́ и вперш шко́ла. Но ге́та шко́ла була́ ны каз'о́нна, йийи́ найма́лы са́мы мужыкы́, шчоб учылы́с' йих д'и́ты. За ге́то тре́ба було́ платы́ты вылы́кы гро́шы. Йак пры-шла́ пе́ршый раз Сове́цка власт', в нас шко́ла ста́ла бысплат-на. Прысла́лы нам учыт'ул'и́в, и воны́ ста́лы учы́ты на́шых ды-те́й. Учы́лыс' вс'и д'и́ты.

Пры н'и́мцах в на́шому сылы́ було́ ма́ло парт'иза́н. Но парт'иза́нам помога́лы на́шы л'у́де. Воны́ збыра́лы кожу́хы, вал'о́нкы, рукавы́ц'и, и вс'о ге́то вызлы́ парт'иза́нам. И одын раз прышлы́ в сыло́ са́мы парт'иза́ны. Воны́ хот'и́лы зробы́ты заса́дку на н'и́мц'ув. Йакра́з тогды́ и прышлы́ н'и́мцы в сыло́. Н'и́мц'и ста́лы стрыл'а́ты в парт'иза́ны. Чут' ны запалы́лы одну́ ха́ту. По́сле ге́того н'и́мц'и арыстова́лы тры чолов'и́кы. Воны́ йих пов'и́сылы в Ко́брын'и. Йак вы́шалы одного́, д'ик ма́ты стойа́ла. Алы вона́ и ны подала́ в'и́ду, шчо ге́то йийи́ сын. А в'ин прыйн'а́в смерт' од ге́тых душогу́бов геро́йс'ко.

БЫВАЙЦЕ ЗДАРОВЫ, УСЕ ЛУГІ І ДУБРОВЫ

(Песня)

616 Бува́йте здоро́вы, вс'и лугы́ й дубро́вы,
Де мойи́ ходы́л'и б'ил'ин'кы́ но́гы.
Йак ножкы́ ходы́лы, так ходы́ты бу́дут',
Йак мыне́ л'убы́лы, так л'убы́ты бу́дут'.
Бува́йте здоро́вы, туте́йшыйи л'у́де,
Прошу́ ны суды́ты, йак мыне́ ны бу́де.
Прошу́ спомына́ты добрымы́ слова́мы,
Шчо йа була́ г'ист'а [госця] до́бра мы́жы ва́мы.

Запісана ў 1952 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Н. Самцэвіч, Г. Ківака, В. Валасюк.

Гарадзе́ц (№ 697)

БЫЎ ДЗЕД-БАРАДА

(Жартоўная песня)

617 Був д'ид-бурода́,
Купы́в соб'и́ ворота́,
Купы́в соб'и́ ку́ску [коску].
— На́шчо тоб'и́ ку́ска?
— С'и́нце косы́ты.
— На́шо тоб'и́ с'и́нце?
— Коро́вку кормы́ты.
— На́шо тоб'и́ коро́вка?
— Мулучко́ дойи́ты.
— На́шо тоб'и́ мулучко́?
— Сы́рцы лыпы́ты.
— На́шо тоб'и́ сырцы́?
— Постушк'и́ кормы́ты.
— На́шо тоб'и́ постушк'и́?
— Свы́нк'и па́сты.
— На́шо тоб'и́ свы́нк'и?
— Йа́мучку ры́ты.
Та в туй йа́мцы зулута́йа бо́чка,
То в туй бо́чк'и зулута́йа д'и́жка,
То в туй д'и́жк'и зулуты́йи кру́пц'и.
— Де ты́йи кру́пц'и?
— П'и́вен' пухвата́в.
— Де той п'и́в'ен'?
— Полыт'и́в у л'ис.
— Де той л'ис?
— У п'ич ул'и́з.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад Г. Сілівончык, 50 г.

ІШОЎ ДЗЯДОК У ЛЕС ПА ДРОВА

(Вершаванае апавяданне)

618 Ишов д'идо́к у л'ис по дро́ва.
Ны заба́вывс'а в'а́зку наруба́ты,
А йак йийи́ на плє́чы вз'а́ты.
Осы́на — ны поло́ва.
Йак ны мосты́вс', йак ны ладна́в,
А обере́мц'а ны подн'а́в.
Серде́га с'ив, сх'илы́вс'а та й зажуры́вс'а.
Згада́лос' все йому́: и да́вн'айа довны́на,
А де тыпе́р вона́?
Мыну́лос' все, ны на́че сны́лос',
Дале́ко дес' тума́ном скры́лос'.
Ны бу́де знов, прожы́в той в'ик,

Йак по́ле перыйшо́ў кв'итча́сное,
Выс'о́ле та зыл'о́не.
Ох, до́л'а, до́л'а.
А тыпе́р д'идо́к сл'озу́ уте́р.
— Забу́ла дес' и та́йа смерт' про ме́не,
Вздыхну́вшы т'а́шко, вун озва́вс'
И за быре́мце знов уз'а́вс'.
Але чу́йе — шчос' по лы́с'ц'ах шелесну́ло,
Холо́дным в'и́трыком дыхну́ло.
Колы́ гл'ады́т' — страше́нна смерт'
Блызе́сен'ко стойи́т'.
Д'идо́к уторо́п'ив, и ру́чен'к'и помл'и́лы.
И прачува́йец'ц'а ны наче, йак з мог'и́лы.
— Йа ныдале́чко шла,
На той св'ит ду́шу провыла́,
Аж чуйу — тут и ты озва́вс'а.
Серде́га так пырыл'ака́в'с'а *, шчо аж трымты́т',
Йак бы моло́чшый був, то мо́же дрымыну́в
— Йа те́йе, ва́шу ла́ску,
Шчоб помоглы́ подн'а́ты в'а́зку.
Бува́йе тру́дно, гу́рко нам на св'и́ты
Ту́йу л'а́мку те́гты,
А вс'о-так'и́ мы бойимо́с' уме́рты.
Жывы́й жыве́ гада́, а смерт' найгу́ршайа быда́.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

ОЙ, ГУКНУ Ж, БО Я Ў БАРЫ

(Жніўная песня)

619 Ой, гукну́ ж, бо йа у бо́ру,
Пушчу́ голосо́к додо́му.
Хай мойа́ ма́тонка зачу́йе,
Хай мын'и́ вычо́ру готу́йе.
Хай мын'и́ вычо́ру галу́шкы,
Мне́ккуйу пост'и́л'ку, поду́шкы.
Вже мын'и́ вычо́ра ны мы́ла,
Па́н'ска ны́ва ўтомы́ла.
Ох, ны так ны́ва, йек го́ны.
Займа́ла шыро́кы заго́ны,
Хуте́н'ко жман'кы́ маха́ла,
Йоме́н'ко снопкы́ в'йаза́ла.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

Навасёлкі (№ 689)

620 Було́ у мыне́ вс'ого́ тро́йо дыте́й — дв'и дочкы́ и сын. До́чок вже повыдава́ла за́муж. Мужы́к ста́ршыйи дочкы́ стар'и́йшый за йийи́ на вос'имна́дцыт' л'ит. Йак вона́ була́ мал'е́н'ка, то

в’ин ча́сто прыхо́дыв до нас и забавл’а́в йий́и, колы́ вона́ пла́кала. А тыпе́р и за ж’и́нку вз’ав. А йак хороше́ жыву́т’ помы́ж собо́йу. В’ин йий́и шкоду́йе. Йуй ве́л’ме до́бре жыве́ц’ца.

Ме́н’шу дочку́ оддала́ дал’о́ко в вылы́ку сым’йу́. Йуй мужы́к попа́вс’а до́брый, шкоду́йе йий́и. Сын слу́жыт’ в а́рм’ии, ху́тко пры́де. В’ин вчы́вс’а на машын’и́ста.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Л. А. Целякоўскай і Е. Я. Вайтовіч ад А. Касюк, 51 г.

Уліца (№ 698)

ОЙ, У ПОЛІ ЧАРЭШАНЬКА

(Песня аб жаночай долі)

621 Ой, у по́лы^{е} чырышы́на,
Жо́ўты^{е} кокошы́^{е}цы^{е},
Уна́дыўс’а мий мы́лын’кы
У чужы́ молоды́цы.
Чужы́м баба́м, чужы́м баба́м
Гор’и́лку купу́йе,
А ны мыне́, молоду́йу,
Нага́йку готу́йе.
— Ой, хоч готу́й, хоч ны готу́й,
А ны бу́деш бы́^{е}ты^{е}.
Було́ тоб’и́, ура́жы^{е}й сы́ну,
У ба́т’ка ны^{е} л’убы́ты.
Йек йа бу́ла ў ба́ты^{е}н’ка,
То йек з ро́жы^{е} квитка,
За тобо́йу, ура́жы^{е}й сы́не,
Вы́^{е}сохла, йек ск’и́пка.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Е. Я. Вайтовіч і Л. А. Целякоўскай ад А. Гайчук, 56 г.

До́брае (№ 702)

622 У мене́ було́ ма́ло земл’и́ све́йи, то йа робы́в па́нувы на част’: дв’и ча́ст’и збо́жы па́нувы, а тре́т’а мен’и́. А йек т’е́жко було́ робы́ты. Выснóйу вс’о по́ле залы́то водо́йу. Вода́ тыче́ до нас з Карпа́цк’их гор. Робы́лы мы за́вшы * в вод’и́.

С’и́но выво́зылы ло́ткамы. Наро́бым с’и́на мны́го, так са́мо и збожы́. Зб’иж бул’ш с’ий́алы йарову́йу.

В войну́ во вс’им сел’и́ стойе́в партыза́нск’ий отра́д в 500 чолов’и́к. В мойи́й ха́ты було́ 20 чолов’и́к. До 1942 ро́ку прыйиждже́лы до нас н’и́мцы. Мы утыка́лы в л’ис, а з 43 ро́ку н’и́мц’ув мы и ны ба́чылы, у нас стойе́в партыза́нский полк. Н’и́мц’ув и блы́з’ко ны допуска́лы.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад Г. К. Азарчука, 67 г.

Замосце (№ 955)

ОЙ ТЫ, ДУБЕ, ДУБЕ

(Песня)

623 Ой те [ты], ду́бе, ду́бе, зеле́ней дубо́чку,
Йак на то́б'и, ду́бе, два со́кола гу́де,
Два го́лубе гу́де, голу́бка соко́че,
Л'убе́в коза́к д'ивчену та й поке́нуте хо́че.
— Хоч ке́дай не ке́дай — пла́кате не бу́ду,
Йа шче молода́йа, без па́ре не бу́ду.
Т'ил'ке ме́йи па́ре, шчо оча́та ка́ре,
Т'ил'ке розмово́н'ке шчо чо́рне брово́н'ке.

ІШОЎ КАЗАК ГАРОЮ, ДЗЕЎКА ДАЛІНАЮ

624 Шов коза́к горо́йу, д'ивка долыно́йу.
Зацв'ив коза́к ма́ком, д'ивка — калыно́йу.
Че мн'и мак рва́те, калы́ну лома́те,
Че мн'и за́муж иты, че на коза́ка жда́те?
Д'ивка мак рва́ла, калы́ну лома́ла,
Прышла́ весна́ — за́муж вы́шла,
На коза́ка не жда́ла.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

Бельск (№ 704)

ОЙ, ПАЙДУ Я ЛУЖКОМ, ЛУЖКОМ

(Песня)

625 Ой, пуйду́ йа лушко́м, лушко́м,
Там муй мы́лый уре́ плушко́м.
Занысу́ йа йиму́ йисты,
Чы ны ска́же в'ин мн'и с'исты.
В'ин найи́вс'а, в'ин напы́вс'а
И на ра́л'л'и пувалы́вс'а.
— Чуго́ лы́жыш, чом ны у́реш,
Чом ду ме́не ны гуво́рыш?
— Ой, йа лы́жу та й дума́йу,
Шчо нывда́лу ж'инку ма́йу.
— Ой, чо́м же ш йа нывдала́йа,
Йа й ду л'у́дей гувурлы́ва,
Ты́л'ко до́л'а нышчаслы́ва.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

626 В той ч'ас, йак прышлы́ ду нас н'и́мцы, л'у́ды на́шы пушлы́ у парт'иза́ны. Найб'и́л'ш пушло́ у парт'иза́ны мулуды́х хло́пц'ув. Йак ты́л'ко пойа́выцц'а н'и́мец у сыло́, то тут йуму́

и мугы́ла. Ча́сто бува́лы в на́шуму сыло́вы н'и́мцы, але вуны́ ху́тко втыка́лы. На́шы парт'иза́ны забыра́лы у йих в'инто́вк'и и другы́йи ру́жжа. Мно́го н'и́мц'ув прупа́ло уд парт'иза́нск'их пул'.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад І. С. Вараб'я, 41 г.

627 Ге́те сыло́ называ́йицц'а Б'ил'ск тым, шо кулы́с' ве́л'ме и ве́л'ме давно́ — йа ґе́туго ны пумыта́йу, ты́л'ко мн'и руска́зував муй д'ид — жыв тут буга́тый пум'е́шчык. Зва́лы йуго́ Б'и́л'скым. У йуго́ було́ ве́л'ме мно́го парубк'и́в. Майо́нток був вылы́кый. Путо́м в'ин кулы́с' вы́йихав. Пы́рыд удйе́здом в'ин став прудова́ты зе́мл'у, куто́рыйу в'ин влад'и́в. Л'у́ды ста́лы прыйиждж́аты з ра́зных стур'и́н и купл'а́ты ге́ту зе́мл'у. Купы́вшы зе́мл'у ста́лы стро́йиты хаткы́ с'а́кы-та́кы. Сыло́ ста́лы называ́ты Б'и́л'ском. Уперш ны було́ шко́лы. Пры По́л'шы була́ нача́л'на шко́ла, але в шко́лу худы́ло ма́ло дыте́й, бо ны було́ у шчо убу́тыс'а и уд'агну́тыс'. Сыло́ ге́те нахо́дыц'ц'а в глухо́му м'и́сцы. Уд шусы́ на рустуйа́н'ийи 12 км, а уд жыл'и́зныйи дуро́гы на рустуйа́н'ийи 45 км. Тыпе́р тут йе шко́ла с'им'ил'е́тка, магаз'и́н. За́ра тут кулхо́з. Блы́шчый го́рот Дывы́н. За́ра л'у́ды жыву́т' выс'о́ло, ро́б'ат вс'и ра́зом, ча́сто в сыл'и́ ста́в'ат' к'ино́. Ка́жыц'ц'а, жы́в бы и жы́в бы.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад А. І. Камарчука, 46 г.

ДРАГІЧЫНСКІ РАЁН

Сіманавічы

ОЙ, ЧЫЙ ТО КОНЬ СТАІЦЬ

(Песня)

628 Ой, чый то к'ин' стойи́т',
Його́ сы́ва гры́ва.
Сподоба́лас'а мн'и, сподоба́лас'а мн'и
Молода́ д'и́вчына.
Ой, ны так д'и́вчына,
Йак йи́йи лы́чын'ко.
— Пода́й мн'и, д'и́вчыно, пода́й мн'и, д'и́вчыно,
На кон'а́ ру́чын'ку.
Ру́чын'ку пода́ла
Тры сло́вы сказа́ла:
— Ой, лу́чше б йа була́, ой, лу́чше б я була́
Коха́н'н'а й ны зна́ла,
Бо то́йе коха́н'н'е
З ве́чора до ра́н'н'а,
А со́нычко зы́йде, а со́нычко зы́йде,
Коха́н'н'е розы́йде.

КУДЫ, ВАНЯ, ЕДЗЕШ

(Песня)

629 Куды́, Ва́н'а, йидыш,
Куды́ одйижджа'йиш?
На ко́го ты, Ва́н'а,
Мыне́ покыда́йиш?
— Де йа, Н'у́ра, бу́ду
Тыбе́ ны забу́ду
И до тыбе́, Н'у́ра,
П'ис'ма пыса́т' бу́ду.
Жда́ла йа ныд'и́л'ку,
Жда́ла йа другу́йу,
Пойду́ подывл'у́с'а
На гору́ круту́йу.
Ой, а там на гор'и́
Парт'иза́ны йидут',
А мого́ Ван'у́шы
Оно́ * кон'а́ вы́дут'.
— Д'ивчы́но, д'ивчы́но,
Чом стойи́ш дума́йиш?
Нас солда́тув мно́го,
Выбыра́й л'убо́го.
Йа ны выбыра́ла
И выбыра́т' ны бу́ду,
Кого́ в'и́рно л'убы́ла,
Вов'и́к ны забу́ду.

СЛАЎНАЕ МЕСЦА БЯРЭСЦЕ

(Песня)

630 Сла́внойе м'и́сто Бе́рысто,
Но́войе м'и́сто Бе́рысто.
В Бе́рыс'ц'и гу́л'иц'и т'и́сныйи,
В Бе́рыс'ц'и жынышкы́ пы́шныйи.
А найпышн'и́шый Ива́нко
Половы́ну м'и́ста закупы́в,
Коло себе́ ды́вок насады́в
— Стороно́йу, ды́вкы, стороно́йу,
Кото́ра мойа́ — за мно́йу.
Градо́чком, ды́вкы, градо́чком,
Кото́ра мойа́ — в выно́чку.

ВЯСЕЛЬНАЯ ПЕСНЯ

631 Ой, гула́ пч'и́лка, гула́,
Ой, гула́ йана́, гула́
Коло но́вого двора́,
Коло кру́глого сыла́,
То ж ны пч'и́лон'ка гула́,

То ж ны йарайа гула́,
То Ма́н'ичка пла́кала,
То молода́ пла́кала,
З вынч'а́н'н'а прыйихавшы,
Ба́т'ковы до ныг па́вшы:
— Ой, м'ий ба́тын'ку р'и́дный,
Розвынч'а́й тыпе́р мыне́,
Розв'ажы́ б'и́лы ру́чкы,
Розмын'а́й прыс'ц'о́ночкы.
— Мойе́ д'ит'а́тко р'и́дне,
Л'ипш мын'и́ ты́с'ач да́ты,
Ныж тыбе́ розвынч'а́ты,
Б'и́лы ру́чкы розв'аза́ты,
Прыс'ц'о́ночкы розмын'а́ты.

Запісана настаўнікам Субоцкай НСШ Драгічынскага раёна Ф. Д. Клімчуком ад А. А. Клімчук, 47 г. і П. І. Кожух, 29 г.

Ло́сінцы (№ 732)

632 Кол'и́с' ту́така стойа́лы велы́кыйи го́р'и з песковейи [з пяскоў]. На йих стойа́в ц'о́мны дрему́чы л'ис. Коло л'и́су було́ глыбо́кейе го́з'еро. В л'и́с'и жылы́ де́кейи з'в'и́ры. Воны́ ходы́лы пы́ты во́ду до го́з'ера. Б'ил'ш за все́ ту́така було́ ло́с'ив. Го́з'еро п'ерасо́хло. Л'у́де вы́рубылы л'ис, постро́йилы ха́те. С'ило́ назва́лы Ло́с'инцы.

Запісана ў 1953 г. студэнткай Белдзяржуніверсітэта Э. Д. Блінавай ад А. А. Краўчук.

Сварынь (№ 959)

633 За́втра бу́де выс'и́л'е в нас, але звынча́лыс' впыры́д. В нас вже давно́ так'и́й обы́чай. Впыры́д хло́пыц' прыде́ в сваты́. Кулы́ засва́тайе, тугды́, йек сугла́сны, то дугува́руйуц'с'а, кулы́ рубы́ты выс'и́л'е. Дугуво́рац'с'а и звынча́йуц'с'а в йеку́йу-не́буц' ныды́л'у. Заты́м прыгутувл'а́йуц'с'а, и кулы́ им захо́чыц'а, ро́б'ац' выс'и́л'е.

ДАЙ, МАЦІ, ШУБУ

(Песня)

634 Да́й, ма́ты, шу́бу,
Иде дучка́ ду шл'у́бу.
Зайихалы ду шл'у́бу,
Ныма́ пупа́ до́ма —
Пуйихав пу дро́ва.
— Ой, ма́муйка муйа́,
Тыпе́р йа ны твуйа́,
Тыпе́р йа туго́ па́на,
С к'и́м на шл'у́бу стуйа́ла.

ЗАВЯЖУ Я ЛЕНТУ Ў КОСУ

(Песня)

635 Зав'ежу́ йа л'е́нту в кусу́,
Ты нашчо́ ж разв'е́зуйиш?
Йа л'убл'у́ тыбе́ пута́йно,
Ты нашчо́ ж руска́зуйиш?
В'е́те *, му́йи ка́ры о́чы,
Шо́ в'е́те ду́майет'е?
Ц'и́лу ны́чку на рузмо́вы,
Пры́де ден' — дрыма́йет'е.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута.

ІВАНАЎСКІ РАЁН

Юхнавічы (№ 737)

636 Одын раз н'и́мц'и хот'и́лы спалы́ты на́ше сыло́. Прыйи́хало мны́го-мны́го н'и́мцув. Окружы́лы на́ше сыло́, окопа́лыс', але пото́м му́сыт прышо́в йим прыка́з, коб воны́ ны палы́лы, бо ху́тко зобра́лыс'а и пойи́халы у дру́ге сыло́. Л'у́де ве́л'ме пырыл'ака́лыс'а *, але йак пойи́халы у дру́ге сыло́, то успоко́йилыса. Чырыз йакы́х-ныбу́д' два часа́ мы зоба́чылы, шчо уже горы́т ге́те сыло́. Л'у́де з на́шого сыла́ поб'и́глы туды́, ду́малы, шчо случа́йно загор'и́лос, но н'и́мц'и в ге́те сыло́ ны пуска́лы. На дру́гый ден' мы узна́лы, шчо н'и́мц'и спалы́лы вс'о сыло́.

Запісана ў 1954 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута М. Я. Юшчук ад Ф. М. Лісюка.

637 Колы́с' було́ ны так, йак тыпе́р. Так у мыне́ було́ шты́ры дочкы и два сы́на. Жылы́ мы вс'и ра́зом, йи́лы з одно́йи мы́скы. А шчо було́ сва́ркы! Ны пола́д'ат сыны́ з жонка́мы и начына́йут своры́тыс'. До бо́йкы д'и́ло дохо́дыт'. А тыпе́р совс'и́м дру́ге. Подрослы́ тро́хы д'и́ты и пошо́в ка́ждый свойе́йу доро́гайу: хто учы́тыс', хто робы́ты. А колы́с' ныхто́ ны ду́мав про уч'и́нн'е, вс'и трыма́лыс'а зымл'и́.

Запісана ў 1954 г. студэнткай Брэсцкага педінстытута ад І. П. Садкевіча.

Сачыўкі (№ 733)

МУЖЫК І ЦЫГАН

(Жарт)

638 Йи́хаў цыга́н з муж'ико́м на к'ирма́ш. Доро́га йим була́ дол'о́ка. Пр'ишло́с' в л'и́с'и ночува́т'и. Цыга́н и ка́жа муж'ико́в'и: «Ты варту́й в'из, пока́ м'и́с'ац' н'и за́йде в голо́бл'и». А в'из поста́в'или вон'и́ голобл'а́м'и на за́ход. Муж'и́к гово́р'ит:

«Ну до́бре». Цыга́н л’иг спа́т’и, а муж’и́к варту́йе. Засну́в цыга́н. Муж’и́к об’ирну́в воза́ оглобл’а́м’и на всх’ид да й бу́д’ит’ цыга́на: «Устова́й! Ужо м’и́с’ац’ в голо́бл’ах». Пов’ирну́вс’ цыга́н, пот’агну́вса да й ка́жа: «Здайе́цца йа йишче́ и н’и спав». Муж’и́к л’иг спа́т’и, а цыга́н став вортова́ты. Скака́ў, скака́ў цыга́н кол’а́ во́за, ве́л’м’и, надойи́ла йо́му. До́ўга ни́чка була́. Пача́ў буд’и́т’и муж’ика́: «Встава́й, ба́ц’у, тыпе́р дн’а н’и бу́де».

Запісана ў 1953 г. студэнткамі Белдзяржуніверсітэта Н. І. Кавалёвай і К. І. Шчарбаковай ад П. І. Дзядзюка, 82 г.

Кры́тышын (№ 738)

639 Йа раскажу́, йак мы в’инче́лыс’ у ба́ц’ушка. Мой чолов’и́к ны просы́в поса́гу. Мы договоры́лыс’ йи́хаты в субо́ту, коб ныхто́ ны знав. Мы пойи́халы в субо́ту, а в’ин каже: «Мо́же одло́жыте на понед’и́лок». Мы не згоды́лыс. В’ин ка́же: «Да́йте зло́ты б’ил’ш, то зв’инче́йу и пойду́ в це́ркву». Вс’и см’ийе́лыс’, шчо за зло́ты мо́жно купы́ты бо́га. Каза́лы, што ду́малы б’иг буде б’ил’ш коштова́ты. Ба́ц’ушко л’у́быт’ вы́пыты — йому́ гро́шы тре́ба. Беру́т’ же́ртву на сы́рот, а ныхто же́ртвы не ба́чыт’, ба́ц’ушко бере́.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Белдзяржуніверсітэта Г. Барцэвіч, Г. Барташэвіч, Н. Бранавец ад А. С. Сацута, 40 г.

ПІНСКІ РАЁН

Невель (№ 960)

640 На́ше сыло́ в час войны́ було́ спа́л’ине. Зостала́са т’и́л’кы одна́ ха́та. А в сус’и́дн’ому сыл’и́ був отра́д партыза́н. У нас булы́ двойу́родныйи браты́ — оды́н хот’и́в иты́ в партыза́ны, а другы́й, гад, служы́в н’и́мцам. Той хот’и́в зайты́ до партыза́н з пыстол’е́том або другы́м ору́жыйем. Оды́н раз выпыва́лы в ха́ты, и той ныме́цкый служа́ка схова́в св’ий пыстол’е́т в п’и́чку, а брат укра́в його́ и поб’и́г в л’ис. Ге́тый же доложы́в н’и́мцам, шчо од його́ одн’а́лы ору́жыйе. Со́лтус и ста́роста поручы́лыса, шчо його́ огра́былы. В’ин сказа́в так тому́, шчо сам бойе́вса, шчоб н’и́мцы ны мсты́лы. А хто забра́в пыстол’е́т, в’ин и сам ны знав.

Йа з свойе́йу сымйо́йу п’ивтора́ го́да сыд’и́в в л’и́сы. Зробы́лы соб’и́ зымл’е́нку, робы́лы по́ле, а в сыло́ и ны порыва́лыса. Мыне́ пойн’а́лы н’и́мцы и посады́лы в т’урму́. По́тым нас хот’и́лы отпра́выты до сыбе́ на робо́ту, и йа ут’и́к с Ко́брына. Попа́в в партыза́ны, був на фро́нты.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута ад А. А. Янкаўца, 49 г.

Хойна (№ 962)

ЖУРАВЕЛЬ І ЛІСА

(Казка)

641 Оды́н охо́тн'ик заду́мав забы́ты журавл'а́, но й вы́копав йа́мку коло гре́чкы, а журавл'и́ в гре́чку хо́д'ат'. А в ту́йу йа́мку ул'и́зла л'иса́ й жураве́л'. То жураве́л' йак попав в йа́мку, то ду́майе, шчо ны вы́лызе. А л'иса́ б'и́гайе и ка́же на журавл'а́: «То шчо ж ты лыжы́ш и мовчы́ш, ныц ны гово́рыш, ты заду́мавса?» А вун говорыт': «У мыне́ одна́ ду́ма», — ды и лыжы́т'. Прыхо́дыт' охо́тн'ик до йа́мкы и вз'ав л'ису́ забы́в, а журавл'а́ вы́кынув, бо уже́ в'ин ныжывы́й, ны ворушыцца. А жураве́л' схопы́вса и полыт'и́в.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута А. М. Галавейка, Е. К. Вайтко і О. Е. Шусціцкай ад Ф. С. Гарошкі, 72 г.

Селішча (№ 768)

КУПЕЦ І ФУРМАН ІВАН

(Казка)

642 Йде купе́ц' и ху́рман. Росположы́лыса на нуч у л'и́с'и, засы́палы кон'у́ гоўса́, у́жын зробы́лы. Ложа́цца отдыха́ты. Купе́ц' хропе́. А Ива́н не спыт'. Йак стаў Ива́н хропты́, так купе́ц' за калыту́, отпо́ўз, беро́зочку нагну́ў, пов'и́сыў калыту́ и до Ива́на прышо́ў. А Ива́н не спыт'. Купе́ц' усну́ў. Ива́н уз'а́ў калыту́, а ў калыту́ землы́ накла́ў. Купе́ц' бу́дыт' Ива́на: «Устава́й, дай кон'у́ гоўса́. Ива́н, о йакы́ ж йа хы́тры! Мой гро́шы там на беро́зочкы в'ис'а́т'». Доста́ў, а гро́шей нема́. Так Ива́н обдуры́ў купца́.

Запісана ў 1950 г. студэнтамі Пінскага настаўніцкага інстытута Лысенка і Панішавай ад І. Чачуна, 45 г.

Жытнавічы (№ 739)

643 Йак була́ война́ з н'и́мцамы, зазна́лы мы го́ра. Л'у́де з го́рода, або з сыла́, йакы́йи бы́жый [бліжэй] до го́рода, коза́лы, шчо нам л'ипш тут бу́ты у во́йну. Хто ты́л'ко ны був тут, то мо́же так сказа́ты. Му́сыт', ны було́ ныгде́ тако́го м'и́сца, шчоб ны загл'а́нув прокл'а́тый н'и́м'ец. Мны́го у нас л'уде́й з сыла́ пошло́ в парт'иза́ны, а хто був в сыл'и́ — втыка́в в л'ис, йак йиду́т н'и́мцы.

Одного́ ра́зу ба́чым — йиду́т н'и́мцы. Вс'и з сыла́ поб'и́глы в л'ис. Прыйи́халы воны́ и ныко́го в сыл'и́ ныма́. Робы́лы тогд'и́ воны́, шчо хот'и́лы.

Йак пойи́халы з сыла́ н'и́мцы, вс'и поворо́чалыс наза́д. В хата́х було́ всо пороскыда́не. Всо л'и́пше позабыра́лы

соб'и́, а хлыви́ булы́ пусты́йи. Свы́ны пострыл'а́лы, позабыра́лы з собо́йу. Скоты́ну то́же погна́лы. Оста́лыса мы без нычо́го, але до́бре, шчо са́мы оста́лыс жывы́мы. Тыпе́р знов всого́ понабува́лы.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута А. Н. Нічык і М. Я. Данілюк ад І. Р. Саўчука.

644 Йа вже мны́го рок'и́в пробула́ * на св'и́ты, але хо́чыцца бу́ты *, бо ко́жный р'ик, то на́чый бу́ты.

Помыта́йу, йак йа була́ молоде́йу. Ны так було́ дывка́м. Воны́ сыд'и́лы и пра́лы куде́л'у, бо в полотн'а́ный оде́жы ходы́лы. Носы́лы хусткы́ з то́нкого полотна́. Пото́м пошла́ на́ча мо́да, а тыпе́р шче на́чый. Молоды́й тыпе́р йак собыру́цца, то посыд'а́т так без робо́ты, поспыва́йут, погул'а́йут', або п'и́йдут в к'ино́. Всы д'и́ты ву́чацца в сыл'и́ и йиду́т дес да́лый вучы́тыса.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута А. Н. Нічык і М. Я. Данілюк ад Н. І. Анішчук.

Ҡаладзе́евічы (№ 735)

645 Електроста́нцыйа в нас свойа́ колхо́зна. Шче в пйадыс'а́т дру́гому году́ йийи́ побудова́лы. Ҡа́ждый р'ик колхо́з за л'и́то запаса́йе торф, шчоб було́ чым йийи́ попы́ты. Мы вже так прывы́клы до тако́го св'и́ту, шчо, здайе́цца, вун вже в нас давно́. Зду́майу, йак ке́дыс' пры л'а́мпы, а шче ран'и́й — йа вже ге́того ны помыта́йу, а йак ба́йут' стары́йи — пры лучы́ны л'у́де копты́лыс', то здайе́цца, йак там було́ жы́ты. А шче ж тогды́ бабы́ пра́лы л'он ка́ждый ве́чор аж за п'ивно́ч, бо тре́ба було́ одну́й напра́сты и натка́ты оде́жы на вс'у сымйу́.

От за́ра л'и́то, ден' вылы́кый, св'и́ту пошчы́ шчо и ны тре́ба, и то нычо́го *, бо вже дру́гый ден' ныма́ св'и́ту. Ба́йут', шчо за́втра вже бу́де. И ге́той св'ит обыхо́дыцца дышы́вый и быз кло́поту. Ны тре́ба ны чы́стыты л'а́мпу, ны налыва́ты г'а́зу. Зымо́йу за м'и́с'ац мы пла́тымо пйат' рубл'и́в, а л'и́том шче дышывы́й.

Запісана ў 1954 г. студэнтамі Брэсцкага педінстытута Юшчук і Валасюк ад В. І. Фіскавец.

СТОЛІНСКІ РАЁН

Фядоры (№ 963)

646 У одного́ чолов'и́ка захвор'и́ла жы́нка. В'ин пошо́ў сам дойи́т' коро́ву. Ҡоро́ва фы́ркнула, позна́ла, шчо не хоз'а́йка, и не дала́ молока́. Хоз'а́йка пора́йила мужыку́ наложы́ты свойу́ ку́ртку и ху́стку на го́лову — коро́ва дала́ моло́ко. Але йак оно́ * стары́й рошшпылы́ў ку́ртку, коро́ва пон'у́хала и зноў спыны́ла моло́ко.

Йак к'ин' когó-небуд' бойи́цца, в'ин фы́ркайе, прочышча́йе носа, шчоб л'и́пш чу́ты, и до тогó часу не перестайé бойа́цца, поку́л' не обн'у́хайе.

Соба́ка ча́сто, зоба́чыўшы хаз'а́йина, л'ака́йецца, не познайé и почына́йе бреха́ты до тогó ча́су, поку́ль не обн'у́хайе йогó.

Йак чолов'и́к захóче позна́ты в'ешч, так йому́ важн'и́й за ўсе йиии́ потрóгаты. А дл'а звер'и́ў важн'и́й обн'у́хаты. У йих н'ух л'и́пшый, чым у чолов'и́ка. К'ин', воўк, соба́ка, медв'и́д' до тогó ча́су не позна́йут' в'éшчы, пока́ йих не пон'у́хайут'.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Пінскага настаўніцкага інстытута Н. К. Бабко ад М. У. Місючык, 24 г.

ЛЕЎ І КОНЬ

(Казка)

647 Па́свыўса на сыножа́т'и к'ин'. З л'и́су вы́шоў л'еў. К'ин' поба́чыў л'ва и не поклоны́ўса йому́. Розозлы́ўса л'еў, забараба́ныў хвостóм, затр'и́с гры́войу:

— Йа ца́р над ус'и́мы звера́мы. Нема́ такóго звéра на св'и́ты, шчоб не бойа́ўса мойéйи сы́лы.

— Йа н'и́шчо [нешта] не в'и́ру твойу́й сы́лы,— ка́же к'ин',— йéст'а звéры здоров'и́шыйи за тебé.

— Так ты не в'и́рыш? — кры́кнуў л'еў.— Чы не хóчеш ты попрóбоваты мойу́ сы́лу, нешча́сный к'ин'?

— А чому́ не попрóбоваты? Мóжеш ты та́к сту́кнуты ногóйу по ка́мен'у, шчоб огóн' з йогó посы́паўса?

Успокóйиуўса л'еў, хвоста́ пудн'а́ў.

— А ты х'иба́ вы́бйеш ногóйу огóн' с ка́мен'а? — зл'ака́но * пыта́йецца в'ин.

— Поба́ч, йак не в'и́рыш.

Пудв'и́ў к'ин' л'ва пуд велы́кый ка́мен'. Сту́кнуў копы́том с стал'нóйу подкóвойу по ка́мен'у — йскры так и посы́палыса. Л'ак * опанова́ў л'ва — ут'и́к у л'ис. У л'и́сы зустр'и́ў воўка́ и росказа́ў про кон'а́.

— И ты йогó нал'ака́ўса *? — смыйéцца воўк. — А шче царóм на́шым зовéшса. Покажы́ мн'и тогó кон'а́: зра́зу йому́ конéц зробл'у́.

— Дóбре, — ка́же л'еў, — покажу́.

Уз'а́ў в'ин воўка́ ў перéдн'ийи ла́пы, сам стаў на за́дн'ийи.

— Подывы́са, — крычы́т' воўку́.

Л'ву здава́лосо, шчо в'ин злéгка держа́ў воўка́, а у тогó и кóсты хру́снулы.

— Ну, шчó, ба́чыш? — пыта́йецца л'еў.

— Нычóго не ба́чу, — шéпче чут' жывы́ воўк.

Опусты́ў л’еў воўка́ на зе́мл’у, а той и не ды́ше.
— Ех ты́! Оно́ * хвалы́ўса! Гл’а́нуў и то зомл’и́ў.
Покы́нуў л’еў нежыво́го во́ўка и хо́ду да́лый од беды́.

Запісана ў 1950 г. студэнтам Пінскага настаўніцкага інстытута Н. К. Бабко ад А. А. Пачуйкі, 20 г.

648 (*) Не схот’и́ў научы́ты роспыса́тыса. Ба́чыш, йак пчо́лы беру́т мед. Шчо таке́? Ой, м’ий солове́йко, ныц не ба́чу. Ке́пс’ке д’и́ло. Йаку́ робо́ту ро́быты за́ре? Ту́ робо́ту, йака́ бу́де, ну ге́: чы л’он сла́ты, чы л’он колоты́ты, чы бу́льбу копа́ты. Йак ум’и́йем, так ба́йем. Йак у нас изро́ду ба́йут’, так и мы́ ба́йем. Тод’и́ не гучы́лы ; йак хто хот’и́ў, то гучы́ўса, а хто не схот’и́ў вучы́тыса, то ге́ оста́ўса. Мн’и здайе́цца на́ша ба́йка * не интере́сна. Одчыны́ две́ра. Коб вы зайшл’и́ у гы́нчу ха́ту. Ча́су нема́йека, тре́ иты́ на робо́ту. Перка́л’ йе́ст’а? б’и́лый? йа хот’и́ла на на́волочку. Пис’л’а́ дошчу́ пого́да. Учо́ра йак лы́нуў, то кол’у́гы * наробы́ў. Тод’и́ це́ркву збудова́лы и ге́таго па́мйатныка. Верн’и́теса, т’и́тко, побала́кайем.

Запісана студэнтам Пінскага настаўніцкага інстытута Н. К. Бабко ад розных асоб.

Стахаў (№ 770)

ЗЯЗЮЛЯ

(Казка)

649 Йак жыла́ одна́ жы́нка. У йийи́ було́ тро́йе дыте́й. Жыла́ вона́ бе[ы]з сво́го́ хоз’а́йина. Та́йа жы́нка ловы́ла на ре́чцы ры́бу. Д’и́ты йийи́ не[ы] помога́лы ловы́ты л’а йой ры́бу. Вона́ од того́ зане[ы]ду́жыла. Прыйшла́ зыма́. Вона́ лежа́ла неду́жа. Нано́с’ат’ д’и́ты йи́йи сн’и́гу на постола́х *, а ма́теры ўсе́ прыбыра́й. Оды́н раз вона́ схот’и́ла воды́, прышлы́ йийи́ д’и́ты йи́сты, а вона́ про́сыт’ ста́ршого сы́на воды́. А в’ин одка́звайе: «Йа бе[ы]з постол’и́ў». Про́сыт’ ма́тер друго́го сы́на, а в’ин одка́звайе: «Йа бе[ы]з ша́пкы». А ма́ты про́сыт’ тре́т’ого сы́на, а в’ин л’а йой одка́звайе: «Йа бе[ы]з оде́жы».

Уже́ поб’и́глы д’и́ты з ха́ты, йигра́лы на снегу́. На оста́ток захот’и́ў ста́ршый йи́сты. Заб’и́г в’ин у ха́ту, а ма́ты стойи́т’ серед’ ха́ты и надева́йе мо́лыцу. Та мо́лыца стано́выцца ла́стоўчыным хвосто́м. Оччыны́ла ха́ту, да й вылета́йе з ха́ты. Ста́ршый сын стаў крыча́ты: «Браты́, дывы́тeса *, йак вылета́йе ма́ты з ха́ты». Воны́ бежа́т’ за ма́терйу, тре́т’и сын несе́ за собо́йу кру́жку и крычы́т’: «Ма́мо, верны́са, йа тоб’и́ воды́ несу́». А ма́ты йим здале́ка одка́звайе: «Ку-ку, не верну́са, сы́ну, п’и́зно ўже». Проб’и́глы д’и́ты за ма́терйу до́ўго. Другы́ сын: «Верны́са, ма́мо!» А ма́ты: «Ку-ку, йа не верну́са, уже п’и́зно».

Проб'и́глы зноў воны́ дале́ко за ма́терйу. Б'и́глы по ка́мен'ах, по л'и́су. Де воны́ проб'и́глы, там оста́ўса чырво́ны сл'и́д, там посла́ласа шоўко́вайа трава́ й ге́ [гетак] осталóса.

Запісана ў 1950 г. В. Т. Шпудэйка і студэнткай Пінскага настаўніцкага інстытута Е. Л. Цэнтэр ад Ф. Варэніч, 9 г.

Рухча (№ 961)

ЗАГАДКІ

650 По́ўна бо́чка вына́ — ныде́ ды́рочкы ныма́ [яйцо]. Хо́да хо́дыт', вы́са вы́сыт', вы́са ўпа́ла, хо́да зйе́ла [свіння і жолуд]. Чо́рна коро́ва ўс'и́х людéй положы́ла, б'и́ла прышла́ — ус'и́х пудн'ала́ [ноч і дзень]. За стено́йу крамено́йу два выпрукы́ грызу́цца [камні ў млыне]. За стено́йу крамено́йу суха́ Йе́ва пла́че [скрыпка]. Чоты́ры потыкы́, два натыкы́, а с'о́ме замаха́йло [карова: чатыры нагі, два рагі, хвост]. Брат бра́та сыче́ — б'и́ла кроў тыче́ [жорны]. Ишо́ў муж ж жыно́йу и брат с сыстро́йу, нашлы́ тры йа́блыкы и ўс'им по ц'и́лому [муж, жонка і яе брат]. Чо́рнен'ке, мале́н'ке, хот' йаку́ коло́ду пове́рне [піла]. Стойи́т' гора́ посыре́д' двора́, спе́реду вы́лы, а ззаду мытла́ [карова]. Хо́дыт' по соло́мы, а ны ша́стайе [сонца]. Стал'ны́ п'ис [пёс] у зе́мл'у ур'и́с [плуг]. Н'иг ныма́, а ход'у́, рта ныма́, а скажу́, колы спа́ты, колы ўстава́ты, колы робо́ту начына́ты [гадзіннік]. Б'и́ле по́ле, чо́рне нас'и́н'н'е, хто його́ с'ийе, той розум'и́йе [кніга]. Чоты́ры браты́, оды́н одного́ ны дожыну́т' [колы]. По́вен хлыве́ц ове́ц, а посыре́дыны баране́ц [зубы і язык]. По́ўный хл'иў чырво́ных кор'и́ў, прышла́ одна́ чо́рна — ус'и́х повыгон'а́ла [вуголле і качарга]. По́ўна бо́чка круп, а зве́рху струп [макаўка]. Задра́ўшы носо́к, быжы́т' у лысо́к [санкі]. Лыты́т' — моўчы́т', лыжы́т' — моўчы́т', а йак умре́, то зарыве́ [снег]. Л'из кара́сык чырыз пырыла́зык да ў во́ду пл'ус' [кружка]. Шата́лоса, мыта́лоса, пуд пры́печком схова́лоса [венік]. Лыты́т' звыро́к чырыз бо́жый домо́к и гово́рыт': «Тут мойа́ сы́лка горы́т'» [пчала]. В одны́м м'и́сцы крыст'и́ў дв'и́сты [клубок]. За стыно́йу кост'ано́йу соловéй шчыбе́че [язык]. Ус'а́ доро́шка ўсы́пана горо́шком [зоркі]. Вы́шла пан'и́ ў чырво́ному кафта́н'и, хто йийи́ заба́чыт', той запла́чет' [цыбуля]. Оўсо́м ны ко́рмлят', кнуто́м ны го́н'а́т', а йак па́шет — сем плуг'и́ў та́шчыт' [трактар]. Иде́, на соб'и́ лы́ст'е вызе́ [вожык]. Оды́н ка́же — «лыжымо́», другы́й ка́же — «быжымо́», тре́т'ий ка́же — «колыва́ймоса» [зямля, вада, трава].

Запісана ў 1950 г. М. В. Бірылам.

Колкі (№ 974)

РАЗЫШЛОСЯ, ЯК ЗАЕЧАЕ САЛА

(Жарт)

651 Од'и́н пом'е́шчык йе́хаў з мужыко́м. Так вот ска́че за́йец. Пан пыта́йе:

— Йе́ са́ло, ц'и н'е́ на йим?

— Н'е зна́йу.

— У на́шай сторон'ê на тры́ па́л'цы.

Мужы́к ка́а: «Ты бре́шеш. Хто бре́ше, то у ту́м броду́ уто́п'ицца».

— Дал'е́ко то́й бро́д?

— Н'е́и, ўже́ ско́ро.

— Ну, йа збреха́ў.

Йе́дуц' да́л'ей.

— Ну, дал'е́ко?

— Та йего́ н'е́ту.

— Йа́к н'е́ту?

— Разышо́ўса, йак са́ло на за́йцу.

ВОЛ І КАЗЁЛ

(Казка)

652 Хоз'а́йин зайшо́ў у сара́й спац'. Чу́йе — вôл здыхну́ў. У сара́йу буў йешче́ коз'о́л. Коз'о́л и ка́а:

— Чого́ здыхну́ў?

— До́бре тоб'е́, а м'ен'е́ за́втра хоз'а́йин запреже́.

— То ты дурны́.

— А йа́к же?

— Воз'м'и́ за́втра на трох нога́х вы́йдз'и, н'е запреже́.

Наза́втра вуол и вы́шаў на трох нога́х. А хоз'а́йин ус'е́ чуў. Йак уба́чыў йон вола́, так за́ре на козла́:

— Ну́, раз ты подвучы́ў, то буд' л'уб'е́зны оры́ ты.

От йак.

Запісана ў 1953 г. А. А. Крывіцкім і студэнтамі Мінскага педінстытута А. А. Жукам і Кірэенкам ад М. Андрэйкаўца, 54 г.

Азданічы (№ 812)

653 Мы з дз'и́дом лов'и́л'и ры́бу. Ба́чым — идз'е́ мошы́на л'егкова́. Мы н'е зна́л'и, шчо йе́то зо мошы́на. Поту́м почу́л'и, шчо́ л'у́дз'и ка́жуц', шчо йе́то н'и́мцы. Поту́м на друг'и́ дз'е́н' мошы́на одна́ за друго́йу, шчо н'е мо́жно було́ п'ерейц'и́ че́рез шл'а́х.

З ге́того вре́мйа воны́ жыл'и́ у нас тры го́ды. Поту́м одного́ ра́нку ус'и́х-ус'и́х л'удз'е́й зогна́л'и в ком'ендонту́ру, ус'и́х, хто

дз'и буў, и молы́х н'е м'ину́л'и. И та́мока подова́л'и напроўл'е́нйа. Кому́ дал'и́ в С'имого́шчычы, кому́ в Гирма́нйу. Пойи́хал'и л'у́дз'и. И там жил'и́, по́кул' из нашего с'ила́ н'е вы́гнол'и н'и́мцеў. Прыйи́хал'и — ус'е погоры́ло. Жыл'и́ с'е́мйи, пйац' в одной ха́ц'и. Ста́л'и жыц' да стро́йиц' ха́ты. И жыц' ста́л'и в'ес'ел'и́й.

Запісана ў 1953 г. студэнтамі Мінскага педінстытута А. Д. Дрозд і Н. Ф. Пальчэўскай.

СЛОЎНІК

(лічбай абазначаны нумар тэкста, у якім сустракаецца слова)

А

Абасе́ць (аб кані) падбіцца на цвёрдай дарозе; 44
Абса́да матэрыял на вушакі для вокнаў і дзвярэй; 43
Абсудо́біцца урабіцца, упэцкацца, запэцкацца; 43
Анно́, оно́ (адно) толькі; 195, 258, 545, 573, 629, 646, 647
Астро́ўкі толькі мн., пірамідка з сукаватых яловых жэрдак і калоў для сушкі сена, гароху, бульбоўніку; 30

Б

Ба́йка гаворка, мова; 648
Басю́ры толькі мн., гулянка жней за кошт гаспадара ў дзень заканчэння жніва; 49
Берасце́нь стары гаршок ці збанок, аплецены бяростай; 50
Біжа́к піджак; 507
Бра́цца жаніцца; 547, 584
Брусні́к шафер маладога на вяселлі; 364
Быць (бы́ці) жыць; 644

В

Вада загана; 306
Ва́дзіцца сварыцца; 220
Ва́жка, важкі цяжка; 453, 569
Валачы́ць баранаваць; 505, 506
Ве́ле 1. многа; 522. 2. колькі; 219
Ве́тэ, ве́це вы; 534, 635
Ві́тэ гл. *ветэ;* 584
Вуж, вужышча тоўстая вяроўка; 458

Г

Гічка бацвінне; 611
Го́рдаць пагарджаць; 144
Гра́нка градка (бульбы); 46
Гука́ць 1. гаварыць, гутарыць, размаўляць; 79. 2. зваць, клікаць; 570
Гу́нька посцілка, суконны коўрык, якім накрываюць каня; 569

Д

Да́ле, да́лей пасля, пасля гэтага; 360, 361, 371, 450
Дарма́ нішто сабе, не кепска; 372
Двор: 1. *у двор, да двара* дадому; 119, 135. 2. *з двара* з дому; 109. 3. *у дварэ́* дома; 111
Дво́ру дадому; 154, 169
Дзераўны́й драўляны, з дрэва
Дзіві́цца глядзець; 534, 536, 555, 586, 591, 649
Дра́чка тарка; 160
Дружкі́: *е́хаць у дружкі* — ехаць у сваты; 547
Ды́хта фанера; 551
Дэ́шчо што-небудзь, штосьці; 614

Ж

Жа́дны ніякі; 243
Жо́рваны жорны; 435

З

Завадскі́ (аб збожжы) сартавы, гатунковы; 235
Зага́рак гадзіннік; 200
Заграбе́ніна адыходы пры часанні валакна ільну, зрэб'е; 47
Заграбе́нны зрэбны; 47
Зака́зваць апавяшчаць, загадваць; 534
Зака́л закалец; 590
За́ўшэ заўсёды; 622

Захо́дацца змарыцца, стаміцца; 66
Зашы́ты вышыты; 491, 492
Збадзя́ць аблаяць, злаяць; 72
Зімнік сцежка ці дарожка, пракладзеная ў снезе; летам у такім месцы дарогі можа не быць; 450
Злака́цца, злака́ць, гл. *лякацца, лякаць*
Зэ́даль нядоўгая пераносная лаўка ў хаце; 202

К

Каваро́т, каваро́так калаўрот; 574
Кало́нія, калёнія хутар; 219
Калю́га гразь; 648
Кара́вачнік зборшчык утылю, анучнік; 172
Кара́ўкаануча; 172
Кастано́жка кудзеля; 164
Кася́нка шаферка з боку маладой; 492
Каты́ валяныя з воўны паўвалёнкі, якія адзявалі на валёнкі; 156
Каўбу́х род каўбасы — страўнік, начынены крышаным мясам; 142
Княгіня маладая, нявеста; 35
Ко́пенька копанка, невялічкі штучны вадаём, сажалка; 507
Корч, карчы́ куст, кусты; 456, 485, 495, 507, 552, 561, 594
Ко́сы валасы; 179, 450, 456
Ко́хаць охаць, стагнаць; 152
Кро́мка: *кромка хлеба* скарынка хлеба; 49
Кро́шні рэзгіны; 59
Крук грак, крумкач; 584
Кубло́ гняздо; 474
Куліта, куліта булка хлеба; 436, 447
Купава́ць купляць; 537
Куру́к, курукі́ вушкі ў лапцях, праз якія прадзяваюцца аборы; 47
Курэ́нь, кураня́к тут: часовы будан з галля; 452, 480, 488, 507, 508

Л

Лайніна адна штука адзення, адзежына; 33
Лацно́ добра; 66
Ло́нка луг, сенажаць; 2
Ляк страх; 647
Ляка́цца, лякаць палохацца, палохаць; 555, 601, 603, 618, 636, 647
Ля́мты стужкі ці вузкія палоскі матэрыялу; 491
Ляха́ агародная града; 28, 33

М

Май зялёнае вецце, якім упрыгожваюць хату ў святочныя дні; 388

Мане́ж конны прывод малатарні, сячкарні; 239
Маракава́ць наракаць; 522
Маргі: *жаць маргі, рабіць маргі*—павіннасць па ўборцы збожжа для пана; 20
Ма́слінка страва з творагу і масла, якую ядуць на масленіцу; 50
Метр старая мера вагі, роўная 100 кг; 584
Мост падлога; 20, 44, 59
Мя́ла таўкач; тут: непаваротлівы, вялы (для характарыстыкі каня); 235
Мяша́ць араць па раней узараным перад сяўбой; 80

Н

Набірак каробачка, кошык з бярозавай ці альховай кары; 605
Наво́з загуменне, дарожка, якая ідзе ўздоўж вёскі па загуменнях, поле за загуменнем; 519
На́дась надоечы; 438
Наляка́цца, наляка́ць гл. *лякацца, лякаць*
Наметка, на́метка белая ці серая галаўная жаночая павязка з тонкага дамашняга палатна; 364, 494
Насо́ў доўгая кашуля з саматканага матэрыялу для дзяцей; 47, 364
Нігды ніколі; 207, 220
Ніня цяпер, зараз; 234, 235, 236
Нічо́га нядобра; 558, 573, 645
Нішкам, нішачкам цішком, бясшумна; 458
Няво́льна няможна; 519
Но гл. *анно*
Ня́ко нежк; 558

П

Пабра́цца гл. *брацца*
Пава́л столь; 606
Пага́лам: *пага́лам на́шы гало́ўкі* — прапалі нашы галоўкі; 45
Падзівіцца гл. *дзівіцца*
Памёт аблога, зямля, якая пэўны час не апрацоўвалася; 33
Памо́ст падлога; 367, 414
Паса́д укладка снапоў для малацьбы цапамі; 8, 375
Па́сталы скураныя лапці; 47
Пасталы́, пасто́лы лыкавыя лапці; 447, 536, 545, 606, 649
Паха́ць баранаваць пасля сяўбы; 80
Пахрасні́ лыкавыя лапці з заплеценым верхам; 47

Пачкі амаль, параўн. рус. *почти;* 11
Пашчапа́цца (аб скуры на руках і нагах) патрэскацца; 66
Развы́ гл. *пярэзвы*
Перазо́ўкі госці ў бацькоў маладых праз тыдзень пасля вяселля з удзелам маладога, маладой, іх бацькоў і блізкіх сваякоў; 48
Пераляка́цца гл. *лякацца*
Пе́руч 1. спярша, спачатку; 234. 2. раней, уперад; 236
Перш раней, некалі, уперад; 72
Плат хустка; 542
Пла́ха рама, аснова драўлянай бараны; 363
Пло́скуні каноплі; 253
Пол, палок палаці ўздоўж сцяны на вышыні 50—60 *см* ад падлогі; 20, 59, 503
По́лап столь; 606
По́свет камінак пры печы; 491
По́стаць паласа збожжа, якую займаюць жнеі пры жніве; 563
По́цёнг цягнік, поезд; 197
Прабы́ць гл. *быць*
Пралякаць гл. *лякацца, лякаць*
Пруд вадзяны млын; 135
Прыбіва́ць баранаваць перад сяўбой; 80
Пры́да́нкі 1. удзельніцы вяселля, дзяўчаты, якія дапамагаюць пры падрыхтоўцы і перавозцы прыданага, пасагу; 608. 2. удзельнікі вяселля, якія прыйшлі без запрашэння з падарункамі для маладых; 518
Прызы́рыць заставіць; 522
Прыклёт павець перад уваходам у клець; 147
Пры́пар перыяд уборачных работ, гарачая пара; 32, 37
Пухле́ц пясчаная ці падзолістая глеба з неперагніўшымі часткамі расліннасці; 46
Пярэ́звіны гл. *пярэзвы*
Пярэ́звы 1. першае пасля вяселля наведанне бацькамі маладой сям'і маладога; 351, 600. 2. запрашэнне гасцей з хаты, дзе адбываюцца госці, да аднаго з сваякоў гаспадара
Пярэ́плат прыстасаванне для сушкі снапоў; 97
Пяхце́р сетчаты мяшок з вяровак для сена; 59, 167

Р

Радо́ўка чарга; 5
Разбіра́ць раздзяваць; 530
Рэ́даль павозка для перавозкі снапоў і сена; 8
Рэз надзел зямлі; 102

С

Сак жаночае верхняе адзенне, від жакета; 77
Сам адзін; 558
Се́вер вецер, сівер; 66
Сей, сёй гэты; 513, 572
Скамшы́ць скамячыць; 46
Сто́бка будынак для захавання гародніны, варыўня; 321, 488
Судаша́ць сустракаць; 568
Сцёбка гл. *стобка*
Сцяж рад, лінія; 262
Сыно́вец пляменнік, сын брата; 519

Т

Тава́р дамашняя жывёла (пераважна аб каровах і авечках); 182, 438, 440, 455, 456, 474, 482, 510
Таранта́с павозка з высокімі драбінамі для перавозкі сена, саломы, снапоў; 4
Траві́ць харчавацца, есці; 476
Тэж таксама; 276
Тэ́чка партфель; 219

У

Ужыра́ць (аб зямлі) угнойваць; 33
Узлёк: *не даваць узлёку* — не даваць дыхнуць, не даваць адпачыць; 102
Узмяша́ць гл. *мяшаць*
Ула́нка пасцілка; 339
Уплёты стужкі, якія ўплятаюць у косы; 144, 147
Ўрлеп адпачынак; 534

Ф

Фа́ктар пасрэднік пры прадажы ці пакупцы чаго; тут: сват; 588

Х

Хлуд галлё, сучча; 102
Хоб каб; 609

Ц

Цапні́к, цапо́к перакладзіна ў асеці, ёўні, на якой расстаўляюцца для сушкі снапы збожжа, лёну; 42

Цёнгля заўсёды; 207, 210
Ціте гэта; 609
Цу́рка тут: стрэмка; 454
Цэп ланцуг; тут: ланцуг нямецкіх салдат; 280
Цяўнёк цяцеўе буракоў, бручкі і інш.; 394

Ч

Чарнухí маніцы; 98
Чва́рты чацвёрты; 322
Чэ́пель клямка для падвешвання замка; 48

Ш

Ша́нак, драўляная пасудзіна мерай на 5 пудоў; 583
Шві́льны: *швільныя ніткі* шыўныя ніткі, льняныя ніткі дамашняга прадзення для шыцця; 42
Шо́лінка шчылінка; 544
Шта́ба засаўка ў аканіцы; 323
Шчыт прыстасаванне для абагравання — цагляная сценка, праз якую ідзе дымаход ад ляжанкі; 51
Шыхава́ць вязці, шанцаваць; 581

Я

Ярэ́ яравое збожжа, ярына; 399
Ятро́ўка жонка аднаго брата ў адносінах да жонкі другога брата; 307, 481

АЛФАВІТНЫ ПАКАЗЧЫК РАЁНАЎ

АЛФАВІТНЫ ПАКАЗЧЫК НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ, У ЯКІХ ЗАПІСАНЫ ТЭКСТЫ

ПАКАЗЧЫК АБАЗНАЧАНЫХ НА КАРЦЕ-БЛАНКОЎЦЫ НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ, У ЯКІХ ЗАПІСАНЫ ТЭКСТЫ

(парадкавы нумар абазначае нумар населенага пункта на карце-бланкоўцы)

1. Нарушова
2. Поціна
5. Карасіна
6. Іланцы
7. Купчалі
9. Хвасты
12. Дуброўкі
15. Русакі
17. Оцкавічы
18. Загацце
19. Савічы
21. Вознава
26. Трыбухі
32. Казлы
35. Мілейкі
39. Крушталі
43. Залессе
44. Лазічы
45. Гваздова
48. Лаўцы
53. Зайцава
61. Шчаперня
66. Кушлікі
68. Казлоўцы
71. Шчарбіцкія
72. Гараўцы
73. Вішнева
78. Лабуноўшчына
86. Задоры
87. Ворань
94. Арлея
98. Сасно
99. Каз'яны
101. Зарачанне
105. Ласвіцкія
121. Навасёлкі
125. Стайкі
126. Баркова
128. Задуброўе
129. Астрэйкава
130. Глоданкі
132. Шэркіна
134. Ноў
135. Зазыбы
136. Чыжуны
138. Кемялішкі
141. Лоша
142. Слабодка
143. Буняны
145. Паляцкішкі
146. Утканы
149. Асава
150. Макуці
152. Рацкуны
154. Папоўцы
155. Мацясы
158. Жукойні
160. Проныкі
161. Азаркі-Пудавінка
164. Нестанішкі
168. Журыхі
169. Абрамаўшчына
170. Дзевятні
173. Анкуды
174. Міцкавічы
178. Маствілішкі
182. Хажова
183. Драгалеўцы
184. Селішчы
185. Узбалаць
187. Адамава
188. Магенцы
189. Саланай
190. Рум
193. Сценкі
194. Дзягілі
195. Баяры
196. Станіслаўцы
198. Пузыры
199. Сваткі
201. Ваўкалатка
207. Мятлічыцы
208. Суднікі
215. Карпавічы
218. Валодзькі
219. Лысавічы
222. Паперня
223. Слабада
226. Матырына
227. Стары Лепель
228. Малае Жэжліна
229. Зацякляссе
232. Свядзіца
233. Чарніца
238. Красналукі
244. Камена
254. Дроздзіна
256. Лаўніца
258. Ходцы
261. Савінічы
264. Лазукі
269. Цотава
270. Расна
275. Дакучын
276. Абчуга
292. Лядзінкі
294. Старабабылле
295. Кучыншчына
297. Луг
298. Бабінавічы
299. Казакі
301. Шэметаўка
303. Чапеліна
306. Цюльпін
309. Ерамееўшчына
311. Задроўе
313. Пугляі
314. Тарчылава
315. Засценкі
320. Галышына
322. Вялікія Аўчынкі
323. Фашчаўка
347. Алекшыцы
349. Грыцавічы
350. Парэчча
362. Вялікія Баяры

370. Заполле
374. Маскалі
381. Старое Сяло
382. Грыцкевічы
393. Ляхавічы
396. Дзяляцічы
406. Дзямянаўцы
409. Міратычы
410. Руда-Яварская
417. Пяронім
418. Кастровічы
421. Нагуевічы
423. Мельканавічы
424. Малахоўцы
426. Бобравічы
427. Падневічы
430. Янкоўцы
431. Старынкі
432. Чапунь
435. Літва
438. Асташына
439. Дзераўное
443. Заполле
446. Кайшоўка
449. Савані
450. Мікалаеўшчына
451. Серамавічы
453. Сейлавічы
454. Стайкі
455. Квачы
456. Грускава
458. Навасёлкі
459. Іванава
460. Руднае
461. Падлессе
464. Аксакаўшчына
465. Глебкавічы
471. Забалоцце
474. Дабрынёва
477. Цеплень
481. Скрыль
484. Гарэлец
487. Хатляны
488. Веркалы
489. Парэчча
491. Буда
493. Пукава
500. Старцавічы
502. Сорагі
503. Лешня
508. Грабенка
509. Паплавы
510. Новая Ніва
511. Багушэвічы
514. Якшыцы
515. Ляды
516. Ачыжа
518. Стары Востраў
519. Зацітава Слабада
525. Шэйпічы
527. Новая Дражня
529. Ясень
531. Дрочава
532. Карытнае
536. Сымонавічы
537. Нежкаў
540. Кукарава
550. Закупленне
556. Чыгірынка
557. Орліна
559. Кострычы
565. Новая Дзярэўня
568. Плёсы
572. Сухары
586. Следзюкі
590. Серкаўцы
591. Ніканавічы
596. Вець
606. Дзедня
613. Першамайск
614. Сычык
618. Ціляшы
645. Ялавец
652. Каленкавічы
653. Дзмітравічы
654. Бярозаўка
655. Войская
657. Расна
658. Залессе
661. Хмелева
663. Сычы
664. Казловічы
671. Навасёлкі
673. Куклічы
675. Вялікі Краснік
676. Смаляніца
679. Ялова
682. Лукомір
683. Брады
686. Сасноўка
687. Горск
688. Батарэя
689. Навасёлкі
692. Вярхі
695. Якоўчыцы
696. Бальшыя Лепясы
697. Гарадзец
698. Уліца
702. Добрае
703. Радванічы
704. Бельск
711. Галік
714. Альшаніцы
719. Хадакі
720. Рэчыца
721. Старыя Пескі
732. Лосінцы
733. Сачыўкі
735. Каладзеевічы
737. Юхнавічы
738. Крытышын
739. Жытнавічы
745. Макраны
763. Каўняцін
764. Чухава
768. Селішча
770. Стахаў
776. Белічы
777. Танежыцы
778. Дарасіно
779. Вялікі Быкаў
783. Веска
791. Яскавічы
799. Ляхавічы
804. Лахаўка
812. Азданічы
820. Зубарэвічы
822. Шапілавічы
826. Ніжын
828. Смыковічы
830. Гарадзяцічы
832. Хвойня
834. Дзякавічы
835. Філіпавічы
836. Рудня Вячынская
845. Аголічы
847. Конкавічы
848. Ляскавічы
850. Снедзін
851. Хлупін
852. Глініца
855. Бутчын
856. Орсічы
862. Чорныя Брады
865. Здудзічы
867. Майсееўка
872. Палессе
874. Узнаж
880. Каплічы
886. Малыя Аўцюкі
900. Акцябр
901. Гусевіца
905. Зялёныя Лукі
916. Новыя Цярэшкавічы
919. Ізбынь
921. Амелькаўшчына
945. Масявічы
946. Страдзеч
948. Збураж
949. Ліплёўка
951. Арэхава
954. Аса
955. Замосце
957. Хоцілаў
959. Сварынь
960. Невель
961. Рухча
962. Хойна
963. Фядоры
969. Адрынкі

972. Іванава Слабада
974. Колкі
975. Букча
977. Дзяржынск
978. Глушкавічы
981. Маньчыцы
982. Махнавічы
984. Рэмезы

986. Сініцкае Поле
991. Валаўск
992. Кузьмічы
994. Пясочная
995. Засінцы
996. Гурыны
997. Княжыцкая Слабада
998. Санюкі

1002. Багуцічы
1004. Вербавічы
1010. Баршчоўка
1011. Даўляды
1013. Бук
1016. Валяцін
1023. Сувіды
1024. Кулажын
1025. Іолча

ЗМЕСТ

Магілёўская вобласць

Гродзенская вобласць

Мінская вобласць

Гомельская вобласць

Брэсцкая вобласць

На белорусском языке

**ХРЕСТОМАТИЯ
ПО БЕЛОРУССКОЙ ДИАЛЕКТОЛОГИИ**

Издательство Академии наук БССР
Минск, Ленинский проспект, 68

Рэдактар выдавецтва *Н. Царова*
Мастак *С. Рудак*
Тэхнічны рэдактар *А. Атлас*
Карэктар *Н. Ламака*

АТ 12251. Здана ў набор 27/II 1961 г.
Падпісана да друку 15/XII 1961 г. Тыраж 1450 экз.
Папера 60×92[1]/[16]. Друк. арк. 22,0+1 уклейка
(карта). Уч.-выд. арк. 23,6. Выд. заказ 55.
Друк. заказ 671. Цана 74 к.

Друкарня Выдавецтва АН БССР
Мінск, Ленінскі праспект, 68

ЗАЎВАЖАНЫЯ ПАМЫЛКІ

Старонка	Радок	Надрукавана	Трэба чытаць
20	15 зверху	м’архло́х	м’арло́х
87	7 зверху	екза́гм’ины	екза́м’ины
110	7 знізу	кыра́вышн’ик	кыр’а́вышн’ик
186	18 знізу	н’або́с’	н’або́с’
241	4 знізу	перевйаза́л’и	п’еревйаза́л’и
301	4 знізу	страшы́йи	страшны́йи
305	13—12 знізу	Кру́гл’е́н’ке	Кругле́н’ке

Зак. 671.